AVREVM

OPVS DE VERITATE

contritionis, in quo mirifica documenta æternæ ſalutis aperiuntur.

¶ Habes ſtudioſe Lector in hoc excellenti opere hæc quæ ſubſcripta ſunt multaq; alia ſcitu digna.

¶ De ſeptem peccatis mortalibus.
¶ De quinq; ſenſibus corporeis.
¶ De tribus virtutibus theologicis.
¶ De quatuor virtutibus moralibus.
¶ De ſeptem operibus miſericordie corporalibus.
¶ De ſeptem eleemoſynis ſpiritualibus.
¶ De decem præceptis eccleſiæ.
¶ De ſeptem ſacramentis.
¶ De circunſtantijs peccatorũ, quæ ſunt valde vtiles: imo neceſſarie confeſſoribus, predicatoribus, & iudicibus.

¶ Addita eſt in calce huius opuſculi Tabula Alphabetica ſingula, quæ in eo continentur ſuccincte complectens.

LVGDVNI,

Apud Iacobum Giunta.

1545.

¶ Ad illuſtriſſimum ac optimum principem dominum dominum Ludouicum Salutiarum marchionem ac Neapolitanū viceregem D. ſuum perpetuum Dardanus Sa.

PLato philoſophorum princeps domino gratias agere ſolebat: ꝙ temporibus ſocratis natus eſſet nec hercle immerito: illo enim preceptore ea ad ſapientie ſtudium fundamenta iecerat: vt omniū poſtea conſenſu philoſophorum deus appellatus fuerit. Quamobrem cum multa ſint optatiſſime princeps quibus Deo optimo maximo gratie a me queꝗ agende ſint: hoc potiſſimum eſt quod mihi conſuetudine tua vti ac apud te honorifice eſſe cōtigerit. Inter cetera quibus huc me contuliſſe indies gaudeam illud maxime mihi exoptatum fuit: ꝙ Joannem Ludouicum viualdum de monte regali diui Dominici ſacris initiatum philoſophie ac theologie ſtudijs excellentem hic inuenerim. vt enim eſt natura facilis ⁊ humanus vtor per ſepe hominis conſuetudine, ⁊ ſi fieri poſſet nunquam ab eo diſcedere vellem. Habet enim ſemper aliquid noui quod animam oblectet, quod ad dei cognitionem alliciat, quod ſacrarum ac aſtruſarum literarum myſtria aperiat. Et quoniam ſe iam mihi tantum aperuit quedam luculentiſſima ingenij ſui monumenta nuper mihi legenda tradidit: vbi de veritatis contritione de electorum a reprobis cognitione, de myſteriorum ſalutationis angelice explanatione: de ſapientie acquiſitione, ⁊ grauiſſime ⁊ diſſertiſſime diſputat, ⁊ eo vtitur temperamento: vt breuiter lucide ⁊ diſtincte omnia comprehendat. Rogaui hominem vt librum hunc bone frugis plenum omnibus chriſti militiam fideliter profitentibus neceſſarium publice legendum emitteret. Reſpondit nomini tuo iam pridem dedicatum, quod vnus ſupra omnes principes eſſes qui ſacris literis oblectareris, ⁊ quod omne tempus preter illud quod in ea facultate impenderetur: que dei optimi cultum doceret amiſſum putares: Quamobrem tua erit, clariſſime princeps, ne tanti viri doctrina ſepulta maneat dare operatur: vt liber hic tuis auſpicijs in mille tranſfundatur exemplaria. Reliquum eſt vt literas ac ſtudia ipſa quibus potes beneficijs amplectaris. habes tu quidē corporis cuſtodes ⁊ ſtrenuos milites quibus bello ſi opus eſt vtaris: quorum opera imperium tuearis, ⁊ qui ex periculis eripere te per aliquod tempus vitam tibi producere poſſit: verū enimuero qui te a rerum obliuione ad immortalem gloriam vendicare poſſint preter eos qui diſciplinis ſeſe excoluerunt inuenies neminem: hos igitur clariſſimorum virorum exemplo officijs tibi deuincias. Affricanus ille ſuperior. Q. Ennium tātopere adamauit vt eius ſtatuam ſcipionum in monumento cōlocari voluerit. Sȝ qd exēplis te onerē: qui nō dicā diē ſȝ nec horā ꝗ

dem pretermittis in qua doctorum hominum diſputationib⁹
nõ interſis: in quibus quidam ita excellis vt dubium ſit melior
ne rei bellice dux an phus habearis. Quod ſi ſub auſpicii tuis
diutius michi eſſe contigerit: inter poſtremas fortaſſis laudes
tuas olim non annumerabitur te Dardanum glorie tue ſtudio
ſiſſimum beneficiis proſecutum fuiſſe: quãdo quidem ea eſt in
geniorum natura: vt niſi principum preſidio ſuſtententur cor=
ruant neceſſe ſit. Uale ornamentum ac muſarum mearum pre=
ſidium.

¶ Reuerendo ac magnifico conſilio illuſtriſſimi ⁊ excelſi prin
cipis domini: domini Ludouici marchionis ſaluciarum atqꝫ
vice regis neapolitani Franciſcus cauacia iuris vtriuſqꝫ do
ctor. prefati principis conſiliarius: aſtenſiſqꝫ vicarius genera
lis. Salutem plurimam dicit.

CUm plura laudabilia opera reuerendi magnifi=
ciqꝫ patres per venerandum patrem optimum ſa
cre theologie doctorem eximium magiſtrũ Joan=
nem Ludouicum viua ldum ordinis predicatorũ
edita nouiter forent imprimenda: conſului atqꝫ
laudaui hunc tractatum de veritate contritionis
a reuerentia ſua compilatum: arti imprimentium ante omnia
eſſe tribuendum. Hic enim tractatus eſt totus aureus mira de=
uotione relucens. Exceditqꝫ proculdubio cunctas phiſicas di
ſciplinas: vtpote primam ſummamqꝫ philoſophiam continẽs:
qui ſolas animas ſitientes ad fontes perennis vite dirigit. phi=
ſice quidem diſcipline in cenophis riuulis bibere dicũtur: quia
naturalia tantummodo ſpeculantur vt ſunt cognoſcibilia lu=
mine naturalis rationis. Jdeo ſi aliquas varietates docẽt hoc
fit per longua tempora ⁊ cum multorum errorum admixtione.
Sed hec noſtra philoſophia ſitibundas animas ſic recreat: ſic
reficit: ſic conſolatur: vt breui tempore nudam veritatem que
chriſtus eſt ſine erroris nebula poſſit oſtendere Et cũ opus iſtud
a deo elimatum: adeo ingenue ⁊ accurate caſtigatum ſit, vt ni=
hil addi vel detrahi poſſit: ad ipſum capeſcendum atqꝫ perle=
gendum magnificentias veſtras hortor. Quas in domino be=
ne valere opto.

¶Tractatus de veritate contritionis.in quo multa aurea notabilia continentur. valde neceſſaria anime ſitienti ac deũ deſideranti. Ad illuſtriſſimum ac clementiſſimum principem dominum:dominũ Ludouicum marchionẽ ſalutiarum per fratrẽ Joannem Ludouicum viualdum de monte regali ordinis predicatorum ſacre theologie profeſſorem.

¶Incipit prologus.

Uoniã fundamẽtum totius perfectionis noſtre. Ludouice ꝑnceps illuſtriſſime ac clemẽtiſſime, eſt cordis cõtritio que proprie vt teſtantur doctores catholici eſt ianua ſalutis:eo ꝙ ſit nobilior ac potior pars ſacramẽtis penitẽtie: ſine q̃ nullus hominũ põt eſſe
Chryſo. ſaluus teſte Chryſo. Jdcirco vt dignitas vr̃a ad plenariã indulgentiã iubilei aptius ⁊ correctius ſeipãʒ diſponere valeat. Etiã vt vr̃e hũaniſſime petitioni ſatiſfacerẽ: deſcripſi ſub breuibus quot ⁊ quãta requirũtur ad verã contritionẽ: q̃ ad celeſtes theſauros indulgẽtiarũ cõſequẽdos neceſſaria preſupponitur: imo ſine ipſa factũ eſt nihil.nam vt verũ fatear. Cordialis contritio eſt medicina illa celeſtis efficaciſſima que ſola felleos humores a ſtomacho languentis aie facit euomere. Et eſt lauachrũ ſuauiſſimum quo noſtrarũ medicus aiarũ morbidas egritudi-
Cõtritio hʒ infinitã ꝟtutẽ. nes hũani cordis ſalubriter curat. Jpſa quoqʒ dicitur cãdor eterne lucis q̃ tenebras culparũ horribiles vno ſemel impetu fugare ſufficit,habet eñi cõtritio infinitã virtutẽ ex charitate qua informatur. Et ideo dolor cõtritionis q̃tũcunqʒ paruus fuerit dũmõ attingat verã cõtritionis rõnem oẽm culpã delet. Te-
S. Tho. hõ nullo mõ põt teſt ſcire ſe hr̃e cõtritionẽ ſte btõ Tho. in iiij li ſniarũ.di.xvij. vbi querit. Utrum contritio parua ſufficiat ad delendum magna pctã. Sed qñ talis contritio habeatur ab homine,mortalis cõditio ſcire non ſufficit: nec intellectus humanus hoc ipſum attingere põt. Sʒ ſolus deus hoc ſcit ⁊ cui voluerit reuelare vtꝰ dicemus in ſequentibus ſua fauente gr̃a hoc tñ ſcio ꝙ oẽs ſumus ꝓni ⁊ inclinati ad dolorẽ
Joãnes gerſon. cõtritionis minorẽ debito q̃ non liberat a gehẽna: vt inq̃t Joannes gerſon cancellarius Pariſiẽſis in cõpendio theologie. Pro-
Cyprianus Efficacia cõtritionis q̃ta ſit. pterea vera cõtritio dicit̃ fons aque ſalutaris limpidiſſimꝰ in q̃ carnaliũ deſideriorꝫ rabies extinguit̃ quo nil melius:nil ꝑſtantiꝰ nil optabiliꝰ:nil deniqʒ hoi digniꝰ eſſe põt. Jpſa quippe teſte Cypriano:oĩa ligata ſoluit:oĩa clauſa reſerat: oĩa aduerſa mitigat:oĩa lãguida ſanat : oĩa confuſa dilucidat: oĩa fracta cõſolidat:oĩa mortua viuificat. Appetẽda eſt igitur ab oibꝰ ꝯtritio q̃ſi
Lactantius. ſalubris aĩaꝝ medicina:qꝛ maiori piculo vexatur aĩa q̃ corpꝰ cui ſubito adhibenda eſt,curatio:vt ait Lactãtius:nã per ſolam cõtritionem aĩa peccatrix reconciliatur creatori ſuo. Cum enim
Dñs Jeſus totꝰ begninꝰ. dñs ieſus ſit totꝰ clemẽs ⁊ benignus eos quos ad ſe venire conſpicit repellere minime poteſt:qꝛ q̃tum diſplicet ei impudentia peccatoris:tantum placet ei erubeſcentia penitẽtis. Mihi cre-

dat fidelis aīa ⁊ nullatenus dubitet:qm̄ dn̄s Jeſus aīe ſitiēti ac
deū deſiderāti totus letus ac feſtinus occurrit celeſti rore circūfu
ſus:vnguētis optimis delibutus:aīam recreat fatigatā,eſuriētē
reficit,ſitientē potat,aridā impinguat,terrenoꝝ oblitā ſuꝑſi⁹
immemorē.hinc Amb in lib.de bono mortis.c.v.ait.Cognoſca Ambro.
mus ergo q̄s fruct⁹ ⁊ cibos epulet̄ deus q̄buſue delectet̄. Dele-
ctatur em̄ ſi q̄s mortificet pctm̄ ſuū:obliteret culpā ſuā:ſepeliat
atq̄ aboleſaciat iniq̄tates ſuas.Ut aūt oīs laus tanti ſacramēti
pateat euidēter:dicimus verā ꝯtritionē eſſe ſummā illā ac nobi
liſſimā phiam,q̄ ꝯſiſtit in cognitione ſui,de qua deuotiſſim⁹ do-
ctor Bernar.ſup cantica.ſmo.xxxvij ait. Scio neminē abſq̄ ſui Bernar.
cognitione ſaluari.de q̄ nimirū mr̄ ſalutis hūilitas orit̄,⁊ timor
dn̄i qui ⁊ ipſe ſicut initiū ſapiētie:ita eſt ⁊ ſalutis. Jō dignū eſt: Opz vt
vt prius cognoſcam⁹ inuiſibilia aīe nr̄e q̄ȝ valeamus eſſe idonei p⁹ cogno
ad cognoſcendū inuiſibilia dei. Si nō ſufficim⁹ cognoſcere noſ- ſcamus
ipſos ,pfecto ſupba mens nr̄a apprehēdere nō poterit ea q̄ ſunt noſipſos
ſupra nos. Precipuū ḡ ac pn̄cipale ſpeculū ad videndū deū eſt q̄ȝ deū.
aīa rōnalis inueniēs ſeipſam. Quapropter Hugo.in lib.de aīa Auguſt.
inq̄t.Melior eſt ſi teipm̄ cognoſcas q̄ȝ ſi te neglecto curſus ſyde-
rum vires herbaꝝ cōplexiones hoīm naturas aīaliū celeſtium
oīm ac terreſtriū:oīm ſciam hr̄es:multi em̄ multa ſciūt ⁊ ſeipos
neſciunt:cū tn̄ ſumma phia ſit cognitio ſui.Sȝ heu eunt hoīes
mirari alta montiū cacumina teſte Aug. Jngētes q̄ȝ fluct⁹ ma-
ris ⁊ altiſſimos lapſus fluminū ⁊ oceani ambitū et gyros ſyde- Difficili-
rum:⁊ relinquūt ſeipſos nec mirant̄. Reuera oīm cauſaꝝ diffici mum eſt
limū eſt ſeipm̄ cognoſcere:vt ait magnus Baſilius.Quia mens ſeipm̄ co
ipſa ſatis acute aliena delicta ꝯtemplans tardior eſt erga ſuoꝝ gnoſcere.
cognitionē vitioꝝ.Jdcirco Aug.in lib.de vera ⁊ falſa pnia:teſta Baſili⁹.
tur apte q̄ q̄ cognoſcunt ſeipſos:ſicut ſemp peccāt:ita ſemp plo Auguſt.
rant:vt tota eoꝝ vita tentatio videat̄.⁊ plāctus ſup terrā. Di-
gnabitur ergo clemētia vr̄a princeps nobiliſſime ſingula,q̄ ſcri
bimus nō ſolū legere:ſed mēte retinere:vt magis ac magis deuo
tio vr̄a augeat̄,ac tādē infuſio diuini luminis nobiliſſimā aīam
veſtrā illuſtrare dignet̄.Si em̄ aīam negligamus inq̄t Chryſo. Chryſo.
nec corpus ſaluare poterimus.Nō in̄ aīa p corpore,ſed corpus Sal⁹ cor
p aīa factū eſt.Qui ḡ qd̄ primū eſt negligit,⁊ qd̄ inferius eſt ex- poris de-
tollit vtrūq̄ corrūpit.Qui ꝟo ordinē ſeruat.⁊ qd̄ primū eſt colit pendet a
etiā ſi negligat qd̄ ſcd̄m eſt.Per primi ſalutē ſaluabit̄ ⁊ ſcd̄m. ſalute a-
nime.

¶ De his q̄ in iſto ope tractanda ſunt etiā agit̄ de intētione,
ſiue excuſatione auctoris cōtra mordaces ⁊ obloquentes.

Quia initiū eundi ad ꝟtutes arduū eſt iuxta illud ten
dit in ardua ꝟtus. Ad vitia ꝟo ſine labore dilabimur
inq̄t Jſid. Jō cogēda eſt durities volūtatis nr̄e p ani Felicitas
mi imperiū:vt diligēti⁹ ꝯterant̄ iniq̄tates cordis nr̄i eſt ſeipm̄
p verā ſui recognitionē:q: ,pfecto genus eſt mortis cognoſce
ſemp in pctis viuere:ſed ꝯuerti ad dn̄ȝ Jeſum xp̄m felicitas eſt: re.

Ambro. Idem. Cōtritio eſt ianua ⁊ funda- mentum eterne ſa lutis.

vera vita ac certiſſima ſalus:teſte magno Ambro. Et ſicut idem ait in libro de apologia Dauid.c.ix. Nōne multis aialib⁹ dete-riores exiſtimādi ſunt, q̄ ſe in flagitiis ſuis iactāt ⁊ putāt inſigne eſſe ꝟtut; vbi lapſus eſt criminis.ad legitime ḡ diſponēdū cor aie peccatricis:vt ꝟe ſit ꝯtritū ⁊ hūiliatū i.gratū deo plura reqrunt: vt ſcribūt doctores catholici qui in ſcriptis ſuis ad explanandū hāc ꝯtritiōis materiā vario mō ꝓcedūt. Oēs eīn vident organa ſpūſſcti:⁊ q̄ſi vno ore reſonāt dicētes ꝯtritionē fore ꝑncipiū,ia-nuam ac fundamentū eterne ſalutis. Jō ſi peccatrix aia ſaluari cupit totis reaſſumptis virib⁹ conari dʒ ad acq̄ſitionē tāti the-ſauri. Cū per ſolā ꝯtritionē etiā ſi oia pctā mūdi cōmiſiſſet ſalua ri poſſit. Cūctis ḡ poſtpoſitis dicim⁹ ꝙ ad verā ꝯtritionē a qua hoim ſalus depēdet q̄nqȝ reqrunt de q̄b⁹ in hoc ope agere intē-dimus. Pmo eīn reqrit vna diligēs recordatio.ſiue diſcuſſio oim pctōꝝ mortaliū. De q̄ tria dubia valde neceſſaria videbim⁹. In quoꝝ explanatione plura notabilia memoratu digna ꝓ recrea-tione lāguētis ac ſitiētis aie apiem⁹. Scdo reqrit verus dolor, ſiue deteſtatio ſinguloꝝ pctōꝝ mortaliū:ſic vt de q̄libet mortali ſpālis ꝯtritio habeat hic q̄ʒ plura documēta de dolore ꝯtritiōis dño adiuuāte explicabim⁹. Tertio neceſſaria eſt vna gn̄alis pe-nitudo, ſiue deteſtatio tā de oblitis q̄ȝ ignoratis mortalib⁹ ⁊ q̄d agere debeat hō in tali pplexitate tā circa oblita q̄ȝ ignorata ibi clare oſtēdemus. Quarto expedit vt pctōr habeat verū ꝓpoſitū directū circa tria abſtinēdi ꝯfitēdi ac legitime ſatiſfaciēdi. Et de his trib⁹ plura notabilia tāgunt ſub breuib⁹. Quinto neceſſaria eſt motus liberi arbitrij tendētis in deū ſup oia ſibi dilectū,in q̄ ꝯſiſtit cōplementū ꝟe ꝯtritionis. nā talis dilectio dei ſup oia fa-cit vileſcere cuncta bona fallacia pn̄tis vite ꝓpter deū. Hec igit ſunt q̄nqȝ reqſita ad verā ꝯtritionē in q̄bus cōſiſtit ꝟa ſapiētia ac ſumma phia, ⁊ pariter oīs ſal⁹ ac vita aie rōnalis. Sʒ tāte ꝟtu-tis efficaciā nemo ppendere pōt: niſi ille q̄ toto mētis conatu ac deſiderio cordis ꝯuertit ad dn̄m nr̄m Jeſum xp̄m:tūc eīn ꝓpter luminis claritatē quo illuſtrat ⁊ ſuā felicitatē agnoſcit, ⁊ lumen qđ ceco cordi nō intuebat intelligit. hinc Jſid. in lib de ſum. bo.c. xlij. ait. Nō pōt ad ꝯtēplandū deū mens eſſe libera q̄ deſiderijs huius mūdi ⁊ cupiditatib⁹ inhiat. Neqȝ eīn alta ꝯſpicere pote-rit oculus quē puluis claudit. Ceterū ſcio ⁊ nullatenus dubito hec ſcripta nr̄a patere morſibus plurimoꝝ:q̄ꝛ vt ait Hieron̄ in ep̄la ad pſidiū diaconē, qui ſcribit multos aſſumit iudices. Sed cū nobiliſſim⁹ ac clemētiſſimus ꝑnceps, cui hoc opus inſcribit velit:vt libroꝝ impreſſoribus tradat vt pluribus ꝓſit, ꝓcul du bio tot habebit iudices quot lectores Jdcirco vt ſecurius eat in publicū dignū duxi obloquētibus humilr reſidere q̄ȝ difficile ſit, imo impoſſibile vt abſqȝ hoim morſu quis pertrāſeat hui⁹ vite curricula. teſte Hier. Sunt q̄ppe nōnulli qui ideo ſe doctos oſtē dere putant ſi oim dicta canino dente dilacerent. hos floccipen-

Quinqȝ reqrunt ad cōtri-tionē ꝛ de q̄b⁹ agit i iſto ope.
Primū reqſitū.
Scdm.
Tertiū.
Quartū.
Quintū.

Nota.

Auctoris excuſatio.
Hieron̄.

Alios mordere eſt ſignū impietie.

q̄ im⁹ qꝛ vt inq̄ Hie. Satis viliū hoīs ꝛ ſuā laudē q̄rētiū alios
vīes facere:nā q̄ in alterius vituꝑatiōe ſe laudari putāt vt plu
rimū ſunt mēte hebetes ꝛ obtuſiore loq̄ces:vt pote locacitatē
facūdiā eſtimātes. Uerbis q̄dē ꝑſtrepūt atq̧ ſuis inflatis buc=
cis fumos ac nebulas auditorib⁹ ſpgūt:lȝ ſenſu balbutiētes ꝛ q̄
ſi muti nil dicūt. Sunt alij curioſi q̄ teſtāte Iſid̄ q̄ſi ſapiētes au
dire delectāt:nō vt v̄itatē q̄rāt ſȝ vt facūdiā ſermōis eoꝝ cogno
ſcāt more poetaꝝ q̄ magis ꝯpoſitionē v̄boꝝ q̄ ſniam v̄itatis ſe=
quūt nōnulli ſere in cūctis q̄ ꝓñt req̄rere ſuꝑſticioſi ſunt a ſcrupu
poſi patiores ad mordēdū q̄ intelligē dū, diſerti adverſ⁹ iuſti=
tiā, eruditi ꝓ falſitate, eloq̄ntes vt impugnēt veꝝ. Et demū ca=
lūniatores multi defenſor aūt rar⁹. Ut igr̄ cūctis vnica r̄ñſio ſuf
ficiat nr̄a itētio eſt hūili ſtilo q̄ſi ꝑima incedere morte diuinaꝝ
ſcripturarū vt ad celeſtia ſcādere mereamur. Nā diſtāt valde
ſeculares lr̄e a diuinis:q̄rū v̄itas nec ornatu lenociniorq̧ v̄boꝝ
eget:cū lūīe ſuo clara ꝛ illuſtris appeat. Teſte q̄q̧ Hie. Melius
eſt vera ruſtice q̄ falſa ornate dicere, horret em̄ v̄a ſapiētia ſpu
meū v̄boꝝ ābitū. Ait Iſid̄. Ac fuco mūdial eloq̄ntie inflatis ſer
monib⁹ ꝑ ornatū. Tota q̄ppe xp̄iane religionis diſciplina inq̄t.
Leo papa in abundātia v̄bi nō in aſtutia diſputādi:neq̧ in ap
petitu laudis ꝛ glīe:ſed in v̄a ac volūtaria humilitate conſiſtit.
Quā dn̄s ieſus ab vtero mr̄is vſq̧ ad ſuppliciū crucis ꝑ oī for
titudine ꝛ elegit ꝛ docuit nec p̄ſumo velut nouus expoſitor aut
doctor ſtilū dirigere ad ſcribēdū:qꝛ in xp̄iana religiōe tot tātaq̧
p̄ceſſerūt p̄clara ingenia vt nil dici aut ſcribi poſſit quin prius di
ctū ſit:imo recti⁹ ac lympidius:Et idcirco q̄ tꝑib⁹ noſtris aliq̄d
calamo exprimere conātur v̄ius recitatores q̄ doctores exiſti=
mādi ſunt. Nā teſte Egidio romano q̄ alioꝝ dicta referūt po=
tius dicendi ſunt recitatores q̄ doctores. Sed ad id tēdim⁹ ad
id conamur vt de agro tā diuinaꝝ ſcripturaꝝ q̄ ſctōꝝ q̄ſi fra=
gantes roſaꝝ manipulos pro recreatiōe tāti p̄ncipis colligere
valeam⁹. Qui quidē nō ſolū ad diſſerēdū in ſacris lr̄is me ꝓuo
cat:ſed cōtinue excitat ad ſcribendū:nec miꝝ ſi claritudo tanti
p̄ncipis ſacras literas importuna q̄dā ſollicitudine veneratur:
qꝛ vt veꝝ fatear a teneris annis optimis morib⁹ imbuta cūctis
v̄tutib⁹ ornata atq̧ accerrimis literaꝝ ſtudijs erudita fuit cui⁹
merita clara geſta atq̧ digna exercitia cōmendo nō auiditate
cōſequēde laudis:ſed charitate ſeminande v̄itatis. Iō ſtat ſua
iocūda ſenect⁹ ſtipata meritis iuuētutis, tenēt̄ ꝑfecto bone con=
ſuetudines quē ſemel ceperunt, ꝛ q̄d in adoleſcētia capit̄ in ma
tura etate ſeruatur:iuxta illud. Ora. ꝗ. quo ſemel eſt imbuta re=
cēs ſeruabit odorē teſta diu:educatio em̄ ꝛ diſciplina teſte Se=
neca moreſfacit, ꝛ id ſapit vnuſq̄ſq̧ q̄d didicit:nil ergo p̄ſtātius
nil optabili⁹:niſi deniq̧ meli⁹ in p̄ncipe cui tātaꝝ gētiū ꝯmitti
tur ſal⁹ exercitio ſacraꝝ lr̄aꝝ eē p̄tia q̄ v̄a ſapia orit̄ q̄ p̄cip⁹ ad
re. cuiuſcūq̧ p̄ncipat⁹ ſciā fore dignſcit̄ teſtātē ſoſſeto ꝑ Salo

Curioſi q̄rūt v̄boſitates ꝛ leuia.

Auctor r̄ñdet cūctis

Hieroñ.

Iſidor⁹.

Leo pa.

Qui ſcribūt magis recitatores ſunt q̄ doctores

Iuuēt⁹ bñ exercitata q̄tum valeat.

Oratius

Seneca.

Nil p̄ſtā tius in p̄ncipe exercitio ſacraꝝ literarū.

nem ait. Per me reges regnant ⁊ legū conditores iuſta decer-
nunt. Per me principes impant ⁊ potētes decernūt iuſtitiā hic.
Vegetiꝰ. Vegetius in principio .j. lib. de re militari ita inquit. neq̄ eñ q̄n
ꝙ opꝫ magis vel meliora ſcire vel plura ꝙ principē cuiꝰ doctri
na omnibꝰ pōt prodeſſe ſubiectis. ¶ Demū totis reaſſumptis
viribus obſecro eos qui ſcripta noſtra dignabuntur perlegere:
vt nō ſint faciles cōtra me precipitare temereritatis ſententiam
more illoꝝ q̄ nullo dogmate fulti: Audaciſſimo quidē zelo ⁊ ma
gis amaritudinis ꝙ dilectiōis inflāmati: aut detrahūt: aut irri
dent: aut more: aut canum eſtuātium exterius lingā extendunt
vt ait. Hiero. ſed hoc a pijs lectoribꝰ caro corde expoſtulo: vt ſi
q̄d diſſonum aut nō recte ꝓbatū in his atq̄ alijs ſcripturis no
ſtris inuenerint, lima correctiōis vere charitatis dignētur abra
dere, vel errorem meum mihi intimare nō tardent: aut viua vo
ce ſi preſens: aut ſcriptura ſi abſens fuero: Si autem a preſenti
vita conſtiterit me eſſe ſublatum eoſdem humiliter flagito vt ꝑ
culpis meis dominum Jeſum chriſtum ac puriſſimam vir-
ginē deprecentur quatenꝰ remiſſionis gratiā cōſequi merear.
¶ Oratio deuotiſſima preparatoria ad contritionem a diuerſis
excerpta doctoribus.

Vt igitur valeamus pectora nr̄a diligentiꝰ diſcutere
atq̄ culpaꝝ nr̄aꝝ laqueos diſſoluere ac memorari,
expedit omnino vt prius corda nr̄a ad ſupni lumi-
nis clementiā erigamꝰ quā in oībus eſſe inuocandā
tā gētiles phī ꝙ doctores catholici teſtātur: nā lux
Contri-tio datur a ſolo deo ⁊ eſt q̄rē-da a deo. illa diuina gratie qua iuſtificatur impius datur a ſolo deo cuiꝰ
voluntas eſt pura ac ſimplex cauſa omnium meritorum: a qua
ſpūales diuitie atq̄ omnia dona gr̄arū tā ꝙ a fontali principio
in nobꝭ deſcēdit. Idcirco dignū ē vt hoc celeſte munꝰ vere ꝯtritio
nis q̄ramꝰ ab eo q̄ ſolus ꝯferre pōt. Quapꝓpter toto cordis deſi
Incipit oratio. derio hortor ꝑcor, ſuadeo: vt peccatrix aīa corā imagine crucifi
xi orōnem ſeq̄ntē flexis genibus: iūctis manibus: ac effuſis per
ora lachrymis, diſtincte cū deuota cordis attētiōe ꝓferat ſic di-
cēs. ¶ O altitudo diuitiaꝝ ſapiētie ⁊ ſciētie dei. O trinitas lau-
dabilis, ⁊ vnitas mirabilis, pr̄, filiꝰ ⁊ ſpūſſctūs. O dn̄a ſctiſſia
ac puriſſima virgo maria aduocatrix pctōꝝ clemētiſſima. Ad vos
q̄q̄ ſctōꝝ āgeloꝝ cohortes cherubin ⁊ ſeraphin. Et pariter ad
vos celeſtes militie ſctōꝝ ſctāꝝq̄ oīꝫ. Ego ſceleroſꝰ homūcio i
ſcelerū meoꝝ ſepulchro iacēs. erigo liberos cordis oculos. Ad
vos ſupplices porrigo manus: Ad vos ſuſpiro: ad vos cōfugio
voſq̄ totis reaſſumptis viribus concupiſco. Sed magis ad te
dn̄e Jeſu xp̄e filij dei viui q̄ me a laqueo eterne mortis liberaſti,
⁊ per effuſionem tui precioſi ſanguinis viuificaſti. Ego pctōꝝ
oīm ingratiſſimꝰ, meritoꝝ pauperrimꝰ, flagitoꝝ abūdātiſſimꝰ
firmo propoſito ac deliberata volūtate ad correctionē vite me
lioris recurro ad clementiſſimam bonitatis tue miaꝫ. In cuius

conſpectu ꝓteſtor me velle ad ouile ouiũ tuaꝝ redire: cũ ſis paſtor ille verus q̄ nobiliſſimã aiam tuã pro ouibus tuis dediſti. ſcio nec dubito ꝙ pueritie metas, adoleſcẽtie curſuz, iuuẽtutis ꝓgreſſũ atq; oĩa tp̱a mea annos, mẽſes, dies, horas: ac momenta ſingula timore tuo diſpoſito trãgreſſus ſum a diuinis legibus decliñdo. Juſtitias tuas ꝓphanãdo, gr̃az tuã abĩciẽdo. dona ſpũſſcti ꝟtutes oẽs atq; eccl'ie ſacr̃a ſpernẽdo. Nec his ↄtẽtus mali dedi ꝓximo meo occaſionẽ peccãdi ⁊ peccãtib⁹ ↄſiliũ, auxiliũ, ⁊ fauorẽ. Ex quo indignatiõez tuã incurriſſe atq; a ↄſortio ſup̱noꝝ ciuiũ ſeparatũ me video. timeo ꝫ vehemẽt' dñe Jeſu ⁊ toto corp̱e contremiſco ne dicas mihi. O hominum infeliciſſime: q̄d debui tibi facere ⁊ nõ feci? nõ eras: ex nihilo creaui te. Peccaſti ⁊ diabulo ſeruũ te feceras, ⁊ redemi te. Jn mũdi circuitu cũ impĳs currebas ⁊ elegi te. Errrabas vagãdo p̱ mlt'a p̱icula, ⁊ liberaui te. Ambulabas p̱ tenebras ignorãtie ⁊ docui te. Dederã tibi gr̃am in ↄſpectu meo ⁊ volebã facere apd te mãſiõez: tu vero deſpexiſti me, ⁊ nõ ſolũ ſmones meos ſʒ meip̄ʒ ꝓieciſti retrorſum ⁊ ãbulaſti poſt ↄcupiſcẽtias tuas. Jdcirco dñe Jeſu benigniſſime dñe Jeſu ſuauiſſime: dñe Jeſu dulciſſime. Per merita ſacratiſſime paſſionis tue, p̱ illos acerbiſſimos dolores puriſſime gẽitricis tuo. p̱ gemitus ⁊ lachrymas ſctõꝝ aplo'ꝝ Indulge: ſuccurre lãguẽti aĩe: reqre oue perditã a ſacro grege tuo euagãtẽ. Etiõ mihi in hoc exilio pñic verũ cordis dolorẽ ac firma in pctõꝝ meoꝝ ↄpunctiõez. Da obſecro ocl'is meis fontẽ lachrymarũ vt culpas meas eo quo merent̄ dolore flere valeã. Auge deſideriũ meũ ⁊ da quod peto: qm̄ ſi cũcta q̄ feciſti mihi dederis nõ ſufficit ſeruo tuo niſi teip̄m dederis. Heu heu dñe deus qualem me feceſti. qualẽ iterũ me feci. Jn pctis conceptus, ⁊ natus eram ⁊ abluiſti me: ſed ego peioribus ſordidaui me. Expertus ſum in memetip̄o horrorẽ pctõꝝ meoꝝ inſupportabilẽ q; ſi canis putridus fetet hoĩbus: graui⁹ tñ peccator fetet deo ⁊ angelis. Jõ dulciſſime Jeſu corã te expando oẽs iniq̄tates meas: q; tu ſol⁹ potes delere oĩa ſcelera mea. Nõ eñ abſcõdo ſed oñdo: nõ excuſo ſed accuſo. Ego reus: ego accuſator meus. Ego ſuʒ q̄ peccaui in celũ ⁊ corã te: nec ſum dignus vocari filius tuus. Ego ſum q̄ peccaui ſuper numerũ arene maris. Ego ſum q̄ amiſi vñ me iuſte dãnare potes: tu tñ nõ amiſiſti vñ pctõres iuſtificare soles. Parce ergo parce mihi dñe q̄ es ꝟa ſalus q̄ nõ vis mortem pctõris. Ecce dñe Jeſu xp̄e corã grauiſſimo cõſpectu tuo exhibeo aiam meã virtutũ muneribus deſolatã: põdere pctõꝝ grauatã delictoꝝ ſordib⁹ fedatã. O pctã mea innumerabilia eſtis ⁊ magna valde, ⁊ niſi a vobis abſoluar q̄d erit de me. Nã ſuperbia rebellat, auaritia pungit, luxuria vrit p̄ſumptio iudicat cõſciẽtia mordet: gula incitat, inuidia murmurat, lingua detrahit iracũdia p̱turbat, ãbitio irridet accidia tepeſcit, ocl's ↄcupiſcit. Hinc video iudicẽ iratũ. hic angelos. hic demones frementes.

Conſidero eterna gaudia vide operata ſupplicia, ꝛ ideo timor me cõturbat: horror aggreditur, cõſciẽtia accuſat: dolor opprimit: tremor inuadit, cogitatiões increpãt. fugere nõ licet, ꝛ quo me diuertaz ignoro. O cecã inſaniã: o ꝓphanã, temeritatẽ. Scio ꝛ nullatenꝰ dubito q̄ ſola libertas eſt nõ ſeruire pctīs. Et ſcio ꝙ q̄ facit pctm̄ ſeruꝰ eſt pcti. Et nẽꝫ aīa q̄ peccauerit ipſa morietur. Et nihilominꝰ fragil' immo volubilis mẽs mea a pctis non abſtinet ſꝫ a ſcelere in ſcelꝰ furibũdo impetu dilabit̄. Quapropter ꝯfundor in memetipſo nec dignꝰ ſuꝫ ad celũ oculos meos leuare: ſed multomagis dignꝰ ſum illos plorãdo cecare. iõ recordare dñe clementiſſime ac iuſtiſſime: qꝛ cũ ſis iudex ꝛ teſtis ſis ad me iudicãdũ es nihilominꝰ miſericors dñs ad indulgendum ꝛ ſolus creatus ad ꝯſeruãdũ: ac verꝰ redẽptor ad me liberãdũ. Et iõ dñe Jeſu per infinitã bonitatis tue clementiã diſpõe cor meũ vt vere ſit cõtritũ ꝛ humiliatũ. Quatenꝰ oĩ ſpurcitia pecca torũ eliminata tibi grata ſint opera mea. Et pariter l hora mortis mee fultus pſidio gr̄e tue ſecurus corã rigoroſo examine tui diſtricti iudicij apparere valeã q̄ es bñdictꝰ per eterna ſcl'a. Amẽ.

¶ Qualr ad verã contritionẽ req̄rit̄ pmo vna diligẽs recordatio ſiue diſcuſſio pctõꝝ mortaliũ. De qua tria dubia lõga ꝛ pulchra explanant̄ in q̄bꝰ mlta curioſa ac digna mẽoratu ꝯtinent̄.

Bernar. In primis igr̄ ꝯſiderãdũ eſt ꝙ nemo repẽte fit ſummus vt ait Ber. Jõ opꝫ vt pctõr gradatim ꝓcedat ad acq̄ſitiõeꝫ huiꝰ theſauri ꝯtritiõis. Qꝛ ẽt diuinũ lumẽ gradatim inos deſcẽdit. Et ꝓpt̄ea dona ſpũalia dicũt̄ lumẽ gradatim i nos deſcẽdere dñr. Uñ Ja. j. c. Oĩe datu optimũ ꝛ oẽ domũ pfectũ de ſurſum eſt deſcendens a patre luminũ. Jdcirco neceſſe ẽ vt peccator ꝯtrario modo per ipſum lumẽ diuine gr̄e in deũ reducatur gradatim aſcẽdẽdo iuxta illud Dauid. Jbũt de vtute in vtutẽ: videbit̄ deus deoꝝ in ſyon i in plenitudine ꝯtemplatiõis: vt dt glo. hinc Jſido. in lib de ſum bono. c. xxxvi. ait Qui inordinate vtutes cõprehendere nititur cito periclitat̄. hec eſt cauſa in rerũ natura: vt q̄cunq̄ velociter ad pfectũ tendũt ſine dubio celeriter finiãtur: ſicut herbe q̄ tanto feſtinꝰ pennt quãto celerꝰ creſcunt. At vo cõtra arbores alta radice fundate iõ perdurãt diutiꝰ: qꝛ gradatim ad pfectũ perueniunt. hec Jſid. Ut ergo ad acquiſitiõeꝫ vere contritionis debito ordine procedamꝰ expedit a modicis ac minimis incipere vt ad altiora ſcandere valeamꝰ, ꝛ iõ opꝫ primo vt peccator diligenter interiora cordis ſui diſcutiat ſic vt fiat vna diligens recordatio vel diſcuſſio oĩm pctõꝝ mortaliũ de quibꝰ peccatrix aĩa non fuit pꝰs ſufficienter ꝯtraria ꝛ hũiliata. Nam teſte Chryſ. nulla pro ſalute aĩe rõnalis põt eſſe talis exhortatio qualis eſt pctõꝝ recordatio. Sed ad maiorẽ euidentiã coꝝ q̄ dicẽda ſunt tria dubia nobis differenda occurrunt. ¶ primo vtrũ iſta pctõrum diſcuſſio ſit origo ſiue principiũ vere ꝯtritiõis.

Jacobꝰ.

Ad dõa ſpiritualia gradatim ꝓcedendũ eſt:

Jſidorꝰ.

Sc'do quõ aut quãtr, aut qs modus obſeruari dʒ in tali diſcuſ=
ſione. Tertio q̃ta eſſe dʒ talis recordatio, ſiue diſcuſſio pctõꝝ.

Circa primum dubiũ plura occurrerẽt ad ſcribendũ:
quia ꝓpter materie dignitatẽ ſemper exuberat ratio
differẽdi. Sed ne videar grauare eos, qui ſcripta no
ſtra dignabunt̃ perlegere intẽdo ſub breuibus ſingu
la perſtringere. Et forſitan hec vtilius ꝓderũt: quia
teſte Gregorio. Sepe alimẽta que minus ſufficiunt auidius ſu= Grego.
muntur. Cunctis ergo pro reſolutione huius dubij conſideran=
dum eſt, ꝙ tota intentio nr̃a fertur ad clare oſtẽdendũ pro corre
ctione vite melioris languẽtis ac ſitientis aie. Hanc iuſtiſſimam
ſctiſſimam. ꝓbiſſimã, meritiſſimã deo pariter, et angelis gratiſſi=
mam cõcluſionẽ: vcʒ ꝙ fons origo cauſa, ꝛ fundamẽtum ſalutis Funda=
aie rõnalis eſt ſeipm ac ꝓprias iniquitates recognoſcere Et ideo mentum
pro obtinẽda gr̃a ſpũſſancti nulla melior nulla gratior nulla iu= ſalut' eſt
ſtior põt fieri exhortatio q̃ ipſa pctõꝝ nr̃oꝝ recogitatio. Talis pctã ſua
quippe pctõꝝ diſcuſſio, ſiue examinatio ꝓprie dr, ꝛ eſt principiũ recogno
ſalutis ac vere cõtritionis. Hec aũt veritas multis varijſq̃ mo ſcere.
dis ꝓbari poteſt. ¶ Et primo per aureas ſnĩas tam ſanctoꝝ do
ctorum q̃ diuinaꝝ ſcripturaꝝ. ¶ Sc'do per famoſiſſima exẽpla
grauiſſimoꝝ pctõꝝ, qui tandẽ per ſui recognitionẽ ſaluati ſunt.
¶ Tertio videbimus qualiter ad diſcutiendum ac rememoran Quõ pla
dum ꝓprias iniquitates excitamur exemplo aquile, cerui, atq̃ catur ira
ſerpentis: qꝛ hec tria aĩalis renouantur ad iuuentutẽ. ¶ In pri dei.
mis igitur ſcire oportet ꝙ oẽs doctores catholici quaſi tube ſpi
ritusſancti affirmãt, ꝙ ad placandũ irã oĩpotentis ac miſerẽtis
dei nullum efficacius remedium haberi poteſt, q̃ pctã ſua reco
gnoſcere ac memorari. vñ Augu. in libello de cordis cõtritione, Auguſt.
ſic ait. Quãto magis quis intelligit mala ſua tanto amplius ſu
ſpirat ꝛ gemit. Meditatio ſiquidẽ parit ſciam: cõſciẽtia cõpun
ctionem cõpunctio deuotionẽ: deuotio cõmendat orõnẽ. Medi=
tatione hõ ad cognitionẽ ſui illuminat̃. In cõpunctione v̓o ex
cõſideratione maloꝝ ſuoꝝ cor intẽſo dolore tangit̃. Hec Augu.
Ideo teſtat̃ Iſidorus in ij. lib. de ſummo bono. c. xij. vbi diffiniẽs Iſidor'.
cõtritionẽ dt ſic. Cõtritio eſt cõpunctio cordis ꝛ humilitas men Diffini=
tis cũ lachrymis veniens de recordatione pcti ꝛ timore iudicij. tio cõtri=
In quibus verbis tria de cõtritione tanguntur ab Iſido. Pri= tionis.
mo eñ exprimit rõnem nois dicẽs. Cõtritio eſt humilitas men Iſidor'
tis. Sicut eñ ſuperbia eſt initium ois peccati per quam homo tria con=
ſenſui ſuo inherens a mandatis diuine legis recedit. Sic homo tinet.
cõtritus per humilitatem appropinquat ad deum, ꝛ a proprio Primũ.
ſenſu recedit humiliatus. ¶ Sc'do tangit modũ exteriorẽ ipſius Sc'm.
contritionis ſic dicens. Cum lachrymis veniens. Quia amari=
catur peccatrix aia in recordatione proprie iniquitatis, ꝛ dein=
de ab intimo cordis trahit ſuſpiria, ꝛ prorumpit in lachrymas.
Sed nota ꝙ iſte effectus lachrymaꝝ exterior non eſt de neceſſi=

Petr⁹ de Tarentaſia. tate:ſed de bene eſſe: vt inqt Petrus de Tarētaſia in.iiij.ſen.diſ. xvij. Tertio exprimit principiū cōtritionis cū ſubiungit dicens.
Tertiū. Veniens de recordatione peti ꝛ timore iudicij. Nam ꝯſideratio ꝑprie iniqtatis ac timor iudicioꝝ dei excitant peccatorē ad cordis ꝯtritionē: vt latius explicabimus. Sed nota hic q̄ timor ſine ſpe nō cōtritionē: ſed deſperationē poſſet facere: vt dicit ſctūs Tho.in.iiij.ſen diſt.xvij.vbi q̄rit. Vtrū cōtritio ſit dolor de petis voluntarie aſſumptus. Et ideo ſpes diuine mie d̄r eſſe cā cōtritionis.
Grego. Etiā Grego in.iiij.lib.moral c xxj.ſic ait. Dum petm̄ q̄ſq̄ qđ fecit intelligit: dum prauitatis ſue nequitiā ſubtiliter penſat merore mentē obnubilat, ꝛ q̄ſi concuſſo ſerene letitie aere olm in ſe trāquillitatē cordis pnie turbine deuaſtat. Iterū in.ix.moral. c.xlj.ita inq̄t. Sepe aūt ita mens in culpe recordatione cōcutit: vt ad perpetrationē illius longe grauius. q̄ꝫ prius capta fuerat vrgeatur. Et deprehenſa trepidat ſeq̄ꝫ ipſam varijs morb⁹ impulſa ꝑturbat. Metuit quidē ne vincat tentationibus: ſed reſiſtens hoc ipm̄ qđ longo labore certaminis affligit perhorreſcit.
Auguſt. hec Greg. Propterea Aug in ſermone.v de letanijs excitat tepidos ac frigidos ſenſus nr̄os ad cogitandū peccata ꝑpria dicēs.
Pctā nō itelligere eſt peſſimū gen⁹ peti. Peſſimū genus peti eſt nō intelligere pctā. Oēs quidē cognoſcētes crimina ſua recōciliari dn̄o per pniam pñt. Nullus magis plangi de pctōribus dignus eſt, q̄ꝫ q̄ putat ſe nō habere qđ plangat. Multa em̄ delictoꝝ gn̄a ſunt, ꝛ ob hoc ꝑiculoſiora, ꝛ magis noxia ſunt, q̄ nō eſtimant eſſe pctā. Nullū em̄ malū facili⁹ decipit. q̄ꝫ cum nō intelligit eſſe malū. Hec Aug. ꝛ Ioā.os aureū in
Ioan.os aureum. epl̄a ad Hebreos ꝛ habet de pe.diſt iij c. Iudas.ita inquit. Magnum eſt: vt quis pctā ſua agnoſcat, ꝛ memoriā eoꝝ perſeuerāter retineat. Nullū inuenitur pctōꝝ tale remediū: ſicut eoꝝ con
Seneca. tinuata memoria.hec Chryſ.hinc Seneca moralis ad lucillum in epl̄a.xxviij.ſic ait. Initium eſt ſalutis cognitio peti. Egregie mihi hoc dixiſſe vr̄ epicurus. Nā qui peccare ſe neſcit corrigi nō vult: deprehendas te opꝫ anteq̄ꝫ emendas.hec Seneca. Eſt ꝑfecto nobiliſſimū ac potiſſimū pnie ſignū, imo inter oīa nullū mirabilius q̄ꝫ petm̄ ſuū recognoſcere. Vn̄ Dauid in pſal.ait. Qm̄
Signū potiſſimū ꝯtritiōis eſt pctā ſua recognoſcere. iniquitatē meā ego cognoſco, ꝛ petm̄ meū cōtra me eſt ſemper. Qui em̄ poteſt recognoſcere iniquitatē ſuā ille ſolus pōt dolere: teſte magno Ambro. Et ſicut idē ſcribit in lib. de apologia Dauid.c.ix. Sunt pleriq̄ꝫ qui in lapſibus ſuis glorīant, ꝛ putant ea laudi eſſe q̄ criminis ſunt. Si quis alienū coinquinauit thoꝝ, ꝛ pudice femine expugnauit affectū. Si vidue propoſitum aliquis fraude mutauit. Alius nece hoīs latrociniū inſidijs, ꝛ raptu viuere putat eſſe ꝟtutis. Nōnulli circūuenire ac fallere arbitrāntur
Aurea ſentētia. eſſe ſapiētie. Ex his oībus nullus pōt dicere cum Dauid. Quoniam iniquitatē meā ego cognoſco: ſed ille ſolus qui pōt dolere qđ fecerit, ꝯdēnare qđ deliq̄rit. quē ſua vitia cōpungūt. Et parū infra ita ſubiūgit. Inſipiēs em̄ delectat erroribꝰ ſuis ꝛ nouis ve

ſera obūbrādo pctis ſe eſtimat adiuuari, Ideoqꝫ exultat in crimi
ne. At vero ſapiēs aduerſum ſe iudicat eſſe delictū ſuū ⁊ tāqꝫ ho
ſtiles acies: Ita lapſus culpaꝝ ſuarū aduerſantiū mō ſibi arbi
traƚ obſiſtere. Quicqd ꝑſonuerit qcquid icrepuerit culpa ei pro⸗
pria ſemꝑ occurrit. quicqd fuerit dictū aut lectū, in ſe dictū pu⸗
tat. Quicqd intēderit ſe nutu, ſe ocƚis ſignari putat. Si oꝛ ſpuleƚ:
ſi cogitet: ſi oꝛeƚ ac depcatur ante oculos ei⁹ ſemꝑ eſt error ꝓpri⁹
⁊ momētis oībus culpa pulſat ↄſciētiā. Nec qēſcere nec obliuiſci
ſinit. Uelut grauiscēs ⁊ exagitat ſe terrore ꝑpetuo. Oīa igiƚ ad
uerſa habet qꝛ ipſe ſibi diſplicet. Ipſe ſui accuſator, ipſe ſui teſtis
eſt: nec inuenit q̄ fugiat. Quippe ſe purget ⁊ ſimulat. Sed hoc
bone mētis eſt vul us ſentire pcti. Nā qui expertes doloris ſunt
nō ſentiunt doloris acerbitatē: qđ eſt imedicabilis egritudinis.
Qui aūt aliquo dolore pūgunƚ: ſicut doloris ſenſu nō carēt. Ita
etiā nō carent ſanitatis profectu. Ubi eñ doloris ſenſus ibi ēt
ſenſus eſt vite. Sentire eñ vitalis vigoris ac muneris eſt. Uñ ⁊
ille qui errorē ſuū nō agnoſcit: inſanit: furit: deſipit. Qui aūt agno
ſcit vtiqꝫ reſipiſcit non reſpuit remedia ſanitatis. ſed ipſe reſtrin⸗
git: penitet eū culpe: de ipſa ſemper cogitat: ⁊ cogitando ſeipſum
ↄdemdat. Juſtus eñ in ꝓmordio ſermonis accuſator eſt ſui. hec
oīa Amb. Qua ſnīa apte daƚ itelligi qꝛ ſnīa viri ſapiētis ſemper
ꝓprias culpas diſcutit: varios quoqꝫ remorſus ac ſtimulos pa
titur. Ecōtra vo inſipiēs qꝛ peccat ex habitu, delectatur in crīe ⁊
negligit ſanitatis remedia. Iterū Amb. i. vi. li. Exameron. c. viij.
pulchre hortatur nos ad diſcutiēdum diligētius interiora cor⸗
dis noſtri ſic dicēs. Noſce teipm. O homo: tibi attēde: teipꝫ ſcito
Hoc eſt nō q̄les lacertos habeas: nō q̄tā corporis fortitudinē:
nō q̄tas poſſeſſiones aut q̄tā potētiā: ſed qualē animā ac mē⸗
tē vñ oīa ↄſilia proficiſcātur: ad quam opeꝝ tuoꝝ fructus refer
retur. hec Amb. ⁊ Ber. in li. de ↄſcīa. c. j. ait. Ex eo eñ vnuſqſqꝫ
iuſtus eſſe incipit ex quo ſui accuſator extitit. Quia propter legi
mus ſcdm illū regē Ezechiā q̄ vt audiuit obiurgationē eſaye erū
pēs in fontē lachꝛymaꝝ penitudinē excitauit. nā recognoſcens
ſeipꝫ ingemuit ad dñz dicens. Eſa xxxviij. Recogitabo tibi oēs
annos meos in amaritudine aīe mee. Amaricatur nāqꝫ aīa pec⸗
catrix cū ſe recognoſcit creatorē ſuū grauiter offendiſſe ⁊ ex tali
amaritudine q̄ſi iā diuina inſpiratione ſubintrāte quoddā ſuaue
medicamētum cōficitur: inde prorūpit in lachꝛīas: hic ſingultus
hic gemitus hic crebra ſuſpiria in mortariolo cōſcīe cōterūtur
Et idcirco Aug ad fragrātiā odoramētoꝝ huius tā ſalutifere
medicīe excitat ſenſus nroſ. i. lib. q̄ dr ſcala padiſi ſic dicēs. O fe
lices lachꝛīe ꝑ q̄s macule iteriores purgātur. ꝑ q̄s pctōꝝ incen
dia extīguūƚ. Bīi q̄ ſic lugetis qꝛ ridebitis. in lachꝛymis agſce
o aīa ſpōſum tuū: āplectere deſideratū. ⁊ iterum. O dñe Jeſu ſi
adeo ſunt dulces iſte lachꝛīe q̄ ex mēoria ⁊ deſiderio tui excitan⸗
tur q̄ dulce erit gaudium qđ ex manifeſta tua viſione capietur

Ambroſius.

Sapientes viri ſemꝑ hñt remorſus cōſciētie.

Peſſimū ſignū in hoīe ē nō cōpūgi a pctō.

Ambroſius.

Mēs noſtra diſcutiēda eſt

Bernardus.

Iſayas.

Amaricatur aīa cogitādo peccata que cōmiſit.

Auguſt.

Efficacia lachꝛymarū q̄ta ſit.

ſi adeo eſt dulce flere ꝓ te ꝙ̄ dulce erit gaudere de te. Sed quid
hmōi ſecreta colloq̄a ferimꝰ in publicū? Cur in carnales affectus
ꝟbis cōibus conamur exprimere? Inexperti talia nō intelligūt.
hec Aug. O ꝟe res mirabilis. Ex herbis medicinalibꝰ ꝯficitur
medicina corporalis, ⁊ ex venenoſis medicina mortalis: ſʒ ex vene-
noſis pctīs ſimul ī corde ꝯtritis medicina ꝯficit̄ ſalutaris. Et ſi-
Grego. cut ait moralis doctor Greg in. viij. lib. moral. c. xvj. Talis q̄ppe
Verecū- amaritudo pnīe verecundanti cordi importune ingerit illicita q̄
dia pctō- cōmiſit. Diſtrictū ꝯtra hec iudicē oſtēdit ſuppliciorꝝ minas incu
rum q̄ꝺtū tit. pauore aīam ferit, pudore ꝯfundit, motus illicitos increpat
valeat. quietē noxie ſecuritatis turbat. Que eīn ꝯditor bona cōtulit, q̄
ipſe bonis illiꝰ mala rn̄dit enumerat ꝙ mire ab eo ꝯditus, ꝙ gra
tuito nutritus, ꝙ rōni ſub a in cōditione ditatus eſt, ꝙ ꝯditoris
gr̄a vocatus, ꝙ ſeq̄ ipſe vocatꝰ noluit. Et infra ſubiūgit ſic. Ha-
bet in corde iuſtorꝝ amaritudo aīe linguā ſuā, q̄ tāto eis ſubtiliꝰ
Iſidorꝰ. loquit̄ q̄to ⁊ interiꝰ audit̄. hec Greg. Qn̄ ergo iſta in corde hoīs
Pctōr dʒ fiunt: ſciēdū eſt tūc deū eſſe ꝑ gratiā cordi hūano p̄ntē: teſte Iſi-
ſeipm̄ a- doro. Un̄ dʒ hō tūc ſeipm̄ magis acuere ac diſponere ad cōpun
cuere ad ctionē qn̄ ſentit deū interiꝰ operantē. Tūc ēt vt ait Amb. in li. de
cōpūctio bono mortis. Incipit deſcēdere ros ſpūſſcti, atq̄ in aīam defluūt
nem. ſalubriū vnguēta ꝟborꝝ ac diuerſarꝝ flagrāt lōge lateq̄ redolen
Ambro. tia grārꝝ ſpiramina. Et ſicut ait Ber. ſup cant. paupꝑtate, man-
Bernar. ſuetudine, fletu renouat̄ in aīa ſilitudo q̄dā ⁊ imago eternitatis.
Caſſiodo Sed ꝓprie tunc incipit adeſſe ꝟtus diuina: ait Caſſiodorus, qn̄
rus. deficere incipit p̄ſumptio hūana. Nō eīn maior dignitas in ſer-
Qūo ꝯfi- uo dei eſſe pōt ꝙ̄ ꝓpriā infirmitatē recognoſcere atq̄ in ſuis vi-
citur vn- ribus aut meritis nullā habere fiduciā. Ideo Bern̄ ſup cātica
guētum ſermo x. ſic ait. Eſt ergo vnguentū cōtritionis delicta multa cō-
contritio plectens. Nam ſibi dolorē pungitiuū aīa facit: q̄ mouet ad cō-
nis ſcd̄m punctionē ipſa amara recordatio pctōrꝝ ſuorꝝ. Hoc igit̄ vnguē-
Bernar. tum aīa ſibi ꝯficit multis irretita criminibꝰ. Si cū incipit cogi-
tare vias ſuas colligit cōgerit, cōteritq̄ in mortariolo ꝯſcīe ſue
multas ac varias ſpēs pctōrꝝ ſuorꝝ. Et intra eſtuantis pectoris
ollam ſimul oīa coquit igne quodā pnīe ⁊ doloris: vt poſſit dice-
re cum ꝓpheta. Conculcaui cor meū intra me ⁊ in meditatione
mea exardeſcet ignis. Et hoc vtiq̄ eſt vnguentū quo oīa pecca
trix ſue cōuerſionis primordia condire dʒ plagiſq̄ ſuis recenti-
bus adhibere. Primum nāq̄ ſacrificiū deo eſt ſpūs contribula-
tus. Et infra ita ſubiungit. Non eſt ergo oīno ſpernēda nec vi-
lis eſtimanda hmōi vnctio cuius odor nō ſolum hoīes prouo-
Seneca. cat ad correctionem: ſed angelos ad exultationem inuitat. Hec
Bernar. Si igitur vt ait Seneca animus nr̄ quotidie ad ratio-
nem reddēdam eſt vocandus. Tunc ꝑfecto laudabilior eſt ani-
Auguſt. mus: teſte Auguſtino, cui nota eſt infirmitas ꝓpria, ꝙ̄ qui ca
Hugo. non reſpecta menia mundi vias ſiderū fundamēta terrarum, ⁊
faſtigia celorꝝ ſcrutatur. Et vere fruſtra cordis oculum erigit ad

videndū deū (vt ait Hugo) qui nondū idone⁹ eſt ad videndū ſe
ipm̄. Redi ergo ad cor tuū ⁊ ſubtiliter diſcute teipſum. Cōſide-
ra vn̄ venis: quo tēdis: quō viuis: q̄d agis: q̄d amittis: q̄tū quo
tidie ꝓficis vel q̄tū deficis: q̄b⁹ cogitationib⁹ magis incuſaris.
Quib⁹ affectib⁹ freq̄nti⁹ tāgeris: vel q̄bus tētationū machinis
a maligno ſpū acri⁹ impugnaris. Et cū totū interioris ⁊ exterio
ris hoīs ſtatū ⁊ habitū quātū poſſibile eſt plene cognoueris: nō
ſolū qualis ſis verū etiā qualis eſſe debeas de cognitione tui po
teris ſubleuari ad contēplationē dei. Propterea eximius ꝓphe
tarū Dauid intelligēs quantū valeat apud deū vera hūilitas
ſiue recognitio infirmitatis ꝓprie in pſal. xxxj. ait. Dixi ꝯfitebor
aduerſum me iniuſticiā meā dn̄o: ⁊ tu remiſiſti iniq̄tatē pc̄ti mei
o clemētia miſerentis dei. O ꝟba aurea admirāda. Nō em̄ di-
xit ꝯfiteor: ſed ait. Confitebor. Nō loq̄tur in p̄ſenti ſed in futuro
Ut daret̄ intelligi ꝙ cōtritio hʒ annexū ꝓpoſitū ꝯfitēdi. Et ꝙ
tale ꝓpoſitū i caſu neceſſitatis hʒ ꝯfeſſiōis effectū. Et iō aug. ex
ponēs hec verba. Nō ſtupet ⁊ admirās ait. o magna pietas dei
vt ad ſolā ꝓmiſſionē pc̄tā dimiſerit. Nōdū ꝓnūciat ore ⁊ tn̄ iā
de⁹ audit in corde: q2 ipm̄ dicere quaſi quoddā pronūciare eſt.
Uotū em̄ ꝓ opere reputatur. Explana ergo ſic verba dauid. Dixi
i. in corde meo firmiter deliberaui: firmiter ꝓpoſui: firmiter ſta
tui pc̄tā mea rememorata diſcuſſa ac p̄cogitata confiteri vt cor
de ſimul ⁊ ore fatear iniuſticiā meā aduerſuʒ me. ſ. accuſādo me
ipm̄ ⁊ nō aliū. Et ſtatim tu ſol⁹ ⁊ nō ali⁹ ꝑ dulcedinē mie tue re
miſiſti impietatē pc̄ti mei. Et b̄n̄ mei Q2 ſi peccauero hoc ipm̄
meū eſt. vn̄ Ezech. xviij. c. Aia q̄ peccauerit ipſa morietur. filius
nō portabit iniquitatē pr̄is: ⁊ pr̄ nō portabit iniq̄tatē filij. Sed
impietas impij erit ſuper eū. Si ꝟo a pc̄tō ſurrexero hoc nō ex
me: ſʒ pura dn̄i gr̄a eſt. Ideo Eſa. xliij. ca. dr̄ ſic. Ego ſum ipſe ⁊
nō ali⁹ q̄ deleo iniq̄tates tuas propter me: ſupple propter me ho
norādū ⁊ gl'ificandū. Et nota ꝙ hic dicit Eſaias. Ego ſum. Ad
maiorē expreſſionē eius q̄ō dr̄. Cū ḡ ait Dauid. Et tu remiſiſti
impietatem pc̄ti mei Talis eſt ſenſus. Remiſſio pc̄i eſt ex mera
ra gr̄a dei: ſ. d pc̄tm̄ imputat̄ facienti. q. d. Abſit a me dn̄e vt re-
torqueā pc̄tm̄ meū i te. Et dicā Tu deus q̄ me indumento hu-
ius fragilitatis onerasti culpandus es, abſit dn̄e vt dicā ꝯſtel-
latio vel fluxus corpoꝝ celeſtiū ſiue homo ſiue mulier ſiue dia-
bolus aut diſpoſitio aut ordinatio, vel complexio ad pc̄tm̄ me
impulit. Nam talia cogitare dicere aut credere, nō eſt confiteri
iniuſticiā meā aduerſuʒ me: ſed te ſumme bonū: ſumme iuſtum
ſumme miſericordē de malicia incuſare ad excuſandas excuſa-
tiōes in pc̄tis. Ex dictis liq̄t ad purū auctoritate multipli ꝙ fun
damentum ſalutis nr̄e eſt ſemp̄ium: propria pc̄tā recognoſcere.

¶ Tres reges magni pc̄ōres excitant nos ad recognoſcendum
proprias iniquitates. Et primo proponitur exemplum Dauid
⁊ agitur de laudibus, de lapſu, atq3 de penitentia eiuſdem.

Multa re q̄runt ad cognitionē ſui.

dauid q̄tū valet apd̄ deū recognoſcere ꝓpriā iniquitatē.

Auguſt. Pulchra explanatio ſuper illud. Nō dixi ꝯfitebor aduerſū me.

Ezechi.

Eſaias: Pulchra allocutio peccatoris cum deo.

SEcũdo ꝑ correctione vite melioris ſitiẽtis ac lãguen
tis aie probamus per exẽpla famoſiſſima: ꝙ ad pla
cãdũ irã oipotẽtis dei nullũ efficacius remediũ ha=
beri põt ꝙ̃ pctã ſua recognoſcere. hoc aũt oſtẽdimꝰ
exẽplo triũ regũ q̃ cũ eſſent magni pctõres ꝑ ſui reco
gnitionẽ ſaluati ſunt. Quorũ geſta in ſcripturis ſctis deſcribũt
vt ſuo exẽplo cũcti pctõres excitẽt ad ſpẽ venie. Hi ſunt dauid.
Ezechias Nabuchodonoſor. Sz videamꝰ pmo de rege Dauid.

De laudibus ac meritis Dauid.

Fuit igit Dauid ex hieruſalẽ pphetarũ eximius filius Jeſſe: oi
virtute ac gratia ꝑditꝰ. Hic erat natura piꝰ benignꝰ miſericors
liberalis: magnanimꝰ pulcher valde atq3 angelici aſpectus in
arte muſica peritiſſimus. In bellicis rebus expertiſſimus ac vi
ctorioſiſſimꝰ, corpore optime diſpoſitus. Fortis valde vt pote q̃
leones vrſos ꝛ gigantes interfecit: ꝛ q̃ mille aduerſus ſe machi
nas ſuperauit. In eo quippe tã digna tam̄q3 admirãda fuerunt

Quãte ſublimitatis fuerit Dd.

cariſmata q̃ raro in vno hoie coniũgunt. Nam in negocijs ſecu
laribus valde ydoneus fuit: ꝛ nihilominus in cõtẽplatione re=
rum diuinarũ totus erat magnificꝰ ac diligẽtiſſimus. In eo pa=
riter relucebat ꝟa manſuetudo ꝛ hũilitas: ſed non minus regis

Dd fuit electꝰ ſecundum cor dei.

dignitas ac mentis ſublimitas. Nũq3 ab homine litteras didi=
cit ꝛ tamẽ pſalmos ꝛ hymnos metrico carmine ſubtiliſſime ſcri
pſit. Si fuit fragilis ad culpã: fuit tñ fortior ad veniã. Si potuit
tot hoies occidere: potuit tot lachrymas fundere. Si fuit vigi=
lans in paſcẽdis gregibꝰ: fuit etiã vigilãtiſſimus in regendis po
pulis. Hic eſt vir electus ſecũdũ cor dñi de quo Samuel pphe

Dd dicit eximiꝰ ꝓphetarũ.

ta dixit ad Saul. vt patet. j. Reg. xiij. Queſiuit ſibi dñs virũ iux
ta cor ſuũ: ꝛ precepit ei dñs vt eſſet dux ſuper pplm ſuũ eo ꝙ nõ
ſeruaueris que precepit dñs. E breuiter Dauid propter abũdã=
tiã tantoꝝ chariſmatũ merito dici poteſt ſtupor in humano ge=
nere: qr in eo infuſum eſt q̃cq̃d naturaliter eſt capax humanum
genus. vir tã in bonis naturalibꝰ ꝙ̃ gratuitis per excellẽtiã or=

Quid hie. ſentit de dd Dauid dr liricꝰ ꝛ quõ.

natus. Et idcirco nobiliſſimus digniſſimꝰ pſtãtiſſimꝰ pphetaꝝ
dictꝰ eſt ꝑ quẽ ſpũſſctũs aptius ac ſublimiꝰ per modũ diuine lau
dis ſuã mirabilẽ edidit prophetiã. Hinc Hierony. ad paulinũ
de omnibꝰ diuine hyſtorie libris. Ita inquit dauid Simphoni
des noſter pindarus, ꝛ Alcheus, Flaccus quoq3 Catullꝰ atq3
ſerenus: xp̄m lira perſonat ꝛ in decachordo pſalterio ab inferis
excitat reſurgentẽ. Hec Hiero. In quibus verbis hieronymus
aſſimilat Dauid quinq3 poetaꝝ liricoꝝ nolbus: eo ꝙ lirico me=
tro pſalteriũ hebraice ſcripſit. Dicitur aũt liricus qui lirica ſcri=
bit. Et proprie lirica dicuntur carmina que lira cantantur ſicut
ſunt carmina horatij. Hieronymus ergo vocat Dauid ſymoni

Iſidorꝰ.

dem aut ſimphonidem: quia ipſe lirice ſcripſit apud hebreos
ſicut ſymonydes apud grecos. Iſidorus quoq3 in. vj libro. Ethi
mo. capitulo. ij. dicit ſic. Omnes pſalmi apud Hebreos metri=
co carmine conſtant eſſe compoſiti. Nam in more romani flacci

⁊ greci pindari nunc alij ambo currũt: nũc elegiaco ꝑſonãt nũc ſaphico nitẽt trimetro vel tetrametro pede incedentes. hec Iſi: dor⁹ Joſephus ẽt hyſtoricus hebreus in. vij. li. antiq̃tatũ. c. xvj inquit Dauid eñ vir fuit optimus ⁊ oĩ ỽtute plenus quas eſſe opz in regibus q̃bus tantarũ gẽtiũ cõmittitur ſalus. Uide ibijſi vis laudes mirificas quas ſcribit Joſepus de virtutibus ac meritis Dauid quas taceo cauſa breuitatis. Si vero optas plurima videre de eodẽ lege explanationẽ ⁊ vt recti⁹ dixerim recollectionẽ noſtrã ſuper p̃os penitẽtiales. ¶ Poſtq̃ꝫ diximus ſub breuibus de ỽtutibus ac meritis dauid: dignũ eſt vt pro recreatione ac correctione lãguẽtis aĩe aliqua ſubiũgamus de lapſu eiuſdẽ ad multa ſcelera ⁊ grauia pctã. Quãuis ergo Dauid placuerit deo ꝑpter religioſitatẽ manſuetudinẽ ac bonitatẽ ſuã. Nihilominus nõ poteſt excuſari quin multa horribilia pctã cõmiſerit quorũ indulgentiã cõſecutus eſt: qꝛ vere recognouit deũ grauiter offendiſſe: licet Joſephus hiſtoricus hebreus fere vbique conetur excuſare eũ a labe peccatoꝝ. Uñ in. viij. li. antiquitatis iudaice c. vij. dicit ꝙ Dauid nil omnino in vita ſua preter in caſu vxoris vrie deliquerit. Cuius dictũ miramur. Nõ eñ põt excuſari dauid a peccato iniuſticie qñ precipitãter protulit ſentẽtiam vt bona hereditatis Mẽphiboſeth filij Jonate darentur illi ſeruo adulatori ac mendoſo Sibe: cui dixit dauid. Tua ſint oĩa que fuerũt Mẽphiboſeth: vt hꝛ. ij. Reg. xvj c. Clarum eſtꝙ tũc dd̃ male precipitãter ac iniuſte iudicauit: vt dicit ibidẽ Nicolaus de lira. Tũ qꝛ Siba mentitus eſt: vt clare patet. ij. Reg. xix. c. Ubi Mẽphiboſeth ſe excuſauit apud regem dauid. Tũ qꝛ dato ꝙ verum dixiſſet: tñ Mẽphiboſeth erat prius audiendus: aut veritas aliter erat dilucidãda anteq̃ꝫ cõdemnaretur. Ideo Moyſes teſte Gregorio inſtruens nos ne ex corde noſtro ſed ex p̃cepto diuino cõdẽnationis ſñiam ꝑferamus. q̃relas ꝑplĩ ſemper ad dñm in tabernaculũ ingreſſus ꝑponebat, ⁊ iuxta ea que dñs imperabat iudicia proferebat. hec Grego ait: ⁊ hꝛ. xj. q. iij. Summopere precauendũ eſt vt rectores eccleſie: ⁊ qui publica iudicia exercent in dictandis ſententijs nullatenus leuitate aut furore ducti ſint precipites. Sed cauſis prius diligenter ventilatis: cũ res que ignorabatur pleniter ad noticiã venerit: tunc diuina ⁊ humana lex reuoluatur. Et ſm̃ꝙ ibi cõſtitutũ eſt perſonarũ acceptione remota diffinitiua ſñia proferatur. hec Gre. Et propterea. varro ait. Imperitie ſignũ eſt ex ira cito fieri qđ difficilimũ eſt. Et Socrates dicere ſolebat. Uelox conſiliũ ſequitur penitẽtia. Et Seneca inquit: Ingenia recta debilitat iracundia. Et iterum. Iratus facinus ꝯſiliũ putat: ex iſto facto dauid exẽplum regibus ac principibus apertiſſimũ quãtum ſint periculoſi adulatores ac detractores. Cum enim Dauid etiã tam pius ſanctus ⁊ iuſtus nihilominus ex verbis Sibe adulato-

Iſidor⁹. Joſepus

de lapſu dd̃ ad multa ſcelera ⁊ pctã.

Joſeph⁹ excuſat dd̃ q̃ꝫ tũ poteſt. Qualr dd̃ peccauit ꝑ iuſticiã. ij. Regum

Moyſes ſeruabat ęꝗtatẽ in ꝯ dãdo ſñiam. Gregor.

Uarro. Socrat. Seneca.

Reges ⁊ p̃ncipes

Debẽt e[x]pellere adulatores a curijs ſuis.

ris fuit ita captus, ac v̾bis ei⁹ mẽdacib⁹ adeo inuolutus vt da
ret ſniam iniuſtã inaudita pte. Et qḋ peius eſt poſtq̃ Dḋ audi
uit Mẽphiboſeth ſe excuſantẽ nõ retractauit totũ qḋ tã iniuſte
iudicauerat: ſed Sibã ſeruũ peſſimũ fecit equalẽ dño ſuo: quẽ
tñ debuiſſet ſuſpendare ꝓpter falſam accuſationẽ dñi ſui de cri
mine le ſe maieſtatis: vt dt Nycolaus delira. Hic diu⁹ Hier. ad

Hie. quã torũ malorum cã ſunt detractores.

cellãtiam in epl'a q̃ incipit. Vetus ſcripture celebrata ſnia eſt: dt
ſic Nil eñ tã inq̃etat aiaz, nihil eſt q̄ ita mobilẽ mẽtẽ ac leuem
faciat q̃ facile totũ credere, ⁊ obtrectatoꝝ v̾ba temeraria aſſen
ſu mẽtis ſeq. Hic eñ crebre diſſentides. Hic odia iniuſta naſcũt
hoc eſt q̄ ſepe de amicis facit inimicos dũ ꝯcordes q̃dẽ ſ ʒ credu
las aias malilo q̃ lingua diſſociat. Et cõtra magna q̃es animi:
magna eſt moꝝ grauitas nõ timere de q̃ q̃ ſiniſtri q̇d audire:
btũſq; eſt qui ita ſe ꝯ hoc vitiũ armauit: vt apud eũ detrahere

Hieronĩ.

nemo audeat. Hec Hie. Iterũ in eadẽ epl'a dt ſic. In multis ma
xime iſto tpe regnat hoc vitiũ adulationis: qḋq; grauiſſimũ eſt
humanitatis ac beniuolẽtie loco ducit: eoq; fit vt iã q̃ adulari
neſcit aut inuidus aut ſupbus putet. Eſt ſane grãde ac ſubtile
artificiũ laudare alteꝝ in cõmẽdationẽ ſui, ⁊ decipiẽdo aim ſibi
obligare decepti. Etiã Hiero. ad ruſticũ monachũ in epl'a q̃ inci
pit. Nihil xp̃iano felicius cui promittunt regna celoꝝ: dicit ſic.
Ne credas laudatorib⁹ tuis immo irriſorib⁹ aurẽ ne libẽter ac
cõmodes: q̃ te cũ adulationibus fouerint, ⁊ quodammõ impotẽ
mentis effecerint: ſi ſubito, reſpexeris more ciconiaꝝ deprehen
des coꝝ poſt te colla curuari: aut manu agitari aures aſini, aut

Dḋ peccauit per ſuperbiã ⁊ auari.

eſtuãtem cauis pretẽdi linguã. hec Hie. Si optas videre plura
de hoc vitio adulationis vide aureas ſnias diui Hiero. in epl'a
ad Demetriã que incipit. Si ſũmo ingenio, pariq; fretus ſciẽtia
Et iteꝝ ix epl'a magna ad euſtochiũ v̾ginẽ que incipit. Audi fi

ij. Regũ.

Exodi.

lia ⁊ vide. ¶ Ulterius ꝓcedẽdo in caſu noſtro peccauit Dauid
per ſuperbiã vanã gl'iaz ⁊ auariciã q̃ñtaci⁹ aura humani fauo
ris fecit numerari ppl'm a Dã vſq; ad Berſabee vt ſcribit. ij. Re
gũ. xxiiij. c. In q̃ etiã facto peccauit per inobediẽtiã: q: trãſgreſ
ſus eſt mandatũ dñi quod ht Exodi. xxx. c. vbi p̃cipit moyſi ſic:
Qñ tuleris ſummã filiorum iſrael iuxta numerũ dabũt ſinguli
preciũ pro aiabus ſuis dño ⁊ nõ erit plaga in eis cũ fuerint re
cẽſiti. hoc aũt nõ fuit obſeruatũ a dḋ in iſta numeratiõe ſiue de

ij. Regũ.

ſcriptione. Idcirco facta nũeratione ppl'i pcuſſit cor dḋ eũ vt dr
ij. Reg. xxiiij. c. id eſt ꝯſciẽtia rep̃hẽdit eũ. Vñ dixit: peccaui val
de in hoc facto. Ex quo redargutus fuit a Gad ꝓ pha, ⁊ facta ẽ
ingẽs plaga in ppl'o. Nã occiſi ſunt ꝑ angelũ. lxx. milia viroꝝ:
vt dr ibidẽ. Plura alia pctã grauiora his cõmiſit dḋ que deſcri
buntur. ij. re. xj. ⁊ xij. c. Nam primo peccauit adulterãdo cũ Ber
ſabee vxore vrie ethei fideliſſimi ſerui ſui. Erat quippe mulier
pulchra valde q̃ ex dauid in illo coitu cõcepit filiũ. Et ſicut Io

ſephus hyſtoric⁹ hebreus in vij.li:antiq̃tatis iudaice. ca.vij.ait.
Quãuis dd̃ eſſet natura iuſtus atq religioſus ⁊ p̃rias leges ma
gna virtute ſeruaret. Nochilominus vidẽs mulierculã ſpẽ val
de pulcherrimã ac cunctis feminis p̃ponẽdã cuius pulhritudi
ne ſtupẽs cõcupiſcẽtiã retinere nõ potuit. Eſt aũt adulteriũ val
de horribile pctm̃ atq grauiſſimũ. Nã in pctis q̃ fiunt cõtra pro
ximũ primum penale.i.dignũ pena etiã mortis eſt homicidiũ.
Scdm̃ eſt adulteriũ. Maius q̃ppe eſt q̃ furtũ rapina mẽdaciũ
⁊ aliꝭ pluribus. Propterea oẽs leges deteſtant̃ hoc ſcelus: lex
naturalis: lex ciuilis: lex moſayca: lex prophetica: lex canonica:
lex Euãgelica. Ideo oĩs hõ cauere debet ab hoc pctõ: hec Cle-
mẽs papa. Et hr̃ xxij. q. vij. Quid inquit in oibus pctis adulte-
rio grauius eſt. ſcdm̃ nãq in penis obtinet locũ. Hec ille. Etiã
q̃te grauitatis ſit hoc ſcelus oſtendit ſctus Tho. in. ij. ij. q. lxxiij.
ar. v. in reſpõſione ad primũ argumẽtũ vbi dicit ſi Adulterium
non ſolũ pertinet ad peccatum luxurie: ſed ẽt pertinet ad pctm̃
iniuſtitie: q̃tũ ad hoc põt ad auaritiam reduci. vt glo. dicit ad e-
phe. v. c. ſuper illud. Oĩs fornicator aut immundus aut auar⁹.
Et tũc grauius eſt adulterium q̃ furtũ q̃to hoĩ eſt carior vxor
q̃ res poſſeſſa: Et adulteriũ Dauid habuit multas deformita-
tes ⁊ fuit duplex adulterium q̃r vtraq pars erat cõiugata tam
ipſe q̃ Berſabee: ideo fuit grauiſſimũ. Scdo peccauit dd̃ p ſimu
lationẽ ⁊ ypocriſim. Eſt eñ ypocriſis ſcdm̃ Tho. in. ij. ij. q. iij.
ar. ij. Simulatio aliene pſone ſicut cũ pctõr ſimulat perſonã iu-
ſti. Ideo ypocrita teſte Iſidoro. greco ſermone latine ſimulator
interp̃tat̃: q̃ cũ intus ſit malus bonũ ſe pala oñdit. ypocriſis eñ
falſo iudiciũ interpretat̃. Quãte aũt prauitatis ſit ſimulatio oſtẽ
dit Marcus tullius in iij. li. de officiꝭ ſic dicens. Oẽs aliud agẽ
tes ⁊ aliud ſimulãtes perfidi: improbi malicioſi ſunt: nullũ igi-
tur eorum factũ põt eſſe vtile cũ ſit tot viciꝭ inquinatũ. Hec tul
lius. Sic dd̃ cũ eſſet tunc pctõr magnus ſimulabat ſe iuſtũ ⁊ bo
nũ. Ideo volens abſcõdere ſcelus ſuũ miſit ad Ioab principem
exercit⁹ ſui dicẽs. Mitte ad me Uriã etheũ. Nõ eñ miſit p eo vt
ipſe vrias dormiret cũ vxorẽ ſua: ⁊ ſic pctm̃ Dauid occultaret̃.

¶ Tertio peccauit dd̃ vicio duplicitatis. Nã duplicitas cordis
eſt aliq̃d oſtẽdere ⁊ aliud ĩtẽdere. Iſtas cordis duplicitas eſt ma
gnũ ſcel⁹ deo ⁊ oĩbus exoſũ. Sũt eñ viri duplices ſicut venato-
res tẽdentes inſidias ⁊ fraudes de q̃bus dr̃ Eccli: ij. c. Ue dupli-
ci corde ⁊ labiꝭ ſceleratis. Et itez. v. c. Oĩs pctõr p̃bat̃ in du-
plici lĩgua hoc vicio fuit maculatus dd̃. Nã poſtq̃ venit Urias
ad dd̃ q̃ſiuit ab eo fraudulenter: an recte ageret Ioab ⁊ ppl'ṡ.
Hoc aũt malicioſe dixit: ne Urias perciperet cãm ſui aduentus
Unũ q̃dẽ oſtẽdebat ṽbo: ſed corde aliud ĩtẽdebat. Ex q̃ p3 gra-
uitas pcĩ dr̃ qui de re tam enormi fidelẽ irriſit ſeruum. Hic mar
cus tullius in .iij. re. officiorum ait. Nec vlla p̃nicies vite maior

Dd̃ pecca adulterando. Iezeph⁹.
Adulteriũ ẽ horribile peccatum.
Oẽs leges deteſtãtur adulteriũ. S. Tho.
Dd̃ pecca. per ſimulationẽ ⁊ ypocriſim. S. Tho. Iſidor⁹.
M. tulli⁹
Dd̃ pecca. vicio duplicitatis
Eccliaſt.

inueniri pōt, ꝙ in malitia ſimulatio intelligētie. ¶ Quarto pec

Dauid peccauit turpiſſimo modo.

cauit Dauid in mō occultādi pctm̄ ſuū. Cū ei modus ſit q̄dam diſcretio regulās oēm diſciplinā ſine q̄ virtutes ſunt vicia. Uel ſm̄ Thom̄. Modus eſt determinatio adiacēs rei. Uel q̄dā mēſura actuū hūanoꝝ. Jō ꝙto aliqͦ pctm̄ peiori mō cōmittit̄ tāto grauius a ſctis doctorib⁹ iudicat̄: q2 actus morales recipiunt ſpeciē a mō ⁊ a fine. Propterea Dauid volens abſcōdere pctm̄

S. Tho. q̄d eſt modus.

ſuū habuit turpē modū imo peſſimū. Nā volebat introducere falſum heredē ipſi Urie. Et Jō inducebat illum ad dormiēdum cū vxore ſua vt filius naſcitur⁹ aſcriberet̄ ei. ¶ Quinto peccauit

Dauid peccat inebriando Uriam.

Dauid inebriādo Uriā. Cū em̄ vrias eſſet valde deuot⁹ ⁊ rect⁹ corā dn̄o recuſauit deſcēdere in domū ſuā nec voluit dormire cū vxore ſua vt dr̄ in textu. Jdeo Dauid vocauit eū vt comederet ⁊ biberet corā ſe: ⁊ tunc inebriauit eū faciens per ſeruos ſuos occulte ſibi dari potū inebriatiuū. Jn qua re peccauit Dauid mortaliter vtpote inferēdo non ſolum iniuriā ⁊ cōtumeliā tā iuſto militi: ſed etiam notabile nocumentū ⁊ dannū: q2 ebriatas obnubilat ⁊ extinguit fere lumē rationis quo ſecernitur homo a beſtijs.

ebrietas extinguit lumē hominis.

Jdeo Oſee. iiij. dicitur fornicatio ⁊ ebriatas aufert cor. Propterea filie Loth que inebriauerūt prēm ſuū. vt habetur geñ. xix. ca non excuſatur a pctō mortali ꝙuis haberent piā intentionē teſte beato Thom̄. in. iiij. ſniaꝝ. diſtin. xxxij in expōe lr̄e. Sed Loth creditur imunis fuiſſe a pctō mortali. tā ꝓpter ebriātem ꝙ propter inceſtum vt dt Thomas in. ij. q. cl. ar. iiij. Et idcirco nota ꝙ i ebriate duo attendi pn̄t. ſ. defectus ꝯn̄s ⁊ actus p̄cedēs. ex parte autem defectus ꝯn̄tis in quo ligatur vſus rationis ebrietas habet excuſare pctm̄ inquantū cauſat inuoluntarium per ignorantiam. Sed ex parte actus precedentis vr̄ eſſe diſtinguendū: q2 ſi ex actu illo precedēte ſubſecuta eſt ebrietas ſine pctō. Tunc pctm̄ ſequens excuſatur totaliter a culpa: ſicut forte accidit de Loth. Si aūt actus precedēs fuit culpabilis, ſic nō totaliter excuſatur aliq̄s a peccato ſequēti quo. ſ. redditur voluntarium ex voluntate precedentis actus inꝙtū. ſ. aliquis dās operā rei illicite incidit in ſeq̄ns pctm̄: diminuit̄ tn̄ ſequēs pctm̄ ſicut diminuit̄ rō volūtarij. Un̄ Aug. cōtra Fauſtū dicit ꝙ Loth culpādus eſt nō quantum inceſtus: ſed quātum ebriatas meruit: ¶ Sexto peccauit Dauid faciens horribile homicidium: non quidem ex impetu ire ſ3 tractate ⁊ appenſate cū longua ac multiplici diſcuſſione animi qͦd peius eſt. Quanta aūt ſit grauitas huius peccati ſatis liquet ex graui punitione primi homicide Cain. Eſt em̄ homicida deſtructor hūani generis: q2 exterminat hominem factum ad ymaginem dei ⁊ ſimilitudinem ſui. Jſto igitur horribili peccato fuit maculatus Dauid. Nam videns ꝙ non poterat inducere Uriam ād dormiendum cum Berſabee vt ſic miſeriam ſuam tegeret: tunc ſcripſit epoſtolam ad Joab, di=

Oſe. Sene. Tho. Auguſt.

Dauid fuit hoīcida nō ex ipetu ire ſ3 ex longa diſcuſſione ai.

Hoīcida eſt deſtructor humani generis Dauid occidit plures ꝓpter morte Urie.

tens. Ut poneret Uriam ex aduerſo belli: vbi fortiſſimum erat
prelium: vt ſic occideretur qđ ⁊ factū eſt. Ex quo ptꝫ grauitas hu-
ius homicidij ex multiplici circūſtātia aggrauāte pctm̄. Nō em̄
ſuffecerunt Dauid tot ac tante iniquitates cōmiſſe in Uriā tam
pium ac iuſtū militē: ſed illū ꝓditorie fecit occidere. ¶ Septimo
peccauit Dauid, q: non ſolū Uriā occidit: ſed occaſione mortis
ſue plures alij ſerui in illo prelio interfecti ſunt, ⁊ pariter multi
vulnerati ⁊ ꝑcuſſi atqꝫ alia plurima dāna ⁊ mala fctā ſunt: vt ſo
let fieri ab vtraqꝫ parte bellantiū. Cōſiderat̄ em̄ grauitas culpe
ratione nocumēti cōſequētis. Ubi eſt ergo maius damnū: ibi eſt
maius pctm̄ ceteris paribus: ⁊ q: in illo cōflictu tot dāna ſecuta
ſunt quoꝝ oim ipſe Dauid cauſa fuit. Ideo pctm̄ eius iudicat̄
grauiſſimū. Quia ille facit rē cuius auctoritate fit. Hinc Pau-
lus ad Roma. j. c. Digni ſunt morte nō ſolū qui faciunt ea: ſed q̄
cōſentiunt facientibus. ¶ Octauo peccauit Dauid ſcādaliȝando
ac infamando Uriam in cōſpectu Joab. Fama aūt eſt nobiliſſi-
mus theſaurus. Imo pretioſior cunctis rebus tꝑalibus: vt in-
fra latius patebit. Et ideo hoc reſpectu grauiter peccauit Da-
uid. Cum em̄ Joab per ipſum Uriā accepiſſet epiſtolā Dauid:
credidit Joab ꝙ Urias offendiſſet grauiter regē, ex quo eſſet di
gnus morte. Hinc Joſephus in. vij. libro antiquitatis Judaice.
cap. vij. dicit, ꝙ Dauid ſignificauit per epiſtolā ſuam vltionis
modū ne fieret Urias in ſuo ſcelere manifeſtus. Joab aūt cū ſci-
ret Uriam conſtantē militē ac magnanimū, qui magis eligeret
mortem ꝙ̄ turpiter fugere: poſuit eū in loco vbi erat onus ꝑliȷ:
ſicqꝫ mortuus eſt. ¶ Nono peccauit Dauid per negligentiā, ſi-
ue per contemptū, ſiue per diuturnitatem tpis ſtando in miſeria
tantoꝝ pctōꝝ quaſi per annum. Quia tpe quo peccauit Dauid
adulterando cū Berſabee vſqꝫ ad reprehenſionē factā per Na
than trāſiuit fere annus. Hoc ptꝫ ex hoc q: filius quem cōcepe-
rat Berſabee iam natus erat. Propterea Nathā dixit ad Da-
uid. Filius q̄ natus eſt tibi morte morietur: vt dr. ij. Reg. xij c. Hinc
Boetius in. iiij. lib. de cōſolatione pſa. iiij dicit. Si nequitia mi-
ſeros facit miſerior ſit neceſſe eſt diuturnior neqꝫ. ¶ Decimo gra
uitas pcti Dauid iudicatur ex eo ꝙ multe deformitates fuerūt
aggrauantes pctm̄ ſuū. Nam illa culpa dr grauior in qua trāſ-
greſſio eſt multiplicior: puta in qua multe tranſgreſſiones: ſicut
in hoc pctō Dauid, in quo fuit exceſſus culpaꝝ multarum ſiue
iniuſtitiaꝝ ⁊ iniuriaꝝ. Ideo pctm̄ eiꝰ fuit grauiſſimū. Etiā illa
culpa vel iniuria dr maior, que eſt indignior vel irrationabilior:
puta q: facit cōtra eū a quo bona recepit cū teneamur bn̄facere
bn̄factoribus nr̄is: q: nihil eſt qđ ſic indignationē ꝓuocet altiſ-
ſimi dei: ſicut ingratitudo q̄ eſt ventus vrens ſiccans fontē pieta
tis: teſte Ber. Dauid aūt fuit valde ingratus in facto Urie tam
enormiter agēs cōtra eum a quo bn̄ficiū veri amoris: vere dile-

Dauid peccauit infamā-do vitā. Joſephꝰ.

Dauid peccauit ꝑ ꝯtēptū ſtādo diuini peccato.

Dauid habuit mltas deformita-tes ī peccato ſuo.

Dauid fuit valde ingratꝰ in facto Urie.

ctionis vere fidelitat; ſuſcepit:iō rōne hui⁹ graui⁹ offendit deū, ⁊ ꝑrimū in hoc facto. ¶ Ampli⁹ grauatū fuit pctm̄ dd̄ ꝓpt ſpecialē repugnātiā act⁹ pcti:qꝛ ipſe q̄ poſit⁹ fuit a dn̄o cuſtos iuſtitie ad puniendū ⁊ corrigēdū vitia,⁊ pctā:tam enormiter violauit iuſtitiā. Et ſic patet q̄tre deformitates fuerūt aggrauātes pctm̄ Dauid. Hec igit̄ oīa tā grauia ſcelera,ac tāte enormitates fuerunt indulta ac relaxata ipſi dd̄:qꝛ ꝟe recognouit ſe ꝑm atqͫ in recordatione ꝓprie iniq̄tatis ingemuit. Sꝫ videamus ſub breuibus ordinē rei geſte. Nā mortuo Uria deuotiſſimo milite introduxit dd̄ Berſabee in domū ſuā. Et facta eſt illi vxor,q̄ peperit illi filiū. Has ꝟo nuptias de⁹ nō libēter inſpexit:vt inq̄t Joſephus,vbi ſupra. Jdeo irat⁹ ꝯtra dd̄ vehemēter miſit ad eū Nathan ꝓphetā,q̄ teſte Joſepho erat vir vrban⁹ ⁊ ſapiēs. Hic veniens ad dauid obiurgationē acerrimā fecit eidē aſſignādo oēs deformitates tam horrēdi ſceleris. Et p̄mo ꝓpoſuit ei familiarē parabolā nō ſolū vt aptius ꝯdēnaret eū:ſed vt ipſe ꝯtra ſeipſum ꝓferret ſniam:quaſi neſciēs q̄d diceret. Ait ergo. R̄n̄de mihi iudicium. Duo viri erāt in ciuitate vna. Unus diues ⁊ alter pauper. Et diues habebat oues ⁊ boues plurimos valde. Pauper autē nihil habebat oīno p̄ter vnā ouē paruulā,quam emerat ⁊ nutrierat. Cum aūt peregrinus veniſſet ad diuitē,voluit diues exhibere cōuiuiū peregrino:ſed reſeruās oues ſuas tulit ouem pauperis,⁊ p̄parauit cibos hoī q̄ venerat ad ſe. Jratus Dauid aduerſus hoīem illū nimiū dixit ad Nathā. Uiuit dn̄s qm̄ fili⁹ mortis eſt vir,q̄ fecit hoc ouē reddet in quadruplū. Talē ſniam ꝓtulit Dauid. Quia cū eſſet in lege Moyſi peritiſſim⁹ nouerat illud q̄d ſcribit̄ Exo.xx.c. Si q̄s furat⁹ fuerit bouē ac ouē,⁊ occiderit vel vēdiderit quinqͫ boues pro vno boue reſtituet,⁊ quatuor oues pro vna oue. Tunc Nathan redarguens Dauid aſſignauit oēs deformitates ac circūſtantias perpetrati ſceleris. ita dicens. Tu es ille vir qui feciſti hāc rē. Jdeo hec dicit dn̄s deus Jſrael. Ego vnxi te de domo Saul,⁊ dedi tibi domum dn̄i tui. Quare ergo cōtempſiſti verbū dn̄i:vt faceres malū in cōſpectu meo? Uriam etheū percuſſiſti gladio, et vxorē illius accepiſti in vxorē tibi,⁊ interfeciſti eum gladio filioꝝ Amon. Quamobrem nō recedet gladius de domo tua vſqͫ in ſempiternū. Et tollam vxores tuas in oculis tuis,⁊ dabo ꝓximo tuo,⁊ dormiet cū vxoribus tuis in oculis ſolis huius. Jn q̄bus ꝟbis aſſignauit Nathan ſeptē circūſtantias aggrauātes pctm̄ Dauid,q̄ etiā diſcutiende ſunt ab eo q̄ verā q̄rit pniam:vt latius aperiemus in ſequentibus. Primo tāgit Nathā circūſtantiā pſone peccātis cū ait. Tu es ille vir qui feciſti hanc rem. Sc̄do tangit circūſtantiā ſtatus ac dignitatis cū ſubdit. Ego vnxi te in regē ſuper Jſrael. Tertio exprimit circunſtantiā criminis perpetrati cū ait: Quare contempſiſti verbum dn̄i,vt faceres malū in conſpectu meo?

Pctm̄ dd̄ habuit ſpecialē repugnātiam.

Jraſcit̄ de⁹ ꝯ dd̄ ⁊ Nathan Propheta mittit̄ ad eum Nathan ꝓponit parabolam vt cōcludat ꝯtra Dauid.

Nathan arguit dauid de ſcelere ſuo acerrime.

Uriã ⁊ theũ ꝑcuſſiſti gladio. Quarto tãgit circũſtãtiã finis cũ ſub
iũgit dicẽs. Et vxorẽ illius accepiſti tibi in vxorẽ .i. hoc fine in=
terfeciſti eũ vt acciperes vxorẽ ei⁹ in vxorẽ tuã. Quito tãgit cir=
cũſtantia ʒ modi ſub qua intelligit̃ circũſtãtia loci, ⁊ circũſtãtia
tpis cũ ſubdit. Interfeciſti eũ gladio filioꝝ Amon in tpe beli, ⁊
in loco certaminis, ⁊ nõ occidiſti veneno vl' gladio tuo ſʒ gladio
alieno ſcʒ filioꝝ Amõ. Iſte igr̃ ꝯminatiões q̃s dixit Nathã vẽ=
turas ſup Dd ad purũ impletẽ ſunt. Nã gladi⁹ furoris dñi in
vltionẽ ſceleris venit in domũ Dd. Nã fili⁹ natus ex adulterio
quem peperit Berſabee mortu⁹ eſt, iuxta v̾bũ Nathã. Et Abſa
lõ filius interfecit Amõ fratrẽ ſuũ ꝓpter ſtuprũ Thamar ſoro=
ris ſue vt habet̃ .ij. Re. xiij. c. Iteꝝ Abſalon filius Dauid inſur=
rexit ꝯtra patrẽ ſuũ volẽs ſuadere regnũ ⁊ occidere eũ: vt dr̃ .ij.
re. xv. c. Etiã Abſalõ fedauit publice ꝯcubinas patris ſui Da
uid permittente dño in vltione ſceleris: vt ſcribitur .ij. re. xvj. ca.
Sʒ tandẽ cũ Abſalõ turpiter fugeret a facie exercitus Dd perca
pillos ſuſpenſus eſt ſubt̃ quercũ magnã. Qđ audiẽs Ioab tulit
tres lanceas ⁊ infixit eas in corde Abſalõ ⁊ mortuus eſt: vt pʒ.
ij. Re. xviij c. Salomon etiã filiu⁹ Dauid occidit Adoman fra
trem ſuum vt ſcribitur .iij. Re. ij: tum qꝛ machinabatur contra eũ
tum qꝛ petebat Abyſac in vxorem que fuerat vxor Dauid pa=
tris ſui contra legem que habetur Leuiti. xviij. c. Ubi prohibẽ
tur contractus matrimonij cum vxore patris. Et ſic patet ꝙ ꝓ
morte Urie mortui ſunt quatuor filij dauid .ſ. pm⁹ filius Ber=
ſabee: ſecundus Amon tertius Abſalon, quartus Adonias. Et
deniqʒ mala plurima ſecuta ſunt in domum Dd iuxta v̾bũ pro=
phe. ij. re. xvj. Audiens aũt Dauid tã difficilẽ obiurgationẽ ex
pauit ac vehementer turbatus eſt. Et ſicut ait Ioſephus valde
confuſus fuit. Iõ cum lachrymis ac triſtitia impie ſe egiſſe ꝯfeſ=
ſus eſt. Nõ eñ excuſauit pctm̃ ſuũ: ſʒ humiliter accuſauit. Nec
tm̃ ore ſed toto cordis deſiderio recognoſcens ſeipm̃ ingemuit
ad dñm. Uñ dixit ad Nathã. Peccaui dño. videns aũt Nathã
varios ſingultus gemitus crebra, ſuſpiria ſtillantes lachrymas
verã cordis ꝯtritionem ac oris cõfeſſionẽ ipi⁹ Dd Illico ſubiũ=
xit dicens. Dñs q̃ꝙ trãſtulit a te pctm̃ tuũ, non morieris: q̃ſi di
cat quãuis plura horribilia pctã ꝯmiſeris: tñ qꝛ ꝓ dolore cor
dis teipſum recognoſcis: ideo dñs tibi culpã remittit ⁊ penam
mitigat. Nam cum ſis homicida peſſimus es, quippe morte di
gnus: ſed propter doloris tui acerbitatem ac ꝯtritionis verita=
tem non morieris in ꝓpria pſona ſʒ filius qui natus eſt morie̾
Dauid igitur ꝓpter hmõi pctã artiſſimam egit pniam in qua
cecinit pſalmum q̃ incipit. Miſerere mei de⁹ ſcđm magnã miaʒ
tuam. Qui pš nobiliſſimus ac deuotiſſimus eſt. Apt⁹ valde ad
impetrãdũ diuinã miaʒ. Idcirco mẽtis ſollicitudinẽ ac puritatẽ
exigit eo ꝙ oĩ affectu ſpũali ⁊ diuina contẽplatiõe plen⁹ ſit. Hinc

Furor dñi iraſcitur cũ Dd ⁊ fili⁹ ei⁹. Moritur fili⁹ Berſabe e. Abſalõ occidit. Amõ ꝓſeqtur prẽʒ ⁊ fedat ꝯcubinas eius.

Dd audiẽs nathan expauit.

Chryſo. Dauid pulchra dicit. Chryſoſtomꝰ in deſcriptiõe huiꝰ pſ.l. cupiens nos reddere cautos exẽplo pctõris dð q̃ lapſꝰ eſt in tã grauẽ pctã. Ita inq̃t Dð talis ac tãtꝰ ſpũſſcti grãz habẽs in iuuenili etate ſenior, q̃ deuicit bella, q̃ mille aduerſꝰ ſe machinas ſupauit poſt ſobrietatẽ, poſt modeſtiã, poſt caſtitatẽ: cũ obtinuiſſet regnũ ⁊ gẽtes ſubiugaſſet ⁊ pax vniuerſa teneret: tũc negligẽtior ac ſenior factꝰ ꝓſpexit eminꝰ ex aduerſo mulierẽ ſe lauãtẽ. Aperuit in vanitate oculos ⁊ ſuſcepit ictũ ſagitte. Audiãt curioſi q̃ pulchritudines ↄſiderãt alienas. Audiãt q̃ ſpectaculis inſãniũt, theatraq; freq̃ntãt Dð talis ac tãtus leſus eſt ⁊ tu putas te ledi nõ poſſe. quod minime credo ſi oculos conieceris in ſpeciẽ alienã. hec Chryſoſtomus

Hieroñ. Dð pulchre loq̃tur. Hieronymus quoq; in epiſtola ad ſaluinam de morte Nebridij. Epl'a incipit. Vereor ne officium putetur ambitio dicit ſic Dauid amicus dei ⁊ Salomon amabilis eius victi ſunt quaſi homines vt ⁊ ruine nobis quaſi ad cautionem et exemplar plenitudinis ad ſalutem preberent. Quis in vita lubrica lapſum non meruit. Hec Hieroñ. Ex dictis patet exemplo dð quanta ſit virtus ſeipſum ac proprias iniq̃tates recognoſcere.

Laus Ezechie. Joſeph. ¶ Exemplum de rege Ezechia qui recognoſcens deum grauiter offendiſſe ſingultibus ⁊ gemitibus ac fletu magno miſericordiam a domino conſecutus eſt.

Conſequenter dicimus, ꝙ nil melius nil ſobrius pro ſalute anime peccatricis fieri poteſt quã ſeipſum humiliare ac recognoſcere, hoc autem patz exemplo ſanctiſſimi reg; Ezechie. Qui vt ſcribit Joſephus hyſtoricus hebreus in ix. libro antiq̃tatis Judaice c.xiiij. Natura benignus iuſtus ac valde religioſus fuit de cuius laudibus ac meritis ſcribitur ad plenum.iiij.re.xviij.xix.xx.capite. Et iterum in ij.libro. Para xxix.xxx.xxxj.⁊.xxxij capite. Et iterum Eſaie xxxvij xxxviij. xxxix.capite. Fuit quippe Ezechias optimus filius de peſſimo patre Acham genitus: ſicut pariter legimus ſanctiſſimum patrem Abraham genitorem peſſimum habuiſſe, ſcilicet tharam luteorum deoꝝ cultorem. vt ait Chryſ. hic igitur Ezechias grauí languore detentus egrotauit vſq; ad mortẽ vt ſcribit Eſaie. xxxviij.⁊.iiij.Reg.xx.⁊.ij.Para.xxxij.c. Non enim poterat piculum mortis euadere per viã nature. Vñ Joſep. in x. li. antiq̃tatis iudaice.c.iij. dt ꝙ languor ille grauis erat atq; a medicis deſperatꝰ a deo ꝙ nec ipſe Ezechias de ſe nec eius amici ſpẽ vlterius ſuſtinebant. Ipſo igitur ſic egrotante atq; in lecto decũbente venit ad eum Eſaias propheta miſſus ex pre dei qui dixit illi Ezechia diſpone domui tue.i. ordina negocia regni tui per teſtamentum: qr morieris tu ⁊ nõ viues. In hoc loco occurrit dubitatio. Cum enim pena ſequatur culpam: qr vt ait Hier. in j.l. ſuper micheam ꝓphetã. Scðm ordinẽ pctõꝝ ſit ordo penarum Jð queritur Nũq̃d Ezechias pctm̃ aliquod horribile cõmiſit

(Margin: Ezechias naſcitur de peſſimo pr̃e ſicut Abrah. Ezechia. — Joſeph. Infirmatur Ezechias mittitur ad eum Eſaias ꝓpheta. Hieroñ. Queſtiones.)

ꝓ ꝙ tā grauis languoꝛ ei accidit. Pro rñſione nota ꝙ iſte Eze=
chias ꝙuis natura eſſet totus pius: clemens ac religioſus: non
tñ pōt excuſari a peccato vane glíe, iactantie, vel ſuperbie. Nā
dr. Para. xxxij. ca. ꝙ non iuxta bñficia q̄ acceperat retribuit: qꝛ
eleuatum eſt coꝛ eius. Et idcirco fctā eſt ꝯtra eū ira dei ꝛ cōtra
iudā ꝛ hieřm: vt dr ibidē. Iterꝫ ſupbiuit Ezechias qñ rex babi=
lonis miſit ei lrās ꝛ munera ꝑ legatos ſuos. Uñ. iiij. re. xx. cap.
dr ꝙ letatus eſt in aduentu ipoꝝ, intellige leticia inepta q̄ ꝓce
dit ex vana glía, ꝛ electione mētis: vt exponit Nycolaus de ly
ra. Eo ꝙ tātus rex de tā longiqs ptibus miſerit ad eū tā ſolen=
nes legatos ꝛ munera. Et qꝛ Ezechias erat diues ꝛ inclitus vl'
de habens theſauros plurimos argenti, ꝛ auri ꝛ lapidis pre=
cioſi ꝛ armoꝛum diuerſi gñis vt habetur. ij. Para. xxxij. c. Iō ad
ſui oſtētionē ꝛ iactātiā oſtendit oēs theſauros nūcijs regis Ba=
bilonis ꝛ oēꝫ magnificentiā ſuā: vt ſcribit Eſaie. xxxix. ꝛ iiij.
Re. xx. c. Et ſicut dr rabbi Salom̄. Nō ſolū oñdit eis oia q̄ erāt
de theſauris ſuis ꝛ in domo ſua: ſꝫ et̄ q̄ ſecretiſſime ac reuerētiſſi
me ſeruabāt in tēplo: q̄ nullo mō erāt gētilib' oñdēda. Sed ꝓ=
pter hmōi pctā elatiōis ꝛ iactātie nō fuit Ezechias tā graui lā
guore a dño ꝑcuſſus: qꝛ iſta poſt ſanationem eius euenerūt: vt
dicitur in locis p̄allegatis. Ideo ad queſtionē diuerſi diuerſa di
cunt. Nam rabbi Salomon opinatur ꝙ Ezechias recuſaueri
vxoꝛē accipere, quod quidem facere nō debuit: ne linea Dauid
in regno deficeretque in chꝛiſto per ſuccedentes generationes
perpetuari debeat, ꝛ propter hoc fuit tam graui infirmitate a
dño caſtigatus. Uñ cum languoꝛe fatigaretur (teſte Ioſepho)
rogauit deum vt ei paruo tempoꝛe vitam concederet donec fi=
lios habere poſſet. Cui miſertus fuit deus, ꝛ accepit vxoꝛem ex
qua genuit Manaſſen. Et ſicut ſcribit hieroñ. in. xj. lib. explana
tionum Eſaie. cxxxvii. Eodem tempoꝛe Ezechias filios nō ha=
bebat. Nā poſt moꝛtem eius Manaſſes cum duodecim eſſet an
noꝛum regnare cepit in iudea. Ex quo perſpicuū eſt poſt tertiū
annum conceſſe vie Manaſſen eſſe generatum. Hec Hieroñ.
Sunt alij qui dicuntꝙ deus plerūqꝫ coꝛripit ꝛ caſtigat quos di
ligit. Et idcirco cum Ezechias eſſet vir iuſtus ac timens deū
fuit a dño caſtigatus ne rerum ꝓſperarū felicitate coꝛruptus
in luxuriā laberetur ac dei p̄cepta ꝯtemneret: ſicut illi maioꝛes
noſtri qui ſepe vt ait Lactantius, his terrenis ac fragilibus bo
nis eneruati oberrauerunt ꝛ diſciplinam legis vinculaqꝫ rupe
runt hinc hier. ad caſtricianū ait. Scimus ſanctos viros egro
tationibus miſerijs ac egeſtate toꝛqueri. Et iterum magna ira
eſt cum peccatoꝛibus nō iraſcitur deus. Uñ ꝛ in Ezechiele ad
hieřm. Iam inquit non iraſcar tibi, zelus meus receſſit a te.
Iterum Hie. in xj. lib. explanationum Eſaie ſuper c. xxxviij. ait.
Quē diligit dñs coꝛripit, ꝛ caſtigat oēm filiū quem recipit. Ne

Ezechi. erat na=tura iu=ſtus, ꝛ tñ peccauit ꝑ ſupbiā ꝛ iactāti am Eze chias e=rat diues vlde. ij. Parali.
Ezechi.
Rabbi. Salom̄.
Ad q̄ōnē diuerſi di uerſa di=cūt Rab bi Salo mon.
Ioſeph.
Hieroñ.
Alia opi nio.
Ezechi.
Lactan=tius.
Hieron.

Opinio, eleuetur coꝛ Ezechie poſt incredibiles triũphos infirmitate coꝛ
magiſtri poꝛis ſuruiſitatus ⁊ audit ſe eſſe moriturũ vt conuerſus ad dñm
hiſto. flectat ſniaꝫ. hec hie. Magr̃ ĩbo hiſtoriaꝝ poſt Hie. dĩt q̃ Ezechi
⁊ Hier. as poſt opinabilẽ ac incredibilẽ triũphuꝫ de ꝑcuſſiõe exercit⁹ ſe
nacherib cõtuis ſcdꝫ Joſephũ in .x. li. antiq̃tatis iudaice. iij. Gra
tificas hoſtias cũ oĩ pplo ſuo celebrauerit dño nõ tñ ſufficiẽtes
aut dignas egit gr̃as ꝓut tãte victoꝛie merebatur. Nã ⁊ aio e
latus eſt nec cãticũ cãtauit vt conſueuerant antiqui pr̃es in tã
admirãdis prodigijs. Unũ poſtq̃ filij iſrael liberati ſunt de ma
nu egiptioꝝ tranſeũtes ꝑ mediũ ſicci maris, moyſes cũ eis ceci
nit canticũ dicens. Cãtem⁹ dño glĩoſe em̃ magnificat⁹ eſt, equũ
⁊ aſcenſoꝛem ꝓiecit in mare. Exod: xv. c. Sic pariter Anna mr̃
Samuelis: q: filium obtinuit a dño ẽt cãticũ edidit dicẽs. Exul
tauit coꝛ meũ in dño. vt habetur. j. re. ij. Sic puriſſima ṽgo poſt
myſterium incarnatiõis xp̃i ꝑ Gabrielẽ nobiliſſimũ archãgelũ
denunciatum aureũ edidit dicens. Magnificat aĩa mea dñꝫ Lu
ce. j. c. Sic zacharias: ſic ſimeõ: ſic ceteri patres ꝓ ſuſceptis bñfi
cijs nobiliſſima ediderunt cantica. hinc Hie. in. xj. li explanatio
num Eſaie prophete. c. xxxviij. dĩt ſic. Tradunt hebrei iõ egrotaſ
ſe ezechiam q̃m poſt inauditã victoꝛiã iudeoꝝ ⁊ Aſſirij regis in
teritum non cecinit laudes dño quas cecinit Moyſes pharaone
ſub merſo: ⁊ delboꝛa iterfecto ſyſara: ⁊ anna genito ſamuele. Rur
ſumq̃ poſt coꝛpoꝛis ſanitatem ⁊ ſigni magnitudinem offerri a
liam occaſionem ſuperbie quam vt prudens ⁊ dei cultoꝛ vitare
debuerat nec monſtrare alienigenis diuitias ſuas quas deo tri
buente poſſederat. Nam iuxta leges tropologie dicimus non
mittendas margaritas ante poꝛcos nec dãdum ſctm̃ canibus.
Reqrit̃ hec Hie. Jdcirco illã debitã reuerẽtiã quã conſueuerãt ſcti pr̃es
ad hiſto: referre dño bonoꝛum oĩm largitoꝛi non egit Ezechias qui mira
riam biliter ac inopiabiliter a terroꝛib⁹ ſẽnacherib liberatus ẽ. Et iõ ñ
Ezechi: mirum ſi egrotauit vſq̃ ad moꝛtem. Ad quẽ cũ veniſſet Eſaias
as fudit ⁊ minaretur ei moꝛtẽ dicẽs. Diſpone domui tue: q: moꝛieris tu
Lachꝛ. ⁊ non viues. At Ezechias audiẽs ṽba Eſaie ꝯſternat⁹ aĩo ac
fuſ⁹ in lachꝛimas ꝯuertit faciẽ ſuã ad pietẽ vt deuotius oꝛaret.
Et recogneſcens ſe grauit̃ deliq̃ſſe hũilit̃ oꝛauit ad dñꝫ ⁊ dixit.
Obſecro dñe memento q̃ſo quõ ambulauerim coꝛã te in ṽitate
Hieroñ. ⁊ in coꝛde ꝑfecto, ⁊ qđ bonũ eſt in oculis tuis fecerim. Nota q̃
Idem. iſta nõ dĩt Ezechias ad iactãtiã: ſed magis ꝓ gr̃aꝝ actionẽ vt ex
No. ṽba ponit Nycolaus de Lyra poſt Hieronymum: q̃ſi recogneſce
Hieroñ. ret ex gr̃a dei talia egiſſe. hic Hieronym⁹ in lib. vbi ſupra dĩt ſic
ꝯuertit Ezechias faciẽ ſuã ad parietẽ: q: ad tẽplũ ire non pote
rat ad parietem aũt tẽpli iuxta qđ Salomon palatium extru
xerat, vel abſolute ad parietem ne lachꝛymas ſuas aſſiſtẽtib⁹
oſtentare videretur. Aut certe iuxta Hieremiã ad coꝛ ſuũ pari
etem: coꝛ appellat vt tota mente dominum depꝛecaretur. Et ait

Obſecro dñe memēto q̄ſo q̄uo ambulauerim corā te in ꝟitate ꝛ
in corde pfecto, ꝛ qḋ bonū eſt in oculis tuis fecerim. Audiēſq; ſe
moriturū nō precat̄ vitā, ꝛ annos plurimos: ſʒ in dei iudicio q̄d
velit pſtare dimittit. Nouerat em̄ idcirco deo placuiſſe Salomo
nem, ꝙ annos vite nō petierat ampliores: ſed irat⁹ ad dñm nar=
rat opa ſua. Q̄uo ambulauerit corā eo in ꝟitate, ꝛ i corde pfecto.
Felix ꝯſcia que afflictionis tpe bonoꝝ operū recordat̄. Bti em̄
mūdo corde: qm̄ ipſi deū videbūt. Hec Hiero. Fleuit itaq; Eze=
chias fletu magno: vt dicitur Eſaie xxxviij. c. Et iterū iiij. Reg.
xx. c. quaſi dicat. O dñe deus ſi nunc peccaui per iactantiā aut
elationē mētis, aut ſi nō dignas gr̄as: vt tua grādia merent̄ be
neficia mihi ſeruo tuo largiter conceſſa. Obſecro indulge, parce,
remitte. O clemētia miſerētis dei. O felices lachrymę, ꝑ quas
pctōꝝ incēdia extinguunt̄. Nam anteq̄ egrederet̄ Eſaias me=
diam partē atrij: ꝛ ecce factus eſt ſermo dñi ad eū dicēs. Reuer=
tere ꝛ dic Ezechie. Hec dicit dñs deus Dauid prīs tui. Audiui
orationem tuā, ꝛ vidi lachrymas tuas. Ecce ſanaui te, die tertia
aſcendēs tēplū dñi, ꝛ addā diebus tuis quindecim annos. Sed
ꝛ de manu regis Aſſyrioꝝ, cuius reditū times liberabo te, ꝛ ci=
uitatem hāc ꝓpter me, ꝛ ꝓpter Dauid ſeruū meū. Hieronym⁹
cōmemorās hāc mirabilē ꝯuerſionē Ezechie epl'a ad theſipho
nem vrbicū, que quidē epl'a incipit. Preſumptionē meā excuſa=
re conarer dicit ſic. Legimus Eſaiā prophetā, ꝛ neceſſariū Eze=
chie regis a pijs huic cauſe q̄rimus exemplū cui morituro anni.
xv. ad ſuperiorē vitā ꝓprijs fletibus, ꝛ ꝓphete p̄cibus augent̄.
Quiq; accepta tanti muneris gr̄a non potis, nō voluptatibus,
non delitijs: ſed ſoli dño indultū vite ſpatiū humilis, ꝛ ſanctus
exhibuit. Hec Hiero. Liquet ergo ex dictis, ꝙ cognoſcere ſeipm
ac peccata ſua eſt efficaciſſimū remediū ad placandū iram oipo
tentis dei. Ad maiorē iā euidentiā eoꝝ, que dicta ſunt de dauid
ꝛ Ezechia. Conſiderandū eſt ꝙ iſte Ezechias ſuper oēs reges
veteris teſtamenti videtur laudibus extolli. Nam dicitur de eo
iiij. Reg. c. xviij. ſic. Ezechias in dño deo ſuo ſperauit. Itaq; poſt
eum nō fuit ſimilis ei de cunctis regibus Juda: ſed neq; in his
qui ante eū fuerunt. hec ibi. Que verba nō ſunt ſic intelligenda:
vt Ezechias fuerit ſanctior Dauid, qui fuit ante eū. Uel Joſia,
qui fuit poſt eū. Sed eſt ſenſus ꝙ inter reges nō fuit ſilis ei quo
ad aliqua particularia. Sicut em̄ ſtella a ſtella differt in clarita
te teſte Paul ad Coꝝ. xv. c. Sic hō differt ab hoie quo ad q̄dam
particularia deſideria vel quo ad certas affectiones, aut, priua=
tas gr̄as. Uñ nuſq̄ reperti ſunt duo hoies in corporali diſpōne
ex toto ſiles in quo maxime relucet ſapiētia dei. Sed maior ad=
huc dr̄ia attendit̄ in aiabus nr̄is quo ad virtutum merita. hinc
Ouid. in. j. li. de arte amādi, inq̄t. Pectorib⁹ mores tot ſunt quot
in orbe figure. Propterea Hieronymus in principio xj. lib. ex=

Ezechias recognoſcit ſe ipm, meret̄ indulgentiā.

Reuertit̄ Eſaias ad Ezechiā placatus.

Nota de Ezechia ꝛ dauid.

Ouidi⁹.

Hieroñ.

planationū Eſa.vt ſic. Difficile imo impoſſibile eſt placere oībus. Nec tāta vultuū ꝙ̄ ſniaꝝ diuerſitas eſt.hec Hie. De ꝗ̄bus etiā ſancto illud dici pōt Eccl'ia.xliiij. Nō eſt inuētus ſiſis illi, ꝗ ꝯſeruaret legē excelſi:ſicut ergo in hūanis corpibus magne ſunt diſſimilitudines:ſic in aīabꝰ maiores ſunt morū varietates teſte Marco Tullio. Et pleruꝙ̄ diuerſitatē corpoꝝ diuerſitas ſequit̄ aiaꝝ. Et ideo cū dr̄ de Ezechia.ꝙ nō fuit ſiſis illi de cūctis regibus Juda. Intellige quo ad ꝗ̄dā particularia magna ac inuſitata que egit.nam.iiij.Reg.xviij.dicitur ꝙ diſſipauit eccleſias, ⁊ cōtriuit ſtatuas ⁊ lucos ſuccidit,⁊ fregit ſerpentē Eneū,quē fecerat Moyſes:cuius cā ſubdit̄. Siquidē vſq̄ ad illud tp̄s filij Iſrael adolebāt ei incēſum. Eo ꝙ in aſpectu illiꝰ filij Iſrael fuerunt ſanati a morſibus ſerpentū.vt hr̄ Numeri.xxi.c. Iterū.iiij. Reg.xix.c.⁊ Eſaie.xxxviij.c.dicit̄,ꝙ ad p̄ces eiꝰ angelus dn̄i vna nocte percuſſit.clxxxv.milia viroꝝ de exercitu ſennacherib. Et iterum ad p̄ces eius orauit Eſaias,⁊ retroceſſit ſol decē lineis in horologio Achā,per quas deſcenderat:vt hr̄ Eſaie.xxxviij.c.⁊ iiij.Reg.xx.c. Plura alia admirāda Ezechias egit in ꝗ̄bus nemo ex regibus pōt dici ſiſis illi. Sunt igit̄ tres reges.qui valde placuerunt dn̄o ꝓpter religioſitatē ſuā:q̄r populos ſuos induxerūt ad pniam,⁊ ad cultū vnius veri dei deſtruētes cultū idolatrie. Hi ſunt Dauid Ezechias ⁊ Joſias,in queꝝ laudē dicit̄ Eccl'i. xlix.c. Preter Dauid Ezechiā ⁊ Joſiā oēs pctm̄ cōmiſerūt. Intellige de pctō idolatrie vel in ſe vel in alijs:quia clare cōſtat,ꝙ nec Dauid,nec Ezechias pn̄t excuſari a ceteris pctis,de quibus hic ſupra mētio facta eſt. Hec de rege Ezechia dicta ſufficiant.

Eccl'iaſt. — Ezechias excedit oēs Reges ꝗ ad aliꝗ particularia. — Mirāda egit Ezechias. — Nota ꝙ tres Reges valdeplacuerūt deo. — Eccl'iaſt.

¶ Exemplū de rege Nabuchodonoſor,qui poſt innumerabiles impietates depoſitus fuit a dignitate regia:⁊ rabidus ac demēs effectus eſt. Sed tandem eleuans oculos ad celum in recordatione ꝓprie iniquitatis ingemuit:ſicq̄ ſalutem adeptus fuit.

Superest vt videamus de tertio rege:ſcȝ Nabuchodonoſor,ꝗ poſt multa ſcelera ⁊ pctā recognouit ſeipm̄. Nam pniam ſuā agens tantas fudit lachrymas,ꝙ ex nimijs fletibus oculi eius ꝗ̄ſi caro facti ſunt:vt inquit magiſter hiſtoriaꝝ. Hic igitur Nabuchodonoſor inſtrumētum fuit diuine iuſtitie. Uir bellicoſus fortunatiſſimus ac victorioſiſſimus,quem deus fecit virgam furoris ſui ad flagellandū ppl'm Iſrael ac gētes plurimas. Ideo Hiere.xxv.c. dn̄s vocat eum ſeruū ſuū dicit. Hec dicit dn̄s deus exercituū:pro eo ꝙ nō audiuiſtis verba mea:ecce ego mittā ⁊ aſſumā Nabuchodonoſor regē Babylonis ſeruū meū ſuper terrā iſtā.⁊ ſuper habitatores eius,⁊ ſup oēs nationes que in circuitu illius ſunt. Nota ꝙ in iſtis v̄bis Nabuchodonoſor qui erat idolatra,⁊ gentilis dicitur ſeruus dei in ꝗ̄tum exequebat̄ diuinā iuſtitiā. Hinc Hiero.in.v.li.explanationū Hieremie ꝓphe ad Euſebiū. Sup

Mirāda dn̄r ꝺ nabuchodonoſor. — Magr̄ hyſtoriarum. — Nabuc. fuit bellicoſiſſimꝰ ⁊ fuit flagellū dei.

hoc paſſu ỽt ſic. Dñs vocat ſeruũ ſuũ nabuchodonoſor nõ ſicut ſeruus vocatus vt ꝓphe ⁊ oẽs ſcti ꝗ vere ſeruiũt dño. Sed quõ in euerſione hierl'z dñi ſeruiat volũtati. Scdꝫ ꝙ ⁊ apl's loqͭ ꝗs tradit ſathane vt diſcãt nõ blaſphemare. In aqͥlonꝫ aũt parte cẽ caldeos iuxta ſitũ hierl'm nulli dubiũ ẽ: hec hie. Propterea diuerſimode ſcripture ſacre loquunt de illo: nũc bona nũc mala. Cuius geſta in pleriſqꝫ locis habent ſignãter in li. Judith. j. ij. iij. iiij. ⁊ v. c. Et iterꝫ in iiij li. Reg. xxiiij. ⁊ xxv. ca. Etiã in ij. Paralipo. xxxvj. ca. Iterum in iij. lib. Eſdre. j. ca. Et Dañ. j. ij. iij. ⁊ iiij. c. Sed q̃cq̃d dicat de eo hoc verꝫ eſt ꝙ nabuchodonoſor excecatus ſꝑbia iſtud opus miſterij dei ſic ordinãtis voluit attribuere ſue potẽtie faciens ex arrogãtia ⁊ elatione atqꝫ odio ꝑſonarũ qꝺ facere debuiſſꝫ ex obediẽtia dei tm̃ ideo fraudulenter ſe habuit in officio ſuo. Propter qꝺ hie. xlviij. c. ỽr ſic: Maledict' hõ ꝗ facit opus dei fraudulẽter. Et maledictus q̃ ꝓhibꝫ gladiũ ſuũ a ſanguine. hec ibi. Intellige ꝙ ille ꝗ ꝑcit iniuſte ꝓ vltione quã iubet deus exeq̃ ỽr maledictus; vt exponit Robertus holcoth. Iꝫ nabuchodonoſor pugnauit ꝯ arphaxat regẽ medorꝫ ꝗ ſubiugauerat multas gẽtes imperio ſuo in cãpo magno circa eufratẽ, ⁊ ex toto debellauit. Ideo ex tã ſolẽni victoria exaltatũ eſt regnũ Nabuchodonoſor ⁊ cor eius eleuatum eſt nimis. Tãdem poſt ꝑlima bella obtinuit ꝓuincias ⁊ regna multa. Et ſicut hr̃ Judich. ij. c. Timor illius ceciderit ſuper oẽs ihitantes terram. Sꝫ qꝛ ẽrena ꝓſperitas facit pleruncꝫ hoiem a rõne deuoluere ⁊ ſoluit hũanas mentes. Idcirco nabuchodonoſor poſtꝗ adept' eſt monarchiã totius oriẽtis: elatus in maximã ſuꝑbiã ruit ⁊ in mẽtis cecitatẽ: ſic vt nõ erubuerit diuinũ ſibi honorẽ vſurpare. vñ Judith. iij. c. ỽr ꝙ ipe precepit oẽs deos terre exterminare vt ipe ſolus diceret deus. Et Dañ. iiij. c. ſcribit. Qualr nabuc. fecit ſtatuã aureã. lx. cubitorꝫ quã ſtatuit in cãmpo ꝓuincie babylonis: vt a cunctis populis tribub' ⁊ linguis adoraretur. Intellige hic ꝙ iõ hec fecit vt ipe i illa ſtatua adoraret: vt exponit hier. Vñ in explanatione ſuper Danielẽ ꝓphetam ad Pãmachiũ ⁊ Marcellam ſuper illud Dañ. iij. ca. Nabuch. fecit ſtatuã aureã dicit ſic. Velox obliuio veritatis: vt qui dudũ ſeruum dei quaſi deum adorauerat nunc ſtatuã fieri ſibi iubet vt ipſe adoraret in ſtatua: ꝙ autẽ aurea ſit ⁊ infiniti põderis illud in cauſa eſt vt ſtuporem videntibus creet: ⁊ res inanis adoretur vt deus dum vnuſquiſqꝫ ſuã conſecrat auaritiã. Hec. hie. Sic de Gayo ceſare refert Joſephus in. xviij li. antiquitatis iudaice. c. xvj ꝙ. pre magnitudine dignitatis hũanũ ꝑdidit intellectum: ⁊ ſeſe volebat diuinitate q̃ vera eſt honorari. ⁊ in. c. xix. eiuſꝺ. li. ſcribit Joſeph' ꝙ idẽ gayus imperator iuſſit vt ſimulachrũ eius erigeret in tẽplo dei hieroſolymis: q̃uis hoc ſcelus nõ ꝑfecerit Gayus vt ỽr ibidẽ. Et qꝛ pctm̃ idololatrie eſt oim̃ pctõꝝ grauiſſimum ac per

Hieronymus.
Scriptura ſacra diuerſa loqͭtur de nabuch.
No totũ Hierem.
Nabuc. pugnauit ꝯ arphaxat ⁊ debellauit eũ.
Judith.
Na. eleuat i ſuꝑbiã ⁊ q̃rit diuinũ honorem.
Daniel.
Nabuc. fecit ſtatuã aurꝫ am ⁊ q̃rit in ea adorari.
Hieron.
Joſeph' de Gayo ceſare.
Joſeph' nabuch. hũiliat
Daniel.

Quanta fuerit ſu=pbia Na=buchod.
Vox de celo irru=it ſup na=bucho.
Nabuc. efficit ra=bidus et cõuertit in beſtiã quõ hoc ĩtelligit.

maxime deo exoſum. Jdcirco deus q̃ excelſus eſt, ⁊ humilia re=ſpicit hunc ſupbiſſimũ regẽ depoſuit a ſede magnitudinis ſue. Et qui p̃ſumpſit fieri de⁹ factus eſt beſtialis. nã teſte Dañ.iiij.c. Cum ſemel nabuchodonoſor in aulã Babylonis cũ p̃ncipibus ac militibus plurib⁹ deambularet, ⁊ velut alter Lucifer erectus in ſuperbiã dixit. Nõne hec eſt Babylõ ciuitas magna, quã ego edificaui in robore fortitudinis mee, et in gl'ia decoris mei. q.d. Quis mihi par in orbe toto? Quis reſiſtere. Quis nocere. Quis deiĳcere me poterit? Cũ adhuc ſermo eſſet in ore eius: ⁊ ecce vox de celo publice cunctis audiẽtibus irruit ſup eũ dicẽs. Tibi dicit Nabuch. Regnũ tuũ trãſibit a te, ⁊ ab hoĩbus eiĳcieris: ⁊ cũ be=ſtiĳs ⁊ feris erit habitatio tua. Fenũ quaſi bos comedes: ⁊ ſeptẽ tp̃a mutabuntur ſup te donec ſcias, ꝙ dñetur excelſus in regno hoim, ⁊ cuicũq; voluerit det illud Dañ. iiij.c. Tunc ſubito eadẽ hora alienatus mẽte demẽs, furẽs, ac rabidus effectus eſt, ⁊ ab hoĩbus abiectus, ⁊ fenũ vt bos comedit donec capilli eius in ſi=militudinẽ aquilaꝝ creſcerẽt: qꝛ nõ tondebat ⁊ vngues ei⁹ q̃ſi vngues auiũ. Jtaq; quicq̃d per Danielẽ denũtiatum fuerat ad purũ cõpletũ eſt. hinc Hier. in explanatione ſup Danielẽ. iiij.c. dicit ſic. Hiſtoria quidẽ manifeſta eſt, ⁊ nõ magna interpretatio=ne indiget ꝙ ad offenſam dei Nabucho. ſ'us in amentiã ſeptẽ annis inter bruta aĩalia vixerit herbarum radicibus, ac poſtea mĩa dei reſtitutus in regnũ laudauerit, ⁊ glorificauerit regẽ celi. Quia oĩa op̃a eius ṽa ⁊ vie eius iudicia, ⁊ gradientes in ſupbia humiliare. hec Hier. ¶ Circa hãc hiſtoriã ac tam ſtupendã no=uitatem factã de iſto Nabucho. qꝛ celſitudine regie dignitatis in tantã miſeriã egeſtatis ac feritatis cõuerſus eſt occurrũt mul=te dubietates. Et primo cũ eſſet potẽtiſſimus habẽs amicos con=ſanguineos, ſeruos principes ac milites innumerabiles quõ p̃=miſſus eſt tanto tp̃e diſcurrere per ſiluas ⁊ cãpos: cur ſaltẽ non fuit a principibus ac militibus ſuis recluſus in aliquo loco vel ligatus: vt decẽtius ob regiã dignitatẽ conſeruaret. Pro rñſio=ne nota ꝙ hiſtoria eſt ṽa: vt dicunt oẽs doctores catholici. Nec eſt locutio parabolica: vt quidã heretici dicere preſumpſerunt, quos pulchre ac valde reprobat Hier. in explanatione ſup Da=nielem. iiij.c. Quia ergo Nabucho felicitate rerum p̃ſperaꝝ de=prauatus, atq; ex ſuperbia in totum excecatus fuit. Adeo vt nec regiã dignitatẽ: nec dñium ſuũ a dño recognoſceret: ſed potius inſaniens diuinũ ſibi honorẽ vſurpauit. Jdcirco vt cuncti reges ac principes ſuo exẽplo totam virtutẽ ſui dñiĳ dependere a dño deo tanq̃ ſui miniſtri firmiter crederent, repente in dementiam cecidit, ⁊ ſecundũ ſuam imaginationẽ in beſtiam tranſlatus eſt. Jntellige qꝛ videbat ſibi ꝙ eſſet beſtia. Nõ ergo corporis muta=

Hieroñ.

tionem: ſed mẽtis alienationẽ paſſus eſt: vt exponit Hiero. ſuper Dañ. ⁊ ſctũs Tho. ad regem Cypri in .ij. lib. de regimine princi=

pum.c.xv.Idē.dicit magr̄ historiarū adiūgēſcꝫ ēt ablatus fuit ei vſus lingue ad loquēdū. Quāta aūt fuerit illa demētia.oſtendit Hie.in explanatione ſup Dan.iiij.c: vbi dt ſic Magna miſerie ꝯſolatio qſi in tormētis poſitus ſit ꝓſpera ſecutura. ꝙꝙ nabuchodonoſor tāti furoris ſit ⁊ amētie vt malorꝫ tpe bonorꝫ q̄ ei deꝰ ꝓmiſerat nō fuerit recordatꝰ.hec hie. Quare aūt nō fuerit recluſus ab inimicis vel ſeruis ſuis in cōpedibꝰ aut ligatus cathenis vt ſolētfurentes ac demētes. Dr̄ ad hoc ꝙ daniel q̄ florebat illis diebꝰ publice cūctis pplis diuulgabat vt ſup tā grandi nouitate facta in rege ſuo nullo mō admirarenť. Qꝛ ꝓpẽ q̄ ē rex regū ⁊ dn̄s dn̄antiū:hec oīa iuſte pmiſerit euenire illi vt ſeipſuꝫ recognoſceret:qꝛ ſcriptū eſt. Imple facies eorꝫ ignominia, ⁊ querēt nomē tuū deꝰ. Ideo ſolet dn̄s deponere potētes de ſede ⁊ exaltare hūiles,adījcīēs ꝙ tādē pacta pn̄ia in regnū reſtitueretť. Nā qn̄cꝫ vbi abūdauit pctm̄ ſupabūdat diuina gr̄a. Suadebat quocꝫ ne illū recluderēt aut ligarēt:ſꝫ per cāpos ⁊ ſiluas diſcurrere permitterēt tū vt cōpleretur oraculū vocis prophetice:tū qꝛ dn̄s curā ſui gereret ne a beſtijs occidereť. Etiā cū eſſet furibundus ac demens forſitan ex liguamine aut contritione egritudo ipſa magis grauari poſſet. Si aūt aliq̄s q̄reret quō credibile eſt nabucho.tāto tpe comederit fenū vel herbam q̄ſi bos cū fuiſſet more regio delicate nutritꝰ. Rn̄dẽ ſic. Illa furibunda rabies a q̄ detinebať ſic ipſum immutauit vt q̄ prius erāt ei aſpa ac difficilia in tali dementia eſſent gta atcꝫ facilia. furia em̄ ſm Hie. vbi ſupra facit hoiem multa agere ⁊ pati. Dr̄ em̄ furia a ferio quia ferit corda hoim ⁊ reddit ea ꝯmota. Ideo aliqua ſunt delectabilia homini furioſo que ſano ſunt horribilia.hinc Hiero.in explanatione ſuper Dan.iiij.c.dicit ſic. Quis enim amentes homines non cernat inſtar brutorum animantiū agris viuere locisꝗ ſiluestribus: vt cuncta pretereant que incredibiliora:⁊ grece ⁊ romane hiſtorie accidiſſe hominibus prodiderint. Scillam quocꝫ et chimeram ydeam quoque atcꝫ centauros,aues ⁊ feras, flores ⁊ arbores,ſtellas ⁊ lapides factos ex hominibus narrant fabule. Quid mirum eſt ſi ad oſtendendam potentiam dei ⁊ humiliandam regum ſuperbiā:hoc dei iudicio ſit peractum.hec Hie. Videmus etiam mulieres pregnantes in quibus eſt de ordinata natura,comedere nociua,vt carbones ⁊ terram ⁊ plura immunda,⁊ corrupta. Cogita inſuper qualiter principes ac milites necnon populi omnes videntes dominū ſuum quaſi monſtrum ſtabant ſtupefacti. Ideo dicit.magiſter hyſtoriarū ꝙ multi egrediebantur:⁊ videbant eum per campos ⁊ ſiluas diſcurrere. Solus Daniel non egrediebatur:quia toto tempore alienationis eius orationi pro eo vacabat. Principes quocꝫ ſuos hortabatur vt clementer populos regerent vſcꝫ quo in regnum reſtitueretur. Iterum magiſter hyſtoriarum ſubiungit ꝙ ad pre=

Queſtio danie. florebat tpe na. dan. predixit oīa q̄ euenerūt de nabuch.

Qō Hie. furia mutat natură hoīs. Hieroň.

Populi mirabāť de nabu. mař hiſt.

ces danielis anni ſeptē q̄s quotidie p̄dixerat in ſeptē mēſes verſi
ſunt. In quib⁹.xl.diebus inſaniā patiebatur:⁊ poſt alios.xl.re
uerſus ad cor ſuū flebat ac ſuſpirabat deo,⁊ iterū per alios.xl.re
uertebat in inſaniā donec ſeptē mēſes ꝯplerētur. Poſt q̄s reuoca
tus eſt. Nō tn̄ regnauit:ſ; ſtatuti ſunt ꝓ eo ſeptē iudices ⁊ vſq̄
ad finē ſeptē annoꝝ pniam egit. Panē ⁊ carnē nō comedēs ⁊ vi
nū nō bibēs leguminib⁹ tm̄ vtebat ⁊ herbis iuxta cōſiliū Danie
lis.hec magr̄ hyſtoriarū. Tādē ꝯpleto ſeptē annoꝝ ſpacio. Na

Nabuc. ſeipm̄ recogn̄ſcēs eleuatoculos ad celum.

buchodonoſor ſeipſum vere hūiliauit. Ideo tā oculos corpis q̄
mētis leuauit ad celū atq̄ recordatione ſuaꝝ iniq̄tatū ingenuit
Hinc Hier.in explanatione ſuper Danielē dt ſic:niſi oculos le
uaſſet ad celū ſenſum priſtinū nō recepiſſet. Qn̄ aūt dicit ſenſu;
ſibi redditū oñdit nō formā ſe amiſiſſe ſed mentē. Hec Hieroñ.

Hieroñ.

Idcirco de reſtitutione ſui in gradū priſtinū ipſe Nabuchodo
noſor de ſe ita inquit vt ſcribitur in Daniele.iiij.ca. Igitur poſt

Nab.mlta dt de ſe ⁊ ꝓuocat cūn̄ctos ad peniten=tiam.

finē dierū ego Nabuchodonoſor oculos meos ad celū leuaui:⁊
ſenſus meus redditus eſt michi ⁊ altiſſimo benedixi: ⁊ viuētem
in ſempiternū laudaui ⁊ glorificaui: q2 poteſtas eius poteſtas
eterna:in ipſo tēpore ſenſus meus reuerſus eſt ad me ⁊ ad hono
rē regni mei decorē q̄ perueni. Et figura mea reuerſa eſt ad me.
Et optimates mei ⁊ magiſtratus mei requiſierūt me ⁊ in regno
meo reſtitutus ſum:⁊ magnificentia amplior addita eſt michi.
Nūc igitur ego Nabuchodonoſor laudo ⁊ magnifico ⁊ glorifi
co regem celi:q2 omnia opera eius vera:⁊ oēs vie eius iudicia:⁊
gradiētes in ſuperbia pōt humiliare.hec ola Daniel in perſona
Nabuchodonoſor. Patet ita ex dictis quanti valoris ac meriti
ſit ſeipſum ac ꝓprias iniq̄tates recognoſcere:q2 ex hoc ſola Na

Hieroñ.

buchodonoſor ſaluatus eſt.hinc Hie.in explanatiōe ſuper Da
nielē.iiij.c.pertractās illuſt. Forſitā ignoſcet de⁹ dilectis ſuis ita
inq̄t. Cū btūs Daniel preſcius futuroꝝ de ſnīa dei dubitet rē te
merariā faciūt q̄ audacter pctōribus indulgētiā pollicētur qui
leuiora pctā cōmiſerūt. Legimus in hieremia p̄ceptū pplo iu

Hieroñ.

deoꝝ:vt orēt pro babylone q2 in pace eoꝝ ſit pax captiuoꝝ.hec
Hie. Et iterū ſcribēs Hieronymus ad athletam de reſtitutione
paule filie ſue in epiſtola q̄ incipit. Btūs apl's ſcribit ad Cor.ibi
eñ dicit Hiero Nabuchodonoſor ſaluū ita inquiēs. Nūq̄ eſt
ſera cōfeſſio:latro de cruce trāſit in paradiſum:nabuchodono
ſor rex babylonis poſt effrenationē corpis ⁊ beluaꝝ in heremo

Auguſt.

cōuictū mentē recepit ſanā.hec Hie. Augu.quoq̄ idē tenet. Jo.

Quare nabu.ſaluatus ē ⁊ quare pharao dāṅatur.

xxiij.q.iiij.c. Nabuchodonoſor.dicit ſic Nabuchodonoſor pe
nitētiā meruit fructuoſa;. Nōne poſt innumeras impietates fla
gellatus penituit:⁊ regnū qd̄ pdiderat rurſus accepit. Pharao
aūt in ipſis eſt flagellis durior effectus ⁊ periit. Hic michi ratio
nē reddat q̄ diuinū ꝯſiliū nimiū alte ſapiēti corde diiudicat Cur
medicamentū vnius medici manu confectū alii ad interitū: alii

valuerit ad ſalutē? Niſi qꝛ xp̄i bon⁹ odoꝛ ſumus, aliȷs eſt odoꝛ vite i vitā: aliȷs ē odoꝛ mortis in mortē. Quātū ad naturā ambo hoies erāt q̄ntū ad dignitatē ābo reges: q̄ntū ad cauſaʒ captiuū dei pplm̄ poſſidebāt: quātū ad penā ambo flagellis clemēter ad moniti. Quid ḡ fines eorū fecit eſſe diuerſos. Niſi qꝛ vn⁹ dei miam ſentiēs i recordatiōe ꝑprie iniq̄tatis ingemuit. Alter vo ꝯ dei miam vitatē pugnauit arbitrio. hec Augu. Et pariter ſcriptura ſacra tenet in fauoꝛē ſalutis. Nabu. Nā terminat hiſtoriā ei⁹ in vera ꝯfeſſione, hūilitate, penitētia ac ſui cognitione. Jō ſaluatus eſt. Hec de trib⁹ regib⁹ magnis pctōꝛibus, ꝛ penitētib⁹ vcʒ Dd Ezech. ꝛ Nabuc. ꝓ recreatione peccatricis aīe dicta ſufficiant.

¶ De ſeraphica peccatrice maria Magdalena q̄ rememoꝛans ſe grauia cōmiſiſſe doloꝛe cordis expauit. deinde facta in lachrymas mirandam egit penitētiam. Et plura tanguntur que excitant peccatorem ad ſpem impetrandi fiduciam.

Oſtq̄ꝫ diximus de tribus regib⁹ qui per cognitionē ſui mirabiliter ſaluati ſunt. Dignū eſt vt de ſeraphica ac de nobiliſſima Magdalena que toti mūdo exēplū penitētie data eſt: aliqua ſubiungamus. Qꝛ ꝛ ipſa rememoꝛans iniquitates ſuas ingemuit ad dn̄m: ac ſubito flauit ſpūs eius ꝛ fluxerūt aque in abūdantia ꝛ torrētes inūdauerūt. hec igitur ſeipſam vero cordis examine recognoſcens dignam penitudinē incitauit: atq̄ꝫ ad tantā ſublimitatem gr̄e ꝑpter excellētiā cōtritionis ſue ꝑuenit: vt in eterna gl̄ia ſuꝑ cūctos angeloꝝ cohortes: cherubin ac ſeraphin poſt puriſſimā virginē collocari meruerit: Sed videam⁹ q̄ arte aut induſtria ad id peruenerit: paucis accipe. Nam ꝛ ipſa poſt varios lapſus hūane fragilitatis rememoꝛās ſe grauia commiſiſſe, vehemēter ingemuit ac ac doloꝛe cordis expauit. Deinde cogitans a q̄nta gl̄ia lapſa fuerat valde de ſe erubuit. Jō q̄ſi egra ad remediū ſalutis cucurrit. Jbiq̄ꝫ effuſis crinibus, flexis genibus deiectis luminibus ſacros pedes chriſti arctis ſtringens cōplexibus eos lachrymarū imbribus lauit. Atq̄ꝫ in hunc modū ſe totaliter indignā oſtēdens poſt tergū dn̄i Jeſu ſuffuſum pudoꝛe ac meroꝛe vultū tenebat. ſicq̄ꝫ tota triſtis voce lugubꝛi miam a dn̄o ꝑcabatur. Cui tādē pro redēptione ſuoꝝ facinoꝝ: nō aurū: nō argētū nō lapides precioſos: nō cetera bona fallacia: ſed multo poti⁹ de intimis viſceribus lōga ſuſpira trahens a.. q̄ꝫ ſalutaribus intra ſe ſuccēſa, ſingultibus amaros fletus: veros gemit⁹: pia lamēta ac dulces lachrymas obtulit: ſicq̄ꝫ felleos humores pctōꝛum a ſtomacho languētis aīe euomere digna fuit. Jgitur in vera penitudine ſic accēſa exarūt in chriſti amorem. At ſubito meretrix ꝛ adultera: arrogās ſuperba effecta eſt hūilioꝛ ac honeſtioꝛ v̄ginibus. Tāta quippe abūdātia lachrymarū ex vehemētia cōtritiōis ab oculis eius fluxit vt lauare potuerit pedes vnius hoīs

Scripture ſacre teſtioniū ꝓ ſalute eius.

Maria magda. ꝑ pniam exultat ſuꝑ oēs angelos.

Mirabil ꝯuerſio Marie Magda.

No. totū

Maria Magda. fudit abundantiam lachrymarum.

xp̄i nudis pedib⁹ incedētis. O felices gemit⁹ ꝑ quos pctōꝝ in-
cēdia extinguūt. Sed magis o felices lachꝛime ſeraphice pec-
catricis q̄ ad tergēndum ſordes totius iiquitatꝭ ꝟtutē ſacri ha-
Gregor. buere baptiſmatis. Hic moralis doc. Greg. hui⁹ ſctiſſime peccatri
cis ꝓuilegiatā cōuerſionē ptractās in omelia eiuſdē dicit ſic. Co
gitāti mihi de marie pnia flere magis licet q̄ȝ aliq̄d dicere. Cui⁹
em̄ vel ſaxeū pectus ille hui⁹ pecatrices lachꝛyme ad exēplū pe
nitēdi nō emolliāt. Cōſiderauit nāq̄ȝ q̄d fecit ⁊ noluit moderari
q̄d faceret. Sup cōuiuātes ingreſſa eſt nō iuſſa venit inter epu
nō erubeſcit. Sed ecce q̄ꝛ turpitudinis ſue maculas aſpexit la-
uāda ad fontē cucurrit, ꝯuiuātes nō erubuit. Nā q̄ꝛ ſemetipſaȝ
Hieroñ. grauiter erubeſcat intus nihil eē credidit: qđ verecūdaret foris.
Hec gre. Etiā p̄r doctoꝝ hie. oñdit. q̄ȝta fuerit efficacia ꝯtritiōis
ac ꝟtus lachꝛymaꝝ hui⁹ feliciſſime peccatricis ſcribēs ad furiā
in epl̄a q̄ incipit Obſecras lr̄is ⁊ ſuppliciter deꝑcaris. Ita dicēs
Meretrix illa in euāgelio baptizata lachꝛymis ſuis. Et crine q̄
multos ante deceperat pedes dn̄i tergēs ſaluata ē. Nō habuit
criſpātes mitras nec tridentes calceolos nec orbes ſtibro fulgin-
tos. Quāto em̄ fedior tanto pulchꝛior fuit. hec Hie. Excellētiam
quoq̄ȝ fidei eiuſdē peccatricis vigilātiā ſollicitudinē dilectionē,
ac viuacitatē ardētiſſime charitatis deſcribit Hie. in epl̄a ad ꝓn
cipiā in expōne illi᷑ p̄ſ. Eructauit cor meū. Epl̄a incipit. Scio
me ꝓncipia in xp̄o filia: vbi extollit ac magnificat mariā magd.
ſup oēs apl̄os ſic dicens. Sacerdotes ⁊ iudei crucifixerunt filiū
dei: ⁊ ma. mag. plorat ad crucē vnguēta parat q̄rit in tumulo hor
tolanū interrogat dn̄m recognoſcit ꝑgit ad apl̄os reptū nunciat il
li dubitāt iſta ꝯfidit. Uere pirg⁹ vere turris candoꝛis ⁊ libani q̄
August. reſpicit faciem damaſci ſanguinē veꝫ ſaluatoris ad ſcr̄i pniam
Ambro. ꝓuocantem. Hier. Taceo tubas ſpūſcti. Aug. ⁊ Amb. ac cetera
⁊ ceti do ecclesie luminaria ⁊ nō ſolū vehementiū ꝯtritionis abundantiū
ctores mi lachꝛymarū mirādam penitentiā tante peccatricis ſtupent: ſed
rāda di- ꝓpter excellentiā ſuoꝝ cariſmatū nūc laudib⁹ propheticis nūc
cūt illa angelicis ꝟtutibus nūc ꝟo apl̄icis priuilegijs illā aſſerūt bn̄me
Frāciſc⁹ ritā. Illuſtris q̄ȝ ꝑ frāciſc⁹ petrarcha vir tā in diuinis ſcripturis
petrar- q̄ȝ ſecularib⁹ lr̄is eruditiſſim⁹. Rhetoꝛ q̄ȝ ph̄s ac poeta celeber
cha mag rimus fuit. hic per oē tp̄s vite ſue mariā Magda. mira reueren
dalene tia coluit dicens dignū eſſe peccatoꝛē ad peccatricem recurrere.
mira re- Cuius meritiſſima geſta vt correctius imitari poſſet, ſuo exēplo
uerentia vitā ſolitariā aggreſſus ē. In q̄ vſq̄ȝ ad mortē tā ↄ̄ronib⁹ q̄ȝ me
coluit. ditatiōibus atq̄ȝ acerrimis ſacraꝝ lr̄aꝝ ſtudijs pſeuerauit: ⁊ ſi
La⁹ frā cut relatu digno pcipere potui in heremitorio ſuo agritam obijt
ciſci pe- in dn̄o. Uir olim ꝓculdubio ſuo tp̄e diſertiſſim⁹, ac doctiſſimus
sar. Multa q̄ȝ volumina memoratu digniſſima ſtilo elegātiſſimo
ſcripſit: qb⁹ nomē ſuū immoꝛtale poſteris reliq̄t. Sꝫ q̄ꝛ tā dign⁹

vir accuſat̄ ꝗ pluribꝰ annis amore cuiuſdā adoleſcētule fuerit
captꝰ quā ipſe laurā nominat q̄ prius loreta dicebat̄. Procuiꝰ
amore tā graues q̄relas flebiles voces eſtuātia deſiderij lamē=
ta plurima ⁊ nūc leta nūc triſtia nūc ad aſtra rapit̄ ſubito in ter
rā ꝓſternit̄ de extremo in extremū a calido in frigidū a luce in
tenebras ꝑtranſit. Nūc maria trāſgredit̄: nunc vrbes diſcurrit ⁊
velut ipatiēs ꝯfingit ſe nō poſſe accipe neqꝫ de poſſibilitate ſola
tiū neqꝫ ex difficultate remediū more illorū q̄ vicia carnis furibū
do impetu ſequūt̄ quorū natura eſt ignorare iudiciū: modū ne=
ſcire, rōe multotiēs carere: nec aliō cogitare ꝙ qō diligit. hō fal
ſum eſt ⁊ tā dignus vt iniuriā patit̄: nā credimꝰ hmōi ꝯpoſita=
tes de induſtria q̄rūdā machiatas de q̄bꝰ intelligit̄ illō. Hie. in
epl̄a ad furiā q̄ ait. maloꝝ ſolatiū eſt bonos carpere dū peccātiū
mltitudie putāt culpā minui dlictoꝝ. ſꝫ ſicut ignis ſtipule cito cō
q̄ſcit ⁊ exūdās flāma deficiētibꝰ nutrimētis paulati emorit̄: mi
hi credede ait hie Non eſt eiuſō viri aureos nummos ꝓbare vina
deguſtar̄ ⁊ ꝓphas itelliger̄ nec poſſumus vt idē teſtat̄ opipare
cōedere bibere ad ſaturitatē veſte pl̄a rubicūdis gēmis icedere
vxoꝝ adherere a plerisbus ⁊ ſpecl̄ari igētia. Non ei hūana mēs
pōt eſte libera ad cōtēplādū celeſtia q̄ deſiderijs carnalibus in
hiat. Pura eſt ⁊ ſctā ſcꝑtura ſacra ideo cū puritate cordis eſt q̄=
rēda. Recti ḡ laurea quā frāciſcus petrarca vnicā in toto orbe
fuiſſe teſtat̄ nō lubricā adoleſcētulā ſꝫ figurā alicuiꝰ ꝟtatis re
p̄ſentat. Uel coronā victorie deſigt̄ q̄ ipōit̄ legitie certāti aut ſa=
piētiā denorat q̄ caro corde diligēda eſt eo ꝗ ipſa ſola nos btōs
efficiat. Dū itaqꝫ tā dignꝰ vir in hūanis vita fugeret̄ atqꝫ oīa lo
ca i q̄bꝰ briſſima. Mag ꝯuerſata fuit reuerēt̄ luſtraret. Tādē ad
ſpelūcā illā deuotiſſimā in q̄ ſuā ꝑgit pnīam declinauit Ibiqꝫ
paucis diebꝰ in lachrymis ad deuotionē ꝑmanēs ob ſue ꝑegri
natiōis memoriā. xxxvj ꝟſus per mōd orōnis ornatiſſie edidit
q̄s q̄dē ego ipē cū eād ſpelūcā cū viſitarē ab exēplari i oratorio
illic appēſo pene iā obliterato vix trāſcribere potui. Nā locꝰ ille
hūidꝰ eſt valde vt pote in rupe altiſſia in q̄ ꝯtinue ſunt ſtillantia
ſaxa q̄ hūiditas mr̄ eſt corruptiōis hec ſunt carīa q̄ ifra ſubiū=
go iā ob reuerētiā ſeraphice peccatricis ꝙ eiꝰ q̄ edidit. Dulcis a
mica dei lachrymis iflectere nr̄is. Atqꝫ hūiles attēde ꝑces nr̄eqꝫ
saluti. Cōſule. Nāqꝫ potes nec eī tibi tāgere fruſtra. Permiſſū
gemituqꝫ pedes perfundere ſacros Et nitidis ſiccare comis fer
reqꝫ oſcula plantis. Inqꝫ caput dñi precioſos ſpargere odores.
nec tibi cōgreſſus ꝑmos a morte reſurgēs: ⁊ voces audire ſuas
Nec ti mēbra videre. Immortale decꝰ lumē hituta ꝑ euuꝫ. Nec
quicꝙ̄ dedit etherei rex xp̄s olimpi. Uiderat ille cruci herentem
nec dira pauentem: Iudaice tormenta manus turbeqꝫ furētis
Iurgia ⁊ inſultus equantes verbera linguas. Sed meſtem intre
pidāqꝫ ſimul digitiſqꝫ cruētos Tractantem clauos implentem
vulnera fletu. Pectora tondentem violentis candiga pugnis.

Frāciſcꝰ petracha iiuriā patitur.

Hieronymus.

Laurea q̄d repſētat q̄d ſignificat.

Frāciſcꝰ petrarca venerat̄ loca ſacra magdā.

Carmia ornatiſſima a frāciſco petrarcha i laudē marie Magdalene.

Vellentem flauos manibus ſine mora capillos
Viderat, hec inquam dum pectora fida ſuorum
Diffugerent pellente metu memor ergo remiſit.
Te primum ante alios: tibi ſe prius obtulit vni.
Te quoq; digreſſus terris et aſtra reuerſus
Bis tria luſtra ſibi nunq; mortalis egentem
Rupe ſub hac aluit: tam longo in tempore ſoli
Diuinis contenta epulis: et rore salubri.
Hec domus antra tibi ſtillantibus humida ſaxis
Horrifico tenebroſa ſitu tecta aurea regum
Delicias omnes ac vitia vicerat arua
Hic incluſa libens longis veſtita capillis.
Veſte carens alia terdenos paſta decēbres Diceris: hic non fracta gelu nec victa pauore. Nanq; fames frigus durū quoq; ſaxa cubile. Dulcia fecit amor ſpesq; alto pectore fixa. Hic hominū non viſa oculis, ſtipata cateruis Angelicis: ſeptēq; die ſubiecta per oras. Celeſtes audire choros alterna canētes Carmina: corporeo de carcere digna fuiſti.

Caſſiodo. de latrone qui cum xpo crucifix⁹ eſt.

Petrus rauen.

Paulus,

¶ Hec de beatiſſima ac ſctiſſima maria Magdale. dicta ſunt vt peccatrix aīa exēplo eius ad cogitādū pctā ſua magis ac magis excitet: atq; ad ſpē ipetrādi fiduciā alet. Nemo ergo diffidat null⁹ deſpet: null⁹ deficiat ſi aut cupiditate vict⁹ aut libie impulſus aut errore decept⁹ aut vi coact⁹ ad iniuſtitie viā lapſus eſt: qr teſte Lactantio pōt reduci ac liberari: ſi eū pēiteat actorū et ad meliora querſus ſatiſfaciat deo. hinc Caſſio. ſup illud pſal. Pro nihilo ſaluos facies illos. vt ſic: qd em̄ meruit latro vt ſic padiſuz velocit itroiret. Quid publican⁹ q̄ repēte de tēplo abſolutus exiuit. Ille dedit ↄfeſſionis ſubitū votū q̄ donauit et p̄miū. Et petr⁹ rauēnas in ſer. ait. Quis in ſclo peccauit enormi⁹ paulo: qs in religione ꝑui⁹ petro. Illi tn̄ p pn̄iaz meruert aſſeq̄ nō ſolū myſteriū: ſz magiſteriū ſctitatis. Propterea paulus apl's ↄſiderās occulta myſteria dei fatet ſe oim debitorē dicēs ad Rom. j. Grecis et barbar; ſapiētib⁹ et inſipiētib⁹ debitor ſū. Siqdē alios q̄ plurimos ꝑuiſſimos pctōres nouim⁹ vere ꝑpe recognitionis ad penitudis optios mores trāſiſſe de peſſimis: teſte leone papa. Ex ebrioſis ſobrios, ex crudelib⁹ miſericordes: ex rapacib⁹ largos, ex incontinētib⁹ caſtos, ex iracūdis placitos: ex tenacib⁹ liberales, ex loq̄cibus taciturnos: ex timidis audaces: ex negligētibus ſollicitos: ex ſuperbiſſimis clementiſſimos: ex ferocibus factos eſſe tranqllos. Nam qs viles fecit carnalis cōcupiſcentia neſcimus q̄ ſpecioſos ſpūalis ſit factura gr̄a. Sit ergo om̄is hō ſctūs et benign⁹. Btūs qdē vt declinet ꝓhibita. Benign⁹ vt faciat iperata. Et ſicut ait Petrus rauēnas. Multa ſunt q̄ de iudicio dei homines ignorant: qr forte que vos laudat, ille reprehēdit: et qui vos reprehēditis, ille laudabit. hic Hie. ad theſipōtē vbi cun=

Leo papa

Recognitio mirāda operatur.

epl'a icipit. Preſumptionē meā excuſare conarer. ita inq̄t, q̄o hic
ꝑſumptiōis ſpūs, qui tantā in aio nr̄o opat̄ audaciā: vt cū ſctōs
hoies de leuib⁹ ēt culpis videam⁹ eē punitos nō q̄ndic i maio=
rib⁹ ꝛ plurib⁹ delinquētes ēt nos i media dānatione fore creda=
mus q̄ꝙ leue nūq̄ ſit deū ēt i exiguo ꝯtēnere q̄ nō tm̄ ad q̄litatē — Aurea
peti reſpicit: ſꝫ ad pſone ꝯtēptū. Propt̄ q̄ꝺ hoi nō ſolū intēdēdū — verba.
eſt q̄le ſit q̄ꝺ iubet̄: ſꝫ q̄ꝛt⁹ ſit ille q̄ iubet. Excludit̄ h̄ loco vulgarꝭ — Hieroñ.
illa ſnia quā mihi ſuo iudicio religioſi, ꝛ q̄ ſibi ſapiētes vident̄ di
cere ſolēt. Sufficit nob̄ vt nō crialia pctā ꝛ maiora faciam⁹: facil̄
eſt ois omiſſio minoꝝ delictoꝝ. Qui dū aiali ſapia occupāt aios
ſpūalē itelligētiā ꝛ ꝯſuetudinē diuine legis ignorāt, q̄ ſepe pctm̄
oſtēdit q̄ꝺ nobꝭ nō vr̄ eſſe pctm̄: ꝛ illic pietatē facit vbi nos opus
impietatꝭ oſtēdim⁹. Saul ꝛ Joſaphat reges fuer̄t ppl'i iſrl̄, ꝛ dū
miam his q̄s de⁹ oderat ꝑſtiterūt dei offenſam ope pietatꝭ icur=
runt. ꝛ ꝯtō Phinees filiūq̄ꝫ Leui gratiā dei hūana cede; ꝛ ſuoꝝ
pricidio meruerūt. Uides q̄ꝛtū ab hūanis ſenſib⁹ ꝑ nr̄am imperi
tiā diſcrepat diuia ſnia: vt nobꝭ interdū celeſtꝭ iudicꝭ diſpēſatio
nem neſciētib⁹ iniuſta videant̄, q̄ ꝑ cārū ſniam iuſte ſatꝭ ꝛ recte
facta ꝓbant̄. Rurſum ea q̄ nr̄o iudicio bona ꝓbant̄ apud deuꝫ
plerūq̄ꝫ reproba ꝛ ingrata vident̄. Quis hodie Abrahe exēplo
innoxiū volēs trucidare ꝛ filiū, hūano iudicio nō crederet̄ inſa=
nus? Ecōtra. Quis in tactu arche diuie imitat⁹ Ozā hoim ſnia — Difficile
dānaret̄? Hec Hier. Qua ſnia apte datur intelligi q̄ꝫ difficile ſit — ē iudiciū
ferre iudiciū, ꝛ de ſtatu ſalutis vniuſcuiuſq̄ꝫ temere iudicare. Jō — hūanorū
q̄ ſe exiſtimat ſtare: videat ne cadat: q̄ꝛ ꝑſumptuoſis ac ſupbis — actuū.
ꝑos vitatis d̄r. Amē dico vobis. publicani ꝛ meretrices ꝑcedēt — Que ꝑb̄
vos in regno celoꝝ. Propterea moralis doct. Greg reddens nos — hoies vi=
cautos ꝓponit nobis mirabile exēplū de Stephano ꝛ Paulo. — dent̄ gra
Nam cū Stephanus ꝯſentiēte imo adiuuāte Paulo lapidaret̄. — ta deo vr̄
Tunc Stephan⁹ erat diuino bonus. ꝛ Paul⁹ videbat̄ penit⁹ mal⁹. — ingrata.
Et tn̄ in ꝯſpectu dei Paulus, q̄ ſic videbat̄ mal⁹ erat Stephano
nō ſolū merito: ſed etiā p̄mio ꝑponendus. Jdeo Hier. ſcribēs ad — Grego.
furiā de vgīnitate ſeruāda in epl'a, q̄ incipit obſecras lr̄is ꝛ ſim= — Exēpluꝫ
pliciter depcaris, dicit ſic. Non q̄runt̄ in xp̄ianis initia: ſed finis. — nobile de
Paulus male cepit: ſed bn̄ finiuit. Jnde laudant̄ initia ſed finis — Paulo ꝛ
ꝓditione donat̄. Hec Hier. ad amicū egrotū in epl'a ꝯſolatoria, — Stepha
q̄ incipit. Quanq̄ꝫ certiſſime nouerim. dicit ſic. Sepe videm⁹ ſor= — no
didatos improperio veniſſe in candorē. Ferrūq̄ꝫ ſitu obductū in — Hieroñ..
antiquam faciē ſplēdeſcere. Uidimus aurū argentūq̄ꝫ flāme di= — Ubi abū
ſciplina purgari, ꝛ arbores trūcatas cultu letiſſimo reuiuiſcere, — dat pctm̄
amenīſq̄ꝫ virgultis ornari. Uidimus in fecūditatē ſterilia reuo= — abundat
cari. ꝛ exhauſto ſtipite exire radicē, ꝛ frugē maximā cōmutari. — gratia.
Hec Hier. Chryſoſtomus q̄ꝫ in deſcriptione pial. Pulchre oſtē= — Chryſo.
dit q̄ lapſus iuſtoꝝ eſt maxima ſpes pctōꝝ: ſic dicēs. Dei enim
mia humano generi ꝓuidentiā faciēs bn̄ geſta ſctōꝝ, ꝛ peccan

tium neglígētiā in meliꝰ cōmutauit: vt alioꝝ vulnera alijs ꝓui
deant ſanitatē. Et iuſti naufragiū fiat pctōꝝ ſtabilioꝛ poꝛtꝰ. Qñ
eñ iuſtū peccaſſe legero ⁊ penituiſſe: iā nō deſperabo de mea ſa-
lute. Et cū audio diabolū de celo cadentē: illiꝰ ruina mihi fit oc-
caſio reſurgēdi. Propt̃ hec eñ ſpūſſctūs nō ſolū bñ geſta ſctōꝝ:
ſed ⁊ negligentiā memoꝛauit: nō aūt ꝓpt̃ illos tm̄: ſʒ ꝓpter eos
q̄ ſil'r paſſioni obnoxij erāt. hec Chrẏſo. Ex dictis ptʒ per famo-
ſiſſima ac clariſſima exēpla q̄ꝫte v̾tutis ſit ſeipm̄ ac ꝓprias iniq
tates diſcutere atqꝫ veraciter deteſtari per doloꝛē cōtritionis.

De aquila ceruo atqꝫ ſerpēte. Et primo quō aquila ad iuuen
tutem renouatur. Sic pctōꝛ ad gratiā per veram cōtritionem.

TErtio ſupereſt vt pro recreatione languētis ⁊ ſitien
tis aīe ad moꝛalia magis declinemus: qꝛ cū intentio
nr̃a feratur ad principal'r oſtēdendū, ꝙ inter oīa re-
media reqren de ſalutis nullū efficacius ſit, q̄ꝫ ſeipm̄
ac pctā ꝓpꝛia recognoſcere ꝓfecto ſermones moꝛa-
les ac exēplares multomagis ſunt vtiles: tum qꝛ actiōes ſunt
ſuppoſitoꝝ: tum qꝛ magis mouēt ⁊ inclināt affectū: vt a virtute
in v̾tutē ꝓgrediat̃. Jdcirco videamꝰ qual'r ad diſcutiendū ac re-
Aquila memoꝛandū ꝓpꝛias iniqtates ꝓuocamur exēplo aqle cerui atqꝫ
ceruus ⁊ ſerpētis. Nā hec tria aīalia renouant̃ vt videbimus: ſʒ nō tñ re
ſerpēs re nouant̃ ad immoꝛtalitatē: aīa aūt rōnalis tāte eſt dignitatis: vt
nouant̃. ꝑ ſui recognitionē nō ſolū ad imoꝛtalitatē: ſed ēt ad vitā eternā
Ambro. qꝺ eſt lōge p̄ſtabilius reuocari poſſit. Et qꝛ primo de aqla agen-
Uincētiꝰ dum eſt. Jō ſcire opʒ ſm̄ Amb. in. v. li. Examerō. c. xviij. ꝙ aqla
hiſtoꝛia. dr̄ auis regalis. Uincētius v̾o in ſpeckō naturali. li. xvj. c. xxxiiij.
Aqla eſt ita inqt. Aquila eſt rex auiū: ſicut leo ferarum: ⁊ bos iumentoꝝ.
rex auiū. Oēs quippe aues nobiles ea viſa ꝑtimeſcunt. Et qꝛ inueniunt̃
Magnꝰ ſex aqlaꝝ gñā de qbꝰ plene ſcribit magnꝰ Alb in. xxiij. li. de aīa-
Albertꝰ. libus: iō nota ꝙ loqmur hic de nobili aqla, q̄ latine herodius q̄ſi
Aquila heros auiū vocat̃. Hec igit̃ nobilis aqla ꝓut a diuerſis ſcripto-
tria dāna ribus colligere potui dū ſenio grauat̃ tria p̄cipue dāna icurrit.
icurrit. Primo grauant̃ ale eiꝰ ⁊ pēnas qbꝰ ad p̄dā ire ſolebat amittit.
Dauid. Scđo obducunt̃ caligine oculi eiꝰ. Tertio roſtri onere ac reuolu
Aqla cū tione grauata cibū capere nō pōt ⁊ inde langueſcit. Sed quodā
ſenuerit naturali mō ex iduſtria a deo ſibi data reparat̃ vt iuuenis fiat:
q̄rit fon- iuxta illud Dauid in p̄s. cij. Renouabit̃ vt aquile iuuētus tua.
tez aque Curſus qppe naturalis rerū eſt q̄dā motio creature ad preceptū
viue. diuinū. Cū igit̃ ſenuerit aquila q̄rit fontē aq̄ viue, ⁊ circa eū voli
tat in altū vſqꝫ ad ethera ſolis: vt dicunt Phs ⁊ Papias: ibiqꝫ
alas ſuas incendit. Sil'r qꝫ caliginē oculoꝝ in radijs ſolaribus
exurit. Tūc demū velociter deſcēdēs in fontē ſe immergit, ⁊ ſta-
tim tota renouat̃. Jta vt alaꝝ vigoꝛe oculoꝝ ſplēdoꝛe, ⁊ roſtro
Hieroñ. ad ſaxa limato reſtaurat̃ in melius. Hinc Hier. ad p̄ſidium dia-
conem in ep'la, que incipit. Hiero. p̄ſidio fratri ſalutem dicit, ſic

Aq̄lla qn̄ ſenuerit ꝯguāt ipſi⁹ pēne ⁊ ocl'i q̄ritq̄ fōtē ⁊ erigit pē
nas ⁊ colligit i ſe calorē ⁊ ſic ocli ei⁹ ſanāt. Etiā in fōtē ſe mer-
git atq̄ ita ad iuuentutē redit hec Phie. Sūt alij q̄ dicū q̄ aq̄la ſe
neſcēib⁹ pēnis ⁊ hebetato viſu ter rurſū aſcēdēs viſū, ⁊ alas ꝯ ſo
le acuit totuſq̄ i fontē viuū ſe immergit. Sic parit trib⁹ vicib⁹
redit viſus ei⁹ ⁊ plue ⁊ roſtrū cū aūt adhuc q̄rto attētauerit tūc
moriet. Sꝫ videamus q̄d mag. Alb. de renouatiōe aq̄le dicat q̄ i
naturali phia ſola pinceps ⁊ monarcha. Vir eruditiſſim⁹ ac ſctiſ
ſim⁹ tā i diuinis ſcripturꝫ q̄ꝫ cūctꝫ phiſicis; diſcip. is nr̄i ſuo tpe
ſcōs poſtq̄ ſil'is nēo ſurrexit, q̄ āt de nigromātia accuſat iiuriā
patit vir tā excellēs qui ob magnitudīe doctrie ac ſapie magn⁹
dict⁹ ē. Hic igr̄ l. xxiij. li. de aialib⁹ de aq̄la ita ſcribit. Jo. ⁊ ade-
lim⁹ dūt aq̄lā qn̄ ſeneſcit tpe q̄ pulli iā grādes facti venari ſciūt
⁊ pūt ꝯſiderare fōtꝫ lipidi ⁊ late ſcaturitiōis ebullitiōēꝫ ⁊ ſup il
lā directe i altū extolli, vſq̄ ad tciū aerꝫ īterſtitiū q̄ eſtū vocaui
m⁹ in li. methe. ⁊ cū ibi icaluerit q̄ſi exuri vr̄. At ſubito demiſſis
ac retractis alis ruit in fōtis frigiditatē vt ex frigido exti⁹ reſtri
gēte calor intrinſec⁹ i medull' mltiplicet. Et tūc exurgit d' fōte ⁊
ad nidū quē ibi vicinū hꝫ ꝯuolat ⁊ int alas pulloꝝ recta reſol-
uit in ſudorē ⁊ ſic exuer. dr āriq̄tatis hitū ⁊ depoſitis pēnis veſti
b⁹ ⁊ rurſ⁹ indui nouis ⁊ interi dōec recreuerit ſubſtentat p̄dā
pulloꝝ. Sꝫ ad hoc aliō neſcio dicer niſi q̄ mirabilia nature mlt-
ta ſūt: ſꝫ q̄d vidi in duob⁹ herodijs in terra nr̄a hīs nō ꝯcordat:
q̄ꝛ ille domeſtice erant ⁊ admodū aliaꝝ auiū rapaciū mutabāt.
Dicūt etei q̄dā hōc aq̄lā roſtrū nimis aducū ⁊ recuruū ⁊ vngues
ad lapidē depōere ⁊ acuere qn̄ hec p̄de hebetata fuerit inſra. ⁊
hoc q̄dē ꝯptū ē eē verꝫ: hec al. Moral'r iſta aq̄la regal' pctōrē cō
tritū ⁊ hūiliatū ſigt̄ q̄ cū eēt fili⁹ diaboli p pctm̄ p ſolē ꝯtritio
nē effect⁹ ē tot⁹ regal: q̄ꝛ fili⁹ eterni regis ieſu xp̄i. Tūc q̄ppe hō
pctōr q̄ſi aq̄la volitat i a. tūq̄n p ꝯtēplatiōnē reꝝ diuinaꝝ alas
ſiue pēnas. i. cogitatiōes ⁊ affect⁹ ſurſum erigit celeſtia deguſtā
do ⁊ ꝯſeq̄tter ocl'os in ſperā ſolis eleuare dr, qn̄ p deuotas me-
ditatiōes in ſublime fert ac tot⁹ in ſpū erigit: atq̄ ad gaudia eter
ne vite mēte trāſgredit. Cū ḡ pctōr p ardorē charitatis in ſolē iu
ſtitie xp̄m ſic accēſus fuerit tūc ſeipm̄ totū imergit i fontē aq̄ vi
ue qn̄ puro corde ſacra paſſionis xp̄i deuote recogitauerit que
paſſio recte dr fōs indeficiēs eo q̄ ſit ſpeculū oim̄ v̄tutū origo,
⁊ cā oim̄ meritoꝝ ac lāguēns aīe nobiliſſimū remediū: etiā aq̄la
i. aia rōnal' alas ſuas. i. tres potentias ſuas intellectū memoriā:
⁊ volūtatē pēnas quoq̄ alaꝝ. i. ſenſus corporeos q̄b⁹ more aq̄le
volāns ad p̄dā pctōꝝ ire ſolebat virtute tāti ſacri renouant ad
ſtatū grē ſalutaris. Tūc p roſtrū aq̄le incuruatū ad pectus ſup
bia pctōris deſignat: q̄ p amorē ꝓprie excellētie ad terrena deſi
deria incuruat: q̄ curuitas tollitur qn̄ pctōr ſeipſum ac ꝓpriū
amorē ſui inordinatū allidit ad petram: petra autē erat chriſt⁹.

De aq̄la q̄d ſenit. Aq̄la renouatur ter ⁊ non amplius

Mag. alber. fuit vir ſctiſſimus ac eruditiſſimus.

Aq̄la renouatur ſic ſcd'm magnū alb.

Moraliter aq̄la ſigt̄ pctōrē ⁊ quō. Oculi pctōris renouat

Pctōr deſcēdit in fontē paſſiōis xp̄i.

Quō renouātur potentie aīe ⁊ ceteri ſenſus

¶ Aq̄la hȝ decē ꝓprietates q̄s ſpūalit͛ habere debet hō ꝯtrit͛.

A Liber homo contritus ꝛ humiliatus dr̄ aquila ꝓpter decē ꝓprietates ei⁹. Primo aq̄la hȝ volat⁹ altitudinē volat quippe altiſſime propter eius ꝯtēplationē ꝛ auiū emulationē teſte magno Alb. vbi ſupra. Propterea abdias ꝓpheta clamās contra ppl'z idumeorū ait. Si exaltatus fueris vt aq̄la, ꝛ inter ſydera poſueris nidū tuū: q̄ſi dicat volat ꝛ nidificat in locis altiſſimis: tñ inde retrahā te dr̄ dn̄s. Jō aq̄la dr̄ nobiliſſima vt pote auiū regina. Propterea Joānes euāge. q̄ excellētiā diuine nature in xp̄o altius ſublimi⁹ ſubtili⁹ atq ꝓfecti⁹ deſcripſit, figurat͛ p aq̄lā in altū volātē vt pȝ ezechiel. j. c. Jō hiel. ꝓlogo ſup Joānē ait. Joānes euāgeliſta aſſūptis pēnis aquile ad altiora feſtinās de ꝟbo vite diſputat. Nā ipe eſt de quo pſal. ait Aſcēdit ſup cherubin ꝛ volauit volauit ſup pēnas ventorū. Joānes q̄ppe volauit ſup cherubin: q2 diuitatē xp̄i p̄ceteris euāgeliſtis in ꝯtēplatiōe rerū diuinarū ſubtilius ſpeculādo tranſcēdit atq mirabili⁹ deſcripſit. Vñ Aug. de illo ait. Si alti⁹ intonuiſſet totus mūd⁹ capere nō potuiſſet. Et Hie. ad paulinū preſbiterū inq̄t ioānes ruſtic⁹ piſcator indoct⁹. Et vñ obſecro vos illa, Jn principio erat ꝟbū ꝛ ꝟbū erat apd̄ deū. hoc doct⁹ plato neſciuit: hec eloq̄ns demoſtenes ignorauit. Hec Hie. pȝ itaq ex dictis q̄ aquila habet volatus altitudinē. Jn quo notatur eminētia cōtemplationis quā dȝ habere hō contritus ꝛ humiliatus tā circa ſpūalia, q̄ȝ oīa alia q̄ concernunt ſtatū proprie ſalutis. Secundo aquila hȝ oculoꝝ viuacitatē mirabilē. Et ideo aquila ab acumine oculorū vocata eſt: vt Jſido. ꝛ magn⁹ Alb. teſtantur. Nā Jſido. in. xij. li. ethimo. c. vij. dr̄ aq̄lā tāti eſſe contuitus: vt cū ſuper Maria immobili pēna ferat͛ nec hūanis pateat optuiib⁹ de tāta ſublimitate piſciculos natare videat. Etiā Job xxxix c. dr̄ q̄ aquila de inacceſſis rupibus contemplatur eſcam, ꝛ de longe eius proſpiciunt. Magnus aūt Alb. in. xxiij. lib. de aīalib⁹ dr̄ aquilam habere tres acuitates. Nā maxime viget acumine viſus: q2 dr̄ q̄ ſolem ſine rota ſine lachrymatione pōt inſpicere. Secundo viget acumine ire, iracunda enim eſt maxime ſuperba. Tertio viget acumine inſtrumētoꝝ venandi hȝ eñ roſtrū ꝛ acumīa vnguiū acutiſſima. moralis ꝟo Gre. in. xxxj. lib. mo. c. v. ita inquit. Cūctaꝝ quippe auiū viſū acies aquile ſuperat: ita vt ſolis radios fixos in ſe eius oculos nulla lucis ſue coruſcatione reuerberās claudat, hȝ eñ aquila oclos ſupra modū ardētes ꝛ croceos: vt inquit Alb. ꝛ iō q̄ñ domeſtacatur p̄dam videt, leporē inter frutets latētē anteq̄ȝ ꝯſiderari poſſit ab hoie vel a canibus: in quo figurat͛ intelligētia reꝝ diuinarum. Q2 homo ꝟe ꝯtrit⁹ hȝ ſciētiā ſpūſſcti quā dirigit͛ in agēdꝫ ideo ad veri ſolis radios liberos cordis oculos erigit: atq omnia q̄ ſunt fidei dulcedine ſpūali deguſtat de quo ait David

Aquila hȝ volatus altitudinē.

Abdias.

Joānes. euang. ꝯparat͛ aquile, ꝛ quomō.

Aquila hȝ ocl'oꝝ viuacitatem mirabilem.

Greg.

in pſal. Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dñs. ¶ Tertio aq̄la ſup oēs aues ē in ſuo volatu, vel curſu velociſſīa. Nā cū famelicaſu rit ad inſtar ſagitte volat ad cibū, & ſi ſublie fuerit eleuata inde torrētis more ad p̄dā deſcēdit: vt inq̄t Iſido. Propterea Deut. xxviij. c. dr̄ aq̄la volare cū impetu. Et Job. ix. c. deſcribit aq̄la & vo lare ad p̄dā. Et Abachuc. j. c. dr̄ q̄ aq̄la feſtinās ē ad comedēdū. In q̄ dat intelligi p̄mptitudo bñ opādi q̄ h̄re debet hō q̄ v̄e eſt ꝯtrit⁹ & hūiliat⁹. Vt teſte Amb. ſup Luc. j. c. Neſcit tarda moli mia ſpūſſcti grā. ¶ Quarto aq̄la vt inq̄t Alb. vbi ſupra. p̄dā ſu am v̄lde cōicat aliis auib⁹: ſʒ ſi p̄da nō ſufficeret, p̄rimiorē ſibi auē deplumat & comedit. Ex quo admonemur vt ſcdʒ dilectio nē charitatis cōicem⁹ nr̄is tā bōa aīe q̄ corpis: q: Regia crede mihi res eſt ſuccurrere lapſis. Officium q̄ppe liberalitatis teſte Seneca eſt omni petēti dare & deos imitari. Si ergo deos imita ris da etiam ingratis. Nā & ſceleratis ſol orit, & piratis maria patent. ¶ Quinto aq̄la in locis arduis ponit nidum ſuum vt inq̄t btūs Job. xxxix. c. Ubi nō eſt acceſſus hoim vel beſtiaꝝ, & hoc facit ex induſtria naturali ne pulli ſui rapiant ab hoie vel a be ſtiis deuorent. In q̄re denotat vt debeam⁹ cordis nr̄i deſideria ad alta dirigere atq̄ opa meritoria in tuto repōere: iuxta illud Theſaurizate vobis theſauros in celo vbi neq̄ erugo neq̄ tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt neq̄ furantur. Mat. vj. c. ¶ Sexto aquila cum ſenuerit renouatur ex induſtria adeo ſibi data vt diximus p qđ intelligimus ſtudiū interne emēdatiōis ac verū p̄poſitū abſtinēdi a futuro illi⁹ q̄ in corde ꝯtrit⁹ ē. Nā tal̄ ꝯpunctio bōi p̄poſiti cauendi a futuro teſte Gre. facit aiaʒ hor reſcere, purpurā deſiderare, ciliciū amare, lachrymas fundere, riſum magna agere, hūilia loq̄, iuſte opari & ſup p̄ctis tiere ac tremere. ¶ Septimo aq̄la hʒ mēbroꝝ pulchritudinē. Nā teſte magno Alber. in. xxiij. lib. de aialib⁹. Aq̄la grādis eſt valde to ta nigra licet in ſenectute ad cineritatē in dorſo & ſup alas ꝯuer tat, & eſt pedū valde croceoꝝ & lōgoꝝ & fortiū vnguiū. Et ē ma gni noſtri cinerei ad nigredinē declinātis. In quo figurat decor v̄tutū q̄ recuperatur ab hoie v̄ture ꝯtritiōis. Nā hoi ꝯtrito re ſtituūt tres v̄tutes theologice, fides, ſpes, charitas, & quatuor morales prudentia, iuſtitia, tēpātia, fortitudo. Et ſeptem dona ſpūſſcti atq̄ excellentis diuīe grē cuius ſplendor fugat oēʒ pec catorum turpitudinē. ¶ Octauo aq̄la inimicat ſerpēti. Nā vbi cunq̄ ex alto illum p̄ſpexerit impetu vlociſſimo deſcēdit, illūq̄ vnguibus dilaniat, in quo dat itelligi vigilātia q̄ h̄re dʒ ꝯtrit⁹ p cuſtodia tāti theſauri ne a tortuoſo ſerpente hoſte ſuo diripi atur: quia teſte Gregorio hoſtis noſtri malitia tāta arte ſepalliat vt plerunq̄ añ decepte mētis oc̄los culpas v̄tutes fingat: vt in de q̄ſq̄ quaſi expectet p̄mia. vñ eterna dignus eſt inuenire tor mēta. Hec Greg. ¶ Nono aq̄la filioꝝ ſuoꝝ habet ſollicitudinē mirabilē: nam cum de loco ad locū vult pullos ſuos transferre o

Aquila ſuo volatu velociſſima.
Iſidor⁹.
Job.
Abacuch.
Aq̄la diuidit p̄dā aliis aialib⁹.
Seneca.
Aq̄la in loco tutiſſimo ponit nidū ſuum.
Matth.
Aq̄la ex induſtria naturali renouatur.
Gregori.
Aq̄la hʒ mēbroꝝ pulchritudinē.
Mag. Alb.
Pulchritudo aq̄le figurat decorē v̄tutū.
Aq̄la inimicat ſerpēti.
Gre.
Aq̄la hʒ filioꝝ ſuoꝝ ſollicitudinē.

ſup humeros portat eos. Nõ eñi timet in pte ſupiori: ſʒ tñ ab
inferiori ne immittãt ſagitte: iõ ponit pullos ſuos ſup hũeros: vt
ſi caſ⁹ accideret ipa pus recipiat ſagittas ꝙ pulli pcutiãt. Eũa
aquila ex more pullos ſuos excitat ad volãdũ. vñ Deut. xxxij.
Deut. dr Sicut aquila puocãs ad volãdũ pullos ſuos ⁊ ſup eos vo-
Mag. litãs. Et parit in nido ſuo gẽmã ponit vt ſcribit magnus alb.
Alb. vbi. ſ. vt puta ad tẽpamentũ caloris. Sicut ẽt grues ⁊ quedã a-
Ambro. ues lapides int oua ponũt: vt idẽ dr. Itez aquila ſʒ Ambroſiũ
in. v. li. examerõ. c. viij. ⁊ Iſido. in. xij. ethimo. c. vij. pullos ſuos
vngue ſuſpẽſos radijs ſolis obijcit, ⁊ quos viderit immobilẽ te
tenere aciem. vt dignos ſui gñis ꝯſeruat. Si quos vo obtutum
inflectere viderit qſi degeneres abijcit. In qua re dat intelligi
ſollicitudo ac vigilãtia ꝙ hrẽ dʒ hõ ꝯtritus circa pximoꝝ ſuo-
rũ ſalutẽ: qꝛ teſte Gregorio ſup Ezechielẽ. Nulli oipotẽti deo ta
Aqla nõ le ſacrificiũ offerre põt quale eſt zelus aiaꝝ. ¶ Decimo aquila
timet to- inter omnes aues nõ timet tonitrua. Vñ quidã philoſophi te-
nitrua. ſte magno alberto in. xv. li. de aialibus vbi loquitur de dracho
Magn⁹ ne. Dicunt aquilã inter aues ⁊ laurũ inter plantas nõ fulmina
Albert⁹ ri: ſicut ecõtrario dicunt drachones timere tonitrua, ⁊ hec ani
malia ſepius fulminari. Ex hoc datur intelligi ꝙ homo vere cõ
tritus cõfidenter ſperat in dño: qꝛ hʒ gratiã eius pro ſcuto q pro-
David tegitur quaſi aquila iaculis, ⁊ fulminibus diuerſarum tenta
Idem. tionum. Propterea David in pſal. xc. ait Qui habitat in adiu-
torio altiſſimi: in protectione dei celi cõmorabitur. Et iterum ſca
pulis ſuis obumbrabit tibi ⁊ ſub pennis eius ſperabis. Scuto
circundabit te, veritas eius: non timebis a timore nocturno. Hic
Leo pa. Leo papa in ſermone. vij decimi menſis qui incipit. Preſidia
militie chriſtiane: ita ait. Fremit aduerſarius ⁊ cruentas inimi
citias ad quietas conuertit inſidias: vt quos vincere fame ⁊ ge
lu flammis ferroqꝫ non poterat ocio tabeſaceret cupiditatibus
irretiret, ambitioſe inflaret voluptate corrumperet Sed his ma
lis atqꝫ alijs omnibus deſtruendis habet acies chriſtiana po-
tentes munitiones ⁊ arma victricia deo inſtruente milites ſuos
ſpiritu veritatis: vt manſuetudo iram, largitas auaritiam, beni
gnitas extinguat inuidiam. Commutãte eñi dextera excelſi cor
da multorum redijt in nouitate vetuſtas, ⁊ de iniqtatis famu-
lis miniſtri prodiere Subegit luxuriam continentia: humili-
tas arrogantiam ppulſauit, ⁊ q impudicitia ſorduerãt caſtita-
Ceruus te nituerunt. Hec Leo. Ex dictis patent proprietates aquile qs
cũ fuerit ſpiritualiter habet vere contritus ⁊ humiliatus.
vulnera ¶ Ceruus habet decẽ proprietates q in homine cõtritio inueni
tus qrit ri debẽt, ⁊ quibus excitatur ad recogitationem ſui.
fontes a COnſequenter homo contritus comparatur ceruo
quarũ. propter decem proprietates eius.
¶ Primo ceruus cum fuerit vulneratus multis ſa-
gittis currit ad fontes aqꝝ ⁊ qrit ibi pabula amara

herbe ditami in cuius virtute tela a vulneribus repellunt, et vulnera eius curant. ideo Iſid. in. xvij. li. ethi. c. j. dicit ſic. Cerui ditamum herbã ꝓdiderũt. Nam ea paſti excutiunt acceptas ſagittas. ſic pctõr cũ ſe viderit multis ac varijs modis ſagittis pctõꝝ vulneratũ conari dꝫ per pabulũ amaritudinis vere cõtritionis inuenire dñm Jeſum xp̃m: cuius mia pctõꝝ vulnera ſanent. Eſt em̃ dñs Jeſus tã pius et miſericors: teſte Caſſiodoro: vt neſciat diſferre quem cõpuncto corde ſibi ſenſerit ſupplicare. Scdo cerus: vt ait Jſid. vbi ſupra erectis auribus acute audit: ſubmiſſis aũt audit nihil. Sic pctõr virtute cõtritionis erigit aures cordis ad alta celoꝝ, atqꝫ per auditũ vere fidei deguſtat quandã dulcedinem rerũ diuinaꝝ quã nõ poterat ꝑcipere dũ ꝑus ad ſecularia deſideria porrigeret aures. Tũc em̃ teſte Bernardo: aures bone ſunt qñ libẽter audiunt vtilia, prudẽter diſcernunt audita, obedienter operant intellecta. ¶ Tertio cerui vt ſcribit Albertus in xxij. lib. de aialibus venenata iacula fugiũt. Ideo ſi in loco eoꝝ iaciuntur recedunt. In q̃ re datur intelligi: vt hõ tota virtute ſua occaſiones ac oia pctõꝝ gña fugiat: qr in hoc ſolo cõſiſtit ſalus nr̃a: vt principijs reſiſtamus. Hinc Eccl'ia. xxj. dr. Quaſi a facie colubri fuge pctm̃: et cum acceſſeris ad illa ſuſcipiẽt te. Quaſi dicat. Sicut coluber inficit hoiem qui ſibi appropinquat: ſic pctm̃ intoxicat aiam. Si ergo acceſſeris ad pctã p ꝯſenſum, ſuſcipiẽt te inuoluẽdo et ſignãdo per actũ et ꝯſuetudinẽ. Quia quales ſunt actus tales habitus ſubſequunt. Hinc Aug. in lib. Enchiridiõ ait. Pctã q̃uis magna et horrẽda: tñ ex cõſuetudine aut parua eſſe aut nulla credunt: vſqꝫ adeo vt nõ ſolũ nõ occultanda verũ etiam ꝑdicãda diffamãdaqꝫ videant. ¶ Quarto cerui ſm Greg. in. xxx. lib. moral. c. xxxiij. qñ in agmine ſuo ambulãt, vel qñ flumina trãſeunt ꝓpter paſſum ſi magna eſt latitudo quã trãſnatare cupiunt capitũ ſuoꝝ onera dorſis p̃cedentiũ ſupponunt: ſicqꝫ inuicẽ ſuccedẽtes laborẽ ponderis oĩno nõ ſentiunt. Idẽ habet Aug. in explanatione pſal. xlj. et Albertus in. xxij. li. de aialibus. In quo admonemur vt ap'icam doctrinã cauta obſeruatione cuſtodiamus: q: dr alter alteri onera portate: et ſic implebitis legẽ xp̃i. Ideo Greg. ſup Ezechielẽ ait. Nulla ſunt bona, q̃ agimus ſi nõ equanimiter ꝓximoꝝ mala tolleramus. ¶ Quinto in ceruo notat inſigne quoddã agilitatis ac velocitatis: teſte Auguſtino in explanatione pſal. xl. Uelocior enim in curſu eſt alijs aialibus. Et habet tibias bene diſpoſitas, et pedes duros ad ſaliendum ex fouea vel luto vel vltra ſpinas. Iſta proprietas agilitatis cõuenit homini cõtrito, qui ſalit vltra ſpinas diuitiarum tollendo affectũ cordis ſui a ſecularibus deſiderijs. Et ſalit extra lutũ carnalis cõcupiſcẽtie, et extra foueã ſuperbie. Hic dauid in pſal xvij. Qui perfecit pedes meos tanq̃ ceruorum, et ſuper excelſa ſtatuens me, id eſt, perfecit affectus meos: vt tran-

Iſidor⁹.
Ceruus acute audit.
Bernar.
Ceruus venenata fugit.
Magn⁹ Albert⁹.
Eccl'iaſt.
Ceruus onera alteri⁹ cerui ſupportat, ſm Grego.
Magn⁹ Albert⁹.
Paulus.
Grego.
Ceru⁹ eſt valde agilis in ſuo curſu.
Dauid.

ſiliat ſpinoſa ⁊ vmbroſa implicamēta, ⁊ picula huius mūdi. Et
Iſaias. tūc ſaliet ſicut ceruꝰ claudus. Iſa. xxv. c. ¶ Sexto ceruus mutat
Ceruus cornua: vt dt Albe. vbi ſ. Per cornua aūt ſm Aug. in explana-
mutat tione pſ. lxxiiij. dignitates, ſublimitates, poteſtates, ſupboꝝ in-
cornua. telligunt. vn̄ dō in eodē pſal. Dixi iniqs nolite iniq agere ⁊ delin
Auguſt. quentibus nolite exaltare cornu. q. d. ſi feciſtis iniqtatē nolite eā
Dauid. defendere p elationē ⁊ ſupbiā: vt exponit Aug. cornu veſtrū de
Auguſt. iniqtate eſt cornu xpi de maieſtate. Et iterū. Nolite extollere in
altū cornu vr̄m. i. ſupbiā ⁊ potentiā. Nolite loqui aduerſus deū
iniqtatē ſ. detrahēdo vel murmurādo de his q̄ agit i ordine ꝓui
dentie ſue: vel q̄re hunc hūiliat vel hūc exaltat: qꝛ tandē cornua
petōꝝ frāgent ab illo. Iō ſubdit dō i fine eiuſdē pſ. Et oīa cor-
nua petōꝝ ꝯfringā ⁊ exaltabunt cornua iuſti. Sup q̄ dt Aug.
cornua petōꝝ dignitates ſunt ſupboꝝ: cornua iuſti mūera ſunt
Amos. xpi. Etiā Amos. vj. c. in pſona ſupboꝝ ait. Nunqd in fortitudie
nr̄a aſſumpſimꝰ nobis cornua i. ptātē tpalē acqſiuimꝰ nobis ꝓ-
pria ꝟtute ⁊ iduſtria. Hec ꝓprietas ceruoꝝ ꝯuenit hoī ꝯtrito, q̄
mutat cornua. i. deponit ſupbiā, vanā gloriā ſecularē potētiā p
ſui recognitionē, ⁊ ꝓprie volūtatis deſtinationē. Hinc Paul. ad
Coll. iij. c. Nolite mētiri inuicē expoliātes vos veterē hoīem cū
actibꝰ ſuis ⁊ iduētes nouū, eū q̄ renouat in agnitionē dei ſcōm
Paulus. imaginē eius q̄ creauit ea. Et ad Rom. vj. Sicut em̄ exhibuiſtis
Ceruꝰ eſt mēbra vr̄a ſeruire immūditie, ⁊ iniqtati ad iniqtatē: Ita nūc ex-
natura ſil hibete mēbra vr̄a ſeruire iuſtitie in ſanctificationē. ¶ Septimo
ueſtris. ceruus natura eſt ſilueſtris. i. habitās in ſiluis ⁊ montibus: vbi
Dauid. ſunt loca deſerta ⁊ ſilētio plena. Vn̄ dō in pſal. c. iiij. inqt, mōtes
Herina- excelſi ceruis, petra refugiū herinacijs. q. d. ſicut montes excelſi
cius. ſunt refugia ceruis: qꝛ ibi in ſiluis habitāt, ⁊ ſuū hn̄t refugiū. ſic
petra cauernoſa eſt refugiū herinacijs. Eſt aūt herinacius aīal
paruū ſpinoſum, q̄ etiā dr Ericius. Ex hac cerui ꝓprietate ad-
monemur vt velimus ꝯfugere ad ſiluas ⁊ ad montes, ⁊ ad loca
ſolitaria, vana ac ſeculares hoīm ſocietates relinquendo. Quia
Seneca. teſte Seneca ſolitudinē q̄rit q̄ vult cū innocētibꝰ viuere. Et ſicut
Auguſt. Aug. inqt, minus voluptatibꝰ ſtimulat qui nō eſt vbi frequētia
voluptatū, ⁊ minus auaritie moleſtias patit, q̄ diuitias non vi-
det. Et Hier. ad ruſticū monachū in epl'a, q̄ incipit. Nihil xpia-
no felicius cui ꝓmittunt regna celoꝝ, dicit ſic. Quid igit ſolita-
riam vitā reprehēdimus. Minime quippe quā ſepe laudamꝰ.
Sed de ludo monaſterioꝝ hmōi volumus egredi limites, quos
heremi dura rudimēta nō terreāt. Qui ſpecimē ꝯuerſatiōis ſue
multo tpe dididerint Qui oīm fuerūt minimi: vt primo licet fie-
Ceruus rent. Quos nec eſuries aliqn̄: nec ſaturitas ſuperauit. Qui pau-
obeſſit in pertate letant quoꝝ habitus, ſermo, vultus, inceſſus, doctrina
corde. ꝟtutū eſt. hec Hie. ¶ Octauo cor cerui ſenis obeſſit. Vn̄ magnꝰ
Albertus in. xxij. lib. de aīalibus poſt plateaꝝ dicit, q̄ os cordis

ceruí excitatū ⁊ pulueri3atū valet ꝯ cardiacā. Eſt aūt cardia ca paſſio q̄dā morbus q̄ dr pulſ⁹ cordia: qn̄ ei q̄s patit̄ pulſum cordis dr cordiac⁹ vl' cardiacus a cardia grece qd̄ latine dr cor q̄ſi hn̄s cor ardēs ppt̄ ſi tu: Jſta ꝑꝑetas cerui ꝯuenit hoi ꝯtrito cuius cor p vtꝫ ꝯtritionē ſolidat̄ ⁊ ꝯfortat̄ i aduerſis tolerandis. Hanc oſſeā cordis ſoliditatē habuit Paul⁹ ad Rom̄. viij. c. cum ait. Certus ſū eī q2 neq3 mors: neq3 vita: neq3 angeli. neq3 p̄ncipatus: neq3 ꝟtutes: neq3 inſtantia: neq3 futura: neq3 fortitudo: neq3 altitudo: neq3 ꝓfūdū: neq3 creatura alia poterit nos ſeperare a charitate dei. q̄ ē i xp̄o ieſu dn̄o nr̄o. Et iteꝝ ad Ro. v. c. Gloriamur i tribulationib⁹ ſciētes q̄ tribulatio patiētiā opat̄. ¶ Nono ceruus h3 in ſe multa medicinalia Nā ſm Alber. in. xx. li. de aialibus Cerebꝝ ⁊ ſepū cerui ꝯ pulſū cordis valere ⁊ dolorē ā: chaꝝ ⁊ lateꝝ: ꝯfert ad repationē fracture ⁊ lenificat eā. Sepū āt cerui ſi cū eo fiat vnctio ꝟmes fugat. Sāguis aūt cerui frixus cū oleo ſi fiat ex eo cliſter, ſanat inteſtinoꝝ vlcera ⁊ remouet fluxū āntiquū. Si potet̄ cū vino valet ꝯ apoſtemata venenata. Cerebꝝ eius lenificat apoſtemata dura ſi ſūt in muſcul' ⁊ cordis iūctura rū. Serpentes ēt fugiūt odorē cornu cerui ſi iñ ⁊ vn̄ caput dom⁹ ſuffumiget̄ Dicit ēt platearius ⁊ iſaac q̄ cornu cerui decoctū cū aceto ſi moueat̄ in ore ſedat dolorē dētiū ⁊ cōſolidat gigiuas. Etiā cornu cerui cōbuſtū ſi potet̄ cū modico melle expellit vermes. Plura alia ad mirāda ſcribit alb. in eod̄ li: q̄ taceo cā breuitatis. Hec igit̄ ꝟt⁹ ſanatiua q̄ eſt i ceruo cōtritionem deſiḡt q̄ h3 ꝟtutē ſanādi oēs egritudīes pctoꝝ hic dd̄ i pſal. cxlvj. ait. Qui ſanat ꝯtritos corde ⁊ alligat cōtritiōes eoꝝ. Nota q̄ cor anime peccatricis non pōt curari a dn̄o niſi fuerit cōtritū. Jō expedit. oino vt cor cōterat̄ ⁊ cōfrigat̄ ſi ſanari debeat. S3 dicis quō cōfringit̄ aut cōterit̄ cor. Rn̄deo ſm Aug. ſup iſto paſſu q̄ cōteritur pēitēdo: cofitēdo: puniēdo. Sicut em̄ medic⁹ teſte Aug. ibid̄. frangit qd̄ totū eſt ⁊ facit vl'n⁹ nouū vt corrigat ⁊ conſolidet diſtorta mēbra vt tādē praua ſanitas reformet̄. Sic facit noſtraꝝ medic⁹ aiaꝝ q̄ frāgit cor p cōtritionē: deiñ alligat vulnera pctōrum infundendo oleū mie ſue. Et tunc conuenit illud Dauid in pſal Sacrificiū deo ſp̄s ꝯtribulatus cor cōtritū ⁊ humiliatū de⁹ non deipicies. ¶ Decio ceru⁹ iuueneſcit ⁊ renouat̄. Vñ plinius teſte magno Alb. i. xxij. li de aialibus dt q̄ cū ceru⁹ ſētit ſe grauari ſenectute ſpū p nares ſerpētes de cauernis extrahit ⁊ cū veneno diffuſo p corp⁹ eſtuare ſeſentit: fōtē petēs limpidū bibit ⁊ ſic a veſtutate pellis paulati expoliat⁹ iuueneſcit. S3 iſte modus renouationis quē ponit Plini⁹ nō placet Alberto: vt oñdit ibidem. Jdeo ſunt alij qui dicūt q̄ ceruus cum vult renouari aut ab infirmitate curari comedit ſerpentes. Unde Jſidorus. in. xij. li. ethymo. c. j dt ſic. Cerui ſerpētum inimici cū ſe grauatos infirmate perſenſerint: ſpiritu narium eos extrahunt de caruenis

Magnus Albert⁹.
Paulus.
Ceruus h3 mlta medicinalia.
Dauid.
Cor aie curat̄ p cōtritionē ⁊ quō
Ambro.
Dauid.
Ceru⁹ renouatur ⁊ quon
Plinius
Magn⁹ Albert⁹.
aliter renouatur ceruus.
Jſidor⁹.

Hieroſ. ſuperata pernicie veneni eoꝝ pabulo reparant̄. Hiero. quoqꝫ in
Ceru⁹ co explanatione pſal. ciij. dicit, ꝙ ceruus ſerpētes occidit ⁊ ipſos co
medit ſer medit. Sunt alij qui dicūt, ꝙ ceruus vbi ſerpētē agnouerit eſſe
pentes. implet os ſuū aq̄ effunditqꝫ in foramine. Deinde cū quodā oris
ſui ſpiramine ſerpētes foras attrahit, ⁊ pedibus ſuis cōculcās
ipſos interficit. Etiā Greg. in. xxx. lib. moral. c. xxx. ita inq̄t. Cer-
uorum moris eſt inuētos ſerpētes extinguere eorūqꝫ mēbra mor-
ſibus dilaniare. hanc pariter ceruoꝝ naturā cōmemorat pr̄ doc.
Hier. in expōne pſal. xl. Ad renatos in vigil. paſche ep̄la icipit.
Oē pſalteriū ſagaci mēte pluſtrās. vbi d̄t ſic. Sicut ceruus deſi-
derat ad fontes aquaꝝ, ita deſiderat aīa mea ad te de⁹. Ceruoꝝ
natura vt ſerpentū venena ꝯtēnant quin potius narib⁹ ſuis eos
extrahūt de cauernis: vt interficiāt atqꝫ dilacerēt cū venenū ince
Nota perit intrinſecus eſtuare. Et q̄uis eos nō poſſint occidere: ſi ſi-
de ceruo tis ardorē ac incendiū tollerātes: tunc illi fontes deſiderāt ⁊ pu-
q̄liō ſpūa riſſimis aquis feruētia venena reſtringūt. hec Hier. Spūaliter
lit̄ ſignifi iſte ceruus qui morſu ſerpētis venenatus tollerat ſitis ardorē: ⁊
cat alaꝫ. fontes aquaꝝ deſiderat: aīam denotat peccatricem q̄ morſu tor-
tuoſi ſerpētis veneno eſtuat pcti. Et idcirco recognoſcēs ſe gra-
uia cōmiſiſſe, q̄ſi impatiēs q̄rit fontē viuū aq̄ ſalutaris dn̄m Je-
ſum: vt ardorē ſitis extinguat: et tūc dolor ſit medicina doloris.
Sicut de ma. mag. teſtat̄ Greg. dicēs. Sꝫ eſſe q: turpitudinis ſue
Auguſt. maculas aſpexit lauādas ad fontē mie cucurrit cōuiuātes non
erubuit. hinc Aug. in explanatione Pſal. xlj d̄t ſic. Ceruus ſer-
pentes necat ⁊ poſt ſerpentū interemptionē maiore ſiti inarde-
ſcit: peremptis ſerpētibus ad fontes acrius currit. Serpētes vi-
tia tua ſunt: ꝯſume ſerpētes iniq̄tatis: ⁊ tūc amplius deſiderabis
fontē v̄itatis. Et infra iterū ſubiungit. Interfice in te quicq̄d cō-
trarium eſt v̄itati: deſidera vn̄ delecteris, deſidera ad fontes aq̄-
rum q: hꝫ deus vn̄ te reficiat, ⁊ impleat venientē ad ſe ſitiētem
poſt interemptionē ſerpentiū tanq̄ velocē ceruū. hec Aug. Etiā
Chryſo. Chryſoſt. pulchre hortat̄ aīam peccatricē ad fontē aq̄ viue dn̄m
Jeſum. In ſermone de ꝯfeſſione q̄ incipit. Cōfitemini dn̄o qm̄ bo-
Aurea nus: ſic dicēs. Quare nō ꝯſulis tibi o pctōr dū licet. dū qui offen-
verba. ſus eſt ſuadet: dū ad miſerandū dn̄s ipſe paratus eſt. Nā ſi illeq̄
contēptus eſt miſereri nollet rogare: vt vellet ipſe miſereri deſi-
derat. Ideo ſi q̄s offendit rogādo nō deſignat. Liceat cōfiteri cui
peccare nō licuit. Liceat petere veniam cui nō licuit contrahere
culpam. Indulgentiā poſtulet qui mādata cōtempſit. Veniam
optet qui legis iuſſa deſpexit. Cōfeſſio reddat qđ pctm̄ diſtraxe-
rat. Curet penitētia qđ delictoꝝ macula ſordidauit. Serpentiū
virus ſatiſfactionis antidoto recurretur. Pctōꝝ venia precum
inſtantia depellatur: vt dn̄m quem nobis delicta fecerāt iracun-
dum reddant obſequia digna placatum. Et qui a nobis fuerat
pctīs offenſus: ꝯfeſſione nobis miſericors reddatur ⁊ pius. Hec

Chryſo. Patet itaqꝫ ex dictis de decē proprietatibus cerui, que in homine contrito inueniri debent.

¶ Serpēs renouatur. Sic peccator per contritionem.

Demū peccator exēplo ſerpētis excitatur ad recognitiōeʒ ſui. Ad maiorē aūt euidētia ſciēdū eſt ſꝫ Iſid. in xij. li. Eth. c. iiij. ꝙ ſerpētū tot ſūt venena quot gn̄a ſ tot pernicies quot ſpēs: tot dolores quot colores hn̄tur. Et dr̄ ſerpens a ſerpo ſerpis ſerpſi. Eſt autem ſerpere latenter incedere vel ventre repere. Ideo ſerpens nomen accipit quia occultis acceſſibus ſerpit non apertis paſſibus ſed ſcamarum minutiſſimis niſibus repit: eſt igitur ſerpens vt tradit Iſido. vbi ſupra aſtutꝰ valde ⁊ cūcta animātia q̄dā viuacitate ſenſus excellit. Idcirco nō mirū ſi per os veritatis dr̄ nobis. Eſtote prudētes ſicut ſerpentes Math. x. c. Etiā Gen̄. iij. ca. dr̄ ꝙ ſerpens erat callidior cunctis aīantibꝰ terre q̄ fecerat dn̄s Et q̄uis ſerpens dicatur callidus ſiue prudēs propter aſtutiā diaboli qui in illo agebat dolum vt exponit btūs Tho. in. ij ij. q. c. xlv. ar ij. ca. iiij. ar. tamē etiā intelli poteſt de viuacitate ſenſus reſpectu aliorū animantium vt dictū eſt. Et ideo prudentia vel aſtutia ſerpentis in pluribus oſtendit: Nam ſunt qui dicunt. vt Iſido. ꝙ ſerpens guſtu feniculi deponit ſenectutem. Pariter ſerpens prudentiā oſtendi teſte Hier. in epl̄a ad preſidiū diaconē: qui ante hyemem circa ſe colligit ſegetes vt illi eſcā prebeat Auicenna quoqꝫ teſtat ꝙ ſerpēs de cauernis ſuis poſt hyemē egredientes fricāt oculos ſuos ſuper feniculū vt illuminētur Aug. in explanatione p̄s. xlix. Super illo v̄bo acuerūt linguas ſuas ſicut ſerpentes: dicit ſic. In ſerpēte maxima aſtutia eſt ⁊ dolus nocēdi. Propterea etiā ſerpit. Non enim vel pedes habet vt eius veſtigia cum veniat audiātur. In eius itinere velut lenis eſt tactus ſed non eſt rectus. Ita ergo ſerpentes repunt ⁊ ſerpunt ad nocendum habentes occultū venenum ⁊ ſub leni contactu. hec Aug. Similiter aſpis ſerpens eſt aſtuta valde que teſte Iſidoro in. xij li. Ethimologiarum. ca. iiij. ne audiat incantatorem vnam aurem in terram premit: alterā cauda obturat ⁊ operit. Atqꝫ ita voces illas magicas non audiens non exit de cauerna ad incātantem. Idem dicit Aug in explanatione pſal. lvij. Hinc dauid in eodem pſalmo ait. Furor illis ſecundū ſimilitudinem ſerpentis ſicut aſpidis ſurde ⁊ obturantis aures ſuas. Aſtutiā quoqꝫ oſtendit ſerpens dum totum corpus obijcit pro capite vt habet Iſidorus vbi ſupra. Et ſicut ait Hiero. ad preſidiū dyaconem. Serpens caput ſuū celat qm̄ percutitur vbi ſcit eſſe mortē ſuā. Iterum Hiero. ſuper matheū decimo capitulo explanās illud. Eſtote prudentes ſicut ſerpētes: ⁊ ſimplices ſicut columbe. Dicit. Serpentis aſtutia ponitur in exemplum. Quia toto corpore occultat caput. Et illud in quo vita eſt protegit.

Iſidorꝰ. Tot ſunt ſerpentū venena q̄t gn̄a

Serpēs viuacitate cūcta aīantia excellit.

Mathei. Gen̄.

Hierom̄.

Auicen.

Auguſt

Auguſt.

Ita ꝛ nos toto ꝑiculo corpis caput nr̄m q̄ xp̄s ē cuſtodiam⁹. Sīplicitas colūbaꝝ ex ſpūs ſctiſpē demōſtrat̄. vn̄ ꝛ apl's dt. Malitia ꝑuuli eſtote. hec hie. Ex q̄ pꝫ q̄ta ſit aſtutia ſerpētis q̄ totū corp⁹ obijcit ꝑ capite: Jō ſi ſerpēti caput cū duob⁹ euaſerit digitis nihilomin⁹ viuit teſte Plinio. Sꝫ ſi hoc veꝝ neſcio: hoc ſcio q̄ magn⁹ Alb. in pleriſqꝫ locis dt Plin̄ mlta falſiſſime dixiſſe: vt pꝫ in .xiij. li de aialib⁹ vbi Alb. loq̄t̄ d aue q̄ dr ardea. ſic et i mlt' alijs locis iprobat eū. Plerūqꝫ et dt. Alb. ſe oppoſitū ꝓbaſſe eoꝝ q̄ Plini⁹ ſcribit.

Plinius alb. mag

Serpēs renouat̄ ꝛ quō.

¶ Sꝫ cūctis omiſſis dicim⁹ ꝓut a diuerſis collegimus auctorib⁹ q̄ naturas reꝝ diligētius indagarūt. Serpēs aſtutia ac prudētia ſua ſic renouat̄. Cū fuerit morbo vl ſenio ḡuat⁹ caligāt ocli ei⁹. Et cū vult fieri nou⁹. Primo q̄dragita diebus ac noctib⁹ abſtinet a cibo donec cutis relaxet̄ i eo. Secūdo herbā q̄dā amariſſimā comedit q̄ ꝓuocat ad vomitū vt ſic humores putridos ac virulētos euomat. Tertio in aquā ſe totū immergit vt cutis aſꝑa mollificet̄. Quarto foramē vel ſciſſurā anguſtā q̄rit inde ſe vehemēter anguſtijt a corpꝛe ꝯtribulat. Tādē violēter ſciſſurā vel foramē ingredit̄ ꝛ antiqꝫ pellē incipiēs a capite ſe excoriādo deponit. Sicqꝫ reaſſumit vires acumē viſus ꝛ appetitū comedēdi. De hac renouatione ſerpētis diu⁹ Hie. ad P̄ſidiū diaconē ita ſcribit. Anguis qn̄ ſenuerit ꝑdit aſpectū: ꝛ ſi voluerit redire ad iuuētutē ieiuniat .xl. diebus vt laxetur pellis ei⁹ ꝛ ſic anguſtū foramē ingrit: vt dū nitit̄ exire inde pellē ſenectutis dimittat. hec Hie.

Hieroñ.

Anima ſpiritualis renouat̄ more ſerpentis.

Moral'r. Aīa peccatrix morbo pctoꝝ ḡuata q̄dāmodo ſeneſcit. Jō vt ad grām reuertat̄ exēplo ſerpētis dꝫ primo ꝑ abſtinētiā carnē ſuā domare: q2 tāte virtutis ē abſtinētia ieiunij: teſte Amb. vt ſi ſerpēs ſputū hoīs ieiuni guſtauerit moritur. Jdcirco ſi ſputo ſuo ieiunus homo terrenū interficit ſerpētē: quāto magis ieiunio interficit ſpūalē. Secūdo expedit vt amaritudinē vere ꝯtritionis aſſumat: q2 ſola cōtritio facit felleos humores pctoꝝ euomere. Tertio pctōr in aquā more ſerpētis immergit̄ qn̄ ex recordatione ꝓprie iniquitatis ingemiſcit ꝛ reſoluit̄ in lamēta ꝛ inde fluūt lachryme q̄ duriciā cordis humectāt. Quarto ꝑ arctū foramē ingredit̄ aīa qn̄ ad ſacramētū cōfeſſionis accedit ꝛ debitā reſtitutionē q̄ eſt ps iuſticie ꝑficit. Sicqꝫ aīa rōnalis ad iuuētutē noue vite tota reintegratur.

Ambro.

Reſtitutio eſt difficilis.

Ad iſtā renouationē iuuentutis modo ꝓlocuto hortat̄ nos Paul⁹ apoſtolus in ep'la ad Eph. iiij. c. ita dicēs. Renouamini aūt ſpū mētis vr̄e ꝛ induite nouū hoīem q̄ ſcdm deū creatus eſt in iuſticia ꝛ ſctitate veritatis. q̄ſi dicat. Quis homo q̄tū ad naturā ſenſitiuā ex ꝓceſſu etatis tēdat ad corruptionē: q2 oē cōpoſitū ex contrarijs neceſſe eſt corrūpi: attamē natura intellectiua aīe rōnalis renouari poteſt per ſui recognitionē ac peccatoꝝ diſcuſſionem vt diximus. Ideo Paulus .ij. ad Corinthio. iiij. capitulo. ait Licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur: tamen is qui intus eſt:

Paulus hortatur ad renouationē iuuentutis.

Paulus.

eſt:renouabitur de die in diē. Hec de aq̄la ceruo ac ſerpēte ꝓ recreatione ſitientis ac lāguētis aīe dicta ſufficiāt. Et ſic ptz ex oibꝰ ſupradictis qualiter ad verā contritionē req̄ritur vna diligens examinatio vel diſcuſſio pctōꝝ. Et ꝙ talis examinatio eſt ꝓ petiſſimū remediū in acq̄ſitione cōtritionis. Et ꝙ ipſa dr̄ origo ianua principiū ac fundamentū vere penitudinis: ⁊ per cōſequēs patet reſolutio prime queſtionis.

¶ Queſtio ſcḋa in q̄ agit̄ de mō q̄ obſeruari ꝺz ī diſcuſſiōe vl' examiatione pctōꝝ mortaliū. Et q̄liter talis diſcuſſio fieri ꝺz ardent̄ ex toto corde. Et diligēter quo ad oīa pctōꝝ gn̄a. Atqꝫ integraliter quo ad pctōꝝ circūſtātias. Tradūt̄ etiā regule valde vtiles ⁊ pulchra documenta ad diſcernendū grauitatem peccatorum.

Secūdo loco mota fuit q̄ſtio. Cū em̄ diſcuſſio illa vel examinatio de pctis q̄ eſt p̄paratoria ad ꝯtritionē: fieri debeat de oibꝰ pctis mortalibꝰ. Jō ꝓ recreatione lāguētis aīe q̄rit̄ q̄uo aut q̄liter vel q̄s modus a penitēte obſeruari ꝺz in tali examinatione vt ad verā cōtritionē ꝑuenire valeat. Pro ſolutione huiꝰ deuotiſſime q̄ōnis occurrūt v̄ba doctoris Ambroſij q̄ pertractās illud Canti. ij. ca. Introduxit me rex in cellā vinariā ⁊ ordinauit in me charitatē: ſatē: et ſic. Peccat qui prepoſtere agit. Nā ſcire quid faciat ⁊ neſcire ordinē faciēdi: nō eſt perfecte cognitiōis: ordinis nāqꝫ ignorātia cōturbat meritorū formā. Hec Ambr. Ut g̃ debitus modꝰ ⁊ ordo ſeruet̄ in hac tā meritoria diſcuſſione pctōꝝ ab eo q̄ verā querit perficere pn̄iam: dicimus ꝙ oīs peccator debet ſeuero cordis examine intima cordis ſui diſcutere ac ſeipm̄ recognoſcere: exēplo illius qui intrās domū obſcurā ac tenebroſam: nō ſtatim videt ea q̄ illic ſunt: niſi quieſcat ⁊ moret̄ aliquātulū. Si pariformiter peccator q̄ oculos mētis ſue reflecti ſuper tenebroſam conſciētiā ſuā: non poteſt in momēto ſingula recognoſcere: niſi gradatim ac diligenter peccata ſua inquirat ac diſcutiat omnia rememorando. Jn qua diſcuſſione tria obſeruare debet. Primo vt fiat ardenter in toto corde. Secūdo diligenter q̄ ad oīa pctōꝝ genera. Tertio integraliter quo ad pctōꝝ circunſtantias. Expedit igitur primo vt peccatrix aīa pctā ſua ardenter recognoſcat ex toto corde. Unde Johel propheta. ij. c. ait. Cōuertimini ad me in toto corde vr̄o. Et nota ꝙ Johel nō dicit, Cōuertimini ad me in parte cordis vr̄i: ſed ſignanter dicit in toto corde: q2 homo veraciter ⁊ integraliter debet conteri de omnibus pctis que in memoria habet. Moyſes quoqꝫ cū hortaretur populū iſrael ad dilectionem dei non dixit. Diliges dn̄m deū tuū ex parte cordis tui: ſed ita inq̄t Deute. vj. Diliges dn̄m deum tuum ex toto corde tuo: ⁊ ex tota anima tua: ⁊ ex tota fortitudine tua. Que verba per os veritatis replicantur. Math. xxij. Marci xij. ⁊ Luce x. ca. Sed molto magis replicari debent ac caro corde conſeruari ab eo qui verā optat habere contritionem: q2 nobiliſſimū re-

De mō q̄ obſeruari ꝺz ī examinatione peccatorum.

Ambro.

Pctōr ꝺz intrare domum obſcurā ꝯſcientie ſue.

Cōtritio ꝺz eſſe integra ex toto corde.

medium eſt contra pctã cor ſuum recognoſcere, ⁊ conuertere illud
in amorẽ ac dilectionẽ dei teſte.b.Tho. hinc Gre. Tãto amplius
Gregor. pcti rubigo conſumitur: q̃to pctõris cor magno charitatis igne
cõcrematur. Idcirco ꝓ correctione vite melioris videamus cur
Queſtio' oportet nos ſi ſaluari cupim⁹ per verã dilectionẽ cõuerti ad dñz
Dignita= ex toto corde ꝓut iohel ꝓpheta moyſes ⁊ tres euãgeliſte ſ. Ma
te cordis the⁹, Marcus, ⁊ Lucas teſtãtur. Pro rñſione occurrũt nobis ſe
humani ptẽ rõnes in quib⁹ q̃ magna ſit dignitas cordis humani: q̃ta
Pria rõ. ei⁹ nobilitas: q̃ ingẽs rõ: q̃ magnũ ſacr̃m aperiemus. ¶ Primo
Cor pmo dicim⁹, ꝙ decẽtiſſimũ ac iuſtiſſimũ eſt vt ois hõ cõuertatur ad
gñat in dñm ex toto corde rõne primogeniture: q2 ſicut cor hũanũ inter
vtero oẽs ptes corpis pmo ꝯpaginat ac gñat i vtero mr̃is ƀz Tho.ij.
matris. ij. q xxxij. art. ij. Et magnũ alb. in ix. li de aialibus tractatu.ij.c.
Salomõ iiij. Sic deo cor primo debet q̃ſi pmogenitũ: q2 pmogenita ei de
De⁹ pe= iure debent. vt pz Exo. xiij. c. Idcirco per ſalomonẽ dicit. Prou.
tit a no= xxiij. c fili inqt p̃be mihi cor tuũ. Que verba ſunt diligẽter notã=
bis cor. da. Nã ſalomõ pctõrẽ alloquitur pſona dei quaſi dicat. O fili
mi per creationẽ. O fili mi per informationẽ. O fili mi per redẽ
zelotipia ptionẽ p̃be mihi cor tuũ. Nota ꝙ nõ dt p̃be mihi manũ vel pe=
eſt amor dẽ: aut caput aut cerebrũ: ſz ſignãter dt p̃be michi cor tuũ. ſ. p ve
inordina rã dilectionẽ ac deuotionẽ. Eſt em̃ dñs ſimilis cuidã aui q̃ vt fer
tus. tur cũ paſcit de p̃da comedit ſolũmõ cor. Sic de⁹ a nobis paſcit
tm̃ mõ corde ꝟe dilectionis. Vel de⁹ gl'ioſus eſt q̃ſi hõ zelotip⁹.
Eſt em̃ zelotipia amor inordinat⁹ q̃ orit ex amore nõ patiẽte cõ
ſortiũ i re amata. Et ꝓpterea hõ zelotip⁹ nõ pmittit vt vxor ſua a
Deus dr liũ diligat. Nã ſi aliqd ſuſpicat de ea erigit oẽs ſenſus ⁊ auſcul=
zelotip⁹, tat hincinde: ⁊ reſpicit eũtes ⁊ redeũtes: nũc iſtũ nũc illũ interro
⁊ q̃re ze= gat: plerũq3 etiã fingit ſe lõgi⁹ ire. Si aũt aliqd inhoneſtũ inue=
lotes. nerit: tunc furens aufert ei veſtes ⁊ iocalia, vel expellit, vel occi
Auguſt. dit eã. Sic ſpũal'r facit de⁹ ale rõnali. Iõ in ſcripturis ſctis deus
dr zelotip⁹. vñ' Exo. xx c ait moyſi. Ego ſum dñs de⁹ tu⁹ fortis
zelotes. Et iterũ. xxxiiij c. ait Noli adorare deũ alienũ dñs zelo=
tes nomẽ ei⁹: deus eſt emulator. hec ibi. q. d. Nolo quouiſmodo
vt hõ fornicetur cũ diis alienis: vel indebite cõcupiſcat aut dili
gat bona creata: ſz hoc volo vt in vera dilectione me cũctis reb⁹
Chriſt⁹ ẽ ꝑponat ex toto corde. hinc aug. in. li. q̃ dr ſcala padiſi q̃ liber inci
ſponſus. pit. Cũ die quadam. dt ſic. caue tibi o ala ſpõſa xp̃i quõ auertat
ſe ſpõſus. Nõ lõge abũt, ⁊ ſi nõ vides eũ: ipſe tñ videt te plenus
ocul' ante ⁊ retro: nunq̃ potes eũ latere. Iõ etiã circa te nũcios
ſuos ſpũs quaſi ſagaciſſimos exploratores mittit vt videãt quõ
abſente ſpõſo ꝯuerſeris: vt accuſent te corã ipſo, ſi aliqua ſigna
laſciuie ⁊ ſcurrilitatis in te te deprehenderit: zelotipus eſt ſpon
ſus iſte: ſi forte aliũ amatorem acceperis: ſi aliis placere ſtudue=
ris: ſtatiꝫ diſcedet a te ⁊ aliis adherebit adoleſcẽtulis. Delica=
tus eſt ſpõſus iſte nobilis ⁊ diues: ſpecioſus forma pre filiis ho
minũ. Et iõ nõ niſi ſpecioſam dignat habere ſpõſaz. Si viderit

ſn te maculã ſine rugã:ſtatim auertet oculos:nullam enim im
mũdiciã põt ſuſtinere. Eſto ergo caſta:eſto verecũdia ⁊ hũilis: vt
ſic a ſpõſo tuo merearis freq̃nter viſitari. Hec Aug. Propterea
Chryſ. ſuper Math. xij. c. ita inq̃t. Diligere deũ ex toto corde eſt
vt cor tuũ nõ ſit inclinatũ ad alicuius rei dilectionẽ magis q̃ȝ dei
q. d. Nõ delecteris in ſpecie huius mũdi ãplius q̃ȝ in deo nõ in-
honoribus:nõ in auro.nõ in amicis:nõ in ceteris bonis fallaci
bus:ſed ꝑ his oĩb⁹ deũ ames. Si aũt i al. q̃ h oꝝ occupat⁹ fuerit
amor cordis tui iã non ex toto corde deũ amas:q꜄ ꝓ q̃ta parte
cor tuũ fuerit ad aliã rem. ꝓ tãta pte minus eſt ad deũ. Aug. in
xxj l dei. c. xxvj. ita inq̃t. Nihil in edificio ꝑponitur fundamento.
Quiſq̃s ita ſic hȝ in corde xp̃ȝ vt ei nec terrena ⁊ tp̃alia nec ea
q̃ licita ſunt atq̄ cõceſſa ꝑponat:fundamentũ hȝ xp̃m. Si aũt ꝑ-
ponit. ⁊ ſi videatur habere fidẽ xp̃i:nõ eſt tñ in eo fundamẽtum
xp̃s:cui talia preponunt. Quãto magis ſi ſalutaria precepta cõ
temnẽs cõmittat illicita:etiã nõ prepoſuiſſe xp̃ȝ ſedẽ poſtpoſuiſſe
cõuincit:quẽ poſt habuit imperãtẽ ſiue cõcedẽtẽ dũ cõtra eius
imperata ſiue cõceſſa ſuã per flagitia delegit explere libidinem
Si q̃s itaq̄ xp̃ian⁹ diligit meretricẽ eiq̄ adherens vnũ corpus
efficit:iã fundamẽtũ nõ hȝ xp̃ȝ. Si q̃s aũt diligit vxorẽ ſuam:ſi
ſm xp̃m:q̃s ei dubitet in fundamẽto eſſe xp̃m. Hec Aug. Pȝ ex
dictis q̄ debemus ex toto corde diligẽ dẽũ, rõne primogeniture.

¶ Scḋo ꝯuertimur ad dñm ex toto corde rõne principij volũ-
tarũ. q꜄ ſicut cor eſt primũ ꝑncipiũ mẽbroꝝ ac virium vitaliũ ⁊ eo
ꝑmũ principiũ mot⁹ in aĩali mouẽs alia mẽbra corꝑis ſicut vo-
lũtas mouet oẽs potẽtias aĩe rõalis ad actus ſuos. Hic Augu.
in li. q̃ dr manuale de vbo. dt ſic. Vnicuiq̄ ꝓpria voluntas eſt cã
ſue dãnatiõis:vel ſaluatiõis. Et ideo nihil diti⁹ bona volũtate
q̃ deo offert. Bona volũtas deũ ad nos deducit ⁊ nos in eum di-
rigit. Per bonã voluntatẽ deũ diligimus:deũ eligimus: ad deũ
currimus:ad deũ ꝑuenimus:⁊ eũ poſſidemus. O bona volũtas
per quã ad dei ſimilitudinem reformatur ⁊ ei ſiles efficimur ita
amabilis eſt deo bona volũtas vt ipſe in corde hitare nõ velit in
q̃ bona volũtas non fuerit. Bõa volũtas illius ſumme maieſta-
tis trinitatẽ ad ſe iclinat:hec Aug. Cõuertere ḡ ad dñm deũ tuũ
ex toto corde tuo. i. ex toto motu volũtatis tue:q̃ mot⁹ hic deſig̃-
tur noĩe cordis vt intelligatur iſta cõuerſio ſm totã intelligẽtiã
⁊ recordationẽ ac dilectionẽ:intellectus mẽiore ⁊ volũtatis. Jõ
Deuterono. iiij. c. dr ſic. Cũq̄ q̃ſieris dñm deũ tuũ inuenies eum:ſi
tñ toto corde q̃ſieris eũ. Qua ſnia aꝑte dat intelligi q̄ nõ poſſu
m⁹ inuenire deũ niſi ex toto corde q̃ram⁹ eũ. i. volũtate. Sed q̃ri
tur cũ tres ſint potẽtie nales aĩe rõnalis. ſ. intellectus, memoria
⁊ volũtas quare actus volũtatis ſi nõ fuerit totus ad deum cõ-
uerſus:eſt peccatũ. Actus vero aliarum potentiarum non ſunt
pctã, ſicut mẽorare ⁊ intelligere, que ſunt actus potẽtie memo-

Chryſo. Quid ſit diligere deum ex toto corde.

Secũda rõ.

Cor eſt ꝑncipiũ oiuȝ mẽbrorum.

Per bonã voluntatem reformamur ad dei ſimilitudinẽ.

Pulchra q̃ſtio de trib⁹ potẽtijs anime.

ādi ⁊ potentie intelligēdi. Ad hoc dicendum eſt ꝙ actus volūtatis eſt alterius gñis ꝙ̄ act⁹ intellect⁹ vel mēorie. Nā act⁹ volūtatis fert ad aliquid adipiſcēdū: vel non admittēdū: qui actus nō pōt eſſe in mal' quin ſit malus: qꝛ velle mala malū eſt. ſed intelligere mala vel mēorare mala nō eſt malū. Quāuis aliqui nō improbe aſſerāt hos actus iterdū eſſe malos: puta cū quis mē orat mala vt faciat. Uel qñ aliquis q̄rit itelligere verꝫ: vt ſciat illud impugnare. Ex q̄ ptꝫ ꝙ decom⁹ cōuerti ad dñm ex toto corde: i. volūtate cuius motus deſignat noīe cordis. ¶ Tertio ꝯuertimur ad dñꝫ in toto corde rōne ſitus. Cū eñ cor humanū ſit in medio corporis ſituatū: nō mirū ſi deus vult dſligi ex toto corde qꝛ ſemꝑ elegit mediū ad habitādū. Propterea in ꝑncipio mūdi plātauit de⁹ lignū vite i medio paradiſi terreſtris. vt dꝛ Ge. ij. c. Dñs quoqꝫ apparuit Moyſi in flāma ignis de medio rubi. Exodi. iij. Et cū hortaret iſrael ad bellū ait ad eos. Ne formidetis inimicos vrōs: qꝛ dñs deus vr̄ in medio vr̄i eſt. Deutero. xx. c. Et ideo iubet deus per ſalomonē vt mādata eius in medio cordis nr̄i cuſtodiam⁹. puer. iiij. c. vbi ait. Fili mi auſculta ſmōes meos ⁊ ad eloquia mea inclina aurē tuā. Non recedāt ab oculis tuis. cuſtodi ea in medio cordis tui. Dñs quoqꝫ ieſus volens peccatores ſaluos facere, deſcēdit in medium vteri ꝟginalis. vt cōpleretur illud dauid in pſal. xlvij. Suſcepimus deus miām tuā in medio tēpli tui. Uoluit ⁊ dñs ieſus tp̄e natiuitatis ſue iacere in preſepio in medio duoꝝ animaliū. Uñ Abacuch. iij. ſm trāſlationē ſeptuaginta interpretū quā ſeqtur officiū eccleſiaſticū dꝛ ſic. Dñe audiui auditū tuū ⁊ timui: cōſideraui opera tua ⁊ expaui. in medio duū aialiū cognoſceris. Hec ille. Fuit eñ huic ꝓphe admiratiōis pauor ꝙ in loco tā humili reciaret ſaluator ⁊ ideo ait. Cōſideraui opa tua ⁊ expaui. Cōſeqnt dñs ieſus ſtetit in medio doctoꝝ. vñ. Lu. ij. c. dꝛ. ꝙ poſt triduū inueneſt illū parentes eius in tēplo ſedētē in medio doctoꝝ: audiētem illos ⁊ interrogantē. Et iterum cū eſſet facta q̄ſtio inter aplo̅s de primatu qui eoꝝ videret eſſe maior: Arguens illos dñs ieſus aduocauit pulū: ⁊ ſtatuit eū in medio eoꝝ. Matt. xviij. Et iterum dicit nobis per os ꝟitatis in eodē. c. Ubi ei ſunt duo vel tres ꝯgregati in nomie meo: ibi ſum in medio eoꝝ. Nec ſolū dñs Jeſus in vita ſua elegit mediū vel letatus fuit ſemper in medio: ſꝫ etiam hoc oſtēdit in morte ⁊ poſt mortē ſuā. Nā voluit crucifigi in Hieruſalē q̄ ciuitas eſt in medio terre hitabil' teſte btō. Tho. vt ꝯpleret ꝓphia dꝛ q̄ in ps. lxxiij. Operat⁹ ē ſalutē in medio terre. Jteꝝ voluit dñs ieſus mori in medio duoꝝ latronū. Deiñ poſt reſurrectionē ſuā apparuit diſcipl'is ſuis ſtās in medio eoꝝ ⁊ dicēs Pax vobis. Luc. xxiiij. c. ⁊ Joānis. xx. c. profecto non vacat a myſterio tam mirabile' exēplum dñi Jeſu' qui nō ſolū in vita ſua ſꝫ i morte ⁊ poſt mortē tot tantaqꝫ mirabilia operatus eſt in medio. Ex

Tertia q̄ſtio cor hūanum eſt ſituatū in medio aial'. Semper de⁹ eligit mediū.

Mattheus.

Dñs Jeſus in vita in mortē elegit medium

Dauid.

Joānes.

hoc eſt vr̄ excitare totū humanū genus ad ꝟtutes capeſcendas.
Nam virtus q̄ oib⁹ neceſſaria eſt ad ſalutē cōſiſtit in medio. Vñ Virt⁹ cō-
ꝟtus eſt mediū ab vtroq̄ extremoꝝ ꝑticipatū. ꝟbi cā. Liberali ſiſtit ī me-
tas eſt ꝟtus ꝯſiſtens in medio: extrema aūt eius ſunt auaritia, ⁊ dio.
ꝓdigalitas. Auarus em̄ eſt indebite retentiuus. Prodigus etiā Nota de
nō ſeruat modū in exponēdo bona ſua. Sꝫ liberalitas de vtroq̄ ꝟtute.
extremoꝝ ꝑticipat: q2 ipſa debito mō retinet: ⁊ diſcrete exponit.
Ex quo p3 q medium tenuere beati. Hinc Boetius in .iiij. lib. de
cōſola. pſa. vij. dicit ſic. Firmis mediū viribus occupate: quicq̄d Boeti⁹.
aūt infra ſubſiſtit. aut vltra ꝓgredit̄ h3 ꝯtēptū felicitatis, ⁊ ca-
ret p̄mio laboris. Et Hier. ad demetriā in ep̄la, q̄ incipit. Inter Hieron̄.
oēs materias q̄ ab adoleſcētia, ꝫt ſic. Phoꝝ ſnīa eſt moderatas
eſſe ꝟtutes: excedētes mēſurā vel modū: inter vitia reputari. vñ
de ſeptē ſapiētibus vnus ait. Ne q̄d nimis. hec Hier. Iterū ad
eandē demetriā in alia ep̄la, q̄ incipit. Si ſummo ingenio pariq̄
fretus ſcia. Idē Hier. ꝫt ſic. Optimus eſt oī re modus, ⁊ lauda-
bilis vbiq̄ mēſura. ⁊ iterū ibidē. Quodq̄ laudabile eſt in gene-
re ſuo: fit de nimietate ſui culpabile. Et iterū. In bonis q̄3 reb⁹
quicq̄d modū exceſſerit: vitiū eſt. hec Hier. Ideo Bern̄. in. ij. lib.
de ꝯſideratione ad Eugeniū papā, ꝫt ſic. Tene mediū ſi nō vis Bernar.
ꝑdere modū. Locus medius tutus eſt: mediū ſedes modi, ⁊ mo
dus ꝟtus. Oēm extra modū habitationē, ſapiēs exiliū reputat.
hec Ber. Qt ergo cor humanū eſt ſituatū in medio corpis: vt cō
ſeruet illud ⁊ vitā influat in oēs ptes eius. Iō deus cui ſemꝑ pla
cuit mediū vult habitare in corde hoīs ex toto impulſu ꝟe dile-
ctionis. Propterea amor dilectionis nr̄e ad deū ferri d3 ex toto
corde. i. intellectu: vt totus ſit ſubditus deo. Ex tota aīa. i. volū-
tate: vt tota ſit ſubdita volūtati diuīe. Ex tota mēte. i. memoria:
vt tota applicet̄ ad rememorandū bn̄ficia a deo ſuſcepta. Et id-
circo Aug. in lib. q̄ d2 manuale de ꝟbo dei, dicit ſic. Immēſus eſt Auguſt.
deus, ⁊ ſine mēſura d3 amari, p̄ſertim a nobis q̄s ſic amauit ſic Comme-
ſanauit: ꝓ q̄b⁹ tot ⁊ tāta fecit. Hec ille. Iterū Aug. in lib. de ſpū ⁊ morat bn̄-
aīa. c. xcix. ꝫt ſic. Miſer ego q̄ntū deberē diligere deū meū qui me ficia dei.
fecit cū nō erā: me redemit cū perierā. Nondū erā ⁊ ex nihilo me
fecit. nō lapidē, nō arborē, nō auē, nō aliud de aīalib⁹: ſ3 hoīem
voluit me eſſe. Dedit mihi viuere ſentire diſcernere: de multis
ꝑiculis liberauit me: qn̄ errabā reduxit me: qn̄ ignorabā docuit
me: qn̄ peccabā corripuit me: qn̄ cōtriſtabar ꝯſolatus eſt me: qn̄
deſperabam ꝯfortauit me: qn̄ cecidi erexit: qn̄ ſteti tenuit me: qn̄
iui duxit me: qn̄ veni ſuſcepit me. Hec ⁊ m̄lta alia fecit mihi de⁹:
de q̄bus, dulce erit mihi ſemꝑ loqui, ſemꝑ cogitare, ſemꝑ gr̄as
agere ꝓ oibus bn̄ficiis ſuis. Cū em̄ cunctis ſit p̄ſidēs ⁊ cunctoꝝ Quanta
curā gerat, ⁊ ſingulis quaſi oibus ꝓuidēs: ita totū ad cuſtodiā ſit cuſto-
meam occupatū video: vt ſi ego ſuper cuſtodiā meā ſtabo, quaſi dia dī ad
oīm oblitus ſit, ⁊ mihi ſoli intēdere velit. Semꝑ ſe p̄ſtem exhi- hoīem.
bet, ſemꝑ ſe paratū offert, ſi me paratū inuenit. Quocunq̄ me

vertero nõ me deſerit:niſi ego prius deſerã. Neq3 ꝓ his oib⁹ qđ rependã habeo:niſi tm̄ vt diligã. Nõ em̄ melius nec decẽtius q̄ per dilectionẽ rependi põt qđ ꝑ dilectionẽ datũ eſt. hec Aug. Et ſic pʒ tertia ratio.

Quarta ratio.

¶ Quarto cõuertimur ad dñm ex toto corde: rõne vite. Sicut em̄ leſo corde ſtatim perit totũ aial (qꝛ operatio vite ꝑmo eſt in corde, ꝛ a corde in aliis partibus corpis) ſic tota

Leſo corde pit totuʒ aial.

virtus tota efficacia dilectionis humani cordis tẽdere dʒ in deum tanq̄ in ꝑncipiũ btitudinis, a quo ois ſalus ois vita eẽ bonum

Uera dilectio dirigit oculos ad dominum.

ꝓcedit. Ideo verus amor ſiue dilectio ſiue charitas nil aliud ſunt, q̄ quedã actio rectitudinis oculos ſemꝑ hñs ad deũ: teſte Aug. in li qui dꝛ manuale de verbo dei: vbi ita inqt. Qui diligit oculos ſuos ſemꝑ hʒ ad eũ quẽ diligit: quẽ deſiderat, in quo meditat᷑ et impinguat᷑. Iſte talis ſic deuotus ita cantat ita legit, ꝛ in oibus

Auguſt. Qui diligit eſt in oib⁹ circũſpectus.

opibus ſuis ſic eſt ꝓuidus, ꝛ circũſpectus q̄ſi deus adſit pñs añ oculos eius: ſicut reuera adeſt. Ita orat q̄ſi ſit aſſumptus ꝛ pñtatus ante faciẽ maieſtatis in excelſo throno: vbi milia miliũ miniſtrãt ei, ꝛ decies cẽtena milia aſſiſtũt ei. hec Aug. hinc Chryſo. ſuꝑ Matth. Tota mẽte diligere deũ eſt: vt oẽs ſenſus deo vacẽt,

Chryſo.

Salomõ

qui ergo leſus fuerit in dilectione charitatis peribit eterna mercede fruſtratus. Propterea Salomon ꝓuerb. iiii c. ait. Oi cuſtodia ſerua cor tuũ: qꝛ ex ipſo vita ꝓcedit. Nota dicit Salomõ. Oi cuſtodia ſerua cor tuũ. q d. Ois vigilãtia ꝛ ſolicitudo adhibeat᷑ ꝓ cuſtodia tãti theſauri. Nam dꝛ cor ſcđm ſuas tres lr̃as quaſi

Unde dꝛ cor, et q̄ natura cuſtodit illud.

cuſtodia olm rerũ. Uel dꝛ cor q̄ſi cuſtoditũ: qꝛ natura poſuit plures cuſtodias ne tam cito poſſit ꝑueniri ad ipm. Poſuit em̄ carnes multas circũquaq3 ꝛ coſtas, ꝛ oſſa plurima. Poſuit etiã natura pulmonẽ vicinũ cordi: vt cũ ira accendit᷑ pulmonis humore tẽperetur: vt inquit Iſid. in. xi. lib. Ethi. c. i. Eſt igit᷑ cor in hoie ſicut quoddã caſtrũ obſeſſum ab inimicis, qđ quidẽ hʒ plures

Cor in hoie ẽ q̄ſi caſtrũ.

aditus vel portas: idcirco niſi diligẽter cuſtodiatur: hoſtis nr̃ indefeſſus, ꝛ peruigil cito caſtrũ arripiet. Porte huius caſtri ſunt quinq3 ſenſus exteriores, ꝛ potentia iraſcibilis, ꝛ cõcupiſcibilis per quas ingrediũtur vitia, ꝛ pctã quaſi hoſtes ad caſtrũ illud.

Bernar.

Cor ſi nõ fuerit cũ deo, labitur ad omnia mala.

Unde Bernar in lib. meditationũ ſuaꝝ c. viii dicit ſic. ¶ Cor meũ dum futurũ nõ curat gaudiũ: nec diuinũ querit auxiliũ ab amore celeſtiũ elongatur, ꝛ in amore terreſtriũ occupat᷑. Cum elabitur ab illis ꝛ inuoluitur in iſtis, vanitas illud recipit, curioſitas deducit, cupiditas allicit, voluptas ſeducit, luxuria polluit, torquetur inuidia turbat᷑ iracundia cruciatur triſtitia: ꝛ ſic q̄ miſeris caſibus ſubmergit᷑ oibus vitiis. Q2m̄ vnũ deũ qui eum ſuſtinere poterat dimiſit per multa diſpergit᷑ et huc illuc q̄ q̄rit vbi requieſcere poſſit, ꝛ nihil inuenit qđ ei ſufficiat donec ad ipſum redeat. Hec Bernar. Patet itaq3 q̄ corde diligẽter dʒ cuſtodiri.

Quinta ratio.

Cor dñatur toto corpe in tria mẽbra.

¶ Quinto ex toto corde conuertimur ad dñm ratione libertatis vel dñii. Habet em̄ cor quaſi liberum dñium in toto corpore ſuper oia membra: quia motus eius nõ obedit imperio rationis,

Et ideo scire debes ꝙ tria sunt membra in corpe hũano q̄ difficile regi possunt: scȝ cor: renes ⁊ lingua. In corde vanitas: in renibus voluptas, in lingua falsitas dñat. Et iō difficilimũ est etiã magnis viris ⁊ sctis vt sep recte regãt in cogitationibꝰ q̄ p cor significantur, ⁊ circa delectatiões q̄ per renes intelligunt, ⁊ circa locutiões q̄ per linguã denotant. Inter oīa aũt ista tria, cor difficilimũ est ad regendũ: qꝛ cũ motus cordis sit naturalis nō obedit imperio rōis. Propterea Aug. in lib. q̄ dr manuale de verbo dei dt sic. Cor humanũ in desiderio eternitatis nō fixũ nunq̄ stabile pōt esse: ſȝ oī volubilitate volubiliꝰ de alio i aliđ transit querens requiẽ vbi nō est. In his aũt caducis ⁊ transitorijs in quibus eius affectus captiuus tenetur verã requiẽ inuenire nō valet. Qm̃ tãte est dignitatis vt nullũ bonũ pter summũ bonuȝ ei sufficere possit. Tãte est em̃ libertatis: vt in aliqđ vitiũ cogi nō possit. hec Aug. ⁊ Ber. vbi supra sic ait. Nihil est i me corde meo fugacius: qꝛ quoties me deserit, ⁊ per prauas cogitatiões defluit: toties deũ offendit. Cor meũ est vanũ vagũ ⁊ instabile dũ suo ducitur arbitrio ⁊ diuino caret consilio. In seipo non potest cõsistere: ſȝ oī mobili mobilius per infinita distrahitur, ⁊ hac atq̧ illac per innumera discurrit. Et dũ per diuersa reqem q̄rit: nō inuenit. Et subiungit ibidẽ sic. Sibi nō pcordat a se dissonat, a se resilit volũtates alternat, cõsilia mutat edificat noua, destruit vetera, destructa redificat. Eadẽ iterũ alio ⁊ alio mō mutat et ordinat: qꝛ vult ⁊ nō vult nũq̄ in eodẽ statu permanet Hec Ber. Merito ḡ in sinistro latere dr eẽ positũ cor hois eo ꝙ affectio eius pna sit ⁊ procliuis ad terrena: q̄ p sinistrã intelligantur. Hic dd in psal. ait. Adhesit pauimẽto aïa mea. Cũ ergo motꝰ cordis nr̄i sit liber nō subiectꝰ nec obediẽs alicui etiã imperio rōis vt dctm̃ est. Et hoc dat intelligi ꝙ amor nr̄ dȝ eẽ liber: sic vt ex toto corde sit erectus ad dñȝ deũ: nlli creature subiectꝰ: qꝛ tunc iã nō eẽt amor nec dilectio: ſȝ puersitas. vñ Aug. ait Nlla maior puersitas q̄ vti fruẽdis, ⁊ frui vtẽdis. i. amare pp se qđ p p illđ est amãdũ. Nã frui est amore inherere alicui rei pp seipaȝ: vt dicunt doctores catholici ⁊ ⁊ pcipue Aug. in j. li. de doctrina xpiana vbi assignat drĩaȝ inter res qbus fruẽdũ ẽ, ⁊ qbꝰ vtẽdũ est sic dicens. Res ḡ alie sunt qbꝰ fruendũ ẽ, ⁊ qbꝰ vtẽdum. quibus fruẽdum ẽ btõs nos faciunt: istꝭ qbꝰ vtẽdum ẽ tẽdẽtes ad btitudinẽ adiuuamur, ⁊ q̄si adminiculamr̄ vt ad illas q̄ nos beatos faciunt puenire atq̧ his iherere possimꝰ. Et subiũgit Au. dicens. Frui em̃ est amore alicui rei inherere pꝑter seipaȝ. Uti aũt qđ in vsũ venerit ad id qđ amas obtinẽđ referre, si tñ amãđ est nã vlꝰ illicitꝰ abusus potius vl abusio noiãda ẽ. hec Aug. Iō fruitio pfecta est rei vltimi finis habiti. Imperfecta vero nō habiti. Propterea Aug. in li. de trinitate. dicit ꝙ fruimur cognitis in quibus voluntas delectata cõq̄escit. Nō aũt quiescit simpliciter nisi in vltimo fine: qꝛ q̄diu aliquid expectat motus vo

August. No. auream sententiam.

Bernar. nil corde fugaciꝰ aut volubilius.

Bernar. Cor est sic norũ in sinistro latere ⁊ q̄re.

Dauid. Amor nr̄ nulli creature dȝ suffici.

August. Drĩa inter frui ⁊ vti.

August. Fruitio est rei vltimi finis.

Nõ frui-
mur crea-
turis ſed
ſolo deo.
Ueritas.

Lucas.

Dauid.

Rõſcxta.
Cor hũa-
nũ ↄtinu-
o moueꝶ
ſi cor ceſ-
ſat a mo-
tu ceſſ.
vita ab
anima.

Auguſt.

Bernar.

lantatis remanet;in ſuſpẽſo ſicut motu locali. Et ideo nõ eſt fru-
endũ.i.amandũ ꝓpter ſe,niſi deus. Qua ꝓpter nõ fruimur hoĩe
nec brutis nec inanimatis:nec aliis rebus creatis:ſed omnia di-
ligenda ſunt ꝓpter deũ. O vtinã eſſet in nobis talis dilectio ſic
in deo ordinata:qꝛ ꝑfecto nõ diligerem⁹ noſipſos ꝓpter nos:nec
filios vꝉ vxorẽ:aut parẽtes:aut reliq̃ bona fallacia ꝑter nos:ſʒ
oĩa diligerem⁹ in ordine ad deũ. Hic ꝟitas Mat.x.c.ait. Qui a-
mat prẽm aut mrẽm pluſquã me nõ eſt me dign⁹. Et q̃ amat fi-
liũ aut filiã ſuꝑ me,nõ eſt me dign⁹ ꝛ Luc.xiiij.c.dꝛ ſic. Si q̃s
venit ad me ꝛ nõ odit prẽm ſuũ,ꝛ mrẽʒ,ꝛ vxorẽ,ꝛ filios,ꝛ fra-
tres,ꝛ ſorores adhuc ꝛ aĩam ſuã nõ põt me⁹ eſſe diſcipꝉs. Intel-
lige ꝙ debem⁹ parẽtes ꝛ ꝓpinquos hr̃e odio.i.coꝛꝑ⁹ vicia,ꝛ car-
nales affect⁹. Jõ dauid ardore vere charitatis cõcremat⁹ in ꝑo.
xxj.orabat dicens,factũ eſt cor meũ tãq̃ȝ cera liq̃ſcẽs in medio
ventris mei. Sicut eñ cera a calore ignis reſoluiꝶ ꝛ liqueſcit:ſic
cor humanum cõcrematum amore vere dilectiõis reſoluitur in
xp̃ʒ refũdẽs oĩa in eũ a quo ſunt oĩa,in quo oĩa,per quẽ oĩa. Et
ſic ptʒ q̃nta rõ. ❡ Sexto ↄuertimur ad dñm ex toto corde,rõne
mot⁹. Nã cor humanũ ſemꝑ vigilãs eſt ꝛ cõtinue mouetur. Jõ
dicit rabbi moyſes ꝙ ſicut ſe habet celũ ad vniuerſum mundũ
ſic ſe hʒ cor hũanũ ad totũ corp⁹. Et ſicut celũ nũq̃ȝ q̃eſcit:ſʒ ſem-
per moueꝶ:ita ꝛ cor hũanũ.qḋ ꝑ pulſum manifeſtatur. Et ſicut
ſi ceſſaret mot⁹ celi ceſſaret mot⁹ ꝛ gñatiõis ꝛ corruptiõis ꝛ al-
teratiõis in iſtis inferiorib⁹:ſic pariter ſi motus cordis ad hora
ceſſaret,deficeret vita aĩalis. Hic Aug.in.j.lib. confeſſionũ ait.
Tu dñe feciſti nos ad te,ꝛ inq̃etũ eſt cor nr̃ʒ dõec req̃eſcat in te.
Et deuot⁹ doctor Ber.vbi ſupra dꝛ ſic. Cor meum a cogitatione
in cogitationẽ duciꝶ,ꝛ per varias occupationes,ꝛ affectiones
variatur vt ſaltẽ veritate ip̃aꝝ rerũ impleaꝶ,quarũ q̃litate ſa-
tiari nõ poteſt. Sic labitur cordis miſeria ſubtracta diuina grã,
cũq̃ȝ ad ſe reuertitur ꝛ diſcutit qḋ cogitauit:nil reꝑit:qꝛ nõ op⁹
fuit ſed importuna cogitatio q̃ ↄponit mlťa de nihilo. Hec Ber.
Patet itaq̃ȝ ꝙ cor humanũ ↄtinue moueꝶ nec vnq̃ȝ q̃eſcit:immo
q̃es ei⁹ eſt ſua deſtructio. Sic pariter dilectio nr̃a nũq̃ȝ debet eſſe
ocioſa ſed ꝑſeuerãs,ꝛ oĩa q̃ diligit etiã ſi ſint creature reflectere
debet in deũ q̃ oĩa contulit. vñ Aug.in.j.lib.de doctrina xp̃iana:
vbi explanat hec verba,Diliges dñʒ deũ tuũ ex toto corde tuo
dicit ſic. Cũ aũt ait dñs,toto corde,tota mente:tota aĩa nullã vi-
te nr̃e ꝑtem reliq̃t qua vacare debeat ꝛ q̃ſi locum dare vt alia re
velit frui:ſed q̃cq̃d aliud venerit in aĩaʒ illud rapitur quo toti⁹
dilectiõis impetu currit. Hec Aug.et Greg. Amor dei nunq̃ȝ eſt
ocioſus operatur eñ magna ſi eſt. Si vero oꝑari renuit:amor
non eſt ꝛ Aug in lib.confeſſionũ ait. Qui amat,nõ laborat. Oĩs
eñ labor nõ amantib⁹ grauis eſt. Solus amor eſt q̃ nomẽ diffi-
cultatis erubeſcit. Et iteꝝ. Uer⁹ amor nõ ſentit amaritudines
ſed dulcedinem:qꝛ ſoror amoris dulcedo eſt:ſicut ſoror odij eſt

amaritudo. Hinc Hie. ad. Euſto. virginem. in ep̃la que incipit.
Aud: filia ⁊ vide its inquit. Nil amantib⁹ durũ eſt: nullus diffi
cile cupiẽtibus labor. Amemus ⁊ nos xp̃z ⁊ ei⁹ q̃ramus ample
xus, ⁊ facile videbit oẽ difficile, breuia putabim⁹ vniuerſa q̃ lon
ca ſunt. Hec Hie. Idcirco dauid per horas ſinglas ⁊ momẽta cõ
ſiderãs atq; in corde ſuo deſcutiẽs pelagus bñficiorũ dei: tot⁹ li
quefactus mihi in amore ei⁹ dicebat. Quid retribuã dño ꝓ oib⁹
q̃ retribuit mihi? q. d. Quid retribuere poſſũ creatori meo q̃ me
corona regnit decorauit: q̃ me tam bonis tp̃alib⁹ quã ſpũalis ꝑ
excellentiã ornauit: q̃ mortem michi debitã pepercit atq; multis
ꝑiculis me liberauit et ſic pz. vj. rõ. ¶ Septimo cõuertimur ad
dñm ex toto corde: q̄r cor humanũ habet tria q̃ ſunt valde gra
ta deo. Primo hʒ cor efficatiã virtutis. ¶ Tãta eſt enĩ vir⁹ ac ptãs
cordis hũani: vt ſua nobilitate ac celeritate vno tp̄is pũcto celũ
oẽ colluſtret. Et nũc ad aſtra rapitur ⁊ ſubito ad ima terrarũ de
ſcẽdit. Nũc maria volitat: nũc vrbes diſcurrit. Eſt quippe omni
mobili mobili⁹, ⁊ oĩ lubrico lubricoſi⁹. Et breuiter oia q̃ libuerit
q̃uis lõge lateq; ſummota ſint, in cõſpectu ſibi conſtituit. Hinc
Ber. in lib. meditatio. ſuarũ. c. viij. ſic dt. Plura machinatur cor
meũ vno momẽto q̃ oẽs hoĩes pficere poſſent vno ãno ⁊ Hug.
in lib. de aĩa inq̃t. Cor paruũ eſt ⁊ magna cupit, vix ad vni⁹ mi
lui refectiõez ſufficere poſſet, ⁊ tot⁹ mũdus ei nõ ſufficit. Ex tãta
ergo cordis virtute ac ptãte magnũ dat̃ intelligit ſacramentũ.
Nã ex hoc admonet deus hũanas mẽtes ne admirentur ſi diui
na mens ſit vbiq; diffuſa per eſſentiã p̃ſentiã ⁊ potentiã. Si oia
regit atq; gubernat. Si oia moderat̃. Si per vniuerſas mundi
partes intẽta diſcurat. Si oia intuet̃. Si celũ ⁊ terram ſua gl̃ia
implet. Si igr̃ eſt tãta vis ac ptãs cordis humani infra mortale
hoc corp⁹, q̃tũ putam⁹ diuine mẽtis celſitudinez cũ finiti ad in
finitũ nulla ſit ꝓportio? Jõ nõ eſt mirãdũ ſi diuina lex iubet vt
diligam⁹ dñz deũ nr̃ʒ ex toto corde nr̃o. Scdo cor hũanũ habet
acuitatẽ eſt enĩ in ſummitate acutũ, In quo dat̃ intelligi q̄ hõ
dʒ ſe ipʒ acuere in amorẽ dei per eleuatiõez mẽtis ⁊ ↄtẽplatiõez
atq; deuotiõez. Hic Ber. An nõ ↄfunderis ſurſum caput hñe q̃
ſurſum cor nõ habes, corpe rectus ſtare q̃ corde reis ſup terrã?
Et iterũ ſup cãtica idẽ ait. Nõ diſcordet cor tuum a facie tua nõ
habebas faciẽ ſurſũ ⁊ cor deorſum. ¶ Tertio cor hũanũ hʒ rube
dinẽ q̄r eſt valde ꝑ totũ rubicũdũ in q̃ denotat̃ ardor charitatis
quo dʒ glorioſ⁹ de⁹ a nobis diligi ac venerari. Jõ Aug. in li. qui
dicitur manuale de verbo dei dt ſic. Amat deus vt ametur cum
amat nil aliud vult q̃ã amari: ſciens amore eſſe beatos q̃ ſe a
mauerint. Hec Aug. Hinc Dauid in pſal. lxxij ait. Inflamatum
eſt cor meũ ⁊ renes mei commutati ſunt, ⁊ ego ad nichilum re
dactus ſum ⁊ neſciuit. Explanantur hec verba Dauid ſic q̄: in
flãmatũ eſt cor meũ in deũ ꝑ ardorẽ vere charitatis. Jõ renes
mei commutati ſunt i. libidines mee mutate ⁊ ſunt totus ca-

Dauid ꝑ horas ſingulas agebat gr̃as dño

Septẽ efficatia cordis hũani q̃ta ſit.

Berna.

Nota.

Virtus cordis ducit nos ad cognitionem dei.

Cor hũanũ ẽ acutũ quid ſignificat.

Bernar.

Cor hũanũ eſt rubicũdũ ⁊ q̃d ſignifica.

Auguſt.

Dõ pulchra explanatio Verbo.

ſkus factus ſum per cõcupiſcentie repreſſionẽ: qꝛ concupiſcẽtia
dominať in renibus. vñ veritas Luce. vij. c. ait. Sint lumbi vñ
pcincti. Vñ Dđ in alio pſal inqt. Ure renes meos, ꝛ cor meum.
Sequitur. Et ego ad nichilũ redactus ſum in hũilitatẽ quo ad
meã reputatiõem. Et neſciui. i. me ignorantẽ reputaui de me nõ
pſumendo. ¶ Uel cõuertimur ad dñz ex toto corde: ſi certiſſimũ

Alia rõ q̃re ꝯuertiť ad dominũ ex toto corde.

animũ habeam⁹ in ꝟitate ꝛ firmiſſimũ in fide atq; puriſſimũ in
dilectiõe. Hec Paul⁹: .ij ad Thi. ij. c. Sectare iuſticiã fidẽ ſpem
charitatẽ ꝛ pacẽ: cũ his q̃ inuocat dñz de corde puro. ¶ Uel ex
toto corde conuertimur ad dñm ſic vt oẽs cogitationes in deũ
dirigamus, vel vt oẽs affectiones in deũ retorqueamus, vel vt

Paul⁹.

oẽs operationes propter deũ faciamus. Et ideo Eccľia. ij. c. Qui

Alia rõ Eccľiaſt.

timetis dñm diligite illũ, ꝛ illuminabuntur corda veſtra. ¶ Uł
ſcđm Greg. in his verbis. Diliges dñz deũ tuũ ex toto corde tuo

Alia rõ ſm Gre.

ꝛ ex tota aĩa tua, ꝛ ex tota fortitudine tua eſt quedã cõculcatio
verboꝝ: q̃ ſignificat excellentiã amoris. hic pſper ait. Tota mẽ

Proſper

te deus tota vi cordis amari precipiť. Rõ hui⁹ amoris aſſignať
a ſapiente ſic. Nã q̃ melior cunctis de⁹ eſt plus debet amari. Uł
iuxta ſniam deuotiſſimi Bernardi ſuper cantica. Toto corde to

Bernar. Amplitudo hũani cordis ſuſcipit deum.

ta anima tota virtute diligere eũ eſt omne qđ blãditur de carne
propria vel aliena ſacroſctẽ carnis xpi amore poſtponere. Paru
lum ergo opus eſſe cor hũanũ qđ recipit illũ q̃ celũ ꝛ terrã im
plet. Ex dictis ptz qualiter de⁹ vult diligi a nobis ex toto corde.
Decentiſſimũ quippe eſt vt cor hũanũ in quo tãta amplitudo,
efficatia, virtus, dignitas ptãs, nobilitas: ac velocitas reperitur
p habitaculo ſoli⁹ dei ꝯſeruetur. Et qꝛ in corde hoĩs tãta inſa
tiabilitas inueniť vt nulla re penitus poſſit repleri ex hoc dat in

Qui indiſcrete afficiť mũdo ſtati afficitur peccato.

telligi qꝫ p receptiõe dei creatũ eſt. quo ſolo ſatiať ꝛ ꝯtẽtať. Jux
ta illud Dđ. Satiabor cũ apparuerit gl̃ia tua. Nota hic diligen
ter qꝫ ille qui hꝫ cor ſic diſpoſitũ ad ſecularia deſideria ꝛ tam in
ordinate afficit mundo ſeu ad pmanẽdũ in vita pñtis ſeculi: qua
ſi vellet perpetuari in eo ſi poſſet nihil curans de ſuperba felici
tate: talis eſt continue in pctõ mortali, ꝛ vt plurimũ ſiľes in mľ

Jacob⁹. Joãnes. Auguſt.

tis pctis ſunt implicati. Et ſic intelligiť illud Jac. iiij. c. Qui vo
luerit eſſe amicus huius ſeculi inimicus dei ꝯſtituetur. Et illud
Johã. ij. c. Qui diligit mundum nõ eſt charitas pr̃is in eo. hic
Aug. in lib. q̃ dicitur manuale de ꝟbo dei ita inqt Aĩa q̃ te nõ q̃
rit nec diligit, mundum diligit ꝛ pctis ſeruit ꝛ vitijs ſubiecta eſt
nunq̃ quieta: nunq̃ ſecura eſt hec. Aug. Jtem li. de. xij. abuſionũ
gradibus, idẽ ait. Mũdi eni amor ꝛ dei pariter in vno corde co
habitare nõ poſſunt: queadmodũ oculi celum pariter ꝛ terrã ne
quaq; reſpiciũt. hec Aug. Si vero aliquis affectat in mũdo per
manere vt pſit alijs, vel ipſe ꝟtutibus pficiat: ſiue vt de pctis

Boeti⁹

magis ſatiſfaciat: aut quodam appetitu naturali de quo loqui
tur Boetius in quarto libro de conſolatione proſa. xj. dicens.
Omne namque animal tueri ſalutem laborat: hoc non eſt

peccatum. Si vero eſſet in hoīe aliquantulū inordinatus affe-
ctus ad vitam preſentem: peccatum veniale eſſet. Liquet igitur
ex oībus predictis, qualiter diſcuſſio vel examinatio peccato℞
debet fieri ardenter ex toto corde vere dilectionis.

¶Diſcuſſio vel examinatio de peccatis eſt princi-
pium contritionis, et debet fieri diligenter quo ad
omnia peccatorum genera.

Secunda iſta diſcuſſio de peccatis, que vt diximus eſt
principium cōtritionis dʒ fieri diligenter quo ad oīa
genera, ⁊ ſpecies peccato℞ mortaliū. vnde S. Tho. in
iiij lib. ſen. diſt. xvij. vbi mouet dubiū. Utrum requi-
ratur contritio de ſingulis peccatis mortalibus, ita
inquit. Dico principiū contritionis cogitationē, qua quis reco-
gitat de peccato ⁊ dolet: ⁊ ſi nō dolore contritionis ſaltem dolore
attritionis. Et ideo oportet quantū ad principiū contritionis, ꝙ
ſit cogitatio de ſingulis peccatis, que quis in memoria habet.
hec Tho. Iterum in iij. parte. q. lxxxiij. ar. ij. idē doctor, dicit ſic.
Exigitur aūt ad remiſſionē peccati mortalis: vt homo actualī-
ter pctm̄ mortale cōmiſſum deteſtetᷓ quantū in ipſo eſt: vt ſcʒ di-
ligentiam adhibeat ad rememorādum ſingula pctā mortalia:
vt ſingula deteſtetur. hec Tho. Similē ſn̄iam habes ab eodē. in
libro cōtra gentiles ca. clviij. Quam breuitatis cauſa relinquo.
Cum igitur oporteat diligēter rememorari ſingula pctā morta-
lia ſi ad veram contritionē volumus peruenire iuxta conſilium
tanti doctoris. Ideo ſcire oportet ꝙ tria ſunt genera, vel vt cor-
rectius loquamur tres gradus pctō℞, ad quos cetera oīa redu-
cuntur, ſcʒ cordis, oris, ⁊ operis: vt idē Thomas habet in. j. ij. q.
lxxij. art. vij. Hiero. quoqʒ ſuper Ezechielem, dicit ſic. Tria ſunt
generalia delicta quibus humanū ſubiacet genus, aut em̄ cogi-
tatione, aut ſermone, aut opere peccamus. Idem habet Lactā-
tius in. vj. diuina℞ inſtitutionū. c. xiij. vbi ait. Nemo eſſe ſine de-
licto poteſt ꝙdiu indumento carnis opertus eſt. Cuius infirmi-
tas triplici modo ſubiacet dn̄o peccati. Factis, dictis, cogitatio-
nibus. Per hos em̄ gradus ad ſummū culmen iuſtitia procedit.
Hec Lactantius. ¶Primus ergo gradus peccato℞ conſiſtit in
corde: ⁊ ideo rememoranda ſunt peccata cordis: quia ſola cogi-
tatio ad actus, qui de ſe ſunt peccata mortalia cū deliberatione
rationis, eſt peccatū mortale: vt dicunt doctores catholici. Hinc
Hiero. ad ruſticum monachum epiſtola, que incipit. Nihil chri-
ſtiano felicius, dicit ſic. Quis gloriatur caſtum ſe habere cor.
Aſtra non ſunt munda in conſpectu dn̄i, quanto magis homi-
nes, quorum vita tentatio eſt? Ue nobis qui quoties concupi-
ſcimus fornicamur. Hec Hier. Propterea diſcute diligētius co-
gitationes ſuperbas, arrogantes, cupidas, ſimoniacas, turpes
immundas, odia, indignationes, rancores, ſuſpiciones, iudicia
temeraria, turbationes, machinationes, duplicationes, ſimula-

S. Tho.

Cogitatio ꝺ peccatis pricipiū contritiōis.

S. Tho.

Ad remiſſionē peti reqᷓritur deteſtatio actualis.

Nota de tribꝰ gradibꝰ peccato℞.

Lactañ.

Primus gradus pctōrum cōſiſtit in corde.

tiones:varios ac vagos mẽtis diſcurſus,ꝛ ad quot ꝛ ad quãta
ſecularia deſideria coꝛ tuũ lapſum eſt:quia oĩs culpa moꝛtalis
oꝛiginem ſumit a coꝛde tanꝗ̃ a fundamẽto.vñ Iſid.in.ij.lib de
Iſidoꝛ9. ſummo bono.c.xxv.ita inquit. Magna obſeruãtia circa coꝛdis
cuſtodiã eſt adhibẽda:q2 aut bone,aut male rei ibi cõſiſtit oꝛigo.
Princi= nam ſicut ſcriptũ eſt.Ex coꝛde exeunt cogitationes male.Ideo ſi
piuz pcti pꝛius praue cogitationi reſiſtimus:in lapſu opis nõ currimus.
a coꝛde. hec Iſid.Et Hier.ad demetriã ṽginẽ ait.Illic maxime opꝫ ob=
Hieroñ. ſeruare pctm̃ vbi naſci ſolet.Statimq̃ ad primã tẽtationis faciẽ
malũ anteꝗ̃ creſcat eſt reſtringẽdũ,cũ adhuc eſt in cogitatione.
hec Hier.Et idcirco cogitatiões male,ſiue de ope illicito in qui=
bus hõ percipit ſe inclinari ad ꝑficiendũ cogitatũ ſi oppoꝛtuni=
tatem haberet,ſunt diligẽter examinãde ac deteſtãte. vñ Hier.
ad demetriã,ita inquit.In illa tm̃ cogitatione pctm̃ eſt,q̃ ſugge=
ſtioni cõſenſum mẽtis dedit,que malũ ſuũ blande fouet,que in
factũ geſtit irrumpere.Huius cogitatio ꝛ ſi ex aliquo impedita
caſu nõ impleat voluntatẽ:nihilominus actione criminis ꝯdem
natur a dño:vt illud in euãgelio legimus. Qui viderit mulierẽ
ad cõcupiſcendũ. Hec Hier.Quapropter magno ſtudio ſupflue
cogitationes amputãde ſunt:teſte Greg.ſed tñ amputari fundi
Iſidoꝛ9. tus nequaꝗ̃ pñt.Semꝑ em̃ caro ſuperflua generat,que ſemper
Princi= ſpũs ferro ſolicitudinis reſcindat. Hinc Iſid.in.ij lib.de ſummo
piuz oĩs bono.c.xxiij.dicit ſic.Cogitatio naꝗ̃ praua delectationem parit:
pcti ẽ co= delectatio cõſenſionẽ:cõſenſio actionẽ:actio cõſuetudinẽ:conſue=
gitatio. tudo neceſſitatẽ. Sicq̃ his vinculis hõ implicatus quadã ca=
thena vitioꝛum tenetur aſtrictus:ita vt ab ea euelli nequaꝗ̃ va=
Nota de leat:niſi diuina gratia manũ iaciente vt appꝛehendat.hec Iſid.
cogitatio Et iterum in eodem lib.c.xxv.ita inquit.Sicut vipera a filijs in
ne. vtero poſitis lacerata perimitur:ita nos cogitationes nr̃e intra
nos enutrite occidunt,ꝛ concepto interius viperco veneno cõſu=
munt:animãq̃ noſtrã crudeli vulnere perimunt.Hec Iſidoꝛus.
Et ſic patet de pꝛimo gradu peccatoꝛum.

¶ De ſcđo gradu peccatoꝝ,qui conſiſtit in locutione.

D Einde peccata locutionis diſcutienda ſunt:q2 ꝗ̃uis
tenerũ mẽbrũ ſit lingua:tñ vix teneri poteſt:vt inquit
Bernar. Bernar.ſubſtãtia quidẽ infirmũ atq̃ exiguũ eſt:ſed
Pctã lin vſu magnũ ꝛ validũ.Lingua in venis tenuis eſt:ſed
gue q̃uo lata:ideo aptiſſimum euacuandis coꝛdibus inſtrm̃.
grauãt. Peccata igit̃ locutionis maxime ex affectu,ꝛ intẽtione loquen=
S.Tho. tis ſunt cõſideranda:vt habet ſanctus Tho.in.ij.ij q.lxxij.ar.ij.
Grauãt Grauantur etiã pctã lingue multipliciter:ſcꝫ frequentia,dolo,
pctã lin= deliberatione,cõditione loquẽtis,condicione audientiũ,ꝛ condi
gue mul tione eoꝝ,cõtra quos ſermo dirigitur.Interroga igitur teipſum
tiplicit̃. ac diligentius diſcute.Si blaſphemaſti vel abnegaſti deum vel
ſanctos,ꝛ quoties:quia ſi homo pꝛorumpit in verbũ blaſphe=
mie conſiderando ſignificata verboꝛum ſemper peccat moꝛta=

liter. Eſt quippe tāte grauitatis blaſphemia vt oē pctm̄ blaſphe mic cōparatū leui⁹ ſit. vt dt gloſa ſup Eſaia. xviij. c. Et eſt grui⁹ pctm̄ homicidio vt dt Tho. in. ij. ij. q. xiij. ar. iij. Si vero aliquis ex aliqua paſſiōe ſubito ꝓrūpit in v̄ba blaſpheme. quoꝝ ſigni ficationē nō cōſiderat. tūc dt pctm̄ veniale. Et ꝓpřie nō hʒ rōnē blaſphemie, qꝛ primi motus deliberatiōe rōnis precedūt vt dt ſctūs Tho. vbi ſ. ar. ij. Vnde g̃. talis rl'a ad iudicandū pctā ſm Thomā, qꝛ paſſio ꝑueniēs iudiciū rōis diminuit pctm̄: ſeqn̄s vero auget. Deinde cogita ſi falſum iuraſti ⁊ quotiēs: qꝛ piuriū inter maxima pctā cōputatꝛ: Et eſt ſemper pctm̄ mortale q̄uis ex ioco vel leuitate vel ex lapſu lingue fiiat ſi perpendit q̄ iurat. Et eſt graui⁹ pctm̄ homicidio imo tenet ſm locū pctōrum poſt idolatriam. Et qꝛ in eā cuiuſlʒ pcti deferꝛ iuramento maniſeſte oñditur qꝛ piuriū ꝓ maxio pctō haberi dʒ. Nec immerito qꝛ piu rare nomē dei videtur q̄dā diuini nois denegatio. hec oīa ſctūs Tho. in q̄libet. ar. xviij. Hic Marc⁹ Tullius. ij. li. de officiis q̄ſi in fine lib. dt ſic. Nō eīm vllū ad reſtrīgēdum fidem iureiuran do maiores nr̄i arctius eſſe voluerūt. Iterū cogita ſi iuraſti ſi ne cā rōnabili. Si p deū: ſi p virginē mariā, aut p ſctās vel ſan ctos, ſi per modū opprobrioſum noiando mēbra dei vel ſctōꝝ: vt ſolent ſcurre ganeones ac peſſimi pctōres: qui ſicut in ſenſu leues ſunt: ita in loq̄la p̄cipites teſte Greg. Si per ſacra dei euā gelia, ſi per ſacrā fidē vel corpus aut per ſanguinē ei⁹ aut per crucē, ſi p aiaʒ tua: ſi per ſacr̄a vel ſacr̄alia. ſi p creaturas aut p alios diuerſos ac mltiplices modos. Quotiēs g̃ pctōr per tales modos iurando aduertit ſe falſum dicere. ſemp peccat mortalr̄ vt dicūt doctores catholici. Et ſicut Aug. dt in ſmōe de decolla tione ſcti Ioā. bap. Ille qui hoiem ꝓuocat ad maiorē iurationē ⁊ ſcit eū falſum iuratuꝝ eſſe vicit homicidā: qꝛ homicida corp⁹ occiſurus eſt: ille aiaʒ: imo duas aias ⁊ eius quē iurare ꝓuoca uit ⁊ ſuā. Hec. Nota. ſm Tho. in. ij. ij. q. xxxix. ar. ū. qꝛ iuramen tū ſm ſe licitū eſt ⁊ honeſtū rōne origis ⁊ finis. Sʒ cedit in ma lum alicui ex eo qꝛ male vtitur illo ſcʒ ſine neceſſitate ⁊ ſine cau tela debita. Videtur eīm modicā reuerētiam habere ad deū qui eū ex leui cā teſtē īducit: qđ nō p̄ſumeret eſſe de aliq̄ viro hone ſto. Imminet eſſe periculo piurij: qꝛ de facili hō in v̄bo delinq̄t ſm illđ Iaco. iij. c. Si qs in v̄bo nō offendit hic perfect⁹ eſt vir: Iō iuramētū ſolūmō q̄rendū eſt ad ſubueniēdu alicui defectui. vt qñ homo alteri diſcredit. Nec eſt appetēdū ſed tm̄ in neceſſi tate vt medicina eo' vtendum eſt inquit beatus. Thomas. Pro pterea diuus Hieronimus ad cellantiam in epiſtola que inci pit. Uetus ſcripture celebrata ſententia eſt. ſic ait. Mentiri ve ro atq; iurare lingua tua prorſus ignoret. tantuſq; in te ſit v̄ita tis amor: vt quicquid dixeris iuratum putes. hec Ieronym⁹. Iſidorus in ſecundo libr. de ſummo bono capitulo. xxxi inquit

Blaſphemie ē peccatū grauiſſimū.

S. Thomas.

periuriū eſt grauiſſimū inter oīa peccata.

periuriū tenet ſm locū poſt idolatriam.

S. Tho.

Marcus Tullius.

Auguſt.

S. Tho.

Non debem⁹ intrare ſine neceſſitate.

Iuramēto vti debem⁹ vt medicia.

Nō eſt ꝯ dei ꝓceptū iurare:ſ; dū vſum iurādi facim⁹, piuriū cri-
men icurrim⁹. Nūqꝫ ꝑ iuret q̄ piurare timet. Et (parū infra) ita
ſubiungit. Quacunqꝫ arte ꝟboꝝ q̄ſqꝫ iuret: deus tñ qui ꝯſcie te-
Iſidor⁹. ſtis eſt ita hoc accipit ſicut ille cui iuratur intelligit. Hec Iſido.
Chryſo. Chryſo q̄qꝫ ſup illud Matt. v.c. Dico vobis nō iurare, ita inq̄t.
Nemo eſt q̄ frequēter iurat: q̄n aliq̄n piuret: ſicut q̄ cōſueuit loq̄
multa aliq̄n loquit̄ importune. Etiā cogita ꝙ vana ꝙ turpia ꝙ
amatoria ꝟba locutus es: q2 van⁹ ſermo cito polluit mētē: ⁊ fa-
Iſidor⁹. cile agit̄ q̄ꝺ libēter audit̄: teſte Iſid. Si q̄s ꝟo in hmōi turpibus
ꝟbis imiſcuit deū vel ſctōs: ſi ſibi fuit ꝯceptus vel ſcandalū au-
Hieroñ. dientiū tūc mortale eſt. hinc Hier. ad demetriā epl'a. q̄ icipit. In-
ter oēs materias q̄ ab adoleſ. ētie. ꝺt ſic. Nūqꝫ ꝟbū ihoneſtū au
dias, aut ſi audieris iraſcaris. Perdite mētes hoīm vno frequē-
Quid eſt ter leuiqꝫ ſmone tentant clauſtra pudicitie. hec Hier. Itē cogita
adulatio. ſi adulator fuiſti intēdēs aliquē decipere vel in tpalibus bonis
vel ſpūalibus: mortale eſt. Et ſi ꝓpter hmōi ꝟba adulatoria de-
Auguſt. diſti alicui occaſionē ſupbie vel iactātie aut vane glie, indre qua
intētione id egeris: q2 teſte Aug. adulatio eſt fallaci laude ſedu
ctio. Uel adulatio eſt ſimulata dilectio q̄ mētes a rigore ꝟitatis
Hieroñ. emollit. hinc Hier. ad demetriā epl'a incipit. Si ſummo ingenio
pariqꝫ fretus ſcis, ꝺt ſic. Adulatores vt inimicos caue, quoꝝ ſer
mones ſup oleū molles, ⁊ ipſi ſunt iacula. Corrūpunt ſicus lau
dibus leues aīas, ⁊ male credulis mētib⁹ blādū vulnus infigunt.
Creuit hui⁹ in nr̄a etate vitiū, ⁊ in vltio fine ſtetit: nec iā augeri
Adula- pōt. In hāc oēs ſcholā ſtudiūqꝫ dedim⁹: vt offm̄ puenim⁹ illude-
tores ſūt re. Quodqꝫ ipſi ab aliis libēter accipim⁹ id alteri q̄ſi quoddā mu
inimici. nus offerim⁹, ⁊ ſpe recipiēde laudis eos a q̄b⁹ laudari volum⁹
Pulchra q̄ſi laudam⁹. Sepe laudātiū reſiſtimus ꝟbis ad faciē, ⁊ i ſecreto
ſentētia. mētis fauem⁹: maximiſqꝫ fructū cepiſſe nos credim⁹ ſi vel fictis
laudib⁹ p̄dicamur: nec cogitam⁹ q̄d ipſi ſumus: ſed q̄d alteri eſſe
videamur. Uñ co ꝑducta res eſt: vt neglecta ꝟitate meriti de ſo
la opinione curemus, q̄ teſtimoniū vite nr̄e nō a ꝯſcia: ſed a fama
petimus. Btā mens eſt q̄ pfecte huius vitiū vincit: ⁊ nec adulat̄
aliq̄n nec adulanti credit, q̄ neqꝫ decipit alterū nec ipſa decipit̄.
Hieroñ. hec Hier. Et iterū in epl'a ad cellantiā ait Hie. Nihil eſt q̄ꝺ tam
facile corrūpat mētes hoīm nihil eſt q̄ꝺ tā dulci ac molli vulnere
animū feriat q̄ adulatio. Uñ ⁊ ſapiēs, ꝟba inq̄t adulatoꝝ mol-
lia feriūt aūt iteriora vētris. Et dñs loquit̄ p ꝓphetā. Popule
meus q̄ btm̄ te dicunt ipſi te decipiūt. Et infra iterū ſubiūgit ſic.
Eſt ſane grāde ac pſubtile artificiū laudare alterū i ꝯmēdationē
ſui: ⁊ decipiēdo, aīam ſibi obligare decepti. Et iterꝫ ibidē. Hier.
Quid ꝓdeſt ſi oēs laudēt, ⁊ ꝯſcia accuſet? Aut q̄d oberit ſi oēs
accuſent, ⁊ ſola ꝯſcia defendat? Que tāta vanitas relicta ꝓpria
ꝯſcia alienā opinionē ſequi. rapi vēto falſe laudationis: gaudere
ad circūuentionē ſuā, ⁊ illuſionē ꝓ bñficio accipere? Hec Hier.

Conſequenter cogita. Si alicui feciſti iniuriā. Dicitur. aūt iniu
ria qn̄ aliquid fit contra ordinē iuris. Jō iniuria quaſi ſine iu=
re. Qui ḡ facit iniuriā: nō ſuat ius. Hinc Marc⁹ tul. in .j. li. de of
ficiis ƀr ſic. Qui aūt non defendit nec obſiſtit ſi poteſt iniurie: tā
eſt in vitio q̄ſi parētes aut amicos aut patriā deſerat. Et iterū
iij. lib. idem ſic ait.. Extremū aūt ꝓceptū in bn̄ficiis operaq̀ʒ dā
da eſt ne q̄d cōtra equitatē cōtēdas: ne quid ꝓ iniuria. Et item.
Si mēdax fuiſti. Eſt aūt mēdaciū ſm̄ Augu. falſa ſignatio vocis
cū intentione fallēdi. Ut ergo mendaciū ſit: neceſſe eſt vt falſum
ꝓferat ⁊ cū intētione fallēdi. Eſt aūt ꝓ priū mentiētis: aliud ha
bere clauſum in pectore, aliud prōptū in lingua. Si ḡ mētitus
es cōtra notabile dānū vel ſpūale vel tpale: proximi tui mortale
eſt. Si vero mendaciū fuit iocoſum aut offitioſum: veniale eſt
hinc Hier. ad demetriā in epiſtola q̄ incipit. Si ſummo ingenio
ƀt ſic. Nihil vnq̄ʒ in te fictū ſit nihil omnino fucatū. cōſciētiam
tuā que certe deo ſemꝑ ptʒ in multitudine verſari puta. Nunq̄ʒ
aliud corde tenēas: aliud ore pretēdas: qn̄ pudet dicere: pudeat
etiā cogitare. Hec hiero. Diſcute etiam ſi detractor fuiſti. Quia
detractores ſunt deo odibiles teſte Paulo apoſtolo. Eſt aūt de=
tractio locutio ex inuidia ꝓcedens. bona aliorū denigrans teſte
Bernardo. Uel detractio eſt reuelatio defectuum proximi abſen
tis. Jdeo detractor dolore abſentē mordet vt famam eius aufe=
rat: quod quidem poteſt fieri dupliciter aut reſpectu boni aut
mali. Si fiat detractio reſpectu boni tunc poteſt eſſe tribus mo
dis: ſcʒ cū quis negat bonū alterius aut tacet vbi nō dʒ: aut per
uertit. Si ṽo fiat reſpectu mali: hoc etiā pōt fieri tripliciter. Ut
cū q̄s reuelat vbi nō dʒ pctm̄ proximi vel malū alterius ex odio
⁊ cū intētione nocēdi: mortale eſt. Aut detrahit imponēdo falſum
aliquod notabile: ⁊ tunc vltra mortale tenetur ad reſtitutionem
fame vel dāni. At cū detrahit aggrauat vel fingit aliquod no=
tabile: ſimiliter peccat mortaliter. Et ſi illa detractio importat
infamiam tenetur ad reſtitutionē fame. Hinc hier. ad cellātiam
inquit. Nulli vnq̄ʒ oīno detrahas vt aliorum vituperatione te
laudabilē videri velis. Magis tuā vitā ornare diſce q̄ʒ alienā
carpere ac ſemper memor eſto ſcripture dicentis. Noli diligere
detrahere ne eradiceris. Pauci etenim ſunt qui huic vicio renū
ciēt. hec Hie. Amplius examina teipſuʒ. Si cōtumelioſus fuiſti
Eſt aūt contumelia iniuris vel vituperiū vel graue cōuiciū cū
ſuperbia vel impetu ſiue audacia alicui obiectū. Jō inq̄re q̄ aīo
⁊ qua intētione ꝓrupiſti in cōtumeliā: q̄r teſte Salomone prouer
biorꝫ. x. c. qui ꝓfert cōtumeliā inſipiēs eſt. Et iterꝫ prouerb. xx:
ca. Omnes ſtulti cōmiſcētur contumeliis. Et proprie contume=
lia eſt deducere id quod eſt contra honorem alicuius in noticiā
eius ⁊ aliorum: quod fit principaliter per verba iniurioſa.
¶ Jterum cogita ſi fuiſti mordax vel maledicus: dicitur autem

mar. tul.
Jdem
Quid eſt mēdaciū
Qualiter mēdaciū ſit pctm̄.
Hieroñ.
Quid eſt detractio
Detra= multis modis fi eri pōt.
Hieroñ.
Quid eſt cōtume= lia.
Salomō

Quid ē maledictio. — maledictio ſm Thomā vitiū per qđ q̄s imprecat̄ aliqđ malum
contra aliquē qđ repugnat charitati. Qui ergo maledixerit a-
licui ꝑpter odiū vel vindictā peccat mortaliter. ſicut .j. Re. xvij.
S. Tho. — c. đr ꝙ maledixerit philiſteus dauid in dijs ſuis. Tāto aūt illud
Sacra ſcriptu. — pctm̄ đr grauiꝰ, q̄nto maledicit̄ pſona magis cōiūcta. Jō Exo.
xxj. c. đr. Qui maledixerit patri vel matri morte moriatur. Hic
Paulus. — Pau. j. Corin. vj. ca. Neqꝫ maledici neqꝫ rapaces regnū dei poſ-
de iactāt. — ſidebūt. ¶ Etiā cogita diligētius ſi fuiſti iactator de ꝟtutibus
tuis aut operibus bonis: vt de ſciētia, de induſtria aut pruden
tia aut diuitijs aut dn̄io ſiue nobilitate ſiue potentia. Et inqui
re de intentione talis iactantie, ſi ex arrogātia aut ſuperbia aut
Auguſt. — inani glīa aut ex cōtēptu aliorū: qꝛ ſm radicē actꝰ volūtatis iu
Hieron̄. — dicabit pctm̄ mortale vel veniale. Nā iactantia teſte Aug. non
eſt viciū laudis humane: ſꝫ vitiū aīe ꝑuerſe amātis hūanā lau-
dē ſpreto teſtimonio cōſcietie. hic Hie. i epl̄a ad oceanū ꝯſolato
ria q̄ incipit. Diuerſorū opprobriorū tribulationes ita inq̄t. Si
hūanā laudē q̄rimꝰ: diuinā amittimꝰ. Quiſq̄s em̄ ab hoībꝰ tm̄
laudat̄: culpat̄ a xp̄o. ſicut ſcriptū eſt. Ue vobis diuitibꝰ q̄ hētis
cōſolationē vr̄am. Hec Hie. Teſte q̄qꝫ valerio. Nihil eſt qđ ma
gis diminuat laudis preconiū q̄ ſuos aſſidue iactare ſucceſſus.
Ualeriꝰ. — Diſcute pariter ſi fuiſti irriſor verbis aut factis rerū diuinaꝝ
de irriſio. — aut virorū illuſtriū ſiue ſeruoꝝ dei ſiue pauperum xp̄i. Et ſi ſic
irridēdo itēdebas iniuriā vł nocumētū vel notabilē pturbatio
nē aut denigrationē fame alicuius, mortale eſt. Secus ſi feciſti
Salomō — aut cauſa ioci vel ex leuitate. Cōtra illuſores đr Prouer. iij. ca.
Idem. — Illuſores ipſe deludet: ꝛ manſuetis dabit gratiā. Et. xiiij. capi.
Querit deriſor ſapiētiā ꝛ nō inueniet. Et xix. c. Parata ſunt deri
Hieron̄. — ſoribus iudicia. Hinc Hier. ad demetriā ait. Ridere ꝛ irridere ſe
cularibus relinq. Et iterū ad oceanū: ita inq̄t. Quibuſdā nō ſuffi
cit ꝙ ꝓpria nolūt lugere pctā, adhuc inſup eos q̄ lugere videt̄
irridēt ꝛ i ſubſannatiōe hn̄t q̄ ſe ꝓbuerāt imitari. Sꝫ veniet tp̄s
vt eorū riſus ꝯuertat̄ in luctū: q̄bꝰ nr̄ nūc plāctꝰ ē riſꝰ đ q̄bꝰ ſcri-
ptura đr. Tūc ſtabūt iuſti in magna cōſtātia aduerſus eos q̄ ſe
anguſtiauerūt: ꝛ q̄ abſtulerūt labores illoꝝ. Uidētes turbabūt̄
Quid eſt ſuſurro — timore horribili: ꝛ mirabūt̄ in ſubitatiōe inſperate ſalutis. Hec
Hiero. ¶ Examina etiā ſi fuiſti bilinguis: ſi ſuſurro. Ille aūt đr
itēdit re- — ſuſurro q̄ latēter q̄ſi in aure obloquit̄ de altero vt ſepet amicitiā
parare a — Jō teſte hugone. Suſurrij propriū eſt inter amicos diſcordiā ſe-
micitiaꝫ. — minare. Et differt ſuſurro a detractore: quia detractor itēdit ad
Leuiticꝰ — denigrationē fame. Propterea differūt fine. Eſt autē ſuſurratio
Eccl̄ia. — grauiꝰ pctm̄ detractione ꝛ cōtumelia: qꝛ amicitia quam tollere
Paulus. — nitit̄ ſuſurro: eſt melior quolibet alio bono exteriori. teſte beato
Tho. Et ideo Leuitici xxj. ca. Non eris criminator nec ſuſurro
in populis. ꝛ Eccl̄i xxj. ca. Suſurro coinquinabit aīam ſuam: ꝛ
in omnibus odietur. Et paulus ad Roma. j. capi. Suſurrones

detractores ſunt Deo odibiles. Cogita deinde ſi fueris mur=muratoꝛ: qm̄ murmuratio grauiſſimū pctm̄ ē deo, maxime odioſum, ac ſaluti nr̄e ↄ̄riū. Eſt enim murmuratio ſcd̄m robertū holcoth q̄rela cū in patiētia i his q̄ hō dʒ ferre ⁊ patiēter ſuſtinere. Solēt aūt hoīes murmurare maxime de trib⁹: aut de deo p̄ quādā diſplicētiā quā q̄s hʒ de regimie vl' adminiſtratiōe quā facit circa hoīes. Aut cū ſubditi murmurāt ↄ̄ ſupiores ſuos p̄ inobediētiā: aut ↄ̄ pximū p̄ inuidiā. Cogita ḡ de ſingulis ſi offendiſti murmurādo ↄ̄ deū: aut de hoc q̄ grādines, pluuias, tēpeſtates, ſiccitates, ꝑlia, peſtilētias ⁊ alia aduerſa im mittit holb⁹. Aut q: pſpera, honores, diuitias, ⁊ cetera bōa tp̄lia diſtribuit malis. Aut q: bōis donat paupꝛtates, egeſtates, infirmitates ex q̄ obloq̄rī dicēdo deū iniuſtū: q: mortale ē, ⁊ ſapit blaſphemiā talis oblocutio. Propterea filij iſrael qui ↄ̄ deū murmurauerūt i deſerto pierūt nec potuerūt itrare terrā pmiſſionis. vn̄ Nūe. xiiij. c. vt ſic. Locut⁹ ē dn̄s ad moyſē ⁊ aarō dicēs. Uſq̄ q̄ mltitudo hec peſſima murmurat ↄ̄ me. q̄relas filiorū iſrl' audiui. Dic ḡ eis. Uiuo ego ait dn̄s. Sicut locuti eſtis audiēte me ſic faciā vobis. In ſolitudie hac iacebūt cadauera vr̄a. Oēs q̄ murmurati eſtis a viginti annis ⁊ ſupra ⁊ murmuraſtis ↄ̄ me nō itrabitis in trā ſup quā leuaui manū meā vt habitare vos facerē, pter caleph filiū Jephone, ⁊ ioſue filiū. Nū. hec ibi. Et iō ſignāter d̄r. j. Cor. x. c. Nec̄ murmuraueritis ſicut quidā eorū murmurauerūt ⁊ pierūt ab exterminatore. Hinc Aug. ſup iohānē d̄t ſic. De nullis remag̃ deū offēdiſſe ille pp̄ls iudaic⁹ d̄r. q̄ ↄ̄ deū murmurado. Etiā diu⁹ hie. redarguēs eos q̄ ↄ̄ ſupiores ſuos murmurāt aut detrahūt in ſermone di. xl q̄ incipit. Si aarō ⁊ maria cōtra Moyſen murmurātes dei pro ſeruo ſuo ſenſere vindictā: q̄to magis ſi aliquis nr̄m ppoſitū ſuū vipereo ore lacerauerit diuina ſn̄ia punietur. Hec hie. ¶ Demū diſcute ſi ſecretorū reuelatoꝛ fuiſti. Si de malo glotiatus es, q: ſi de opere peccati mortal' mortale eſt. Si vo de ope peccati venialis veniale vr̄. Si vero occulta pctā cuiuſcū̄ deterxiſti ſiue ad ignominiā: ſiue ad diffamandū, mortale eſt, ⁊ teneris ad reſtitutionē fame quātum potes: q: bona fama eſt precipuū bonū inter oīa exteriora bona. Nā facit hoīem idoneū ad officia hūana: ⁊ eſt p̄cioſioꝛ cūctis reb⁹ tp̄alib⁹. Cui⁹ ratio eſt ſcdm Tho. in ij. ij. q. lxxiij. ar. ij. Quia hō per defectū fame impedit a multis ad q̄ habilitat ⁊ adiuuatur p bonā famā. Etiā bona fama eſt ppinquioꝛ bonis ſpūalib⁹. vt d̄t. Tho. vbi ſupra. ar. iij. Sūt aūt bona ſpiritualia quib⁹ fama eſt ppinq̄oꝛ virtutes, honoꝛ, laus, ⁊ gloria: q̄ oīa reſpicit bona fama. Jō dicitur fama a fando q: fando pungatur: vel vt dicit Hugutio in libro deriuationū: fama dicitur q̄ſi famula: q: famulat nobis ad modū famule diſcurrēdo, portando rumores de nobis p diuerſas terras, etiā nobis ignorantibus. Propterea Eccl'iaſtici. xlj.

Murmuratione. Solēt homines murmurare de tribus.

Murmurare valde diſplicet Deo.

Paulus

Auguſti

Hieron.

Qui occulta peccata detegunt.

Bona fama ē precioſioꝛ cūctis reb⁹ tp̄alibus

S. thom

Huguti.

Nota de ea.dicitur.Curā habe de bono noīe hoc enī magis pmanebit
famapul q̄ mille theſauri magni ꝛ p̄cioſi. Que vba explanantꝛ ſic.Curā
chrā ex- habe de bono noie ꝯſeruādo ne amittatꝛ,pcurādo vt reſtituāt.p̄
planatio cipue bū eſt iniuſte ablatū Uel curā habe de bono noie.i de bo
nem. na fama q̄ nō eſt appetēda ꝑpter ſe:q2 tūc eſſet vana gl'ia:ſʒ ꝑpt
honorē dei ꝛ edificationē ꝑximi Uel curā habe de bononoie ſcʒ
de bōe ope vt bū viuas. Si em bū operādo.ꝛ bū viuēdo acqrit
bonū nomē ꝛ hoc ꝯ ypocritas q̄ vocari volūt ꝛ eē nō volūt. no
mē appetūt officiū negligūt. Uel curā habe de bono noie.p̄ſup-
Johān. poſito tū bono ꝯſciētie. Uel curā habe de bono noie.ſ.quo xp̄ia
nꝰ vocaris Uñ.j.Johā.iij Uidete qualē charitatē dedit nobis
deꝰ vt filij dei nominemur ꝛ ſimꝰ.Et ioh.j.c. Dedit eis ptāē fi-
Lucas. lios dei fieri. Demū curā habe de bono noie id ē dilice.appete
Bona fa ꝛ ora,vt nomē tuū ſcriptū ſit in libro vite. Luce.x.c. Gaudete ꝛ
maeſt no exultate:q2 nomina veſtra ſcripta ſunt in celis. Ampliꝰ bona fa
bis neceſ ma eſt vobis neceſſaria ꝑpter alios ne ſcādalizentꝛ ꝛ malū exē-
ſaria p plum ſumāt ad peccandū:q2 ſm hiero.opera ſalutis ſine fama
pē alios. boni odoris nō ſatis relucēt auditoribus. Nec fama ſine opere
proficit ſine qbꝰ forma veri ſacerdotis nō cōmendatur Jdeo ſe-
Auguſt. cundum Aug,duo ſunt nobis neceſſaria:ſcʒ cōſcientia, ꝛ fama,
Hieron. conſcientia propter nos:fama propter proximū Qui vero con-
Caſſiod. ſciētie ſue confidens famā negligit crudelis eſt. Jnclyti ergo ani
mi ſignū teſte Caſſiodoro fame diligere cōmodū. Nam qui affe-
ctat fame cōmoda pecunie negligit augmēta. Et iterū.regnan-
tis facultas,tūc fit ditior cū remittit, ꝛ acquirit theſauros fame
neglecta vtilitate pecunie. Leditur autē fama alicuius duplici
ter:directe ꝛ indirecte ſm Thomā in ij.ij.q.lxxiij.ar.j.in reſpon
ſione ad tertium argumētum. Directe quidem quadrupliciter.
Uno modo quando quis falſum imponit alteri. Secundo quā
do peccatum adauget ſuis verbis. Tertio quando occultum re
uelat. Quarto quando id quod eſt bonum dicit mala intentione
factum,vel peruertendo intentionem. Jndirecte autem leditur
fama dupliciter Negando bonum alterius,vel malitioſe reti-
S.thom cendo vel innuēdo. Hec Thomas. ¶ Tādem cogita ſi per alios
multiplices modos oblocutus es contra deum vel proximum.
Aut per clamores,iurgia,opprobria,diſſentiones,rixas, ſeditio
nes verboſitates, ꝛ huiuſmodi. Jdcirco lingua eſt corrigenda:
quia facilis eſt valde ad peccatum cum ſit mobilis ꝛ ſic inſtru-
mentum cordis. Jmmo quaſi vnum cum eo: ꝛ ideo loquitur me
ditata Quia propter mores hominis lingua pendit teſte Hu-
gone. Et qualis ſermo oſtenditur talis animus approbatur:
Hugo. quia ex abundantia cordis os loquitur. Hinc diuus Hierony-
Hieroni. mus ad principium in explanatione illius Pſalmi, Eructauit.
Epiſtola incipit. Scio me principia in chriſto filia.dicit ſic. Quo
modo iuxta qualitatem ciborum de ſtomacho ructus erumpit:

et vel boni vel mali odoris flatus indiciū eſt. ita interioris hoīs
cogitationes, verba proferunt. hec Hierony. Et ſic liquet per
dicta ad purum de ſecundo gradu peccatorum.

¶ De tertio gradu pctōꝝ q̄ ꝯſiſtit in ꝯſummatione opis; ꝛ agit
de decē p̄ceptiſ diuīe legis. de ſeptē pctis mortalibꝰ. de. v. ſenſibꝰ
corpis. de tribꝰ virtutibꝰ theo. ac moralibꝰ atq; de aliis pluribus.

Amplius examinãda ſunt ac diligēter diſcutiēda
pctā opis: qꝛ ꝯſummatio pcti eſt in ope. Et ideo
pctm̄ opis h̄z ſpeciē ꝯpletã: vt dī ſctūs Tho. in. i. S. Tho.
ſi. q lxi ii. art. vii. Ad rememorādū ḡ pctā opis
opꝫ multa ac varia diſcutere. In p̄mis cogita di-
ligenter. x. p̄cepta diuine legis, ꝛ diſcurre ſingula:
in quibꝰ deliq̄ſti: vt inq̄t Joānes Gerſon in tripertito ſuo. c. xv. Joā. Ger
In decē p̄ceptis diuine legis: q̄ſi in ſpeculo quodā polito, terſo, ſon.
ꝛ mūdo religionis xp̄iane veritatē p̄legere: ac totius vite nr̄e ac
aiaꝝ ꝯſciētiarūq; nr̄aꝝ pulchritudinē ac fedıtatē poſſumꝰ diſtin
cte cōſpicere. His mediātibus cognoſcit hō vite ſue decurſum:
qualr̄ diuina p̄cepta ſeruauerit: q̄ntū deuiauerit: q̄bꝰ modis ſm
varias pctōꝝ ſpecies deū offenderit. hec Joan. Gerſon. Sed ad Precepta
maiorē euidentiā oīm. x. p̄ceptoꝝ diuine legis cōſiderandū eſt ꝙ pta diuie
ſtatus ille iudaice legis fuit totus figuralis ac plenus obſcuri- legis ſūt
tatibꝰ ꝛ enigmatibꝰ. Que obſcuritas deſignata fuit Exo. xxxiiij. ſpeculū
vbi lr̄a nr̄a h̄z, ꝙ deſcendēret Moyſes de monte Sinay habebat aie rōna
faciē cornutā ex ꝯſortio ſermonis dei. Alia ſūt litera h̄z faciem lis.
ſplendidā: qđ melius dī ſm Tho. in cōmento aureo ſup. ii. ep̄la Nota o-
ad Coꝝ. iii in lectione. ii. Nec eſt intelligēdū Moyſen habuiſſe mnia. ſan
cornua ſicut quidā eum depingūt: ſed dī facies eiꝰ cornuta pro- ctus tho
pter radios q̄ videbant̄ eſſe quaſi q̄dam cornua: vt dicit ibidem mas. q̄-
Thomas. Ideo Moyſes q̄n loquebat̄ ad pp̄lm velabat faciē re facies
ſuā: qꝛ vt dī. ii. ad Coꝝ. iij. c. Nō poterāt intēdere filij Iſrael in moyſi di
faciē Moyſi ꝓpter gloriā vultus eiꝰ. Et Exo. xxxiiij c. dī ꝙ filij citur co-
Iſrael videbāt faciē egredientis Moyſi eſſe cornutā: ſed operiebat nuta.
rurſus faciē ſuā: ſi q̄n loquebat̄ ad eos. Obſcuritas ergo illius Paulꝰ.
legis in hoc ſignificata fuit ꝙ Moyſes velata facie publicauit Obſcuri
eam pp̄lo Iſrael. Velamen illud erat obſcuritas figuraꝝ: que ꝑ tas leg̃
xp̄m euacuata eſt: qꝛ per eū figure adimplete ſunt ꝛ explanate. moyſi: in
In cuius euidentiſſimū ſignū in paſſione eius velum tēpli ſciſ- q̄ figura
ſum eſt in duas partes a ſummo vſq; deorſum: vt dicitur Mat- ta fuit.
thei xxvii. ꝛ Marc. xv. ꝛ Luce xxiij. Ideo ſanctus Thomas in Nota de
iij. parte. q. xlv. art. iiij. dicit ſic. Diuiſum eſt velū in paſſione xp̄i paſſione
ad oſtendendū reſerationem myſterioꝝ legis. Aperta ſunt mo xp̄i.
numenta ad oſtendendū ꝙ per eius mortē mortuis vita daret̄. S. Tho
Terra mota eſt, et Petre ſciſſe ſunt ad oſtendendum ꝙ lapidea mas de
hominum corda per eius paſſionē emollirētur: ꝛ ꝙ totus mun paſſione
dus virtute paſſionis eiꝰ erat in melius cōmutādus. hec Tho. xp̄i.

Amplius oñdit obſcuritas iudaice legis ex multitudie p̄ceptoꝝ ei⁹. Nā dicūt hebrei, q̄ ſi ↄputēt oia p̄cepta tā affirmatiua q̄ȝ negatiua ſūt in nūero ſexcētū tredeci: qꝛ (vt dicūt) affirmatiua p̄cepta ſūt .ccclviij. Sȝ q̄re i tali nūero data fuerit q̄dā talē aſſignāt rōeȝ, vcȝ ex eo q̄ tot oſſa ſūt in corpe hūano ſcd̄m phiſicos. Magn⁹ aūt albert⁹ alr̄ cōputat oſſa hūani corpis. Nā i j. li. d̄ aialib⁹ i trac. ij. c. xiij. d̄t ſic f̄ȝ ſubtiliſſiā ↄputationē ſūt oſſa i hoīs corpe cclxxj. p̄ter ea q̄ recepim⁹. Quidā aūt nō ↄputāt vngues ⁊ nō ↄputāt duo oſſicula guttur. dicūt eñ cartilagines eē, ⁊ nō ↄputāt oſſa femoris q̄ nos int̄ ſpōdiles niſi p̄ vno, ⁊ os caude p̄ vno. Et dicūt q̄ etiā oſſa āchaꝝ eadē ſūt cū oſſe femoꝝ. Et qꝛ illi auferūt a p̄dicto nūero oſſa. xxviij. dicūt nūerū oſſiū eē ita q̄ oſſa ducēta ſūt atq̄ q̄ter duodena. Hec Alber. Et ſic patȝ q̄ p̄cepta affirmatiua iudaice leg. corr̄ndēt i nūero oſſib⁹ hūani corpis. Negatiua vero p̄cepta illi⁹ f̄m hebreos erāt. ccclxv. Rō hui⁹ nūeri aſſignat̄ a q̄buſdā q̄ dicūt ex eo i tali nūero data fuiſſe: qꝛ tot ſūt dies in āno. ſ. ccclxv. Sic igr̄ liquet q̄ oia p̄cepta leg. moyſi ſiml̄ cōputata nūero. cxiij. Uidens aūt deus tantoꝝ p̄ceptoꝝ difficultatem compaſſus fuit in pplo. Et iō totam illam m̄ltitudinē preceptorū reduxit ad nūerum denarium q̄n dedit legem Moyſi in mōte ſinay in duabus tabulis lapideis: vt h̄r. Exo. xxxiiij. c. In quibus quidem tabulis ſecundū Aug. ⁊ alios doctores catholicos ſic ordinata ac deſcripta p̄cepta decalogi. Nā in prima tabula erāt tm̄ tria p̄cepta q̄ ordināt hoīeȝ ad deū. In alia aūt tabula erāt. viij. p̄cepta q̄ ordināt hoīem ad proximū. Sȝ rabbi Salomō ⁊ Joſephus atq̄ ceteri doctores hebreorū dicūt, q̄ in p̄ma tabula erant quinque precepta deſcripta ⁊ quinq̄ in alia. Uñ Joſeph⁹ in iij. lib. antiq̄tatis iudaice. x. vj. d̄t q̄ Moyſes oſtendit filijs iſrl̄ duas tabulas habētes ſcripta illa x. p̄cepta i vtraq̄ quina. hec Joſeph⁹. Tādē vēit dñs ieſ⁹ xp̄s i hū mūdū pctōres ſaluos facere: qui aperiens ſinū clementie ſue legē euangelicā cōdidit breuem, facilem, ac dilucidam. Legem vtiq̄ amoris dilectionis ⁊ charitatis vt ab omnibus poſſet ſciri: ⁊ nullus propter ignorantiam aut difficultatem poſſe excuſari in tramite ſalutis eterne. Idcirco omnia precepta decalogi reduxit ad duo. Hoc ptȝ Math. xxij. c. vbi quidam legiſdoctor interrogauit dominum Jeſum chriſtum: dicens. Magiſter quod eſt magnum madatum in lege. Et ait illi ieſus. Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo, ⁊ ex tota anima tua, ⁊ ex tota mente tua. Hoc eſt maximū ⁊ primū mādatū. Scd̄m aūt ſimile eſt huic. Diliges proximū tuū ſicut teipſum. In his duobus mandatis vniuerſa lex pēdēt ⁊ pp̄he. Hec ibi. Cōſiderās eñ dñs Jeſ⁹ nr̄aȝ debilē fragileq̄ naturā, ⁊ q̄ non oēs poſſunt ſciētie inſudare: niſi p longa tempora, ⁊ cum admixtione multoꝝ erroꝝ. Ideo vniuerſalem legem in duobus preceptis dilectionis concluſit. Nam oia man

Obſcuritas legis moyſi oñdit in m̄ltitudie p̄ceptorū ei⁹.

Quot erāt p̄cepta affirmatiua.

Nota q̄ oſſa ſūt i corpe humano.

precepta affirmatiua erāt. ccclviij. qꝛ tot oſſa ſunt in corpe hoīs.

Negatiua p̄cepta erāt ccclxv. et q̄re.

Sūma oīz p̄ceptoꝝ erāt. vij. C. xiij.

Dr̄ia iter doctores catholic. et he. Auguſtinus rab. ſalo. ⁊ Joſep.

Oia p̄cepta leg. p xp̄z reducunt ad duo.

Oia mādata leg. redu cūt ad ac tū diligēdi.

data decalogi ordinant ad actū diligen . Precepta eñi p̄me tabule ordinantur ad diligēdū deum Precepta ꝟo ſcđe tabule ad diligēdū ꝓximū. hinc paul⁹ ad Ro. xiij c. Qui eñi diligit ꝓximū legē impleuit. Nā nō adulterab: nō occides: nō furaberis: non falſum teſtimoniū dices: nō ↄcupiſces: ⁊ ſi qđ eſt alđ mādatū in hoc ꝟbo iſtaurat. Diliges ꝓximū tuū ſicut teipſū: plenitudo ꝗ legꝭ eſt dilectio. Hec Paul⁹. Sicut ꝗ hō ↄſtat ex duob⁹, ſcꝫ aīa et corpe: ſic pfectio nr̄a ad deū in his duob⁹ p̄cepꝭ ↄſiſtit. Et ſicut duob⁹ oculis videm⁹ oia: ⁊ duab⁹ aurib⁹: ⁊ duob⁹ narib⁹ adoram⁹: ⁊ duab⁹ manib⁹ oia opamur: ⁊ duab⁹ tibijs vl' pedib⁹ ābulam⁹. Sic parit in his duob⁹ mādatꝭ. ſ. in dilectiōe dei, ꝓximi: ⁊ omnia videmus: oia adoramus: omnia operamur ad ſalutem neceſſaria. Et idcirco ſignanter in duabus tabulis p̄cepta decalogi ſcripta ſunt: vt daretur intelligi ꝙ omnia in duo per xp̄ꝫ erant aggreganda. Propterea. S. Thom̄ in j. ij q c. xcix. ar. j. in rñſione ad. ij. argumentum: dicit p̄cepta diuine legis a deo data ſunt vt hoies inſtruerentur ad dilectionem dei ⁊ proximi: quia in his duobus mādatis ois lex pēdet ⁊ ꝓphete. vt dictum eſt Sed videamus pro recreatione languentis anime de ſingulis preceptis diuine legis aliqua ſub breuibus.

Paulus.

Quare oia precepta redu cunt ad duo.

Alia rō S. Tho.

De primo precepto diuine legis.

Nihil enim ſancta ⁊ ſingularis illa maieſtas clementiſſimi dei aliud ab homine deſiderat quā ſolam obedientiam celeſtium preceptorum eius: quam ſi quis puro corde obtulerit, profecto nobile ac iuge ſacrificium pro reuerentia eterni patris qui nos conclusit: ⁊ animauit ſatis pie religioſeꝗ ditauit. In cunctis autem preceptis diuine legis cautius obſeruandum eſt non quale aut quantum ſit qđ iubet: ſꝫ quātus ſit ille q iubet: vt ait Hieronymus ad Teſiphontem vrbicum: ⁊ ſicut alibi teſtat hieronymus. Non ideo putes a liqua cōtēnēda eſſe mandata. quia leuiora ſunt. Tam enim maxima illa ꝙ minima a deo imperata ſunt. Et contemptis cuiuſꝗ preceptis precipientis iniuria eſt. In quouis ꝓpoſito: in quouis gradu equale pcīm eſt vel prohibita admittere, vel iuſſa non facere. hec Hierony. Et ideo facile oia precepta veniunt in effectū Ait Leo papa: qn et grā p̄cedit auxiliū: ⁊ obedientia mollit imperiū. Nec dura ibi neceſſitate ſeruitur vbi diligit quod iubetur Et certe nō eſt amicus recti (ait Aug.) qui ſi fieri poſſet mallet id quod rectū eſt nō iuberi. Si vis ergo ad vitam ingredi: ſerua mandata inqt veritas: quia in diuinis mandatis maxima ſapientia ac ſciētia ſpūſſancti reperitur: atꝗ in eis relucet ois reuerentia diuini cultus. Idcirco cum maximo ordine inſtinctu ſpūſſancti deſcripta ac numerata ſunt. Primum igitur preceptū diuine legis ſcribitur Exodi. xx. ſic Non habebis deos alienos coram me. Per quod

Sola obſeruātia p̄ceptoꝝ petitur a deo

Hierony.

Leo pa.

Auguſtinus.

Primū p̄ceptū.

preceptũ dirigit in amore dei. Et ꝓpter hoc iubet illũ legitime adorare ⁊ colere: ⁊ ꝓhibet oem̃ ſupſtitionẽ ⁊ oẽm cultũ, ⁊ reuerentiam alioꝝ deoꝝ, quos ceci petõꝝ putãt deos, ⁊ nõ ſunt ſaturnũ, dico iouẽ venerẽ, ⁊ cetera idoloꝝ portẽta. Eſt q̇ppe idolatria maximũ oĩm petõꝝ. Ideo in hoc p̄cepto excluditur penitus oĩs cultus falſoꝝ deoꝝ, q̃ſi p̄cipuũ impedimentũ vere religiõis: qꝛ hõ nõ põt deo ſeruire ⁊ mãmone: vt ait veritas Math. vi. c. Propterea ſcire debes ſm Tho in. ij. q. xciiij. art. j. ꝙ idolatrare nil aliud eſt, q̃ꝫ excedere debitũ modũ diuini cultus: qḋ q̇dẽ p̄cipue fit q̃n diuinus cultus exhibet̃ cui non dꝫ exhiberi. Dꝫ autẽ exhiberi ſoli ſummo deo rõne creationis ⁊ gubernationis. Ex q̇ patet ꝙ idolatria nil aliud eſt, q̃ꝫ latriã .i. cultũ dei alicui creature exhibere. Nota ergo ad maiorẽ euidentiã huius p̄cepti ꝙ triplex eſt adoratio: ſcꝫ latrie, dulie ⁊ hiperdulie. Prima adoratio d̾r latria, q̄ nil aliud eſt, q̃ꝫ quidã cultus ſiue honor deo exhibitus. Et ſicut dicit S. Tho. in iij lib. ſnĩa. x. diſt. ix. vbi q̃rit, vtrum latria debet̃ deo rõne potẽtie? hec latria ꝓꝑ eſt ſeruitutẽ quam debemus deo: qꝛ fecit nos: vñ debetur ſibi latria in q̃ꝫtũ creator, ſm ꝙ ipſe eſt finis, ⁊ origo prima nr̃i eſſe. Scḋa adoratio dicit̃ dulia, que ſm Tho. in. ij. ij. q. ciii. ar. iiij. nil aliud eſt, q̃ꝫ quidã honor, vel cultus, vel ſeruitus, q̄ exhibet̃ homini rõne alicuius dignitatis, ſcitatis, virtutis vel bonitatis. Sicut latria eſt ſeruitus, que debet̃ deo rõne creationis. Tertia adoratio d̾r hiperdulia, que eſt dignior dulia: hec exhibet̃ creature rõne excellẽtie ſingularis cõicate a deo. Sicut puriſſime virgini q̄ honoratur: vt mater filiũ dei. Ideo debetur ei nõ qualiſcunq̧ dulia: ſed ratione tante dignitatis exhibet̃ ei hiperdulia. Que ideo d̾r hiperdulia quaſi per duliã ad latriã accedẽs. Si ergo loquamur de adoratione latrie ſolus deus adorat̃ iſta adoratione, ⁊ nõ adoratur dulia vel hiperdulia. Vñ Deut. vi. c dicitur. Dñm deum tuũ adorabis: ⁊ illi ſoli ſeruies .ſ. ſacrificiũ offerendo in recognitionem bñficij creationis: ⁊ qꝛ in eo eſt ſuprema ratio maieſtatis ⁊ dñij. Ideo ſeruitiũ vel obſequiũ ſic deo exhibitum dicit̃ latria, que eſt actus nobiliſſimus ⁊ maxime laudabilis. Nam inter oĩa obſequia, que aguntur exterius ad reuerentiã pertinentia adoratio eſt ſignũ, vel actus interioris reuerẽtie per maxime oſtẽſiuus. Vñ adoratio d̾r actus charitatis: qꝛ charitas facit diligere deũ: ideo facit adorare eũ. Adoratio eſt actus fidei: qꝛ fides oſtẽdit cui principaliter adoratio ſit exhibenda. Etiã adoratio d̾r actus iuſtitie: qꝛ iuſtitia dat vnicuiq̧ qḋ ſuũ eſt. Ideo adorat deum cui ſoli debetur adoratio. Nominatur pariter pietas q̃ꝫtum ad effectũ deuotionis. Dicitur etiã religio quantum ad determinationẽ operũ ad que homo ſe obligat in cultũ dei. Dicitur quoq̧ theoſobia, id eſt, diuinus cultus. Vel euſepia i. bonus cultus: vt dicit beatus Tho. in. iij. lib. ſent. diſtin. ix. Et ſic

Idolatria ẽ maximũ oĩꝫ petõꝝ.
S. Tho.
Quid eſt idolatria
Triplex eſt adoratio.
Pria adoratio dicitur latria.
S. Tho.
Secũda adoratio dulia.
Tertia adoratio hyꝑdulia.
Solꝰ deꝰ adorat̃ latria et q̃re.
Adoratio eſt ſignũ maxime reuerentie, charitatis ⁊ actꝰ fidei.
Et actus iuſtitie.
Et actus pietatꝫ.

ptz, q quicũqz exhibet adoratione latrie alicui creature est ydolatra: eo q diuin⁹ cultus nõ dat creature cui nõ debetur. ¶ Cõsequẽter sup hoc pcepto mouent aliqua dubia. Primo ptingit dubitare an xps debeat adorari vnica adoratione cũ in eo sunt due nature s. hũana & diuina. Rñdeo fz Thom. i. iij. pte. q. xxv. ar. j. vbi dt, q cũ in xpo sit vna psona tm̃ & due nature: ex pte ei⁹ q̃ adorat est q̃dẽ vna adoratio & vn⁹ honor. Sz ex pte cause qua adorat pñt dici plures adorationes. Et dat exẽpliũ sctũs Tho. de hoie i q̃ sunt plures excellẽtie q̃ sunt cã honoris: puta prelatio, sciẽtia & virt⁹. Erit q̃dẽ illi⁹ hois vn⁹ honor ex pte eius q̃ honorat. plures tñ fm causas honoris. Hoc eñ est q̃ honorat ppt plationẽ, & ppt sciẽtiã, & virtutẽ. Sic igitur in xpo cũ sit vna tm̃ psona erit vna adoratio ei⁹ & vn⁹ honor: sz cũ sint plures cause honoꝝ ei⁹ erũt plures adoratiões ei⁹. Ut scz alio honore adoret pter sapiẽtiã increatã: alio ppt sapiẽtiã creatã. Et sic ptz rñsio qõnis. ¶ Scdo querit. Utrũ caro sit adorãda adoratione latrie? Et at q nõ. Nã dictũ est q latria exhibetur deo in recognitionẽ bñficij creationis: & q in eo est suprema ratio maiestatis & dñij. Sz creare nõ cõuenit carni vel humanitati xpi: g nõ est ei exhibẽda latria. Huic qõni rñdet sctũs Tho. in. iij. li. sent. di. ix. vbi q̃rit. Utrũ hũanitati xpi sit latria exhibẽda? In rñsione ad. j. argumentũ vbi dicit q humanitas xpi põt considerari dupliciter. Vel put intelligitur nõ cõiuncta vbo. & sic nõ debetur ei latria: sed hec consideratio est in intellectu tm̃. Vel prout intelligitur vnita vbo: & sic põt & debet honorari vno honore cũ verbo & sic debetur ei latria. Uel alio modo, & ita debetur ei dulia vel yperdulia: & sic loquitur glosa super illud psalmi. Adorate scabellũ pedũ &c. q̃ dicit q caro xpi nõ est adorãda illa adoratiõe que soli deo debetur. Ad argumẽtũ dt, q quamuis creare nõ cõueniat carni vel humanitati xpi. Conuenit tñ persone verbi cui vnit fm quã nõ est minor patre: cũ qua simul adorat & glorificat adoratione latrie: ex quibus ptz resolutio questionis. Si aũt scire vis vtrũ imaginib⁹ xpi debeatur honor latrie. Uel qualis adoratio debeat scte cruci, vel purissime virgini. Et iterum de adoratione imaginũ & sanctorũ. vide sanctũ Thomã in. iij. lib. senten. distin ix. per totum Et in. iij. parte. q. xxv. per totum. ¶ Tertio queritur. Utrum angelus possit adorari adoratione latrie? & videtur q sic. Nã legimus. Gen. xviij c. q abrahe sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore diei apparuerunt ei angeli: quos cum vidisset adorauit in terram. Etiam in. iij. lib. Regũ j ca. habetur q Nathan propheta ingressus ad regem Dauid adorauit eum pronus in terrã. Similiter Josue cecidit pronus in terrã adorans angelũ qui apparuit ei: vt dicitur Josue. v c. Item legitur Apocal. vlti. c. q Joannes voluit angelum adorare & prohibitus est ab eo. Non autem prohibuit

Mouent dubia.
S thom
Xps adorat vnica adoratione.

Utrũ caro xpi sit adorãda adoratione latrie?
Arguit.
S. thom

Rñsio ad argumẽtum.

Utrũ angel⁹ possit adorari adoratione latrie? Adorat Nathã Adorat Josue.

ſet eũ angel⁹ ſi eũ dulia adorare voluiſſet: q̃ꝛ hec dulia angelis
ſctis debetur: ꝫ volebat eũ adorare latria. Et ſic vꝫ ꝙ adoratio
latrie q̃ ſoli deo debeť ẽt creaturis ꝫ ſctis viris exhibeať. Huic

S. thom̃ reſpõdet qõni.

obiectioni rñdet ſctũs Tho. i. ij. ſi. q. lxxxiij. ar. j. in rñſione ad j. ar
gumentũ ſic dicẽs. Alia veneratione veneramur deũ qđ ꝑtinet
ad latriã: ꝛ alia veneratione q̃ſdã excellẽtes creaturas: qđ perti
net ad duliã. Et q̃ꝛ ea que exteri⁹ aguntˀ ſigna ſunt interioris re
uerentie q̃dã exteriora ad reuerentiã ꝑtinẽtia exhibenť excellẽ

Nota verba

tib⁹ creaturis inter q̃ maximũ eſt adoratio. Sꝫ aliq̃d eſt qđ ſoli
deo exhibeť. ſ. ſacrificiũ. Vñ Augu. dicit in x. lib. de ciuitate dei.
Multa de cultu diuino vſurpata ſũt q̃ honorib⁹ deferunť hũa
nis ſiue hũilitate nimia, ſiue adulatiõe peſtifera. Ita tñ ꝙ q̃bus
ea deferũtur hoies hñtur q̃ dñr colẽdi ꝛ venerãdi. Scđm aũt re
uerentiã q̃ creature excellẽti debeť Nathã ꝓpheta adorauit dd.
Scđm aũt reuerẽtiã que debeť deo Mardoche⁹ noluit adorare
Amã: timẽs ne honorẽ dei trãſferret ad hoiem: vt đ: heſter. xiij
c. Et ſimil'r ſm reuerẽtiã debitã creature excellẽti abrahã ado

S. thom̃ Abrahã potuit ãgelis exhibere latriã ꝛ quõ

rauit angelos: ꝛ etiã Joſue. vt đꝛ Joſue. v. c. Quãuis poſſit intel
ligi quod adorauerint adoratiõe latrie deũ q̃ in ꝑſona angeli ap
parebat ꝛ loquebať. Vñ S. Tho. i. iiij. lib. ſniaꝝ di. ix. vbi querit.
vtrũ viris ſctis ſit exhibẽdus honoꝛ latrie: i rñſione. ad. ij. argu
mẽtũ đt, ꝙ angeli illi nõ apparuerũt abrahe i ꝓpͣ natura: ſꝫ in
q̃buſdã corporib⁹ q̃ſi imaginib⁹ aſſumptis. Vñ inquãtũ erant

Notã ꝙ Joãnes volebat angelũ adorare.

imagines repreſentãtes trinitatẽ poterãt adorari latria: nõ aũt
inquantũ repreſentabãt angelos ipſos. Si autẽ loquamur ſm
reuerẽtiã que debeť deo ꝓhibitus eſt. Joannes angelum adora
re Apoca. vlti. c. tũ ad oſtendendum dignitatem hois quã ade
ptus eſt per xp̃m: vt angelis equetur. vñ ibi ſubditur. Cõſeru⁹

Alia rñſio. Joannes ꝓhibit⁹ eſt adorare ãgelũ triplici ratione.

tuus ſum ꝛ frm tuoꝝ, tum etiã ad excludẽdũ idolatrie occaſio
nem. vnde ſubditur deum adora. ſ. adoratione latrie. Vñ dic ſm
Thomã in. iij. ſent. diſtin. ix. vbi querit: vtrũ ſine peccato alicui
creature poſſit latria exhiberi in rñſione ad. j. argumentum ꝙ
Joannes volebat adorare angelum dulia: ſed prohibitus fuit
propter tria. Primo ad oſtẽdendum dignitatẽ ipſius Joannis
que multis angelis dignioꝛ fuit. Secũdo ad euitãdũ ſpeciẽ ido
latrie ne ſub pretextu dulie occaſionaliter latria exhibereť crea
ture: quod eſt maximũ malum. Tertio ad oſtendendũ exaltatio

Vtrũ adorans diabolũ trãſfiguratũ peccet robert⁹ holcot.

nem humane nature ſuper angelos in homine aſſumpto. Hec
Thomas. Et ſic ꝑꝫ rñſio ad obiecta de angelis ꝛ ꝑ conſequẽs
reſolutio qõnis. Quarto queritur: vtrum adorans diabolũ tranſ
figuratum in effigiẽ xp̃i per erroꝛem inuincibilẽ deluſus excu
ſetur ab idolatria per talem ignorantiã. Ad hanc qõnem rñdeo
ſm magiſtrum Robertum holcot in. iij. lib. ſeñ. q. j. arti. v. princi
pali: vbi dicit ſic. Nõ ſolum talis excuſať a pctõ immo tñ mere
tur quantum mereretur ſi xp̃m adoraret: ſi tñ fecit qđ in eo fuit

ad diſcernēdū an xp̄s fuit vł nō? Et adduci tale rōnē. Oſtēdat
ſe xp̄s petro in certa effigie. credat petr⁹ eū eē xp̄z ꝛ adoret eū
adoratiōe latrie. Et ſiłr oñdat de⁹ diabolū oīno in ꝯſiłi effigie
Jeſu ꝛ ſub eiſdē figuris ꝛ adoret eū Joānes. Tūc q̄ro an Joan
Nota pulchrā rōnez
nes peccat an nō? Si ſic ḡ petr⁹ peccat. Cōſequētia ptz: q̄ non
maiorē certitudinē hz petr⁹ q̄ Johānes. Si vero nō peccat/hr̄
ꝓpoſitū. Iterū Robert⁹ holcot in eod ar. poſt mł'ta aurea di-
cta, pbat ꝓpoſitū ſuū p talē inſtātiā. Ponat̄ ꝙ xp̄s dimiſiſſet
hūanitatē aſſūptaz iā adultā: ꝛ hoc latuiſſet btā v̄ginē ipſāmet
nihilomin⁹: adoraſſet iſtū hoiez adoratiōe illa qua pri⁹: igr̄ er-
raſſet: ꝛ tamen in nullo peccaſſet. q̄ error facti ē ſimpłr inuinci-
bilis. Notādū eſt ergo ſm Robertū holcot ibidē ꝙ contingit er
rare dupliciter: vł errore pꝛiculoſo/vł errore nō periculoſo. Er-
Robert⁹ holcot. hō errare pōt dupliciter.
ror periculoſus eſt quotiens quis errat ꝯtra articulos fidei, vel
precepta diuina. Error non periculoſus eſt q̄ñ aliquis decept⁹
ignorantia inuincibili approbat falſa pro veris. In caſu autē
iſtius articuli de trāſfiguratione diaboli in effigiē xp̄i: verū eſt
ꝙ Joannes erat credens illū q̄ eſt diabolus eſſe deum: ſed certe
error iſte cum ſit inuincibilis ꝛ non ſit ꝯ aliquē articulū nec con
tra bonos mores non eſt periculoſus: ꝛ hoc eſt qđ expreſſe dicit
magiſter lib. iiij. di. iij. c. iiij. Diabolus eñ tranſfigurans ſe in an
Magr̄ ſniaꝝ.
gelum lucis ſi credatur bon⁹ nō eſt error pꝛiculoſ⁹. hoc etiā ſatiſ
declarat Aug. in lib. Enchiridion. c. lix. Et eſt gloſa commu-
nis. ij. Coꝝ. xj. c. Sathanas enim trāſfigurat ſe in angelum lu-
Aug.
cis quādo ſenſus corporis fallit: mētem vero nō mouet a vera rō
ne vel ſnia/nullū eſt in religiōe pꝛiculū: quiſq3 vitā fidelē gerit. vł
cum ſe bonum fingens ea vel facit, vel dicit q̄ bonus angelus,
Etiam ſi credatur bonus non eſt error periculoſus aut morbi-
dus: hec omnia Robert⁹ holcot. ¶ Sed ſanctus Thomas ſup
hac queſtione in iij. li. ſenten. diſt ix. vbi querit. Utrū ſine pecca
S. tho. q̄d dicit ſup hac q̄ſtiōe.
to poſſit latria exhiberi alicui creature. In reſpōſione ad iij.
argu. dicit ſic. Nō poteſt diabolus in ſpecie chriſtiani apparēs
ſine peccato adorari: niſi ſit ꝯditio actu explicita. Non eñ ſuffi-
cit ſolo habitu. Quia ipſa nouitas rei inſolite ꝯſiderationem ꝛ at-
tentionem req̄rit. ſicut dr̄ de beata virgine. Luce. j. ꝙ cogitabat
qualis eſſet iſta ſalutatio. Hec Thom. Sed q̄ teſte Gregorio
Grego.
hoſtis noſtri malitia tanta arte decipiendi ſe palliat: vt plerunq3
ante deceptus mentis oculos culpas virtutes fingat: vt inde
quiſq3 quaſi expectet premia. vñ eterna dign⁹ eſt inuenire tor-
menta: Idcirco notanda ſunt aurea verba ſancti Thome q̄ nos
cautos reddit q̄ñ Sathanas ſe tranſfigurat in angelum lucis p
que ſigna cognoſci poſſit. Uñ in cōmento aureo ſuper. ij. epł'ā
ad Coꝝ. xj. c. lectione iij. ſuper illo paſſu. Ipſe enim Sathanas
trāſfigurat ſe in angelum lucis. dicit ſic. Notandū eſt enim ꝙ
Sathanas tranſfigurat ſe aliq̄ñ viſibiliter: ſicut btō Marti-

Sathane, per q̄ ſigna cognoſcitur.

Bonꝰ angelꝰ terret in p̄n cipio.

Malꝰ angelus ſtupefacit.

Aliter declarat̄ q̄ſtio. Nota tres rationes.

no vt deciperet eū, ꝛ hoc mō multos decepit. Sed ad hoc valet ꝛ neceſſariū eſt diſcretio ſpūs quā ſpecialiter deus ꝯtulit b. Anthonio. In hoc tñ pōt cognoſci ꝙ ſathanas ſit: qꝛ bonꝰ angelus in principio hortat ad bona ꝛ ꝑſeuerat in eis. Sꝫ malus i principio quidē ꝓdicit bona: ſed poſtmodū volēs explere deſideriū ſuū: ꝗ̄ intēdit. ſ. decipere, inducit, ꝛ inſtigat ad mal. j. Joā. iiij. Omni ſpūi nolite credere ſꝫ ꝓbate ſpūs ſi ex deo ſint: qm̄ multi pſeudoꝓphete exierūt in mūdū. Et iō Joſue cum videret angelū in cāpo ſuo dixit. Jud. v. c. Noſter es an aduerſariorū? Aliud ēt ſignū eſt ꝙ bonꝰ angelus ꝛ ſi terreat in principio tñ ſtatim cōſolatur ꝛ ꝯfortat: ſicut zachariā cui dixit. Luc. j. c. Ne timeas zacharia. Et ad beatā ꝟginē dixit. Ne timeas Maria. Malus aūt angelꝰ ſtupefacit ꝛ deſolatū dimittit. Et hoc iō vt ſtupefactū faciliꝰ decipiat, ꝛ ꝑſuadeat ſibi. Aliqñ aūt trāſfigurat ſe inuiſibiliter: ꝛ hoc qñ ea q̄ in ſe mala ſunt facit apparere bona ꝯuertendo ſenſus hois inflāmando ꝯcupiſcētiā. Prouer. xiiij. Eſt via q̄ vr̄ hoi iuſta: nouiſſima aūt eius deducūt ad mortē. Riſus dolore miſcebit: ꝛ extrema gaudij luctus occupat. Hec ibi. Sic decepit monachū quē dū ꝓpoſuiſſet in aīo ſuo nūq̄ꝫ exire cellā ſuggeſſit ei diabolus ꝙ bonū eſſet vt exiret ad eccleſiam ꝛ reciperet corpus xp̄i. Cui ſuggeſtiōi ꝯſentiēs ꝓpoſitū mutauit vadēs ad eccleſiā. Poſtmodū cognoſcēs eū fuiſſe diabolū gl'iatꝰ eſt monachꝰ ꝙ nō decepat eū: qꝛ ad bonū fuerat. Et tñ iā remouit eū a propoſito cōtinue ſtādi in cella. Poſtmodū vero iterū ſuggeſſit ei: ꝙ pater ſuus eſſet mortuꝰ ꝛ dimiſerat ſibi multas diuitias diſtribuēdas inter pauperes: ꝛ ꝙ iret ad ciuitatem. ad quā cum iret nunq̄ꝫ rediit ad cellā ꝛ mortuꝰ eſt in pctō: vñ valde difficile eſt ꝙ hō caueat ſibi. Et ideo recurrendum eſt ad adiutoriū diuinū. Job. xlj. c. Quis reuelabit faciē indumenti eius. Quaſi dicat nullus niſi deus. Hec Tho. ¶ Sunt alij q̄ dicunt ꝙ Sathanas in angelū lucis trāſfiguratus: vel in ſpē xp̄i apparens non eſt credendus eſſe xp̄s. Nec pōt adorari ſine pctō: ꝛ ideo nullo modo eſt adorandus. Et ſi quis ignoraret: tñ dicunt non excuſatur a pctō niſi diligentem adhibeat diſcuſſionē ꝛ cautelam: ꝛ hoc ꝓpter tres rationes. Prima eſt: qꝛ q̄libet eſt p̄munitus per ſacrā ſcripturam ꝙ angelꝰ tenebrarū transfigurat ſe in angelū lucis: vt dicitur. ij. ad Corin. xj. c. Et Mat. xxiiij. Multi venēt in nomine meo dicentes ego ſum chriſtus, ꝛ multos ſeducēt. Et ideo tenentur diſcutere ꝛ ſtatim nō adorare. Secūda ratio eſt: qꝛ habet remediū ōronis. Unde ſi oraret deum toto corde, vt reuelaret ei veritatē deus non dimitteret eū decipi. In hoc enim caſu intelligitur illud. Joan. xv. ca. Quicquid petieris a patre in nomine meo dabit vobis. Hoc eſt q̄cquid petieritis pertinens ad ſalutem: vt Aug. exponit dabit vobis. Ex hoc patet ꝙ q̄ ſic adorat non adhibet omnem diligentiā quā debet. Tertia rō eſt:

qꝛ talis adorās facile poſſet vitare ꝑiculū apponēdo cōditionē
hoc mō. Adoro te ſi tu es xp̄s. Et ita ex oib⁹ ſupradictis pꝫ rn̄=
ſio ad q̄ōnē. ¶ Quinto q̄rit̄: vtrū ille q̄ adorat hoſtiā nō ꝯſecratā
excuſetur ab idolatria. R̄n̄deo huic q̄ōni ſm̄ Tho. in. iij. lib. ſent.
diſt. ix. ar. quo ſupra in rn̄ſione ad. iij. arg. vbi dicit, ꝙ ille q̄ ado=
rat hoſtiā nō ꝯſecratā dꝫ eā adorare ſub ꝯditione: ſ. ꝫ ſi eſt cōſe=
crata. Nō tn̄ opꝫ ꝙ hec ꝯditio ſemꝑ ſit actu explicita: ſed ſufficit
ꝙ habitu teneat illā. Vn̄ nō peccat adorās eā: qꝛ nō adorat pu=
ram creaturā: ſed xp̄m ſm̄ intētionē ſuā. Sacerdos aūt ꝯtrū in
ſe facit ppl'm idolatrare: qꝛ offert ei purā creaturā ad adorādū.
hec Tho. Nota ergo hic ſm̄ Robertū holcot. ad maiorē euiden=
tiam huius q̄ōnis, ꝙ hō pōt facere oēm adorationē: ſcꝫ cū qua
ſtat cōtinue recta intētio in eodē: ꝛ tenet habitualr̄: ſic dicēs tm̄
vnū deū volo adorare: ſuppoſito ꝙ credat verū deū eſſe deū. Jō
ſcire debes ꝙ multoties hō ꝑ fidē erroneā meret̄: ꝛ p̄cipue qn̄
errat errore inuincibili, q̄ excuſat a toto. Hoc aūt oſtēdi pōt per
multa exēpla: ꝛ ꝑ varios caſus q̄s ponit p̄dict⁹ doctor Rober=
tus holcot in. iij. lib. ſent. q. j. art. v. p̄ncipali. Et p̄mo ponit caſum
cōmunē ꝛ vulgarē ſic dicēs. Ponat̄ ꝙ aliqua vetula audiat p̄=
latū ſuū p̄dicantē aliquē articulū hereticalē, de quo ipſa nō te=
netur hr̄e fidē explicitā. Sicut eſſet gr̄a exēpli de iſto articulo.
An xp̄s fuerit lāceatus ante mortē vel poſt? ꝛ p̄dicet ſibi aſſenti
ri ꝙ xp̄s ante mortē lāceatus fuit. Jſta vetula ꝓpt̄ obediētiam
quam hꝫ ꝛ bonā volūtatē, qua vult credere q̄cq̄d eccl'ia credit,
aſſentit iſti ſic p̄dicāti volūtarie putās ꝙ eccl'ia hoc credat. Hoc
caſu poſito dico ꝙ iſta vetula per iſtā fidē erroneā meret̄: cuius
ꝓbatio eſt: qꝛ aſſentit ex bona volūtate: ꝛ errat errore inuincibi=
li q̄ excuſat: ergo meret̄. ¶ Scd̄o legimus Luc. ij. c. ꝙ xp̄s duo=
decim erat annoꝝ cū aſcenderet Hieruſalē cū parētibus. Et cū
illi ꝯſummatis diebus feſtiuitatis redirēt: remāſit in tēplo puer
Jeſus neſciēte matre in Hierl'm. Jpſa ꝟo p̄cedēs itinere vnius
diei eſtimauit eū fuiſſe in comitatu viroꝝ cū Joſeph. Cum autē
cōſtaret ꝙ abeſſet q̄ſierunt eū dolētes inter cognatos ꝛ notos: in
tertio die regreſſi ſunt in Hierl'm: ꝛ inuenerūt eū in tēplo in me=
dio doctoꝝ. Supra iſtā hiſtoriā q̄ro. An btā ꝟgo meritorie cre=
didit ip̄m fuiſſe inter notos ꝛ cognatos, vel nō? Non lꝫ dicere ꝙ
non: qꝛ credidit, etiā ois actus credēdi ꝛ volēdi quem poſt cōce=
ptionem filij habuit fuit meritorius. ergo opꝫ dicere ꝙ merito=
rie credidit falſum. Nā ꝯſtat ꝙ ſua eſtimatio fuit falſa. ¶ Tertio
Magdalena credidit ꝙ xp̄s fuit ortholanus: ergo de xp̄o credi
dit ꝙ fuit nō deus. Et tn̄ ꝓbabile eſt ꝙ ipſa meruit ſic credēdo:
qꝛ xp̄s voluit eā ſic credere. ¶ Quarto reliqui ap̄l'i crediderunt
Judā fuiſſe predeſtinatū ꝛ dilexerunt eū: ergo ipſi errauerūt ſic
credendo: ꝛ tn̄ ſic errando meruerunt: ꝛ tenebantur ſic credere
ſicut patet. Unde etiam de hoīe qui eſt occulte malus boni te=

Utrū ille q̄ adorat hoſtiā nō conſecratā peccet pctō idolatrie?

Robert⁹ holcot.

Per fidē erroneā hō pōt mereri ꝛ q̄ñ.

Primus caſus cōmunis.

Exēpluꝫ de beata virgine Maria.

Nota de eſtimatione beate virginis.

Exēpluꝫ de Magdalena.

De apoſtolis.

De aliqs diſciplis.	nenť credere bñ. Et iō credēdū eſt q tenerēť errare: niſi errarent ſtāte lege q̄ nūc eſt ipi peccarēt. Quīto aliq̄ diſcipli crediderunt xp̄z eē mortuū poſtq̄ʒ reſurrexerat. qꝛ nō ꝯſtabat eis de hora reſurrectiōis ſue: ḡ tūc crediderūt eū reſurrecturū, ⁊ ꝑ ꝯſequēs crediderūt falſuʒ. Et tñ nō dñr iō peccaſſe: qꝛ ignorātia fuit inuincibilis.
Multi caſꝰ de iudice ſeclari.	Sexto mlťi caſꝰ occurrūt in quibꝰ hō credēdo erronee meret. Iudex em̄ credēs teſtibꝰ ḡ innocētē de quo nihil nouit: niſi ꝑ eos meritorie credit, ⁊ iudicat corde et ore q eſt occidēdꝰ: tñ errat.
De iudice eccl'iaſtico.	Similr iudex eccl'iaſticꝰ credit ⁊ dictat ꝑ allegata deceptus. tamen q adultera eſt vxor legitima ⁊ credit virū renuentem eā fore excōicatū. Et de fctō eccl'ia talem excōicat ⁊ tñ errat. Qui error meritum inducit ⁊ in nullo diminuit. Silr elemoſinarius dat tyrāno credens eum pauperē indigentē.
Alir de Loth.	Itē Loth recipit angelos ⁊ credidit eos fuiſſe hoies hoſpitio indigentes. Silr pr̄ putatiuus credit prolē alienā fuiſſe ſuā: ⁊ iō eā nutrit et educat ⁊ informat.
De illo q̄ credit ſe baptizatū ⁊ non eſt.	Similr aliqs ſe baptizatum credit: ⁊ nō eſt in rei veritate iſta fides ſibi ſufficit ad ſaluationem: ⁊ tamē erronea eſt. Et pariter laicus adorat hoſtiam nō ꝯſecratam: q̄ error nullo mō pōt ſibi imputari: qꝛ implicite credit oppoſitū. Et ideo qꝛ fides implicita eſt vera ⁊ ſctā: nō eſt ibi periculū aliqđ de errore. Sic igitur ptʒ q ille q̄ adorat hoſtiā nō ꝯſecratā excuſatur ab idolatria
Quot ⁊ q̄tra phibēť in p̄mo p̄cepto.	¶ Demū ꝑ cōcluſiōe ſciendū, eſt q in iſto p̄mo precepto ꝓhibetur ois ſupſtitio: ois diuinatio: ois incantatio: et ois vana obſeruatio Qui em̄ talia ꝓcurant aut operātur, non colūt vnum deum ſed adorant deos alienos ſ. demōes q̄ mēdaces ſunt: ⁊ alieni ab omni v̄itate. Iō abnegāt verū deū: ⁊ ꝑ ꝯſequēs maculantur pctō idolatrie: qđ quidem eſt oīm pctōꝝ maximū.
S. Tho. idolatria eſt pcm̄ g̃uiſſimū et quare.	hinc ſctūs Thom̄ in ij. ij q. xciiij. ar. iiij. dicit ſic. Peccatum idolatrie grauiſſimum eſt. Sicut em̄ in terrena republica grauiſſimum eſſe vr̄ q aliquis honorē regū alteri impendat q̄ʒ v̄o regi: qꝛ quantū in ſe totum reipublice pturbat ordinē. Ita in pctis q̄ ꝯtra deum ꝯmittunť: grauiſſimū q̄ppe eſſe vr̄ q aliqs honoreʒ diuinum creature impendat: qꝛ q̄tū in ſe eſt facit aliū deū in mūdo minuens principatū diuinū.
S. Tho. Idolatria eſt cā oiʒ pctōꝝ.	Et ſicut iterū dicit ſāctus Tho. ibidē articulo. ij. in rñſione ad. j. argumentum: idolatria eſt cauſa, initium, ⁊ finis ois peccati: qꝛ non eſt aliquod genus peccati qđ interdū idolatria nō ꝓducat vl' expreſſe inducēdo ꝑ modum cauſe: vel occaſionem p̄bendo ꝑ modū initij: vel ꝑ modū finis hec. Tho.
Uota ſlťa q̄ ſūt.	¶ Quicunq̄ʒ ḡ obſeruat vota indiſcreta: vt portare barbam: vel nudatus incedit ad aliquam eccl'iam: vel vouet non comedere caput piſcis, aut alterius animalis: vel q̄ vouet ieiunare in die dominica: vl' nō pectinare caput: aut non lauare faciē ⁊ hmōi: talia vota ſunt ſtulta et irrationabilia. Ideo prohibenda ſunt: ⁊ qui animo obſtinato obſeruat ea peccat mortaliter: ⁊ offendit in hoc primo precepto diuine legis. Nam

uotū ꝫ doctores catholicos dꝫ eē de re diſcreta ⁊ rōnabili: iuxta
dcm̄ Pauli. rōnabile ſit obſeqͥū vr̄m. Un̄ magr̄ ſniaꝝ in iiii. li. di.
xxxviii. dr. Uotū ē teſtificatio q̄dā pmiſſiōis ſpōtanee q̄ deo ⁊ d
his q̄ dei ſūt fieri dꝫ, q̄ diffinitio allegat̄ a. S. tho ii. ii. q. lxxxviii.
ar. i. Et iterū in iiii. li. ſniaꝝ. diſt. xxxviii. Silr̄ q̄ faciūt incāta
tiōes demonū furta vl̄ ad ſciēdū occulta. Et q̄ obſeruāt ſōnia
ad ſciēdū futura aut ill̄ fidē adhibēt. Aut q̄ arte vtit̄ nigromati
ca. Aut cū ſacramētis vl̄ reb⁹ ſcr̄amētalib⁹ incātatiōes / diui-
natiōes / ſupſtitiōes pcurat vl̄ facit, grauiſſie peccat. Etiā q̄ ex ꝯ
ſtellatiōib⁹ vl̄ ꝯplexiōib⁹ corpoꝝ vl̄ ex forma faciei vl̄ ꝫ lineas
man⁹ iudicat aliq̄d determinate peccat mortalr̄. ¶ Quicūq3 ēt
colligit herbas flexis genib⁹, aut dicēdo pr̄ nr̄. Aut q̄ comedit fo
lia ſaluie ſcribēdo Aue maria. vl̄ nomē xp̄i vt liberet̄ a febrib⁹.
Ul̄ qui ſoli lune vel cuicūq3 creature reuerētiā ſupſticioſā exhi
bēt ſe grauiter offēdūt in primo p̄cepto. ¶ Silr̄ obſeruare dies
egyptiacos, vel vnā diem magis q̄ aliā, fatuitas eſt: ⁊ q̄ talia ob
ſeruāt animo deliberato peccāt mortalit̄. Illi parit̄ q̄ ex garritu
auiū vel vlulatu canum: aut ex occurſu vulpis leporis lupi vel
alterius aial̄. Aut ex effuſione olei / vini / ſalis aque ⁊ hmōi: aut
qui ex agitatiōe aeris vel vētoꝝ ſuſpicāt̄ pditiōes fieri. aut ali
quid mali vel boni euenire / leuitas magna eſt et plurimū ta-
les male finiunt dies ſuos cum ſint modice vl̄ nullius fidei. Et
idcirco deus oēm diuinationem et ſupſtitionē phibet ſub pena
mortis propter maximam iniuriā q̄ fit creatori. Un̄ Deutero-
no. xviii. c. dr ſic. Non inueniat̄ in te q̄ luſtret filiū ſuū aut filiā
ducēt per ignē, aut q̄ ariolos ſciſcitetur, aut obſernet ſōnia atq3
auguria: nec ſit maleficus nec incantator. neq3 phitones conſu
lat nec diuinos: ⁊ q̄rat a mortuis vitatē. Hec ibi. Sꝫ q̄ pena
mortis ſit talibus danda oñditur clare Leuiti. xx. c. vbi dr ſic.
Aia que declinauerit ad magos ⁊ ariolos, ⁊ fornicata fuerit
cū eis ponā faciem meam ꝯtra eā ⁊ interficiā illā de medio popu
li mei. Et in fine capituli eiuſd dr ſic. Uir ſiue mulier in quibus
phitonicus vel diuinationis fuerit ſpūs morte moriantur / lapi-
dibus obruent eos. hec ibi. hinc Aug. et hr̄ xxvi. q. ii. Non ob
ſeruetis dies qui dr̄ egyptiaci aut kalendas Januarii: qr q̄ et
has ⁊ quaſcunq3 diuinationes aut fata, aut auguria obſeruat:
aut attendit: aut cōſentit obſeruantibus inutiliter ſine cā ma-
gis ad ſuam danmationē q̄ ad ſalutem tēdit. Siue per quoſdā
numeros litterarū ⁊ lune ⁊ pithagoricā nigromatiā egrotātiū
vite vel mortem vel pſpera vel aduerſa futura inquirūt. Siue
qui attendunt ſomnialia ſcripta et falſa Danielis noie intitu-
lata, ⁊ ſortes que dicunt̄ ſanctoꝝ aploꝝ: ⁊ auguria auiū. Aut a
liqua pro domo facienda: aut pp̄ter ꝯiugia copulanda: aut in
collectionib⁹ herbaꝝ carmina dicūt: aut pictaciolas p quauis
infirmitate ſcriptas ſuper homines et animalia ponūt / preter

Uotū dꝫ eē de re diſcreta ⁊ rōnabili. mag. ſniaꝝ.

S. Tho. Incātatiōes diuiatiōes phibēt̄ ⁊ nigromātie.

No. diuinatiōes q̄ ſequūt̄

Ois diuinatio ⁊ ſupſtitio ē phibita ſub pena mortis.

Aug. no. oia q̄ ſequūtur.

ſymbolum ⁊ orationem dominicā. Aut magis falſitatibus in grandinarijs ⁊ tempeſtatibus credunt. Qui autem talibus credunt ad eoꝝ domū euntes aut ſuis domibus introducunt ⁊ interrogant, ſciant ſe fidem xp̄ianā ⁊ baptiſmū preuaricaſſe ⁊ paganum ⁊ apoſtatam. i. retro abeuntē: ⁊ dei inimicū irā dei. Grauiter in eternum incurriſſe, niſi eccleſiaſtica pn̄ia emendatus deo reconcilietur. Hec Auguſtinus.

Auguſtinus d' arte magica ⁊ de alijs incātatiōib' q̄d dicit.

Iterum in capitulo precedenti Auguſtinus dicit ſic. Admoneant fideles ſacerdotes populoꝝ: vt nouerint magicas artes incātationeſq; quibuſlibet infirmitatibus hoīm nil remediū poſſe cōferre. Nam aīalibus languentibus, claudicātibus, vel etiam moribundis quicq̄ mederi: ſed hec eſſe laqueos ⁊ inſidias antiqui hoſtis quibus ille perfidus genus humanū decipere nititur. Et ſi quis hec exercuerit clericus degradetur: laicus anathematizatur. hec ille.

Offēdūt peruerſi xp̄iani ꝯ iſtud p̄ceptum.

Amplius cōtra hoc preceptū offendunt peruerſi xp̄iani: qui colunt iſta exteriora ac bona fallacia quaſi deū. Quibus ait Hieron. Quod quiſq; veneratꝰ plus ⁊ amat. Hoc illi deus eſt.

Hieron.

Sup̄bi.

Et idcirco ſuperbus, ⁊ ambitioſus colit honorē, famā, gloriā dignitates, p̄laturas, pompam mundi, ventū ⁊ aurā humani fauoris.

Auari.

Auarus colit aurū, argentū, pecunias, diuitias, rapinas, vſuras, furta. Cui creſcit amor nūmi quantum ipſa pecunia creſcit: vt inquit Iuuenal.

Luxurioſi.

Luxurioſus colit adulteria, fornicationes, laſciuias, voluptates carnales: ⁊ breuiter libidinoſa mens non ſolū cōm luxurie norā inſequitur: ſed ardentius etiā honeſta perſequitꝰ. Et que carnaliter diligit quaſi vltimo fini innititꝰ.

Guloſus

Guloſus colit comeſſationes, ebrietates, lauta cōuiuia, delicata cibaria, de quibus dicitꝰ ad Philip. iij. c. quorum deus venter eſt. Sunt alij qui precipitāter diligunt quoſdā hoīes aut filios, aut amicos, aut reges, aut principes, aut p̄latos vel cōſanguineos, pro quibus nō verentur oīa mala facere.

Alij abnegant deum.

Iſti omnes ſcd̄m allegoriam abnegant primum preceptum ⁊ ſunt idolatre, qui cultum dei creaturis exhibere videntur. Sed vti diligentius peccatrix anima conſcientiā ſuam diſcutere valeat: infra ſubiungā decē precepta diuine legis pulchre explanata ac diſtincta p̄ verſus.

Laus cuiuſdā doctoris ſine noīe.

Quis vero hec carmina ediderit neſcio hoc, vere ſcio q̄ fuit vir in diuinis ſcripturis eruditiſſimus ac ſecularium literarū non ignarus: qui breuiter ac dilucide omnia ⁊ ſingula apprehendit, que neceſſaria ſunt ad legitime rememorandū omnes tranſgreſſiones diuine legis. Et ſcio q̄ auctor eorum antiquus eſt, ⁊ facundus, ac vir magne auctoritatis. Unde ſplendor eccleſie Thom. plerunq; hos verſus in ſcriptis ſuis pro auctoritate adducit. Et precipue in. iiij. lib. ſententiarum, diſtin. xv. vbi mouet dubium. Utruꝫ ille ſolus qui accepit rē alicuius ad reſtitutionē teneatꝰ? Ibi enim allegat duos verſus ſeptimi precepti ſic dicēs. Quidam verſus dantur de illis qui tenētur ad reſtitutionem tales.

Iuſſio conſilium conſenſus palpo recurſus.
Participans mutus non obſtās nō manifeſtās. Hec Thomas.
¶ Quomodo etiā iſta duo carmina intelligūtur: ibidē Thom.
pulchre explanat. Idcirco totis reaſſumpti virib⁹ ſuadeo vni-
uerſis qui ſcripta nr̄a dignabunt perlegere: vt tū tā pro reuerē-
tia diuine legis q̄ eius qui edidit atq̄ pro neceſſitate ꝓprie ſa-
lutis hec carmina nō ſolum in ſcriptis ſed in memoria caro cor-
de retineantur. Super primo ergo precepto dicitur ſic.
¶ Qui colit extra deum, vel ſanctos quoq̄ creatum
Articulos fidei negans: ſi ſpemq̄ relinquit.
Voti tranſgreſſor vel qui mortalia vouit
Et tardans nimium: ſpernans implere promiſſum.
Fine malo vouens: ac per ſe vota refringens
Incantans. faciens fieri breuia ⁊ malefactor
Inuenit atq̄ docens addiſcens medius extans.
Aut orans obſeruat ſomnia ſortibus vtens
Blaſphemansq̄ deum: qui murmurat vel maledicit
Vel non poſſe refert: ſed deſpicit: accipit ipſe
Cibans vt faciat mala prauus preterit iſte.
Vnum cole deum: ſi ſic mortaliter egit.

Explanatio pri mi precepti p verſus.

¶ Hec de primo precepto dicta ſufficiant.
De ſecundo precepto diuine legis.

Secūdū p̄ceptū diuine legis ſcribit in lib. Exo. Non aſſumes nomē dn̄i dei tui in vanū. Sup quo p̄cepto doctores catholici diuerſa ſcribūt. Tu vero ad plenio rē intelligētiā nota ſub breuibus aureā ſententiam ſcti Tho. i. ij. ij. q. cxxij. ar. iij. vbi querit. Utrum ſm p̄ceptū decalogi conueniēter tradatur. Nam dīcq̄ per iſtud pre ceptū nō prohibet q̄libet aſſūptio diuini nois: q2 ipſa pōt multis modis laudabilit̄ aſſumi. vt pꝫ i diuinis laudib⁹ ⁊ ſonib⁹ bn̄di ctionib⁹ ⁊ aliis cerimoniis eccl'ie tā i p̄dicatiōib⁹ q̄ exhortatio nib⁹. Nec etiā ꝓhibet in hoc p̄cepto ois iuratio p nomē dei: q2 ipſa ēt multis modis pōt. bn̄ fieri ſicut i neceſſitate ad alicui⁹ rei cō firmationē: ⁊ cū cautela debita. Iō Hieremie. iiij. c. Et iurabis viuit dn̄s in v̄itate ⁊ i iudicio ⁊ i iuſtitia: ⁊ bn̄dicēt eū gētes ip̄mq̄ laudabūt. hec ibi. Tūc em̄ fit reuerētia deo. Propterea p̄cipit. Deuter. vj. c ſic. Dn̄m deū tuū timebis ⁊ illi ſoli ſeruies ⁊ per no men illius non iurabis. Sed in iſto p̄cepto ꝓhibet ꝓprie vana aſſumptio diuini nominis. vt dicit ſctus Thomas. qn̄. ſ. diuinū nomē aſſumit ad ꝯfirmationē humani verbi p modū iuramēti vani. Poteſt tamē ex cōſequēti intelligi q̄ ꝓhibeat in ho: precepto ois inordinata nominis diuini aſſumptio. Cū ergo dr̄. Nō aſſumes nomen dn̄i dei tui in vanum: non debes intelligere q̄ iſtud preceptum ſit ſolum de hoc nomine deus: ſed intellige de omni nomine quo deus nobis innoteſcit aut hebraice, vt cum

S. thomas

Nō ꝓhibet quelibet aſſūptio diuini nois.

Nec ꝓhibet ois iuratio hieremias.

Quid ꝓhibet in iſto p̄cepto ſcdm Thomā

Nota pulchrā; exclamationē hebraice grece ⁊ latine. S. Thom.

dr tetragrāmatō: eloym: ſabaoth: adonay. helio. Aut grece cū di cim⁹ agios: otheos: athanatos. Aut latine dicēdo ops: redēptor creator: gubernator: ſaluator: Et iō nota ſm Tho. vbi ſ͂ in reſpōſiōe ad q̄rtū argumētū: q̄ oīb⁹ nominib⁹ dei maxia debet reuerētia ex pte rei ſignificate q̄ ē vna ɔtinēs oē bonū ⁊ oē ɔ̄pfectionē. Nō aūt rōe vocū ſignificātiū q̄ ſūt mlte. Et iō ſingularit ait dominus: Non aſſumes nomen dei tui in vanum: quia non refert per quodcunq̄ nomē dei periurium cōmitatur. Hec. Tho.

Aſſumēdū ē nomē dei ad magnificādū mlt'tipliciter

Caue o peccator ne aſſumas in vanum nomen creatoris tui ſed multo potius aſſumendum eſt ad valde honorandum ac magnificandum Cum ſit magnum ad timendum: ſanctum ad venerādū: dulce ad meditandū: copioſū ad miſerandū: efficax ad impetrādū: ꝟtuoſū ad ſaluādū: ⁊ occultū ad ſciēdū. Iō Eſaye. xliiij. c. dr ſic Ois q̄ inuocat nomē meū in gl'iam meā creaui eū, formaui eū, ⁊ feci eū. Ad rom. x. c. Ois q̄cūq̄ inuocauerit nomē meū ſalu⁹ erit.

Explanatur hoc p̄ceptū primo ſpūaliter.

Cōſeqnt ad maiorē intelligētiā hui⁹ p̄cepti ſcire debes q̄ triplicit pōt exponi Et pmo ſpūalit referēdo ꝟba ad cor: ⁊ ſic corde pōt expōi nomē dñi aſſūi in vanū, ſicut faciūt puerſi xpiāi q̄ tm̄ noīe nō re dicūt xpiani: lz ſacra eccl'ie recipiāt: tn̄ rē ſacrāti nō hñt ſcz gratiā. Tales ergo aſſumūt nomē dñi nr̄i ieſu xpi in vanū: qr cū xpian⁹ dicat a xpo: fruſtra ac vane nomē xpianitatis aſſūere dicūt: ex eo q̄ fidē xpiane religiōis nō hñt in corde. De q̄b⁹ p Eſaiā dr. Hic ppl's labijs me honorat/cor āt eorū longe eſt a me. Hinc Aug. in libello de duodecim abuſionū gradib⁹: q̄ liber a quibuſdam aſcribitur Hugoni de ſctō victore. Alij ꝟo attribuunt Cipriano: Ibi enim dicitur ſic. Chriſtianus qui nominis chriſti ſimilitudinem tenet: morū q̄q̄ ſimilitudinem habere debet. Ideo chriſtianus nemo recte dicit: niſi qui chriſti moribus coequatur. Hec ille.

Auguſt.

Iterum in libro de doctrina chriſtiana Auguſti. ita inquit. Chriſtiani nomen ille fruſtra ſortitur qui xpm minime imitatur. Quid eñ prodeſt vocari q̄ non es/⁊ nomē vſurpare alienum. Sz ſi xpianū te eē delectat: que xpianitatis ſunt vere et merito tibi nomen xpiani aſſume. Hec Aug.

Scdo explanat p̄ceptū l'raliter.

¶ Secundo illud preceptū exponi pōt litteraliter referendo vera precepta ad os. Cum ergo dicitur. Non aſſumes nomen dñi dei tui in vanum. Intellige q̄ p hec verba prohibētur nobis duo principaliter ſcilicet. periuriū, ⁊ iuramētum quod ſit ſine cauſa. Qui enim iurat pro nichilo peccat grauiter: quia nominat ſummā veritatem ſine cauſa.

Nota de illo q̄ iurat verū ſine iudicio diſcretionis.

Ideo ſcire debes q̄ ille qui iurat verum ſine iudicio diſcretionis ex aliqua forſan leuitate. in tali iuramento non eſt vanitas ex parte ipſius iuramenti: quia verum eſt ſed vanitas ex parte iurantis Etiam ille qui facit iuramenta ex certa ſcientia ſine legitima cauſa precipue que ſonant quaſi blaſphemiam: vt quando quis iurat per corpus, vel per ſanguinem dei, et ſimilia. Aut

ſonāt irreuerētiā, ſicut cū qs iurat p vlnera aut p plagas xpi, talia iuramēta videtur mortalia. et ſi verū est qd iurat. Et iō veritas ait Mat. v. c. Audiſtis: q2 dictū est antiqs: nō piurab. Ego aūt dico vobis nō iurare oīno. Nota q xps in his verbis pposuit negatiōez ſigno vniuerſali affirmatiuo. Jō cū dt nō iurare oīno, ſenſus est nō iurare oīmode: vel nō iurare in oī caſu: q2 nō dz fieri iuramētū leuiter ſz cū diſcurſu rōis. Si aūt xps dixiſſet oīno nō iurare: cū ibi negotio ſequatur ſignū vniuerſale: eēt ſenſus q in nullo caſu eēt iurādū. Debemus cauere a iuramētis ſi volumus in vita p ficere ſpūali. Et rō huius est ſz sctm Th in opuſculo de. x. pceptis: q2 in nulla pte ita fragiles ſumus: ſicut in ligua. Propterea. Jac. iij. c. dt. Ois eīm natura beſtiarū, z volucrū, z ſerpētū. z ceterorū domāt, z domita ſunt a natura hūana, linguā aūt nullus hoīm domare pōt. hec ibi. Nā hō leuiter deierare poſſet. Hic veritas. ma. v. ait. Sit aūt ſmo veſter eſt eſt: nō nō: qd aūt his abūdātius est a malo est. Hec ibi. Est eīm iuramētū ſicut medicina: vt dt. Tho. que nō ſemper accipitur niſi in neceſſitate. Jdcirco. Eccl'ia. xxiij. dt ſic. Jurationi non aſſueſcat os tuum multi eīm caſus in illa: nominatio vo dei nō ſit aſſidua in ore tuo: z nolbus ſcōrū non admiſcearis: qm non eris immunis ab eis. Hec ibi. Sz nota ſz Tho. vbi ſ. q quis aliquādo iuretur per creaturas: tn ſciēdū est q in omnibus his nō iuratur niſi per deū. Cū eīm iuras p aīaz vel per caput tuum nil aliud est q aīaz obligare pene infligende a deo. Item cum iuras p euangelium etiā piuras deum q dedit euāgeliū: z ſic de ceteris iuramentis. Et iō peccat grauiter q iurant per deum de facili aut per euāgeliū. Et breuiter q. ū q dicunt aliquid contra gloriā dei aſſumūt nomē dei in vanū. ¶ Conſequenter cum dt: Non aſſumes nomē dei tui in vanum in his vbis phibetur nobis directe periuriū. Et iō qn nomem dn̄i aſſumitur ad confirmationē falſitatis: tūc directe aſſumitur in vanum. Hinc zacharie viij. c. Juramētū mēdax ne diligas. Et iterū xiij c. Non viues: q2 mendaciū locutus est in nomine domini. Et in lege Moyſi prohibetur iuramentum falſum. Vñ Deutero v. c. ſic. Non vſurpabis nomē dei tui fruſtra: q2 nō erit impunitus qui ſup re vana nomē eius aſſumpſerit. hec ibi. No. ergo ſcdm. Th in opuſculo de decem preceptis, q ille q iurat falſum facit iniuriam deo ſibiipſi, z oibus homibus. Primo quidē facit iniuriam deo: q2 cū iurare nil aliud ſit q deū teſtem inuocare. Jō cum quis iurat nil aliud facit niſi q inuocat eius teſtimoniū. Cum ergo iuras falſum tu credis deū neſcire verū: z ſic pōis ignorantiam in deo. Cum tamen omnia nuda: z aperta ſunt oculis eius: vt dicitur. Ad hebreos. iiij. c. aut credis q diligat mendacium cū tamen odiat ipſum: iuxta illud. Dauid. Perdes oēs q loquuntur mendacium. Aut derogas potentie ſue quaſi non poſſit teſtimonium reddere: vel quaſi non poſſit de eo punire

Quō itel ligitur vbū xpi. l. nō iurare oīno.

S. tho.
Jacobus.

Math.
Eccl'iaſt.

S. Tho
No. de iurameto.
Jn iſto pcepto phibetur nobis piurium.

zachari.

S. Tho.
Qui iurat falſū facit iniuriā deo ſibiipſi: z hoibus.
Paulus.

¶ Scđo q̄ iurat falſum facit iniuriā ſibiipſi: q2 talis obligat ſe iudicio dei. Quia nichil eſt aliud dicere per deū ita eſt. niſi ꝙ de puniat me ſi ita nō eſt. ¶ Tertio q̄ iurat falſum iniuriat̄ oīb9 hoīb9: q2 nulla iter aliq̄s ſocietas durare pōt niſi credāt ſubiinuicē, Dubia eīm iuramētis cōfirmāt̄. Uñ Paulus ad Hebr. vi c. ait.

Paulus Oīs cōtrouerſie finis ad ꝯfirmationē eſt iuramētū. Et ſic patet ꝙ q̄ iurat falſum iniuriat deo, ⁊ eſt crudelis ſibi ⁊ nociu9 hoīb9. ¶ Tertio iſtud preceptum exponitur principaliter referendo il

Mathe9 lud ad opa veritatis. Cū eīm operamur ea q̄ gloriā dei manifeſtant: tunc adimplemus hoc preceptum iuxta illud. Math. v. c. ſic luceat lux vr̄a corā hoīb9 vt videāt opa vr̄a bona ⁊ glorificēt patrē veſtrū qui in celis eſt. Cōtrariū faciūt quidā de q̄bus

Paulus. Paulus ad roñ. ii. ca. ait. Nomē dei per vos blaſphematur inter gentes. Tales ſunt ypocrite qui aſſumūt nomen ſanctitatis in ſimulatione opis exterioris, non in puritate cordis. Jō nomen xp̄i in vanum aſſumunt. Q2 vt dr̄. Math. vi. receperunt mercedem ſuam. Hinc paulus ad. Coloſſeñ. iii. c. ait. Omne qđcunq; facitis in verbo aut opere oīa in noīe dñi noſtri ieſu xp̄i facite gratias agentes deo ⁊ patri per ipſum. hec ibi. Et ſic patet de ſecundo precepto. Sed q2 multis variiſq; modis labuntur homines ad iuramenta vana ⁊ periuria. Ideo vt magis ac magis conſcientā tuā purgare atq; diſcutere valeas. obſerua cautius oīa ⁊ ſingula que explicantur per auctorem incognitū in explanatione huius precepti. Unde dicit.

Verſus ſup hoc p̄cepto.

¶ Qui cantans, fabulans, trufans, vel turpia dicens:
Deſpiciendo deum nominat ſanctos ſacra ſpernens.
Judicio iurans: mendax inductor ad illud.
Periurans dubium iurans: mortalia iurans,
Jurans cunq; tamen nolit ſeruare promiſſum.
Per crucem itaq;, fidem, ſanctos, animam, deumq;
Adiurans, dicens mendaciter atq; iocoſe
Et per membra dei ſanctorum euangeliorum.
Inducens falſum iurantem quiſq; ſcienter:
Aduertens frangit, ne iures vana per ipſum.

¶ De tertio precepto diuine legis.

Quamuis altitudo diuine ſapientie in omnibus creaturis, ⁊ operibus ſuis reluceat. Potiſſime tamen oſtenditur in mirabili ordinatione preceptorum decalogi. Ideo ſecundum Thomam in ii. ii. q. cxxii. ar.

S. thoñ iiii. Et iterum in opuſculis de decem preceptis. Ut homines in cultu vere religionis inſtruerentur dedit dominus decem precepta moyſi duabus tabulis lapideis ſcripta: quorū tria prima prime tabule pertinent ad amorem et dilectionem dei. Et quia neceſſe eſt vt perfecte diligamus dominum Deum noſtrum corde, ore, ⁊ opere. Idcirco vt eum corde perfecte dili

gere valeamus ordinatur primũ p̄ceptũ in quo ꝓhibet cult⁹ falſoꝝ deoꝝ cũ dr. Nõ habebis deos alienos corã me. ¶ Scḋo neceſſe eſt: vt diligamus deũ ore: quo ad hoc daꝫ ſcḋm p̄ceptũ.ſ. nõ aſſumes nomẽ dei tui in vanũ. ¶ Tertio tenemur deũ diligere, nõ tm̃ ꝟbo aut lingua: ſcꝫ ope: ⁊ veritate: ⁊ ꝓpter hoc ordinatũ eſt tertiũ p̄ceptũ qḋ q̄dẽ ſcribitur, Exoḋ. xx. c. ſic. Memẽto vt diẽ ſabb. ſanctifices. Dñr aũt illa ſancificari lege: q̄ diuino cultui applicãꝫ. Cũ ḡ in ſabbõ iubeat dñs: vt hõ vacet reb⁹ diuinis: iõ ſãctificare dr. Sed qꝛ ſabbatũ interp̄taꝫ reqes. iõ q̄libet dies dñica põt dici dies ſabbati ⁊ ſiľr q̄lꝫ dies ſtatuta: ad venerationẽ diuinã in q̄b⁹ ceſſãdũ eſt ab opib⁹ ſeruilib⁹: vt infra dicem⁹. Hinc hie. i ſmõe de die dñice de reſurrectio. ita inq̄t. Aſtra oĩa ⁊ elemẽta: letãꝫ q̄ patiẽte dño ꝓpriũ lumẽ retraxerãt. ⁊ fugerãt, ⁊ noluerãt: ſuũ creatorẽ aſpiſcere crucifixũ: nũc victorẽ illũ: ab inferis reſurgẽtẽ ſuo ſi dicit põt fulgore: et ſuo ꝓſequũꝫ officio. Et iteꝝ ibidẽ ſubiũgit. Hiero. ſic. Qũo. Maria ꝟgo mr̃ dñi inter oẽs mulieres p̄cipatũ tenet. ita inter ceteros dies hec oĩm dieꝝ mr̃ eſt. Hec. hiero. Nota ḡ ꝑ creationẽ languentis aĩe ꝙ iſtḋ tertium preceptum diuine legis poteſt exponi quatuor modis. ¶ Primo ſcḋm ſenſum lr̃alem. Eſt enim ſenſus lr̃alis ſcḋꝫ ſctm̃ Thomã in prima parte. q. j. ar. x. fundamẽtũ alioꝝ ſenſuum ex quo ſolo põt trahi argumentum nõ aũt ex his ſcḋm allegoriã dicunꝫ. vt dr. Aug in epľa .J. Uincentiũ donaſtiũ. Sic igr̃ ſcḋm ſenſum lr̃alẽ dies ſabbati precipitur ſanctificari, ad rep̄ſentãdũ opus creationis mundi a quo requieuiſſe dr̃ deus ſeptima die. In cuius ſignũ dies ſeptima mandaꝫ ſanctificãda id eſt deputanda ad vacandum deo. Et iõ in lib. Exo. xx. c. deſcrib'tur p̄mo preceptum de ſanctificatione ſabbati cum dicitur. Memento vt diem ſabbati ſanctifices. Deinde aſſignatur ratio cum ſubiũgitur ſic. Sex eñ diebus fecit deus celum: ⁊ terrã, mare: ⁊ oĩa q̄ in eis ſunt: ⁊ requieuit in die ſeptimo. Hec ibi. Et ſicut dicit ſanctus Thomas in opuſculo de decem preceptis. Preuidit ſpiritus ſanctus ꝙ futuri erant aliqui philoſophi ſiue heretici qui eſſent dicturi mundum ſemper fuiſſe. Et idcirco voluit deus: vt cuſtodiretur vnus dies ebdomade in memoria, quod de⁹ oĩa creauerat in ſex diebus: ⁊ in ſeptima die requieuit .i. ceſſauit a nouis creaturis condendis. Unde. Exo xx. c. dr. Sex dieb⁹ opaberis omnia opa tua. Septimo autẽ die ſabbatũ dñi dei tui eſt. ¶ Nota hic quod iudei memoriã prime creationis q̄n ſcꝫ creauit deus celum: ⁊ terrã: ⁊ oĩa q̄ in eis ſunt. celebrabant ſabbatum. Sꝫ veniens xp̄s in carnẽ facit nouã creationem Et iõ ꝑ primã creationem homo: terrenus creatus eſt: per ſcḋam hõ celeſtis effectus. vnde. Paulus ad Galathas vj. c. ait In chriſto ieſu neqꝫ circunſio aliquid valet neqꝫ prepuciũ: ſed noua creatura. Que quidem creatura incepit in reſurrectione chriſti: vt dicemus.

no. ḋ trib⁹ p̄cepť prie tabule.

Dies dominica põt dici dies ſabbati.

Iſtḋ p̄ceptũ exponiꝫ q̄tuor modis.

S. Tho. Quare cuſtodiꝫ dies ſabbati.

Scdo explanatur iſtō pceptū ſcdm intellectū miſticū.ſ. Debem⁹ cauere a trib⁹ ꝛ p̄mo ab ope pcti. Joānes. No. de eo q̄ peccat in die feſto. Auguſt.

¶ Scdo iſtō pceptū pōt exponi ſ₃ intellectū myſticū vl̓ ſpūalr̄. Nā ſabb. interptat̄ qes: ꝛ ſic ſpūalit̄ ſignificat ceſſationē ab actu pcti ꝛ quietē mētis in deo. Ut aūt puri ꝛ quieti deo ſtare cū deo ſtare valeamus a trib⁹ cauere debem⁹, put colligit̄ ex dictis btī Tho in. ij. ij. q. cxxij. ar. iiij. in rn̄ſiōe ad tertiū argumētū. Et itex in opuſculo de. x. pceptꝫ. Prio debem⁹ cauere op⁹ pcti, ꝛ ꝙuis pctm̄ oī tpe ꝓhibeatur: magis tn̄ in die ſabbati: qꝛ op⁹ pcti eſt magis ſeruile ꝙ̄ qdcūq₃ op⁹ corpale ꝙuis licitū. Nō em̄ magis impedit̄ a reb⁹ diuinis ꝑ op⁹ pcti ꝙ̄ ꝑ op⁹ copale: intellige hoc de pctō mortali de q̄ d̄r. Joh. viij. c. Qui facit pctm̄ ſeru⁹ eſt pcti. Nā q̄ facit pctm̄ veniale in ſabbato nō facit ꝯtra hoc pceptū: qꝛ veniale pctm̄ nō tollit grāꝫ. ſ₃ q̄ peccat mortal̓r in die feſto facit duo mala ꝯ hoc pceptū: qꝛ offēdit deū ꝛ opando ꝛ peccādo Qui em̄ fornicat̄ in die feſto facit ꝯtra duo pcepta. ſ. nō mechaberiſ. ꝛ ꝯtra iſtō de ſctificatiōe ſabbati. hinc. Aug. lib. de. x. cordis: ita inqt. Meli⁹ faceret iudeus in agro ſuo aliqd vtile ꝙ̄ ſi in theatro ſeditioſus exiſteret. Et meli⁹ femine eorū die ſabbati lanā facerent ꝙ̄ ſi tota die in neomenijs ſuis impudice ſaltarēt. Hec Aug.

Scdo debemus in die feſto cauere ociū. hierony. S. tho.

¶ Scdo debem⁹ in ſabbō cauere ociū ꝛ negligētiam: qꝛ vt d̄r. Eccl̓iaſt xxxiij. Multā maliciā docuit ocioſitas. Et. Hier̄ ad ruſticū monachū in ep̓la q̄ incipit. Nihil xpiano felicius, d̄t ſic, fac aliqd opis vt te ſemꝑ diabol⁹ inueniat occupatū. Et ideo debemus occupari dieb⁹ feſtiuis in opib⁹ ſpūalib⁹, qꝛ vt. d̄t. S. Tho. in. ij. ij. q. cxxij. ar. iiij. in rn̄ſione ad iij. ar. Nullus ſpiritualis act⁹ exercitiū eſt ꝯtra obſeruationē ſabbati: puta ſi quis doceat verbo vel ſcripto vel baptizet vl̓ oret et hmōi. ¶ Nota ergo ad maiorē intelligentiā ꝙ legim⁹ in li. Numeri. xxij. c. qualiter dixit dn̄s ad. Moyſen, vt perciperet filijs iſrael quaten⁹ qualibet die offerrēt vnū agnū mane, ꝛ vnū aliū veſpere. S₃ in die ſabbati pcipit vt duplicarēt ſacrificiū. ſ. vt offerrēt duos agnos immaculatos: ſic pariter alia q̄ offerebāt in ſacrificio duplicabantur in ſabbō vt d̄r ibidem. S₃ qꝛ ſtat⁹ ille iudaice legis erat totus figuralis legis grē. Jō nos xpiani qꝛ

Judei in die ſabb. duplicabāt ſacrificiū ꝛ qd ſignificabat.

iuſticia d₃ eſſe perfect: or i hac figura admonemur vt in diebus feſtiuis velimus offerrre maiora. Et primo debem⁹ offerre cor noſtrū ꝛ animam noſtram dolēdo de pcti s: qꝛ tale ſacrificiū eſt nobiliſſimum ꝛ inter oīa deo grauiſſimū, de quo hic. Dauid in pſal. l. ait. Cor. ꝯtritū ꝛ humiliatū deus nō deſpicies. Etiā debemus offerre ſacrificium orationis ꝛ deuotionis, de quo. Dauid in pſal. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in ꝯſpectu tuo. Nā dicit ſanctus. Tho in opuſculo de decem preceptis: ꝙ iō factus eſt dies feſtus ad habendum ſpiritualem leticiam quā facit deuota oratio. Jdeo in die feſto debemus multiplicare preces contemplationes et alia ſpiritualia exercitia: audiendo miſſas diuina officia predicationes ſtudia ꝛ lectiones ſacre ſcri-

pture: qr qui ex deo eſt verba dei audit. Joā. viii. c ¶ Tertio debe-
mus cauere opa corporalia. Vñ Hiere. xvii. c. dr ſctificabis ſab-
batum: vt non facias opus ſeruile. ⁊ Leuit. xxiii. c. Omne opus
ſeruile nō facietis in eo. Dicūtur aūt opa ſeruilia: opera mechanica
agricultura mercatū pctā: ⁊ omne opus impediēs vocationē di-
uinam. Sed ſciendū eſt ſm Tho vbi ſupra q̄ opa corpalia pñt
fieri in ſabbato ppter quattuor. Primo ppter neceſſitatem: vbi dñs
excuſauit diſcipulos euellētes ſpicas ſabbato, ⁊ dicēs contra pha
riſeos. Non legiſtis qd fecerit dauid qñ eſuriit: ⁊ qui cū eo erāt
quō intrauit in domū dei, ⁊ panes ppoſitionis comedit: q̄s non
licebat ei edere nec his qui cum eo erāt: niſi ſolis ſacerdotibus.
Matth. xii. c. Scdo ppter ecclie vtilitatē: vñ dr Mat. xii. q̄ ſa-
cerdotes faciebāt oia neceſſaria in templo in die ſabbati. Tertio
ppter primi vtilitatē: vñ dñs curauit in die ſabbati habentem
manū aridā: ⁊ cōfutauit iudeos reprehendētes eū dādo exēplū
de oue, dicens. Matth. xx. c. Quis erit ex vobis hō, qui habeat
ouem vnā ⁊ ſi ceciderit hec ſabbatis in foueā nōne tenebit ⁊ le-
uabit eam: quāto magis melior eſt hō oue. Hec ibi. Quarto ppt
ſuperioris auctoritatē: vñ dñs pcepit iudeis, vt circūciderēt in
die ſabbati. Et ſic patet expoſitio ſcdm intellectum myſticum.
¶ Tertio illud pceptū pōt exponi allegorice: dr aūt ſenſus alle-
goricus ab aleon grece: qd eſt alienū ⁊ gore ſnia: q̄ſi aliena ſnia.
Et ideo qñ dicta vel facta ſacre ſcripture exponunt de xpo dici
tur ſenſus allegoricus. Vñ apls ad Gal. iiii. Exponens aliqua
facta abrahe: dicit q̄ ſunt p allegoriā dicta. Sic igitur allegorice
loquēdo iſtud pceptū explanari pōt de xpo. Et ſic ſabbatū fuit
figura quietis xpi in ſepulchro, q̄ fuit ſeptima die. Voluit ergo
deus ſabbatū obſeruari: vt ſicut ſacrificia ſignificabāt mortem
xpi: ita q̄es ſabbati figurabat requiē corporis xpi in ſepulchro:
qd quidē dr quieuiſſe a corruptione. Vñ dauid in Pſal. ait. Ca-
ro mea requieſcet in ſpe. Et iterū Dauid. Nec dabis ſanctū tuum
videre corruptionē. Sed nos xpiani talia ſacrificia, q̄ erāt figu-
ralia nō ſeruamus: qr aduenietē re ⁊ veritate dz ceſſare figura:
ſicut adueniente ſole ceſſat vmbra. Chriſtus eſt ſol iuſtitie: vm-
bra ſunt oia figuralia vetuſte legis. Et ideo nota q̄ totū tēpus
qd decurſum eſt ab Adā vſq ad diē reſurrectionis xpi dicitur
tps tenebroſum ⁊ obſcurū: qr erat totū figurale: de quo dicit p
Eſaiā. ix. c. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucē ma
gnam habitātibus in regione vmbre mortis lux orta eſt eis. Et
Paulus ad Rom. xiii. c. Nox pceſſit dies aūt appropinquauit.
Abijciamus ergo opera tenebrarū, ⁊ induamur arma lucis, ſic
vt in die honeſte ambulemus. Ceſſauit ergo tps illud figurale
et obſcurū in ſabbato paſche, qñ xps requieuit in ſepulchro. Si-
gnificat eñi illa quies, q̄ ceſſaret ſabbatū preſente veritate: eo q̄
immediate debebat transferri in diem ſequentem, que fuit dies

Tertio i die feſto dbem⁹ ca uere opa corpalia.
Opa cor poralia pñt fieri die feſto quatuor rōnib⁹.
Matth.
Tertio iſtud pce ptum ex planatur allegori ce.
Quid eſt ſenſus al legoric⁹.
Paulus.
Quies ſabbati fi gurabat q̄etē xpi in ſepul chro.
Dauid.
Adueni ente ſole xpo ceſ ſant vm bre figu rarum.
Eſaias.
Paulus.

Dies ſab- bati trãſ- fertur in dñicã. Paulus.

dñica. vñ Paulus ad Ro.vj.c ait. Quõ xps ſurrexit a mortuis per gloriã prĩs: ita ⁊ nos in nouitate vite ambulemus. Si em̃ cõplantati facti ſumus ſilitudini mortis ei⁹ ſimul ⁊ reſurrectio-nis erimus. Hec Paul⁹. Et qr reſurrectio facta eſt in dñica die, ideo celebramus illũ diẽ, ſicut celebrãt Judei ſabbatũ ꝓpť primam creationẽ. Hinc diuus Hiero. in ſermone de die dñice reſurrectionis q̇ ſermo incipit. Nequeo fratres chariſſimi: vt ſic. Quid mihi neceſſe eſt infinita replicare Dies me deficiet ſi voluero oẽ diei iſtius exponere ſacrm̃: hoc tm̃ dico ꝙ vniuerſa ſabbati gřa ⁊ antiqua illa feſtiuitas ppli Judeoꝝ diei iſtius ſolẽnitate mutata eſt. Illi in ſabbato nõ faciebant opus ſeruile: nos in die dñica. hec Hiero. Et ita patz explanatio allegorica. Quarto exponitur iſtud p̃ceptũ ſcďm ſenſum anagogicũ. Eſt aũt hoc nomen grecũ Nam dicit̃ anagogicus ab ana, qđ eſt ſurſum ⁊ goge ductio: q̃ſi ſurſum ductio. Et ideo qñ dicta aut facta in ſcripturis ſctis exponunt̃ de his, q̃ ſunt in eterna gřia dicit̃ ſenſus anagogicus. Et ſic p̃ceptũ iſtud figurat illã eternã quietem fruitionis

S.Tho.

dei, q̃ erit in patria. Et idcirco nota ſm̃ Tho. in opuſculo de decẽ p̃ceptis, ꝙ aĩa nr̃a anteꝗ̃ perueniat ad illã eternã quietẽ: opꝫ vt p̃cedant in nobis tres q̇etes. Primo dꝫ quieſcere aĩa ab inq̇etudine pcti Quia pctm̃ habet in ſe quandã inquietudinẽ, ꝓpter

Seneca.

quam aĩa, q̃ eſt in pctõ nunꝗ̃ põt quietari: ⁊ ꝓpterea dicit Seneca ꝙ cõſciẽtia rea ſemꝑ in pena eſt. Iterũ Seneca in libro de moribus ait. Conſcientiã magis ꝗ̃ famã intende: falli nãqꝫ poterit fama, ꝯſcientia vero nunꝗ̃. Et in lib. de ꝓudentia inquit.

Eſaias.

Propriũ magni viri eſt ſemper aĩo eſſe felicẽ, ⁊ ſine morſu conſcientie tranſire vitã. Hinc Eſaias lvij. dicit ꝙ ſic. Cor impij q̃ſi mare feruens, qđ quieſcere non põt. Scďo dꝫ quieſcere a paſſionibus carnis, que diſtrahunt hominem ab omni bono: qꝛ vt ait

Paulus.

Paulus ad Galat. c.v Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſpiritus autẽ aduerſus carnẽ. Et breuiter luxuria t. ſm̃ Hugonẽ eſt immoderata carnis petulantia, dulce venenũ, importuna lues, pernicioſa potio, que humanũ corpus debilitat, ⁊ virilis animi

Non eſt poſſibile duob⁹ dominis ſeruire.

robur eneruat. Tertio debet anima noſtra quieſcere ab occupationibus huius mundi: qꝛ impoſſibile eſt deũ, ⁊ mũdum diligere: ſicut impoſſibile eſt duob⁹ dñis ſeruire, deo, ⁊ diabolo: luci ⁊ tenebris: ſuperbie ⁊ humilitati: vitio ⁊ virtuti: bono ⁊ malo. Et ideo quãto magis ab amore terrenoꝝ animus noſter eleuatur,

Auguſt. Dauid.

tanto magis firmatur in deo. Unde Auguſti. in lib. lxxxiij. queſtionum ait. Charitas venenũ eſt ſpes adipiſcendoꝝ: aut retinendoꝝ tẽporaliũ. Propterea ſancti oĩa dimiſerunt: vt quieſcerent in eterna pace. hinc Dauid. Hec requies mea in ſeculũ

Preceptum de ſctificatiõe ſabbati.

ſeculi: hic habitabo quoniam elegi eam. Ex dictis patet ꝙ iſtud preceptum de ſanctificatione ſabbati eſt partim morale: ⁊ partim cerimoniale. Si enim cõſideretur ratione ſignificationis eſt

cerimoniale. Si autem conſideret̃ ratione virtuoſi operis ē mo⸗
tale. Poteſt etiam dici preceptum naturale ex eo. ꝙ naturalis
inclinatio eſt homini ad vacandũ rebus diuinis in aliquo tp̃e.
Dicitur etiam iſ̃ pceptũ generale ꝓut figurat quietem fruitionis
dei que erit in patria. Si autem vis diligẽtius rememorare ꝙ
modis offenditur deus in hoc p̃ceptoꝛ recogita explanationem
huius precepti que datur ab autore mihi incognito ſic.
¶ Qui non confeſſus: dimittens ꝛc ſacramentum. — *Explanatio ſuper hoc precepto per verſus.*
In feſtis miſſam ſine culpa: inductor ad illud
Qui manuale facit: vendens: emens non edends.
Jeiunium frangit: qui tertia comedit hora
Impletum in feſto peccatum grauius extat.
Aſſumens criſma ſacramentum vel mulierem.
Si peccator erat mortali fune ligatus
Eccleſie vetito qui contrahit tempore ſacro
Coꝛizan: ludens veneri: mortaliter egit.
Sabbata Sanctifices violat reus atq̃ ſuperbus.
¶ Hec de tertio precepo diuine legis dicta ſufficiant.
¶ De quarto precepto diuine legis.
Oſt tria p̃cepta prime tabule que oꝛdinãt nos ad di
lectionẽ dei. Supeſt vt videam⁹ de aliis ſeptẽ prece⸗
ptis que in ſecũda tabula fuerunt deſcripta ꝛ oꝛdi⸗
nata ad dilectionẽ proximi. Sicut em̃ duo gñalia p̃⸗
cepta dilectionis. ſ. dei ꝛ ꝓximi: ita i duab⁹ tabulis — *S. thom.*
hmõi p̃cepta ſunt diſtincta. vñ S. Tho. in. ij. ij. q. cxxij ar. v. ubi
q̃rit: vtrũ ↄueniens tradat̃ q̃rtũ p̃ceptũ de honoratiõe parẽtũ: dt
ſic. Precepta decalogi oꝛdinãtur ad dilectionẽ dei ꝛ ꝓximi: inter
primos aũt maxĩe obligamur parẽtib⁹. Et iõ immediate poſt
p̃cepta oꝛdinãtia i deũ ponit̃ p̃ceptũ oꝛdinãs nos ad parẽtes q̃
ſunt pticulare p̃ncipiũ nr̃i eẽ: ſicut de⁹ ē vniuerſale p̃ncipiũ. Et
ſic ē q̃dã affinitas hui⁹ p̃cepti ad p̃cepta p̃me tabule: Hec Tho.
¶ Primũ ergo p̃ceptũ. ij. tabule qd ē q̃rtũ i oꝛdine toti⁹ decalo⸗
gi deſcribit̃. j. lib. Exo. xx. c. ſic honora patrẽ tuũ, ꝛ matrẽ tuã, vt
ſis lõgeu⁹ ſuꝑ terrã q̃ dñs de⁹ tu⁹ dabit tibi. Suꝑ q̃ p̃cepto no — *Nulli p̃ceptoꝝ ꝓmittit̃ vita longa niſi huic de honorãdis parẽtibus.*
tare debes ꝙ nulli alioꝝ p̃ceptoꝝ adiũgit̃ ꝓmiſſio lõgioris vi⸗
te niſi tm̃ huic p̃cepto. Sed q̃re. q: certe dignũ eſt. vt ↄſeruator
aliene vite mereat̃ ↄſeruationẽ vite ꝓprie. Qui enim recogno⸗
ſcit bñficiũ vite naturalis quã hꝫ a parẽtibus: efficit̃ dignus nõ
ſolũ vita naturali: ſed vita gratie q̃ eſt maioꝛ: ꝛ ꝑ conſequens vi
ta glorie q̃ eſt maxima. Sic per oppoſitũ de his qui inhonorant
parentes ſuos iuſto dei iudicio inhonorantur hac tripl ci vita.
Sed cõtra, videt̃ ꝙ promiſſio longioris vite q̃ additur huic pre
cepto ſit incõueniens ꝛ deceptioſa. Nã ↄtingit quãdoq̃ immo
experientia hoc docet: quod plures qui honorant parentes ſu⸗
os citius moriuntur. Et econuerſo multi qui verbo, et facto,

offendit parētes, diutius ꝯseruātur in pñti vita. Et sic vr̄ talis ꝓmissio conueniēs. Huic obiectioni rn̄deo ſm Tho. in .ſ.ij q.c.

S. thom rn̄det qōni.

xxij. in .v. rn̄sione ad iiij. arg Et iterū in opuſculo de decē preceptis: vbi dt, ꝙ lōgeuitas ꝓmittitur honorātib⁹ parētes nō solū q̄tū ad futurā vitā: ſʒ etiā q̄tū ad pñtē ꝛ hoc ratiōabi iter: qꝛ ille q̄ grat⁹ est bñficio merek ſm quādā ꝯgruētiā: vt ſibi bñficiū ꝯseruek: ſʒ ꝓpk ingratitudinē merek q̄s bñficiū ꝑdere. Et qꝛ bñficiū vite corporalis poſt deū habem⁹ a parētib⁹: iō ille q̄ honorat parētes ſuos tanq̄ꝫ grat⁹ merek vite ꝯseruationē. Qui ꝟo in honorat parētes ſuos tanq̄ꝫ ingrat⁹ merek vita ꝑuari. Sʒ qꝛ pñtia bona vel mala nō cadūt ſub merito vel demerito, niſi inquātū ordinank ad futurā remunerationē. Iō q̄nq̄ꝫ ſʒ occultā rōnē diuinoꝝ iudicioꝝ q̄ maxie futurā remunerationē reſpiciūt aliq̄ filij q̄ ſunt pij in parētes citi⁹ vita ꝑuā. ur. Alij ꝟo q̄ ſunt impij in parētes diuti⁹ viuūt. Sʒ nota ꝙ ꝓprie dr vita lōga q̄ñ eſt plena ꝟtutib⁹ ꝛ q̄ nō mēſurak tp̄e lʒ actiōe ſm pħm. Et iō ꝟtuoſus ꝛ ſctūs diu viuit q̄ꝫuis cito moriatur corpl'r. Vñ Sapieñ iiij c. Cōſummat⁹ in breui expleuit tp̄a ml'ta: placita eñ erat deo aīa illi⁹. Vere optime mercak ille q̄ tm̄ ꝓpak vna die q̄tū alius vno anno. Etiā recordari te volo ꝙ q̄nq̄ꝫ accidit vt vita lōgior cā ſit mortis corpalis ꝛ ſpūalis: ſicut accidit inde herodi anthioco decio: quintiano: daciano: atq̄ꝫ alijs tyrānis ac peſſimis viris q̄b⁹ meli⁹ fuiſſet vt in vtero mr̄is eſſent ſuffocati: ꝛ ita pꝫ rn̄ſio ad qōnē. Et ꝙ ꝓmiſſio lōgioris vite ꝯueniēter addik huic p̄cepto.

Quare boni filij citi⁹ moriuntur.

Vita nr̄a dr longa q̄ñ eſt plena virtutibus.

Sapieñ.

Nota ꝯ eos q̄ appetūt lōgitudinē vite.

Qōnes mouenk ſup iſto precepto

¶ His igr̄ ſic ꝑlibatis ad maiorē euidētiā hui⁹ p̄cepti mouenk plura dubia. Et primo ſup illo ꝟbo honora patrē tuū, talis mouek qō. Cū multi dicāk patres diuerſis rōnibus. qꝛ dr pr̄ carnalis: pr̄ dignitatis: pr̄ ptātis: pr̄ etatis: pr̄ tuitiōis vl' cure. Iō q̄ritur: vtrū oēs iſti pr̄es ex vi huius p̄cepti ſint diligēdi ac honorādi: huic qōni rn̄deo ſʒ Tho. l. ij. ij q. cxxij. ar. v. Et iteꝝ i opuſculo de decē p̄ceptis: vbi dicit ꝙ oēs iſti pr̄es ex vi huius p̄cepti honorādi ac diligēdi ſunt: qꝛ oēs portāt q̄ndā mō ſimilitudinē illius magni patris q̄ in celis eſt. De q̄bus dr. Lu. x. c. Qui vos audit me audit: ꝛ qui vos ſpnit me ſpnit Illos tn̄ ampliori honore ac dilectione debem⁹ venerari q̄s nouim⁹ pleniorē rōnē hr̄e vel honoris, vel dilectionis. Sic igit̄ dicēdū eſt: ꝛ cōſideretur ꝑmo pr̄ carnalis inquantū ip̄e hʒ rōnē pͥncipij naturalis originis quod quidē hʒ rationē eminētioris boni ꝛ deo ſimilioris. Sic pr̄ ꝛ mr̄ ſunt ſuper oēs diligendi. Iō dicit Ambroſius ꝙ primo debemus diligere deū: ſcd̄o pr̄em ꝛ matrē. Rationē huius reddit phs qui dicit ꝙ ex magno bñficio recepto a parētib⁹ nō poſſumus eis rn̄dere ex equali. Et ideo pater offenſus a filio poteſt illū expellere: ſed non econuerſo. vnde Eccleſia. vij. ca dicitur ſic. Honora patrē tuū ꝛ gemitus matris tue ne obliuiſcaris. Memēto q̄m niſi per illos natus nō fuiſſes. Habent quippe filij a

Patres ſūt multi.

S. thom

Pr̄ carnalis eſt ſup oēs diligēd⁹ ſʒ quare.

Ambro.

Pr̄ pōt expellere filiū ſed nō econuerſo.

parētibꝰ tria magna: videlicet eſſe, nutrimētū, ⁊ diſciplinā. Et qꝛ dant nobis nutrimentū a pueritia. ideo non debemus eis dare in ſenectute. Eccl' iiij. c. Fili ſuſcipe ſenectā patris tui ⁊ nō cōtriſtes eū in vita illius. Nota in cōfuſiōe illoꝝ filioꝝ q̄ ſunt crudeles parētibꝰ ſuis: ſcribit Caſſiodorꝰ in epl'is ſuis. li. ii. ꝙ Ciconie cū parētes earū pēnas ſenio cogente laxauerint: nec ad proprios filios idonei poſſunt inueniri: plumis ſuis genitoꝝ mēbra fouētes eſcis corpora laxa reficiūt ⁊ pia viciſſitudine iuuenes reddunt qd̄ a parētibꝰ paruuli ſuſceperūt. Magnꝰ quoqꝫ Albertꝰ. xxiij. li. de aialibꝰ dicit: de ciconia: ꝙ ita diu nutrit parētes q̄diu nutrita eſt ab eis: ⁊ iō pia auis ab antiq̄s eſt vocata: Hec Alberꝰ. Etiā qꝛ parētes docuerūt nos. iō debemus eis obedire: ꝓpterea Paulus ad Col' iij. c. ait. Filij obedite parētibꝰ veſtris ꝑ oia: hoc eſt placitū eſt deo. Nota cū dr̄ ꝑ oia intellige in oibꝰ q̄ ſunt ſm̄ deū ⁊ iuſtitiā: qꝛ aliter nō eſſet eis obediēdū: ſꝫ multo potiꝰ ſunt obediēdi: iuxta illud Lu. xiiij. c. Si q̇s nō odit prēm ſuū ⁊ mrēm nō pōt meꝰ eſſe diſcipulꝰ. Deꝰ eīm eſt verior pr̄: Hic Deu. xxxij. c. dr̄. Nunq̇d nō ipſe eſt pr̄ tuus q̇ poſſedit ⁊ fecit, ⁊ creauit te. hinc Hie. i epl'a ad heliodoꝝ nōdū epm̄. Epl'a incipit. Qm̄ ſtudio ⁊ amore ꝯtēderim: dicit ſic. Lꝫ in limie pr̄ iaceat per calcatū perge parentē, ſiccis oculis ad vexillum crucis euola: ſolum pietatis genus eſt in hac re eſſe crudelē. Hec. Hie.

¶ Scd̄s pr̄ dr̄ ſpūalis: vt prelatꝰ vel ſacerdos q̇ honorādus eſt ratione dignitatꝭ duplici honore ſcꝫ ſuſtētatiōis, ⁊ ſubiectiōis, ſm̄ illud. Pauli ad. Thim̄ v. c. Qui bene preſūt p̄ſbyteri dupli ci honore digni habeātur: maxime q̇ laborāt in verbo ⁊ doctrina. Primo honorādi ſunt de tēporalibus: vt ꝓuideatur eis. Vn̄ Paulus. j. ad Coꝝ. ix. c. ait. Qui altario deſeruiūt cū altario participēt. Ita ⁊ dn̄s ordinauit his qui euangelium annunciant de euangelio viuere. Hec ille. Scd̄o honorandi ſunt per obedientiam. Hinc. Paulus ad Hebre. xiij. c inq̇t Obedite p̄poſitis veſtris ⁊ ſubiacete eis Ipſi eīm peruigilant quaſi rōnem pro animabus vr̄is reddituri. ¶ Tertius pater dr̄ tp̄alis ptāis vt ſunt reges: ⁊ principes ac dn̄i tp̄ales qui dicuntur patres: eo ꝙ ꝓprium officium patris ſit bn̄facere filijs. Sic ſerui Naaman vocabāt principem ſuū patrē: vt dicitur. iiij. Reg. v. c. vbi dixerunt ei. Pater ſi rem grandē dixiſſet tibi propheta, ꝑfecto facere debueras. Ex quo textu pꝫ ꝙ reges: ⁊ principes dicūtur patres: qꝛ debent diligere ⁊ intendere ad bonū populi. Et iſtos honoramus per ſubiectionē Qꝛ vt ait. Paulus ad Rom̄. xiij. c. Ois aīa poteſtatibus ſublimioribus ſubdita eſt Et hoc non ſolum timore ſed amore. Nec ſolum ꝓpter rationem ſed ꝓpter ꝯſcientiam Ratio aūt huius eſt ſm̄. Paulum ibidem: qꝛ ois ptās a deo eſt. Et ideo ſubiungit. Paulus: reddite oibus debita: cui tributum tributum: cui vectigal, vectigal: cui timore ti-

Eccl'iaſ. Filij habēt tria a parētibꝰ. Eccleſiaſticꝰ

De ciconia exēplū. Caſſiodorꝰ. mag. Albertus.

Paulus

Lucas.

Deuterꝰ

Hieroñ

Scd̄s pr̄ dr̄ ſpūalis vt plaꝰ tus vl' ſacerdos.

Tertiꝰ dr̄ pr̄ tp̄al'r. vt rex vl' pricceps.

Paulꝰ.

Quartꝰ pr̃ dr̃ etate. Leuiticus. Ecclaſticꝰ. marcus tullius.

morē: ⁊ honore honorē: hinc Salomō ꝓuerb. xxiiij. c. Time dn̄m fili mi ⁊ regē, ⁊ cū detractoribus nō cōmiſcearis. ¶ Quartꝰ pr̃ dr̃ etate de q̄ ꝑcipit̃ Leuitici. ix. c. Corā cano capite cōſurge, ⁊ honora ꝑſonā ſenis. Et eccl'ia. xxxij. c. In medio magnatoꝝ loq̄ nō ꝑſumas: ⁊ vbi ſunt ſenes nō multū loquaris. Hic Marcus tullius i, ij. li. de officiis: ita inq̄t. Facillime ⁊ in optimā ptē cognoſcunt̃ adoleſcētes q̄ ſe ad claros viros ⁊ ſapiētes, ⁊ bn̄ ↄſulētes reipublice cōtulerūt: q̄bus cū ſi frequētes ſunt aſſerūt opinionē poplo eoꝝ fore ſe ſil'es q̄s ſibi ipſi delegerit ad imitādū. hec Tullius.

Ualeriꝰ maximꝰ.

Et Valeriꝰ maximꝰ. in. ij. lib. c. j. de inſtitutis antiq̄s dr̃ ſic. Senectuti iuuētꝰ ita cumulatū ⁊ circūſpectū honorē reddat tāq̄ maiores natu adoleſcētiū cōmunes patres eſſent. Et iterū ibidē Ualerius ait. Inuitati ad cenā diligēter q̄rebāt quinā ei cōuiuio eſſent interfuturi ne ſenioris aduētū diſcubitu ꝑcurrerēt: ſublataq̄ mēſa priores cōſurgere ⁊ abire patiebāt̃. Hec ibi.

Quintus pr̃ dr̃ cura. Eccleſiaſticus.

¶ Quinto pr̃ dr̃ cura de q̄ eccleſiaſti. iiij. dr̃. Eſto pupillis miſericors vt pr̃: ⁊ ꝓ viro matri illoꝝ ⁊ eris tu velut filiꝰ altiſſimi obediens, ⁊ miſerebit̃ tibi magis q̄ mr̃: hec ibi. Hūc patrē tenemur honorare reddēdo vicē in bn̄faciēdo, vn̄ Eccl'ia. xxix. c. Gratiā fideiuſſoris ne obliuiſcaris: dedit em̄ ꝓ te aīam ſuā. Et breuiter in hoc

S. Tho.

ꝑcepto ſm̄ Tho. i. ij q̄ q c. ij. ar. v. i rn̄ſione ad ij. arg. itelligit̃ mādari q̄cq̄d ꝑtinet ad reddēdum debitū cuiuſcunq̄ ꝑſone. Et

Scd̄a q̄ſtio.

ſic p3 queſtiōis declaratio. Scd̄o, q2 dictū eſt in queſtiōe precedēti q̄ oīs pater ex vi huius precepti eſt honorādus. Iō contingit dubitare vtrū pr̃ ſpūalis ſit magis diligēdus vel honorandus q̄ pater carnalis. Pro rn̄ſione huius q̄ōnis nota q̄ in iſto

Pater dicitur duplíciter.

ꝑcepto cū dr̃ honora patrē tuū. Pater proprie ſumitur ille q̄ eſt ꝑncipiū per gn̄ationē quo ad eſſe nature: vt eſt pater carnalis. Vel dr̃ pr̃ q̄ eſt ꝑncipiū ꝑ miſteriū regn̄ationis q̄ ad eſſe grē: vt eſt pr̃ ſpūalis. Et ſic iſti duo ꝓprie dicunt̃ patres. Alio mō ſumitur pr̃ nō ſm̄ ꝓpriam rationē ſed ſm̄ rationē ꝑſone: ⁊ ſic dicitur pater vel ratione etatis, vel poteſtatis, aut dignitatis vel cure: de quibus omnibus dictū eſt in q̄ōne precedēti. ¶ Preter iſtos patres eſt vnus alius ſuper oīes q̄ dicitur pater noſter celeſtis qui h3 plenisſimam rōnem paternitatis tam reſpectu corporis

Iſayas. Hierem. Malac.

q̄ aīe. De quo Iſayas. lxiij. c. ait. Tu dn̄e pater noſter, redēptor noſter a ſeculo nomen tuum. Et Hieremie. xxxj. c. Factus ſum iſraeli pater: ⁊ Effraim primogenitus meus eſt. ⁊ Malachie. ij. ca. Nunquid non pater vnus oīm noſtrū. Nunquid nō deus vnus creauit nos, hic ergo ſolus eſt verus pater, ⁊ nō alius qui

Matth.

formauit corpora noſtra in vtero matris. Et ꝓpter hoc ait veritas Matt. xxiij. Et patrem nolite vocare nobis ſuper terram. Unus eſt enim pater veſter qui in celis eſt. Nec vocemini magiſtri: q2 magiſter veſter vnus eſt Chriſtus. Hec ibi. Intellige hic q̄ Chriſtus eſt magiſter, ⁊ pater principalis: a quo ceteri

magiſtri,ꝛ patres ꝓcedunt. Un̄ Hiero. in iiij. lib. ſup Mattheū
ſic declarat hunc paſſum dicēs. Nec magiſter, nec pr̄ vocandus
eſt alius: niſi deus pr̄, ꝛ dn̄s noſter Jeſus xp̄s. Pater quidem: qꝛ
ex ipſo ſunt oīa. Magiſter, qꝛ per ipm̄ oīa, vel qm̄ per deſponſa-
tionem carnis oēs recōciliati ſumus deo. Hec Hiero. Quid ob- Hieroñ.
ſecro operātur pater vel mr̄ in formatione filij? Qui ignorāt qd̄
habeatur in vtero vtrū maſculus vel femina, aut magnus aut
paruus, aut viuus, aut mortuus. Sed pr̄ ille celeſtis eſt, q̄ oīa
per infinitā potentiā ſuā format corpa, ꝛ creat aīas. Propterea Job pa-
Job agēs grās huic indulgētiſſimo pr̄i, ita inquit: Manus tue tientiſſim⁹
dn̄e fecerūt me: ꝛ plaſmauerūt me totū in circuitu, ꝛ ſic repēte p̄- agit gra-
cipitas me. Memēto q̄ſo, ꝙ ſicut lutum feceris me: ꝛ in puluerē tias dn̄o.
reduces me. Nōne ſicut lac mulſiſti me, ꝛ ſicut caſeū me coagu-
laſti. Pelle ꝛ carnibus veſtiſti me: oſſibus et neruis compegiſti Mulier
me. Uitam ꝛ mīam tribuiſti mihi. Job. x. c. Etiam illa ſanctiſſi- Macha-
ma ac fideliſſima mulier Machabea dum ſeptē filios ſuos cer bea hor-
neret corā ſe occidi a rege Anthioco, eo ꝙ nollent carnes porci- tabat̄ fi-
nas contra legis p̄cepta comedere: hortabatur illos ad mortem lios ad
dicens: vt vellēt corpora ſua ac ꝓpriā vitā reddere creatori oīm mortē.
qui eis talia cōtulerat. Unde. ij. Macha. vij. c. ſic loquebat̄. Ne- ij. mach.
ſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis. Neqꝫ enim ego ſpiritū ꝛ
aīam donaui vobis ꝛ vitā: ꝛ ſingulorꝫ membra nō ego ipſa com
pegi. Eſt eni mundi creator qui formauit hoīs natiuitatē: quiqꝫ
oīm inuenit originē. Et ſpm̄ vobis iterum cū mīa reddet ꝛ vitā:
ſicut nūc voſmetipſos deſpicitis ꝓpter leges eius. hec ibi. Hinc
Lactātius ait: Deus veri patris officio functus ipſe corpus effe
cit: ipſe aīam qua ſpiramus infudit: ipſius eſt totū quicqd̄ ſu- Lactan.
mus. Hec Lactantius. Iſte ergo celeſtis pr̄ non ſolū eſt a nobis
honorandus: ſed totis reaſſumptis viribus eſt legitime adoran
dus, ac pura mente colendus. Ideo p̄cipitur nobis Deut. vi c. ꝛ
Matth. xxij. Marc. xij. ꝛ Luc. x c. Sic diliges dn̄m deum tuū ex Matth.
tote corde tuo: ꝛ ex tota aīa tua, ꝛ ex tota fortitudine tua. Sed Marcus
qꝛ ſumus rebelles ꝛ tanto pr̄i ingrati: nec exhibemus ei talem Lucas.
honorē. Ideo per Malachiā ꝓphetā cōqueri̊t d. Filius hono Mala-
rat patrē ꝛ ſeruus dn̄m ſuū. Si ergo pr̄ ego ſum: vbi eſt honor chias.
meus. Et ſi dn̄s ego ſuꝫ: vbi eſt timor meus dicit dn̄s exercituū. Hieroñ.
Malachie. i. c. Quaſi dicat ſm̄ Hieronymū ſuper eodem loco.
Aut pater ſum veſter, aut dn̄s. Si pr̄ debitū patri honorē red-
dite: dignam parētu offerte pietatē. Si dn̄s cur me contemnitis:
cur dn̄m nō timetis. Et ſic ptꝫ quantū teneamur patrē creato-
rem nr̄m ſimplr̄ ſuper oēs patres ac creaturas honorare. Quā
do aūt queritur. Utrū pater ſpūalis ſit magis diligēdus, q̄ pa-
ter carnalis? Ad hoc dicitur q̄uis pater ſpūalis, ꝛ pater carna
lis ſint miniſtri illius eterni patris, cuius gratia ac virtute ope
rantur in generatione filij: tamen pater ſpiritualis non eſt ita

vera cauſa bñficii q̃ filio impendit, ſicut pater carnalis: q2 nõ dat illud pure miniſterialiter. Pr̃ aũt carnalis dat filio eſſe nature ſicut ꝑncipiũ, ⁊ cã magis efficiẽs ꝑ gñationẽ q̃ ad eſſe nature. Et ſil'r bñficiũ nutrimẽti ac doctrine Et ſic pr̃ magis diligendus ⁊ honorãdus magnus debet pr̃i ſpũali, q̃ pr̃ eſſe ꝑncipiũ p miniſteriũ regñationis q̃ ad eſſe gr̃e: tñ rõne ſtatus dignitatis bñficij: ac ſubſidij ſpũalis. Et ita in ſpũalibus pr̃ magis honorãdus ac obediẽdus. Ex dictis pʒ q̃onis determinatio.

Pr̃ ſpũalis, et pr̃ carnalis ſunt miniſtri illi9 eterni patris.

¶ Tertio ſup iſto ꝑcepto talis mouetur q̃ō. Utrũ pr̃ ſit magis diligẽdus q̃ mr̃. Huic q̃oni rñdet S. Tho. in ij.ij. q. xxvj. art. x. vbi dicit q in oĩb9 iſtis ꝯparationib9 põt eſſe tãta diſtãtia virtutis ⁊ malitie: vt amicitia ſoluat vel minuat: vt Phs dicit in. viij. lib. ethicoꝝ. Sed ſi loq̃mur ꝓprie ⁊ ꝑ ſe: vt intelligat q̃ō: an pr̃ inq̃ntum eſt pr̃ ſit magis diligẽdus q̃ mr̃ inq̃ntũ eſt mr̃. Sic dico q pr̃ magis eſt amãdus q̃ mr̃. Cuius rõ in hoc eſt: q2 pr̃ ⁊ mater amant: vt q̃dã ꝑncipia naturalis originis. Pr̃ aũt hʒ excellẽtiorẽ rõnẽ ꝑncipij q̃ mr̃: q2 pr̃ eſt ꝑncipiũ p modũ agẽtis: mr̃ aũt magis p modũ patiẽtis ⁊ materie. Et iõ ꝑ ſe loquẽdo pr̃ eſt magis diligẽdus.

Tertia q̃ō vtrũ pr̃ ſit magis diligend9 q̃ mater. S. Tho. Phs. Pr̃ hʒ excellentiorẽ rõnẽ ꝑncipij q̃ mater.

Nota q loq̃mur hic de amicitia, q̃ debet pr̃i ⁊ mr̃i ſm gñationis rõnẽ: hinc Hiero. ſup Ezechielẽ ait. Poſt deũ oĩm patrem diligẽdus eſt pr̃ poſtea mr̃. Iterũ Hieronymus in ep̃la de honorãdis parẽtib9. Et eſt ꝑncipiũ ep̃le: vʒ ſic. parentũ meritis ſubiugãs filios oĩpotẽs deus: ſeruiendi legẽ poſteris in officijs dedit: vt diuino cogant imperio facere: q̃ debuit pietas ſuadere, dicẽte in lib. Exodi. Honora patrẽ tuũ, ⁊ matrẽ tuã, ſicut ꝑcepit tibi dñs: vt bene ſit tibi, ⁊ longe ſis vite ſuper terrã, quam dñs deus tuus dabit. Audite filij ſalutiferã iuſſionẽ: ⁊ ꝑcepta legis affectu debiti amoris implere. Seruite patrib9 futuris, patres et matres vr̃as tenera charitate diligite: vt veſtre coniuges matrum mereantur noĩe nuncupari. Nemo parentẽ aſperis ledat verbis. Non fiat amara dulcedo: hoc ſit inter parẽtes ⁊ filios, q̃ dño iubẽte natura cõtinuit. Affectũ ſonẽt quicq̃d lingue dixerint liberoꝝ. Inter charas ꝯiũctaſq; pſonas pietatis iura ſeruent. Ora filioꝝ loquãtur: q̃ parẽtes delectat audire. Prebeatur parẽtibus amoris miſta formido: qui primi ſunt nobis cauſa naſcẽdi. Exhibete prib9 filij q̃ vos poteſtas pr̃ni noĩs cogit: q̃ a deo eſt eoꝝ meritis attribuat: vt ipſe a vobis exigat q̃ natura iubet. Hec Hiero.

Hieroñ. No. aureã ſniaʒ diui Hieronymi.

Sed ſi loquamur de amicitia, que debetur parẽtibus ſm alias ſpecies amicitie. Aut rõne laboris: aut rõne virtutis: aut dilectionis vel certitudinis. Sic dico q mater eſt valde honorãda ac charo corde diligẽda. Nam mr̃ magis ac magis laborat circa filios q̃ pr̃. ſ. portãdo, pariendo, educãdo. Ideo dr̃ Eccl'iaſtici. vij. c. Gemitum matris tue nõ obliuiſcaris. Et Thobie iiij. ca. Memor enim eſſe debes, que ⁊ quanta pericula paſſa ſit propter te in vtero ſuo mater tua. Etiam mater eſt

Nota q̃modo mr̃ eſt charo corde diligenda ac honoranda.

magis certa de gñatiõe filij q̄ pr̄, q̄ ⁊ credit filiũ eſſe ſuum tñ nõ hʒ certitudinē. Dicit enĩ phs in. ix. lib. Ethicoꝝ q mr̄es magis ſũt amãtes filioꝝ. Laborioſior enĩ eſt gñatio mr̄ʒ ⁊ magis ſciũt q̄ ipſaꝝ ſũt filij q̄ pr̄es. Mr̄ quoqȝ maiorē ptem hʒ in corpore filij q̄ pr̄, q: quaſi totũ corp⁹ filij format ex mr̄e. Ut enĩ dt phs in pĩo de gñatiõe aialiũ. Femina in gñatiõe dat corp⁹. Et iõ ꝑpter hmõi rões mr̄ pl⁹ diligit filiũ q̄ pr̄. Uñ in morte vel in adverſitate filij magis dolet ⁊ affligit q̄ pr̄. Quia mulieres naturalr̄ magis ꝯpatiũt q̄ viri, eo q mulier eſt magis mollis ⁊ paſſibilis cũ ſit frigida ⁊ humida. Nã in oĩ gñe aialiũ ſcđʒ phm femine ſũt molliores maſculis p̄ter vrſã ⁊ leopardã. Uir autem eſt naturaliter callidus ⁊ ſiccus: ⁊ iõ non ſic de facili patitur aut compatitur. Unde ſi filius ſublimat ad honores pl⁹ gaudet pater q̄ mat. Qđ aũt mater magis ꝯtriſtet in adūſitate filij: pater vero magis gaudeat clare per vba Salomõis ꝓbat puerb. x. c. cũ ait fili⁹ ſapiēs letificat patrē: filius vo ſtult⁹ meſticia eſt matris ſue. Propterea cũ amor dilectio ſiue charitas ſint reciproca: obligat filius totis reaſſũptis virib⁹ matrē diligere ac venerari. Hinc hierony. in epl'a de honorandis parētibus. Que quidē epl'a incipit, parētũ meritis: dt ſic. Mr̄ fil⁹ quoqȝ o filij debitã impēdite reuerētiã q̄ vobis vteri more ſeruientes pondus veſtri corpis tollerãt: atqȝ ignotã portantes infantiã famulatum quedã exhibēt naſcituris. Jllo tpe non ſolũ ſibi mater eſurit nec acceptas cibos ſola digerit mr̄no victualiter ille q̄ latet: eiuſdem mēbra alterius cõmeſticãs paſcunt vt hõ futurus alterius morſibus ſaturet. Quid ḡ ipſa mēor eſt nutrimēta ⁊ tenere infantie dulces iniurias q̄s nutritoris affectus de ſuis parabolis ſumit. Quid cibos in matre confectos qui femineis manantes ex mēbris: lacteũ lactantis ſoluũt in ſuccũ et in validas fauces liquido ſopore ꝓfũdunt. Cogente natura ſumũt infantes qđ bibãt ⁊ dēte nõ nato. Hoc ſibi currētib⁹ labr' elicium, quod nõ ſit neceſſe molere. Seruiũt materna poſteris pectora: ſeruiũt ipſis in cunabulis man⁹ ⁊ terga mēbris deuota lactãcium gros arct⁹ accipiũt. Optat mr̄ puulũ creſcere: optat cito vdiere maiorē: eũqȝ in humeris inuectum iuuiſere feſtinat nũqȝ ſibi forſitã ſeruiturũ. His tot tantiſqȝ p̄cedētib⁹ fact' parentibus tota debet alacritate ſeruiri. Reddatur nature debitũ: reddatur parētibus qđ debet. Exolue fili qđ debes, ⁊ officia debita qualiacunqȝ exhibe famulatu: q: parētib⁹ nemo põt reddere qđ debetur. Hec Hie. Et ſic patet q̄rũ teneantur filij parentibus ⁊ quomodo pater ⁊ mater ſint charo corde diligendi.

¶ Quarto ſuper eodem precepto queritur. Utrum vir coniugatus magis teneatur diligere vxorē q̄ patrē aut matrem? Et videtur quod vxor ſit magis diligenda, quia dicitur. Geñ. ij. ca. q̄obrem relinquet homo patrē ⁊ matrē ⁊ adherebit vxori ſue.

Phs. mr̄ magis amat filiũ q̄ pr̄ ⁊ q̄re.

Phs mr̄ in adverſitate filiorum magis affligit q̄ pater.

Salom.

hierony. No. pl'chra vba hierony.

Quot ⁊ q̄ta patiũtur mr̄ amore filiorum.

S. Tho. et erunt duo in carne vna. Rñdeo huic qõni, ſm Tho. in. ij. ij. q.
xxvj. ar. xj. vbi dt. Gradus dilectionis attendi põt, aut ſm rõnẽ
boni, aut ſm rõnẽ ↄiunctionis ad diligentẽ, ſm ergo rõnẽ boni
qḋ eſt obiectũ dilectionis magis ſunt diligẽdi parẽtes ꝙ vxo-
res: qꝛ diligunt̃ ſub rõne principij ⁊ eminentioris cuiuſdã boni.
Matth. Scḋm aũt rõnẽ cõiunctionis magis diligẽda eſt vxor: qꝛ vxor
ↄiũgit̃ viro ⁊ vna caro exiſtẽs ſm illud Mat. xix. c. Itaqꝫ iã non
ſunt duo: ſed vna caro. Et iõ intẽſius diligit̃ vxor: ſed maior re-
Hieron. uerentia eſt parẽtib⁹ exhibẽda. Hinc Hiero. in ep'la de honorã
dis parẽtib⁹ dicit ſic. Parẽtes eñ adeo dñt haberi dulciores: qꝛ
per alios reparari nõ pñt. Et cũ eos lex nature ſubtraxerit, nec
patrẽ tibi alterũ poteris iuenire nec matrẽ. Mutato cõiugio vi-
tricus pr̃ eſt, nec nouerca põt nomẽ mr̃is implere. Hec Hiero.
Iterũ Hiero. ad furiã ait. Honora patrẽ ſi mẽte a ꝟbo pr̃e nõ ſe-
paret. Hec Hie. Ad auctoritatem aũt, ꝙ in pͥncipio allegat̃ dicit
S. Tho. ſic: ꝙ nõ ꝗ̃tũ ad oĩa deſerit̃ pr̃ ⁊ mr̃, ꝓpt̃ vxorẽ. In q-
buſdã eñ magis dꝫ hõ aſſiſtere parẽtibus ꝙ vxori. Sꝫ ꝗ̃tũ ad
vnionẽ carnalis copule ⁊ cohabitationis relictis oib⁹ parẽtib⁹
hõ adheret vxori. Nõ ergo ſimpl'r relictis oibus: qꝛ nõ his ꝗ ad
Hieron. parẽtes ptinẽt qb⁹ ſubueniẽdũ eſt. Ideo Hie. in ep'la de honorã
Quinta dis parẽtib⁹ ait. Foueat̃ ſenectus parẽtũ, ⁊ factis eorũ viſtitu-
q̃ſtio. do reddat̃. hꝫ eñ quandã ſenectus infantiã. Hec Hie. ⁊ ſic pꝫ
Phs. q̃ſtio. Quinto ſup iſto ꝓcepto iterũ ſic mouet̃ talis q̃ſtio. Utrum
hõ debeat magis diligere filiũ ꝙ patrẽ: ⁊ vr̃ ꝙ ſic: qꝛ gr̃a perfi
cit naturã: ſed naturaliter parẽtes plus diligũt filios, ꝙ ab eis
S. Tho. diligant̃: vt Phs dicit in. viij lib. phyſico. ergo debemus magis
diligere filios ꝙ parẽtes. Huic q̃ſtioni rñdet S. Tho. in. ij. ij. q.
xxvj. art. ix. vbi dicit, ꝙ gradus dilectionis cõſiderari põt dupl'r.
Uno mõ ex parte obiecti. ⁊ ſic illud qḋ hꝫ maiorẽ rõnẽ boni eſt
magis diligendũ: qꝛ eſt deo ſimilius: ⁊ iõ pr̃ eſt magis diligẽdus
Ambro. ꝙ filius: qꝛ patrẽ diligimus ſub rõne pͥncipij. qḋ hꝫ rõnẽ emi-
nentioris boni, ⁊ deo ſimilioris. Hinc Ambro. ſup illud Matth.
honora patrẽ dicit ſic. Primus gradus pietatis eſt iſte, vt quos
actores tibi voluit eſſe deus honores obſequijs abſtineas cõtu-
melijs. Nec vultu legenda eſt pietas parentum. Hec Ambro.
Chryſoſt ſup illud. Mulier ecce filius tuus. dicit ſic. Docet nos
xp̃s vſqꝫ ad vltimã reſpirationẽ parẽtũ diligẽtiã habere: qꝛ eñ
Chryſo. alijs mulieribus aſtãtibus nihil dicit. Docet nos plus aliquid
Phs. impẽdere parẽtibus. Hec Chryſoſt. Alio mõ cõputat̃ gradus
S Tho. dilectionis ex parte ipſius diligẽtis, ⁊ ſic magis diligit̃ qḋ eſt cõ
Egidius iunctius: ⁊ ſm hoc filius eſt magis diligẽdus ꝙ pr̃: vt Phs di-
Roman⁹ cit in viij Ethic. hec aũt probatur quadruplici rõne, ſm Tho-
Pria ra- mam ibidem. Et Egidium Romanũ in. ij. lib de regimine princi
tio. pum parte. ij. c. iiij. Primã quidẽ quia parẽtes diligunt filios:
vt aliquid ſui exiſtẽtes: pater aũt nõ eſt aliquid filij. Et ideo di-

tertio ƀz quã pr̃ diligit filiũ ſimilioꝛ ē vna q̃ q̃s diligit ſeipſum. Amoꝛ ḡ paretũ ergs filios ꝓcedit a cã ad effectũ ⁊ a ſupioꝛi ad inferi⁹. Sz amoꝛ filioꝝ ad pr̃es procedit ab effectu ad cãm ⁊ ab inferioꝛi ad ſuperi⁹. Naturale eſt aũt ꝙ ſupioꝛa influũt in infeꝛioꝛa ⁊ ꝯſeruãt ea nõ aũt ecõuerſo. Parẽtes ḡ naturaliter affiaunt̃ ad filios vt influãt i eos: ⁊ vt cõgregẽt eis bõa vt poſſeſſiones ⁊ nũmiſmata: filij ƀo ecõuerſo nõ ꝯgregãt ꝓprib⁹ ſuis immo potius diripiũt ⁊ rapiũt bona parẽtũ: q꞉ inferioꝛa nõ influũt i ſuperioꝛa: ſz ſũt eis ſubiecta. ¶ Scõa rõ ſumit̃ ex certitudine ꝓlis Nã parẽtes magis ſũt certi de ſua ꝓle q̃ ꝓles de ſuis parentib⁹. ꝓles eñi certificari nõ põt niſi ex auditu ⁊ q̃buſdã ſignis. Parẽtes eñi ſtati cognitionẽ hñt de ipa ꝓle. Jõ tãto amoꝛ ē validioꝛ q̃to apđ parẽtes ē maioꝛ certitudo de ꝓle. Et ex hac rõne ꝓbat̃ ꝙ mr̃es pl⁹ diligũt filios q̃ pr̃es: q꞉ de illis certioꝛes exiſtũt: pr̃es ƀo hñt ſolã opinionẽ. ¶ Tertia rõ ſumit̃ rõne ꝓpinq̃tatis vel vnionis. Nã fili⁹ ē magis ꝓpinqu⁹ ⁊ vni⁹ pr̃i q̃ econuerſo. Cũ ḡ amoꝛ quãdã vnionẽ ĩpoꝛtet: q꞉ amoꝛ nil aliud eſt q̃ q̃dã vis ⁊ vnitas ꝯcretiua amãtis cũ amato. Jõ filij tãq̃ magˀ vniti ⁊ magˀ ꝓpinq̃ parẽtib⁹ magis diligũt̃ ab ipſis q̃ ecõuerſo. Filij eñi ſũt q̃dã ps pentũ: ps aũt magis vnit̃ cũ ſuo toto: q꞉ pri⁹ appĥẽdit̃ ab ipo q̃ totũ vniat̃ pti qđ ab ea ꝯpĥẽdi nõ põt. ¶ Quarta rõ ſumit̃ rõne durationis. Nã q̃to amoꝛ magis durat tãto efficit̃ vehemẽtioꝛ. Amoꝛ aũt parẽtũ ad filios vehemẽtioꝛ ē q̃ filioꝝ ad parẽtes. Stati pr̃ icipit diligere filiũ: fili⁹ aũt tpe ꝓcedẽte icipit diligere pr̃ez. Dilectio aũt diuturnioꝛ eſt foꝛtioꝛ ƀz illũ. Eccł. ix. c. Nõ relinquas amicũ antiquũ: nou⁹ eñi nõ erit ſilis illi. Et ſic ptʒ ꝙ fili⁹ magˀ diligit̃ a pr̃e quã ecõuerſo. ¶ Propter qđ ad parẽtes ſpectat diligere filios ⁊ ſollicitari circa regimẽ eoꝝ: q꞉ q̃libet ſollicit⁹ ẽẽ dʒ circa ea q̃ vehemẽt̃ amat ⁊ diligit. Ad id vehemẽter excitamur clariſſimo exẽplo patiẽtiſſimi ac btiſſimi Job q̃ ſummã vigilãtiã circa filioꝝ ſuoꝝ diſciplinã ſeruauit. Vñ Chryſ. circa finẽ tertij libri ꝯ impugnantes vitã monaſticã đt ſic. Job ſctiſſimũ viꝝ eũ ex ꝟtutib⁹ reliq̃s ſcriptura collaudat ꝙ fuerit iuſt⁹: ꝙ verax: ꝙ religioſus: ꝙ pius: tñ ex eo maxime ꝙ filioꝝ ſuoꝝ nutriẽdoꝝ habuit ſũmã diligẽtiã. nõ eñi ea cura vtebat̃: vt auꝝ illis copioſiſſime acq̃reret: nõ vt humana glĩa verẽdos ac illuſtres cerneret. Sz q̃d ille tãdẽ req̃rebat. Audi q̃d ſcriptura dicat. Cũ cõſũmati eẽt dies ꝯuiuij mittebat Job ⁊ ſanctificabat eos. Conſurgenſq; diluculo offerebat pro eis ſacrificia per ſingulos eoꝝ. dicebat enim Job in coꝛde ſuo. Ne foꝛte bñdixerint deũ filij mei in coꝛdib⁹ ſuis. Ulla ne iã nobis erit excuſatio. q̃ñ is q̃ añ grãm, añ legẽ fuit, q̃ nullo ſacraꝝ lraꝝ magiſterio inſtruct⁹ erat tantã filijs oñdit ꝓuidẽtiã vt de incertis q̃q; eoꝝ ⁊ occultˀ tremeret pauereṫq; de delictˀ. Quenam nos iam excuſabit ratio, qui cum ſimus ſub gr̃a ⁊ cum

Scõa rõ

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Quid eſt amoꝛ.

Chriſoſ. Job laudatur: q̃ habuit filioꝝ ſummã diligẽtiam.

hmõi exẽplis abũdem⁹, totq; monumẽtis erudiamur nõ mõ p
Chriſo. arguit parẽteſq̃ nõ aĩa; ſʒ ſolũ cor pa filiorum diligũt.
occultis incertiſq; filiorum pctis nõ metuim⁹ verũ aperta quoq;
manifeſta ſcelera eorum ꝯtẽnim⁹. Hec. Chryſ. ¶ Iterũ, chryſoſt.
cõtra parẽtes q̃ ſolũ corpa filiorum diligũt aĩã ꝯtẽnũt ſup illo
Math. Acceſſit ad eũ mr̃ filiorum zebedei: ita inquit. Matres cor
pus natorum ſuorum amant animã aũt ꝯtẽnunt: deſiderãt em
illos videre in ſeculo iſto ⁊ non curãt q̃d ſint paſſuri in alio. A
liũ patres militias filũs prouidẽt: aliũ honores: ⁊ nemo filũs ſuis
Hieroni. Aurea ꝟba.
prouidet deum. Perditionem illorum cũ magno pcio comparãt:
ſalutem illorum nec dono accipere volunt. Si viderint illos
pauperes triſtantur ⁊ ſuſpirant. Si aũt viderint illos peccãtes
nemo triſtat vt cõfidant qr corporum parẽtes ſunt non aiarum. Hec
Chryſ. ¶ Etiam hie: ad Tiraſium de morte filie circa medium
epiſtole, q̃dẽ epl'a incipit Bñdicto ⁊ dilectiſſimo parenti. Tira
ſio: ſic ait. Deſtitutos ſe a morientibus filũs parẽtes ꝯquerũt.
Et viuos filios aut propter honores aut ꝑpter negocia pegri
nis regionib⁹ credunt. Et gaudent tota vita ſine filiorum affe
ctibus cõmorari dũ mõ capiãt q̃ꝺ cupiũt de ſuis pignorib⁹ adi
piſci: Et vt ad palatia pergant pegrinãt, ⁊ ad ſtudia dignitat
nauigãt acquirẽda. Ut ad cauſas ꝑrimonũ aliq̃s explicãdas
cũ labore ⁊ piculo ꝓficiſcentes oẽs ꝓprios filios impellũt. nec
ſecũ vocare q̃ꝺ diligunt patiũt Sʒ vt ad palatia celi ad ſtudia
xp̃i, ad honorem vite perpetue: ad ꝑrimoniũ poſſeſſiõis etne cũ
ſecuritate valeant puenire: nemo filios ſuos a ſe libenter gra
tulatur abſcedere. Ad ꝯparãda pctã gaudẽt, tã parẽtes a filũs
q̃ filũ a parentibus prouocante diabolo ſeparari. Ad indulgẽ
tiã ꝟo perſpiciendam nolunt ab inuicem deo ꝓuocante diſcer
ni. hec. Hiero. Patet itaq; ex dictis, q̃ amor parẽtum ad filios
eſt validior ac vehementior q̃ ecõuerſo. Et propter hoc tenẽt
pr̃es in debitum finẽ dirigere filios. Atq; eos magis amare ſʒ
bonũ aĩe. q̃ ſm bonum corpis. Ad argumẽtũ aũt factũ in oppo
ſitum dico. q̃ parentes naturaliter plus diligũt filios ſʒ rõnẽ
cõiunctionis ad ſeipſum. Sed filius naturaliter pl⁹ diligit pr̃es
S tho. rñdet ad ar.
ſcd'ʒ rõeʒ eminentioris boni: vt dt S. Tho. vbi ſupra in rñſiõe
ad ſecundum argumentũ. Et ſic patet ſolutio totius queſtiõis.
Serta qſtio. vtrũ illi q̃ honorãt parẽtes ꝯſeq̃ntur aliquam magnã mercedẽ a dño.
¶ Serto ⁊ vltimo ſuper verbo iſtius precepti. cum dicit. Ut ſis
longeuus ſuper terrã quã dñs de⁹ tuus dabit tibi. Talis mo
uetur dubitatio. Utrũ illi q̃ honorãt parẽtes ſuos ꝯſequantur
aliquam magnam mercedem a dño: preter longitudinem vite
corporalis. Huic queſtioni reſpondet ſanct⁹. Thomas in opu
ſculo de decem preceptis dicens. Sciẽdũ eſt q̃ honorãtib⁹ pa
rẽtes quinque magna deſiderabilia ꝓmittũt. ¶ Primũ deſide
rabile eſt grã in preſenti ⁊ gloria in futuro: que duo ſunt ma
xime deſiderabilia. Unde Eccleſiaſtici tertio capitu. Honora
patrem tuũ: vt ſuperueniat tibi bñdictio a deo: ⁊ bñdictio illius

in nouiſſimo manet. ¶ Secũdũ deſiderabile eſt vita. iō ſignāter dr in pcepto: vt ſis lōgeuꝰ ſup terrā. dr em̄ longeuitas quaſi lōga etas. Eccl'iaſt. iij. c. hr ſic. Qui honorat pr̄ez ſuũ vita viuet lōgiore. ¶ Tertiũ deſiderabile ē hr̄e filios ſibi ḡtos ⁊ acceptos: hoc pmittit. Eccleſia. iij. c. ſic. Qui honorat pr̄ez ſuũ iocũdabit in filijs: ⁊ in die orōnis ſue exaudiet. iō. Mat. iij. c. In qua mēſura mēſi fueritis remetiet vob;. Nō remetiet vobis. i. iterũ mēſurabit. ¶ Quartũ deſiderabl'e ē habere famā laudabilē ꝙ oēs magno deſiderio appetũt. hec pmiſſio hr. Eccl'iaſt. iij. c. ſic. Glĩa eſt hoīs ex honore pr̄is ſui. Et iterũ ibidē hr ſic. ꝙ male fame eſt q̄ derelinquit patrem. Et eſt maledicꝰ a deo q̄ exaſperat matrem. ¶ Quintũ deſiderabile eſt habere diuitias. O quā magnũ eſt deſideriũ illud deſideriũ in cũctis hoibꝰ. O ꝙ labores die noctuq; ſuſtinent miſeri mortales ppter diuitias acq̄rēdas. Sed hoc deſideriũ diuitiaꝝ adimplet ex honore parentum. Ecclẽſi. iij. c. Benedictio pr̄is firmat domos filiorũ, maledictio autem mr̄is eradicat fundamēta. hinc petrꝰ rauēnas in q̄dam ſermone ait. Auelle a ſole ſolis radium ⁊ non lucet. Riuũ a fonte: ⁊ areſcit. Ramum ab arbore: ⁊ exiccatur. Mēbrũ a corpore ⁊ putreſcit. Separa filium a deuotione paterna: et iā non eſt filius ſed pater: ⁊ collega illorum de quibus dicitur. Uos ex patre diabolo eſtis. hec ille. Patet itaq; ex dictis determinatio queſtionis. Sed pro complemento explanatiōis huius precepti. Notabis carmina ſuper eodē. doctoris eiuſd que ſequũt.

Scd̄z deſiderabile. — Tertiũ deſiderabile. — Quartũ deſiderabile. — Quintũ deſiderabile. — Petrꝰ ra.

¶ Qui precepta dei contemnit, iuſſaq; legis.
Uel qui noluerit parere parentibus atq;
Alere ſi, poſſit miſeros inopes, ⁊ egenos.
Irridenſq; patrem vel matrem vel maledicens.
Uerberat, opprobrians blaſphemans aſpera turbans.
Moritur aſpernans habens in honore parentes.

Carmīa notāda.

¶ De quinto precepto diuine legis.

QUintũ preceptum diuine legis ſcribitur. Exodi. xx. c. ſic: non occides. Per hoc quidē, preceptum explicite prohibetur homicidiũ: ſed implicite: vt inquit ſ. Tho. in. ij. ij. q. cxxij. ar. vj. in reſponſione ad ar. phibēt oīa nocumenta q̄ in pſonā pximi inferũtur. ſicut dr Levitici xix. c. Nō ſtabis ꝯ ſāguinem pximi tui. Et ſil'r phibet odiũ proximi: iuxta illud Leui. xix c. Non oderis fratrem tuum in corde tuo: ſed publice argue eum. Et breuiter in hoc precepto prohibetur omnis motus ire contra proximũ: ſiue ille motus ſit tm̄ in corde: ⁊ tunc pprie dr contumelia. ſiue ſit in opere, vt eſt percuſſio citra mortem.

S. Tho. Pulchra explanatio.

¶ Eſt aũt cōſiderādum ad maiorem evidētiā ſecũdũ Thomā quarto opuſculo, ꝙ tripliciter fuit erratum ab antiquis cōtra illud preceptum: Quidā em̄ dixerũt, ꝙ nō lz occidere etiā bruta

ſtalia:ſz hoc falſum eſt:qꝛ nō ē pctm̄ vti illis q̄ ſūt ſubdita ho
minis ptāti.phs ēt.ƀt in politica φ venatio ē ſicut iuſtū belū. [
dā alij dixerūt φ p iſtud p̄ceptū ꝓhibitū eſt homicidiū qꝺcūq
August. ⁊ qualitercūqꝫ.vn̄ homicidas dicūt eſſe iudices ſcl'ares q̄ cōdē
nāt ſcḋm leges aliquos ad mortē.Cōtra q̄s ḋt Aug.φ de⁹ per
p̄ceptū nō abſtulit eis ptātē occidēdi.Vn̄ Deut.xxij.c.Ego oc
cidā ⁊ ego viuere faciā.Eſt ꝙ licitū illis q̄ mādato dei occidūt:q
tūc de⁹ hoc facit cū oīs lex mādatū dei ſit.Hinc Prou.viij.c.per
me reges regnāt:⁊ legū cōditores iuſta decernūt.ppꝉea: Aug.
August. i.li.de ci.dei.c.xxvj.ita inq̄t. Nā ⁊ miles obediēs poteſtati ſub
qua legitime ꝯſtitut⁹ ē hoīez occidit,nulla ciuitatis ſue lege re⁹
eſt homicidij:imo niſi fecerit re⁹ eſt imperij deſerti atqꝫ cōtēpti
An hō Qḋ ſi ſua ſpōte atqꝫ auctoritate feciſſet crimē effuſi hūani ſāguis
poſſit oc ꝯmiſiſſet.Hec Aug.Cū ꝙ ḋr nō occides:ēt ſcl'.Nō occides p
cidere ſei pria auctoritate.vt exponit ſ.Tho.vt ꝫ Quidā alij dixerūt φ p
pſum. p̄ceptū nō occides,ꝓhibet q̄dē nō occidere aliū:ſz nō ꝓhibet q
hō poſſit occidere ſeipz. Et ſic legim⁹ plures ph̄os ſeipſos occi
Lactāti⁹ diſſe:vt cleātē,Criſippū,zenonē,empedoclē,cathonē vti:ē de
mocritū ambrochiotē ⁊ theocritū.Iſti octo ph̄i ſeipſos interfece
rūt vt ſcribit Lactā.in.iij.li.diuinaꝝ inſtit.c.xviij.Sūt alij plu
res p̄ter iſtos q̄ ſe dederūt in mortē.vt Curti⁹ roman⁹ q̄ cū eſſet
aio ac gn̄e nobiliſſim⁹ adoleſcēs p̄cipitē ſe dedit teſte.Vale.max.
in.v.li.c.vj.De hoc fcō Curtij ēt Aug.ſcribit i.iij.li.de ciui.dei.
c.xx.Et Tit⁹ liui⁹ in.vij.l.ḋ origene vrbis.⁊ Paul⁹ Oroſi⁹ i cro
nica ſua.li.iij.¶ Iuni⁹ quoqꝫ Brut⁹ prim⁹ ꝯſul romanoꝝ ēt ſe
dedit i mortē.Nā occidit brut⁹ mut⁹ cū multis vulnerib⁹.vt in
quit Valeri⁹ max.in.v.li.c.vj.⁊ Aug.in.iij.li.de ciui.dei.c.xvj.⁊
Paulus Oroſi⁹ parū poſt principiū.ij lib.cronice ſue. Sic de
cius pater,⁊ deci⁹ fili⁹ ſe obtulerunt ad mortē. vt ſcribit Aug.
in lib.de ciui.dei.c.xviij.⁊.Marcus tullius in.iiij.lib.rethorice
noue,⁊ Tytus liuius in lib.viij.de origine vrbis.Idē egit Mar
cus regulus:qui vt ait.Marcus Tullius quaſi in fine tertij lib.
de officijs maluit e medio tolli q̄ fidem hoſti datam abnegare.
de cuius laudibus ibidem plene ſcribit Tullius.¶ Sic codrus
rex athenienſiū elegit mortē,vt ſcribit Iuſtinus abbreuiator tro
gi Pompeij in.ij.li.⁊ Valerius max.i.v.li.c.vj.Et epaminūdas
pariter dux thebanoꝝ ꝓ ſalute patrie haſta trāſfixus eſt:vt h
Valeri⁹ in.iij li.c.ij.Sz hi oēs ſicut fuerunt auidiſſimi glorie et
Lucre- quaſi ebrij:vētū pompā mūdi atqꝫ aurā humani fauoris inſecu
cia occi- ti:ſic pariter fumos,nebulas,ventum ⁊ auram conſecuti ſunt.
ditſeipāz ¶ Amplius lucrecia romana occidit ſeipſam ne vlla impudi
Tit⁹ liu. ca fieret ſuo exemplo:cuius hyſtoriā pulchre narrat Tit⁹ liui⁹
August. in fine primi lib.de origine vrbis.⁊ Augu. in lib.de ciuitate dei
Val ma. ca.xix.⁊ Valerius maxi.in.vj.lib.cap.j.huius Lucretie epyta
Ouidi⁹. phium ab Ouidio creditur eſſe compoſitum,in hunc modum.

Epitaphiũ Lucretie.

¶Cum foderet ferro tenerum Lucretia pectus:
Sanguinis ⁊ torrens egrederetur ait.
Accedant teſtes me non fauiſſe tyranno.
Ante virum ſanguis ſpiritus ante deos.
Quam bene producit pro me poſt fata loquentur.
Alter apud manes: alter apud ſuperos.

Qui occidit ſeipꝫ grauius peccat. Auguſtinus Lactãtius.

¶Iſti igr̃ oẽs homicide ſũt, ⁊ cũ Lucretia eſnas luũt penas: q2
vt ait aug q̇ ſe occidit hoiez vtiq; occidit. Si ḡ nõ lꝫ hoiez occi=
dere: ḡ nec ſeipm imo grauiꝰ hoc ſcelꝰ iudicat. Hinc Lactan. in
iij. li. diuinaꝝ inſtitutionũ c. xviij: dt. ſic. Nã ſi homicida nepha
rius eſt: q2 hois extinctor eſt, eidẽ ſceleri obſtrictꝰ eſt q̇ ſe necat
q2 hoiem necat: immo vo maius eſſe id facinus exiſtimãdũ eſt
cuiꝰ vitio deo ſoli ſubiacet. Nã ſicut in hãc vitã nõ nr̃a ſpõte ve=
nimꝰ: ita rurſus ex hoc domicilio corpis qḋ tuẽdũ nob᷑ aſſigna
tũ eiuſdẽ iuſſu nobis recedẽdũ eſt: q̄ nos in hoc corpꝰ īduxit tã=
diu habitꝰs donec iubeat emitti. Et ſi vis vt aliq̇ inferat equa
mẽte patiẽdũ eſt cũ extincta innocẽtis aĩa multa eſſe nõ poſſit:
habeamuſq; iudicẽ magnũ cui ſoli vindicta integra ſemp̱ eſt.
Hec Lact. ¶Sꝫ nota, ꝙ legimꝰ pariter in ſcripturis ſctis, ꝙ
plures q̇ ſeipos peremerũt quoꝝ primꝰ fuit Sãſon q̇ p̄ceſſit in
figura xp̄ꝫ de cuiꝰ morte hr̃ Judicũ xvj. c de q̇ Aug. in j de ciui.
dei. c. xxvi. ſcribit, ꝙ illa mors fuit ordinata aſpũ ſctõ. Et ſilr ait
Aug. ibiḋ de q̇buſdã ſanctis feminis q̇ tpe ꝑſecutiõis vt ſectato
res ſue pudicitie deuitarẽt, ſe in fluuiũ ꝑiecerunt: eoq; mõ de=
functe ſunt: quarũ martyris in catholica eccłia veneratione ce=
leberrima frequẽtant. Hoc fecerũt nõ hũanitꝰ decepte ſed di=
uinitꝰ iuſſe de Raſia etiã nobiliſſimo milite legimꝰ in. ij. lib. Ma
cha. c. xiiij. ꝙ ſeipm aĩoſe ac magnifice in mortem dederit: cuius
mors cõmendat ac laudibꝰ extollit a doctoribꝰ catholicis: eo ꝙ
ob reuerentiã dei atq; ob ſalutem boni publici cõſummata fue=
rit. Eleaſarꝰ pariter gl̃ia ⁊ honore dignꝰ eſt q̇ ꝓ tuitione gẽtis
ſue ſub pedes elephantis ſe ſuppoſuit ⁊ occidit eum: ⁊ elephas
cadẽs ſilr illuꝫ pemit. vt dr. j. Mach. vj. c. Taceo aliorũ macha=
beorũ triũphos q̇ꝝ mors veneranda ac p̄cioſa ẽ in cõſpectu dñi.
Saul q̇q; occidit ſeipꝫ fugiẽs a facie philiſtineꝝ in mõtibus gel
boe. vt pꝫ in. j. li de cuiꝰ ſalute dubitat. Nã doctores hebreorũ
vbiq; tenent eum ſaluũ. Dicunt enim ꝙ ſeipſum occidit intuitu
diuini honoris ne in ipſo fierent ludibria in cõtemptum dei: cũ
eſſet rex Iſrael. Doctores aũt catholici communiter tenẽt Sau
lem eſſe damnatum. Sed vide ſi vis Nicolaum de lyra q̇ plu=
ra notabilia dicit ſuper hac materia. Etiam doech armiger ſau
lis ſe interfecit. vt. dr. j. Reg vlt. ca. Qui quidem doech nec ab
hebreis nec a latinis doctoribus excuſat quin deſperãs ſe occi=
derit. De Seneca vo dr ꝙ elegerit ſibi mortem optiõe ſibi data.
vñ Boe. in. iij. lib. conſo. pſa. v dr ſic. Nero Senecã familiarem

De Eleaſaro.

De Doech. De Seneca q̇ elegit ſibi mortem.

preceptoreq́ ſuū ad eligende mortis coegit penā. Idcirco ſunt
q̄ dicūt ꝙ ſeneca eſſet martyr ſi gen⁹ mortis nō elegiſſet. Nā ele
git vt in vtroq́ brachio minueretur: vt ſic in balneo q̄ſi inſenſi
biliter moreret̄. Sȝ q̄cq̄d dicat̄ de tā facūdiſſimo ac eruditiſſimo
viro: hoc ſcio ꝙ pr̄ doctoꝝ Hiero. iter illuſtres ac ſanctiſſimos
viros illū collocat. Unde in lib. de viris illuſtribus ſic dr̄. Hiero.
Seneca cordubeñ. ſocionis ſtoici diſcipulus ⁊ patruus Lucani
poete cōtinētiſſime vite fuit. Quē nō ponerē in cathalogo ſancto
rū, niſi me ille lr̄e puocarēt q̄ leguntur a pluribus Pauli ad Se
Nota v̄ba. Hieronymi. — necā ⁊ Senece ad Paulū. In q̄b⁹ cū eſſet neronis magiſter, ⁊ il
lius tēporis potentiſſim⁹: ⁊ optare ſe dicit eius loci eſſe apd̄ ſuos
cui⁹ ſit Paul⁹ apud xp̄ianos: hic añ bieniū q̄ȝ Petr⁹ ⁊ Paulus
Occiſio hois pōt eē iiuſta triplici d̄ cauſa. — martyrio coronarēt̄ a Nerone interfect⁹ eſt. hic. Sic igit̄ ptȝ ex
dictis ꝙ nulli licet quouiſmō ſe occidere: niſi auctoritate dei, aut
iſtinctu ſpūſſancti mors fuerit reuelata. ¶ Qua propter cū lex
diuina p̄cepit dicēs. Non occides. Intelligere debes in hoc p̄ce
pto ꝙ ꝓhibet̄ ois occiſio iniuſta q̄ tripliciter pōt fieri. Prio vt
ex cā in illo qui occidit̄ ſine culpa. ¶ Scd̄o ex ordine vt cū ille q̄
nō eſt miniſter legis occidit. ¶ Tertio ex animo: vt qñ miniſter
legis occidit amore non iuſticie: ſȝ libidine vindicte. No. ergo ꝙ
duplex eſt homicidij genus, ſ. ſpūale ⁊ corporale. homicidium
corporale fit quatuor modis. Primo omittendo: vt cū quis vi
det ꝓximū in extrema neceſſitate ⁊ nō ſubuenit ei. hic. Amb. ait
Paſce fame morientē ſi nō paueris occidiſti. Scd̄o fit corde. vt
cū q̄s odit ꝓximū ſuū. Iō p̄me Io. iij c. dr̄. Qui odit fratrē ſuum
homicida eſt. ⁊ Aug. iu. rl̄a. ad clericos ait. Lites aūt nullas ha
beatis aut q̄ȝ celerrime finiatis ne ira creſcat in odiū, ⁊ trabē fa
ciat de feſtuca: ⁊ aīaȝ faciat homicidam. Hec Augu. Tertio fit
ore. ſ. detrahēdo hoc mō: qr ille cui detrahit̄ occidit̄ in ꝯſcia illi⁹
q̄ audit detractorē in quo pri⁹ viuiebat per bonā famā. Quarto
qñq́ fit opere ſic: vt qñ malo exemplo dat̄ alicui occaſio ruine.
Scd̄o homicidiū corporale fit quatuor modis. Primo fit ma
nu. Eſa. j. c. Manus ei vr̄e ſanguine plene ſunt. No. q̄ȝ horribi
Ioānes. — le ſit pctm̄ homicidij. Nō em̄ eſt ſolū ꝯtra charitatē ꝓximi: qr pre
Eccl'iaſt. — cipit̄ vt diligas ꝓximū ſicut teip̄m: de q̄ dr̄. ſ. Io. c. iij. Ois homi
Exodi. — cida nō hȝ vitā eternā in ſe manentē verūetiā eſt ꝯtra naturam
hois: qr vt dr̄ Eccleſia. xiij. c. Oē aīal diligit ſibi ſil'e. Propterea
Exodi. xxj. c. Qui pcuſſerit hoiez volēs occidere morte moria
tur. Et hic q̄dē crudelior eſt lupo de q̄ dr̄ in. ū. lib. aīaliū: ꝙ ſi lu
po detur caro lupi nō cōedit. Scd̄o homicidiū corporale fit ore:
vt qñ dat̄ ꝯſiliū alicui cōtra aliquē ꝓuocādo, vel accuſando, vl̄
detrahēdo. Hic Dauid i p̄o ait. Filij hoim dētes eorū arma ⁊ ſa
gitte ⁊ ligua eoꝝ gladi⁹ acut⁹. ¶ Tertio ꝯcōmittitur adiutorio.
⁊ ideo Salomō nos reddit cautos prouerb. j. c. dicēs. Fili mi ne
ambules cum eis, Pedes em̄ illorū ad malū currūt: ⁊ feſtināt vt

clamāt ſanguinē. Quarto homicidiū cōmittit ꝯſenſu. De q̄ Paulus ad Ro. Digni ſunt morte nō ſolū q̄ ea faciūt: ſʒ ⁊ q̄ ꝯſentiunt facientib⁹. Cōſentis aūt q̄ndamō, q̄ñ potes ipedire ⁊ nō impedis. vñ puer b.xxiiij.c. Erue nos q̄ ducimur ad mortē. Hinc Marc⁹ Tul.in.j.lib.de offi.ita inq̄t. Nā q̄ iniuſte in quēpiā impetū facit aut ira aut aliq̄ ꝑturbatione excitatus is q̄ſi man⁹ violētas inferre videt ſocio. Qui aūt nō defendit nec obſiſtit ſi pōt iniurie: tam eſt in vitio q̄̄ ſi parētes aut amicos, aut patriā deſerat. hec Tullius. Et ſic pʒ quot modis cōmittit homicidiū. Supeſt vt videamus q̄d de iſto p̄cepto dicat auctor ille cui⁹ nomē ⁊ ſi mihi incognitū ſit in lib.tñ vite credimus deſcriptū. Sic enim ait.

Paulus.

Marcus Tullius.

¶ Occiſor verbo, facto, vel corde ſuaſor.
Incitat ⁊ cauſans cupienſq; procurat abortum.
Verberat ⁊ mandans faciens, vel torneamenta.
Si iudex cepit ex ſacro limite prauum.
Sacrilegus factus ac ledens vel mutilator.
Non ſis occiſor frangens mortaliter egit.

No. hos verſus.

¶ De ſexto precepto diuine legis.

Mechia ſonat adulteriū.

S. Tho.

Sextum preceptum in ordine totius decalogi ſcribit. Exo.xx.c ſic. Nō mechaberis. Et q̄uis iſtud p̄ceptū videat ꝓhibere ſolūmodo adulteriū: q2 mechia idē ſonat q̄d adulteriū. Inde d̄r mechor mecharis mechatus ſuʒ. Vñ mechari.i.adulterari. Nihilominus in hoc p̄cepto ſm Augu.in lib.de decē chordis. ⁊ ſctm̄ Tho.in ij.ij.q cxxij.ar.vj.in r̄ſione ad ſcdm arg. Et iterū in q̄rto opuſculo de decē p̄ceptis. Nō ſolū ꝓhibet adulteriū: ſed etiā oīs illicit⁹ cōcubitus: ⁊ oīs illegitimus vſus, vel tactus mēbroꝝ gñatiōis. Largius ergo intelligendū eſt hoc p̄ceptū. Vñ etiā carnalis cogitatio, q̄ ſubtrahit mentē a deo: ⁊ oīs libidinoſa cōcupiſcētia: et oīs adultera actio atq; oīs illicita cupiditas: vel carnalis corruptio pōt dici mechatio. Hinc veritas Math.v.c.ait. Qui viderit mulierē ad concupiſcendū eā: iam mechatus eſt in corde ſuo. Sup quo v̄bo Hiero. in explanatione ſup Matth.li.j.ita inq̄t. Inter paſſionē ⁊ ꝓpaſſionē hoc intereſt: q2 paſſio reputat in vitio. Propaſſio vitij culpā hʒ: tñ non tenet in crimine. Ergo qui viderit mulierē, ⁊ aīa eius fuerit titillata hic ꝓpaſſione pcuſſus eſt: ſi v̄o ꝯſenſerit ⁊ de cogitatione affectū fecerit, ſicut ſcriptū eſt in dauid. Tranſierūt in affectū cordis. De ꝓpaſſione trāſiuit ad paſſionē. Et huic nō voluntas peti deeſt, ſed occaſio. Quicunq; ergo viderit ad cōcupiſcendū.i. ſi aſpexerit: vt cōcupiſcat ⁊ facere diſponat. Iſte recte dicit eā mechari in corde ſuo. Hec Hiero.

Hieroñ.

¶ Nota ergo q2 quatuor modis pōt hō mechari.i. offendere cōtra hoc p̄ceptū. Primo mō mechatur q̄s operando turpia p ſeipſum. Quod quidē ſcelus d̄r mollities. Et ꝓprie mollis d̄r ille, qui vigorē ſexus eneruat corporis dedecorat: q̄ſi mulier remol=

Not. q̄r hō poteſt offendere ꝯtra iſtd preceptū quatuor modis.

liatur. Eſt aũt hoc vitiũ nõ ſolũ turpiſſimũ: ſʒ eſt grauiſſimũ. vñ
Pau. j. ad Cor. vj c. ait: Neqꝫ molles regnũ poſſidebũt. Dñr ũt
S. Tho. molles ſm Tho. in ꝯmẽto aureo ſup eodẽ paſſu. Mares mulie
Molli- bria faciẽtes. Qui ꝗ ſic ſeipm polluẽdo detur pat grauiſſime pec
ties ẽ pec cat: qꝛ fruſtrat oĩo tota intẽtio nature, cũ nõ poſſit ſeq̃ gñatio.
catũ gra Jõ tale horribile eſt ⁊ mortale. Et excludit a regno dei: vt inq̃t
uiſſimũ. Paulꝰ. Propterea legimꝰ in Gẽn. xxxviij. c. de duobꝰ filijs Jude:
ſcʒ Her ⁊ onã, q̃ erãt hoc vitio maculati ꝙ ꝑcuſſi ac exterminati
ſunt a dño. Nã dr ibidẽ, ꝙ Her ꝑmogenitꝰ Jude fuit neqꝫ i cõ
ſpectu dñi. Sʒ q̃ fuerit eiꝰ neq̃tia i textu nõ exꝑmit. Jõ dicũt do
ctores hebreoꝝ, ꝙ iſte Her fuit ſilis in neq̃tia cũ fratre ſuo onã
q̃ in coitu cũ ſua vxore ſtudebat fundere ſemẽ i terra. i. extra vas
Her occi muliebre: ſed Her hoc ſceꝰ faciebat alio motiuo. Nã libidinoſe
dit a dño afficiebat ad ſuã vxorẽ thamar. Et iõ cauebat ne ipregnaret: ne
Silr onã ex tali ipregnatiõe pulchritudo eiꝰ minueret. Et ne eiꝰ ꝯcubitu
ꝑcutitur ad ipſe ꝑuaret, cũ eẽt ꝓpinq̃ ꝑtui atqꝫ i ꝑtu iacẽs vſqꝫ ad puri
a dño. ficationẽ. Jõ a dño occiſus eſt. De onã aũt dr i textu, ꝙ Judas
pr eiꝰ dixit ei. Ingredere ad vxorẽ fr̃is tui ⁊ ſociare illi: vt ſuſci
tes ſemẽ fr̃i tuo. Ille aũt ſciẽs nõ naſci ſibi filios ſemẽ fundebat i
terra: ne liberi fr̃is noĩe naſcerent: ⁊ ꝑꝑ hoc ꝑcuſſit eũ dñs, eo ꝙ
rẽ deteſtabilẽ faceret. Et ſic ꝑʒ ꝙ idẽtitas pene atteſtat ſilitudi
ni culpe. Scdo nõ mechat q̃s ꝑ vitiũ ſodomiticũ qđ q̃dẽ inter
oẽs turpitudines luxurie eſt grauiſſimũ: ⁊ magꝭ deo ⁊ hoĩbꝰ abo
Paulus. minabile huiꝰ miſerie grauitatẽ oñdit Paulꝰ ad Ro. j. dicẽs. Tra
didit illos deꝰ in paſſiões ignominie. Nã femine eoꝝ imutaue
rũt naturalẽ vſum in eũ q̃ ꝯ naturã. Silr aũt ⁊ maſculi relicto
naturali vſu femine exarſerũt in deſiderijs ſuis i inuicẽ maſculi
in maſculos turpitudinẽ opantes: ⁊ mercedẽ quã oportuit erro
S. Tho. ris ſui i ſemetipſos recepertũt: hec Paulꝰ. Nota ſm Tho. i ꝯmẽ
to aureo ſup hoc paſſu: nã cũ dt apl's. Tradidit illos deꝰ itellige
nõ q̃dẽ ipellẽdo i malũ: ſʒ deſerẽdo. Et cũ dt paſſiões ignominie.
i. pctã ꝯ naturã. Que iuſte dñr paſſiões ignominie: qꝛ nõ ſunt
noĩe digna: ſm illud ad Ephe. v. c. Que agunt in occulto ab eis
Oĩs coi- turpe eſt dicere. Manifeſtũ eſt aũt: vt inq̃t Thomas ibidẽ, ꝙ ſm
tus ex q̃ nature intẽtionẽ ꝯmixtio ſeruit in aĩalibꝰ ordinat ad actũ gña
nõ ſequit tionis. vñ oĩs ꝯmixtionis modꝰ ex q̃ gñatio ſeq̃ nõ põt ꝯ naturã
gñatio ẽ hoĩs eſt in q̃tũ eſt aĩal. Et ſʒ hoc naturalis vſus eſt: vt vir ⁊ mu
cõtra na lier in vno ꝯcubitu coeãt. Cõtra naturã ṽo eſt: vt maſculꝰ maſcu
turam. lum polluat: ⁊ mulier mulierẽ. Et eadẽ rõ eſt de oĩ actu coitus,
Auguſt. ex quo gñatio ſequi non põt. hec Aug. de adulterinis ꝯiugijs: et
habet. xxxij q. vij adulterij. Ibi eñ enumeratis quibuſdã ſpe
ciebus luxurie, ita inquit Horũ oĩm peſſimũ eſt, qđ ꝯtra naturã
fit: vt ſi vir mẽbro mulieris nõ ad hoc cõceſſo voluerit vti: vſus
eñ naturalis ſi vltra modũ prolabitur in vxore equidẽ veniale
pctm̃ eſt: in meretrice, dãnabile: ſʒ iſtud qđ ꝯtra naturã eſt exe

ſione i meretrice: ſʒ execrabile in vxore. Hec ibi. Sed ad ꝙ ⁊ ad
q̄ta mala deueniāt, illi q̄ ſilibꝰ ſpurcitijs ſūt inuoluti oſ̄dit Pau
lus vbi ſ̄ita ſubiūgens. Et ſicut nō ꝓbauerūt deū hr̄e in noti
cia tradidit illos in reprobū ſenſū ꝫ faciāt ea q̄ nō ꝯueniūt reple
tos oī iniq̄tate, malitia, fornicatiōe, auaritia, neq̄tia plenos, in=
uidia, homicidijs. ꝯtentione, dolo, malignitate, ſuſurratiōes detra
ctores, deo odibiles ꝯtumelioſos, ſupbos, elatos inuētores ma
lorū, parētibꝰ nō obediētes, inſipiētes, incōpoſitos ſine affectio
ne, abſqꝫ federe, ſine mīa. Qui cū iuſticiā dei cognouiſſent nō intelle
rerūt: q̄m qui talia agūt digni ſūt morte nō ſolū q̄ ea faciunt: ſed
q̄ etiā ꝯſentiūt facientibꝰ. Hec Paulus ¶ Nota hic ſm Tho.
in ꝯmēto aureo ſup hoc textu: dū dr̄ repletos oī iniq̄tate: ꝙ ille
vr̄ repleri iniq̄tate cuiꝰ affectus total'r ad peccādum diſpoſitus.
ſm illud. Pſal. xiij. Quorū os maledictiōe ⁊ amaritudīe plenū
eſt. Tales ſunt ſodomite q̄ ardore illo cecati a ſcelere in ſcelꝰ furi
būdo impetu labūt̄. Jō. Exod. xix ca. dr̄ de ſodomitis ꝙ erāt peſ
ſimi corā dn̄o: quos deꝰ igne, ⁊ ſulfure ꝯſumpſit, ⁊ ciuitates eoꝝ
ſubuertit. Propt̄ea ſʒ leges hūanas ⁊ diuinas hn̄t ſodomite oc
cidi ac igni deputari vn̄ Leu. xx c dr̄ ſic. Qui dormierit cū maſcu
lo coitu femīeo vterqꝫ opatꝰ eſt nephas morte moriat̄. hec ibi.
¶ Eſt ēt diligēter aduertendū ſʒ Tho. i ꝯmēto aureo ſup epl'a
ad Ro. j. c lectione. viij. ꝙ ſatis rōnabil'r apl's vicia ꝯ naturā q̄
ſunt ꝗuiſſima inter pctā carnalia: ponit idolatrie penā: quia ſi=
mul cum ydolatria incepiſſe videt̄. ſ. tpe abrahe: q̄ñ credit̄ idola
tria incepiſſe: vn̄ ⁊ tūc p̄mo legunt̄ i ſodomitis punita eē. vt dr̄
Gen. xix. c. Simil'r ēt idolatria creſcēte hmōdi vicia creuer̄t. vn̄
dr̄. ij. Macha. iiij. c. ꝙ Jaſon auſus eſt ſub ipſa arce prope tēplū
dn̄i gymnaſiū cōſtituere. i. ſcolā gentilitatis. Et optimos quoqꝫ
ephebo ꝝ in lupanaribꝰ ponere: vt exercerēt in eis viciū ꝯ natu
rā. Nota ꝙ ephebꝰ dr̄ ab e ⁊ phebꝰ, hinc ephebꝰ. i. valde lucidꝰ
ſ. iuuenis pulcher. ⁊ imberbis: ſiles fuerunt poſiti ab iſto Jaſo
ne in lupanaribꝰ. Erat aūt non hoc initiū ſed incrementū q̄dā
gētilitatis apd̄ iudeos ꝓpt̄ ipiū Jaſonis. o nephādū ⁊ inauditū
ſcelꝰ. ¶ Tertio mechat̄ q̄s cū aīalibus brutis. Tales ēt ſm hūa=
nas leges ac diuinas debēt ſil' cū iumento interfici. vn̄ Leui xx.
c. dr̄ ſic. Qui cū iumento ⁊ pecore coierit morte moriatur: pecus
quoqꝫ occidite. Mulier que ſuccubuerit cuilibet iumento ſimul
interficietur cū eo: ſanguis eoꝝ ſit ſup eos. hec ibi. ¶ Nota ꝙ iu
mentū ſimul occidebat̄: non q: peccaret cū nō habeat liberū ar
bitrium: ſed deteſtatiōnē criminis. Et ne ex aſpectu talis aīalis
aliq̄ inclinarent̄ ad idē ſcelus. ¶ Quarto mechatur q̄s cū vxo=
re alterius: ⁊ talis proprie dr̄ adulter quaſi alienū violans tho=
rū. vel adulter dr̄ quaſi alienū vteꝝ terēs: vel adulter quaſi ad
alterius vxorem accedēs. Qui ergo adulterantur debent puni=
ri pena mortis. Unde. Leuitici. xx. capite dicitur ſic. Si mecha=

Paulꝰ.

S. Tho.

Pctā ſodomie Iſ ceperunt ſimul cū ydolatria.

Tertio mechat̄ q̄s cū aīalibꝰ brutis.

Quarto mechat̄ q̄s cū vxore alteriꝰ.

tus q̄s fuerit in vxore alteri⁹: et adulteriū ꝑpetrauerit cū cõiuge ꝓximi ſui: morte moriat̄ mech⁹: et adultera. Hec ibi: hic ſanctus. Tho. admonēs filiū ſuū dixit ei. Attēde tibi fili mi ab oī fornicatiōe: ⁊ p̄ter vxorē tuā nūq̄ patiaris crimē ſcire. Thobie. iiij.c.

Sex ſūt ſpecies luxurie cū mulieribus.

¶ Sʒ q2 in p̄cepto ꝓhibet̄ oīs carnal' corruptio: et maxie oīa q̄ inferūt̄ i ꝑſonā ꝯiūctā ꝑ modū libidinis. Jō ſcire debes q̄ ſex ſūt ſpēs luxurie cū mulierib⁹. Pria ſpēs d̄r ſimplex fornicatio: q̄ eſt in ordinat⁹ ꝯcubit⁹ mulieris ſolute, vt accedere ad meretrices, et ꝯcubinas. Scd̄a ſpēs d̄r ſtupꝛū q̄d q̄dē eſt inordinat⁹ ꝯcubit⁹ q̄ integritas v̄ginal' corrūpit̄. Tertia d̄r inceſtus: q̄ ē coitus q̄ vinculū ꝯſanguinitat' vl' affinitat', vl' ꝯpaternitat' corrūpit̄. Quarta d̄r ſacrilegiū q̄ſi leſio ſacre rei. Ul' ſacrilegiū d̄r inordinat⁹ ꝯcubit⁹ q̄ ꝯtinētia a deo ſacrata violat̄: vt in religioſis vl' monialib⁹: vl' cū p̄rib⁹, ſpūalib⁹, vel ꝓfeſſorib⁹, vl' cū m̄rib⁹. Quīta ſpēs d̄r rapt⁹. q̄ fit ꝑ violētiā m'ieri vl' ꝯ͂ volūtatē parētū. Sexta d̄r adulteriū, q̄ſi q̄s alienū violat thoꝝ: vt dictū eſt.

Mulieres h̄nt naturaliter animū mollē. philoſophus. S.thom.

¶ Sʒ q̄rit̄ q̄s ḡui⁹ peccat fornicando: vl' adulterādo, vtrū vir an mulier. Pro rōe hui⁹ dubij ꝯſiderādū eſt q̄ lʒ inueniāt̄ aliq̄ mulieres gn̄oſe audaces: viriles ſine aliq̄ pauore deū cordialit̄ amātes ac timentes: tñ ꝓprie loquēdo mulieres h̄nt naturalit̄ aīam mollē flexibilē timēdum ac vilē. Nec in eis eſt ſufficiēs robur mentis. Propterea d̄t ph̄s in. xix. de aīalib⁹ q̄ femina eſt maſculus occaſionatus Natura em̄ intendebat facere maſculū ſʒ ex defectu v̄tut' formatiue in ſemīe nō potuit ꝑducere materiā cōcepti ad ꝑfectionē virilē. Jō ſctūs Tho. in. iiij li. ſniaꝝ diſtin. xliiij. vbi mouet̄ dubiū: vtrū oēs reſurgēt in ſexu v̄ili. Jn rñſiōe ad. ij. arg. d̄t, q̄ mulier ſubditur viro ꝓpter imbecillitatē nature quātū ad vigorē aī ⁊ quātū ad robur corporis. Et ꝓpter hoc d̄ʒ Aug. de adulteris ꝯiugijs.

Auguſt. Uir peł peccat grauius quā mulier.

Uir eſt fortior ad reſiſtēdū cōcupiſcētie: q2 habet ratiōē magis vigoroſam q̄ mulier: tū etiā q2 mulier eſt ſibi ad regendū cōmiſſa. Jdcirco vir directe: ⁊ ꝑ ſe ḡuius peccat quā mulier: q̄uis vtriuſq̄ fornicatio tā viri q̄ femine ſit mortale. Et notāter d̄t q̄ vir directe ⁊ ꝑ ſe peccat ḡui⁹: q2 ꝑ accidēs execrabilior eſt mulieris fornicatio ⁊ ḡui⁹ adulteriū eius iudicat̄ ꝓpter multa ſcandala ⁊ dāna ac turpia q̄ ex ea ſeq̄ ꝑnt vt ꝑlis occiſio: filioꝝ exheredatio: impedimētū ꝯceptus: ꝓcuratio abortus: ꝑlis vilificatio. vñ Sap. iij. c dicitur. Filij adulterorū in cōſummatiōe erūt: ⁊ ab iniq̄ thoro ſemen exterminabitur. Et ſi q̄dē lōge vite erūt in nihilū ꝯputabunt̄ ⁊ ſine honore erit nouiſſima ſenectus illoꝝ. hec ibi. Jntelligēda ſunt hec verba de tali ḡnatione q̄ eſt imitatrix ſcelerū paternorum. vt exponit Robertus holcot.

Robert⁹ Holcot. S.thom.

Hinc Eccleſiaſtici. ix. c. d̄r ſic. Oīs mulier que eſt fornicaria quaſi ſtercus in via conculcabitur. Et breuiter mulier mechās eſt ſacrilega, perditrix: ⁊ furatrix: teſte beato Tho. in. iiij. opuſculo vbi agit de decē preceptis. Ex dictis itaq̄ patet

reſolutio q̄ſtionis. Sed ꝑ cōplemēto huius precepti videamus aurea carmina auctoris incogniti: incognitum dico facie. ⁊ nomine ſed meritis ac virtute notiſſimum ac clariſſimum.

¶ Quiſquis non nuptus miſcebitur ac polluetur.
Per ſe mollis erit ſi nupt⁹ fiat adulter. Atq; inſolit⁹ fornicator
erit ſodomita. Inceſtumq; parens. ⁊ cum virgine ſtuprum.
Cū monali ſcelus magnū: ⁊ ſacrilegus extat. Exigit in ſacro q̄ ſemine polluit illud. Uir rapiēs raptor: cum brutis beſtia fiet.
Qui clam contraxit: vel ſponſam preuenit actu.
Spondens contrahere mendax: vt miſceat illi.
Et qui contraxit maiori fune ligatus.
Quinq; modis peccat: cum vxore maritus abutens.
Actibus illicitis ſequitur cum ſemen: ⁊ extra
Uas operans: prolē deuitās ſemē emittēs. Exercens aliā cupit
arcēs firmo petentem Inuitās tāgēs inductor medius extans
Lubrica verba refert: iactans ſe, mechus habetur. Hec ille.

Nota carmina q̄ ſequūtur.

¶ De ſeptimo precepto diuine legis.

Ordo mirabilis eterne ſapiētie qui obſeruatur in preceptis decalogi, vehementer prouocat pias mentes ad ſubmittēdū colla iugo obediētie diuine legis. Nā ſi diligenter attendas, diuina lex ordinatur principaliter ad ꝓhibēdū ne iniuria fiat ꝓximo. Et idcirco remouet primo iniuriā ꝓprie pſone cū dicit: nō occides. Scdo pſone cōiuncte cū ſubiungit Nō mechaberis. Tertio ꝓhibz iniuriā que pōt fieri in rebus ꝓximi: vt hoc p̄cepto Nō furtū facies. que ꝟba ſcribunt̄ originaliter. Exo. xx. c. Cōſiderādū eſt ergo ꝙ in hoc p̄cepto nō ſumitur furtū ſtricte eo mō quo ſumit Iſidor⁹ in x. li. ethi. q̄ dicit, ꝙ fur dr a furueo furues. vel fur a furuo dictus eſt .i. a fuſco. nigro ⁊ obſcuro: q: nocturno vtitur tpe. Et ſic ꝓprie dr fur q̄ de nocte vadit ⁊ perfodit domos. Latro vero qui latet in ſiluis ⁊ expoliat trāſeuntes Itaq; ratio furti eſt occulta acceptio rei aliene. Sz in iſto p̄cepto intelliguntur ꝓhiberi ſm Tho i. ij. ii. q. cxxij. ar. vj Oia male ablata ⁊ oia damna illata in rebus ꝓximi. Quicūq; ergo rem alienā ſeu vſum rei aliene inuito dn̄o retinēt furtum ꝯmittūt. vt dicūt doctores catholici. hinc Aug. in lib. qōnum. Exodi. q̄ verba hn̄tur xiiij q. v. Penale eſt. ita inq̄t. Furti noīe bn̄ intelligit̄ oīs illicita vſurpatio rei aliene. Nō enim rapinā permiſit q̄ furtū ꝓhibuit. Sz vtiq; furti noīe in lege veteris teſtamenti ⁊ rapinā intelligi voluit. A parte em̄ totū ſignificauit q̄cq̄d illicite rerū ꝓximi aufertur. Hec Augu. Eſt ḡ notādū diligēter ſm Tho. in opuſculo de decē p̄ceptis: ꝙ inter oia pctā nullū eſt magis periculoſum quā furtū. Cuius rō in hoc eſt: q: nullum pctm̄ remittitur ſine debita ſatiſfactione et vera pn̄ia. De oīb⁹ autē pctis cito penitet quis: ſicut de homicidio ceſſante ira: ſic de fornicatione ceſſante paſſione cōcupiſcētie

Quō ſumit̄ furtūm ſm Iſidorū.

Auguſt. S Tho. Furtū inter oia alia pctā ē magis periculoſum.

e ſic de ceterꝫ. ¶ Sed de pctō furti lȝ aliq̄n q̄s peniteat:nō t̄n de
facili ſatiſfacit. Sicut videm⁹ q̄tidie ad oculū:immo magis ac
magis retrahit̄ pctōr a ſatiſfactiōe ex eo ꝙ nō ſufficit reſtituere
pricipale:ſȝ opȝ reſtituere oia dāna q̄ ex tali furto redūdāt in p
ſonā q̄ leſa ē. Et vltra hoc tenet̄ facere pniāȝ de pctō. Idcirco iu
ſtin⁹ abbreuiator trogi pōpei in hiſtoria oīȝ ſcloꝝ. li. ij. vbi loq̄t
de ꝯditiōe ⁊ morib⁹ ſcithaꝝ. dt ſic. Nul'ū ſcel⁹ ꝫpō illos furto
Spēs la- grui⁹. Ut ḡ valeam⁹ abſtinere a pctō furti inq̄ram⁹ ꝙ modꝫ de
tronum furtū, v' ꝙ ſpēs ſūt latronū. ¶ In pris ḡ dicūt̄ fures, ⁊ latrōes
ſunt mul illi q̄ ſubtrahūt bn̄ficiū neceſſitatis paupib⁹ xp̄i. Qui em̄ videt
te. Pria ꝓximū ſuū in extrema neceſſitate poſitū, ⁊ nō ſubuenit ei rē ſuā
ſpēs la- ſubtrahit ab eo ⁊ retinet:q2 in tali neceſſitate poſitū, ⁊ nō ſubue
tronum. nit ei rē ſuā ſubtrahit ab eo ⁊ retinet:q2 in tali neceſſitate oia ſūt
cōia. Hic Caſſio in li. v. epl'aꝝ ita inq̄t. Paupib⁹ nō dare tuliſſe
eſt. Et merito q̄n q̄s pōt eſuriētib⁹ ſubuenire ſi nō paſcit extiguit.
Pudeat illis tollere q̄b⁹ iubemur offerre. Ultra oēs crudelita
tes ē diuitē vl'le fieri de exiguitate mēdici. Amēt̄ honeſta lucra:
horreāt dāⁿoſa ꝯpēdia. Hec Caſſiod. etiā Amb ⁊ hr̄. di. xlvij.
Caſſiod. Sicuti ita inq̄t. Eſuriētiū panis eſt quē tu detines: nudoꝝ in
Ambroſ. dumētū eſt quē tu recludis ⁊ miſeroꝝ redemptio eſt abſolutio,
pecunia quā tu in terrā fodis. Tātoꝝ te ḡ inuadere ſcias bona,
Auguſt. quātis poſſis p̄ſtare q̄d vales. Hec Amb. ꝓpterea Aug. in li. de
Scda verbis dn̄i ait. Si in ignē mittit̄ q̄ nō dedit rē ꝓpriā:vbi putas
ſpēs la- mittendus erit q̄ inuaſit alienā. Si cū diabolo ardet q̄ nudū nō
tronū veſtiuit:vbi putas arſurus eſt q̄ expoliauit:nō nocēt mala p̄teri
S. Tho. ta ſi non placent. hec Aug. ¶ Scdo dicūtur fures, ⁊ latrōes qui
occulte accipiunt bona ꝓximi. Q2 ſm Tho. in. ij ij. q. lxvj. ar. iij.
Propa rō furti eſt: vt ſit occulta acceptio rei aliene. Iō Math.
xxiiij. c. dt. Si ſciret pr̄ familias q̄ hora fur venturus eſſet vigi
Ecclíaſt. laret vtiq̄, ⁊ nō ſineret perfodi domū ſuā. Eſt aūt furtū vitupe
Eſaias. rabile cū ſit quedam proditio fraudulēta ꝯtrectatio rei aliene.
Raban⁹. vn̄. Eccl'i. v. c. Super furē em̄ eſt ꝯfuſio ⁊ pnīa. Contra oēs fures
⁊ latrones loquit̄. Eſaias. xxiij. ca. dicēs. Ue q̄ p̄daris, nōne ⁊
ipē predaberis. Et q̄ ſpernis nōne ⁊ ipē ſperneris. Hic Raban⁹
ſuper illud Mat. xvj. Eſuriui ⁊ nō dediſti mihi manducare: ita
inquit. Quid recipiet qui aliena tulit ſi ſemper ardebit qui ſua
Tertia non dedit. ¶ Tertio fures ſunt: ⁊ latrones oēs qui committunt
ſpēs la- fraudes in emptionibus, ⁊ venditionibus ſuis. Et ideo nota ſȝ
tronum. Thomā in ij. ij. q. lxxvij. ar. ij. quod circa res q̄ vendūtur poteſt
fieri triplex fraus. Primo pōt fieri circa ſpeciē vl' ſubſtantiam
rei: vt vendendo argentum ꝓ auro: vel vinū limphatū ꝓ auro.
Eſaias. Contra ſimiles dicitur. Eſaie j. c. Argentū tuū verſum eſt in ſco
riam: vinum tuū mixtū eſt aqua. Quod em̄ mixtū eſt patit̄ defe
ctum contra ſpeciem. Scda fraus pōt fieri circa q̄titatē que p
menſuram ⁊ pondus cognoſcitur, q̄ ergo ſcienter vtitur deficiē
ti mēſura fraudē cōmittit. vn̄. Deuteronō. xxv. Non habebꝫ in

ſacculo tuo diuerſa pōdera maius ⁊ minꝰ:nec erit in domo tua
modius maioꝛ ⁊ minoꝛ:pōdus habebis iuſtū ⁊ verū. Et modiꝰ
equalis ⁊ verus erit tibi:vt multo viuas tꝑe ſup terrā:abomi=
natur enī dn̄s eū q̄ facit hec:⁊ aduerſat̄ oēm iniuſtitiā. Hec ibi. Leuiticꝰ
Et Leuit. xix. c. Nolite facere iniquū aliq̄d in iudicio,in regula,
in pōdere,in mēſura. Statera iuſta ⁊ equa ſint pondera. Juſtus Prouer=
modius equuſq; ſextariꝰ. Et ꝓuerb. xx c. Abominatio eſt apud biorum.
deū pondus ⁊ pondus:ſtatera doloſa nō eſt bona. Tertia fraus
pōt fieri ex parte q̄litatis:puta ſi aliq̄d aīal infirmum vēdat q̄ſi
ſanum:qđ ſi q̄s ſciēter fecerit fraudē cōmittit in vēditione Hinc Marcus
Marcus Tullius in.iij.li.de offi.dīt ſic. Ex oī vita ſimulatio diſ= Tullius
ſimulatioq; tollēda eſt. Itaq; nec vt emat melius: nec vt vēdat
q̄cq̄ ſimulabit aut diſſimulabit vir bonꝰ. Et iterū ibidē ita in=
quit. Tollēdū eſt igit̄ ex rebꝰ ꝯtrahēdis oē mēdaciū. ¶ Quarto Quarta
fures ſunt ⁊ latrones q̄ exercēt vſuras ⁊ falſos ꝯtractus. Eſt au ſpēs la=
tem vſura ſm Tho.in.ij.ij.q.lxxviij.ar.j. ꝓciū pecunie mutuate, tronum.
vel cuiuſq; rei cuiꝰ vſus eſt ꝯſumptio,vel diſtractio eiꝰ. Et ſicut S.Tho.
alia iniuſte acq̄ſita tenet̄ hō reſtituere:ita pecuniā quā ꝑ vſurā
accepit. Quicūq; ergo mutuat pecuniā numeratā,vel frumētū,
vel vinū vel oleū,⁊ hmōi, ⁊ aliquid vltra capitale accipit, vſura
eſt. Et pariter q̄ mutuat ſup ꝑ pignꝰ rei mobilis puta veſtis equi
vel bouis ⁊ hmōi. Uel etiā immobilis: vt domꝰ vel poſſeſſiōis.
Et itē ꝙ dū aliꝰ tenet pecuniā accipit vſumfructū illius domus,
vel poſſeſſionis:vſura eſt. Etiā multas falſitates ꝯmittūt cam=
pſores mercatores pānoꝝ, ⁊ aliȷ̄ artifices. ¶ Quinto fures ſunt Quinta
⁊ latrones illi q̄ emūt dignitates, ſiue ſpūales, ſiue tꝑales. Con= ſpēs la=
tra q̄s ait Job xv.c. Diuitias q̄s deuorauit euomet:⁊ de ventre tronum.
illiꝰ extrahet eas deꝰ. Hec ibi. Quicūq; ergo ꝑ ſimoniā vel intru=
ſionē,⁊ nō per canonicā inſtitutionē recipit, vel tenebit bn̄ficiū
eccl'iaſticū furat̄ oēs fructus quos ꝑcipit. Silr̄ q̄ dedit aliq̄d qđ
ꝓcio poſſit eſtimari pro aliquo bn̄ficio eccl'iaſtico ſimplici,vel cu
rato vel dignitate eccl'iaſtica, vel capella eccl'ie. Idē de ꝯferētibꝰ
bn̄ficia ⁊ officia hmōi ꝓ tꝑalibꝰ. Uel ſi emit vel vēdidit ius pa=
tronatus capelle vel eccl'ie. Uel ſi dedit aliqđ tꝑale ꝓ aliquo ſa=
cramento. Uel aliquid qđ ꝓcio poſſit eſtimari quaſi ꝓciū ſacra=
menti: ſimonia eſt Et nota q̄ pecunia q̄ recipit̄ ſimoniace nō dʒ
reſtitui ei cui dedit:ſʒ dʒ paupibus erogari: vel illi eccl'ie in quā
iniuria facta eſt: vt dicūt doctores catholici. ¶ Sexto fures ſunt Sexta
⁊ latrones qui violēter ⁊ per rapinā auferunt bona ꝓximis. Eſt ſpēs la=
enī rapina violēta ⁊ manifeſta vſurpatio rei aliene Hec autē eſt tronum.
maioꝛ iniuria (vt dicit ſctūs Thomas in opuſculo de decē pre= S.Tho.
ceptis) q̄ furtum. Unde Job xxiiij.c. Uim fecerunt depredātes
pupillos. Solent autem rapinis offendere reges, principes, dn̄i
tempoꝛales, rectoꝛes populi ac principantes. Aut per extorſio=
nes indebitas a ſubditis. Siue imponendo gabellas, pedagia,

Ezechielis. collectas,⁊ cetera ſubſidia:cōtra q̄s clamat. Ezechiel.ꝓpheta xxij.c.dicēs. Principes ei⁹ in medio illi⁹ q̄ſi lupi rapiētes p̄dā ad effundēdū ſanguinē:⁊ ad ꝑdendas aīas,⁊ auare ſectāda lucra.

Sophonias. Hec ibi. Et Sophonie.iij.c.dī ſic. Principes ei⁹ in medio ei⁹ q̄ſi leōes rugiētes. Aliq̄n reges ⁊ p̄ncipes ac ceteri rectores ꝑploꝝ ordināt leges iniq̄s ad rapacitates ⁊ lucra indebita. Contra q̄s

Eſaias. Eſa clamat.x.c.ſic. Ue q̄ ꝯdunt leges iniq̄s ⁊ ſcribētes iniuſtitiā ſcripſerūt:vt opprimerēt in iudicio pauꝑes,⁊ vim facerēt cauſe humiliū ppl'i mei:vt eēnt vidue p̄da eoꝝ:⁊ pupillos diriperēt.

Septia ſpecies latronū. Hec ille. Septimo fures ſunt ⁊ latrones oēs reges.p̄ncipes,duces,barones,⁊ ceteri principātes,q̄ ꝑ vim tenēt regna vel ꝓuincias ſiue ciuitates vel caſtra ſiue feudū. Nā oēs tales ⁊ pariter ſui ſucceſſores tenent̄ ad reſtōnē tā de p̄ncipali q̄ȝ de dānis ⁊ intereſſe.

Joānes. Cōtra ſiles ait ꝟitas. Joā.x c. Amē amē dico vobis,q̄ nō intrat ꝑ oſtiū in ouile ouiū, ſed aſcēdit aliūde ille fur eſt ⁊ latro. Qui aūt intrat ꝑ oſtiū paſtor eſt ouiū. Hec ibi. Facit ad ꝓpoſitū taliū regū ac p̄ncipū exēplū ſocratis:de q̄ ſcribit Ualerius q̄ ſemel q̄ſitū fuit a ſocrate. Cur ipſe rideret. At ille rn̄dēs ait. Uideo magnos latrones ducētes ꝑuū latronē ad ſuſpēdiū,q̄ digniores ſunt ſuſpēdio. Sacrilegia inq̄t minuta puniunt̄: ſed magna in triūphis referunt̄.

Seneca. Sȝ audi Senecā ad Luciliū ſic dicētē. Nulli cui rapina felicier ceſſit gaudiū rapti nō durauit in poſterum.

Octaua ſpecies latronū. Octauo fures ſunt ⁊ latrones iudices,⁊ officiales dantes iniq̄s ſnias vel ex timore vel ex amore vel ex cupiditate vl' ex odio vel notabili ignorātia.

Eſaias. Cōtra tales ait Eſa.v.c.dicēs. Ue q̄ iuſtificatis impiū ꝑ muneribꝰ ⁊ iuſtitiā iuſti aufert̄ ab eo.

Iſidor⁹. ⁊ Iſid. cui⁹ ꝟba habent̄.xj.q.iij inq̄t. Pauꝑ dū non h̄ȝ q̄d offerat in iudicio nō ſolū audiri cōtemnit̄:ſed ēt cōtra ꝟitatē opprimit̄:cito violat̄ auro iuſtitia nullāq; re⁹ ꝑtimeſcit culpā, quā redimere nūmis eſtimat. Iſtos q̄ȝ admonet Juuenalis in ſatyra.viij.vbi ſic ait.

Juuenalis.

¶ Expectata diu tandem prouincia cum te
Rectorem accipiet,ponere frena modumq;.
Pone ⁊ auaritie.miſerere inopum ſociorum.
Oſſa vides regum vacuis exuta medullis.
Reſpice quid moneant leges:quid curia mandet
Premia quanta bonos:maneant. Hec ille.

Nōa ſpecies latronū. ¶ Nono fures ſunt ⁊ latrones oēs iniqui diſpēſatores,⁊ adminiſtratores bonoꝝ pauperū xp̄i,pupilloꝝ,viduaꝝ,cōmunitatum,hoſpitaliū,ac ſocietatū quarūcunq;. Qui ſi dilapidāt bona eoꝝ vel ſi nō fideliter diſpēſant indigentibus iuxta intētionem iuſtitie:fures ſunt ⁊ de oībus tenētur ad reſtitutionē. Similiter prelati ⁊ religioſi,qui ſunt diſpenſatores bonoꝝ eccleſie,⁊ nihilominus exponunt in vanos vſus dando ſine neceſſitate cōſanguineis:vel in cōuiuijs,ſiue in ludis,canibus,falconibus,meretricibus,hiſtrionibus,ac turpibꝰ ꝑſonis,tales poti⁹ ſunt dicē-

diraptores q̄ administratores, ⁊ magis diſſipatores. Qr ſilia ſunt dāda ac diſtribuēda paupib⁹ xp̄i. Cōtra ſil'es ſcribit Aug. ad bonifaciū,q̄ v̄ba hn̄tur.xij.q.j.papho vlt.ſic. Nō illa nr̄a ſūt quoꝝ ꝓcurationē quodāmō gerim⁹:vt ꝓprietatē nobis dānabili vſurpatiōe vēdicem⁹. Ubi dr̄ glo.q̄ p̄lati,ſi bn̄ administrāt loco dn̄oꝝ ſunt,ſi male loco p̄donū. Hic Paul⁹.j.ad Coꝛ.iiij c. ait.Hic iā q̄rit int' diſpēſatores vt fidelis qs īueniat'. Sup q̄ textu S.Tho.in ꝯmēto aureo dr̄ ſic. Cōſiderādū eſt,q̄ miniſtroꝝ diſpēſatoꝝ xp̄i q̄dā ſunt fideles,q̄dā infideles. Sunt aūt infideles diſpēſatores q̄ in diſpēſandis diuinis miſterijs nō intēdunt vtilitatē ppl'i,⁊ honorē xp̄i,⁊ vtilitatē mēbroꝝ ei⁹. Fideles aūt ſūt q̄ l oib⁹ intēdūt honorē dei,⁊ vtilitatē mēbroꝝ ei⁹. hec Tho. Decimo fures ſunt ⁊ latrones incēdiarij,⁊ deuaſtātes aut diſſipantes agros ⁊ caſtra,⁊ domos mutilātes,vel occidētes ī bello iniuſto. Sil'r falſarij inſtroꝝ aut teſtōꝝ ⁊ falſi accuſatores,⁊ qui iniq̄ teſtificant' ꝯ ꝓximū. Hi oēs nō ſolū peccāt ḡuiſſime ⁊ mortal'r:ſ; ēt tenent' ad reſtōnē de oib⁹ dānis inde ſecutis. hic Aug. ad macedoniū,q̄ v̄ba hn̄r.xiiij.q.v.Nō ſane. ī fine.c. dr̄ ſic Qui vo ꝯctus ſocietatis hūane furtis,rapinis,calūnijs,oppreſſionibus inuaſionibus aliqua abſtulerint:reddēda potius q̄ donāda cēſemus zachei publicani exēplo. Hec Aug. Sed q̄d iſte zacheus p̄nceps publicanoꝝ diues valde dixerit xp̄o audiamus. Cum eñ reciperet illū gaudēs in domū ſuā ait. Ecce dimidium bonoꝝ meoꝝ dn̄e do paupib⁹,⁊ ſi q̄d aliquē defraudaui reddo quadruplū. Luce.xix.ca. Undecimo fures ſunt ⁊ latrones illi.q̄ nō ſoluunt mercedē ſuā q̄bus tenent',ſiue p̄ncipi ſiue p̄lato,ſiue clerico,ſiue laico. Ideo Leui.xix.c. Nō morabit' opus mercēnarij apō te vſq; mane. Et ad Ro.xiij.c. Reddite oībus debita cui tributum tributū:cui vectigal vectigal:cui timorē timorē: ⁊ cui honorem honorē. No ſm̄.Tho.in cōmēto aureo ſup hoc textu lectiōe.ij.T.tributū tr'ibuit' principib⁹ ꝓ gn̄ali regimie q̄ patriā in q̄ete ⁊ pace gubernāt. Uectigal aūt eſt id q̄d reddit' principibus in aliq̄b⁹ certis locis de mercimonijs q̄ deferūt' ꝓ reparatione ⁊ cuſtodia. Uel vectigal dr̄ q̄ñ dat' principi q̄d ꝓ patriā vehitur:ſicut ſunt procuratiōes ⁊ alia hmōi vt dr̄ Tho. ⁊ Matthe. xxij. Reddite que ſūt Ceſaris Ceſari.⁊ q̄ ſūt dei deo. Tenemur eñ vt dicit Tho.regibus,ac principibus cuſtodiētibus pacem noſtrā iuſtam dare mercedē. ¶ Duodecimo fures ſunt ⁊ latrones,meretrices,ioculatores,mimi, luſores ; ⁊ lenones,⁊ ceteri qui turpia lucra ſectant' Nam talia quaſi furtū cenſent':q: turpiter acquirunt'.vel vilia ac ſeruilia opera exercendo ꝑ illiberales operationes. Uel q: de aliq̄bus vitioſis actibus lucrant' ſicut de meretricio,vel lenocinio,vel de aliquo hmōi. Uel q: lucrant' leuiter cum puo labore.iō ſil'ia lucra reſtituēda ſunt non quidē dātī:ſ; de cōſilio ſanctoꝝ doctoꝝ pauperib⁹ xp̄i ſunt ero-

August. Paulus S.Tho. Decims ſpēs latronū. August. Undecima ſpēs latronū. Leuiticus. Paulus. S.Tho. Duodecima ſpecies latronum.

Tertia decia ſpecies latronum. ganda: ⁊ tūc facim⁹ nobis amicos de mām̄ona iniq̄tat̄. ¶ Tertiodecio fures ſūt ⁊ latrões clerici, ⁊ religioſi, q̄ ſub ſpē agni gerūt lupū ⁊ lucrant̄ mlta p̄ hypocriſim. Qui p̄priū tenēt aut exercēt mercātias: emētes ⁊ vēdētes more ſclariū, vel extra cōuētū ſuū tenēt bona ſibi ꝯceſſa abſq̄ licētia vel ſcitu p̄latoꝝ ſuoꝝ: vel diſtribuūt dādo hincinde ſcd̄m arbitriū ſuū bona religiōis, q̄ ſibi ad ſolū vſum ꝯceſſa ſunt. Tales ſūt fures ⁊ latrones: q꞉ habitus nō facit monachū. Cōtra ſiles ait Pau. ij. ad Thi. ij. c. Nēo militans deo iplicat ſe negotijs ſclarib⁹: vt ei placeat cui ſe p̄bauit. Nā q̄ certat i agone nō coronabit̄: niſi q̄ legitie certauerit. Sup q̄ textu. S. Tho. iij. ꝯmēto aureo dr. q̄ ali⁹ eſt finis militie ſpūalis, ⁊ ali⁹ ē finis militie corpalis. nā finis militie corpalis eſt: vt obtineāt victoriā ꝯ hoſtes p̄rie: ⁊ iō milites dn̄t abſtinere ab his que abſtrahūt a pugna: puta a negotijs ⁊ delitijs j. ad Coꝝ ix. Qui i agone ꝯtendit ab oib⁹ ſe abſtinet. Sꝫ finis militie ſpūalis eſt. vt victoriā habeāt ab oib⁹ q̄ ſunt ꝯ deū: ⁊ iō opꝫ q̄ abſtineāt ab oib⁹ q̄ diſtrahūt a deo. hec aūt ſūt negotia ſclaria: q꞉ ſolicitudo hui⁹ ſcli ſuffocat ꝟbū: ⁊ iō dicit iplicat. hec Tho. Etiā ꝯ tales ſcribit Hie. ad nepotianū ⁊ hr̄. lxxx viij. di. negotiatorē clericū: ⁊ ex inope diuitē: ⁊ ex ignobili glioſum q̄ſi quādā peſtē fuge. Iterum Hie. ad Paulinū pbr̄m in epl̄a, q̄ icipit. Bon⁹ hō de bono theſauro cordis: dicit ſic. Epi ⁊ pbr̄i habeāt ad exēplū aplos, ⁊ aplicos viros q̄ꝝ honorē poſſidētes hr̄e nitāt̄ ⁊ meritū. hec hie.

Paulus.

S. Tho.

Hieron.

Quartadecia ſpecies latronum. ¶ Quartodecio fures ſūt ⁊ latrões gn̄alr oēs, q̄ retinēt alienū ꝯ volūtatē dn̄i ſui. Et nota, q̄ tales ꝯtinue morant̄ i pctō mortali: imo ſemp augēt pctm̄. Et q̄tieſcūq̄ mēti occurrit alicui q̄ retineat alienū p̄ponit retinere ⁊ nō reddere: totiens de nouo peccat mortalr, ⁊ penitere nō pōt nec abſolui. vn̄ Aug. i epl̄a ad macedoniū q̄ ꝟba hn̄r. xiiij. q. vj. inq̄t. Si res aliena p̄p̄t quā pctm̄ eſt reddi poſſit. ⁊ nō reddit̄ pn̄ia nō agitur ſed ſimulat̄. nō remittit̄ pctm̄ niſi reſtituat̄ ablatū. hec Aug. Iterū no. q̄ q̄uis hō alienū nō accipiat p̄ furtū, vel fraudulētiā, vel vſurā ſacrilegiū, rapinā et hmōi: ſed p̄r ei⁹ ꝯſanguinei vel amici talia acceperūt. Et iō ſi ad eū p̄uenit hr̄ditas tenet̄ illā reſtituere in q̄tū ſufficit hr̄ditas: qd̄ ſi nō facit fur eſt ⁊ latro. Pluribus aūt alijs modis offendit hō cōtra iſtd̄ p̄ceptū, vt inq̄t auctor p̄allegat⁹ i his ꝟſib⁹ q̄ ſequunt̄.

Verſus notabiles.

¶ Si quis furatur raptor, vel participator,
Juſſio conſilium conſenſus palpo recurſus.
Participans mutus non obſtans non manifeſtans.
Reddere cuncta debet quin ſint officiales.
Atq̄ non in cauſa primis pro parte tenetur.
Fortune leſor cupiens ſpoliare ſodalem.
Ac fraudans ludum retinens inductor ad illum.
Hic dare perdenti cenſebitur ſi non egenti.
Juſta etiam fraudans pedagia ſiue gabellas.

Ledens monetas: menſuras: fur malus extat.

¶ De octo precepto diuine legis.

Poſtq̄ꝫ diuina lex ꝓhibuit ne fieret iniuria proximo,
opere, vel facto. Cōſequēter iubet ne fiat iniuria v̄bo
ineᵈdoſe: vel iniquo, ideo inq̄t. Non loquaris ꝯtra ꝓ-
ximū tuū falſum teſtimoniū. q̄ v̄ba ſcribuntur origi-
naliter. Exo. xx. c. idem h̄r Deut. v. c. In quo quidē
ꝑcepto ſm Tho. in. ij. ij q. lxxij. ar. vj. ꝓhibent̄ cūcta peccā ⁊ oīa no Exodi.
cumēta q̄ ꝯtra ꝓximū ꝑ locutionē inferunt̄: ſicut ſunt detractio Deuter.
nes, mēdacia, ſuſurratiōes ꝯtumelie blaſphemie ⁊ hmōi. Et id S. Tho.
circo falſum teſtioniū ꝓhibet̄: q̄r ꝟt ibidē. ſ. Tho. directꝰ iuſticie
ꝯtrariat̄. ¶ Ad maiorē aūt euidētiā huiꝰ ꝑcepti. Cōſiderādum
eſt ſm Tho. in. iij. lib. ꝯ gētiles. c. cxlviij. q̄ꝛ hoī datꝰ eſt loq̄le vſus S. Tho.
ꝑ cuiꝰ officiū, v̄itatē quā aliquis in mēte cōcipit alter manifeſta Quare
re poſſit vt ſic hoīes ſeipſos iuuātes in cognitiōe veritatis: ſicut hoī datꝰ
⁊ aliꝫ rebus neceſſarijs vite cū ſit hō aīal naturaliter ſociale. Et ē vſus lo
ideo qñ hō falſum ꝟt vel ſimulate loq̄tur abutit̄ officio lingue quele.
⁊ ſemꝑ peccat, q̄r facit iniuriā creditori deo qui tā ſubtile artifi
ciū loq̄ndi hoī ꝯtulit. Format̄ ꝗ rō ſic. Qui nō vtit̄ re ad finē ad
q̄ꝫ eſt factā abutit̄ ea ⁊ ꝑ ꝯñs peccat: ſꝫ ille ꝑ falſum ꝟt nō vtit̄ v̄-
bis ad finē ad q̄ꝫ ſūt inſtituta ⁊ ordinata: q̄r vt ꝟt Aug. i. li. En- Auguſt.
cheridiō v̄ba ſūt inuēta nō vt ꝑ ea hoīes ſe fallāt: ſꝫ vt cogitatio
nes ſibi vtilit̄ manifeſtēt. Mēdoſus aūt nō vtit̄ v̄bis ſignificati
uis ad iuſtū finē ꝗ abutit̄ officio loq̄le nō vtēs illa ad finē ad q̄ꝫ
ē ordinata. Et idcirco ſi diligētiꝰ diſcutere volueris. Inter oīa ar
tificia hūano vſui neceſſaria nullū ē mirabiliꝰ officio loquendi
q̄ hō a cūctis ſecernit̄ aīantibꝰ. Nā vt hō v̄e ac recte loquat̄ req̄
rūt̄ ſex inſtrumēta ex ꝑte corꝑis: ⁊ ſex aīe potētie ex ꝑte aīe quꝫ
oīa ſimul ſubito ac imꝑceptibilit̄ opant̄. Ut em̄ Petrꝰ hyſpanꝰ
tradidit in logica ſua: ſex ſūt naturalia inſtrumēta ad formādū
vocē. ſ. labia, dētes, lingua, palatū, gutt̄: pulmo: ſine q̄bꝰ hō diſ-
crete loq̄ nō pōt. Et iterū ſex potētie ad recte loquendū neceſſa
rie. ſ. ymaginatio q̄ format v̄ba. Intellectus q̄ v̄ba ordinat. Uo
lūtas q̄ mouet oīa inſtrumēta ad loquēdū. Mēoria q̄ remēorat Req̄rūt̄
ea q̄ dicta ſūt ⁊ ānectit dicēda. Req̄rit̄ et viſꝰ vt q̄ loq̄t̄ videat eū xij. vt hō
cū q̄ loquēdū eſt. Auditꝰ quoq̄ꝫ neceſſarius vt poſſit q̄s rn̄dere recte loq̄
ad ꝓpoſitū. Et tādē ad oīa iſta neceſſaria vnio corꝑis ⁊ anime: tur petrꝰ
q̄r locutio v̄a ⁊ ꝓpria nō pōt fieri niſi a motore ꝯiūcto. Jō ange hyſpanꝰ
lus bonꝰ vł malꝰ i corꝑe aſſūpto nō pōt vere loq̄ nec v̄a v̄ba for
mare. Uñ ꝟt. ſ. Tho. in. j. ꝑte. q. lj. ar. iij. q̄ꝛ lꝫ angeli loquāt̄ in cor Angelꝰ
ꝑibꝰ aſſūptis: tñ talis locutio nō ē ꝓpria: q̄r angeli nō ſunt for- corꝑe aſ
me illoꝝ corꝑoꝝ ſꝫ eſt aliq̄d ſimile locutioni inquātum formāt ſumpto
ſonos in aere ſimiles vocibꝰ hūanis. Et ſic ꝑꝫ q̄ꝛ loquele vſus non pōt
nō ſolū ē res mirabilis ſꝫ eſt grāde ac ſubtile artificiū. Jō tā di loqui.
gno lingue officio vti ad fallaciā grauis culpa eſt. ¶ His itaq̄ꝫ

S. Tho. premiſſis. Nota ſm Thomā in quarto opuſculo de decē p̄ceptis q̄ nō pōt loq̄ ꝯ̄ p̄ximū ſuū falſū teſtimoniū dupliciť. Aut in iudicio, aut extra iudiciū ſ. in cōi locutiōe. Quātū ad primū pōt q̄s in iudicio teſtificari falſū trib° modis. Ez q̄ tres pſone p̄nt facere ꝯ̄ hoc p̄ceptū. ſ. pſona accuſās: pſōa teſtificās: pſona iudicās.

Quō intelligiť pena talionis. Leuitic°. ¶ Prio ꝯſiderať pſona accuſās p̄ximū ſuū falſo in iudicio: ꝛ talis expſſe agit ꝯtra illō p̄ceptū ꝛ teneť de dāno, ꝛ ſi deficeret in pbatiōe dz ſuſtinere penā talionis: vt ptz. ii. q. iii. p totū. Dr aūtē hic talio talionꝭ maſculini gn̄is recōpēſatio eiuſdē rei. ſ. vindicta ſilis vindicte, ſilis delicti. Nā accuſator falſ° talē dz recipe penā q̄lē intēdebat inferre. Et iō caue ne loq̄ris ꝯ̄ p̄ximū tuū

Itē. Salom. falſū teſtimoniū. Et Leuitici xix. c. Nō ſtabis ꝯ̄ ſanguinē p̄rimi tui ego dn̄s. Et itē ibidē. Nō q̄ras vltionē nec memor eris iniurie ciuium tuoꝝ ¶ Scdo cōſiderať pſona teſtificās falſum de qua Salomon. Prouer. xix. c. ait. falſus teſtis nō erit impunitus, ꝛ qui loquiť mēdacia peribit. Dz aūt falſ° teſtis puniri pena mortis. vn̄. Deute. x. c. dr̄ ſic. Si ſteteris teſtis mēdax contra hominē accuſatus eū p̄uaricatiōis ſtabūt amboquoꝝ cā eſt an dn̄m in cōſpectum ſacerdotū ꝛ iudiciū qui fuerit in diebus illis. Cūq̄ diligētiſſime perſcrutantes inuenerint falſum teſtē dixiſſe cōtra fatrem ſuum mēdaciū: reddes ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit: ꝛ auferes malum de medio ſui: vt audiētes ceteri timorem habeant: ꝛ nequaquā talia audeat facere. Nō miſeberis ei° ſed aīa p aīa: oculū p oculo dētē p dēte: manū pro manu: pedem pro pede exiges. Hec puer. xxv. c. Iaculū ꝛ gladius ꝛ ſagitta acuta: hō qui loquiť cōtra p̄ximū ſuū falſum teſtimoniū.

Daniel. Et iō duo illi preſbyteri ſenes accuſantes ꝛ teſtificantes contra Suſannam de adulterio: q2 cōuicti ſunt a daniele falſum dixiſſe teſtimonium lapidati ſunt a populo. Danielis. xiii. c. Tertio cōſiderať perſona iudicis q̄ falſam profert ſniā de quo. dr. Leuiti. xix. ca. Non facies quod iniquū eſt nec iniuſte iudicabis. Nō

Leuic/. conſideres perſonam pauperis: nec honores vultum potētis. Iuſte iudica populo tuo. Hec ibi. Licet em̄ potentes ꝛ diuites ratione ſui ſtatus ſint pre aliis minorib° honorādi in reb° cōibus: non tn̄ in his per que iuſticia lederet. Nā teſte hie. Iuſti

Hiero: cia nō nouit patrē, nō nouit fratrē, vitatē nouit. pſonā n̄ accepit deum ſolum imitat. ¶ Quātū ad ſcdm pōt hō peccare diuerſimode in cōi locutione contra hoc preceptum. Nā ſunt q̄tuor bona que nititur homo mēdax ꝛ iniquus auferre a p̄ximo ſuo.

Robert. Holcot. ſ. veritas, honor, fama, ꝛ amicitia: ſcdm dn̄m Robertum holcoth. ſuper lib. Sapien. ii. c. lectione xxvi. ¶ Primū bonū veritas contra quam iniquus procedit per cōtentionē: Eſt autem

Quid eſt cōtentio. contentio quedam inordinata contrarietas in verbis per quā homo intendit oſtendere proximum ſuum dicere falſum. Et deſcribitur ſic. ¶ Contentio eſt impugnatio veritatis ex

cōſidētia clamoris. ¶ Scdꝫ bonū eſt honor ꝯtra quē ꝑcedit ini
quꝰ ⁊ falſꝰ hō q̄tuor modis. ſ. ꝑ ꝯuiciū, ꝑ ꝯtumeliā, ꝑ imꝑperiū, ⁊
ꝑ deriſionē. Ꝺrio falſꝰ hō ꝑcedit ꝯ honorē ꝓximi ſui ꝑ ꝯuiciū.
Eſt aūt ꝯuiciū ꝟbū quō libet hoīeꝫ dehoneſtare ſiue exꝑmaꝛ cō
uicium culpe vel pene. Sed contumelia nūq̄ eſt niſi qn̄ hō iniu Quid ē
rioſe dehoneſtatur ꝟbo exprimēte culpā vn̄ ſi dicā te ſcabioſū ꝯuiciū.
vel cecum. cōuiciū eſt. Sed ſi dicā ꝙ fur es ⁊ latro, eſt ꝯtumelia. Quid ē
oīs autē cōtumelia eſt cōuiciū: ſed nō ecōuerſo. Improperiū aūt ꝯtume=
eſt iniurioſe recitare hoīs indulgentiā ꝑcedētē: ſicut qn̄ aliq̄s in lia.
iurioſe ⁊ cōtra charitatem reducit alicui ad mēoriā auxiliū ſibi Quid ē
factū tpe ſue indigētie. Et hoc corā multis, ⁊ cedit in diminutio īprop'iū
nē ſui honoris. Deriſio autē eſt vitiū laudādi ⁊ intēdit erubeſcē Quid ē
tiam ꝑ fine. Vn̄ deriſor ſub hac ſpecie ludit ꝓponit id ꝑ qd̄ fa= deriſio.
cit hominē timere dehoneſtationē: ⁊ pōt eē in caſu pctīn morta
le. Et tanto eſt gravius quāto maior reuerētia debeꝛ pſone q̄ il Quid eſt
luditur. Vn̄ grauiſſimū eſt irridere deū: ⁊ ea q̄ dei ſūt. ¶ Tertiū bo de tra=
num ꝓximi eſt fama ꝯ q̄ ꝑcedit iniquꝰ ⁊ falſꝰ hō ꝑ detractiōeꝫ. ctio.
Detractio aūt nil aliud eſt niſi dicere ꝟba iniurioſa: ⁊ latenter
de aliquo cū intentiōe diminuēdi famam ſuā. Vn̄ cōtumelioſꝰ
ſe hꝫ ad famam, ⁊ honorē: ſicut raptor ad bona exteriora. Sed Hieroñ.
detractor eſt fur fame: q: de rōne detractiōis eſt ꝙ occulte dicaꝛ.
Contra detractores hie. ad ruſticū monachum ita inq̄t. Si vis
me corrigi delinquente aperte increpa tm̄ ne occulte mordeas.
Quid enī michi prodeſt ſi aliis mala mea referas. Si me neſciē
te pctīs meis immo detractionibus tuis aliū vulneres, ⁊ certa=
tim omnibus narres. Si ſingulis loq̄ris. q nulli alteri. Hoc
enī nō eſt emendare me ſꝫ vitio tuo ſatiſfacere. hec Hie. Iō apl's
ad. Roma. j. c. ait Detractores ſunt deo odibiles. Nota cum dꝛ
deo odibiles: q: nil eſt ita carum homini ſicut fama. Unde. Ec= Paulus.
cleſia. viij. c. dꝛ. Melius eſt nomē bonum q̄ vnguenta precioſa.
⁊. Prouerb. xxij. c. Melius eſt nomē bonum q̄ diuitie multe.
Detractores aūt ſunt q̄ auferūt ꝓximo tā grāde bonū. Ideo Eccl'iaſt.
Eccl. x. Si mordeat ſerpens in ſilentio nihil eo minus hꝫ qui
occulte detrahit.. Qua ꝓpꝛ ſi detractores famam nō reſtituāt Reſtitu=
ſaluari non poſſunt. vt dicit ſanctus Thomas ſup hoc ꝑcepto tio fame
in quarto opuſculo. Etiā nō minus offendunt illi qui detracto ē de neceſ
res libenter audiunt. Vn̄ Bernardus in fine. ij. li. de ꝯſideratiōe ſitate ſa=
ad. Eugenium Papam dꝛ ſic Porro detrahere an detrahentē lutis.
audire quid hox dānabiliꝰ ſi nō facile dixerim. Iō. Eccl'i. xxviij. Bernar.
Sepi aures tuas ſpinis ⁊ linguā neq̄ noli audire: ⁊ ori tuo fa=
cito hoſtiam: ⁊ ſeras auribus tuis. Et ſicut dꝛ ſanctus Tho. ſu
ꝑ hoc ꝑcepto. Non debet homo detractores libenter audire: qn̄
immo debet detrahenti oſtendere vultum triſtem ⁊ toruū. Vn̄
Prouerbiorum. xxv. capi. Ventus aquilo diſſipat pluuias, et
facies triſtis linguam detrahentem. Super quo verbo. Hiero.

Hieroñ. ronymus.in.iiij.li.ſup parabolas Salomonis dicit ſic. Si hy-
lari vultu audieris detrahētē tu illi das fomitē detrahēdi, ſi ro
triſti vultu hec audias: vt dicit q̄dā vir dei. Diſcit nō libēter di-
cere: qd didiſcerit nō libēter audiri. Hec Hie. Vere grauis culpa
eſt detractio. Propterea deteriores ſunt q̄ vitā moreſq; bonorū
Quid eſt ſuſurratio. corrūpūt iis q ſubſtātias alioꝝ p̄daſq; diripiūt. ¶ Quartū bo-
nū ꝓximi eſt amicitia ↄtra quā ꝓcedit iniquus, hō per ſuſurra-
tionē. Cuiꝰ finis eſt ſeparare amicitiā occulte ⁊ ſeminare diſcor-
diā. Et talis eſt peſſima locutio, deo exoſa ac ſaluti nr̄e cōtraria.
Cuiꝰ rō ē. qr amicitia ē de bonis exterioribꝰ qd optimū. Eſt eñ
Marcus Tullius. melior q̄ fama, vel honor, vel ſcia. Vñ Marcꝰ Tullius in li. de
amicitia, ita inq̄t. Ego vos hortari tm̄ poſſū vt amicitiā oibꝰ re
Idem. bus humanis añponatis. Et iterum in eodē ait. Amicitia nihil
aliud ē niſi diuinarū hūarūq; reꝝ cū beniuolētia ⁊ charitate ſū-
ma ↄſenſio. Et iteꝝ. Quid dulciꝰ quā habere cū q̄ oia audeas lo
qui vt tecū. Iſta ergo morbida ſuſurratio q̄ ſeparat amicitiā eſt
peior detractione, ⁊ contumelia. Hinc. Prouerb.vj.ca. Sex
Eccleſia. ſunt q̄ odit dñs, ⁊ ſeptimū deteſtat aia eiꝰ. ſ. eū q̄ ſeminat int fr̄es di
ſcordias. ⁊ Eccli.xviij. dr ſic ſurſurro ⁊ bilinguis maledictꝰ mul-
tos eñ turbauit pacē hn̄tes, lingua tertia multos ↄmouit ⁊ diſp
dedit illos de gēte in gētē. Ciuitates muratas diuitū deſtruxit ⁊
domos magnatoꝝ effodit. Virtutes populorū ↄcidit, ⁊ gentes
fortes diſſoluit. lingua tertia mulieres viratas eiecit ⁊ p̄uauit il
las laboribus ſuis Qui reſpicit illam nō habebit requiē nec ha
bebit amicum in quo requieſcat. Hec ibi. Et ſic ptz qualiter hō
mendax nititur auferre a fratre ſuo quatuor bona, veritatē, ho-
norem, famam, ⁊ amicitiā. ¶ Ampliꝰ ↄ hoc preceptum offēdit
Mendaciū fugiēdū ē quadruplici ratione. hō ꝑ mēdacē locutionē. Iō fugiendū eſt oē mendaciū quadru-
plici rōne. ¶ Primo ꝓpter aīe ꝑditionē. Vñ Sapien.i.c. Os qd
mentit occidit aīaz. Profecto valde mōſtruoſum ⁊ innaturale
eſt q os ſit cā inſtrumentalis vl occaſio occiſionis aīe: qr os eſt
iſtrumentū p̄cioſe ordinatū a natura ad ↄſeruādū vitā aīe. Nā
ꝑ os reſpiramꝰ: ⁊ inſpiramus, ſine q̄ opatiōe vita aīe in corpe nō
ſeruat. Per os alimēta recipimꝰ, maſticamꝰ, ⁊ deglutimus. Per
os affectiōes aīe exprimimus. Per os pacem aīe, amicitiā, ⁊ be-
niuolentiā oñdimus. Eſt ḡ ↄtra oēm naturā q os nr̄m aīam no
ſtrā occidat. Iō ſignāter dicitur Prouerb.xxj.cap. Qui cuſtodit
os ſuum ⁊ linguam ſuam, cuſtodit anguſtiis aīam ſuam. Ca-
ue ergo ⁊ fuge omne mendacium. Secundo fugiendū eſt omne
mendaciū propter diaboli aſſimilationem. Nam homo mēdax
eſt ſimilis diabolo ꝑ filiationem. Ideo aſſimilatur ei qui vt di-
citur Ioannis octauo capitulo. Mendax eſt ⁊ pater eius. Dia-
bolus enim inuenit primum mendacium quando dixit primis
parentibus Geneſis tertio capitulo. Nequaquam moriemi-
Ambro. ni. Hinc Ambroſius in ſermone habito in dominica de Abra-

hem ⁊. habetur. xxij. q. v. Cauete fratres mẽdacium: q2 oẽs qui
amant mendacium, filij ſunt diaboli nõ ſolum in falſis verbis,
ſed etiam in ſimulatis operibus mendacium eſt. Mendacium
nanqꝫ eſt ſe xp̃ianum dicere, ⁊ opera xp̃i non facere. Mendaciũ — Mendaciũ ſoluit ſocietatẽ.
eſt ep̃m, ſacerdotem, vel clericum ſe profiteri ⁊ cõtraria huic ope
ri operari. Hec Ambro. Tertio fugiendum eſt mendacium pro-
pter ſocietatis diſſolutionem: homo em̃ eſt animal ſociale per na
turam. ⁊ qui ſolitarius viuit aut deus eſt aut beſtia: vt d2 Ph̃s
in. j. lib. Polyticorũ. Sed hoies male poſſent inuicẽ cõuenire ſi — Ph̃s.
ſimul verum non dicerẽt: q2 ſemper haberent de verbis aliorũ
dubitare. Ideo apl's ad Ephe. iiij. c. Deponẽtes mendaciũ loqui
mini vnuſquiſqꝫ veritatem cum proximo ſuo qm̃ ſumus inuicẽ
mẽbra. Super iſto textu Pauli, talis mouetur dubitatio. Nam
poſſet aliquis dicere. Si apl's tm̃ modo cũ ꝓximis precepit
veritatẽ dicendã: ergo cũ ceteris poſſumus loqui mendaciũ. Et
pariter cum in diuina lege d2. Non adulterabis vxorẽ proximi
tui. Si ꝓximus ſolum mõ propinquus, vel xp̃ianus, vel ami-
cus accipitur: videtur ex hoc ꝙ adulteria in alieno iure permit
tit. Huic obiectioni rñdet diu9 Hierony. in. ij. li. ſuper epl'a Pau — Hieroni
li ad Ephe. iiij. c. vbi explanat hanc apl'i ſniam ſic dicẽs. Proxi — mus.
mũ vocat oẽm hominẽ qui ex eodẽ nobiſcum parẽte generatus — reſpõdet
eſt. Quod quidem ex parabola ſignificat de hieruſalem in Hie — qõni.
rico hois deſcẽdentis qui incidit in latrones: Et ſacerdote ⁊ le-
uita pretereuntibus a ſamaritano curatus eſt ⁊ ad ſtabulariũ
reuectus. Affirmat aũt poſt hec dñs eũ ꝓximũ q̃ illi miſericor-
diã fecerit: volẽs oſtẽdere oẽs hoies oĩbus eſſe ꝓximos. Et hoc
q̃dẽ intellectũ edificat audiẽtis. Hec Hierony. ¶ Quarto fugiẽ
dũ eſt mendaciũ ꝓpter fame amiſſionẽ: homo em̃ q̃ aſſueſcit mẽ
dacijs nõ creditur ſibi etiã ſi verũ dicat. Unde Eccl'iaſt. xxxiiij. c. — Noĩe ꝓ
Ab immũdo quid mũdabit ⁊ a mẽdace quid verũ dicet. Maxi- — ximi in-
me autẽ mẽdacium reddit infames reges, principes, dños, p̃la- — telligit
tos, religioſos, ⁊ viros ſpũales. ¶ Sed q̃ritur vtrũ omne mẽda — ois ho-
cium ſit pctm̃ mortale, Et videt ꝙ ſic. Quia d2 in Pſalm̃. per os — mo.
Dauid. Perdes oẽs qui loquũt mendaciũ. Et iterũ Sapiẽtie. j. — Utrum
cap̃. Os q̃d mẽtitur occidit animã. Sed perditio ⁊ mors anime — oẽ mẽda
non eſt niſi per pctm̃ mortale: ergo omne mendacium eſt pctm̃ — ciũ ſit pec
mortale. Pro rñſione huius queſtionis. Nota ſm Tho. in. ij. ij. — catum.
queſtio. cx. ar. iiij. ꝙ omne mendaciũ eſt peccatum. Sicut etiam — S. Tho.
dicit Auguſtinus in libro contra mendacium. Ratio huius eſt. — Augu.
quia illud quod eſt ſecundum ſe malum ex genere nullo modo
poteſt eſſe bonum ⁊ licitum. Mendacium autem eſt malum ex
genere. Eſt enim actus cadens ſuper indebitam materiã. Cum
enim voces ſint ſigna naturaliter intellectuũ: innaturale eſt ⁊ in-
debitum ꝙ aliquis voce ſignificet id quod non habet in mente.
Uñ ph̃s d2 in. iiij. lib. Ethico. ꝙ mendaciũ eſt per ſe prauũ ⁊ fu-

gīcdū: verū aūt eſt bonū ⁊ laudabile. Jō oē mēdacium eſt pctm̄. Nā mēdacium noiaꝛ ex eo ꝙ ꝯ mētē dicit. Vn̄ mētiri eſt ꝯ mētē ire. Mens aūt ſiue intellectꝰ eſt iocale nobiliſſimū ac digniſſimū qđ poſſit in hoīe repiriri. Et iō hō q̄ cōtra mētē loq̄tur facit cōtra deū ⁊ ſeipm̄. Formeꝛ ergo ſic ratio. Qui volūtarie recedit ab eo cui eſt adherendū peccat ſicut qui a regula, vel a via recta recedit deuiat: ſꝫ ſic facit mēdoſus: ḡ mendoſus ſemper peccat mētiēdo. ꝙ aūt mendoſus a via recta recedit patet: qꝛ ſicut falſum eſt, malus intellectꝰ cui mēdoſus innititꝛ, ita verū eſt bonū intellectus a quo mendoſus recedit, Et ſic omne mēdacium eſt pctm̄.

Tria ſūt gn̄a mēdaciorū. S. Tho.

¶ Sed vt diſcurrere valeas q̄ mendacia ſint mortalia ⁊ q̄ venalia. Scire debes ꝙ multe diuiſiones ſiue diſtinctiones de mendacio dātur a ſanctis doctoribus: ſed omnibus poſtpoſitis dic ꝙ tria ſunt genera mēdaciorū: vt dicit glo. ſup illud Dauid. Perdes omnes q̄ loquunꝛ mēdaciū. Et pariter. S. Tho. in ij. ij. q. cx. ar. ij. Primū mendaciū dr̄ officioſuꝫ qđ fit pro ſalute ⁊ commodo alterius. Scđm eſt iocoſum qđ fit aīo delectandi. Tertiū eſt pernicioſum quod fit ex malignitate ex qua intenditur alterius nocumentū. Si ergo loquamur de mēdacio officioſo qđ fit ad aliquam vtilitatem conſequēdam, vel ſpiritualem, vel temporalem ſine nocumento alterius talia vt plurimū ſunt venalia: ſic etiā iocoſa q̄ fiūt aut dicunꝛ cauſa ſolatij. hinc Jſido. in ij. lib. de ſummo bono. ca. xxx. ita inquit. Summopere cauendum eſt omne mendacium q̄uis nōnūq̄ ſit aliquod mēdacij genus culpe leuioris ſi quiſq̄ pro ſalute hominū mētiatur hec ille.

De mendacio officioſo vł iocoſo. Jſidorꝰ. S Thom.

Nota hic ꝙ mēdacia officioſa ⁊ iocoſa poſſunt eſſe cōtraria charitati. vel racione ſcādali, vł cuiuſcunq̄ dāni ꝯſtis: ⁊ ſic poterunt eſſe mortalia dum. ſ. aliquis non veretur propter ſcādalum publice mentiri. Sunt igitur mendacia etiam leuia cauēda. vt dr̄. S. Tho, in opuſculo de x. p̄ceptis: ne propter conſuetudinē ducāt ad mortale.

De mendacio pnicioſo.

Sed mendacium pnicioſum dr̄ illud qđ fit contra honorē dei ⁊ charitatē primi. Qđ quidē tanto piculoſiꝰ eſt q̄to magis charitati cōtrariaꝛ. Nō ſi mentiaꝛ q̄s circa res diuinas nō ſolū tale mendaciū opponiꝛ vtuti charitatis: ſꝫ etiam virtuti fidei ⁊ religiōis. Ideo tale mēdaciū mortale eſt ⁊ grauius alꝫ alijs ſpeciebus mendacij. Vt ſi q̄s dicat ſimplicem fornicationē vel vſurā nō eſſe pctm̄ mortale: imo talia affirmare eſt hereticū. Si autē mēdacium ſit cōtra charitatē primi, tanto eſt grauius q̄to maius nocumentū intēditur. Et ſimilia mēdacia merito dicuntur pnicioſa ꝉ mortifera a perneco pernecas: id eſt perfecte occidere: qꝛ occidunt animam.

Robertꝰ holcoth.

Nota ergo ſm Robertum holcoth. ſuper librū ſapiētie lectione. xi. ꝙ moraliter loquendo ſunt duo regna ad inuicem in hac vita commixta. videlicet regnum dei ⁊ regnum mundi. Regnum Chriſti ⁊ regnum diaboli. Regnū celeſte ⁊ regnum terreſtre. Et ſicut iſta diſtant in rebus ⁊ le-

nibus:ita in idiomate. Nā idioma regni celeſtis eſt veritas. vnde
Dauid in Pſal. ait: Dñe in celo mīa tua, ⁊ veritas tua vſqȝ ad nu
bes. Et iterū vniuerſe vie dñi mīa, ⁊ veritas requirentib⁹ teſtim̄ ei⁹,
⁊ teſtimonia ei⁹. Sed idioma regni terreſtris, ſiue mūdi eſt falſi-
tas. vñ Oſee. iiij. c. d͛r ſic. Nō eſt veritas ⁊ nō eſt mīa, ⁊ nō eſt ſcia
dei in terra. Maledictū ⁊ mēdaciū, ⁊ homicidiū, ⁊ furtū, ⁊ adul-
terium inundarunt, ⁊ ſanguis ſanguinē tetigit. ꝑpter hoc luge-
bit terra, ⁊ infirmabit̄ oīs q̄ habitat in ea. Hec ibi. Si ergo ſcire
optas ſub quo rege militas, vel ad qđ regnū ꝑtineas: ↄſidera in
quo idiomate cōcordas. Quia loq̄la tua manifeſtū te facit. Ca-
ue ergo ⁊ fuge mendaciū. Et ſic pȝ ex dictis reſolutio q̄ſtionis:
⁊ ſilr̄ rñſio ad argumentū. Quoniā ille auctoritates intelligunt̄
de mendacio pernicioſo: vt exponit gloſſa ſup illud pſal. Perdes
oēs qui loquuntur mendaciū. Sed quia hō cōtra iſtud p̄ceptū
diuerſimode peccat: ideo metra auctoris predicti legantur ſic.
¶ Qui mendax fuerit in damnum proximitans. Metra
Uel mala qui dixit bona narrans, vel bona praua. notāda.
Accuſans falſo, iurans eſt teſtis iniquus.
Detractor odio, mendax, relator occulti.
Uel diffamator, diuulgans, ⁊ manifeſtans.
Cedula ſi fiat detractrix, cautio ledens.
Secretum ratumqȝ ſigillo litera clauſa
Proditor ⁊ laudans, inducens ad mala ſupra.
Illa reportari gaudens eſt teſtis iniquus.

¶ De nono precepto diuine legis.

Quia per tres gradus ad ſummū culmē iuſtitie ꝓce- Lactan.
ditur. ſ. factis, dictis, cogitationib⁹: vt ait Lactanti⁹
in. vj. li. diuinaꝝ inſtitutionū. c. xiij. Ideo lex diuina Leges
poſt precepta q̄ pertinēt ad dicta, ⁊ facta ſubiungit humane
precepta q̄ ordināt hoīem ad cogitata. Nam diſtant diſtant a
valde leges humane a diuinis: q᷑ lex humana cū ſit ab hoīe in- diuinis.
tuetur ſolūmodo ea q̄ apparēt exterius. Ideo iudicat tm̄ facta
et dicta. Sed diuina lex q̄ eſt a deo: nō ſolū exteriora facta vel di-
cta: ſed etiā oīa interiora cordis radicitus intuet̄. Propterea di-
xit dñs ad Samuelē: vt pȝ. j. Reg. xvj. c. nec iuxta intuitū hoīs
ego iudico: hō em̄ videt ea q̄ patent: dñs aūt intuet̄ cor. hec ibi.
Et idcirco Aug. dicit, ꝙ de⁹ totus oculus eſt: q᷑ oīa videt totus Auguſt.
manus eſt: q᷑ oīa opat̄ totus pes eſt: q᷑ vbiqȝ eſt. Et Paulus ad Paulus.
Hebr. iiij. c. inquit. Oīa nuda ⁊ aperta ſunt oculis eius. Signā-
ter dicit nuda ⁊ apta: q᷑ nihil eſt ita occultū in re qđ dei cogni- Lactañ.
tionem effugiat. Hinc Lactātius in. vj. lib. diuinarū inſtitutio-
num. c. xxiiij. dicit ſic. Nihil ꝓdeſt incluſam habere cōſcientiā ſi
patemus deo. Nullus ergo mēdacio nullus diſſimulationi lo-
cus eſt: q᷑ parietibus oculi hoīm ſubmouētur: dei aūt diuinitas
nec viſceribus ſubmoueri pōt, quo minus totū hoīem ꝑſpiciat

⁊ nouit. hec Lactan. Quia igit̃ lex diuina oĩa pctã tam exterio-
ra ꝙ̃ interiora diſcernit ac iudicat. Jō in duob⁹ p̃ceptis vltimis
ꝓhibet pctã cordis. ſ. ↄcupiſcētiã carnis in vxore ꝓximi: ⁊ ↄcupi
ſcentiã oculoꝝ in re aliena. Quapropter nonũ p̃ceptũ dicit ſic.
Nō deſiderabis vxorē ꝓximi tui, q̃ v̄ba ſcribuntur originaliter
in lib. Exo. xx. c. Sub quo quidē precepto cōprehenduntur oīa
deſideria carnalia illicita, ſicut ſupra in ſexto p̃cepto cũ dicitur:
nō mechaberis, ſub noie mechie includuntur oia opera carna-
lia. Sed qr talia deſideria carnis multo magis vidētur de ſe in-
iuſta ⁊ illicita de vxore ꝓximi. Jdeo expreſſe hoc ꝓhibet in iſto
Duplex p̃cepto cũ dicitur. Nō deſiderabis vxorē ꝓximi tui. Super quo
est concu p̃cepto mouētur aliqua dubia. Et primo. Cũ in hoīe ſit duplex
piſcētia. cōcupiſcētia: vna q̄dē q̃ eſt actus volũtatis: de qua dr̃ Sap. vj. c.
Queſtio. Cōcupiſcentie ſapiētia perducit ad regnũ perpetuũ. Alia v̄o eſt
cōcupiſcentia q̃ eſt actus ſenſualitatis: de qua dr̃ Jacob. iiij. Un̄
bella ⁊ lites in vobis nōne ex cōcupiſcentijs q̃ militant in mem-
bris vr̃is. Jdeo q̃ritur q̃ concupiſcētia iſtarũ duaꝝ ꝓhibetur in
hoc precepto cũ dr̃: non deſiderabis vxorē ꝓximi tui. Et ſilr̃ pōt
dubitari de cōcupiſcentia decimi p̃cepti, q̃n dicitur nō concupi
ſces rem ꝓximi tui. Huic q̄ſtioni r̃ndet ſctũs Thomas in ij. ij. q.
cxxij. art. vj. in r̃ſione ad. iij. art. vbi dicit, ꝙ per iſta duo p̃cepta
ꝓhibitiua cōcupiſcentie nō intelligitur ꝓhiberi cōcupiſcentia
ſenſualitatis: qr ſm̃ hoc primi motus eſſent pctã mortalia: vtpo
te cōtra p̃cepta decalogi exiſtētes: qđ eſt falſum. Sed ꝓhibetur
directe cōcupiſcētia voluntatis i. cōſenſus voluntatis, qui eſt in
S. Tho. opus vel in delectationē. hec Thomas. Ex quo p₃ r̃ſio ad q̄-
ſtionem. Scđo cōtingit dubitare. Cur in oībus alijs p̃ceptis di-
uine legis ſub pctō operis intelligũtur ꝓhiberi pctã ſimul, et
deſideria ipſoꝝ operũ. De his vero duobus p̃ceptis, ſc₃ nō me-
chaberis, ⁊ nō furtũ facies: non ita fit: ſed dantur diſtincta pre-
cepta tam operis ꝙ̃ cogitationis. Pro r̃ſione huius dubij no-
tanda eſt aurea ſentētia ſancti Thome, qui in opuſculo de decē
preceptis dicit, ꝙ poſt pctm̃ primoꝝ parentũ ꝓpter corruptio-
nem humane nature nullus euadit cōcupiſcentiã carnis preter
Nota to xp̄m, ⁊ puriſſimã virginē. Et quãdocunq̃ cōcupiſcentia adeſt,
tum. etiã adeſt culpa venialis vel mortalis. ſ. q̃n dñatur. ideo Pau-
Paulus. lus ad Roma. vj. c. ait Non ergo regnet pctm̃ in veſtro mortali
corpore: vt obediatis cōcupiſcentijs eius. Et nota ꝙ hic non di
cit apl's: non ſit pctm̃ in veſtro mortali corpore: ſed ſignãter ait.
Non regnet, id eſt, non dominetur: quia ſicut Paulus de ſeipſo
dicit ad Roma. vij c. Scio enim quia non habitat in me hoc eſt
Paulus. in carne mea bonum. Hoc dicit Paulus propter rebellionē car-
nis ad ſpiritũ, que prouenit ex peccato primi parentis, que per-
tinet ad fomitem. Quia ꝙ̃diu corpus noſtrum eſt mortale non
poteſt eſſe quin in corpore noſtro ſit peccatũ, id eſt, fomes pecca-

S. Tho. Nota de habitua li ꝯcupiſcentia ⁊ actuali.

ti.Dicitur aũt fomes a foueo foues:inde dr̃ fomẽtũ id eſt nutri
mẽtũ. Uel dr̃ fomes radix. Et ſic fomes ſꝫ Tho.in iij.parte.q.
xxij.ar.iij. Nihil aliud eſt quã inordinata ꝯcupiſcentia ſenſibil̃
appetitus habitualis tñ: qꝛ actualis ꝯcupiſcẽtia eſt mot⁹ pcti.
Dicit̃ aũt cõcupiſcentia ſenſualitatis eſſe inordinata inquãtũ re
pugnat rõi:qḋ quidẽ fit inquantũ inclinat ad malũ vl̃ difficulta
tẽ facit in bono Et talis fomes inquãtũ reſpicit naturã eſt equa
liter in oĩbus:ſed rõne perſone eſt intentior in vno quã in alio.
Ex quo pꝫ quare dt̃ Paulus. Nõ habitat in carne mea bonũ.
Sꝫ ad propoſitum redeundo:qñ in auctoritate preallegata di
citur non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore:in=
telligẽdũ pctm̃ dicitur regnare in corpore quãdo pꝛimo in corde
regnat ꝯcupiſcentia ꝯſentiendo in opus pcti. Ideo Matth.v.c.
dicitur. Qui viderit mulierẽ ad ꝯcupiſcẽdum eam iam mecha=
tus eſt eam in corde . Uoluntas em̃ apud deum pro facto re=
putatur:vt dicit Tho. Ex dictis patet quanta ſit miſeria hu=
mane fragilitatis que ex peccato ade remanſit prona ad malũ ⁊
difficilis ad bonum. His dictis reſpondeo ad queſtionẽ, ⁊ dico
ꝙuis humanum genus poſt lapſum primi parẽtis incurrerit
multas calamitates ⁊ anguſtias. Signanter tamen in duplicẽ
cecidit miſeriam mortis ⁊ in miſeriam vite. Et idcirco natura
humana poſt pctũm ade ad iſtas duas ꝯcupiſcẽtias eſt mirabi
liter prona. Primo enim poſt peccatũ cecidit in miſeriã mortis
vel corruptionis. Iõ valde appetit viuere vel ſaluari in alio ꝑ
generationem :ꝑpter quod valde in cõcupiſcẽtiã luxurie,forni
cationis,vel adulterij,⁊ aliorum pctõꝝ carnaliũ inclinatur na
tura corrupta. Secundo:qꝛ poſt peccatũ cecidit in miſeriã vi=
te languoris,infirmitatis,neceſſitatis,⁊ famis. Unde neceſſe=
fuit vt operaretur terram,⁊ haberet domum,⁊ alia bona tẽpo
ralia pro ſubſtentatione vite ſue. Quapropt̃ ex tali miſeria val
de inclinatur homo in ꝯcupiſcẽtiã auaritie,furti,rapine,vſure
⁊ huiuſmodi. Quia ergo maxime inclinãtur hoĩes ad cõcupi=
ſcendum venerea ⁊ temporalia. Iõ cõuenienter geminatur mã=
datum vis generatiue,⁊ vis nutritiue. Et ſic patet reſponſio
ad queſtionem. Sed qꝛ in nono et decimo precepto ꝓhibetur
cõcupiſcentia carnis in vxore proximi. Et concupiſcentia oculo
rum in re aliena:tamen intelligenda eſt ibi vniuerſaliter prohi=
bita omnis concupiſcentia male voluntatis. Ad maiorem autẽ
intelligentiam iſtius generalis concupiſcentie, qua multiplici=
ter agitatur cor humanum. Scire debes ſecundum doctorem
Gregoriũ in iiij li.moraliũ.c.xxvij.ꝙ ꝗtuor mõis pctm̃ ꝑpetrat̃
ĩ corde ꝯcupiſcẽdo. Et lꝫ itelligat̃ hoc de oĩ pctõ:tñ magꝭ diſcer
nit̃ ĩ ꝯcupiſcẽtia luxurie. Prĩo ꝗ ꝑpetrat̃ ſubgeſtiõe ꝑ aduerſa
riũ. Scḋo delectatiõe ꝑ carnẽ. Tertio ꝯſenſu ꝑ ſpũm vel ꝑ ratio=
nem. Quarto audacia defenſionis per elationem ⁊ ſuperbiam.

Rñſio q̃ſtionis.

Nota q̃re hõ in=clinat̃ ad vitia car nalia.

Quare hõ incli=nat̃ ad vitia corpo lia:

Gregori. modis pctm̃ ꝑ petrat̃ in corde.

Et ponit ibidē Gregorius exēplum de lapſu primoꝝ parentum dicēs. Illam primā hoīs rectitudinē antiquus hoſtis his quatuor ictibus fregit. Nā primo ſerpēs ſuaſit, quia occult⁹ hoſtis mala cordibus hoīm latenter ſuggerit. Secūdo eua quaſi caro delectatur: quia carnalis ſenſus ad verba ſerpētis mox ſe delectationi ſubſternit. Tertio Adam conſentit vt ratio. Nam aſſenſum ipſe Adam mulieri p̄buit; qꝛ dū caro in delectatione reperit: etiā a ſua rectitudine ſpūs infirmatus inclinat. Quarto audacia defenſionis ſequitur. Vñ requiſitus Adā per audaciam cōfiteri culpā noluit: quia ſpūs quo peccando a veritate diſiungit eo in ruine ſue audacia nequius obdurat. Propterea Adam p audaciam culpā ſuā voluit defendere dicēs. Mulier quā dediſti mihi ſociam: dedit mihi de ligno ⁊ comedi. Et ſic patet quot hoc in hūano gñe q̄tidie agitur: qđ actū in p̄mo parēte nr̄i gñis nō ignoratur. Si aūt ſcire velis quot modis hō ad carnalia deſideria labatur: lege carmina auctoris incogniti q̄ ita ſequūtur.

Carmia mēte retinenda.

Qui cupit alterius ſponſam noſcatur adulter,
Affines etiam deſiderat: ⁊ moniales
Inceſtum ſcelus ſimul: ⁊ cum virgine ſtuprum.
Et cupiens marem ſodomitaq; beſtia bruta.
Et quotiens cupit: aut etiam ſi ſit philocaptus.
Qui delectatur cogitando lubrica: vel qui
Se ſomno polluit cauſans, vel poſtea gaudet.
Vt placeat multis ornatur: ſic gloriatur.
Abſq; viro proprio cui facit vt ſic ametur.
Vel ſi ruinam perpendat: vel prouocando
Alterius ſponſam cupiens: moritur lubricando.

De decimo ⁊ vltimo precepto diuine legis.

Explicaui ſub breuib⁹ iuxta hūilitatē mee tenuiſſimū ſenſū nouē p̄cepta diuie legis, more illi⁹ q̄ nō habēs ſpicas p̄prias colligit in agro alieno. Sic pariter ex florido prato ſanctorum doctorū fragātes roſaꝝ manipulos collegi, prout noſtra ſuffecit pauperrima ſtili virtus. Nunc supereſt: vt decimum preceptum breuiter perſtringamus. Quod quidē deſcribit in lib. Exo. xx. c. ſic. Non concupiſces rem proximi tui. Super quo precepto contingit dubitare. Cum enim homicidium ſit grauius peccatū q̄ adulterium vel furtum: ideo queritur. Cur inter precepta legis non ponitur aliquod preceptum prohibitiuum concupiſcētie homicidij, ſicut ponuntur p̄cepta p̄hibitiua ꝯcupiſcentie furti, adulterij. Non enī habetur in decalogo. Nō cōcupiſces mortē proximi tui: ſicut habetur nō ꝯcupiſces rē proximi tui. Et iterum. Nō deſiderabis vxorem proximi tui. Et ideo ſi non ponitur preceptum prohibitiuum ꝯcupiſcentie homicidij q̄ eſt grauius peccātū videt̄ inconueniens ponant̄ precepta prohibitiua concupiſcentiarum adulterij ⁊ furti. Pro reſponſione huius q̄onis nota

Arguit.

aures verba ſcti Thome.in.ij. ij.q.cxxij.ar.vi.in reſpõſione ad. iiij.argumen.vbi ita inqt:homicidiũ ſm ſe nõ eſt ↄcupiſcibile:qꝛ nõ hꝫ de ſe rõnẽ alicuiꝰ bõi. Sed adulteriũ hꝫ rõnẽ boni.ſ.delectabilis. Furtũ etiã hꝫ rõnẽ alicuiꝰ bõi.ſ.vtilis. Bonũ aũt de ſe hꝫ rõnẽ ↄcupiſcibilis. Et iõ fuit ſpecialibꝰ p̃ceptis ꝓhibẽda cõcupiſcẽtia adulterij,ꝛ furti:nõ aũt ↄcupiſcẽtia homicidij. Tho. Ex qbꝰ vbꝫ ptꝫ reſpõſio queſtiõis. Sꝫ ad pleniorẽ intelligẽtiã huiꝰ p̃cepti Iterũ q̃ritur. Cur omnipotens deus in hoc precepto ꝓhibet concupiſcentiã bonorũ ꝓximi. Pro reſponſione nota tres rationes quas habet ſanctus Tho. in opuſculo de decẽ p̃ceptis. Primo diuina lex cõueniẽter ꝓhibet cõcupiſcẽtiã oim rerũ ꝓximi, propter ipſius cõcupiſcẽtie infinitatem. Nã cupiditas eſt inſatiabilis habens in ſe quãdam turpẽ infinitatem acquirẽdi:q̃ eſt omnino deteſtanda a ſapientia q̃ debet intẽdere finem aliquẽ:immo nullus dꝫ incedere p viam infinitã:quia eſſet tẽdere in impoſſibile:ꝛ ideo oẽs doctores catholici hanc cupiditatem inſatiabilẽ deteſtãtur. Vñ Iſidorus dicit cõcupiſcẽtiam oim criminum eſſe matrẽ. Petrus autẽ rauẽnas ſcribit in quodã ſermone. Concupiſcentiã aurigã malitie:ſeditionis originẽ ꝛ foueã ſcãdaloꝝ. Aug. vero dicit q̃ concupiſcentia eſt velut os inferni oia deuorans. Sunt alij qui dicunt concupiſcentiã voraginem inſatiabilẽ. Paulus etiã apoſtolus affirmat concupiſcentiam fomentũ oim maloꝝ. Vñ.j.ad Timo.vi.ca.dicit ſic. Radix enim oim malorũ eſt cupiditas,quam quidẽ appetentes errauerũt a fide. Sicut em̃ arbor a radice habet nutrimentũ:ſic oia peccata a concupiſcentia. Ideo Innocentius in libello de miſeria cõditionis hũane ita inq̃t. Radix oim malorũ eſt cupiditas. Hec ſacrilegia ↄmittit ꝛ furta, ꝛ rapinas exercet, ꝛ predas ꝛ bella gerit ꝛ homicidia:ſymoniace vendit ꝛ emit:inique petit ꝛ recipit:iniuſte negociatur ꝛ feneratur:inſtat dolis ꝛ inheret fraudibus:diſſoluit pactũ ꝛ violat iuramẽtũ:corrumpit teſtimoniũ, ꝛ peruertit iudicium. Hec Innocẽtius. Etiam Iſidorus.in.ij.li. de ſummo bono.c.xlj ita inqt. Radix oim malorũ cupiditas eſt quã quidẽ appetentes errauerunt a fide. Si ſuccinditur radix criminũ non pullulant cetere ſoboles peccatoꝝ. Multi cauſa cupiditatis terrene etiã ipſam fidẽ abnegauerunt. Cupiditas em̃ xp̃m vẽdidit. Nã ꝛ pleriſq; tm̃ in rebus alienis eſt deſiderium: vt etiam homicidiũ perpetrare non vereantur. ſicut Achab. qui appetitu cupiditatis ſue ſanguinis expleuit infuſionem. Sepe iniqui mala que cõcupiſcunt aſſequũtur,quatenus de affectu mali deſiderij fortius puniantur. Hec Iſido. Auguſtinꝰ quoq; in li.de verbis dñi ſic ait. Que eſt iſta auiditas concupiſcẽtie cũ ꝛ ipſe belue habeant modum. Tũc em̃ rapiuntur quando eſuriunt. Parcunt vero prede,cum ſenſerint ſatietatem. Inſatiabilis eſt ſola auaricia diuitũ. Semper rapit ꝛ nunquã ſatiat. Nec deum timet:nec hominem reueretur. Nec patri parcit:nec ma=

Queſtio.
Rñſio.
Cupiditatis eſt inſatiabilis.
Oẽs doctores catholici ↄcupiſcẽtiã deteſtantur.
Paulus
Innocẽ.
Iſidorꝰ.
Cupiditas xp̃m vẽdidit.
Auguſt.

trẽ cognoſcit:nec fatri obtẽperat: nec amico fidẽ ſeruat. Uiduã
opprimit, pupillũ inuadit, liberos in ſeruitiũ reuocat. Teſtimo
niũ falſũ ꝓfert. Res mortui occupãt. Quare ⁊ q̄ faciũt moriũt.
Que eſt illa aiaꝝ inſania amittere vitã, appetere mortẽ, acq̄
Salomõ: rere aurũ, ⁊ perdere celũ. Hec Aug. Propterea Salomõ ↄſide
rans appetitus hũani inſatiabilẽ cupiditatẽ. in li. Eccl'iaſti. j.
c. inq̄. Hanc occupationẽ peſſimã dedit deꝰ filijs hoiꝫ: vt occu
Cupidi- pẽtur in ea. Nota q̄ Salomõ dicit ↄcupiſcẽtiã eẽ occupatiões
tas cõpa peſſimã ꝑ accidẽs: q̄ niſi refrenetur imperiũ rõis ẽ hoi mortifera.
tur igni. Dicamus ẽ q̄ cupiditas humani cordis eſt velut ignis inexti
guibilis ſiue profunditas inmẽſurabilis, vel abyſſus abyſſũ
inuocans: que nec ſcientia, nec glia, nec honore, nec dñio, nec
Salomõ. pecunia, nec diuitijs, nec voluptatibus, nec cunctis bonis falla
cibus ſatiari põt. Hinc Salomõ. Eccl'ia. v. c. Auarus nõ imple
Eſaias. bitur pecunia, ⁊ q̄ amat diuitias fructũ nõ capiet ex eis. hec
ibi. Eſaie. v. c. Ue q̄ cõiungis domũ ad domũ, ⁊ agrũ agro co
pulatis vſq; ad terminum loci. Nunquid habitabitis vos ſoli
Juuena in medio terre. Et Juuenalis in ſatyra. xiiij. ait Interea pleno
lis. cũ ſurgit ſacculus ore. Creſcit amor nummi quantum pecunia
creſcit. ¶ Si queratur cur deus hãc inſatiabilẽ cupiditatẽ deſer
uit in aia rõnali. dic q̄ cõueniẽter factũ eſt: vt hõ cognoſceret
dignitatẽ ſuã. Eſt eñ mens hũana tante ſublimitatis ac capaci
Auguſt. tatis: vt poſſit recipere deũ per gratiã in pñti, ⁊ in futuro ꝑ glo
riã. hic Aug. in. j. li. ↄfeſſionũ ait. Tu dñe feciſti nos venire ad te:
⁊ inquietũ eſt cor nr̃m donec requieſcat in te. Itẽꝝ Aug. ait, fe
cit deus rationalẽ creaturam vt ſummũ bonũ intelligeret, in
telligẽdo amaret, amãdo poſſideret, poſſidẽdo frueretur. Illud er
Cupidi- go quod eſt minus, deo hominẽ implere nõ põt. Non concupi
tas im ſces ergo rem ꝓximi tui: ⁊ ſic patz prima rõ. ¶ Scdo cõuenienter
plicat ani in precepto ꝓhibẽtur cõcupiſcentie rerũ ꝓximi rõne inquietu
mã ſecu- dinis. Nam talis cupiditas habendi minus implicat aiam ſe
laribꝰ cu cularibus curis, ⁊ per ↄñs a ſpiritualibus retrahit. Uñ apl's.
ris. ij. ad thimo. ij. c. ait Nemo militans deo implicat ſe negotijs ſe
Paulꝰ. cularibus: vt ei placeat cui ſe probauit. Profecto ois hõ natu
raliter appetit q̄etẽ: q̄ eſt valde delectabilis ipſa quies. Cupi
ditas aũt rerũ ſecularium cõtinue inquietat homines: quia ſem
per cupidi ſolliciti ſunt acquirere non habita ⁊ habita cuſtodi
Salomõ re. Uñ Salomon. Eccleſiaſti. v cap. ait. Saturitas diuitis non
Hieroñ. ſinit dormire eum. Super quo textu Hieronymus in. j. libro ſu
per Eccleſiaſti. dicit ſic. Diues vero diſtentus dapibus ⁊ cogita
tionibus in diuerſa laceratur: dormire non valet redundante
crapula ⁊ incocto cibo in ſtomacho anguſtijs eſtuante. hec Hie
ronymus. Propterea veritas ait. Mat. vj. ca. Ubi eſt enim the
ſaurus tuꝰ: ibi eſt cor tuũ. Sup quo verbo diuꝰ Hieronymꝰ in
j. libro in explanatione ſuper Matth. dicit ſic. hoc non ſolum de
pecunia: ſed ⁊ de cunctis paſſionibus ſentiendum eſt. Eulogĩ

deus venter eſt. Ibi ergo habitat cor vbi eſt theſaurus. Luxurioſi theſaurus epule ſunt. Laſciui ludicra. Amatoris libido. Huic ſeruit vnuſquiſq₃ quo vincit. Hec Hiero. patet ergo ex dictis ratio ſcḋa. Tertio cõuenienter ꝓhibet a dño ꝯcupiſcētia rerum ſecularium: q: talis cupiditas necat charitatē dei ⁊ ꝓximi. Nam ſm Aug. quāto magis h₃ quis de charitate tanto h₃ minus de cupiditate ⁊ ecõuerſo. Sicut ergo nemo poteſt duobus dñis ſeruire: ita nemo poteſt deo ſeruire ⁊ mammone: vt dicitur Matth. vj. c. Super quo textu Hiero. in explanatione ſup matth. lib. j. dicit ſic. Mãmona ſmone ſyriaco diuitie nuncupãtur. Nõ poteſtis deo ſeruire ⁊ mãmone: audiat hoc auarus: audiat qui cenſet vocabulo xp̄iano nõ poſſe ſe ſimul diuitijs xp̄oq₃ ſeruire. Et tñ nõ dixit qui h₃ diuitias: ſed qui ſeruit diuitijs. Qui eñ diuitiarum ſeruus eſt diuitias cuſtodit vt ſeruus. Qui autē ſeruitutis excuſſit iugũ: diſtribuit eas vt dñs. Hec Hiero. Eſt etiã talis cupiditas cõtra charitatē ꝓximi: q: nõ permittit facere eleemoſynas pauperibus xp̄i, ⁊ per eã labitur hõ ad multa mala. Uñ Paulus. j. ad Thi. vj. c. ait. Qui volunt diuites fieri incidũt in tentationē, ⁊ in laqueum diaboli, ⁊ deſideria multa inutilia, ⁊ nociua q̃ mergũt hoies in interitũ, ⁊ perditionē. Hec Paulus. Nota ſm Tho. in cõmēto aureo ſup hoc textu, ꝙ perfectio hois cõſiſtit: vt cor eius ingrediat in vnũ: q: quanto aliquid eſt magis vnũ tanto eſt deo ſilis, qui eſt vere vnus. Sed cõtra hoc patitur ille, qui q̃rit diuitias: q: cor eius trahitur ad diuerſa inutilia ⁊ nociua, que mergunt hoies in interitum pñtis vite: q: plerunq₃ ſunt cauſe mortis corporalis. Et etiã mergunt hoies in perditionē eterne dãnationis. Uñ Sap. v. c. Quid nobis ꝓfuit ſuperbia, aut quid diuitiaꝝ iactantia cõtulit nobis: tranſierunt oia illa tanq̃ vmbra, ⁊ tanq̃ nuntius precurrēs, ⁊ tanq̃ nauis, que pertranſit fluctuantem aquam: cuius cum preterierint non eſt veſtigium inuenire: ergo noli concupiſcere rem proximi tui. ¶ Nota ꝙ talis cõcupiſcentia rerum poteſt eſſe peccatũ mortale triplici modo. Primo qñ cõcupiſcitur res temporalis: vt habeatur quocunq₃ modo ſiue per furtum, ſiue per rapinam, vel per fraudem ⁊ huiuſmodi. Hinc Iuuenalis in ſatyra. xiiij. ait.

¶ Unde habeas querit nemo: ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetule pueris poſcentibus aſſem.
Hoc diſcunt omnes ante alpha ⁊ beta duella.

¶ Scḋo cupiditas dr̄ pct̄m mortale qñ ad malũ finē ordinatur. Sicut cũ quis ꝯcupiſcit tp̄alia: vt poſſit fornicari: ludere, ⁊ ceteras leuitates exercere. ¶ Tertio dicitur ꝯcupiſcētia mortalis qñ q̇s eſt paratus facere cõtra mãdata dei añq̃ bona tp̄alia amittat, vel qñ recuſat ſubuenire indigenti in extrema neceſſitate. Talis eñ vr̄ ponere vltimũ finē ſuũ in terrenis: q: tam in ordinate ꝯcupiſcit ac diligit tp̄alia. Et ſic intelligit illud Mat. xix. c.

Cupiditas necat charitatem.
Hieroñ.
Cupiditas agit multipľr cõtra ꝓximum.
Paulus.
S. Tho.
Auaritia trahit cor ad diuerſa.
Cõcupiſcētia poteſt eē peccatũ mortale tripliciter.
Iuuenalis.
Nota omnia.

vbi ait veritas. Amen dico vobis: qꝛ diues difficile intrabit in
regnū celoꝝ. Quod verbū intelligiť de eo qui ponit finē ſuū in
Hieroñ. diuitijs. Uel exponiť ſm Hiero. in explanatione ſup Mattheū
lib. iij. ſic. Nā dixit Jeſus impoſſibile eſt diuites intrare ī regnū
celoꝝ: ſed difficile. Ubi difficile poniť nō impoſſibilitas ꝑtendiť:
Eccl'iaſt. ſed raritas demōſtratur. Hec Hier. Et idcirco Eccl'i. x. dť. Auaro
nihil eſt ſceleſtius, hoc dicit: qꝛ diuitie ꝑſtant fomentū oībus
Marcus vitijs. Etiā Marcus Tulli⁹ in j. lib. de officijs inquit. Nihil eſt
Tullius. tam anguſti animi tanq̄ꝫ parui q̄ꝫ amare diuitias: nihil honeſtius
magnificētiuſq̄ꝫ q̄ꝫ pecuniā cōtemnere. hec Tullius. Et ſic
ptꝫ q̄ nō debes cōcupiſcere rē ꝓximi tui. Ut aūt pleniorē intelligentiā
huius ꝓcepti cōſequi valeas. Cōſidera verſus ſequētes.

¶ Qui cupit alterius rem in damnum proximitatis,
Si per vim raptor, per occultum fur malus extat.
Si per auaritiam cupiat dicetur auarus,
Not. hec In rapiendo male, vel fallere quemq̄ꝫ paratus.
metra. Hinc cupiens contra mandata, cetera frangit.
Demum mendacium nec rem cupiens alienam.

¶ Hec igitur ſunt que occurrerunt pro aliquali explanatione
decem preceptorum diuine legis. Nunc vero trāſeamus ad tractandum
ſub breuibus de ſeptem peccatis mortalibus.

¶ De ſeptem peccatis mortalibus. Et primo oſtenditur, q̄ peccata ſpūalia ſunt maioris culpe peccatis carnalibus.

Septem vitia capitalia tam in gñe, q̄ꝫ in ſpecie ſunt
pariter rememoranda ac diſcutiēda: qꝛ cōtra ſingu-
Iſidor⁹. la vitia ſingule ꝟtutes opponunť: vt inq̄t Iſido. in
Septem ij. lib. de ſummo bono. c. xxxvij. Iō aduerſus impet⁹
virtutes vitioꝝ cōtrarijs ꝟtutibus pugnandū eſt. Principa-
cōtrariā- lium aūt ſeptē vitioꝝ regina, ⁊ mř ſuperbia eſt, inquit Iſido. ibi-
tur ſeptē dem. Cui opponitur humilitas, auaritie largitas, luxurie cor-
pctīs. dis munditia, iracundie patiētia, inuidie charitas, gule abſti-
Leo pa. nentia, accidie, vigilantia. Et qꝛ teſte Leone papa vniuerſa vitia
per cōtinentiā deſtruūtur. Ideo quicq̄d auaritia ſitit, quicquid
ſupbia ambit, quicq̄d luxuria cōcupiſcit huius ꝟtutis ſo-
S. Tho. liditate ſupereť. Eſt ergo conſiderandū ſm Tho. in. ſ ij. q. lxxiij.
Pctā ſpi art. v. q̄ pctā ſpūalia ſunt maioris culpe, q̄ꝫ pctā carnalia. ſ. gu-
ritualia la ⁊ luxuria. Quod nō eſt ſic intelligēdū quaſi quodlibet pctm̄
ſunt gra ſpūale ſit maioris culpe quolibet pctō carnali. Sed qꝛ cōſidera-
uiora cor ta hac ſola differentia ſpūalitatis, ⁊ carnalitatis grauiora ſunt
poralib⁹ ceteris paribus triplici rōne. Primo ex parte ſubiecti: qꝛ pctā
Pctā car ſpūalia, pertinēt ad ſpm̄ cuius eſt ꝯuerti ad deū, ⁊ ab eo nō auer-
nalia ſūt ti. Pctā ꝟo carnalia cōſummanť in delectatione carnalis appe-
maioris titus, ad quem principalř ꝑtinet ad bonū corporale cōuerti. Et
adheſio- ideo pctm̄ carnale inq̄ꝫtū hmōi plus hꝫ de cōuerſione. Propter
nis. qd̄ ēt eſt maioris adheſionis. Sed pctm̄ ſpūale hꝫ plus de auer-

ſione, ex qua procedit rō culpe. Scđa rō ſumitur ex parte eius
in quē peccat. Nā pctm̄ carnale in q̄tum hmōi eſt in corpus
ꝓpriū qđ eſt minus diligendū ſm ordinē charitatis q̄ deus ⁊
ꝓxim⁹, in quos peccat per pctā ſpūalia. Tertia rō ſumit ex ꝑte
motiui: qꝛ q̄to eſt graui⁹ ipulſiuū ad peccādū tanto hō minus
peccat. Peccata aūt carnalia habent vehemētius impulſiuū i. Pctā car
ipſam cōcupiſcētiā carnis nobis innatam. Ideo pctā ſpūalia in= nalia hn
q̄tum hmōi ſunt maioris culpe q̄ corꝑalia q̄ ſunt gula ⁊ luxu= bēt vehe
ria: q̄ ideo dicunt pctā carnalia vel corꝑalia: qꝛ magis cōſum= mentius
mātur in delectatiōe carnalis appetit⁹. Eſt quoqꝫ aduertēdum impulſi=
ſm btm̄ Tho. in. j. q. ij. ar, vbi. ſ. in rn̄ſione ad iij. ar. ꝙ. phs dicit uum.
turpiorē incōtinētē cūcupiſcētie q̄ incōtinentē ire: qꝛ min⁹ par= S. Tho
ticipat de rōne. Et ſm hoc etiam dicit in. iij. li. Ethi. ꝙ. pctā intē
perantie ſunt maxime execrabilia: qꝛ ſunt circa illas delectatio
nes que ſunt cōmunes nobis ⁊ brutis. Vn̄ quodammodo per
iſta peccata homo brutalis redditur. Et inde eſt ꝙ ſicut Greg. Gregori⁹
dicit peccata carnalia ſūt minoris culpe ⁊ maioris iſamie. Que
verba magis explanantur infra vbi agitur de peccato luxurie.
His dictis dicamus aliqua de ſingulis pctīs mortalibus.

¶ De ſuperbia que ſm Gregorium eſt regina
⁊ mater omnium peccatorum.

Superbia igit eſt pctm̄ ſubtiliſſimū ⁊ difficile ad co=
gnoſcēdū qđ q̄dē igredit mētes hoim q̄ſi iperceptī= Supbia
bilr. Nā q̄ putāt ſe eſſe puriores a ſupbia: ſunt ple= eſt pctm̄
runqꝫ magis ac magis ſua fraude decepti. Et idō tā ſubtile ac
ſcripture ſacre q̄ doctores catholici ſupbiā deteſtan difficile.
tur triplici rōne. Primo: qꝛ eſt oim̄ pctoꝝ origo ⁊ principium.
Scđo, qꝛ eſt pctoꝝ omniū grauiſſimū. Tertio, qꝛ eſt oim̄ pericu
loſiſſimū. ¶ Circa primū nota ſm Tho. in. ij. ij. q clxij. ar. ij. ꝙ ſu
perbia pōt cōſiderari dupliciter. Primo mō, ꝓut eſt quoddam S. Tho.
ſpūale pctm̄: ⁊ ſic cōſideratur ſuperbia ſm ꝓpriā ſpeciē quā hꝫ q̄d eſt ſu
ex rōne ꝓprij obiecti, Eſt aūt obiectū ſupbie inordinat⁹ appetī= perbia ⁊
tus ꝓprie excellētie. qui q̄dē appetitus excellētie ſm Tho. vbi. ſ. q̄d obie=
ar. i. ꝓuenit ex eo ꝙ aliqs ꝑ voluntatē tēdit ſupra id qđ eſt. Vn̄ ctū eius.
Iſido. in. x. lib. Ethymo. q̄ liber non diſtinguit ꝑ capitula ſicut
ceteri: ſꝫ Iſido. tractat ibidē de q̄buſdā vocabulis per ordinē al= Iſidor⁹.
phabeti. in quo dicit ſic. Superb⁹ dict⁹ eſt: quia ſuꝑ vult videri
q̄ eſt. Qui eñ vult ſupergredi quod eſt ſuperb⁹ eſt. Hec Iſido.
Habet igit hec ratio recta vt voluntas vniuſcuiuſqꝫ ferat in id
qđ eſt ꝓportionatū ſibi. Et ideo manifeſtū eſt ꝙ ſuperbia impor
tat aliquid qđ aduerſatur rationi recte. Hoc autē facit rationē
peccati: qꝛ ſm dioniſium in. iiij. ca. de diuinis noibus. Malum Diony=
aīe eſt preter rōnem eſſe. Unde Augu. in. xiiij. li. de ciuitate dei. ſius.
c. xiij. dicit, ꝙ ſuperbia eſt peruerſe celſitudinis appetitus. Et ite Auguſt.
rum Augu. in libro de ciuitate dei ait. Superbia peruerſe imi=

ſatur deū. Odit nāq; ꝯſocij equalitatē ſub illo: ſ3 imponere vult ſociis dn̄ationē ſuā ꝓ illo. Cōſiderādo ergo ſupbiā ſm rōnē ſui obiecti, put fert in appetitū ꝑprie excellētie: ſic aliq̄ doctores po

S. Tho. nunt eā inter ſeptē vitia capitalia. Et ſūt autē vitia capitalia ſm

Supbia Tho. vbi ſ̄ ar. viij. q̄dā ſpūalia pctā ex q̄bus multa gn̄a pctōꝝ

eſt funda oriuntur. Scd̄o mō cōſideratꝛ ſupbia ſm quandā redundantiā

mentum gn̄alem in oīa vitia. Et ſic ſupbia nō ponitꝛ inter vitia capitalia:

oīm pec- ſed dr̄ principiū, origo, ꝛ fundamentū oīm vitioꝝ. vn̄ Eccli. x. c.

catoꝝ. dr̄ ſic. Initiū oīs pcti eſt ſuperbia, q̄ tenuerit illā adimplebitꝛ ma

Eccli. ledictis, ꝛ ſubuertet eū in finē. Nota hic q̄ ſupbia dr̄ initiū oīs

Supbia pcti duplici rōne. Primo ꝓpter cauſam, q̄ inuenitur in oī pctō.

fuit p̄mū Nam in quolibet pctō inuenitur contēptus dei, q̄ eſt quedā cā

pctm̄ tā3 pcti. Qui cōtemptus eſt auerſio a creatore, que eſt in oī pctō, in

in celo q̄3 quo p̄ponitꝛ bonū cōmutabile bono incōmutabili. Sicut ergo ſi

in terra. ne charitate cetere ꝟtutes nihil ſunt: ita ſine ſuperbia alia vitia ſunt nihil. Abſtrahe ergo ſuperbiā a corde tuo, ꝛ inuenies gratiam corā deo. Scd̄o ſuperbia dicitur initiū oīs peccati: q̄ fuit primum pctm̄ tam in celo q̄3 in terra. Nā hoc genere ſuperbie

Eſaias. peccauit diabolus in celo. Eſa. xiiij. c. Quō cecidiſti de celo lucifer, qui mane oriebaris: corruiſti in terrā, qui vulnerabas gentes. Qui dicebas in corde tuo: in celum conſcendam, ſuper aſtra celi exaltabo ſoliū meū, ſedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis, aſcēdā ſup altitudinē nubiū, ꝛ ſimilis ero altiſſimo. Hec ibi. Sic etiā primus hō in paradiſo terreſtri peccauit. Vn̄ ſerpēs ille tortuoſus dixit ad mulierē. Nequaq̄3 morte moriemini. Scit eñ deus q̄ in q̄cunq; die comederitis ex eo apientꝛ oculi vr̄i, ꝛ eritis ſicut dij ſciētes bonū ꝛ malū. Vidit igitur mulier, q̄ bonū eſſet lignū ad veſcendū ꝛ pulchꝛū oculis aſpectuq; dele

Supbia ctabile, ꝛ tulit de fructu illius, ꝛ comedit: deditq; viro ſuo. Qui

h3 vl'em comedit ꝛ apti ſunt oculi amboꝝ. hec ibi. Quapropter btūs do

influētiā ctor Greg ꝯſiderās vniuerſalē influētiā quam h3 ſupbia ad oīa

ad oīa vitia nō ponit eā inter vitia capitalia: ſed dicit eā reginā oīm vi

pctā. tioꝝ ꝛ matrē. Ideo Greg in. xxxi. li. Moralium. c. xxxiiij. dicit ſic.

Gregori⁹ Ipſa nāq; vitioꝝ regina ſupbia cū deuictū plene cor cepit mox

Supbia illud ſeptē principalibus vitijs, quaſi quibuſdā ſuis ducibus

eſt regia deuaſtādū tradit: q̄s vc3 duces exercit⁹ ſequitꝛ: q̄ ex eis ꝓculdu

vitioꝝ. bio importune vitioꝝ multitudines oriuntꝛ. Et iteꝝ Greg ibidē

Gregori⁹ ita ſubiungit. Radix q̄ppe cūcti mali ſupbia eſt. de qua ſcriptu

Supbia ra atteſtante dr̄. Initiū oīs pcti eſt ſupbia. Septē nimirū princi

eſt radix palia vitia de hac virulēta radice ꝓferuntur: ſc3 inanis gloria,

oīm ma- inuidia, ira, triſtitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Nam

lorum. q̄ his ſeptē ſuperbie vitijs nos captos diabolus tenuit. Idcirco redemptor nr̄ ad ſpūale liberationis preliū ſpū ſeptiformis

Iſidor⁹. gratie plenus venit. hec Greg. Iſido. etiā in. ij. lib de ſummo bono. c. xxxviij dicit ſic. Omnis peccans ſuperbus eſt, eo q̄ faciēdo

ꝯtia cōtemptui habeat diuina ꝑcepta. Recte ergo initiū omnis
peccati ſuperbia. Quia niſi preceſſerit mādatorum dei obedien
tia: tranſgreſſionis non ſequitur culpa. hec Iſidorus. Et ſic pa
tet ꝙ ſuperbia eſt omnium peccatorum origo ⁊ principium.

¶ Superbia eſt omnium peccatorum grauiſſimum.

Secūdo peccatū ſupbie ideo in ſacris ſcripturis, atqȝ
doctoribus catholicis deteſtat: q2 eſt oim pctōꝝ gra
uiſſimū. Sed ꝙ ſupbia ſit grauiſſimū oim pctōꝝ ꝓ
bat ꝗdruplici rōne. ¶ Prima rō ſumit ex pte auer
ſionis: Et eſt rō S. Tho. in ij. ij q. clxij. ar. vj. vbi dt — S. Tho.
ſic. In pctō duo attēdunt ſcȝ cōuerſio ad ꝯmutabile bonū ꝗ ma — Que ſit
terialiter ſe hȝ in pctō: ⁊ auerſio a bono in ꝯmutabili ꝗ eſt forma — rō forma
lis ⁊ ꝯpletiua rō pcti. Ex parte aūt ꝯuerſionis non hȝ ſuperbia — lis pcti.
ꝙ ſit maximū pctōꝝ: q2 celſitudo quā ſupbꝰ inordinate appetit
ſcōm ſuā rōnē nō habet maximā repugnātiā ad bonū ꝟtutis: ſȝ
ex pte auerſiōis ſupbia hȝ maximā grauitatē. Q2 in aliis pecca
tis hō a deo auertit: vel ꝓpter ignorātiam, vel ꝓpter infirmita
tē. ſiue ꝓpter deſideriū cuiuſcūqȝ alterius boni. Sed ſuperbia hȝ
auerſionē a deo ex hoc ipſo ꝙ nō vult deo ⁊ eius regule ſubijci.
Unde Boetius dt, ꝙ cum oia vitia fugiāt a deo ſola ſuperbia ſe — Boetius
deo opponit. Propter qđ etiā ſpecialiter dicit Jacobi. iiij. ca. ꝙ
deus ſuperbis reſiſtit. Et ideo auerti a deo ⁊ eius preceptis qđ — Jacobꝰ.
eſt quaſi conſequēs in aliis peccatis per ſe ad ſupbiā pertinet.
Cuius actus eſt dei cōtemptus. Et q2 id ꝙ eſt ꝑ ſe potius eſt, eo
qđ eſt per aliud. Cōſequēs eſt ꝙ ſupbia ſit grauiſſimū pctōꝝ ſe — Supbie
cūdū ſuū genus: q2 excedit in auerſione ꝗ formaliter cōplet pec — actus eſt
catum. hec Thomas. ¶ Secunda ratio ſumitur ex parte dia — dei contē
bolice aſſimilationis ſic. ſicut maior virtus eſt illa que nos ma — ptus.
gis aſſimilat Chriſto ⁊ angelis Dei: ita maius peccatum eſt il
lud per quod magis aſſimilamur Diabolo. Uirtus autem hu
militatis non ſolum facit homines ſimiles Angelis: ſed quod
maius eſt ex hominibus facit Angelos. Superbia autem tan
te eſt iniquitatis atqȝ horribilitatis vt non ſolum faciat nos ſi
miles Diabolo: ſed quod peius eſt ex Angelis faciat demones.
Unde Caſſiodorus ſuper Pſalmorum. xviij. dicit ſic. Superbia — Caſſiod.
de Angelo Diabolum fecit, ⁊ homini mortem intulit: ⁊ a con
ceſſa beatitudine euacuauit: omnium malorum mater, ſcelerum
fons, vena nequitie. Et Iſidorus in ſecundo libro de ſummo — Iſidorꝰ.
bono capitulo xxxviij dicit ſic. Merito ſuperbia Diaboli a ſu
pernis beatitudine corruit. Qui ergo de virtutibus attolluntur
Diabolum imitantur, ⁊ exinde grauius corruunt: quia de ex
celſo labuntur. Etiam Auguſtinus ſcribens ad quendam comi — Auguſt.
tē ita inquit. humilitas homines ſanctis angelis ſimiles facit:
ſuperbia vero ex angelis demones facit. Et vt euidenter oſten
dam ꝙ ipſa eſt oim pctōꝝ initiū, ⁊ finis, ⁊ cauſa: q2 nō ſolū pctm

eſt iſta ſupbia: ſed etiā nullū pctm̄ potuit, aut pōt, aut poterit eē ſine ſupbia. Hec Aug. & Bernar. ait. Supbia de ſupis ac de celeſtib⁹ ad yma pcipitat: hūilitas ab imis ad alta eleuat. Angel⁹ de celo ad tartara corruit: hō de mūdo ad celū aſcēdit: ex dictis ptʒ rō. Tertia rō ſumit̄ ex parte vniuerſalis ruine. Nā hūilitas ↄſeruat & auget merita oiʒ v̄tutū. Vn̄ Hiero. in ep̄la ad celāciā q̄ incipit. Uet⁹ ſcripture celebrata ſnia eſt: v̄t ſic. Humilitas eſt pcipua ↄſeruatrix, & q̄ſi q̄dā cuſtos v̄tutū oim: nichil q̄ ita eſt q̄d nos ita hoīb⁹ ḡtos, & deo faciat quā ſi vite merito magni hūilitate infimi ſum⁹. Propt̄ q̄d ſcriptura v̄t: q̄ꝺto maior es tāto te hūilia in oib⁹ & corā deo inuenies grāz. Et deus loquitur per prophetā. Sup quē requieſcā niſi ſup hūilē & trementem ſermones meos. Verū tn̄ eā hūilitatē ſeq̄re, nō q̄ oſ̄ditur aut ſimulat̄ geſtu corpis aut fracta voce v̄boꝝ: ſed que puro affectu cordis exprimitur. hec Hiero. Qua ſnia apte dat̄ intelligi quod hūilitas auget, & cōſeruat v̄tutes. Sed ſupbia ↄ oppoſitum exterminat & facit ruere oēs v̄tutes ab aia nr̄a. Unde Iſidorus in ij. lib. de ſummo bono. c. xxxviij. v̄t ſic. Superbia ſicut, origo eſt omnium criminum: ita ruina oiʒ virtutum: ipſa eſt enim in peccato prima. Ipſa in conflictu poſtrema. Hec enim prima aut in exordio mentem per peccatū ↄſternit, aut nouiſſime de virtutibus eicit. Inde & omnium peccatorum eſt maxima: quia tam p virtutes quā per vitia humanam mentē exterminat. hec Iſidorus. Etiam Gregorius in. xxxiiij. lib. moralium. c. xvij. ita inquit. Alia quippe vitia eas ſolummodo virtutes impetūt q̄b ipſa, deſtruuntur: vt vcʒ ira, patiētia, caſtrimargia, abſtinētiā libido cōtinentia expugnet. Superbia aūt quā vitioꝝ radicē diximus nequaq̄ꝫ vnius v̄tutis extinctione ↄtēta ↄtra cūcta aīe membra ſe erigit: & quaſi generalis ac peſtifer morbus corp⁹ omne corrumpit, vt quicq̄d illa inuadente agitur: etiā ſi eē virtus cēditur non per hoc deo, ſed ſoli vane glorie ſeruiat̄. Quaſi enī tyrānus q̄dam obſeſſam ciuitatem intercipit cū mētē ſupbia irrūpit. Et q̄ ditiorē quāquā ceperit eo in dn̄o durior exurgit: q̄ quo amplius res virtutis ſine hūilitate agit̄ eo latius iſta dn̄at. Quiſquis vero eius in ſe tyrannidem captiua mēte ſuſceperit hoc primum dānū patitur ꝙ clauſo cordis oculo iudicii equitatem perdit. hec Grego. Hinc hieronimus in ep̄la ad Oceanū de vnius vxoris viro. Epiſtola incipit. Nunquam fili occeane ita inquit. Judicium autem & ruina diaboli nulli dubium quin arrogantia ſit: incidunt in eam qui in puncto hore necdum diſcipuli iam magiſtri ſunt. Hec Hieronymus. Ex dictis patet tertia ratio. ¶ Quarta ratio ſumitur ex parte permiſſionis. Tāta eſt enim grauitas ſuperbie quod plerunq̄ꝫ permittit deus ruere aliquem in peccatum luxurie, & in alijs peccatis vt euitet pecatum ſuperbie. Propterea ſanctus Thomas in. ij. ij. q̄

Bernar.

Hieroñ. Hūilitas ↄſeruat oēs v̄tutes.

Iſidor⁹. Supbia eſt ruina oim virtutum.

Gregori.

Hieroñ.

S. tho.

...q.ar.vj.reſpõſiõe ad tertiũ argumẽtũ dr ſic. Si enĩ in ſilloꝫ giſmis ducẽtib⁹ ad impoſſibile qñq; aliquis ꝯuincit, per hoc ꝙ ducitur ad inconueniens magis manifeſtum. Ita etiam ad cõꝫ uincẽdũ ſupbiã hoim de⁹ aliqs punit ꝑmittẽs eos ruere in pec cata carnalia q̃ etiã ⁊ ſi ſint minora: tñ manifeſtiorẽ turpitudinẽ ꝯtinet. hinc Iſid. in. ij. li. de ſummo bono. c. xxxvij. dr ſic. Utilius eſt arrogãti in q̃cũq; vitio labi ⁊ humilẽ poſt caſum deo fieri q̃ per elationẽ ſuperbire grauiorẽq; ruinã ⁊ dãnatiõeꝫ ꝑ ſupbiã ſũere. Hec Iſidor⁹. Hoc ptꝫ de paulo aplo q̃ in ij epla ad. Cor. c. xij de ſe ita ait. Et ne magnitudo reuelationũ extollat me dat⁹ eſt michi ſtimul⁹ carnis mee angelus ſathane q̃ me colaphiſet. Super quo textu. ſ. Thom. in cõmẽto aureo ſup ſcda epla ad Corinth. ita inquit. Sciendũ ẽ, ꝙ plerũq; ſapiẽs medic⁹ ꝓcurat ⁊ permittit ſupuenire imfirmo minorẽ morbũ vt maiorẽ curet vel vitet: ſicut vt curet pſalmum ꝓcurat febrẽ. Hoc euidẽter in ſe beatus apl's a medico animarũ dño noſtro Ieſu xp̃o factum oſtendit: xp̃s enĩ velut medicus animarũ, ſummus ad curãdum graues aĩe morbos permittit pl'imos electos ſuos, ⁊ magnos in morbis corpoꝝ grauiter affligi. Et quod plus eſt ad curãdũ maiora crimina, permittit in cidere in minora etiam mortalia. Inter omnia ꝟo pctã graui⁹ peccatũ eſt ſupbia. Nam ſicut cha ritas eſt radix, ⁊ initium oim virtutũ: ſic ſupbia eſt radix ⁊ iniꝫ tium oim vitiorũ. Eccl'. x. c. Initiũ oĩs pctĩ ſuperbia. Qd̃ ſic ptꝫ. Charitas enim ideo dr radix oĩm virtutũ: qꝛ cõiũgit deo q̃ eſt vl' timus finis. Unde ſicut finis eſt principiũ oĩm opabilium: ita charitas eſt principiũ omniũ ꝟtutũ. Supbia aũt auertit a deo. Eſt enĩ ſuperbia appetitus inordinatus excellẽtie. Si enĩ aliqs appetit excellentiam ſub deo, ſi moderate, quid appetit ⁊ ꝑpt bonum ſuſtineri poteſt: ſi vero nõ debito ordine, põt q̃dẽ talia vitia incurrere. ſ. ambitionis, auaricie ſeu inanis glorie ⁊ hmõi. Tñ non eſt proprie ſupbia niſi qñ q̃s appetit excellentiã nõ ordi nando illam ad deũ. Et iõ ſupbia ꝓprie dicta ſepat a deo, ⁊ eſt radix oĩm vitioꝝ ⁊ peſſima oĩm: propter quod de⁹ reſiſtit ſupꝫ bis. vt dr Iaco. iiij. c. Qꝛ g̃ in bonis ẽ maxie materia huius vitij. ſ. ſupbie: qꝛ ei⁹ materia ẽ bona: ꝑmittit aliqñ electos ſuos impedi ri ex aliq̃ ſui pte: vt ꝑ infirmitatẽ vel ꝑ aliquẽ defectũ. Et aliqñ etiã ꝑ pctm̃ mortale ab hmõi bono: vt ſic ex hac pte humiliẽt ⁊ ex illa nõ ſupbiant. Et ideo ſic hũiliat⁹ recognoſcat ſe ſuis viriꝫ b⁹ ſtare nõ poſſe. Uñ dr ad Rom. viij. c. Diligẽtib⁹ deũ oĩa cooꝑã tur in bonũ. Nõ quid ex eoꝝ pctõ: ſꝫ ex ordinatiõe dei. ¶ Quia igr̃ apl's magnã habebat ſuperbiendi materiã ꝑrio q̃tũ ad ſpe cialem electionẽ qua dño electus eſt. Actuũ. ix c. Uas electiõis eſt mihi iſte vt portet nomẽ meũ corã gẽtibus ⁊ regibus ⁊ filijs iſrael. ¶ Secundo quantũ ad ſecretorum dei cognitiõeꝫ. Unꝫ de. ij. ad Corinthios. xij c. dicit ſe raptum in tertium celum

Iſidor⁹.

S. Tho.

Pmittit deus ruere aliqñ hoieꝫ i pctm̃ luxurie, vt euitet ſupbiam.

Iacob⁹.

Deus elatos ſuos m'ltiplicit affligit. vt hũiliẽtur paulus.

ꝛ in paradiſum vbi audiuit archana ꝟba q̄ nō lʒ hoi loq̄. ¶ Ter
tio q̄ʒtū ad maloꝝ ꝑpeſſiōeʒ Or. ij. ad Cor. xi. In laborib⁹ plu
rimis, in carcerib⁹ abūdāti⁹, in plagis ſupra modū: i mortib⁹ fre
q̄nter, a iudeis q̄nquies q̄dragenas vna minus accedi. Ter ꝟ
Paulus. gis ceſ⁹ ſum: ſemel lapidat⁹ ſuʒ, ter naufragiū feci. ¶ Quarto q̄
tum ad ꝟginalē integritatē. Or ipe dt. j. ad Coꝛ. vij. c. Volo au
tem oēs hoīes eē ſicut meipm. ¶ Quinto quantū ad bonorum
Paulus. operationē. Or. j. Cor. xv. dicit Abūdanti⁹ illis oibus laboraui
non ego aūt ſed gratia dei mecū. ¶ Sexto ſpecialiter quantum
Nota ad maximā ſciētiam qua emicuit q̄ ſpecialiter inflat. Ideo dn̄s
quō itel- ei adhibuit remediū ne in ſupbia extolleret. Et hec eſt quod di
ligit illō cit. Et ne magnitudo reuelationis mihi facte extollat me in ſu
dat⁹ ē mi perbia. datus eſt mihi. i. ad meam vtilitatē ꝛ humiliationē Da
chi ſtimu tus eſt in quā michi ſtimulus crucias corpus meū p infirmita
l⁹ carnis tem corporis: vt anima ſanet. Quia ad literā dicitur ꝙ fuit vehe
mee. menter afflictus dolore yliaco: vel ſtimul⁹ carnis mee. i. cōcupiſ
cētia ſurgēs ex carne mea a qua multū infeſtabat. Unde ſanct⁹
Aug. dicit ꝙ inerāt ei motus cōcupiſcentie quos tn̄ diuina gr̄a
refrenabat. Iſte inq̄ʒ ſtimulus eſt angel⁹ ſathane. i. malign⁹. Eſt
August. aūt angelus a deo miſſus ſeu permiſſus ſed ſathane intentio eſt
vt ſubuertat: dei vero vt humiliet ꝛ probatum reddat. Timeat
ergo peccator ſi apoſtol⁹ ꝛ vas electionis ſecurus non erat. Hec
Tho. Hinc Hiero. in epiſtola ad Euſtochiū filium ſancte Pau
Hieron̄. le de virginitate ſeruanda. Epiſtola incipit. Audi filia ꝛ vide, ꝛ
inclina aurem tuam. dicit ſic. Si apoſtolus vas electionis ꝛ pre
paratus in euangeliū xp̄i: ob carnis aculeos ꝛ incentiua vicioꝝ
reꝑmit corpus ſuū, ꝛ ſeruituti ſubijcit ne alōs predicās ipſe re
prob⁹ inueniat. Et tn̄ videt aliā legē in mēbris ſuis repugnātē
legi mētis ſue, ꝛ captiuū ſe duci in legē peccati. Si poſt nudita
tē ieiunia fames carcerem flagella ſupplicia in ſemetipſum re
Nota ver uerſus exclamat. Infelix ego homo quis me liberabit de corpo
ba Hier. re mortis huius, Tu te putas ſecurā eſſe debere? Caue queſo
ne q̄n̄ de te dicat deus. Virgo iſrael cecidit ꝛ nō eſt q̄ ſuſcitet eā.
Audenter loquar. Cū omnia poſſit deus ſuſcitare, ꝟginē nō pōt
poſt ruinā. Valet quidē liberare de pena, ſed non habet corona
re corruptā. Hec Hiero. Ex dictis patet quarta ratio qua pbat
ſuperbiā fore oim peccatorū grauiſſimū, ex hoc ipſo ꝙ pro eius
Iſidor⁹. remedio deus permittit hoiem incidere in alia peccata minora.
¶ Propterea Iſidorus in ſecūdo libro de ſummo bono c. xxvij
dicit ſic. omni vitio deteriorem eſſe ſuperbiam, ſeu propter quod
a ſummis perſonis ꝛ primis aſſumitur: ſeu quod de opere iuſti
cie ꝛ virtutis exoritur. Minuſq̄ʒ eius culpa ſentitur. Luxuria
Culpa ſu vero carnis ideo notabilis oibus eſt quoniam ſtatim per ſe tur
perbie mi pis eſt. Et tamen penſante deo ſuperbia minor eſt. Sed qui de
nus ſentit. tinetur ſupbia ꝛ non ſentit: labitur carnis luxuria: vt per hanc

humiliatus, ⁊ a cõfuſione ſurgat ei ſuꝑbia. Hec Iſidorus. Ideo
gloſſa ſuꝑ illo vbo pſal. Superbi iniq̄ agebãt vſq̃quaq̃ dicit
ſic. Maximũ pctm̃ in hoie eſt ſuꝑbia: q2 inde manauit nr̃i delicti
origo. Sup qua auctoritate formaṫ talis rõ. Illud eſt maximũ
⁊ grauiſſimũ oim pctõꝝ, qḋ eſt vniuerſale ꝑncipiũ, ⁊ origo oim:
ſed ſuperbia eſt hmõi: vt patet ex auctoritate allegata: ergo eſt
grauiſſimũ oim pctõꝝ. Iterũ ſuper illo verbo Dauid. Et mun-
dabor a delicto maximo. gloſſa dicit ſic. A delicto maximo. i. a   Gloſſa.
delicto ſuperbie, qḋ eſt vltimũ redeuntibus ad deũ: ⁊ primũ re-   Rõ qua
cedentibus a deo. Super qua auctoritate formatur talis ratio.   ꝓbaṫ gra-
Illud eſt grauiſſimũ oim pctõꝝ, per qḋ primo a deo receditur,   uitas ſu-
⁊ vltimo ad deũ reditur: ſed tale eſt ſuperbia: vt dicit gloſſa alle-   perbie.
gata: ergo ſuperbia eſt oim peccatoꝝ grauiſſimum.

¶ Superbia eſt omnium peccatorum periculoſiſſimum.

TErtio dicimus q̧ ſuperbia eſt oim pctõꝝ periculo-   Not. tria
ſiſſimum. Nota ergo tria de ſuperbia, ſm Rober.   de ſuper
holcoth in cõmento ꝑclariſſimo ſuꝑ libros Sa-   bia, ſcḋm
pien. lectione. lxij. Primo ſuperbia inter oia vitia   Robertũ
eſt magis generoſum naſcẽdo. Scḋo eſt pctm̃ ma   holcoth.
gis animoſum inuadendo. Tertio eſt vitiũ magis   Supbia
cautelosum alliciẽdo. In primis ſuperbia inter oia pctã eſt val-   eſt pctm̃
de generoſum naſcendo: q2 eſt ſpirituale, vtpote qḋ inter ange-   gñoſum.
licos ſpũs adinuentũ eſt. Et ideo nobiles mẽtes nimis impedit   Hieroñ.
⁊ agitat. Unde Hiero. ait. Superbia natione celeſtis ſublimiũ
appetit mentes, ⁊ quaſi ad ꝓprios reuolatus ortus appetit glo
riam, ⁊ puritatem hoim irrumpere que de gloria ⁊ honore, ⁊ pu
ritate angeloꝝ erupit: vt quos inuenit participes nature faciat
cõſortes ruine. Hec Hier. Etiã Hugo. ỉ lib de aia inquit. Suꝑ-
bia in celo nata eſt: ſed velut immemor. qua via inde deciderit
illuc poſtea redire nõ potuit. Hec Hugo. ¶ Scḋo ſuperbia eſt   Hugo.
vitiũ valde animoſum inuadendo: q2 non parcit loco, nõ perſo-
ne, non tẽpori, nõ ſtatui. Non parcit quidẽ ſuperbia loco: quia   Supbia
q̃to locus ſolẽnior tanto ſuperbia promptior Unde in cõgrega   eſt vitiũ
tionibus, in ꝑdicationibus, in quibuſcũq̧ negotijs publicis ſta   aioſum.
tim ſuperbia ſe immiſcet: q2 in eccleſia in loco ſacro valde lucra-   Supbia
tur: vbi vtriuſq̧ ſexus perſone in ornatu in geſtu, ⁊ maxime in   aggrediṫ
eccleſia, in qua cõtritioni ⁊ humilitati ſe dare deberent, oſtenta-   omnes.
tioni ⁊ ſuperbie magis ſtudent, q̃ deuotioni. Etiã ſuperbia nõ   Supbia
parcit alicui perſone. Nam ſpũs ille malignus ſuperbie etiam   inuaſit
xp̃m inuaſit Unde Leo papa in ſermone quadrageſimali, qui   xp̃m.
incipit. Licet nobis dilectiſſimi appropinquante paſcha, ita in   Leo pa.
quit. Semper quidẽ tibi o aia xp̃iana vigilandũ contra ſalutis   Aurea
tue aduerſariũ fuit, ne vllus pateret locus tentatoris inſidijs: verba.
modo tibi maior cautior ſolicitior eſt aſſumenda prudentia, q̃ñ
idẽ hoſtis tuus acrior ſeuit inuidia: ⁊ parum infra ita ſubiũgit.

Capta indefeſſus puigil q̄s reperiat oues a ſacris gregibus ne
gligētius euagātes quas p̱ ꝓcliuia voluptatū, ꝛ deuexa luxu
rie in diuerſoria mortis inducat. Inflāmat itaq̨ iras, nutrit o
dia, acuit cupiditates, irridet cōtinētiā, incitat gulā. Que eñ̄ tē
tare nō audeat hoſtis q̄ nec ab ipſo dño ieſu xp̄o ꝯdēnatus ſue
Supbia fraudis abſtinuit. hec Leo. De mō tētationis xp̄i habes diffuſe
nō peper Mat. iiij. Supbia quoq̨ nō pepercit primo angelo ſed illū ſua
cit p̄mo fraude de celo in ꝓfundū inferni ꝓſtrauit. Sic pariter primum
angelo, hoiez Adā q̄ fuit creatus in habitib⁹ naturaliter integris ꝛ pfe
nec p̄mo ctis. Et breuit̄ ſupbia aggredit̄ vnūquēq̨ hoiem ēt ſctm̄. Ut di
hoi. cere libeat illud iuuenalis qui in ſatyra tertia ait. Cōe id vitiū
Valeri⁹. eſt hic viuim⁹ ambitioſa pauptate oēs. Et Valerius ait. Nulla
Maxi. tā celſa hūilitas q̄ dulcedine glīe nō tāgatur. Hinc Ber. in ſmo
Bernar. ne de aduētu q̄ incipit. Hodie fratres aduēt⁹ initiū dr̄. ſic. Quid
tu ſupbis fra ꝛ cinis. Si ſupbiētib⁹ angelis de⁹ nō pepcit: q̄to
magis tibi putredo ꝛ vermis. Nihil ille fecit nihil operatus eſt.
Tm̄ cogitauit ſupbiā ꝛ in momēto in ictu ocl'i irreparabilr̄ pre
cipitatus eſt: qr iuxta ꝓphetā in veritate nō ſtetit. Fugite ſupbiā
fratres mei. Queſo multū fugite. Initiū oīs pcti ſupbia q̄ tam
velocit̄ ipm̄ quoq̨ ſyderib⁹ cunctis clari⁹ micātē eterna obtene
braiut caligine luciferū. Que nō mō angelū ſed angelorū p̄mū
in diabolū cōmutauit. Un̄ ꝛ ꝓtinus inuidens hoi, quā ꝯcepe
rat i ſemetipō, ꝛ i eo peperit iniq̄tatem ſuadens vt lignū vetitū
Supbia guſtās fieret ſicut de⁹ ſciēs bonū ꝛ malū. Hec Ber. ❡ Cōſeq̄nter
nō parcit ſupbia nō pcit tpi. Nā q̄to dies fuerit ſacratior ſicut in natali,
tempori. paſcha, penthecoſte ꝛ hmōi: tāto magis infeſtat hoiez min⁹ i
nocte q̄ die. Supbia eñ̄ amat lucē: qr ipa nox ꝛ lux ſunt de vna
patria. Ambe enim tā ſuperbia q̄ lux venerūt de celo. Iō ſuper
bus dr̄ a ſuper, qr ſupbia a ſuperis venit. Uel ſuperbus dr̄ q̄ a
dit ſupra id qd̄ eſt. Ille ergo dicit̄ ſuperbire q̄ vult ſupra ſe vel
ſup alios ire. Uel ſuperb⁹ aut ſupbiens dr̄ quaſi ſupra ſe aut
ſupra alios iens. Ethimologia eſt. ❡ Etiā ſuperbia nulli parcit
ſtatui q̄n omnes inuadat. Nā agitat ſenes cōtra iuuenes ꝛ ecō
uerſo. Religioſos ꝯtra ſeculares ꝛ ecōuerſo. Diuites ecōtra pau
Super- peres ꝛ ecōtra. Subiectos ꝯtra ſupiores ꝛ ecōuerſo. Ut nō ſit
bia ē vi- q̄ ſe abſcōdat a calore eius. ❡ Tertio ſupbia eſt vitiū valde cau
ciū caute teloſum in alliciēdo: qr etiā ex ipſis bonis operibus occaſionem
loſum. ſumit. Unde Augu. in. libr de natura ꝛ grā ait. Cetera vitia in
Augu. malefactis valent, ſola ſupbia etiam in recte factis eſt cauenda.
Iterū Aug. in epl'a ad dioſcorū ſic dicit. Uitia quippe cetera in
pctis, ſupbia vero in recte factis timenda eſt. Ne illa que lauda
biliter facta ſunt ipſius laudis cupiditate amittantur. Hec
Aug. Et in regula ad clericos Aug. ſic dicit. Alia quecūq̨ ini
quitas in malis operibus exercetur vt fiant: ſuperbia vero etiā
bonis operibus inſidiatur vt pereant. ❡ Sed queſtio animum

pulſat.nã ex verbis Auguſtini videtur ꝙ ſupbia nõ ſit grauiſ-
ſimum oim pctõꝝ. Et formo talẽ rationẽ arguẽdo ſic:quãto em̃ Arguit.
aliquod pctm̃ difficilius cauetur tanto vr̃ eſſe leuius:ſed ſupbia
difficilime cauetur:qꝛ vt inquit Aug.auctoritatibus allegatis,
ſupbia etiã bonis operibus inſidiatr̃ vt pereant:ergo ſupbia nõ
eſt grauiſſimũ pctõꝝ. Rñdet huic qõni S.Tho.in.ij.ij.q.clxij. S.Tho.
art.vj.ſic dicẽs.Aliquod pctm̃ difficile cauetur dupl'r. Uno mõ
ppter vehementiã impugnationis:ſicut ira vehemẽter impu-
gnat ppter ſuũ impetũ. Et quo ad hoc difficilius eſt reſiſtere cõ
cupiſcẽtie ppter eius cõnaturalitatẽ:vt dr̃ in.ij.lib.Ethic.Et ta Phs.
lis difficultas vitãdi pctm̃ grauitatẽ pcti diminuit:qꝛ quãto ali-
quis minoris tentationis impetu cadit tanto grauius peccat:vt
Aug.dicit.Alio mõ difficile eſt vitare aliqđ pctm̃ ppter eius la
tentiam. Et hoc mõ ſuperbiã difficile eſt vitare: qꝛ etiã ex ipſis
bonis occaſionẽ ſumit:vt dictũ eſt. Et ideo ſignãter Aug.dicit,
ꝙ bonis opibus inſidiatur.Et in Pſal.dr̃.In via hac qua am-
bulabã abſcõderunt ſupbi laqueũ mihi. Idcirco motus ſup-
bie occulte ſubrepẽs non hʒ maximã grauitatẽ anteꝗ̃ per iudi
cium rõnis deprehẽdatur:ſed poſtꝗ̃ deprehẽſus fuerit per rõ-
nem:tunc facile euitatr̃ multiplici rõne. Primo ex ꝯſideratione
ꝓprie infirmitatis ſm illud Eccl'ia.x.c. Quid ſupbis puluis et Qualit
cinis.Scđo ex ꝯſideratione magnitudinis diuine.ſm illud Job ſuperbia
xv.c.Quid te eleuat cor tuũ:ꝛ quaſi magna cogita. nam attoni poſſit eui
tos habes oclos.Quid timet ꝯtra deũ ſpũs tuus. Tertio ex im- tari.
perfectione bonoꝝ:de ꝗbus ſuperbit homo,ſm illud Eſaie.xl.c. Job.
Ois caro fenũ,ꝛ ois gloria eius ꝗ̃ſi flos agri.Exiccatũ eſt fenũ,ꝛ Eſaias.
cecidit flos.Et in cap.lxiiij.Eſaias ait.Et facti ſumus vt immũ
di oẽs nos:ꝗ̃ſi pannus mẽſtruate vniuerſe iuſtitie nr̃e.hec.Tho
mas.Ex dictis ptʒ qual'r ſuperbia eſt pctm̃ periculoſiſſimum.

¶ Superbia eſt ſignum damnationis in homine:ꝛ que
ſuperborum ſigna.

Sed quia teſte clariſſimo doctore Grego.in.xxxv.lib.
moral.ca.xxij.Euidentiſſimum ſignũ reproboꝝ ſu-
perbia eſt.Et ecõtra humilitas electoꝝ:vt Plinius
in tractatu de cognitione electoꝝ a reprobis expli-
cat. Ideo nõ tantum oẽm ſuperbie notã,ꝛ tantis re-
aſſumptis viribus fugere tenemur:ſed etiã ppter enormitatem
ſceleris cõſortia, queqꝫ familiaritates atqꝫ amicitias ſuperboꝝ
hoim cautius vitare debemus. Exemplo beatiſſimi Hierony- Hieronĩ.
mi:qꝛ teneris annis ſuperbos cunctos deſpexit. Unde Hierony
mus ad Blagiũ Hiſpanũ cecum in ep'la,que incipit,ꝗ̃ꝗ̃ mihi
multoꝝ ſim conſcius pctõꝝ dicit ſic. Nihil ita a pueritia vitare
conatus ſum,ꝗ̃ tumentem aiam,et rectam crucẽ dei contra ſe
odia prouocantẽ. Noui em̃ magiſtrũ,ꝛ dñm,ꝛ deum meũ in car
nis humilitate dixiſſe, diſcite a me:qꝛ mitis ſum,ꝛ humilis cor-

de. Hec Hierony. Eſt em̄ ſuperbia tante malignitatis: vt etiam ſuperbus nō poſſit tollerare, aut diu ferre aliū ſuperbum. Ideo Innocentius in libro de miſeria conditionis humane dicit ſic. Omnis fere vitioſus diligit ſibi ſimilē: ſolus ſupbus odit elatū vnde inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia. Hec ille. Sed occurrit dubitatio. Cum enim debeamus vitare conſortia ſuperbo℞ iuxta conſiliū Hieronymi: queritur quenam ſunt ſigna ſuperbo℞ hominū, aut qualis eo℞ conditio: vt illos cognoſcere ac fugere valeamus? Huic queſtioni reſpondent tres doctores catholici, quo℞ primus eſt Innocētius papa, qui in ſermone bīe ỽginis, qui incipit. Ferculū ſibi fecit rex Salomon: dicit ſic. Signa per que ſuperbia ſe foris prodit hec ſunt. Superbus ſenio℞ nō obſeruat mandata: ſed iudicat, obiurgat, rebellat, aut murmurat. Simplices irridet, naturales geſtus morib' antepoñit. In incepto pertinax. In loquacitate mordax, clamoſus in loquēdo. Faſtidioſus in audiendo, preſumptuoſus in docendo. Oneroſus etiam amicis, imperioſus ſubiectis, ingratus bñficijs inflatus obſequijs, ceruix inflexibilis, facies reſupina, oculi ſublimes, huc illucq̧ furioſe reſpiciētes, nares ſpirantes iniurias, ⁊ ſubſannantes ſcemata riſibilia, collū erectum, riſus incontinens, et ſubmittens, vultus geſtuoſus, corpus rigidū, inceſſus feſtinus, ⁊ artificioſus. Itaq̧ ſuperbia ſemet oſtentat per omnia membra fere: ⁊ cuncta ſibi vendicat, ⁊ ſeruire cogit. Et primū quidem in corde naſcitur iuxta illud. Dñe non eſt exaltatum cor meum ⁊ Luce. j. Diſperſit ſupbos mente cordis ſui. Deinde per exteriora membra ſemet eſurījt, ⁊ expompat. Hec Innocen. Secundus doctor qui reſpōdet ꝓpoſite queſtioni eſt beatiſſimus Gregorius, qui multa in libris ſuorum moralium diſſerit de ſignis hominum ſuperborum. Signanter autem in xxxv. lib. cap. xv. vbi ſic dicit. Cunctis nanq̧ ſuperba apud ſe cogitatione innitentibus ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, inhoneſtas in actione, honeſtas in imagine, erectio in inceſſu, rancor in reſpōſione. Horum mens ſemper eſt ad ingerēdas cōtumelias valida, ad tollerandas infirma, ad obediendū pigra, ad laceſſendos vero alios importuna. Ad ea que facere debet, ⁊ preualet ignaua. Ad ea autem, que facere non debet nec preualet parata. Hec in eo quod ſponte non appetit nulla exhortatione flectitur. Ad hoc autem quod latenter deſiderat querit vt cogatur: quia dum meruit ex deſiderio ſuo vileſcere optat vim in tempora ſua voluntate tollerare. Hec Greg. Inter omnia autem exteriora mēbra ſuperbia per oculos magis ſeipſam, quaſi per quaſdā feneſtras oſtendit, vt ait Greg. in. xxxiij lib. mora. c. xvj. Alioquin dauid nequaq̄ in pſalmis dixiſſet. Populum humilē ſaluum facies, et oculos ſuperborum humiliabis. Item Greg. in. xvj. lib, moralium cap.

Innocentius.

No. optima.

Innocentius pro rñdet q̄ſtioni.

Signa hoim ſuperbo℞. Nota totum.

Grego. et rñdet q̄ſtioni.

Signa ſuperborum, ſm Grego.

Supbia ꝑ oculos ſeipſam oſtendit. Grego.

xxxv. pertractās illud Job. xxij. c. Qui em̄ hūilitatus fuerit erit in glīa. Et q̄ inclinauerit ocl'os ſuos ipe ſaluabit. vt ſic. Recte autē vr. Qui inclinauerit ocl'os ſuos ipe ſaluabit. Qr ꝙſiū ꝑmentē brorū miniſteriū deꝑhendi pōt, p̄ria ſupbie oſtēſio in ocl'is eē ſolet. Hic em̄ ſcriptū eſt. Et ocl'os ſupboꝝ hūiliabis. hic de ip̄is ſupbiē ū capite vr. Omne ſublime videt. Hic de illa q̄ ei ꝑ infidelitatē adheſit ſcriptū eſt. Gn̄atio cuiꝰ excelſi ſunt ocl'i, ⁊ palpebre eius in alta ſubrepte. Ocl'os ḡ inclinare eſt nullum reſpiciendo deſpicere: ſed ſe minorē atq̧ imparem cunctis quos aſpicit eſtimare. Saluabitur itaq̧ q̄ oculos inclinat. Qr qui falſum ſupbie verticem deſerit v̄itatis altitudinē aſcendit Hec Greg. Propterea xp̄s, ⁊ puriſſima virgo qui fuerūt duo clariſſimi fontes, humilitatis, ⁊ clementie habebant ocl'os miſericordes, modeſtos, ſimplices, depreſſos atq̧ clementes. ¶ Tertiꝰ doctor qui r̄ſidet qōi noſtre eſt magiſter Guillermus peraldꝰ q̄ fuit natione gallicus, ordinis, predicatorum, vir tā in diuis ſcripturꝫ quā ſecularibꝰ l̄ris eruditiſſimus, ⁊ qui plura clariſſīa in vtraq̧ facultate volumina edidit. hic in ſumma de vitijs, ⁊ virtutibus tractatu de ſuperbia dicit ſic. Oīs ſuperbus eſt intollerabilꝫ habitu ſuperfluus. Inceſſu pomposus, ſibi quoq̧ ineſt ceruix erecta, facies torua, truces oculi, de loco ſuperiori ſemper, ⁊ verba aptat, ⁊ reuerentiam in obſequio non ſeruat. Hec Guillermus. Patet itaq̧ ex dictis reſponſio queſtionis. ¶ Sed ad maiorem omniū doctoꝝ intelligentiā ſunt diligenter aliq̄ ꝯſiderāda. Et primo ꝙ inter omnes ſpecies ſuperbie nl'la periculoſior nulla maior intoxicatio aīaꝝ: nullum inter oīa ſigna reproboꝝ euidētius quā illa ſupbia que tangitur ſignis humilitatis. hec nō mea ſed diui Hieronymi ſententia eſt. Vn̄ ad cellantiā in epiſtola que incipit. Vetus ſcripture celebrata ſentētia eſt: ita inq̄t. Aliud eſt em̄ virtutē habere: aliud virtutis ſimilitudinem. Aliud eſt rerum vmbras ſequi: aliud virtutē. Multo illa deformior eſt ſuperbia que ſub quibuſdā humilitatis ſignis latet. Neſcio em̄ quō turpiora ſunt vitia cū virtutū ſpecie celantur hec Hieron̄. hinc Marcus tullius in. j. lib. de officijs dicit ſic. Totius autem iniuſtitie nulla capitalior q̄ eorum qui cum maxime fallant id agunt vt boni viri eſſe videantur. Iterum nota ꝙ virtus humilitatis que directe opponitur ſuperbie non ſolum in toto corpore diuine legis cōmēdatur, eo ꝙ ſit aperiſſimum ſignum electoꝝ dei: ſed etiam ab vniuerſis tā philoſophis quā doctoribus vſq̧ ad aſtra laudibus extollitur: qr eſt conſeruatrix cuſtoſq̧ virtutum oīm. Idcirco toto cordis deſiderio querēdum nobis eſt que ſit vera humilitas: ne ꝓ veritate vmbras ſequamur erroris, ⁊ tādē inueniamur eterna mercede fruſtrati: qr ſicut diuꝰ Hieronymꝰ ad demetriam in epiſtola que incipit. Si ſummo ingenio

Nota totum.

Dauid.

Magr̄ Guillermꝰ peraldꝰ r̄ſidet q̄ſtioni.

Que ſit maior inter oēs ſpēs eiꝰ.

Hieron̄.

Marcus Tullius.

Humilitas iā a philoſophis q̄ doctoribꝰ extollitur.

ſcribit ſic ꝙ multi ſuperbiã libertatꝫ loco ducũt. Adulationẽ ꝓ
humilitate ſuſcipiũt: malitiã prudẽtie amplectunt̃ vite ⁊ ſtulti-
tie ſimplicitatis nomẽ imponũt atqꝫ fallaci ac peſſima decepti-

Hieroñ.
Que ſit vera humilitas.
Nota aures ꝟba.

tudine vitijs ꝓ ꝟtutib⁹ gl'iant̃: hec ille. Quapropter ipſe pr
doctoꝝ Hiero. vltra medi⁹ eiuſdẽ ep̃le pulchre oñdit nobꝫ q̃ ſit
ꝟtus vere hũilitatis: vt illã amplecti ac cõſeq̃ valeam⁹: ita ſub-
iugens. Fictã humilitatẽ fugiẽs illã ſectare q̃ vera eſt: quã xp̃s
docuit q̃ nõ ſit ſupbia incluſa. Multi em̃ virtutis eius vmbrã,
veritatẽ eius pauci ſequunt̃. Perfacile eſt aliquã veſtẽ habere
contẽptã ſalutare ſubmiſſius: manus ⁊ genua deoſculari: incli-
nato in terrã capite oculiſqꝫ deiectis humilitatẽ ac mãſuetudi-
nẽ polliceri. Lenta voce ac tenui ſmone infringere, ſuſpirare cre-
brius ad oẽ verbũ pctõrẽ ac miſerũ ſe acclamare. Et ſic leui ſer-
mone offenſus ſi ꝯtinuo attollere ſuperciliũ, leuare ceruicẽ, ⁊ de-
licatũ illũ oris ſonũ inſano repẽte clamore mutare. Aliam nos

De humilitate xp̃i.
Vera humilitas.

humilitatẽ xp̃s docuit q̃ nos ad exẽpliũ ſuũ hortat̃ dicẽs. Diſci-
te a me: q: mitis ſum ⁊ hũilis corde. Qui cu malediceret̃ nõ ma-
ledicebat. Cũ pateret̃ nõ cõminabat̃. Quã nobis humilitatẽ b.
Petrus inſinuat. Miſericordes inq̃t ⁊ hũiles nõ reddẽtes ma-
lũ ꝓ malo nec maledictũ ꝓ maledicto. Auferant̃ oia maledicta
ꝟboꝝ, ceſſent ſimulati geſtus: ⁊ ſñ occaſionẽ ſmo placidus. Ve-

Hieroñ.
Nota totum.

rum hũilem patiẽtia oñdit iniurie. nullus ꝫ vnqꝫ in mente tua
vllius ſit vitij loc⁹, nihil in te ſupbũ nihil arrogãs, nihil in te ſa-
ſtidioſum. Apud deũ nõ eſt q̃cqꝫ hũilitate ſublimius. Hec Hier.
Etiã Hierony m⁹ ad Anthoniũ monachũ cui ſuperbie crimen
impingit eo ꝙ decẽ interpellatus ep̃lis nõ rñderit. Et eſt princi-
piũ ep̃le ita inquit. Dñs noſter humilitatis magiſter diſceptan-
tibus de dignitate diſcipulis vnũ apprehendit ex paruulis, di-
cens. Quicunqꝫ vr̃m non fuerit cõuerſus ſicut infans nõ poteſt
introire in regnum celoꝝ. Quod ne tm̃ docere nec facere videret̃
impleuit exẽplo dũ diſcipulorum pedes lauit. Dũ traditorẽ oſ-
culo excepit: dũ loquitur cũ ſamaritana. Dũ ad pedes ſibi ſedẽ-
te maria de celorũ diſputat regno. Dũ ab inferis reſurgens mu-
lieribus appꝫuit Sathanas aũt ex archãgelico faſtidio nõ aliã
ob cãm niſi ꝯtriam humilitati ſuperbiam. Et iudaicus ppl's pri-
mas cathedras ⁊ ſalutationes in foro vendicans. Deputate an-
tea in ſtilã ſitule gentiũ populo ſuccedente delectus eſt. Contra

Cõtra ſophiſtas petrus ⁊ Jacob⁹ mittunt̃.

ſophiſtas quoqꝫ ſeculi ⁊ ſapientes mundi Petrus ⁊ Jacob⁹ pi-
ſcatores mittunt̃. Cui⁹ rei cãm ſcriptura ait. Supbis deus re-
ſiſtit humilibus aũt dat gr̃am. Vides frater q̃le malũ ſit: qḋ ad-
uerſariũ habet deũ: ob qḋ in euãgelio. Et phariſeus arrogans

Quid eſt vera humilitas.

ſpernit̃ ⁊ humilis publicanus auditur. Hec Hiero. Et ſic p̃z ꝙ
vera humilitas eſt qua quis de ſe parua eſtimat ⁊ bona alteri⁹
ſine inuidia ⁊ liuore cõmendat: vt inquit Greg. Vel hũilitas ve-
ra eſt qua hõ veriſſima ſui cognitione ſibimetipſi vileſcit: q: ſi-

ut ait Benardus ſuper cantica. Uerecūda q̇ppe ⁊ hūilis dꝫ eſſe
ſatiſfactio q̄ emēdat̄ ſuꝑba trāſgreſſio: Uel ſm̄ Hugonē. Hūili
tas ē ex intui in ꝓprie ꝯditiōis volūtaria mētis inclinatio. Hinc
Caſſiod. ſuꝑ illud Dauid humiliat⁹ ſum vſq̄quaq̄ ẜt ſic. Per
hūilitatē mēbra xp̄i ſciūt diaboli viciſſe ſuꝑbiā. Per hāc fides.
ꝫ. regna ꝑficiūt. Per hāc ſuꝑbia tyrānica ſupat̄: ꝑ hāc ineternū
martyres coronāt̄. Nec pōt dici ꝑfectus q̇ hac ẜtute eſt ꝑuat⁹. Caſſiod.
hec Caſſio. Demū ſi ſcire optas qn̄ ſuꝑbia vel vana gl̄ia: ambi-
tio, p̄ſumptio. ypocriſis ⁊ alie ſpecies ſuꝑbie ſunt pctā mortalia
vel venialia: vide in tractatu de cognitione pctōꝝ mortaliū ⁊ ve
nialiū. Sꝫ q̄, aut q̄ſte ſunt ſpecies, aut filie ſuꝑbie oſ̄dit q̇dā au
ctor ſine noīe q̇ fuit acuti ac vehemētis ingenij i his ẜſib⁹ dicēs.

¶ Ambit ſuperbus ridet preſumptio iudex.
Cuius ingratus blanditur ſcandala reddit.
Blaſphemat dubius: non fidus ſciſma prophanus.
Inanis iactat contentio, non obedire.
Ipocriſis, diſcors. durus, ſe diligit audax.

¶ De peccato auaritie.

Auaritia que grece dicitur philargiria eſt inordi-
natus amor habendi diuitias ſm̄ Thomam in Quid eſt
ij. ij. q. xxxiiij. art. j. Et in. ij. ij. q. c. xviij. art. Et ite- auaritia
rum in commento aureo ſuper. j. epiſtola ad Thi: ſꝫ Tho.
cap. vj. vel ſecundum Hugonem in. ij. lib. de clau- ⁊ aliter
ſtro anime. Auaritia eſt ſua illicite retinere, ⁊ alie ſm̄ Hu-
na concupiſcere. Uel auaritia eſt amor diuitiarum inſatiabilis. gonem.
Propterea Iſidorus in. x. lib. Ethimolo. dicit ſic. Auarus ex eo
dictus eſt quod ſit auidus auri, ⁊ nunquam opibus expleatur.
Et quantum plus habuerit tantum plus cupiat. Flacci ſuper
hoc concordante ſententia qui ait. Semper auarus eget. Et ſa-
luſti. Neq̄ auaritia copia, neq̄ inopia minuitur. Hec Iſidorus Iſidor⁹.
nec ſolum auarus dicendus eſt qui rapit aliena: vt inquit Au- Auguſt.
guſt. ſed ille auarus eſt qui cupide ſeruat ſua. Uel ſecundū bea- S. Tho.
tum Thom̄. in. ij. ij. q. c. xviij. articu. ij. Nomen auaritie ampliatum eſt ad omnem immoderatum appetitum habendi quan-
cunq̄ rem. ſicut Grego. dicit in quadam omelia, quod auaritia
non ſolum pecunie eſt: ſed etiā ſcientie ⁊ altitudinis, cum ſupra Auguſt.
debitū modū ſublimitas ambitur. Et ſecundū hoc auaritia non
eſt ſpirituale peccatū. Et hoc modo loquitur Augu. in. iij. lib. de
lib. arbitrio ſic dicens. Auaritia que grece philargiria dicit̄ non
in ſolo argento vnde nomen duxiſſe reſonat: ſed in omnibus re- Hugo.
bus q̄ immoderate cupiuntur intelligenda eſt. Etiam Hugo in
ij. lib. de clauſtro anime ſic ait. Auaritia eſt glorie ſeu quarun-
libet rerū inſatiabilis ⁊ in honeſta cupido. Iterum Augu. ⁊ al
legatur a magiſtro ſententiarum in. ij libro. diſtin. xxj. dicit ſic.
Auaritia eſt immoderata habendi cupiditas qua non tantum

pecunie,ſed ēt altitudinis ⁊ ſciētie cū ſupra modū ſublimitas
ambit. ¶ Sꝫ occurrit dubitatio ſi auaricia eſt appetit⁹ inordi
nat⁹ nō ſolū pecunie:ſed ēt ſciētie,honoris,⁊ cuiuſcūqꝫ alterius
Queſtio. boni. Cū ſupbia ſit inordinat⁹ appetit⁹ ſciētie ⁊ honoris:ſeqt
Arguit. ꝙ ſupbia ſit idē pctm̄ ꝙ auaritia. Sꝫ hoc eſt falſum:qꝛ ſupbia
⁊ auaritia ſunt duo diſtincta pctā:ergo pdicta diffinitio gnalis
de auaritia nō ē bona nec ſufficienter data. ¶ Huic obiectiōi
rn̄det ſctūs Tho.in.i.ii.q.lxxxiiii.ar.ii.vbi dr ꝙ ſupbia,⁊ auari
S.tho. tia dupliciť differūt. Pmo,qꝛ ſupbia reſpicit pctm̄ ex parte auer
rn̄det qō ſiōis a deo cui⁹ pcepto ſupb⁹ ſubijci recuſat. Et iō ſupbia dr
ni. initiū pcti:qꝛ ex pte auerſiōis incipit rō mali. Auaritia aūt re
ſpicit pctm̄ ex pte ↄuerſiōis ad bonū ↄmutabile ex q̄ pctm̄ qdā
Quō dif mō nutritur ⁊ fouetur. Nō oriť pctm̄ ex appetitu inordinato ↄ
ferūt ſup mutabilis boni. Et idcirco appetitus illi⁹ boni.ſ.diuitiarum q
bia ⁊ aua iuuat ad conſequendum oīa tpalia bona,radix peccatorū dicit.
ritia. Scdo differt ſuperbia ab auaritia:qꝛ cū ſuperbia ſit inordinat⁹
appetitus proprie excellentie. Ille talis appetitus pcellendi in
honoribus,vel ſcientia,vel pecunia,vľ potētia ⁊ hmōi eſt ſup
Paul⁹. bia. Auaritia autē eſt appetitus inordinatus acqrendi vel reti
nendi predicta. Et ſic ptꝫ quō differūt ſuperbia,⁊ auaritia. Sꝫ
iterum queſtio animū pulſat. Dicit em̄ Paulus.i.ad Thimote.
vi.c.ꝙ radix omniū maloꝝ eſt cupiditas,quā quidā appetētes
errauerunt a fide. Nam radix eſt quoddā pncipium arboris ⁊
Eccľiaſti ita vr ꝙ idem ſit radix pcti ⁊ initiū peccati. Sed ſuperbia:vt dr
c⁹. Eccľ x.c.eſt initium oīs pcti:ergo auaritia incōueniēter dicitur
S.tho. radix oīm malorum:huic queſtioni rn̄det. S.Tho.in cōmento
rn̄det qō aureo ſub prima epiſtola ad Thimo.vi c.lectione.ii. Et iterum
ni. in.i.ii.q.lxxxiiii.ar.i.ſic dicens. Notandum eſt ſm quoſdam ꝙ
Cupidi cupiditas tripľr ſumitur. Primo modo put eſt inordinatus ap
tas tri petitus diuitiarum,⁊ ſic eſt ſpūale pctm̄. Alio modo ſꝫ ꝙ ſigni
pliciter ficat inordinatum appetitum cuiuſlibet boni tēporalis,⁊ ſic ē
ponitur. genus omnis peccati. Nā in oī pctō eſt inordinata ↄuerſio ad ↄ
mutabile bonum:vt dictū eſt. Tertio modo ſumitur prout ſigni
ficat quandam inclinatioem nature corrupte ad bona corrupti
bilia inordinate appetenda. Et ſi dicunt cupiditatem eſſe radi
cem oīm pctōꝝ ad ſimilitudinem radicis arboris q̄ ex terra tra
hit alimentum. Sic em̄ ex amore rerū tēporalium oē pctm̄ pce
Que fuit dit. Et hec quidem ꝗuis vera ſint:non tn̄ videnť eſſe ſꝫ intētio
intentio nem apoſtoli. Qui dr cupiditatem eſſe radicē oīꝫ pctōꝝ. Mani
apľ:de feſte em̄ ibi loquiť apľs ↄtra eos qui cum velint diuites fieri
cupidita incidunt in tentationem ⁊ in laqueum diaboli. Eo ꝙ radix oīm
te. malorum eſt cupiditas:vnde manifeſtum eſt ꝙ loquitur de cu
piditate ſecundum ꝙ eſt appetit⁹ inordinatus diuitiaꝝ:Et ſecū
dum hoc dicendum eſt ꝙ cupiditas put ē ſpeciale pctm̄ dr ra
dix oīm peccatoꝝ ad ſimilitudinē radicis arboris,qui alimen

ſa pſtat toti arbori. Uidem⁹ eñi q̄ per diuitias hō acq̄rit facultatem ꝑpetrādi q̄ðcunq̄ pctm̄, ⁊ adipiſcēdi deſideriū cuiuſcq̄ peti: eo q̄ ad habēda q̄cunq̄ tpalia bona hō pōt ꝑ pecuniā iuuari, ſm̄ q̄ dr̄ Eccl'iaſt. x. pecunie obediūt oia: ⁊ ſm̄ hoc ptz, q̄ cupiditas diuitiaꝝ radix eſt oīm pctōꝝ. hec Tho. Ex dictis ptz ſolu tio q̄ōnis: ⁊ qualr̄ ſuperbia dr̄ initiū, origo, ⁊ radix pctōꝝ. Amplı⁹ ſolet dubitari an liceat alicui theſauros accumulare? huic q̄ōni r̄ſidet Hugo de argentina ordinis p̄dicatoꝝ in cōpendio theo. lib. iij. c. xix. ſic dicēs. Notādū eſt, q̄ q̄s pōt theſaurizare ex affectu auaritie abſq̄ intētione neceſſitatis ꝓprie vel aliene. Et hoc mō theſaurizare oib⁹ eſt ꝓhibitū. Alio mō pōt q̄s theſaurizare ex ꝓuidētia: ⁊ hoc vel ꝯſideratione neceſſitatis: ⁊ ſic ꝯcedit parētib⁹ ſecularib⁹ ob neceſſitatē filioꝝ educādoꝝ, vel filiaꝝ cōiugio tradendaꝝ: non aūt ditandaꝝ ſeruato mō vel ſtatu pſone. Alio mō pōt q̄s theſaurizare ex ꝯſideratiōe publice vtilitatis. ſ. regni defendēdi vel cultus dei ampliandi: ⁊ ſic cōceſſum eſt regibus theſaurizare. Perſonis aūt eccleſiaſticis ꝓprie nunq̄ theſaurizare licet: nec pecuniā etiam tenere intētione ſeruādi. Ideo Ambro. Aurū hz eccl'ia nō vt ſeruet: ſed vt roget. Ex p̄dictis ptz q̄ duplex pōt eſſe amor pecunie, ſiue tpaliū: ſcȝ aut reſpectu neceſſarij, ſiue reſpectu ſuperflui, cōtra primū ꝓhibet dn̄s ſ̄ſocantem ſolicitudinē: cōtra ſcd̄m ꝓhibet theſaurizationē. hec Hug. Nota hic q̄ illud cōpendiū theologo. Hugonis q̄d quidē incipit. Ueritas theologice, nō eſt magni Alberti: vt quidā illi falſo attribuunt. Nec eſt ſancti Thome: ſed vt dicit dn̄s Joannes de turrecremata cardinalis ſancti Sixti ordinis p̄dicatoꝝ in lib. de cōceptione beate virginis. c. lxv. cōpendium iſtud eſt dn̄i Hugonis de argētina ordinis p̄dicatoꝝ. Nam cōpendiū ſancti Thome: vt dicit p̄fatus cardinalis in eodē lib. c. iij. incipit. Eterni patris verbum. Idcirco Hugo iniuriā patitur ab his, qui dicunt opus magno Alberto, vel alteri attribuunt.

Per diuitias homo hz facultatem peccādi.
Qō an liceat theſaurū accumulare: Hugo de argentina.
Quis poteſt theſaurizare.
Nūquid lz eccl'iaſticis pſonis theſaurizare?
Ambro.

Utrum ſolicitudo rerum temporalium ſit licita?
Et an diuitie ſint deinde bone vel male?

Nota ad maiorē intelligentiā eoꝝ, que dicta ſunt ſm̄ beatū Tho. in. ſ ij. q. lv. ar. vj. vbi mouet dubiū, vtrū ſolicitudo rerū tpalium ſit licita? nā dicit q̄ ſolicitudo tpaliū tripl'r pōt eſſe illicita. Uno q̄dē mō ex parte eius: de quo ſolicitamur: puta ſi tpalia tanq̄ finem q̄ramus: ⁊ ſi exerceamus actū cuiuſlibet ꝟtutis ad finē rerum tpalium: ⁊ talis ſolicitudo ſemp dr̄ eſſe illicita. De qua Greg. in xv. li. mora. ait Amāt pueri ſi heies ꝓ hui⁹ mūdi gl'ia tribulationes, cūctiſq̄ ꝓ ea ſudorib⁹ libēter ſeruiūt, ⁊ q̄uiū laboꝝ iugo deuotiſſime colla ſubmittūt. Et infra ſubiūgit ſic: prauoꝝ mēs hui⁹ mūdi ſeruitio dedita, rerū tpaliū fatigatiōib⁹ aſſueta ēt ſi ſibi libere vacare liceat, ſubeſſe tn̄ terrenis ſudorib⁹ feſtinat. hec Gre.

Triplex ſolicitudo tpa'iū ē ī pōt.
Grego.

Ulr ē illi ¶ Scḋo modo pōt eſſe tꝑalium ſolicitudo illicita ꝓpter ſuper-
cita ſolici ſluum ſtudiū, qḋ apponit̄ ad tꝑalia ꝓcuranda ꝓpter que hō a
tudo tꝑa ſpūalibus quibus pͥncipalius inſeruire dꝫ retrahit̄. Et ideo dr
lium. Matth. xiij. c. ꝙ ſolicitudo ſeculi ſuffocat verbū. ¶ Tertio modo
dr ſolicitudo tꝑalium illicita ex parte timoris ſuꝑflui: qñ ſcꝫ hō
timet ne faciendo qḋ dꝫ neceſſaria ſibi deficiāt. vñ ſi aliqͥs cū illo
timore ſolicitaret res tꝑales: illicita eſſet talis ſolicitudo: ideo a
Matth. xp̄o ꝓhibet̄. Nā xp̄s nō ꝓhibet niſi illicitū. Propterea Math.
vj. c. ait. Nolite ſoliciti eſſe dicētes: qͥd mādu cabimus, aut qͥd bi
bemus, aut quo operiemur. hec eñi oīa gētes inquirūt. Scit eñi
pr̄ veſter: qꝛ his oībus indigetis. Concludit ergo S. Tho. ſic di-
cens. Principalr̄ nr̄a ſolicitudo eſſe dꝫ de ſpūalibus bonis ſperā
Ueritas. tes, ꝙ etiā tꝑalia nobis ꝓueniāt ad neceſſitatē ſi fecerimus qḋ
debemus. Uñ veritas Mat. vj. c. ait. Querite ergo primū regnū
dei, ⁊ iuſtitiā eius, ⁊ hec oīa adijcient̄ vobis. Etiā notanda ſunt
S. Tho. aurea ꝟba ſcti Tho. in iij. lib. cōtra gentiles. c. cxxxij. vbi dicit ſic.
Fuerūt etiā aliqui qui ꝑfectionē vite ſectantibus dicebāt nullā
ſolicitudinē eſſe habendā neq̄ mādu cando: neq̄ laborādo: neq̄
ſibi aliqͥd reſeruādo: ſed oportere eos a ſolo deo ſuſtētationē vi-
te expectare. Propter qḋ dr Mat. vj. c. nolite ſoliciti eſſe aīe quid
māducetis aut bibatis: aut corpori vr̄o qͥd induamini. Et iterū.
Nolite in craſtinū cogitare. Huius aūt videt̄ oīno irrationabile.
Stultū eñi eſt velle finē, ⁊ ꝑtermittere ea q̄ ſunt ordinata ad fi-
nem. Ad finē autē comeſtionis ordinat̄ ſolicitudo humana per
quam ſibi victū ꝓcurat. Qui igitur abſq̄ comeſtione viuere nō
pñt aliquam ſolicitudinē de victu querēdo debēt habere. Pre-
terea ſolicitudo terrenoꝝ nō eſt vitāda: niſi qꝛ impedit contēpla
tionem eternoꝝ: non pōt aūt hō mortalis carnē gerēs viuere qͥn
multa agat qͥbus contēplatio interrumpat̄: ſicut dormiēdo, co
medendo, ⁊ alia hmōi faciēdo. Neq̄ igitur ꝑtermittēda eſt ſolici
tudo eoꝝ, q̄ ſunt neceſſaria ad vitā ꝓpter impedimentū contem
plationis. Sequitur ēt mira abſurditas. Pari eñi rōne pōt di-
cere, ꝙ nō velit ambulare aut aperire os ad edendū, aut fugere
lapidē cadentē, aut gladiū irruentē: ſed expectare qͥd deus ope-
retur: qḋ eſt deū tentare. Non eſt igitur ſolicitudo victus totalr̄
S. Tho. abijciēda. hec Tho. Iterū in. iij. lib cōtra gentiles. c. cxxxv. idem
Thomas dicit ſic. Eſt aūt oīno irrōnabilis error illoꝝ, q̄ putāt
oēm ſibi ſolicitudinē a dño interdictā de victu querēdo. Oīs eñi
actus ſolicitudinē reqͥrit. Si igitur hō nullā ſolicitudinē de re-
bus tꝑalibus habere dꝫ ſequitur ꝙ nihil tꝑale agere debeat, qḋ
Hō eget neq̄ poſſibile, neq̄ rōnabile eſt obſeruari. Deus eñi vnicuiq̄ rei
duplici ci ordinauit actiones ſcḋm ꝓprietatē ſue nature. homo aūt ex ſpūa-
bo ſpūali li ⁊ corporali natura conditus eſt: neceſſariū eſt igitur ſcḋm diuinā
et corpo- ordinationē: vt corporales actiones exerceat, ⁊ ſpūalibus inten-
rali. dat. Et tanto perfectior eſt, quanto plus ſpiritualibus intendit.

Non eſt igitur modus perfectionis hũane q̄d nichil corporale
agat: q2 cũ corporales actiones ordinẽtur ad ea q̄ ſunt neceſſa-
ria ad cõſeruationẽ vite, ſi q̄s ea pretermittit vitã ſuã negligit,
quã quilibet cõſeruare tenet. Expectare aũt a deo ſubſidiũ in
quibus ſe aliquis põt p̄ ꝓpriã actionẽ iuuare p̄ter miſſa ꝓpria Exẽplũ
actiõe eſt inſipiẽtis ⁊ deũ tentãtis. hec Tho. Facit ad hoc ꝓpoſi notabile
tũ notabile exẽplũ q̄d legit̃ in vita ſctõꝝ patrũ. Nã quidã p̄res
cõtẽplatiui venerũt ad viſitandũ btm̃ Anthoniũ. Facta orõne
ab eis; vocauit eos btũs Anthoni⁹ vt cũ fratribus ſuis operib⁹
manuũ vacarent pro victu acquirẽdo. Qui dixerũt btõ Antho
nio. Nobis pater nõ licet laborare manibus: q2 cũ ſimus cõtem
platiui nobis ſolũ intereſt vacare cõtemplationi. Quibus dicit
btũs Anthonius. Nos qui carnales ſumus vacabimus operi-
bus vt victu ſuſtentemur, vos aũt qui cõtẽplatiui eſtis cõtẽpla
tioni vacabitis. Tãdẽ hora nona btũs Antho. cũ fratrib⁹ ſuis
cibũ ſumpſit nõ vocatis fratribus cõtẽplatiuis. Itaq̄ hora prã-
dij iã trãſacta ⁊ fame ſtimulãte ſurrexerũt illi fratres ab orõne
⁊ dixerũt btõ Antho. Abba. pater hora tranſacta eſt ⁊ fame cru
ciamur quare nõ vocaſti nos vt tecũ ⁊ cũ fratribus tuis prãde-
remus? Tũc r̃ndit btũs Antho. Vobis qui ſpũales eſtis come- Optima
dere nõ licet: nobis aũt qui carnales ſumus neceſſe eſt vt come reſpõſio
damus, Ite igit̃ ad cõtemplationẽ: nos vero opibus manuum bti An-
vacabim⁹ ſine q̄bus ſuſtentari nõ poſſumus. Et ſic cõfudit eos thonij.
btũs Antho. Cõcordãt huic cõcluſioni auctoritates ſacre ſcri-
pture. Nã deus dixit ade ⁊ ſucceſſoribus ſuis. In ſudore vul- Geneſis
tus tui veſceris pane tuo. Geñ. iij. Nullus aũt põt in ſudore vti
pane, vel reb⁹ tp̄alib⁹, niſi ſollicitudine ĩteruenięte. q̄ ſollicitudo
nõ ꝓhibet̃ niſi fuerit indebita. Et paul⁹ ad Ephe. iiij. c. Qui fu- Paulus
rabat̃ iã nõ furet̃: magis aũt laboret operãdo manibus ſuis q̄d
bonũ eſt vt habeat vñ tribuat neceſſitatẽ patiẽti. hec ibi. Ex di-
ctis patet q̄ ſollicitudo diſcreta circa tẽporalia laudabilis eſt.
¶ Silr̃ dicẽdũ eſt de amore diſcreto diuitiarũ ⁊ aliarum rerum Diuitie
hmõi. Sũt eñ diuitie ⁊ res tp̄ales bone ⁊ laudabiles per ſe ac ſunt lau
cõformes nature nr̃e. Nã vidit de⁹ cuncta q̄ fecerat ⁊ erãt valde dabiles.
bona. Geñ. j. c. in ſpecie ſua non poterant eſſe meliora. Non ergo Geneſis.
eſt peccatũ diuitias poſſidere: ſed peccatũ eſt diuitias male poſſi
dere. Unde ſm̃ Hiero. aliud eſt habere diuitias, aliud eſt ſeruire
diuitijs. Propterea in explanatione ſuper Matthe. lib. j. ſuper
illud. Non poteſtis deo ſeruire ⁊ mãmone dicit ſic. Nõ dicit qui
habet diuitias: ſed qui ſeruit diuitijs. Qui enim diuitiarũ ſer-
uus eſt diuitias cuſtodit vt ſeruus. Qui autẽ ſeruitutis excuſſe
rit iugũ, diſtribuit eas vt dñs. Hec Hiero. Uituperatur ergo a- Hieron.
mor inordinat⁹ diuitiarũ vt dictũ eſt ſupra. Ubi oſtẽſum eſt q̄d
ſit auaricia. Sed amor regulatus diſcretiõe, ⁊ ſollicitudo diſcre
ta rerũ tẽporaliũ laudatur a ſapiẽtibus: ⁊ dicitur non auaricia

Antiqui patres ditiſſimi.

ſed ꝓuidētia. Idcirco ꝙ plures ſctiſſimi patriarche, ⁊ reges veteris teſtamēti magnas poſſederūt diuitias. Un̄ Adā vetuſtiſſimus parens noſter ditiſſimus fuit cuius imperio oīa fuerunt ſubiecta tā in paradiſo ꝙ extra paradiſum. hīc Dauid in pſal. ait. Oīa ſubiecisti ſub pedibus eius oues, ⁊ boues inſuper ⁊ pecora cāpi. Noe quoqꝫ fuit princeps magnus ⁊ ditiſſimus ſolus cū generatione ſua a diluuij ſententia exceptus a dn̄o. Hic tres filios habuit qui tres mūdi partes Aſiā, Affricā, ⁊ Europam, ſua generatione repleuerūt. Nā filij Sem Aſiam occuparunt. filij Chā Affricā. filij vero Japhet Europam. Abraham etiā fuit diues valde ꝓpter cuius opes non poterant paſtores eius habitare cū paſtoribus Loth nepotis ſui. Propterea cū facta fuiſſet rixa inter paſtores vtriuſqꝫ cupiēs Abraham tollere cauſas diſcordie dixit ad Loth. Ut patet Gen. xiij c. Ne queſo ſit iurgium inter me ⁊ te, ⁊ inter paſtores meos, ⁊ paſtores tuos, fratres em̄ ſumus. Similiter Iſaac Jacob Joſeph Moyſes Aaron Joſue Gedeon Job Dauid Joſia Ezechias Salomon fuerunt ditiſſimi. ⁊ pariter Grego. Silueſter ⁊ ceteri ſummi pontifices cardinales Archiepiſcopi Epiſcopi, ⁊ alij paſtores eccleſie dei, ſanctiſſimus Ludouicus rex francorū Nicodemus Joſeph ab arimathia zacheus princeps publicanoꝝ. hi oēs fuerunt diuites ⁊ ſanctiſſimi Non eſt ergo ſenſus in crimine: ſed affectus inordinatus. Hinc ſanctus Thom. in libro. contra gentiles ca. cxxxiij. dicit ſic. Exteriores quidem diuitie ſunt neceſſarie ad bonum virtutis cum per eas ſuſtentemus corpus: ⁊ alijs ſubueniamus. Oportet autē ꝙ ea q̄ ſunt ad finem ex fine bonitatē accipiant. Neceſſe eſt ergo ꝙ exteriores diuitie ſint aliqͦd bonū hoīs, non tn̄ principale: ſed quaſi ſecūdariū. Nā finis principaliter bonus eſt. alia vero ſm̄ ꝙ ordināutur in finem. Et infra ita ſubiungit. Intantū igitur diuitie bone ſunt inquantū proficiūt ad vſum virtutis. Si vero iſte modus excedatur: vt impediat vſus virtutis: non tamen inter bona cōputanda ſunt ſed inter mala. Un̄ accidit q̄buſdam bonū eſſe habere diuitias q̄ eis vtūtur ad virtutes, quibuſdā vero malū eſt eas habere q̄ per eas a virtute retrahūtur, vel nimia ſollicitudine, vel nimia affectione ad ipſas: vel etiā mētis elatiōe ex eis cōſurgēte. hec Tho. Etiā Seneca ad Lucillū ait. Illa bona fortune ex nobis pēdent nō ex illis nos Ualētior em̄ oī fortuna eſt animus: ⁊ in vtrāqꝫ partem ipſe res ſuas ducit. Beateqꝫ ac miſere vite ipſe ſibi cauſa eſt. Malus em̄ oīa in malū vertit. Rectus atqꝫ integer corrigit praua fortune. hec Seneca. Ex dictis pꝫ q̄liter hō ſe debeat habere circa ſollicitudinē vel amorē rerū tēporaliū: ⁊ ꝙ diuitie de ſe non ſunt in crimine. ſed affectus ⁊ timor inordinatus.

Adam.
Noe.
Filij noe ditiſſimi fuerunt.
Iſaac.
Jacob.
Joſeph.
Moyſes
Aaron.
Joſue ⁊c
Non eſt cēſus in crimine ſꝫ affect9
S. Tho.
Diuitie ſūt iſtrumēta virtutis.
Seneca.

¶ Qualiter ſcripture ſacre doctores catholici, ac gentiles philoſophi auariciam deteſtantur.

Omnium ſcire debes propter ea que dicta ſunt in decimo precepto diuine legis, vbi agitur de cõcupiſcẽtia rerũ proximi: ꝙ oẽs ſcripture ſacre, ⁊ pariter oẽs doctores catholici ⁊ gẽtiles philoſophi auariciã deteſtãtur nouẽ rationibꝰ. Primo, qꝛ auaricia eſt horribile pctm̃ ⁊ cõparatur idolatrie. Vñ Pau. ad Ephe. v. c. dr ſic. hoc autẽ ſcitote intelligẽtes ꝙ oĩs fornicator, aut immundus. aut auarꝰ quod eſt ydolorũ ſeruitꝰ nõ hꝫ hereditatẽ in regno xpi ⁊ dei. hec Pau. Nota ſcdm Tho. in cõmẽto aureo ſup hoc paſſu lectione tertia: ꝙ apl's vocat hic auariciã idolatriã qm̃ ydolatria eſt qñ honor ſoli deo debitꝰ impẽdit creature. Deo aũt debet honor duplr. I. vt in eo finẽ noſtrũ cõſtituamus: vt in eo fiduciã noſtrã finaliter ponamus. Qui ergo hoc in creaturis ponit reus eſt ydolatrie. hoc aũt facit auarus qui finẽ ſuũ in re creata ponit ⁊ etiã totã ſuã fiduciã: hinc Oſee. viij. c. Aurũ ſuũ ⁊ argẽtum ſuũ fecerunt ſibi ydola vt interirẽt. Qꝛ vt dr Prouerb. xi. cap. Qui confidit in diuitijs ſuis corruet. Uel auaricia dr ydolorũ ſeruitus, quia auarus exhibet creature quod debet creatori ſi fidẽ, ſpẽ, ⁊ charitatem. Hec enim exhibet auarus pecunie ⁊ diuitijs ſuis. Uel ſcdm Chryſoſt. Sicut ydolatre venerãtur ydola, nec ea pre uenientia tangere audent: ita auarus pecunias veneratur ⁊ eis vti neſcit: ⁊ vt ſacra filijs nepotibus: ⁊ pronepotibus intacta cõſeruant, Uel ſm Tho. in. ij. ij. q. c. viij. ar. v. in rñſione ad quartũ argumentũ. Auaricia cõparat ydolatrie per quãdã ſimilitudinẽ quã habet ad ipſam: qꝛ ſicut ydolatra ſubijcit ſe creature exteriori: ita etiã auarus nõ tñ eodẽ mõ: ſꝫ ydolatra quidẽ ſubijcit ſe creature exteriori vt exhibeat ei cultum diuinũ. Auarus autem ſubijcit ſe creature exteriori immoderate eam concupiſcendo ad vſum non tamen ad cultum. Et ideo non oportet ꝙ auaricia habeat tantam grauitatem quantam habet ydolatria. hec. Tho.

Oẽs ſapiẽtes auariciã deteſtantur nouẽ ratiõibꝰ. Pria rõ.

S. Tho. Quare auaricia cõparat ydolatrie.

Aliter ſꝫ Tho. Nota.

¶ Sed queſtio animum pulſat. Cum enim in alijs peccatis hõ finẽ ſuum ponat in creatura cui amore inheret: quare etiam in illis peccatis nõ dr hõ ydolatrare ſicut in pctõ auaricie. Huic queſtioni rñdet. S. Thomas in commento aureo ſuper epiſtola ad Eph. v. ca. lectione tertia ſic dicens: ydolatrare eſt aliquid exterius indebite colere. Nunc autem in alijs pctĩs ponitur finis in exterioribus quaſi in propria examinatione: ſed q̃ ponit finẽ in diuitijs, ponit in eis finẽ vt in re exteriori ſicut ydolatra. Sed nunquid auari honorẽ deo debitũ exhibẽtes creature realr ſunt ydolatre per ſe? Dico ꝙ non, quia in moralibus actus ſeu opera iudicantur ex fine. Ille ergo per ſe eſt ydolatra qui intendit per ſe cultũ exhibere creature. Hoc autem non intendit auarus per ſe: ſed p accidẽs. hoc eñ facit inquantũ ſupflue ⁊ inordinate diligit: ⁊ quid de tali. Non habebit hereditatem in regno xpi ⁊ dei. hec Tho. quapropter Innocẽtius in bello. de miſeria

Queſtio S. Tho. rñdet queſtioni.

Auarus ſic vere ydolatra.

Innocẽ.

conditionis humane ita inquit. Auaritia ſecundũ apl̃m eſt ido
lorum ſeruitus: quia ſicut idolatria ſeruit ſimulachro: ſic aua-
rus ſeruit theſauro. Nã ille cultũ idolatrie diligenter ampliat:
⁊ iſte cumulum pecunie libenter augmentat. Jlle cũ oĩ diligen-
tia colit ſimulachrum, ⁊ iſte cũ oĩ cura cuſtodit theſaurũ. Jlle
ſpem ponit in idolatria, ⁊ iſte ſpem ſuam cõſtituit in pecunia.
Jlle timet mutilare ſimulachrum, ⁊ iſte timet minuere theſau-
rũ hec. Jnnocẽtius. Et ſic patet q̃lr̃ auaritia ẽ idolorum ſeruitꝰ.

¶ Auaritia eſt inſatiabilis, ⁊ patitur rabiem. Jdõ deteſtãda ẽ.

Scdo auaritia a ſapientibꝰ deteſtat̃: quia eſt inſatia-
Auari- bilis ⁊ nũq̃ dr̃ ſufficit: ſed ſemꝑ egens velut ſitibũda
tia aſſi- ⁊ famelica rabiẽ patit̃. Jõ continue os aperit vt de-
milat̃ ſac uoret ⁊ comedat. Propterea comparatur auaricia
co pforã ſacco perforato qui nunquam poteſt repleri. Uel a-
to, ĩferno uaricia aſſimilatur inferno qui oĩa deuorat. Uñ Augu. in q̃dã
mari, ⁊ ſmone dr̃ ſi. auarꝰ velut infernꝰ oĩa deuorãs vellet nullũ hoĩez
igni. eẽ ⁊ oĩa ſolus poſſideret. Ul̃ auarꝰ aſſimilat̃ mari in quo oĩa flu
mina influũt: ⁊ tñ nõ redũdat. Ul̃ auarꝰ aſſimilat̃ idropico. Uñ
Moraliũ c. xiiij. dr̃ ſic. idropicus quippe q̃ amplꝰ biberit ãplꝰ
Auarus ſitit: q̃ oĩs auarus ex potu ſitim mlt̃iplicat, qui cũ ea q̃ appetit
ẽ velut i- adeptꝰ fuerit, ad appetenda alia amplꝰ anhelat. Qui eñ ꝯcu-
dropicꝰ. piſcẽdo plꝰ appetit huic ſitis ex potu creſcit. Hec Greg. Ul̃ aua
Gregori. ricia merito ꝯparatur igni. Quapropt̃ Greg. in. xv. lib. Morali-
um. c. xxxvj. dr̃. Auaricia deſideratis rebꝰ nõ extinguit̃ ſʒ auge-
tur. Nã more ignis cũ ligna q̃ ꝯſumit acceperit, excreſcit. ⁊ vñ
videtur ad momentũ flamã ꝯprimi inde paulo poſt cernit̃ dila-
tari. hec Greg. Hic Jſidorus in. ij. li. de ſummo bono. c. xlj. dicit.
Jſidorꝰ. Semper eñ auarus eget: q̃ñto magis acquirit tãto amplius
q̃rit. Nec ſolum deſiderio augendi excruciat̃, ſed amittẽdi metu
afficitur. Jnopes naſcimur in hac vita, inopes receſſuri de hac
Hieroñ vita. Si bona mundi huius peritura credimus: cur peritura tã
to amore cupimus. hec Jſidorus. Et hiero. ad ruſticum mona-
chum ait. Cum cetera vitia ſeneſcente homine ſeneſcant: ſola
auaricia iuueneſcit. Et iterum. Auaro tam deeſt quod habet
Chryſo. quam quod non habet: q̃ aut non habeat ꝯcupiſcit vt habita
metuit ne amittat. Et dum in aduerſis ſperat proſpera, in pro-
ſperis formidat aduerſa. hec. Hiero. etiam Chryſoſt. in lib. quod
nemo leditur niſi a ſeipſo: dicit ſic. Nam ⁊ ipſi diuites ſi etiam
totum mundum poſſibile eſſet poſſideri a ſingulis adhuc tñ in
deſiderio eius arderent. Pauperes vero dum cupiunt diuitibꝰ
equari, inſanabilem rabiem patiuntur, inſaniunt inſuriant. Et
idem morbus diuerſos ſingulis generat languores. hec Chry
Boetiꝰ. ſoſtomus. Boetius quoque perpulchre deſcribit inſatiabilita-
tem auaricie in ſecundo libro de conſolatione: metro ſecundo ſic
dicens.

¶Si quantas rapidis flatibus incitas.
Ponthus verſat arenas.
Aut quot ſtelliferis edita noctibus
Celo ſydera fulgent.
Tātas fundat opes ne retrahat manū
Pleno iā copia cornu
Humanū miſeras haud ideo genus
Ceſſat flere q̄relas.
Quamuis nota libens excipiat deus
Multi prodigus auri
Et claris auidos ornet honoribus
Nil iam parta videntur
Sed queſita vorans ſeua rapacitas,
Alios pandit hyatus. Hec Boetius.

Seneca.
Tullius

¶Uere lōga nr̄a deſideria increpat vita breuis. In caſſū multa portāt cū iuxta ē q̄ pergit. Jō Seneca in lib. de morib⁹ poſt Tulliū in lib. de ſenectute ait. Mōſtro ſilis eſt auaricia ſenilis Quid eni ſibi vult nō intelligo. Nā q̄d abſurdius vt dici ſolet q̄ꝫ q̄ minus reſtat vie eo plus viatici q̄rere. Et via deficiēte augere viaticū hec Seneca. Sꝫ q̄ſtio alm pulſat. Cur diuitie ꝛ tēpalia bona nō poſſunt ſatiare aīam rationalē. Pro reſpōſione hui⁹ q̄ſtionis nota p̄ter illa q̄ dicta ſunt in explanatiōe decimi p̄cepti, q꜡ diuitie tēporales ſunt finite corpore, ꝛ tranſitorie. Anima aūt rationalis eſt infinita ſua capacitate. Incorporea in ſua entitate: ſempiterna in ſua duratione. Jō nulla ꝯueniētia aut proportio adinuicē. Uel dic q꜡ aīa rōnalis aſſimilat figure triāgulari cū ſit formata ad imaginē ſctiſſime trinitatis. ſicut ḡ triāgulo cōpetit habere tres angulos: ita diuine eſſentie competit habere tres perſonas. Jbi enim in vna eſſentia ſunt tres perſone pater, filius, ꝛ ſpiritusſanctus. Similiter in aīa rationali ſunt tres anguli. tres potētie. ſ. intellect⁹, memoria, ꝛ voluntas. Nulla ergo res creata pōt ſatiare, aut replere aīam rōnalē: q꜡ etiā res diuerſarū figurarū vna non pōt aliā replere. Nā ſi accipiatur figura triāgularis ꝛ ponatur i ea ſperica nō replet ꝓpter hoc ipſa figura triāgularis ea q̄cūq꜡ alia figura nūquā poterit repleri figura triāgularis niſi a ſola figura triāgulari q̄ vniformiter replet angulos. Cū ergo mūdus celi aſtra, elemēta quoq꜡ terra aq̄ aer ignis ſine figura ſperica. vñ etiā ſe circūdāt orbiculariter: iō oīa bona huius mūdi tā elemēta q̄ꝫ elemētata ſunt quaſi vnius figure ſperice. Que oīa ſi ponerent i corde aīe rōnalis ſiue ſub poteſtate hoīs ſic vt ipſe hō oīm eſſet dñs: nō propter hoc eſſet contentus aut ſatiatus. Declarauit id modo cupiditas inſatiabilis magni Alexādri: de quo valerius maximus li. viij. li. c xv. de cupiditate glorie ita refert quod cum ipſe Alexander audiret ab anaxarco comite ſuo plures eſſe mundos prout acceperat a preceptore ſuo democrito: vehementer ingemuit Alexander. Jdeo dixit: ꝛ ſunt verba Valerij, heu me miſerū: q̄ nec vna

Aīa rōnalis nō pōt quieſcere in tēpalib⁹.

Aīa rōnalis aſſimilat figure triāgulari.

Oīa elementa ꝛ elemētata ſūt figure ſperice.

Quint⁹ quidē adhuc ſum potitus gloria. Propterea. Quintus curtius
curti⁹ & ſcribit q̄ quidā ex maximis natu dixit Alexādro. Si dij habitum
Alexan. corporis tui auiditati animi tui parē eſſe voluiſſent: orbis te nō
Juuena: caperet. Altera manu orientē, altera contingeres occidetē. Hic
lis de ale. Juue. in ſaty. illa que incipit. Oībus in terris, ita inquit.

¶ Unus pelleo iuueni non ſufficit orbis.
Eſtuat infelix anguſto limine mundi,
Ut gyare clauſus ſcopulis paruaq̄ ſeripho,
Cum tamen figuli munitam intrauerit vrbem,
Sarcophago contentus erit mors ſola fatetur.
Quantula ſunt hoim corpuſcula. Hec Juuenalis.

Sola tri ¶ Ex dictis patet q̄ diuitie ⁊ cetera bona tpalia nō pñt quieta=
nitas re: re, vel ſatiare appetitū aīe rōnalis. Sed hoc poteſt ſola trinitas
plebit diuinarū perſonarū: qꝛ ipſa eſt finis eius. Nā pater replebit me
aiam rō= moriā: filius intellectū: ⁊ ſpūſſanctus voluntatē. Et ꝑpterea in
nalē in nul ter oēs creaturas nulla altior, nulla dignior aia humana. Ideo
la creatu deus in nulla creatura plene quieuit niſi in homine. Quamuis
ra qeuit enim prima die creauerit naturā angelicā, celū ⁊ lucē: nō tñ qui
deus niſi euit in illis. Deinde ſecunda die creauit firmamētū, qḋ q̄dē di=
in hoie. uiſit aq̄s ab aq̄s. Noīe aūt firmamēti itelligitur octaua ſphe
ra. ſub q̄ cōtinēt̄ ſphere ſeptē planetarū Ex q̄ pꝫ, q̄ firmamētū
mediū eſt inter celū criſtallinū, ⁊ elemēta q̄ noīe aquaꝝ deſignā
tur. Nec tñ de⁹ in eo q̄euit, ⁊ ſic de ceteris creaturis quouſq̄ ſex
ta die creauit holeꝫ ad imaginē, ⁊ ſimilitudinē ſuā. Et tunc in eo
q̄euit. vñ Geñ. ſ. c. dr. Cōpleuitq̄ de⁹ die ſeptimo op⁹ ſuū qḋ fe
cerat, ⁊ req̄euit die ſeptimo ab vniuerſo opere q̄ patrarat. Hinc
Dauid. Dauid admirās excellentiam creature rōnalis: ait in pſal. viij.
Quid eſt homo q̄ memor es ei⁹, aut fili⁹ hominis quoniā viſi
tas eū. Minuiſti eū paulomin⁹ ab angelis gloria, ⁊ honore co
naſti eū, ⁊ ꝯſtituiſti eū ſup opera manuū tuaꝝ. ⁊ Job. vij c. Quid
Job: eſt homo, qꝛ magnificas eum aut quid apponis erga eum cor
tuū. Ex dictis patet, q̄ appetitus hominis non poteſt ſatiare
Seneca. in hac vita: ideo debet regulari per imperium rationis. Propte
rea Seneca in prouerbijs ait. Pecunie oportet imperare nō ſer
uire: pecunia ſi vti ſcias ancilla eſt: ſi neſcias domina.

¶ Auaricia eſt cauſa omnium ſcelerum.

Tertio auaricia eſt deteſtabilis: qꝛ ex illa fere om=
nia ſcelera perpetrāt̄: vt furta, piuria, homicidia,
Chryſo. adulteria, ſacrilegia, ſimonie, diſcordie, ⁊ huiuſ=
modi. vnde Chryſ in. iij. lib. contra impugnantes
vitā monaſticā dicit ſic. Qui enim pecunie amore
rapiuntur inuidi quoque nequam: dei errantes
periuri, temerarij, audaces, inuerecundi. imprudentes, ingra=
ti. Mala deniq̄ omnia ſint neceſſe eſt. Uñ horū omnū teſtis fi=
deliſſimus eſt beat⁹ Paulus qui radicē oim malorū cupiditatē
eſſe dixit. Quod ipſuꝫ xp̄s ante manifeſtauit cū impoſſibile eē aſ

ferret eũ ſeruire deo, ꝙ illi vitio eſſet obnoxius hec Chry. ⁊ Iuue
nalis ꝙ vt ait hie. i epl'a ad Thera de ſua circũciſiõe d'r ppha cõ Iuuena
ſiliũ. Hic poeta in ſatyra ſexta d'ſic. P'ma peregrinos obſcena pe lis,
cunia mores. Intulit: ⁊ turpi fregerunt ſecula luxu.
Diuitie molles. Hec Iuuena. Et ſic p3 ꝙ auaricia eſt radix oı̄3
pctõꝝ: q2 ex pecunia hõ acq̃rit facltatẽ ꝑpetrãdi oĩa pctã.

Auaricia eſt deteſtabilis. q2 corpus deſtruit.

Quarto auaricia eſt pctm̃ deteſtabile: q2 corpus euiſcerat. nã diuitie acq̃runt cũ labore: poſſidentur cum timore, amittunt cũ dolore. Uñ auari laborãt in acquirẽdo ⁊ aliȷ̃ in labores eorum ſepe intrant. Et aliquando fures ⁊ latrones plerumq3 diripiunt. Aut fi
liȷ̃ rebelles, vel aliȷ̃ heredes. Iſti ſunt ſimiles arãnee que telam
operando pro muſcis accipiendis ſeipſam euiſcerat. Hinc Salo
mon puer. xxiiȷ̃. Noli laborare vt diteris: ſed prudẽtie tue po Salomõ
ne modum. Et iterum ibidẽ. Non erigas occulos tuos ad opes
quas habere non potes. Propterea diuus Hiero. hortatur nos
ad cõtemptum rerum mundanarum in epl'a ad Theſiphonem
vrbiũ: q̃ q̃dem epl'a incipit. Preſumptionem meam excuſare Hieroni.
conarer. vbi dicit ſic. Cõſideremus ꝙ in hac terra hoſpites ſu
mus ⁊ peregrinorum more pro diebus nouiſſimis habitamus.
Uos enim de hoc mundo eſtis: ẽ2 nobis. Qui ergo in aliena ſa
tagimus. Quid turbamur. Nemo in deteriori ⁊ extranea patria
plus eligit poſſidere q̃3 in ſua. De his tm̃ ſollicitudinem habe
re debemus ⁊ curam que nobiſcũ transferre poſſumus. Ambiãt
terrena gẽtiles quib9 eccleſia nõ debẽtur. Cõcupiſcant preſen Nota
tia qui fatura non credunt. Chriſtianis diuitie, ⁊ hereditas ſit aur. ſen
diuinitas Chriſti. Nec enim debent egre ferre quaſi minus a ce tentiam.
teris habeãt qui auctorem oim perceperunt. Supereſt vt acce
ptum in corde deum honorẽt obſequiȷ̃s operibus colant: ſermo
ne ſemper ⁊ cogitatione fateantur vt in aduentu eius non cum
contumacibus ⁊ contemptoribus puniantur: ſed cum ſanctis ⁊
deũ timẽtib9 coronẽtur. hec hier. Qua ſentẽtia aperte datur in
telligi ꝙ amor inordinatus rerũ tpaliũ debet ratione regulari.

¶ Auaricia eſt cõtra deum ⁊ proximũ: ideo eſt fugiẽda.

Quinto auaricia merito eſt fugienda: quia eſt contra deum, contra proximum, ⁊ contra ſeipſum. vt dicit S. Thomas in. ſ. ȷ̃ q. cxviiȷ̃. arti. j. in reſpõſione ad S. Tho.
ſ. argu. Primo auarus peccat cõtra deum inquantum propter bonum temporale diuitiarum contem
nit bonũ eternum. Secundo auarus peccat in proximum: quia
plus debito accipit, ⁊ conſeruat pecunias, ⁊ alia bona tempo
ralia in damnum et nocumentum proximorum. Si ergo
homo plus debito modo acquirit diuitias vel conſeruat: tunc
directe peccat in proximũ. Q2 in exterioribus diuitiȷ̃s nõ poteſt

vnus hõ ſupabũdare niſi alteri deficiat. Nõ eſt em̃ poſſibile vt
Boetius bona tp̃alia poſſint ſimul poſſideri a mł̃tis. vt dt ſctũs Thomas
ibidẽ. hinc Boetius in. ij. lib. de cõſola. pſa. v. dt ſic. O igit̃ angu
ſtas inoſpecꝫ diuitias quas nec hr̃e totas pluribus lꝫ. nec ad
Auarus quẽlibet ſine ceterorum pauptate nõ veniunt. Hec Boe. Tertio
peccat cõ auarus peccat cõtra ſeipm̃. Qꝛ vt dt Tho. deordinat̃ ei⁹ affect⁹
tra ſei- lꝫ nõ deordinat̃ corpus ſicut p vitia carnalia. Suſtinet em̃ aua
pſum. rus mł̃tos labores ⁊ q̃plura incõmoda: iõ dt Greg. Oẽs hui⁹
ſeculi dilectores in rebus terrenis fortes ſunt: in celeſtib⁹ debi
les. Nam ſepe tamen nuditatẽ dilectionem ſuſtinent earum re
rum ſe per abſtinentiã cruciãt, ad quas adipiſcendas feſtinant.
hinc hie. ad ruſticum monachũ in epł̃a q̃ incipit. Nihil xp̃iano
felicius cui promitũtur regna celorum dt ſic, Si negociatores
ſeculi tanta ſuſtinent vt ad incertas perituraſcꝫ diuitias perue
niãt, ⁊ ſeruent cũ animi diſcrimine que multis periculis q̃ſierũt.
Quid Chriſti negociatori faciendũ eſt? Hec Hieronimus.

Auaricia mentem ſuffocat, ⁊ animam maculat.

SExto auaricia eſt fagienda: qꝛ mẽtem ſuffocat, aiam
maculat; ⁊ totum hoiez diſtrahit. Unde Grego. in.
xiiij. lib. Mora. c. lxxxvj. dt ſic. Per plumbum nãqꝫ
cui⁹ natura grauis eſt ponderis pctm̃ auaricie ſpãli
ter deſinat̃: qꝛ mentẽ quã infecerit ita grauẽ reddet
vt ad appetẽda ſublimia attolli nequaq̃ poſſit. Hec Gre. Pro
Grego- pterea, antiq̃ philo, contẽnebant diuitias, ne mens eorũ a cogni
rius. tione veritatis tam naturalis phie q̃ aſtrologie diſtraheretur.
vnde Hier. ad iulianum de filijs ⁊ vxore defunctis in epł̃a que
incipit. Filius meus frater tuus Anthonius dt ſic. Cõtemnis
aurum. Contẽpſerunt ⁊ mł̃ti phi ex quibus etiam vnus vt cete
ros ſileã multarũ poſſeſſionũ p̃ciũ piecit in pelag⁹ dicẽs. Abite i
pfũdũ male cupiditates: ego vos ſubmergã ne a vobꝭ mergar.
Etiã ad paulinũ pbr̃m de iſtitutiõe monachoꝝ epł̃a icepit. Bo
n⁹ hõ de bono cordis theſauro dt Socrates ille thebanus hõ
quõdã ditiſſim⁹ cũ ad philoſophatũ athenas pgeret magnũ au
ri põd⁹ abiecit: nec putauit ſe poſſe ⁊ virtutes ſimul ⁊ diuitias
poſſidere. Et ad ruſticũ monachũ epł̃a q̃ icipit. Nihil xp̃iano fe
lici⁹: ita inq̃t. Juxta miſerias hui⁹ tpis vbicꝫ gladios ſeuiẽtes,
ſatis diues eſt q̃ pane nõ idiget: nimiũ potẽs eſt q̃ ſeruire nõ co
git̃. Itez Hiero. ad ſaluinã de morte Nebridij epł̃a incipit. Ve
reor ne officium putet̃ ambitio; dt ſic. Nec diuiti obſunt opes ſi
eis bñ vtat̃. Nec pauperem egeſtas cõmẽdabiliorẽ facit ſi inter
ſordes ⁊ inopiã pctã non caueat, hec Hiero. Sꝫ nota ad maio
rem euidẽtiam eorũ q̃ dicta ſunt eã ſniam diui Hiero. ſcribẽtis
ad pãmachiũ in epł̃a cõſolatoria de dormitiõe Pauline vxoris
epiſtola incipit. Sanato vulneri: vbi dicit ſic. Non eſt ſatis per
fectoꝝ conſummato viro opes cõtemnere, pecuniam diſſipare, ⁊

ꝯtoſcere qđ in momēto ⁊ ꝑdi, ⁊ inueniri pōt. Fecit hoc ſocrates thebanus, fecit antiſtenes, fecerūt plurimi, quos vitioſiſſimos legimus: plus dz xp̄i diſcipulꝰ p̄ſtareq̨ mūdi ph̄s gl̄ie ſaialis, ⁊ ꝑplaris aure ac rumore venale mancipiū. Tibi nō ſufficit opes ꝯtēnere: niſi xp̄m ſequaris. Chriſtū aūt ſequit̄, qui pc̄tā dimit-tit, ⁊ v̄tutū comes eſt. Hec Hiero. hinc Lactātius in. v. lib. diui-narum inſtitutionū. c. xvj. dicit ſic. Diuitie q̄z nō faciūt inſignes: niſi quos pñt bonis opibus facere clariores: diuites em̄ ſunt nō q̄ diuitias hñt: ſed q̄ vtunt̄ illis ad oꝑa iuſtitie. Et q̄ pauperes videntur: eo tñ diuites ſunt, q2 ⁊ egēt ⁊ ꝯcupiſcūt nihil. Cū igitur ⁊ liberi ſeruis, ⁊ diuites paupibꝰ humilitate animi pares ſu-mus: apud deū in v̄tute diſcernimur, tāto q̄ſq̨ ſublimior eſt q̄to iuſtior. hec Lactan. ⁊ tandē Lactātiꝰ in p̄ncipio p̄mi lib. diuinaꝝ inſtitutionū oſtēdit q̄tus fuerit amor inq̄rēde v̄itatis apud an-tiquos, q̄ nō ſolū opes, diuitias, honores, patriā, ⁊ voluptates: ſ edēt publicas ac priuatas actiōes, ⁊ cuncta q̄ aiam diſtrahūt ꝯtemnebāt: vt magis ac magis ad ſtudiū ſapiētie expediti inue-nirentur. Uerba Lactātij ſunt hec. Magno ⁊ excellēti ingenio viri cū ſeſe doctrine penitus dediſſent q̄cq̄d laboris poterat im-pendi: ꝯtēptis oībꝰ publicis ⁊ priuatis actionibꝰ ad inquirēde v̄itatis ſtudiū ꝯtulerūt: exiſtimātes multo eſſe p̄clarius hūana-rum diuinarumq̨ rerū inueſtigare ac ſcire rationē, q̄ inſtruen-dis opibus, aut cumulādis honoribus inherere. Quibus rebus q̄m fragiles tenereq̨ ſunt, ⁊ ad ſolius corporis pertinēt cultum nemo melior: nemo iuſtior effici pōt. Erant quidē illi veritatis cognitione digniſſimi: quam ſcire tantopere cupierunt, atq̨ ita vt eā rebus oībus anteponerēt. Nā ⁊ abiecitiſſe quoſdā res fami-liares ſuas, ⁊ renuntiaſſe vniuerſis voluptatibus cōſtat: vt ſo-lam nudāq̨ virtutū nudi expeditiq̨ ſequerentur. Tamen apud eos virtutis nomen aut auctoritas valuit: vt in ea omne ſummū bonum predicarent. Hec Lactantius. Ex quo patet ꝙ auaritia fugienda eſt: quia mentē ſuffocat ⁊ totum hoiem detrahit.

Lactan.

Lactan.

¶ Auaritia contrariatur nobiliſſimis virtutibus.

SEptimo auaritia fugiēda eſt: q2 contrariat̄ nobiliſſi-mis v̄tutibus. Eſt em̄ cōtraria mīe, clemētie, dilectio-ni ac pietati, que dñr regie virtutes. Et ſunt maxime inter oēs que ad ꝑximū pertinēt. vñ ſup illud. j. ad Tim. iiij. c. Pietas ad oīa vtilis eſt glo. Ambro. dicit ſic. Oīs ſumma xp̄iane diſcipline in mīa ⁊ pietate cōſiſtit: quam quidē miam qui habuerit ⁊ ſi lubricū patiat̄ vapulabit q̄dem: ſed nō peribit. hec Ambro. Et ideo Chryſoſt. volēs nobis oſten-dere quāte ſeueritatis ac crudelitatis ſit auaritia in libro, ꝙ ne-mo ledit̄ niſi a ſeipſo dicit ſic: intantū amor pecunie oēm aiam fatigat: vt neq̨ amicitiaꝝ, neq̨ ꝓpinquitatis interdū, etiā nec coniugis aut filioꝝ det mori locū: quibus affectibus inter hoies

Paulus.

Chryſo.

Auari-tia ſoluit oīa iura hūana et diuina.

nihil ꝓfertur. Amor aũt pecunie oia hec humi deijcit: pedibus cõculcat: ⁊ velut quedã fera ⁊ crudelis dña oim corda poſſidet, ⁊ tyrãnica dñatione deuincit. Seuit vt barbarus: ferit crudeliter vt tyrãnus: debachatur impudẽter: vt meretrix nuſꝗ̃ miſeretur nunꝗ̃ pudet. Adeſt vbiqꝫ dura vbiqꝫ terribilis dira clemẽs: impia truculenta. Et cũ lupis ⁊ vrſis ac leonibus ferocius ſeuiat. Suauis tamen videtur hoibus ⁊ amabilis. Et quid dico ſuauis. Melle ipſo ⁊ fauis dulcior. Hec Chryſoſtomus. Qua ſententia aperte datur intelligi, ꝙ auaritia eſt contraria miſericordie, clementie, ac pietati, que ſunt regie virtutes.

¶ Auaritia reddit hominem exoſum.

Boetius.

Marcus Tullius.

OCtauo auaritia merito horrẽda eſt: quia reddit hominem cunctis exoſum. At cõtra, liberalitas hoiem facit gratũ deo ⁊ hoibus. vnde Boetius in. ij. lib. de cõſolatione. proſa. v. dicit ſic. Siquidẽ auaritia ſemper odioſos claros largitas facit ⁊ Marcus Tulli⁹ in. j. lib. de officijs, ita inquit. Liberalitate nihil nature hominis accõmodatius. Et iterum in eodẽ lib. ait. Et ꝗ̃ꝗ̃ ois virtus nos ad ſe alliciat faciatqꝫ: vt eos diligamus in quibus ipſa ineſſe videatur: tamen iuſticia ⁊ liberalitas id maxime efficit. Iterũ ibidem ſic dicit. Nihil eſt tam anguſti animi tamqꝫ parui, ꝗ̃ amare diuitias. Nihil honeſtius magnificentiuſqꝫ ꝗ̃ pecuniam contemnere. Et in ij. lib de officijs, ita inquit. Liberales aũt ſunt qui ſuis facultatibus, aut captos a ꝑdonibus redimũt, aut es alienum ſuſcipiunt amicoꝝ cauſa. Aut in filiarum collatione adiuuant. Aut opitulãtur vel in re querẽda vel augenda hec Marcus Tullius.

Rõ q̃re auaritia reddit hominẽ cũctis exoſum.

Ratio autem quare liberalitas reddit hoies claros gratioſos ac famoſos poteſt aſſignari ex eo ꝙ ratio bonitatis maxime pertinere videtur ad liberalitatem: quia bonum ſm Dionyſium eſt ſui ipſius diffuſiuũ. Ideo ſm Ambroſium iuſtitia cenſuram tenet, liberalitas bonitatẽ. Liberalis eñ bona ſua diffundit dando alijs: ⁊ ſic homo liberalis aſſimilatur deo, qui eſt maxime liberalis: quia vt dicitur Iaco. j. cap. Dat omnibus affluenter ⁊ nõ improperat.

Seneca.

Hinc Seneca in lib. de bñficijs ait. Officium liberalitatis eſt oĩ petenti dare, deos imitari. Si deos imitaris dat etiam ingratis. Nam ⁊ ſceleratis ſol oritur, ⁊ piratis maria patent.

Hieroñ.

Et diuus Hieronymus in epiſtola ad demetriam, que quidẽ epiſtola incipit. Si ſummo ingenio pariqꝫ fretus ſcientia. Ita inquit. Non eſt enim quod ſic homines Deo faciat amabiles: vt pietas mentis, ⁊ bonitas que tota in chriſtiano eſſe debet: vt etiã malis abundet per bonos ⁊ malos, ⁊ pluit ſuper iuſtos ⁊ iniuſtos Hec Hieronymus.

Nota de Tito filio Veſpaſiani.

Et propterea Titus Imperator filius Veſpaſiani dicebatur delitie humani generis, eo ꝙ fuit valde liberalis: et humanus clemens, et dulcis. Nam cum vna die nil dediſſet alicui, dixit baronibus ſuis. Chariſſi-

mi hunc diem perditionis,quia nil boni alicui dedimus:liquet ergo ꝙ auaritia exoſos ſed liberalitas gratos,⁊ amabiles facit.

℄ Auaritia generat multas ſceleratas filias.

NOno auaritia fugienda eſt: quia generat multas ſceleratas filias que animam pec catricem ſeducere conantur. Sũt autem iſte filie numero ſeptem: vt dicit Grego.in xxx.lib.mora.ca.xxxiij. Et Thom.in.ij.ij. q.c.xviij.ar.viij. Quarũ prima dicitur obduratio cordis contra miſericordiam que fit omittendo eleemoſynam. Hec filia vocatur ab Iſido.inhumanitas. Secunda dicitur inquietudo:hec ingerit homini ſollicitudinẽ ⁊ curas ſuperfluas:quia vt dicitur Eccleſia.v.c. Auarus non implebitur pecunia. Et Iuuenalis. Creſcit amor nummi quãtum pecunia creſcit. ℄ Tertia dicitur violentia:hec fit nocendo alicui palam vel occulte. Hec filia ab Iſido.vocatur rapacitas. Hinc Greg. in.xv.lib.moral.cap.xxxv.dicit ſic. Si igitur tanta pena multatur qui non dediſſe ſua conuincitur, qua pena feriendus eſt qui redarguitur aliena abſtuliſſe. Et Aug.in lib.de verbis domini ait. Si in ignem mittitur qui non dedit rem propriam: vbi putas mittendus erit qui inuaſit alienam. Si cum diabolo ardet qui nudum non veſtiuit: vbi putas arſurus eſt qui expoliauit. ℄ Quarta filia auaritie vocatur periuriũ. Nã auarus vt poſſit lucrari excedit in ſermone ⁊ aliquando vtitur periurio:quod ſepe euenit inter ementes ⁊ vendẽtes. Hinc Chryſ.ſuper illud Mat.v.cap.dico vobis non iurare omnino dicit ſic. Nemo eſt qui frequenter iurat quin aliqñ dum loquitur nõ periuret. Sicut qui cõſueuit multa loqui aliquando loquitur importuna. ℄ Quinta dr fallacia:que fit per verba decipientia in occulto. Unde Augu. in lib.de diffinitionibus:dicit ſic. Fallacia eſt per quã motibus deceptoriis veritas palliata, vel odium alterius, vel proprium commodum intenditur. ℄ Sexta dicitur fraus que eſt deceptio perfecta. hec fit in preſentia illius qui decipitur. Ideo Seneca in prouerbiis ait. Fraus eſt accipere quod nõ poſſis reddere. Repelli ſe homines facilius quã decipi fuerunt. ℄ Septima dicitur proditio que eſt idem quod deceptio que fit in abſentia decepti. Sunt alij qui ponunt multo plures filias auaritie,que tamen reducuntur ad ſeptem.

Gregor. S.Tho. Gregor. Auguſt. Chryſo.

℄ Unde verſus.

℄ Auarus fallit:perquirit turpia lucra.
Uſuras torquet:proditio vel ſymonia.
Periurus ſequitur furtum nec mente quieſcit.

℄ Et ſic patent q̃ ſub breuibꝰ de pctõ auaritie occurrũt ſcribẽda,pro correctione vite melioris,languentis ac ſitiẽtis anime.

Duplr accipiť luxuria. Hieroñ.

¶ De peccato luxurie.

Luxuria dicitur a luxos grece quod latine dicitur ſo
lutio. vñ luxurie nomē dupliciter ſumitur. Uno mō
large pro qualibet ſuperfluitate, vel abūdātia, vel
magnificentia nō ſolū rerū corporaliū: ſed etiā ſciē
tie ⁊ virtutis. Sicut hier. accipit in ep̄la ad helio
dorum ep̄m de epitaphio nepotiani ep̄la incipit Grādes mate
rias pua ingenia nō ſufferūt. Ibi enī collaudans p̄clara ingenia
ita inq̄t. Quō enī lete ſegetes, ⁊ vberes agri inter dū culmis ari
ſtiſq; luxuriāt. Ita p̄clara ingenia, ⁊ mēs plena v̄tutib⁹ in varia
rū artiū redūdat elegātiā. Uñ ⁊ apd̄ grecos phs ille laudatur q̄
omne quo vteretur vſq; ad pallium, ⁊ anullū manu ſua factū
gloriat⁹ eſt. Hec Hiero. etiā ad Galat. v. c. gloſa dr̄, q̄ luxuria ē
quelibet ſuperfluitas. Alio modo nomen luxurie ſumiť ꝓprie ⁊
ſtricte ꝑ inordinatione circa venerea. Uñ Iſid. in x. lib. Ethi. dr̄

S. Tho.

q̄ luxurioſus q̄ſi ſolut⁹ in voluptates dr̄. eo q̄ voluptates ve
neree aiaꝫ hoīs a vigore rationis maxime reſoluūt. Et iō ſan
ctus Tho. in. ij. ij q. cliij. ar. j. in reſponſione ad. j. argumentum

Quid eſt luxuria.

dicit ſic. Luxuria principaliter q̄dē eſt in voluptatibus venere
is q̄ maxime, ⁊ precipue animū hominis reſoluūt: ſecūdario au
tē dr̄ in quibuſcūq; aliis ad exceſſum pertinentibus. hec Tho.
Sic pariter hoc nomē libido, ⁊ ſi aliis materiis extendať: vt li
bido vlciſcendi, libido dominandi, ⁊ huiuſmodi: vt dicať libi
dinoſus ex eo q̄ facit illud quod libet. Specialiter tñ dr̄ libido

Auguſt.

eē in venereis voluptatib⁹. Sic ergo loquendo ꝓpē luxurioſus
dr̄ ſolutus in voluptatibus, ⁊ in libidine prōptus. Idcirco lu
xuria hoc mō diffinitur ſic. Luxuria eſt immundis deſideriis
veniens lubrica mentis ⁊ carnis ꝓſtitutio. Vel luxuria ē libidi
noſe voluptatis appetitus. Intellige hic appetitum q̄ ex conſen
ſu rōnis: q2 talis eſt pctm̄ mortale. Hinc Aug. in libello de ho
neſtate mulierum dicit ſic. Volūtas prona faciendi reputať ꝓ
ope facti. Dicitur aūt peccatū mortale libidinoſus appetit⁹, qñ
rō hominis non ꝓhibet hmōi appetitum cū poſſet illū ꝓhibe
re. Propterea dicit Aug. q̄ luxuria nō eſt vitiū corpoꝝ pulchro
rum vel ſuauium: ſꝫ aīe ꝑuerſe amātis corporeas voluptates,
neglecta temperantia qua optamur ſpūalib⁹. Ul' luxuria ē inor
dinatus appetit⁹ venereoꝝ. Appetit⁹ dr̄: quia omne pctm̄ prin

Ōis vſus venereoꝝ extra matrimonium eſt mortal peccat

cipaliť conſiſtit in appetitu ſeu voluntate. Inordinat⁹ ēt dr̄ qñ
eſt ꝯ rationis ordinem. Si enim appetit⁹, vel vſus venereorum
fuerit ſm̄ rationem: puta in debito actu coniugali: tūc nō eſt lu
xuria neq; pctm̄: ſed quocūq; aliter fiat extra limites matrimo
nii ſemper eſt pctm̄ mortale: q2 directe eſt ꝯtra illud p̄ceptum di
uine legis. Non mechaberis. Noīe aūt machie oīs illicitus con
cubitus ꝓhibitus intelligiť: vt dictū eſt ſupra in explanatione
ſexti precepti. In q̄ plura notabilia dicta ſūt. Ratio autem quare

rois actus luxurie deliberat⁹ ex̄ matrimoniū ſit pctm̄ mortale.
aſſignat̄ a ſctō Tho.in ij.ij.q.cliij.vbi dicit ſic Quāto aliq̄d eſt
magſ neceſſariū tāto magis op⁹ vt circa illud rōis ordo ſeruet̄.
Et per ꝯn̄s magis eſt vitioſum ſi ordo rōis ꝑtermittit̄. Uſ⁹ aūt
venereoꝝ ſicut dictū eſt valde neceſſari⁹ eſt ad bonū cōe qō eſt
ꝯſeruatio hūani gn̄is.Et iō circa hoc maxie attēdi dꝫ rōis ordo.
Et p ꝯn̄s ſi q̄d circa hoc fiat ꝑterq̄ rōis ordo hꝫ,vitioſum eſt.
hoc aūt ptinet ad rōez luxurie: vt ordinē ⁊ medū rōis excedat
circa venerea.Et ideo abſq̄ dubio luxuria eſt pctm̄.hec Tho.
immo luxuria eſt vnū vitiū capitale:qꝛ ex illo hō ꝓcedit ad mlt̄
ta pctā ꝑpetranda,que oia ex illo vitio tāq̄ ex pncipali oriri
dicunt̄: vt dicit b. Thom̄. ibidem in ar. ſequēti. ¶ Conſequēter S.Tho.
ſcire oporteret ſm b m̄ Thom.in .j.ij q.lxxiij.ar.v in rn̄ſione ad Diabol⁹
iij.arg.ꝙ diabolus dicitur maxie gaudere de pctō luxurie.Ratio maxime
huius aſſignatur a ſctō Tho.ibidem.Ex eo ꝙ pctm̄ luxurie eſt gaudet
maxime adherentie ⁊ difficile homo ab eo eripi pōt.Inſatiabi= de pctō
lis q̄ppeteſt appetitus delectabiliū,vt dicit ph̄s in iij.Ethicorū. luxurie.
Hinc Hieronymus in ep̄la ad amandum de diuerſis q̄ōnibus
noui teſtamēti.Epiſtola incipit.Breuis ep̄la longas non valet
explicare queſtiones,dr ſit Furtum,homicidium,rapina,piu=
rium,⁊ hꝭ ſimilia poſt factum penitudinē habēt,⁊ licet inuitet
lucrum tn̄ mordet conſcientia.Uoluptas ſola ac libido etiā in
ipſo tempore penitēdi ꝑteritos ſtimulos patit̄,⁊ titilationē car
nis ⁊ incentiua peccati.Ut per hec que corrigi cupimus cogitā=
tes rurſum ſit materia delinquendi.hec Hieron̄.hinc Grego.in
mora.ait.Ex quo luxuriā ſemel mētē alicuius occupauerit: vix Grego.
eum bona cogitare permittit.Sunt enim deſideria viſcoſa: qꝛ
ex ſuggeſtione oritur cogitatio:ex cogitatione affectio:ex affecti
one delectatio,ex delectatione conſenſus,ex conſenſu operatio,
ex operatione conſuetudo,ex conſuetudine deſperatio:ex deſpe=
ratione peccati defenſio,ex defenſione gloriatio,ex gloriatione Auguſti.
damnatio.hec Greg.Iō Aug.in libello de honeſtate mulierum Hieron̄.
dr ſic.Inter enim oia xp̄ianoꝝ certamia ſola dura ſunt ꝑlia ca=
ſtitatis,vbi quotidiana pugna ⁊ rara victoria.Et Hier.ad pā
machium in ep̄la ꝯſolatoria de dormitiōe poline vxoris.Que=
quidem epiſtola incipit.Sanato vulneri dicit ſic.Scit hoſtiſ an
tiquus maius continentie q̄ nūmoꝝ eſſe certamen. Facile ab=
ſcitur quod heret extrinſecus,inteſtinum bellū periculoſius ē.
Hec Hiero.Lactantius quoq̄ in.vj.li.diuinarū inſtitutionū.c.
xxiij.ita inquit.Cū cogitaſſet deus duoꝝ ſexuum rōez attribuit
ipſis vt ſe inuicē appeterēt,⁊ cōiunctione gauderēt.Itaq̄ ardē=
tiſſimam cupiditatem cunctoꝝ animantiū admiſcuit corporib⁹:
vt in hoc affectus auidiſſime reuerentur eaq̄ ratione propagari
⁊ multiplicari genera poſſent.Que cupiditas ⁊ appetentia in
homine vehementior ⁊ acrior inuenitur,vel qꝛ hominum mul

titudinem voluit eſſe maiorem, vel quoniam virtutem ſoli homini dedit: vt eſſet laus ⁊ gloria in coercēdis voluptatibus, ſua abſtinentia. Scit ergo aduerſarius ille noſter quanta ſit vis huius cupiditatis quā quidam neceſſitatem dicere maluerūt, eāq; a recto ⁊ bono ad malum, et ad prauū afferunt. Hec Lactan. Ptz itaq; ꝙ dura ſunt prelia caſtitatis. His dictis duo nobis de horrendo luxurie vitio declaranda occurrunt. Primū eſt de nocumentis luxurie. Secundū vero de remediis eiuſdē pcti.

Quot nocumenta infert homini luxuria q̄ ad corpus.

Luxuria maxie nocet corpi, ⁊ aie ꝟtutib⁹, ⁊ reb⁹ tpalib⁹.

CIrca primum ſcire debes, ꝙ luxuria infert homini varia ac multiplicia nocumenta, ⁊ quantum ad corpus quantum ad animam, ⁊ quantum ad virtutes ⁊ quantum ad bona temporalia. Primo eñ nocet valde humano corpori: qꝛ diſponit illd̄ ad varias egritudines atq; diuerſas inducit infirmitates, ⁊ vitā hois abbreuiat. Ratio huius eſt. Nā dicūt doctores medicine precipue Galienus. Cōplexio ſeminis eſt calida, ⁊ hūida, generat̄ eñ ex claro, ⁊ puro ſanguine quo pꝛicipalia, ⁊ ꝓpria paſcūt̄ ac ſubſiſtāt̄ mēbra. Uñ in ei⁹ euacuatione ſi q̄s ꝑ actus turpes modum trāſgredit̄, nō ſupeſt ſanguis quo paſcūt̄ mēbra. Jdeoq; ꝟtus hominis debilitatur. corpus deſiccat̄, ⁊ plures defectus ac varie egritudiens ſequūt̄ ſciatice, podagre, paſſiones yliace, dolores ſtomachi, vertigines capitis. Inter oīa aūt mēbra corpis hūani maxime nocet coitus ſtomacho: oculis, ⁊ cerebro: vt dicitur in libro problematum. Nō enim vt ait Gallienus procedit a membris ſolus humor: ſed etiam ſpūs vitalis per arterias exit cum ſemine. Ideoq; non eſt mirum ſi ille qui deditus venereis voluptatibus debilitatur: qꝛ dum corpus euacuatur vitalis quoq; virtus minuitur. Et propterea teſte Hugone. Luxuria eſt immoderata carnis petulantia, dulce venenum, importuna lues, perencioſa potio. Que humanum corpus debilitat, ⁊ viris animi robur eneruat. Et iterum. O extrema libidinis turpido que nō ſolum mentem effeminat: ſed totum corpus eneruat. Non ſolum maculat animā: ſed fedat perſonā. Et idcirco q̄ caſtitatem obſeruat diutius conſeruatur in vita. Unde ſm̄ Galienum eunuchi diutius viuūt. Etiā aīalia caſta ſunt lōgioris vite plurimū. Nā elephātes: vt d̄t magnus Arbertus in. xxij. lib. de aīalib⁹ dicunt̄ eſſe aīalia caſta, ⁊ adulteria neſcire. Sunt alij q̄ dicūt ꝙ elephas eſt animal mire caſtitatis: ita vt ſi perdat coniugem nulli copuletur. Biennio autem portat fetus nec amplius q̄ͣ ſemel gignit. Sed nec plures: ſed tantum vnum, viuit autem trecentis annis. Econtrario autem animalia multū coeuntia ſunt breuioris vite: vt patet de paſſeribus. De qb⁹ d̄t Albert⁹ magnus in. xxiij. lib. de aīalib⁹, ꝙ paſſeres ſunt valde multi coitus ⁊ generationis: ita quod vnus paſſer in vna hora forte vigeſies

Nota rō nē natu.

Luxuria nocet ſtomaco ocłis, ⁊ cerebro.

Hugo.

Idem.

Qui caſte viuit diuti⁹ cōſuat̄ in vita.

Aīalia mł̄tū coeūtia ſūt breuiorꝫ vite.

coit. Et caro eius ad libidinē incēdit, ⁊ cōſtipationē inducit, cali
da em̄ eſt, ⁊ ſicca. Paſſeres aūt parū viuunt ꝓpter coitū, ⁊ mobi
litatē q̄ exiccant in eis hūidū vitale. Etiā in libro de pomo legit̄,
ꝙ Ariſtoteles phoꝝ p̄nceps in mortis articulo carnis illecebras
ac turpes actus redarguēs, inter cetera dixit, ꝙ q̄ multū vtitur
voluptate venerea inuertat corpus ſuū, ⁊ ſubſtātiā ſuā macilē=
tat. Sapiēs eſt qui deſpexit, ⁊ odinat hmōi delectationes, q̄ ſunt
deſpectiue ⁊ viles. Exultare em̄ debuit i tp̄e, quo aīa ſua appro
pinquauit creatori ſuo. Ex dictis ptʒ ꝙ coitus imoderatus debi
litat corpus. Nā vna pollutio equalet q̄dragesies tāto ſangui=
ni vn̄ accidit in aliquo multū coeūte: vt ſanguinē loco ſeminis S. Tho.
emittat: vt dicit S. Tho. in. iiij. lib ſen. diſ. iij. q. v. ar. j. Et Ariſtot. Ariſtote
in. xv. lib. de aīalibus. Propterea multi q̄ hmōi feces luxurie ſe= les.
quuntur in rabidas febres, ac mortales egritudines ſepius inci
dunt Multi q̄ʒ ex hoc turpi ac brutali exercitio mortui ſunt. vn̄
in chronica Martiniana d̄r ꝙ q̄dā in magna dignitate ꝯſtitutꝰ:
deditus luxurijs cū meretrice inuētus eſt mortuꝰ. Etiā Amō fi=
lius dd captꝰ carnali amore ſororis ſue Thamar grauiter infirma
tus fuit: vt ptʒ ij Reg. xiij. c. Sic pariter filiꝰ p̄fecti romani ardēs
libidine infirmatꝰ eſt: ⁊ volēs ꝯſeq̄ effectū turpitudinis ſue a dia
bolo ſuffocatꝰ eſt: quē mirabilr̄ ſuſcitauit btiſſima ꝟgo agnes:
vt hr̄ in eius legēda. hinc Chryſoſt. in lib. ꝙ nemo leditr̄ niſi a ſe=
ipſo dicit. Hi ꝟo q̄ in delitijs ⁊ luxurijs vitā ducūt: reſoluta q̄dē
corpora, ⁊ oī cera molliora circūferunt atqꝫ ꝓpe modū examine
quadā infirmitate repletū. Quibuſqꝫ ad cumulū maloꝝ, poda=
gra tremor, ⁊ imatura ſenectus accidit. Et eſt eis vita ſemꝑ in
medicis, ⁊ medicamentis. Senſus aūt ipſis tardi graues: ⁊ ob=
tuſi: ⁊ quodāmō iā ſepulti: nec vnqꝫ aliq̄d iocūditatis hn̄t. Hec
Chryſo. Sic igit̄ ptʒ q̄ntū noceat luxuria corporibꝰ humanis. Chryſo.

¶ Luxuria obnubilat ⁊ obſcurat intellectum hominis.

Secundo luxuria infert hoī grauiſſimū nocumētum Luxuria
quantū ad intellectū: q2 obnubilat ⁊ obſcurat. vnde obſcurat
Seneca q̄ſi p̄ncipio p̄mi libri declamationū: dicit ſic. itellectū.
Nihil eſt em̄ tam mortiferū ingenijs, q̄ luxuria. Et Seneca.
Lactan. in. vj lib diuinaꝝ inſtitutionū. c. xx. dicit ſic. Lactā.
Cuiqꝫ hoī ſiue natura, ſiue q̄s deus nihil mēte p̄ſtabilius dediſ=
ſet. Hinc diuino muneri ac dono nihil taʒ inimicū q̄ voluptatē.
Nec em̄ libidine dn̄ante tēperantie locū eſſe: neqꝫ in voluptatis
regno ꝟtutē poſſe ꝯſiſtere. Sed ecōtrario deus idcirco ꝟtutē de=
dit: vt expugnaret ⁊ vinceret voluptatē, eāqꝫ egrediēte fines ſi=
bi datos intra p̄ſcriptū coerceret ne hoiem ſuauitatibꝰ delinitū,
atqꝫ captū ditioni ſue ſubijceret: ac ſempiterna morte mulctaret.
hec Lactā. Rō huiꝰ aſſignat̄ a S. Tho. in. q̄. ij. q. xv ar. iij. vbi dt S. Tho.
ſic. Perfectio intellectualis opationis in hoīe conſiſtit in quadā
abſtractione, a ſenſibilibus fantaſmatibus. Et ideo quāto intel=

lectus hoīs magis fuerit liber ab hmōi fantaſmatibus:tāto po
tius ꝯſiderare intelligibilia poteritis,⁊ ordinare ſenſibilia. Si
Anaxagoras. cut ⁊ Anaxagoras dicit,ꝙ opȝ intellectū eſſe immixtuȝ ad hoc
ꝙ imperet,⁊ agens opȝ ꝙ dn̄etur ſup̱ materiā ad hoc ꝙ poſſit
eam mouere:vt narrat Phs in.viij.lib.phyſicoꝝ. Manifeſtū eſt
Phs. aūt ꝙ delectatio applicat intētionē ad ea in q̄bus aliquis dele
ctatur:vn̄ Phs dicit in.x.lib.Ethic.ꝙ vnuſq̄ſq; ea in q̄bus dele
ctatur optime operat̄.Contraria v̄o nequaq̄,vel debil'r.Uitia
etiā carnalia.ſ.gula cū luxuria cōſiſtunt circa delectationes ta
ctus ciboꝝ.ſ.⁊ venereoꝝ,q̄ ſunt vehemētiſſime inter oēs corpo
rales delectationes.Et ideo p̱ hec vitia intētio hoīs maxime ap
plicatur ad corporalia,⁊ per ꝯñs debilitatur op̱atio hoīs circa
Cecitas mētis oritur ex luxuria. intelligibilia:magis aūt per luxuriā q̄ per gulam,quāto dele
ctationes venereoꝝ ſunt vehemētiores q̄ ciboꝝ.Et ideo ex luxu
ria oritur cecitas mētis,q̄ quaſi totaliter ſpūaliū bonoꝝ cogni
tionem excludit.Hec Thomas.Abſorbetur eīm quodāmodo ra
Hieron̄. tio hoīs ꝓpter delectationes venereas,que ſunt vehemētiſſime.
Un̄ dicit Phs in.vij.lib.Ethi.c.xiiij. magis vt in venereis pꝫ.
Nemo eīm dum in illis eſt mēte ꝑſpicere quicq̄ pōt. Etiā Hier.
ſuper Mattheū dicit,ꝙ non datur p̄ntia ſpūſſancti tp̱e,quo con
iugales actus geruntur.Uerba Hieronymi ſunt hec,⁊ habetur
xxxij.q.ij.Cōnubia.vbi dicitur ſic. Non tn̄ tp̱e illo,quo cōiuga
les actus geruntur p̄ntia ſancti ſpūs dabitur,etiā ſi ꝓpheta vi
deatur eſſe,qui officio generationis obſequitur.Hec Hiero.In
tellige ꝙ non datur preſentia ſpūſſancti in illo actu quo ad oīa:
quia eſt ibi quidā ſtupor,⁊ homo totus carneus efficitur. Uel
Petrꝰ comeſtor. ideo illi ſpiritui nō datur p̄ntia ſpirituſſancti:qꝛ eſt peccatū ve
niale:vt quidā dicunt. Sed Petrus comeſtor,qui hiſtoriā ſcho
laſticam edidit dicit,ꝙ coitus cōiugalis bene exerceri pōt,q̄nq;
Hō efficitur brutalis in coitu. ſine pctō. Sunt alij qui dicunt,ꝙ q̄nq; quis meretur in coitu cō
iugali.Eſt igitur in actu luxurie tantus ardor libidinis,ꝙ affe
ctus hoīs nō regitur ꝯſilio rationis:ſed hō tunc efficitur bruta
lis,⁊ ex impetu paſſionis cadit in baratrū miſerie,⁊ turpitudi
nis. Sicut pꝫ de duobus illis ſenibus iudicibus luxurioſis,q̄
exarſerunt in concupiſcentiā Suſanne:de q̄bus dr̄ Daniel.xiij.
⁊ auerterunt ſenſum ſuum,⁊ declinauerūt oculos ſuos:vt non
viderent celum:neq; recordarentur iudiciorum iuſtorum.

¶ Luxuria excecat hominem ⁊ mentem infatuat.

Luxuria mētē infatuat. TErtio luxuria cū ſit illecebroſa voluptas,⁊ imo
derata carnis petulantia excecat hoīem,⁊ mentē
infatuat. Propterea Oſee iiij.c.dr̄ ſic. Fornicatio
vinū ⁊ ebrietas auferūt cor. Sup̱ quo textu diuꝰ
Hieron̄. Hier.in.j.li.in explanatione ſup̱ Oſee,ita inquit.
Uoluptas iſatiabilis eſt,⁊ q̄ntomagis capit̄ tāto
plus vtentibus ſe famē creat. Ecōtrario bti eſuriētes ⁊ ſitien

ꝝ iuſticiã:q̄m ipi ſaturabunt. Sicut iuſticia ſaturat, ſic iniqui-
tas ſubſtãtiã nō hn̄s bona comedētes fraude deludit. τ vteros
deuoratiū văcuos relinq̄t. Et parū infra ſic d̄t. Sicut eni̅ vinū τ
ebrietas eū qui biberit mētis ſue impotē facit:ita τ fornicatio ac
voluptas puertit ſēſum, aimq̄ debilitat τ de rōnabili hoie bru
tū efficit aīal vt ganeas τ lupanaria libidinū luſtra ſectetur. Cū
q̄ cor loco ſuo motū fecerit, ligna τ lapides deos putāt, τ ado
rat opa manuū ſuaꝝ. Hec Hiero. Qua ſnīa apte datur intelligi S. Tho
q̄ luxuria hoiez infatuat, τ ſenſuz ei⁹ puertit. Idcirco poptime
d̄r a. S. T. in. ij:ij. q. τ ar. vt͞s. q̄ ex luxuria orit cecitas mētis q̄
quaſi totaliter ſpūalium bonoꝝ cognitionē excludit. Que cecitas
eſt mlt̄ū deformior ac piculoſior cecitate corpali. Tū. q̄ ineſt no-
biliori ſubiecto. ſ. in anima. Tum. q̄ priuat hoiez nobiliori bo-
no. ſcz lumine grē q̄d ſine cōparatiōe melius eſt lumine corpali.
Etiā cecitas mētis eſt piculoſior cecitate corpali:q̄ ille q̄ eſt ce-
cus corpaliter agnoſcit cecitatē ſuā τ fatetur ſe eſſe cecum, τ toto
cordis deſiderio querit illuminari. Sz illi qui ſunt luxuria ce-
cati nec cognoſcūt ſe cecos, nec q̄runt per dolorē cōtritionis illu Joānes.
minari. hinc Joa. ix. c: Si ceci eſſetis nō haberetis pctm̄:nūc ve- Paul⁹.
ro dicitis q̄ videmus pctm̄ vrm̄ manet. Et ad Ro. j. c. Dicētes
ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. ¶ Patet etiā q̄ luxuria hoiem De ſan-
infatuat multiplici exēplo. Nā Sāſon q̄ fuit ſctificatus in vtero ſone quē
mr̄is ſue τ fuit figura xpi, τ q̄ Leonē τ plura millia hoim pſtra luxuria ſ
uit: Nihilominus amore vni⁹ muliercule infatuatus ac mēte ce fatuat⁹
catus, tandē in deriſum apud philiſteos factus eſt. Hinc Amb. fuit.
in lib. de Dauid inq̄t. Sāſon validus τ fortis Leonē ſuffocauit: Ambro.
ſed amorē ſuum ſuffocare nō potuit. Uincula ſoluit hoſtium: ſed
ſuaꝝ non ſoluit nexus cupiditatū. Meſſes incendit alienas:ſed
vnius ipſe mulieris accenſus igniculo meſſem ſue virtutis ami Adā bla-
ſit. hec Amb. Taceo de vetuſtiſſimo pr̄e nr̄o Adā q̄ erat in deli- dicijs fe-
cijs padiſi iuſtitia originali ornatus. τ q̄ non poterat decipi iuſti mineis ſe
cia originali manēte. Et q̄ habuit oēm ſciam poſſibilē naturalr̄ duct⁹ eſt.
hoi. Ei q̄ fuit creat⁹ i habitib⁹ naturalib⁹ itegris τ pfect͛ : τ a q̄ Dd ruit
tota ſylua hūani gn̄is deſcēdit. Nihilomin⁹ blādicijs femineis in luxu-
ſeduct⁹ eſt. ¶ Nec loquar de Dauid q̄ rex hieruſalē τ pphetaꝝ riā τ a lu
eximius, qui fuit talis ac tātus q̄ deuicit bella τ mille aduerſus xuria in
ſe machinas ſuperauit: qui Leones τ vrſos ſine armis ſuffoca homici-
uit. Tādē negligētior fact⁹ ruit i luxuriā:a luxuria i homicidiū diū. Sa-
atq̄ in plurimas calamitates pctōꝝ cadēs. Taceo Salomonē lomō q̄-
cui nō fuit ſilr̄is in regibus, nec añ nec poſt eū : tā in gloria q̄ in q̄ p mu-
diuitijs τ ſapiētia. Nichilominus per mulieres infatuatus fuit lieres in-
vt diximus. Hic diuus Hieronymus exemplo iſtorum cupiens fatuatus
nos cautos reddere ſcribens ad Nepotianum preſbyterum in eſt.
epiſtola q̄ incipit. Petis a me nepotiane chariſſime. ita inq̄t. hoſ-
piciolū tuū aut raro aut nūq̄ mulierum pedes terant. Omnes

feminas ⁊ virgines xp̄i, aut equaliter ignora, aut equaliter dili-
ge. Uide ne ſub eodē tecto inuaſeris, nec in p̄terita caſtitate con-
fidas: nec Sanſone fortior: nec Salomone ſapientior eſſe potes.
Memēto ſemꝑ ꝙ paradiſi colonū de poſſeſſione ſua mulier eiece-
rit. Hec Hiero. Ex quo ptȝ ꝙ luxuria mentē hoīs infatuat.

Luxuria reddit hominē infamem.

¶ Luxuria famam ⁊ honorem hominis maculat, atꝙ proximum ſcandalizat.

De Salomone, qui oēm gl'ā ſuaȝ fedauit p luxuriā.

Quarto, qꝛ luxuria ſm̄ Hugo eſt totius corporis cu-
pidialis hebetudo. Ideo famā, gloriā, ⁊ honorē
hoīs denigrat: ac p̄rimū ſcādalizat. Uñ de Salo-
mone ſapiētiſſimo legimus in iij. lib. Reg. x. c. Et
in. ij. li. Paralip. ix. c. ꝙ ipſe magnificatus fuit ſu-
per oēs reges terre pre diuitijs, ⁊ gloria, ⁊ ſapien-
tia. Et oēs reges ⁊ principes atꝙ vniuerſa terra deſiderabat vi-
dere faciē Salomonis: vt audiret ſapiētiā quam dederat deus
in corde eius, ⁊ deferebāt ei munera, vaſa argentea, ⁊ aurea, et
veſtes, ⁊ arma, ⁊ aromata, equos, ⁊ mulos per ſingl'os annos.
Habuitꝙ Salomon. xl. milia equoꝝ in ſtabulis. Et curruum
equitūꝙ xij milia. Et breuiter tp̄e Salomonis tanta erat abun-
dantia argēti in Hierl'm quāta ⁊ lapidū: nec argentū erat alicu-
ius p̄retij in diebus illis. Intellige per cōparationē ad aurū. Ex
quo ptȝ q̄nta fuerit maieſtas, potentia, gloria ac fama Salomo-
nis. Sed hec oīa ꝑpter luxuriā, ⁊ voluptates mulierū fedauit.
Atꝙ oēm dignitatē ſapiētie ſue obfuſcauit. vñ Eccl'iaſt. xlvij. c.
Poſtꝙ plura de gl'ia Salomonis dicta ſunt, ita ſubiungit. In-
clinaſti femora tua mulieribus: dediſti maculā in gl'ia tua. Hoc
dicit: qꝛ ſcribit̄ iij. Reg. xj. c. ꝙ rex Salomon adamauit mulieres
alienigenas multas: filiā q̄ȝ Pharaonis ⁊ moabitidas, ⁊ am-
monitidas idumeas ⁊ ſydonias, ⁊ cetheas de gentibus. His
itaꝙ copulatus eſt Salomon ardētiſſimo amore: fueruntꝙ ei
quaſi regine ſeptingēte, ⁊ cōcubine trecēte, ⁊ auerterunt mulie-
res cor eius. Cū iā eſſet ſenex deprauatū eſt cor eius p mulieres:
vt ſequeret̄ deos alienos: nec erat cor eius perfectū cū dño deo
ſuo: ſicut cor dauid p̄ris eius. Hec ibi. Nota ergo ꝙ Salomon
in tanta magnificētia ſua, ⁊ abundātia diuitiaꝝ nō eſt auerſus
a deo: niſi per inordinatū amorē voluptatū. Ideo ſctūs Tho. ad
regē Cypri in. iij. lib. de regimine principū c. viij. dicit ꝙ ſc̄be res
regi Salomoni fuerūt nocie: qꝛ lapſus in luxuriā ruit in idola-
triam. Ex quo factus eſt abominabilis pp̄lo, intantum vt ſerui
eius rebellarēt ei diripiētes ſpolia ſue regionis, ⁊ vaſtātes terrā
abſꝙ reſiſtētia: vt dicit̄ iij. Reg. xj. c. Cum tn̄ prius oēs obedirēt
ad nutum: ſicut teſtatur regina Saba, vt patet in. iij libro Re-
gum. x. ca. Fuit quippe Salomon in principio ſui regiminis ad
magna promotus propter diuinā reuerentiā quam obſecrauit.
Sed in fine ſui regiminis cecidit in vilia propter delicta, que cō-

miſſitqꝫ miſeros facit pplos pctm̄. Traduut th̄ hebrei ꝛ plu= Nota de
res doctores catholici ꝙ Salomō in fine vite ſue ſuū recogno= ſalomōe
uit errorem:ſecꝫ diſpoſuit ad pniaꝫ de cōmiſſis. Et librū eccle= an ſit ſal
ſiaſtes compoſuit in quo ſicut expertus cūcta diffinit vanitati uatus?
ſubiacere. Jō dicit in eodem lib.ij.c. Cū me cōuertiſſem ad vni
uerſa opa q̄ fecerāt manus mee ꝛ ad labores in q̄b⁹ fruſtra ſu=
dauerā:vidi in oīb⁹ vanitatē ꝛ afflictionē animi ꝛ nihil pmane
re ſub ſole. Et in fine eiuſdē lib. ita cōcludit. Finē loquendi oēs
pariter audiam⁹:deū time,ꝛ mādata ei⁹ obſerua. hoc ē oīs hō.
Hinc Hiero. loquens de ſalute eius in.j. libr. ſuper eccleſiaſtē
cap.j. dicit. ſic. Aiunt hebrei hunc librū Salomonis eſſe pniam Hieron.
agētis,ꝙ in ſapiētia diuitijſqꝫ cōfiſus p mulierē offenderit deū. loqt. p
Hec Hiero. Ex dictis itaqꝫ ptꝫ,ꝙ luxuria famā ꝛ honorē ma= ſalute
culat:ꝛ primos ſcādalizat: Hic Greg dicit ꝙ peccata carnalia eius.
ſunt minoris culpe, ꝛ maioris infamie,q̄ verba nō ſunt ſic intel
ligenda vt q̇dā pꝑoſtere exponūt. Nā ſi tales arguant̄ eo ꝙ tur
pitudines luxurie q̄ſi imunde ſanos inſequnt̄, tūc ſubito vt ſibi
in vitijs carnalib⁹ blandiant̄: q̄ſi pro clypeo iniq̄tatis ſue altius
repetūt bti Greg. ꝟba dicētis pctā carnalia ſunt minoris culpe,
maioris infamie ſicqꝫ ad excuſādas excuſatiōes in pcti pficiūt
ad impudētiā ſibi peccādi licentiā ſubminiſtrēt.. Sꝫ vt ait hie.
Vitioſiſſimū dicēdi gen⁹ eſt ſctōꝝ pr̄ꝫ noſtroꝝ deprauare ſnīas,
ac fidei tollere ꝟitatē. Et iō. S: Tho. in.j.ij.q.lxxiij. ar.v. declarās S. Tho.
pdicta bti Greg. ꝟba dicit ſic. Pctā ſpūalia ſunt maioris culpe Quō in=
quā pctā carnalia q̄ꝺ nō eſt ſic intelligēdū,vt q̄libet pctm̄ eſſe telligūt
ſpirituale ſit maioris culpe quolibet pctō carnali:ſed qꝛ ꝯſide= pctā car
rata hac ſola differētia ſperitualitatis,ꝛ carnalitatis, grauiora nalia ēē
ſunt ceteris paribus triplici rōe. vt ſupra explicauimus. Nō ſꝫ minoris
ꝙ ad iudicandū grauitatē pctōꝝ nō ſufficit ꝯſiderare ſolummō culpe.
genus ipſius pcti:ſed etiā oportet aduertere circunſtātias pec=
catoꝝ: vt i ſeq̄ntib⁹ dicem⁹. Jta ꝯtingit plerūqꝫ in pctis carnali
b⁹ plures eſſe circūſtātiaꝝ deformitates q̄bus reddūt̄ grauiora
ſpiritualib⁹ his igit̄ ꝟboſitatib⁹ taliū oblo q̄ntiū dimiſſis adhe Hieron.
reamus firmiter illi auree ſententie diui Hieron. ſcribentis ad
cellantiam,in epiſtola q̄ incipit. Uet⁹ ſcripture celebrata ſnīa ē
vbi ita inq̄t. Stoicorum quiꝺ eſt pctōꝝ tollere differētiā, ꝛ de= Nl'lū
licta oīa paria iudicare. Nec vllum inter ſcelus errātium diſcri pctm̄ pt
men facere. Nos vero ꝛ ſi multū inter peccata diſtare credim⁹ dr leue.
qꝛ ꝛ legimus. Th̄ ſatis pdeſſe ad cautiorem vitā dicimus etiā
minima timere pro maximis. Tāto em̄ facilius abſtineamus a
quocunqꝫ delicto quanto illꝺ magis metuim⁹. Nec cito ad ma
iora progreditur q̄ etiā pua formidat. Et ſane neſcio an peſſim⁹
leue aliq̄ꝺ pctm̄ dicere q̄ꝺ in dei ꝯtēptū admitti̇t. Eſt qꝫ ille pru
dentiſſimus q̄ nō tā conſiderat q̄ꝺ iuſſum ſit quam q̄ꝺ iuſſerit
Nec q̄litatē imperij ſꝫ iperātis cogitat dignitatē. hec hie. Et ad.

Athletā de inſtitutione Paule filie ſue. epiſtola incipit. Beatus
apl's. Paulus. Idē hiero. dr ſic. Nō ſunt cōtēnēda quaſi parua
ſine quib⁹ magna cōſtare non poſſunt. Hec hiero. Et ſic patet,
q etiam leuia peccata cauenda ſunt: ⁊ q luxuria famam homi
nis maculat, ⁊ reddit hominem deſpectum ac vilem.

Luxuria omnes potentias aīe, ⁊ omnes virtutes diſſipat.

Quinto luxuria vt ait Ambroſi⁹ nunq̄ permanere
quietum patitur affectū hoīs. Nocte feruet, die an
helat. Et ideo mentē hominis implet variīs paſſio
nibus deſideriīs inquietudinibus ac ſuperſtitionī
b⁹. Et breuiter luxuria rōnē pturbat, intellectū he
betat. memoriā euertat. obliuionem immittit, errores infundit
ignorātiā inducit, ⁊ hoīem vilē ⁊ quaſi beſtiā facit. Qua ppter
veneree voluptates nō cōueniūt aīo ſapiētū: qꝛ ſecūdū Hieroñ.
altos ac generoſos ſpūs frāgūt: ⁊ de altiſſimis cogitationibus
ad humilimas detrahūt. Luxuria quoq̧ facit homines queru
loſos, impatiētes, ac iracūdos: temerarios faſtidioſos ⁊ fetentes:
qꝛ coitus inducit fetorē: ⁊ breuiter tollit gratiā omnis virtutis:
Hinc Lactan. in. vi. lib. diuinarū inſtitutionū c. xxi. dr ſic. Ergo
qui veritati ſtudet q nō vult ipſe ſe decipere: abiiciat inimicas ⁊
noxias voluptates q̄ aīam ſibi viciāt ⁊ corpus: ibi dulces pre
ferantur, veras falſis, eterna breuib⁹, vtilia iocūdis. Nihil aſpe
ctu gratū ſit: niſi qđ pie ⁊ iuſte fieri videas: nichil auditu ſuaue
niſi qđ alit aīam melioremq̧ reddit. hec Lactan. Dicamus ergo
cū hugone. Luxuria eſt immoderata carnis petulātia, dulce ve
nenū, importuna lues, pernicioſa potio. q humanū corpus debi
litat ⁊ virilis animi robur eneruat. Vel vt ait Hiero. Luxuria
eſt ignis infernalis: cuius materia gula, cuius flāma ſuperbia:
cuius ſcintile praua colloquia, cuius fumus infamia, cui⁹ cinis
immundicia, cuius finis gehenna. Iterū Hier. ſup parabolas
Salomonis. li. i. ſup illud vſ. c. Preciū eñi ſcorti vix vni⁹ panis
eſt ita inquit. Recordare: qꝛ breuis eſt voluptas fornicationis ⁊
perpetua pena fornicantis. Sicut eñi vnus panis diurnā ſolū
effugat eſuriē. ⁊ nichilominus poſtmodū eſurit qui comeſto pa
ne ſatur abſceſſerat. Sic qui intrat ſcortū ad horam quidē eua
porat libidinē: ſed poſt paululum ardentior redditur. hec Hie.
Idcirco. Ouid. in. ii. lib. de arte amandi ſic ait.

Luxuria totū hominē agitat ⁊ diſtrahit.

Luxuria nō cōuenit ſapiētib⁹ ſm Hieroñ.

Hugo.

Hieroñ.

Luxuria inſatiabilis.

Ouidius

Quod iuuat exiguum: plus eſt quod ledat amantes.
Proponat animo multa ferenda ſuo.
Quod lepores atho: quod apes paſcuntur in hibla.
Cerula quot bacca palladis arbor habet.
Littore quot conche tot in amore dolores.

Iterum Ouidius in. ii. lib. de remedio amoris: ita inquit.
Artibus innumeris mens oppugnatur amantum.
Ut lapis equoreis vndiq̧ pulſus aquis.

pine diuus Hiero. in ſermone de aſſumptione puriſſime virginis, qui incipit. Cogitis me o Paula ⁊ euſtochiũ ſic dicit. Hoc habet impatiẽs amor vt q̃ deſiderat ſẽp inuenire ſe credat. Ignorat ſiquidẽ iudiciũ: rõne multotiẽs caret. modũ neſcit nec aliud cogitare põt ꝙ qđ diligit. Amor nõ accipit de impoſſibilitate ſolatiũ, neqꝫ ex difficultate remediũ. hec hiero. Ex dictis ptꝫ, ꝙ in venereis voluptatibus ꝓ vna guttula dulcedinis inuenit̃ abũdãtia amaritudinis. Paucitas qđẽ mellis: ſꝫ magna q̃titas fellis. Et iõ. Gre. ait. Momẽtaneũ ẽ qđ delectat: et̃nũ ẽ qđ cruciat. Hieroñ Gregori⁹

¶ Luxuria occidit animam rationalem, ⁊ quomodo.

Sexto luxuria infert homini grauiſſimũ dãnũ q̃ ad aĩaꝫ: qr illã occidit tollẽdo grãm dei q̃ viuit: nutrit̃ ⁊ ſuſtẽtat̃. Oĩs qppe actus luxurie deliberatus extra limites mrĩmoniĩ ẽ pctm̃ mortale vt dictũ ẽ. Aĩa aũt q̃ peccauerit mortalit̃ ipa moriet̃: vt hr̃ eze. xviij. c. Et iõ fornicatio ſimplex q̃ eſt ſoluti cũ ſoluta ẽ pctm̃ mortale. Vñ. ſ. tho. ſ. ſ. ij. q. c. liiij. ar. ij. ꝓbat fornicationẽ ſimplicẽ pctm̃ mortale tali rõne. Nihil excludit a regno niſi pctm̃ mortale: ſꝫ fornicatio excludit hoīeꝫ a regno: vt ptꝫ per apoſtolũ ad Gal. v. ca. vbi enumeratis quibuſdã pctis inter que ponit̃ fornicatio ita ſubiũgit dicens. Qui talia agũt regnũ dei nõ cõſequẽt̃ ꝙ fornicatio ſimplex eſt pctm̃ mortale. Hinc Hiero. ad furiã de viduitate ſeruanda. epl'a incipit. Obſecras litteris: ht ſic. Sola libido inſita a deo ob liberorum ꝓcreationẽ ſi fines ſuos egreſſa fuerit redundat in vitium. hec Hier. Propterea Paulus ad Rom. j. capi. Poſtquã multa peccata enumerauit ⁊ inter illa fornicationem ita ſubdit. Digni ſunt morte non ſolũ q̃ ea faciunt, ſed etiã q̃ conſentiũt facientibus: ⁊. j ad Theſſa. iiij. ca. ait Paulus. Hec eſt enim voluntas dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos a fornicatiõe: vt ſciat vnuſquiſqꝫ veſtrum vas ſuũ poſſidere in ſanctificatione ⁊ honore: non in paſſione deſiderij ſicut ⁊ gentes que ignorant deũ: Facit etiam ad propoſitũ illud, ꝙ dicitur Thobie. iiij. Attẽde tibi fili mi ab omni fornicatiane: ⁊ preter vxorẽ tuã nunꝙ patiaris crimẽ ſcire. Crimẽ aũt vt exponit ſanct⁹ Tho. vbi ſupra importat pctm̃ mortale: ergo fornicatio ⁊ omnis cõcubit⁹ qui eſt preter vxorẽ eſt pctm̃ mortale. Propterea ex determinatione facta in primo concilio celebratũ hieroſolymis tempore apoſtolorũ habetur. Actuũ. xv. ca. Mandatum fuit conuerſis ad fidem: ⁊ precipue gẽtilibus vt abſtinerent ſe a fornicatione: quia gentiles ⁊ pagani putabant fornicationem ſimplicẽ ſibi licere: ꝙ eſt erroneũ. Hic Dauid in pſal. lxxij. Qm̃ ecce qui elongant ſe a te peribunt: perdidiſti omnes qui fornicantur abs te. Nota ſecundum Hugonẽ cardinalẽ ſuper hoc paſſu

Luxuria tollit grãꝫ oĩs ṽtutis, ⁊ occidit aiam.

S. Tho. ꝓbat̃ fornicationẽ ſimplicẽ pctm̃ mortale.

Paulus

Thobi.

S. Tho.

pctm̃ elongat hoiem a deo.

q̄ illi elōgant ſe a deo qui faciūt pctm̄. Nihil eñ aliud elongat
hoīem a deo niſi pctm̄ mortale:hoc eſt eñ chaos magnū firma
tū inter deū ⁊ peccatores. Uñ Eſaye.lix.dr ſic. Ecce nō eſt ab
Salomō breuiata manus dñi vt ſaluare nequeat:neq₃ aggrauata eſt au
ris ei⁹ vt nō exaudiat, ſ₃ iniquitates veſtre diuiſerūt inter vos
⁊ deū veſtrū. ⁊ Prouer.xv.c. Lōge eſt dñs ab impijs. Sed in cō
trariū ſunt alie auctoritates. Nam de⁹ eſt vbiq₃ p̄ eſſentiā,pre
ſentiam:⁊ potentiā. Ideo Hie.xxiij.ca. Deus e vicino ego ſum
dicit dñs:⁊ nō deus de lōge. Et iterū in eodē ca. Nūquid nō celū
⁊ terram ego impleo dicit dñs. R̄ndet hugo cardinalis ſic. Pro
pe dicitur dñs eſſe malis per iuſticiā:ſed longe dr eſſe per gra
tiā.dicit ergo. Qui elongant ſe a te,non te a ſe cū ſemper ſis pro
pe,vel per gratiā vel per iuſtitiā. Ideo tales peribunt. Et meri
to quia ſeipſos elōgauerunt a vita. Sequitur:perdidiſti omnes
Nota q̄ qui fornicātur abs te. Nota cum dicit perdidiſti:id eſt perdes
multiplr tu dñe deus. Nam vtitur verbo preterito pro futuro ſecundum
hō forni morem propheticum propter certitudinem rei. Perdes.ſ.mor
catur. te eterna omnes indiſtincte ſine acceptione perſonarum,qui for
Paulus. nicantur. Uel corporali fornicatione per luxuriā. Uel ſpiritua
liter per perfidiam:vel criminaliter per quancunq₃ culpā mor
talē. Hinc Paulus.j.ad Cor.ix.c.ait. Neq₃ fornicarij,neq₃ ido
lis ſeruiētes,neq₃ adulteri,neq₃ molles,neq₃ maſculoꝝ cōcubi
tores,neq₃ fures,neq₃ auari,neq₃ ebrioſi,neq₃ maledici,neq₃ ra
paces regnū dei poſſidebūt. Et cū dr Dauid abs te.id eſt abſtra
ct⁹ ⁊ illectus tēporalibus. Uel explana ſic ſecūdū eūdē Hugonē.
Exēplū Tu dñe de⁹ perdidiſti.amiſiſti:q₃ dñs amittit ⁊ quodammodo
ade. ignorat eos q̄ elōgati ſūt ab eo p̄ pctm̄ mortale. Unde qñ q̄ſiuit
Iſidor⁹. adā perditū dixit Geñ.iij.ca. Adā vbi es. Precipue aūt p̄diti di
cunt apud deū fornicatores:q₃ ecōtrario. Caſti ⁊ puri ſunt cum
eo ⁊ proximi ei. Sapieñ.v.c. Incorruptio facit eſſe proximū deo
Hinc Iſido.in ij.lib.de ſummo bono.ca.xxxix.dicit ſic. Inter ce
tera ſeptem vitiis fornicatio maximi eſt ſceleris: q₃ p̄ carnis mū
diciā templum dei violat:⁊ tollens mēbrū chriſti facit membrū
meretricis. Maxime per carnis luxuriā humanū genus ſubdi
tur diabolo quā per cetera vicia. Cum eñ ille varijs tētamētis
illectos hoīes conet̄ peruertere:magis tamē mechādi deſideriū
Caſtitas ſuggerit:q₃ vtrūq₃ ſexum in hoc vicio amplius egrotare inten
ē pulchri dit. Demones ſcientes pulchritudinem eſſe anime caſtitatem:⁊
tudo aīe. per hanc hominem angelicis meritis: e quibus illi lapſi ſunt
coequari:liuore percuſſi inuidie inijciunt per ſenſus corporis o
pus deſideriumq₃ libidinis. Quatenus a celeſtibus deorſum de
iectam animam pertrahant:ſecumq₃ quos vicerint gloriantes
ad tartara ducant. Hec Iſidorus. Patet itaq₃ ex dictis q̄ luxu
ria occidit animam.

¶ Luxuria deſtruit,⁊ conſumit temporalem ſubſtantiam.

SEptimo luxuria nō ſolū infert hoī oīa mala de q̄b⁹ dixim⁹: ſed etiā diuitias ↄſumit. ⁊ tpalē ſubſtātiā de ſtruit, ac marſupia euacuat. Vñ Salomō prouerbi. xxix. c. ait. Qui nutrit ſcortū pdet ſubſtantiā. Clarū eſt eñ q̄ illi q̄ ſunt dedití venereis voluptatibus va cāt ↄtinue cōmeſſationibus ⁊ ebrietatibus: q̄ꝛ vt ait Hie. Vicina ſibi ſunt vēter ⁊ genitalia: ⁊ vnū alteri ſubminiſtrat: ex vicinitate mēbroꝝ ſeq̄tur cōfederatio vicioꝝ. Jō exponūt oēm ſubſtātiā ſuā in ſtl'ibus leuitatibus. Et pariter opꝫ eos cōtinue pecuniā ſuis meretricib⁹ effundere: q̄ꝛ thais amore carēs munus amātis amat. Nūc veſtes: nūc gēmas: nūc calciamēta: ⁊ breuiter nūq̄ꝫ meretricule ſudariolis anulis faſciolis odoramentis aut diuerſis munuſculis ſatiant. hic diuus Hier. ad Euſtochiū in regula dt ſic. Jmperfectiſſimus mulierū affect⁹ ſemper in veſtib⁹ ſemper in auro. ſp in lapidib⁹ p̄cioſis, ⁊ ornamētis extrinſecis gl'iaꝫ ponūt. Nō ſufficit eis libido innata nature. ſꝫ occaſionē q̄rūt explēde libidīs. Affectāt pculdubio vt ocl'i viroꝝ aurū cōtēplātes ⁊ gēmas tādē figant in facie, vt ocl'oꝝ ſuoꝝ nutibus facilius icitēt ad libidinoſum incēdiū. Quid meretrix gl'iaris i margaritis ⁊ gēmis? Quid ad te attinet argentū ⁊ aurū? Quid exaltarꝭ i pulchritudine pāni: Nōne oīs caro cinis ⁊ fenū: ⁊ vt veri⁹ dicā maſſa putredinis, cib⁹ v̄miū, ⁊ fetidiſſimū ſtercus. Quid i te mirādū pueroꝝ ſpectaculū: nōne ſi laudabiꝭ gēmaꝝ aut metaloꝝ p̄cioſitas quā ſibi natura tradidit: ſp tñ cognoſcerꝭ cinis. fenū, ⁊ ſterc⁹ imūdū ex imūdo p̄ductū ſemine. O ſitu velles itueri vīliſſima mulier q̄ꝫ v̄ecūdarerꝭ i corpe qd̄ tāto cultu extollis Jp̄o etei iumēto ⁊ beſtiis fre aut eſt eq̄lis aut deterior. Jnt⁹ ē vñ gl'ieris nō extra. Jn vaſe iſto tā purpi theſaurū tenes quē ſūma cū diligētia colere debes, ⁊ ſeruare ſūma cuſtodia. Nihil ad te de vaſe fictili ſi turpis forma ſit extra, dūmō it⁹ ſit nobile, ſit puchrū qd̄ latet it⁹, ſit itegrū qd̄ ſeruaꝭ. hec Hie. O q̄t ⁊ q̄ꝫ ma exponūt adulteri ⁊ ganeōes i hmōi laſciuiētib⁹ meretricul' q̄ multo poti⁹ pauperib⁹ xp̄i deberēt erogari a q̄b⁹ talia videꝭ tolli ⁊ auferri. Jdeo p̄pter abuſū taliū p̄parant ſibi etna tormēta reddituri dño rōnē de hoc qd̄ de bonꝭ ſibi a deo collatꝭ ſeipos occidūt atq̄ꝫ alios in pctis detinēt: q̄ꝛ certe aīam ⁊ poſtea corp⁹ i gehēnā ſibi reſeruāt niſi de tali miſeria i hac vita penitētiā agāt: hic hie. ad pāmachiū ↄſolatoria de dormitione pauline vxoris ep'la icipit. Sanato vulneri dt ſic. Pars ſacrilegiū ē rē pauperꝝ dare ñ pauperib⁹. hec Hie. Siſes ꝫ ifelicee dicēdi ſūt ⁊ miſerabilee. Vñ hie. ad amicum egrotū conſolatoria ep'la incipit q̄ꝫ q̄ꝫ certiſſime noueri dt ſic. Jlle vero iudicandus ē miſer ⁊ eger q̄ voluptatibus marcid⁹ p illecebras volutaꝭ ⁊ iacet. Jlle ſe noueri infelicē q̄ vagaꝭ int oblectamēta vicioꝝ eneruata felicitate ↄfeſſ⁹, miſer ⁊ ifelix ē q̄ non fuerit ifelicitate tēpatus. hec hie.

Luxuria cōſumit bona tēporalia.

Salomō

Aurea ſententia. Hieronymus.

Jn corporibus humanis latēt theſauri.

Hieron.

Sz ꝙ illi q̄ moderatas ferue̅teſcꝫ libidines inſequunt̄: tpalem
ſubſtantiā ac diuitias ſuas cōſumant ꝑpulchre oſte̅dit veritas.
Luce.xv.c. Dās nobis exemplū de filio ꝓdigo qui oēm ſubſtā
tiā ſuā diſſipauit viuendo luxurioſe cū meretricib⁹: cui⁹ hiſto
riā vide ibi. hec de nocumentis luxurie dicta ſufficiant.

Paſſiones venereorū ſūt vehemētiſſime.

OMnes doctores catholici ⁊ gētiles phi teſtātur ꝙ in
ter oēs paſſiones aīe difficilimū eſt vincere vehemē
tiam paſſionis venereorū. Vn̄ Ouid. in.ij.lib. de arte
amādi ita inquit. Blanda truces aīos fertur molliſſe
voluptas. Et diuus Hie. in epl'a ad matrē ⁊ filiā in
Gallia cōmorātes. epl'a incipit. Retulit mihi quidā frater e Gal
lia ꝺt ſic. Ferreas mētes libido domat q̄ maiorē in ꝟginib⁹ pa

Ouidi⁹. Hieroñ. Auguſt.

titur famā dū dulci⁹ putat oē qꝺ neſcit. Narrāt gentiliū fabule
cātib⁹ ſyrenarū nautas iſſe in ſaxa precipites. hec Hie. Et Au

Int̄ oīa xpianoꝝ certāīna duriora ſunt prelia caſtitatis.

gu. in lib. de agone xpiano. Et iterū in lib. de honeſtate mulieꝝ
ait. Inter oīa xpianoꝝ certamina duriora ſunt prelia caſtitatis
vbi eſt quotidiana pugna ⁊ rara victoria. Sz qꝛ ex frequētatis
actib⁹ gn̄atur habit⁹. Idcirco quales ſunt act⁹ tales habitus
ſubſequunt̄. vt dicit̄ in.ij.lib. Ethi. Cū aūt habit⁹ ſit de difficili
mobilis ſcḋm phm. Ideo hi q̄ deſeruiūt venereis voluptatib⁹ fa
ciūt in eis quādā aſſuefactionē ⁊ cōſuetudinē. Dū ꝟo ꝯſuetudini
nō reſiſtit̄ fit quedā neceſſitas qua ſemꝑ inuiti trahunt̄ ad ne
phas: eo ꝙ luxuria eſt quedā vicioſa voluptas et delectatio ma
xime adheſionis. Quo fit vt que̅ ſemel praue cōſuetudines ce
pint nequaꝙ̄ facile ad rectitudinē ꝟitatis poſſit reſurgere. ꝓ
pterea raro fit vt adoleſcētule q̄ in tenera etate corrūpunt̄ ſint
poſtmodū ꝯtinētes: qꝛ vſitata culpa obligat mentē. Nā a ſcelere
in ſcelus furibūdo ipetu labunt̄: ab adoleſcētia q̄dē trāſeunt ad
iuuētutē, A iuuētute ad virilē etatē: ⁊ tandē in ſenectā ⁊ ſeniū.
Quo nl̄l miſerabili⁹ hoi cōtingere pōt. Hinc Mar. Tul. in.j. lib.
de offi. ait. Luxuria ꝟo cū oī etati ſit turpis, tn̄ ſenectuti fediſſi
ſima eſt. Si igit̄ tales fecib⁹ luxurie immerſos diligēti⁹ inſpexe
ris. videbis illos ingenio obtuſos ⁊ quo ad ſpūalia mēte cecatos
vt pote q̄ nil penit⁹ ꝑcipiūt de his q̄ dei ſunt. Qꝛ cecitas mētis

Mar. tu. Luxuria tollit omniū ſpōaliū cognitionem. No. totū

tollit fere oīm rerū ſpūaliū cognitionē: vt ꝺt ſanctus Tho. Ideo
ſi clerici aut religioſi fuerint in hmōi miſerijs habituati efficiunt̄
peruerſi ⁊ contemptores preceptorū ac cerimoniarū religionis
ſue ambulantes vt ceci: quia domino peccauerunt. Et breuiter
ſunt peſſimi ⁊ incorrigibiles ac ceteris deteriores. Tales enim
poſſunt quidem habere certa bona deſideria more illorū qui de
tinent̄ in cōpedibus: qui habēt electiones eundi ad peregrina
tiones ⁊ pia deſideria faciendi eleemoſynas. Sed quo ad exe
cutionem ſunt ligati ⁊ infirmi. Sic pariter libidinoſa mens ha
bet quandoꝫ pia deſideria bene viuendi ac exeundi a fecibus
luxurie. Sed natura aſſueta viſcoſitatibus venereorum ad mo

res recurrit damnatos fixa, et mutari nescia. Hinc Ouidius in
primo libro de remedio amoris: sic ait.

Sed quia delectat veneris decerpere fructus,
Dicimus assidue, cras quoq; fiet idem.
Interea tacite serpunt in viscera flamme.
Et mala radices altius arbor agit. Hec Ouidius.

¶ Quia ergo ɔsuetudo est q̄ vitia aut ꝟtutes alit: vt ait Hier. ad Hieroñ.
demetriā. Jō dū adhuc mobilis est etas et anim⁹ duci facilis: exer
cenda est boni ɔsuetudo ac optimis rebus occupādū ingeniū: qꝛ
teste Ouidio in .j. lib. de remedio amoris. Qui nō est hodie cras Ouidi⁹.
min⁹ apt⁹ erit. Propterea q̄ i iuuētute ihoneste vixerūt: in senectu
te casti dicēdi nō sūt. vñ Isid. in .ij. li. de sūmo bo. c. xxxix. ita inqt. Isidor⁹.
Quidā in iuuētute luxuriose viuētes: in senectute ɔtinētes fieri
delectant. Et tūc eligūt seruire castitati, qñ eos libido suos hr̄e
ɔtēnit: nequaq̄ i senectute ɔtinētes vocādi sunt, q̄ i iuuētute lu
xuriose vixerūt: tales nō hñt p̄miū: qꝛ laboris nō habuerūt cer=
tamē. Eos ei expectat gl'ia in qb⁹ fuerūt laboriosa certamina. hec
Isid. Ut ergo valeam⁹ pudicitiā nostrā dño ɔsecrare ac libidino=
sos laq̄os eterne mortis euadere: debem⁹ totis reassumptis viri=
bus cūctas occasiones luxurie scindere: iuxta ɔsiliū diui Hiero=
nymi scribētis ad p̄ncipiā: in explanatione illius psal. Eructa=
uit cor meū: ep'la incipit. Scio ne p̄ncipia: vbi dt sic. Scias ꝟgi=
nitatē pudicitie gladiū semp hr̄e, ꝑ quē trūcat opa carnis, et su=
perat voluptates. Gentiū q̄z error deas virginū fixit armatas.
Hec Hiero. Poterimus itaq; imoderatas libidines, atq; opera
carnis superare si noue remedia habeamus que sequuntur.

¶ Primū remediū ɔ luxuriā est truncare imūdas cogitatiōes.

PRimū ergo remediū q̄ vti debem⁹ ad truncandū opa
carnis est repulsio turpiū ac malaꝝ cogitationū: vñ
Isid. in .ij. li. de sum. bo. c. xxv. dt sic. Magna obseruā Isidor⁹.
tia circa cordis custodiā est adhibēda. Qꝛ aut bone
aut male rei ɔsistit origo. nā scriptū est. Ex corde ex=
eunt cogitationes male. Jōq; si pri⁹ praue cogitationi resistim⁹
in lapsum opis nō icurrim⁹. hec Isid. Iteꝝ in eo. li. c. xxxix. ait. Isidor⁹.
Anteq̄ pficiat adulteriū in ope iā extat adulteriū in cogitatio
ne. Ex corde eñ primū fornicatiōes sunt auferēde, et nō ꝓrum=
pent postea in ope. Et ꝓpterea iuxta s̄niam Hier. ad demetriā. Hieroñ.
Ad primū animi motum debemus approbare vel reprobare id
qđ cogitamus. Uel bonas cogitationes alere, vel statim malas
extinguere. Qꝛ nō solum ɔsensus in actū pcti mortalis est pctm̄
mortale: sed etiam ɔsensus in delectatione pcti mortalis est pctm̄ Robert⁹
mortale: vt dicunt doctores catholici: signāter Robertus Hol= holcoth
coth. sup lib. Sapieñ. lectione. lxxj. Ideo Aug in libello de hone August.
state mulierū dicit sic. Uolūtas ꝓna faciēdi reputat̄ ꝓ opere fa= Hieroñ.
ci. Et Hiero. ad rusticū monachū ait, Ue nobis qui quoties cō=

cupiſcimus toties fornicamur. Etiã Lactãtius in .vi. li. diuinarum inſtõnũ. c. xxiij. ḋt ſic. Preterea nõ tm̃ adulteriũ eſſe vitandũ: ſed etiã cogitationẽ ne q̃s aſpiciat aliena: ⁊ aĩo ↄcupiſcat. Adulterã enim fieri mentẽ, ſi vel imaginẽ voluptatis ipſa ſibi depinxerit: mens eſt em̃ ꝑfecto q̃ peccat, q̃ imoderate libidinis fructũ cogitatione ↄplectit̃. In hac crimẽ eſt: in hac oẽ delictũ. Nã ⁊ ſi corpus nulla ſit labe maculatũ: nõ ↄſtat tñ pudicitie rõ ſi animꝰ inceſtus eſt: nec illibata caſtitas videri põt: vbi ↄſciam cupiditas inq̃nauit. hec Lactã.

Optie cogitatiões ſunt quatuor nouiſſimorum.

Qñ ergo libidinoſe aut turpes cogitatiões cor nr̃m aggrediunt̃: tunc debemus illud dirigere ad cogitandũ q̃tuor nouiſſima. Prio cogita diẽ mortis tue, in q̃ eris ab oĩbus derelictus, ⁊ corã eterno iudice pñtatus: ibiq̃ daturus rõnẽ de oĩbus opibus tuis.

Seneca. Vere ait Seneca. Libidinis initiũ ↄtinebis ſi extrẽũ cogitaueris.

Hieroñ. Hinc Hier. ad furiã epl'a incipit. Obſecras lr̃is ḋt ſic. Cogita q̃tidie te eſſe moriturã ⁊ nũq̃ de ſcḋis nuptijs cogitabis.

Auguſt. Scḋo cogita eternitatẽ penarũ infernj: ⁊ qualr̃ momẽtanee ſunt libidinoſe delectatiões: ſʒ cruciatus eterni. vñ Aug. in libello de honeſtate mulierũ ḋt ſic. O q̃nta iniq̃tas: o q̃nta peruerſitas: vt aĩa quã xp̃s ſuo ſacro ſanguine redemit luxurioſus q̃ſq̃ ꝓpt̃ vnius momẽti delectationẽ libidinis diabolo peſſimo inimico ſuo vẽdit ac tradit. Vere nimiũ miſerãda ⁊ plãgẽda cõditio eſt: vbi cito p̃terit qḋ delectat, ⁊ ꝑmanet ſine fine qḋ cruciat. Sub momẽto em̃ libidinis ipetus trãſit: ⁊ ꝑmanet ſine termino aĩe infelicis opprobriũ. Sed ḋt aliq̃s. Iuuenis hõ ſum, facio qḋ me delectat mõ: ⁊ poſtea pniam agã. Quõ ſi dicat ꝑcutio me crudeli gladio: ⁊ poſtea vado ad medicum. Heu miſer hõ neſcis, q vnꝰ hore puncto vulnus accipit̃: ſʒ vix lõgo tp̃e ad ſanitatẽ priſtinã reuocat̃. Qui em̃ fornicãs ḋt pniam ſe acturũ q̃re nõ timet ne eũ ſubitanea febricula, vel aliq̃ caſu ſubito mors ſuꝑueniẽs rapiat ⁊ pereat dilatio, ⁊ ſuccedat eterna dãnatio. hec Aug. etiã Iſid. in ij lib. de ſum bo. c. xxxix ita inq̃t. Qñ impulſu demonum mens ad delectationẽ fornicatiõis impellit̃ diuini iudicij meꝰ, ⁊ eterni tormẽta incẽdij añ oculos ꝓponant̃: q2 nimirũ oĩs pena grauioris ſupplicij formidĩne ſuperat̃. Sicut em̃ clauus clauũ expellit: ita ſepe recordatio ardoris gehẽne: ardorẽ excludit luxurie. hec Iſido.

Iſidorꝰ.

Tertio cogita tremebundã diẽ extremi iudicij: In quo detegent̃ oẽs turpitudines pctõꝝ in cõſpectu oĩm gentium. Si em̃ in hac vita tm̃ verecundamur de pctis luxurie q̃d erũ in ↄſpectu totius mũdi.

Hieroñ. Hinc Hiero. ad fabiolã epl'a incipit. Vſq̃ hodie in lectione veteris teſtamẽti ḋt ſic. O q̃nte ꝟgines, et quãtoꝝ ſperata pudicitia in die iudicij dehoneſtabit̃, ⁊ quãtorum pudicitia infamata a deo iudice coronabit̃. Et ad pãmachiũ ⁊ oceanũ in epl'a, q̃ incipit. Qui ethiopẽ inuitat ad balnea, ita inq̃t Hiero. Aderit illa dies qua facta nr̃a q̃ſi in quadã tabula depicta monſtranda ſunt. O q̃ntus in die illa expediſſet ſi mẽ

biorum ſenſu, et viſcerum vigore in hac vita caruiſſent. Et quanti illic elingues, et multi feliciores loquacibus erunt. Et quanti paſtores phis quanti ruſtici oratoribus. Et quanti ebetes argutiis pferendi ſunt ciceronis. Iterum hiero. ad aſellam ait. Ante tribunal xpi ſtabimus, ibi parebit qua mente quiſque vixerit. Quarto cogita qualiter dominus Jeſus xps qui est rex regum, dominus dominantium, et pariter regina celi puriſſima virgo Maria, et omnis militia angelorum ſpirituum, atque tota curia ſupnorum ciuium ſctorum dei intuentur omnia vitia, ac turpia que fiunt in hoc mundo. O quantum deberent libidinoſi homines erubeſcere: propterea legimus de abbate Effrem viro ſctiſſimo ex tali cogitatione quandam meretricem conuertiſſe ad dominum. Nam fingens de induſtria duxit illam ad forum ciuitatis dicens ei vt permitteret ſe ibi carnaliter cognoſci. At illa rndit quod nullo modo auderet pre verecundia in conſpectu aſtantium hoc facere: tunc ille ſubiunxit: et quare ſoror mea non verecundaris tam grandes ac tantas miſerias peccatorum carnalium coram tota celeſti curia committere: vbi ſunt quaſi infinita millia reſpectu vnius qui te hic intuetur: ſicque fracta in lachrimis veram egit penitentiam. Et ſic patet de primo remedio luxurie. — Hieron. — Exemplum notabile

¶ Secundum remedium contra luxuriam eſt corrigere linguam, ne turpia verba aut ſcurrilia proferat.

SEcundum remedium contra carnales voluptates eſt abſtinere a verbis impudicis ac turpibus. quia vt inquit paulus corrumpunt bonos mores colloquia praua. Et Iſid. ait. Vanus ſermo citò polluit mentem, et facile agitur quod libenter auditur. Etiam Hugo i. li. de aia inquit. Vanus ſermo vane conſcientie eſt iudex: mores hominis lingua pandit: qualis ſermo oſtenditur talis animus approbatur quoniam ex abundantia cordis os loquitur: hic Hie. ad demetriam in epiſtola que incipit. Si ſummo ingenio dicit ſic. Sit autem ſermo virginis, prudens modeſtus, rarus nectam eloquentia pretioſus quam pudore. Mirentur omnes tuam te tacente verecundiam loquente prudentiam. Mite ac placidum ſemper eloquium tuum ornet mixta cum grauitate ſuauitas, cum pudore ſapientia: ſit certa atque librata ſuique opportunitate grauiſſimi ſilentij. Hec Hiero. Iterum Hiero. ad demetriam in alia epiſtola que incipit. Inter omnes materias que ab adoleſcentia vſque ad hanc etatem: dicit ſic. Nunquam verbum inhoneſtum audias: aut ſi audieris iraſcaris: perdite mentes hominum vno frequenti leuique ſermone tentant clauſtra pudicitie. Ridere et irrideri ſecularibus relinque. Grauitas tuam perſonam decet. Cathonemque illum dico cenſorium, et veſtre quondam vrbis principem, qui extrema etate grecas lras non erubuit cenſor nec deſperauit ſenex diſcere. Et marcum craſſum ſemel in vita ſua ſcribit riſiſſe lucillus. vnde in pſal. dicitur. Iraſcimini et nolite peccare. Hec Hier. ad mauricij filiam ait Hieron. Lapis emiſſus ſermo platus quapropter antequam proferatur cogitandus eſt. Cum enim verbum ſit nuncius cordis: ſicut bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert ea que bona ſunt: ita malus de malo theſauro cordis profert mala. Etiam quia ex abundantia cordis os loquitur: vt dicitur Mat. xij. — Iſidorus. Hugo. Hieron. Hieron. Aurea verba. Hieron.

S.tho. ca. Ideo ſctũs Tho. in ij.q.cliij.ar.v.in rñſione ad.iiij.arg dic
luxurioſi quorum cor eſt turpibus delectationibus plenũ, co
cupiſcentijs, de facili ad turpia verba, ꝛ ſcurrilia ꝓrũpit. Lu
rioſus quoqꝫ delectationem q̃rit. iõ verba ſua ad delectation
ordinat. vñ ꝓrumpit ad verba ludicra. Et qꝛ luxuria cauſat ce
tatem mentis, ex hoc luxurioſus ꝓrumpit in ſtultiloquia: hi
moraliter Greg. in. vj. li. mora. ca. xxiiij. dicit ſic. Nã dũ ocioſa c
Grego. uere verba negligimus: ad noxia ꝑuenimus: vt prius loq̃ aliena
beat, ꝛ poſtmodum detractiõib' eoꝝ vitã de q̃b' loq̃tur lingu
mordeat: q̃ñ antẽ vſqꝫ ad apertas ꝯtumelias erũpit. hinc ſem
nãt ſtimuli, oriũt rixe, accẽdũtur faces odioꝝ: pax tota extig
Iſidor'. tur cordiũ. hec Grego. Et ſic ptꝫ de ſcđo remedio cõtra luxuri
Ocl'ſ in ¶ Tertiũ remediũ ꝯ luxuriã, eſt auertere ocl'os a vanitatib'.
ter oẽs ſẽ O Culus dictus eſt qꝛ occultum lumẽ habet: id eſt ſe
ſꝰ ẽ peri- tum, vel intus repoſitum. hic ſenſus vicinior eſt c
culoſior. rebro: vnde omnia manat: vt inquit Iſidorus. E
Auguſt. ideo mens ꝛ voluntas ex oculis magis dignoſcu
Sicut ergo oculus eſt inter oẽs ſenſus nobilior, ita
ꝑiculoſior. Propterea ad euadendũ luxurie laqueos cuſtodi
oculoꝝ ſumma cũ diligẽtia a vano mulierũ aſpectu obſuã
eſt. Unde Aug. in lib. de honeſtate mulieꝝ ita inq̃t. Quõ ſi ali
carbones apprehẽderit ſi cito eos ꝓiecerit nihil nocebũt. Si ve
diutius eos tenere voluerit ſine vulnere abire nõ poterit. Ita
le q̃ ad concupiſcẽdũ ocl'orum defixerit intuitũ, ꝛ libidinis n
lũ in corde ſuſpiciẽs moras in corde ſuo habere, morali in co
ſuo hr̃e libere ꝑmiſerit, excutere a ſe ſine aie plaga nõ poter
Hieroñ. Iõ iugiter clamemus ad dñꝫ cum ꝓpheta. Ocl'i mei ſemp a
dñꝫ: q̃m ipſe euellet de laq̃o pedes meos. Hec Aug. Hinc Hi
ad ruſticum monachũ in epiſtola que incipit nihil chriſtia
felicius cui ꝓmittuntur regna celoꝝ dicit ſic. Matrẽ tuã ita
de ne ꝑ illam alias videre cogaris quarũ vultus cordi tuo he
Ocl'ſ eſt reat, ꝛ tacitum viuat ſub pectore vulnus. Ancillas que tibi in
ꝑncipiũ obſequio ſunt tibi ſcias eſſe in inſidijs: qꝛ quantum vilior ea
fornica- cõditio eſt tanto facilior ruina eſt. Et Ioannes baptiſta ſancta
tionis. matrem habuit pontificiſqꝫ filius erat: tamẽ nec matris affe
tu nec patris opibus vincebatur: vt in domo parentum cum ꝑ
culo viueret caſtitatis viuebat in heremo, ꝛ oculis deſideran
bus xp̃m nihil aliud dignabatur aſpicere. Ueſtis aſpera, zona
pellicea, cibus, locuſte, melqꝫ ſilueſtre, omnia virtuti cõtinẽti
preparata. Hec Hiero. Et Iſido in. ij. lib. de ſummo bono cap
xxxix: ſic ait. Libido tunc magis querit dum videtur. Nã ſicut
quidam ſapiens ait, Prima fornicationis ocl'orum tela ſunt
ſcđa verboꝝ. Sꝫ q̃ non capitur oculis, põt verbꝫ reſiſtere. Su
ficit natura vbi adhuc liber affectus eſt. Qui delectationem re
frenat libidinoſe ſuggeſtionis non tranſit ad conſenſum libidi

rie. Cito enī reſiſtit operi: que titillāti ꝯſenſum nō accōmodat de
lectatiōi. Durius impugnaꝛ q̇ vſqꝫ ad ꝯſenſionē, ⁊ ſi nō vſqꝫ ad
perpetratiōez tētaꝛ q̄ꝫuis q̄ ſola ſuggeſtiōe ꝑ ꝯditiōe carnis ten
tamētis ſollicitaꝛ. Hec Iſidor⁹. ¶ Idcirco li. Dō tā ſctūs aſpi-
ciens a caſu mulierē ſe lauantē ruit in adulteriū. Qnō credēdū — Nota ṽ-ba Gre. de dō.
eſt: vt nō incidat i laqueū diaboli, q̇ ſtudioſe ſibi laqueū parat.
Hinc Greg. in. xxj. li. moraliū. c. j. ſic ait. Sicut enī ſepe tētatio ꝑ
oculos trahiꝛ, ſic nōnūq̄ꝫ ꝯcepta intrinſec⁹ ꝯpellit ſibi extrinſec⁹
oculos deſeruire. Nā plerūqꝫ res quelibet innōcēti mēte reſpi
citur, ſed ipō ꝯſpectu animus ꝯcupiſcentie gladio ꝯfodiꝛ, nō enī
vt exēpli cā iā diximus. Dō Urie cōiugē iō ſtudioſe reſpexit: q2 ꝯ
cupierat: ſed potius iō concupiuit: q2 incaute reſpexit. Fit vero
retributiōis examine: vt qui exteriori negligenter vtitur oculo
interiori non iniuſte ceceтur. Sepe iam intrinſecus cōcupiſcentia
dominatur, ⁊ illecebraius animus ad vſus ſuos ſenſus corpo
reos famulari more tyrannidis exigit, ſuiſqꝫ voluptatib⁹ ocu-
los ſeruire compellit. Atqꝫ vt ita dicam feneſtras luminis ad te
nebras aperit cecitatis. vñ ſcti viri cū ſe ſiniſtra pulſari delecta-
tione ſenſerit, ipſa ꝑ que forme ſpēs ad mentem ingreditur diſci
pline magiſterio lumina reſtringūt: ne praue cogitatiōis viſio
lenocinata famuletur. Que ſi ſubtiliter cuſtodiri negligitur, co
gitationis immunditia ꝑrimus ad operationē tranſit. Hec Gre.
¶ Qr ergo vanus mulierum aſpectus aut inclinat, vel ſaltem — Aſpect⁹ mulierꝝ
facit molleſcere etiam duriſſima ac ꝑfecta corda. Iō Iob prudē — facit cor-
tiſſimus ac ſanctiſſimus qui innumerabiles vicit tentationes, ⁊ — da molle
ne a mulieribus poſt tot victorias vinceretur pepigit fedus cū — ſcere.
oculis ſuis: vt ne cogitaret quidem de virgine. Iob. xxxj. c. hinc — Nota de
Greg. in. xx. lib. moralium. c. xl. dicit. neqꝫ enī culpa ad opus ꝑdi — Iob.
re pmittitur ſi intus vbi naſcitur extinguaꝛ. Si aūt tētatiōi in
corde naſcenti feſtine nō reſiſtꝛ, hac eadē qua nutritur mora ro
boratur, ⁊ exiſtens foris in opibus vinci vix ꝓualet: q2 ipſam
intus mēbrorꝝ dominam mentem captiuā tenet. Hec Greg. nō — Grego.
dicatis ergo vos habere animos pudicos ſi habeatis oculos im
pudicos: q2 impudicus ocl's impudici cordis eſt nūcius: vt ait
Aug. in regula. Propterea Eccleſiaſti. ix. c. Salubre datur con- — Ecclíaſt.
ſilium vbi dꝛ ſic. Uirginem non ꝯſpicias: ne forte ſcandalizeris
in decore illi⁹: noli circūſpicere in locis ciuitatis nec obſeruaue
ris in plateis illius. Auerte faciē tuam a muliere compta, ⁊ ne
circūſpicias ſpeciem alienam. Propꝛ ſpeciem mulieris. mlti pe
rierunt, ⁊ ex concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Omnis mu-
lier q̄ eſt fornicaria quaſi ſtercus in via ab oībus ꝑtereuntibus
ꝯculcabitur. hec ibi. Et ſic p3 de tertio remedio cōtra luxuriā.

¶ Quartum remediū contra luxuriam eſt abſtinentia cibi ⁊
potus: q2 ſine cerere ⁊ bacho friget venus. Sed videamus
ꝑmo quantum valeat parcitas contra venerea.

Marc⁹ tullius Idem. Sicut abſtinẽtia eſt mr̄ ſanitatis: ita voluptas mr̄ egritudinis: vt ait Hie. Jō Marcus Tul. in libro de ſenectute inq̃t. Diuin⁹ eñi Plato eſcã malorum appellat voluptatẽ, q̄ ea hoies capiant: vt piſces. Et

Hieroñ. iteꝝ in eod lib. ait impedit eñi ↄſiliũ voluptas rõi inimica: ac mẽtis vt ita dicã ꝑſtringit oclos: nec hꝫ vllũ cũ virtute ↄmerciũ. Hic Hier. ad nepotianũ de vita clericoꝝ epl'a incipit. Petis a me nepotiane: ita inq̃t. Pulchre dr̄ apd grecos ⁊ neſcio apd nos eq̃ reſonet, pinguis vent̃ nõ gignit ſenſũ tenuẽ. Et ad griſogonũ monachũ epl'a incipit. Qui circa affect⁹ mẽs, ſit ita ait. Cũ ſaturitate ſuccedit obliuio tãdiu neſcitura q̃d cupiat q̃diu mẽoriã reuocauerit eſuries. Sꝫ q̄ abſtinentia ⁊ tẽpãtia ac parcitas ciborũ ſint optimũ remediũ aduerſus luxuriã. Ecõtra vo. vẽtris ingluuies, ⁊ ciboꝝ ſaturitas ſeminariũ, libidinis multiplici

Hieroñ. teſtimonio ꝓbari põt. ¶ Nota in pris plura aurea dicta diui Hie. ad hoc ꝓpoſitũ, ⁊ ad Euſtochiũ v̄ginẽ dt ſic. Pudicitia tuta eẽ nõ põt niſi ꝑ abſtinẽtiã. Et ad ruſticũ monachũ epl'a incipit. Nihil chriſtiano felici⁹ ait. Modic⁹, ⁊ tẽperat⁹ cib⁹, ⁊ carni, ⁊

Nota aurea ſententia. aie vtilis eſt. ¶ Et ad mr̄eꝫ, ⁊ filiã in gallia ↄmorãtes epl'a incipit. Retulit mihi q̃dã fr̄ gallia iq̃t. Difficille int̃ ſeculares ſeruatur pudicitia. Et iteꝝ in ead epl'a dt ſic. Quid tu facies puella ſani corꝑis: delicata, pĩguis, rubẽs, eſtuãs int̃ carnes, inter vina, ⁊ balnea iuxta maritatas, iuxta adoleſcẽtulos, q̃ ſi rogata nõ fueris: tũ deforme putes teſtimoniũ. Iteꝝ Hie. ad pãmachium in defẽſione libroꝝ ↄ̄ Iouinianũ. Nõ intitulat̃ epl'a ſꝫ liber apologetic⁹ ad pãmachiũ. Et incipit lib. q̄ ad te huculq̈ non ſcripſi, cã fuit ſilẽtiũ tuũ dt ſic. Quid nobiſipis illudimus, ⁊ iraſcimur ſi ſudãtibus nobis ſꝑ ad coitũ p̃mia pudicitie denegent. Volumus opipare comedere, ⁊ vxoꝝ adherere ↄplexib⁹, ⁊ in numero v̄ginũ, ⁊ viduaꝝ regnare cũ xp̄o. Jd ḡ habebit fames premiũ, ⁊ ingluuies, ſordes, ⁊ munditie ſaccus, ⁊ ſericũ. Lazar⁹ recepit malũ in vita ſua, ⁊ diues ille purpuratus, craſſ⁹, ⁊ nitid⁹ fruit⁹ eſt carnis bouis dũ viueret. Sꝫ diuerſa poſt morte tenẽt

Hieroñ. loca, miſerie delitijs, ⁊ delitie miſerijs ↄmutãtur. In nr̄o arbitrio eſt, vel Lazaꝝ ſeq̃, vel diuitẽ. hec hie. Et in. j. li. ↄ̄ Iouinianũ ait Hie. Eſus carniũ ventriſq̈ ſaturitas ſeminariũ libidinis eſt. Iteꝝ Hiero. ad furiam de viduitate ſeruãda epl'a incipit. Obſecras literis, ⁊ ſuppliciter deprecaris: vt tibi reſcribam: dicit ſic. Nihil ita ſcias conducere xp̄ianis adoleſcentibus: vt eſum olerum. Et infra ita ſubiungit, nonnulli vitã pudicam appetẽtes in medio itinere corruũt dum ſolã carniũ abſtinẽtiã ponderãt,

Nota v̄ba aurea. ⁊ leguminibus ſtomachũ onerãt. Et iteꝝ in eadem epl'a dicit ſic. Que moderate parceq̈ ſumuntur innoxia ſunt. Et vt quod ſentio loquar. Nihil ſic inflãmat corꝑa, ⁊ titillant mẽbra genitalia

Hieroñ. ſicut indigeſtus cib⁹, ructuſq̈ cõuulſus. Parcus cibus, ⁊ ſemꝑ

venter eſuries triduanis ieiunijs pferat. Quicq̃d ſeminariũ vo luptatis eſt venenũ puta. Et multo meli⁹ eſt q̃tidie parũ, q̃ raro ſatis ſumere. Pluuia illa optima eſt, q̃ ſenſim deſcẽdit in terras. Subitus ⁊ nimius imber in p̃ces arua ſubuertit. Qñ comedis cogita: q² vẽtri obtẽperandũ nõ eſt: ſtatim tibi orãdũ illico, ⁊ le gendũ ſit. hec Hier. Etiã Aug. in ſer. iiij. de ieiunio. xl. ſic dt. Vi dete q̃ſo q̃tũ ſit inter ieiuniũ ⁊ ſaturitatẽ: inter vẽtrem vacuũ ⁊ pulmones epulis eſtuãtes. Moyſes q̃ ieiunauit deũ vidit, pp̃ls, q̃ comedit ⁊ bibit idola fabricatus eſt. Quid de Moyſe loquar, ⁊ Iſraelitica multitudine. Ipſe p̃nceps gñis nr̃i q̃diu nõ come dit in paradiſo fuit: ſtatim vt comedit de paradiſo eiect⁹ eſt. Qui in padiſo dei v̈go fuerat: eiectus de padiſo cognouit Euã vxorẽ ſuã. Semp̃ eñ ſaturitati p̃iũcta eſt laſciuia. Vicina ſibi ſunt ven ter ⁊ genitalia: p̃ mẽbꝛoꝝ oꝛdine oꝛdo vitioꝝ eligit̃. Eiecit nos cibus de padiſo: reducat eſuries. hec Aug. Ambꝛoſi⁹ q̃z in ep̃la, quam ſcribit Vercellẽſi eccl'ie inq̃t. Quid aũt pulchꝛi⁹ abſtinẽtia eſſe põt, q̃ facit et iuuẽtutis annos ſeneſcere: vt fiat moꝝ ſenect⁹. Nãq₃ vt redundãtia ciboꝝ ac temulẽtia etiã maturioꝛ etas ca leſcit. Ita mitigat̃ iuuentutis ferocitas epulaꝝ p̃ſimonia. Cibo eñ flãma alitur ac deficit. Siq̃dẽ fenũ ſtipula, lignũ, oleũ, ⁊ alia hmõi alimẽta ignis ſunt q̃b⁹ paſcit̃ ea ſi detrahas: vel nõ ſugge ras etiã ignis ſopitur. Sil'r ergo vapoꝛ coꝛpoꝛis inſtruẽs libidi nem cibo alitur aut minuit̃, cibo excitat̃, cibo ſoluit̃. hec Ambꝛ. ¶ Et deuotus doctoꝛ Bernardus in ep̃la ad Robertũ dicit ſic. Vinũ ⁊ cicera, mulſum ⁊ pinguia coꝛpoꝛi militãt nõ ſpiritui. Fri xuris non aĩa ſaginat̃: ſed caro. Piper, zinziber, ciminũ, ſaluia, ⁊ mille hmõi ſpecies ſalſamẽtoꝝ palatũ delectãt: ſed libidinẽ accẽ dunt. Prudẽter ſobrieq₃ cõuerſanti ſatis eſt ad omne cõdimẽtũ ſal cũ fame: qua ſola nõ expectata neceſſe eſt al's, atq₃ alias ſuc cis extraneis cõfici permixtiones, que vez ⁊ palatũ reparẽt. gu lam p̃uocent, excitent appetitũ. Hec Berñ. ¶ Nota quantã mo derantiã tam in cibo, q̃ in potu ſeruauerit deuotiſſimus doctoꝛ Bernar. vt ſuã pudicitiã cuſtodiret. Nã de ſe in quodã ſermo ne, ita inq̃t. Abſtinebo a vino: q² in vino eſt luxuria, aut ſi infir mus ſum modico vtar. Abſtinebo a carnibus ne dũ nimis nu triant carnẽ ſimul, ⁊ carnis nutriã vitia. Panẽ ipſum cũ menſu ra ſtudebo ſumere ne onerato vẽtre ſtare ad oꝛãdũ tedeat. Sed nec ſimplici quidẽ aqua ingurgitare me aſſueſcã: ne diſtẽſio ven tris vſq₃ ad titillationẽ pertingat libidinis. hec Berñ. Pʒ itaq₃ q̃ abſtinẽtia eſt optimũ remediũ contra venerea. Sicut eñ ignis extinguitur lignoꝝ ſubtractione, ⁊ aquarum infuſione Sic pa riter luxuria duobus modis extinguitur: ciboꝛum ſubtractio ne: quia ſicut ille qui ligna ſubtrahit ab igne ignem extinguit. Sic qui cibum coꝛpoꝛi ſubtrahit luxuriam refrenat, ⁊ impedit. vnde Bernar. ait. Carnem opoꝛtet reſtringere non extinguere

August.

De moyſe ⁊ p̃plo Iſrael.

Ambro.

Bernardus ad robertũ.

Salſamentum Bernardi quale ſit.

Ignis luxurie extinguit̃ ſic.

Ignis extinguit aq̄ ſic luxuria oratione. — reprimere nō opprimere: ſeruiat nō ſeuiat: ancillet non dñet. Alioq̄n qui ſm carnē vixerit morietur. Scdo ignis materialis extinguitur aquaꝝ infuſiōe: ſic luxuria vel ignis carnalitatis extinguitur cū orone, ꝛ lachrymaꝝ infuſione. Idcirco non mirū ſi corpe, q̄ñ illi vetuſtiſſimi pr̄es nr̄i, qui ſolūmō comedebāt ſimplicia, florebāt v̄tutes temperātie, pudicitia, caſtitas, honeſtas,
Iuuenalis. — continentia, virginitas. Hinc Iuuenalis in ſatyra. vj. ꝛ eſt principium ſatyre: ſic ait.

¶ Credo pudicitiam ſaturno rege moratam
In terris, viſamq; diu, cum frigida paruas
Preberet ſpelunca domos, ignemq; laremq;.
Et pecus ꝛ dominos communi clauderet vmbra.
Siluestrem montana thorum, cum ſterneret vxor
Frondibus, ꝛ culmo vicinarumq; ferarum
Pellibus. hec Iuuenalis. Ex dictis ergo liquet ad parum, q̄ ſatietas nimia prouocat hominē ad venerea: ſed parcitas ꝛ abſtinentia cuſtodes ſunt honeſtatis, atq; pudicitie.

¶ Quintum remediū contra luxuriā eſt fugere potū vini: nam vinum immoderate ſumptū eſt fomentū libidinis: vt dicemus.

Vinū eſt fomentū luxurie. Salomō — Omnes ſapiētes vna voce affirmāt, q̄ vinū imoderate ſumptū ſit fomentū luxurie. Ideo vinū dr̄ a vena, eo q̄ venas ſanguine cito repleat, ex qua repletione cauſatur abundātia caloris, ꝛ alteratio ſpirituū, ꝛ inde incitatur corpus ad venerea. hinc Salomō prouerb. xx. c. ait. Luxurioſa res vinū, ꝛ cōtumelioſa ebrietas: q̄cunq; his delectatur nō erit ſapiēs. Nota q̄ ſignanter dicit luxurioſa res vinum: q2 ſm Tho. ij. ij. q. cxlvij. ar. viij. in rn̄ſione ad. j. arg. Ad
S. Tho. — actū gn̄ationis tria cōcurrūt: ſcȝ calor, ſpūs, ꝛ humor. Ad calorē quidē maxime cooperatur vinū, ꝛ alia calefaciētia corpus. Ad ſpiritum aūt vr̄ cooperari, cibaria inflatiua. Sed ad humorē maxime cooperatur vſus carniū, ex quibus multū de alimēto gn̄atur. Alteratio aūt caloris, ꝛ multiplicatio ſpirituum cito tranſit: ſed ſubſtātia humoris diu manet. Et ideo magis interdicitur ieiunātibus vſus carniū q̄ꝫ vini vel leguminū, que ſunt inflatiua. Hec
Paulus. — Tho. Etiā paulus ad Ephe. v. c. ait. Nolite inebriari vino, in q̄ eſt luxuria: ſed implemini ſpū ſctō. Sup quo textu ſctūs Tho. in cōmento aureo ſuper epl'a ad Ephe. lectione. vij. eiuſdē capl'i dicit, q̄ cibus ꝛ potus ſuperfluus eſt cauſa luxurie, ꝛ p̄cipue vinum, qđ calefacit ꝛ mouet ſpūs: imo inter oīa, que multos ſpiritus generant eſt vinū: vnde generat animoſitatē: ideo cōuenienter docet nos apl's cōtra hos repleri ſpiritu ſancto, qui generat
Quid ſentit Hieronym⁹ de potu vini. — feruorē deuotionis. Sȝ videamus qđ de vino diuus Hieronymus dicat. nā ad Euſtochiū virginē in epl'a, q̄ incipit. Audi filia ꝛ vide, ꝛ inclina aurē tuā: ita inq̄t. Si qđ itaq; i me pōt eſſe ꝯſilij ſi experto creditur hoc primo moneo, hoc obteſtor: vt ſponſa xp̄i

vinū ꝓ veneno fugiat: huiꝰ aduerſus adoleſcentiā prima arma ſunt demonū. Et iterū in eadē epl'a ait. Uinū ⁊ adoleſcentia duplex incēdiū voluptatis. Item in eadē epl'a ſic dt. Plures quippe ſūt q̄ cū ſint vino ſūt ſobrie cibo largitate ſūt ebrie. Etiā hie ad furiā de viduitate ſeruādā epl'a icipit: Obſecras lr̄is ⁊ ſupplicitér deprecaris. dt ſic. Ap'ls macerat corpꝰ ſuū, ⁊ aīe ſubijcit imperio ne qđ aliis p̄cipit ip̄e nō ſeruet. Et adoleſcētula feruēte cibis, corpe de caſtitate ſecura ē. Neq̄ ĩo hec dicēs defēdo cibos q̄s deꝰ creauit ad vtēdū cū gr̄aꝝ actiōe. Sz iuuenibꝰ ⁊ puellis incētiua aſſero voluptatū. Nō ethnei ignes: nō vulcania tellꝰ: nō veſeus ⁊ olympꝰ tātis ardoribꝰ eſtuāt vt iuueniles medulle vino plene ⁊ dapibꝰ inflāmate. Et parū infra ita ſubiūgit. Aiūt medici ⁊ q̄ hūanorū corpoꝝ ſcripſere naturas p̄cipueq̄ galienꝰ pueroꝝ ⁊ iuuenū ac pfecte etatis viroꝝ mulierūq̄ corpa inſito calore feruere: ⁊ noxios eē his etatibꝰ cibos q̄ calorē augeāt: ſanitatiq̄ ꝯdecere frigida q̄q̄ in eſu ⁊ in potu ſumere. Sicut ecōtrario ſenibꝰ q̄ pituita laborāt ⁊ frigore calidos cibos ⁊ vetera vina ꝓdeſſe. Un̄ ⁊ ſaluator. attēdite inq̄t vobis ne forte grauent corpora vr̄a in crapula ⁊ ebrietate. Hec hic. ¶ Propterea Demoſtenes q̄ fuit ingenio acutiſſimus ac eloquētiſſimus fugiebat vinū q̄ſi venenū. de q̄ Hie. refert in j. lib. ꝯ Rufinū ſcribēs ad Pāmachiū ⁊ Marcellā. Liber incipit ex vr̄is ⁊ mltoꝝ lr̄is didici ſic dicēs. Demoſthenes plus olei q̄ͣ vini expēdiſſe dr, ⁊ oēs opifices nocturnis ſp̄ vigiliis p̄ueniſſe. ¶ Et ad gaudendum de pacatula puella ꝯtinētie diſtituta. epl'a incipit. Cū eſt difficilis puule ſcribere: ait. Uteris balneis, cute nitida, rubicūdis genis icedis: carnibus veſceris. affluis diuitijs: p̄cioſa veſte circundaris: ⁊ iuſta ſerpētē mortiferū ſecure dormitare te credis. Itē Hic: ad celantiā epl'a incipit. Uetus ſcripture celebrata ſn̄ia eſt. Aī finem eiuſđ epl'e dt ſic. Caue ne ſi ieiunare aut abſtinere cepis te putes eſſe iam ſctām hec ei virtus adiumētū ē nō pfecto ſcītatis: magiſq̄ id ꝓuidēdū ē ne tibi hec cū licita ꝯtēnas ſecuritatē quandam illicitoꝝ faciat. Quicq̄d ꝓ iuſticia offeret deo n̄ dz impedire iuſticiā ſed iuuare. Quid aūt ꝓdeſt attenuare corpꝰ abſtinentia ſi animus itumeſcat ſupbia. Quā laudē merebimur de pallore ieiunū ſi liuidi ſimus iuidia. q̄đ virtutis hz vinū nō bibere ⁊ ira atq̄ odio febricitari. tūc itaq̄ p̄clara ē abſtinētia, tūc pulchra ac magnifica caſtigatio corpis: cū aīus ē mūdus a vitijs. hec Hie. ¶ Et pariter Leo papa i ſer. vij decimi mēſis q̄ incipit: Cū de aduētu regni dt ſic ait. Quotidiano ei dilectiſſimi experimēto ꝓbat̄ potꝰ ſatietate aciē mētis obtūdi ciboꝝ nimietate vigorē cordis hebetari. Ita vt delectatio edēdi ēt corpoꝝ ꝯtraria ſit ſaluti: niſi rō tēperātie obſiſtat illecebre. hec leo. ¶ Hinc. c. j. tho. in. ij. ij. q. cxlviij. ar. j. vbi monet dubiū. Utrū materia ſobrietatis ſit potꝰ: dt ſic. Nomē ſobrietatis ſumit̄ a mēſura Dr̄ ei ali

Hieronymus.
Uinū eſt cōtrariū iuuenibꝰ ⁊ puellis
Hieronimus.
Hieronimus.
Hieronimus.
Aureā verba.
Leo papa.
S. Tho.

q̄s ſobri⁹ q̄ſi briā.i.mēſurā eruēs: ⁊ iō illā materiā ſpecialr̄ ſibi ſobrietas aſcribit, in q̄ maxie laudabile eſt mēſurā ſuare. Hmōi aūt eſt potus in ebrietate valēs: qꝛ ei⁹ vſus mēſuratus multū cōfert, ⁊ modicus exceſſus multū ledit: qꝛ ipedit vſum rōnis magis ēt q̄ exceſſus cibi. Un̄ Eccl'.xxxj.c. Sanitas eſt aie, ⁊ corpis ſobri⁹ poi⁹. Uinū multū potatū irritationē, ⁊ irā, ⁊ ruinas multas facit: ⁊ iō ſpecialr̄ ſobrietas attēdit circa potū. Nō quēcūq; ſed eū q̄ ſua fumoſitate nat⁹ eſt caput ꝯturbare: ſicut vinū ⁊ oīe qd̄ inebriare pōt. hec Tho. Silr̄ Egidi⁹ Roma. in.ij.lib. de regimine pncipū.pte.ij.c.xij. dt, q̄ vinū imoderate ſumptū tria mala facit. Prio venerea ꝓuocat. Cum eīn corpe calefacto maior fiat incitatio ad act⁹ venereos: vinū qd̄ maxie calorē efficit imoderate ſumptū incitat ad incōtinētiā nimiā: ergo ſumptio vini inq̄ſtum venerea ꝓuocat tāto magis in etate iuuenili q̄ ſenili: cauēda eſt q̄to illa etas ꝓnior eſt ad laſciuiā q̄ alia. Scdm malū qd̄ inducit nimia ſumptio vini eſt depreſſio rōnis. Nā aſcēdētib⁹ fumoſitatibus vini ad caput turbat̄ cerebrū q̄ turbato deprimitur rō nr̄a q̄tū ad ſuos act⁹: qꝛ nō poſſum⁹ libere rōne vti. Inde ē q̄ aliq̄ pl⁹ offendunt̄ a vino q̄ alij: qꝛ hn̄t debili⁹ caput. Tertiū malum qd̄ ex vino ꝯſurgit eſt lis, ⁊ diſſenſio. Turbato ei cerebro ex nimia ſumptiōe vini, ⁊ amiſſo vſu rōnis de facili ꝓrūpit in v̄ba inordinata, ⁊ ꝯſurgūt diſſenſiōes ⁊ lites. Et tādē ſic ꝯcludit Egidius. In oī ergo etate cauēdū eſt a nimietate cibi, ⁊ ab imoderatione pot⁹. Uerū qꝛ facili⁹ adherem⁹ his ad q̄ ab infantia aſſueti ſum⁹. Decet oēs pr̄es ⁊ maxie reges ac principes ſolicitari circa regimē filiorꝫ: vt ab ipſa infantia ſic regant̄ q̄ ſint abſtinētes, ⁊ ſobrij. hec Egid. Cōſequēter Ouid. in.j. li. de reme. amoris dt ſic.

[margin: Sobrietas attēditur circa potū. Uinū ꝓuocat venerea. Uinū deꝓmit rationem. Nota. Ouidi⁹.]

¶ Temporibus medicina valet, data tempore proſunt
Et data non apto tempore vina nocent.

Iterum in.ij. lib. de remedio amoris, ita inquit.

¶ Uina parant animos veneri, ſi plurima ſumas
Et ſtupeant multo corda ſepulta mero
Nutritur a vento, vento reſtringitur ignis
Leuis alit flāmas, grandior aura necat. Hec Ouidius.

¶ Quia ergo vinū ad venerea ꝓuocat: ideo antiq̄tus nobiliſſime matrone Romanorꝫ: vt Lucretia, Iulia, Marcia, Cornelia, Portia, Hortēſia, Antonia, ⁊ cetere nō bibebāt vinū: imo illud fugiebāt q̄ſi venenū. Propterea Ualer. Maxi. in ij li. c.j ſic dicit. Uini vſus olim Romanis feminis ignotus fuit: ne in aliqd̄ dedecus ꝓlaberent̄: qꝛ primus a libero pr̄e intēperantie gradus ad incōceſſam venerē eſſe cōſueuit. Et in.vj. li. c.iij. dicit Ualerius, q̄ Metellus ciuis Romanus vxorē propriam, eo q̄ vinū bibiſſet fuſte pcuſſam interemit. Ratio aūt quare vſus vini apud Romanos feminis ꝓhibebat̄ aſſignat̄ a S. Tho in.ſ.ij.q cxlix. ar. iiij. vbi dicit. Sobrietas maxie requirit̄ in iuuenib⁹, ⁊ mulieribꝫ

[margin: Mr̄one Romanorū fugiebāt vinū. Ualeri⁹. S. Tho.]

nes: q2 in iuuenibus viget cõcupiſcentia delectabiliũ ꝓpter fer
uorẽ etatis. In mulieribus aũt nõ eſt ſufficiens robur mẽtis ad
hoc ꝙ cõcupiſcẽtijs reſiſtãt. Unde ẜm maximũ Ualeriũ mulie-
res apđ Romanos antiq̃tus nõ bibebãt vinũ. hec Tho. ¶ Qua
propter valerius vbi ſupra: ita ſubiũgit. Sane quecũq3 femina
vini vſum immoderate appetit: ⁊ virtutibꝰ olbꝰ ianuã claudit:
⁊ delictis aperit. hec Ualerius. Plinius quoq3 in li. xiiij. de na- Val.mus.
turali hiſtoria dicit ſic. Androcides ſapiẽtia clarus ad Alexan-
drum magnũ ſcripſit. intẽperãtiã eiꝰ cohibens, Uinũ potaturꝰ
rex memẽto te bibere ſãguinẽ terre. Sicuti venenũ eſt hoi cicu Plinius
ta: ⁊ vinũ. Quibus p̃ceptis ſi ille obtẽperauiſſet ꝓfecto amicos
in temulentia non interemiſſet. Proſus vt iure dici poſſit. Neq3
viribus corporis vtilius aliud: neq3 aliud voluptatibus perni
cioſius ſi modus abſit. Hec plinius. Et iterum idem Plinius
dicit ſic. Uino modico iuuantur nerui, copioſiore leduntur: ſic ⁊
oculi, ⁊ ſtomacus recreantur. Appetentia ciborum inuitatur,
triſticie cure ebetantur, vrina expellitur, ſomnus ↄcilatur. hec
plinius idcirco Paulus apl's dans regl'am moderaminis Thi Paulus
motheo chariſſimo diſcipulo ſuo circa potum vini ſic ait. Noli
adhuc aquam bibere: ſed modico vino vtere propter ſtoma-
chum tuum, ⁊ frequentes infirmitates tuas. j. ad Thimoth. v.
ca. Super q̃ textu ſanctus Thomas in commento aureo dicit, S.Tho.
ꝙ iſte Thimotheus erat nimie abſtinentie, ⁊ ad vitandum car De thi-
nis peccata corpus macerabat: q2 ſcribitur. Eccleſiaſt. ij. capi. motheo
Cogitaui in corde meo abſtrahere a vino carnem meam, vt ani qđ dicit.
mam meam transferam ad ſapientiam, deuitaremq3 ſtultitiam. Eccl's.
Et q2 ipſe Thimotheus fuit infirmus totaliter. Ideo Paulus
dicit ei. Noli adhuc poſtquam es infirmus aquã bibere: ſed mo
dico vino vtere. Quaſi dicat illud ad Romanos. xij. capitu. Ra
tionabile ſit obſequium veſtrum. Propter quod dicit vtere vi-
no: ſed modico. Quia dicitur Eccleſiaſt. xxxj. c. Exultatio anime
⁊ corporis vinum moderat potatum. Et iterum ibidem. Ama-
ritudo anime vinum multum potatum. Ideo dicit. Modico vi
no vtere propter ſtomachũ tuum ⁊ freq̃ntes infirmitates tuas:
ſcilicet que tibi ex abſtinentia prouenerunt. Sed dubitatio ani-
mum pulſat. Cum enim Paulus ſanaret infirmos: ⁊ mortuos
ſuſcitaret. Cur non curabat Thimotheum per miraculum: ſed Rñſio
per conſilium medicine. Reſpondet Sanctus Thomas in com ſcti Tho
mento aureo ſuper hoc paſſu dicens, ꝙ ex hoc datur intelligi, ꝙ me.
Paulus non ad omnes vtebatur miraculis: ſed quando erat ex
pediens propter fidem catholicam. Et ſic patet que occurrerũt
de hoc quinto remedio ſcribenda.

¶ Sextum remedium contra luxuriam eſt negligere for
me bonum, ac deſpicere vanum ⁊ ſuperfluũ ornatum ve
ſtium, gemmarum, atq3 ceterorum iocalium.

Quia exterior ſuperfluitas vani ornat⁹ eſt interioris leuitatis indiciũ. Jõ mollia indumẽta animi molliciẽ indicãt. Excitãt quoq₃ mobiles mẽte s ad leuia. Atq₃ corda hoiz inclinãt ad cogitãdũ laſciuia. Vñ pr̃ doctorũ Hiero. ↄtra eos q̃ in ſimilibus ornamẽtis occupant vehementer iraſcit: ⁊ dicit talia omnino eſſe fugienda: cũ ſint libidinoſe mentis indicia. Sed videam⁹ pulchra atq₃ aurea dicta ei⁹. Nã ſcribẽs ad demetriã epiſtola incipit. Inter oẽs materias q̃ ab adoleſcẽtia: dicit ſic. Fuge laſciuiã puellarũ que ornãt capita crines a frõte demittũt: cutẽ poliũt: vtũtur pigmẽtis: aſtrictas hñt manicas: veſtimẽta ſine ruga ſuccoſq₃ cripãtes vt ſub nomine virginali vendibilius pereant. Mores eñ ⁊ ſtudia dñarũ plerũq₃ ex ancillarũ ⁊ comitũ morib⁹ indicãtur. Illa tibi ſit pulchra, illa amabilis: illa habẽda inter ſocias que neſcit eſſe pulchra, que negligit forme bonũ, ⁊ ꝓcedẽs ad publicũ non pectus, ⁊ colla denudat, nec pallio reuelato crines aperit. Sed que celat faciẽ, ⁊ vix vno oculo q̃ vie neceſſari⁹ eſt patete ingreditur. Dubito an loquar: ſed velim noli: q: crebro fit dicendũ eſt. Non quo hec in te timere debeas que iſta forſitan neſcias nec vnquã audieris: ſ₃ q̃ p occaſionẽ tui cetere p̄emonẽde ſint Cincinnatulos pueros ⁊ calamiſtratos: ⁊ pegrini muri olẽtes pelliculas, de q̃bus illud arbitri eſt: Nõ bñ olet q̃ ſemp bene olet. Quaſi quaſdam peſtes venena pudicitie virgo deuitet. hec Hie. In eadẽ ep̄la ſic ait. Digna res riſu immo planctu. In ſedẽtibus dñis: ancilla ꝟgo ꝓcedit ornatior: vt ꝑnimia cõſuetudine quã incõptã videris dominã ſuſpicer s. hec Hie. ¶ Etiã hyeronymus ad gaudendũ de paſchatula puella ↄtinentie deſtituta epiſtola incipit. Cauſa eſt difficilis paruule ſcribere: ita inquit. Ueteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis: carnibus veſceris, affluis diuitijs, precioſa veſte circundaris, ⁊ iuxta ſerpentẽ mortiferũ ſecure dormitare te credis. Et pariter ad furiã de viduitate ſeruãda in ep̄la q̃ incipit. Obſecras lr̃is. di Hie. Amorẽ monilium atq₃ gẽmarũ ſericarũq₃ veſtiũ trãſfer ad ſentẽtiã ſcripturar. ingredere terrã ꝓmiſſiõis lacte ⁊ melle manãtẽ. Comede ſimilã ⁊ oleũ veſtire cũ Joſeph varijs indumẽt. hec Hiero. ¶ Et ad euſtochiũ ꝟginẽ in ep̄la q̃ incipit. Audi filia ⁊ vide dicit ſic. Ueſtijs nec ſatis munda, nec ſordida ⁊ nulla diuerſitate notabilis ne ad obuiã preterẽũtium turba cõſiſtat. Aut digito demõſtreris. Nec ſatis religio a velis videri: nec plus humilis quã neceſſe eſt ne gloriã fugiẽdo q̃ras. Plures eñ paupertatis mie atq₃ ieiunii arbitros declinantes in hoc ipſo cupiunt placere quod placere ↄtẽnũt. Et mirũ i modũ laus dũ vitat appetit. Et iterũ Hieronymus ibidem. Alie virili habitu veſte mutata erubeſcunt femine eſſe quod nate ſunt: crinem amputant, ⁊ impudenter erigunt facies eunuchinas. Sunt alie que cilicijs ve-

Nota ſureas ſententias. Hieroñ.

Nota ↄ leues feminas.

Cõtra laſciniẽtes adoleſcẽtulos. Hieroñ.

Hieroñ.

Hieroñ.

ſtiūtur ⁊ cucullis fabrefactis: vt ad infantiam redeant. Jmitan
tur noctuas ⁊ bubones. Jterum ibidē ita ſubiūgit. Uiros quoꝫ
ꝙ fuge quos videris cathenatos quorū feminei contra apoſto-
lum crines: hircoꝝ barba. nigrū pallium, ⁊ nudi in patienti fri-
goris pedes: hec oīa argumēta ſunt diaboli. Et iterum ibidem
ſic dicit. Sūt aliȷ̄ de mei ordis hoībꝰ loquor. Qui ideo pſbytera
tum ⁊ dyaconatum ambiunt vt mulieres licentiꝰ videāt. Oīs
his cura eſt de veſtibus ſi bn̄ oleāt: ſi pes laxa pelle non folleat. Nota ꝯ
Ut crines calamiſtrati veſtigio rotātur, vt digiti anulis radiāt. eccleſia-
Et ne plātas humidior via ſpargat: vix imprimunt ſumma ve ſticos.
ſtigia: tales cū videris ſpōſos magis eſtimato quā clericos. hec Hieroñ.
Hiero. Et ad matrē ⁊ filiā in gallia commorantes epiſtola inci-
pit. Retulit michi quidā frater e gallia ſic ait. Nitēs cutis ſordi-
dū oſtēdit animū. Jterum in eadē epiſtola dicit ſic. Libidinoſa
mens ardentius honeſta pſequitur: ⁊ qđ non licet dulcius ſuſpi
catur. Et terū ibidē inqt: Ueſtis ipſa vilis ⁊ pulla animi tacen-
tis indiciū eſt: ſi rugā nō habet. Si per terrā vt altior videaris
trahatur. Si de induſtria diſſuta ſit tunica vt aliqd intꝰ appa-
reat: operiatqꝫ quod fedū eſt ⁊ appareat qđ formoſum. Caliga Nota au
quoqꝫ ambulātis nigella, ac nitēs ſtridore ad ſe iuuenes vocat. rea ꝟba.
Papille faſciolis comprimuntur: ⁊ criſpanti cingulo anguſtius
pectus artatur. Capilli vel in fronte, vel in aures defluūt. Pal-
liolum interdū cadit vt cādidos nudet homeros: ⁊ quaſi videri
noluerit, celat feſtina quod volens detexerat: ⁊ qñqꝫ in publico Chryſo.
quaſi pre verecūdia opit faciē: lupanariū arte id ſolū oñdit qđ ꝯ corpo-
oſtēſum magis placere poteſt. hec Hiero. ¶ Chryſoſtomꝰ quo rum pul
qꝫ in deſcriptione pſalmi quinquageſimi dicit ſic. Ubi ſunt qui chritudi
ſemetipſos adornāt extrinſecus ⁊ depingunt. Non pulchritudi nem.
nem corporis: ſed mentis honeſtatē deꝰ requirit. Quid eſt enim
ſpecioſa mulier? Sepulchrū eſt dealbatum niſi fuerit ſobria, ca
ſta, pudica. Pulchritudo aūt eſt his virtutibꝰ pcipitiū patens,
inſipientibꝰ venenū. Decus em̄ corpis infirmitate areſcit: ⁊ pul
chritudo egritudine cōtabeſcit. Anime aūt pulchritudo immor
talis eſt ⁊ eterna: ⁊ tūc maxime oſtēdit ꝓprium decus cū ſubege
rit paſſiones. Nā ⁊ arbores procere cōdenſe ſint foliis fructū nō
habent hominibꝰ aptū ſed porcis. Uinea aūt per terrā repēs ma
turarū vuarū fructū affert atqꝫ ſuauem. hec Chryſo. ⁊ ſic ptꝫ qꝛ
ꝓ ſola pompa mūdi atqꝫ ꝓ inani gloria veſtimētū precioſius ⁊ Gregor.
alia ornamenta querūtur: eius ratio eſt: qꝛ nemo vult precioſis
veſtibꝰ indui vbi ab aliis non poſſit videri: vt ait Greg. Si ergo
ornatus ſubtiliū precioſarūqꝫ veſtium culpa non eſſet, nequaqꝫ
ſermo diuinus tā vigilanter exprimeret qꝛ diues qui torqueba
tur apud inferos byſſo ⁊ purpura indutus fuiſſet, teſte Grego.
Patet ſextum remedium contra luxuriam.

¶ Septimum, remedium contra luxuriam fuga eſt ſocie-
tatis peruerſe: ⁊ luxuria eſt morbus contagioſus.

Chryſo. RErum natura ſic ſe habet, inquit Chry. ſup Mat. vt quotiẽs bonꝰ malo ꝯiungitꝛ nõ ex bono malꝰ melioretꝛ ſ3 ex malo bonꝰ ꝯtamínetꝛ. hic.
Salomõ Salomõ pu. xiij. c. Qui cũ ſapiẽtibꝰ graditꝛ ſapiẽs erit: amicꝰ ſtultoꝝ ſilis efficietꝛ. Melꝰ ẽ ꝙ ait Iſid. habere maloꝝ odiũ
Iſidorꝰ. ꝙ ipsoꝝ ꝯſortiũ. Et qꝛ luxuria ẽ morbꝰ valde ꝯtagioſus, ⁊ abo
Luxuria miabilis. iõ aſſimilatꝛ lepre: eo ꝙ gñatꝛ ex calore corrupto ⁊ dep
aſſimilatꝛ diato. Si igitꝛ fugimꝰ le. pſũ ne corpꝰ nr̃3 iſiciat: ꝙto magis fug
lepre. re debemꝰ luxurioſũ ne aiã3 ĩterimat: qꝛ vt ait Iuue. in. ij. ſatira.
Iuuena. Dedit hanc contagio labem.
Et dabit in plures, ſicut grex totus in agris.
Unius ſcabie cadit. ⁊ prurigine porci.
Uuaq3 conſpecta liuorem ducit ab vna. Hec Iuuenalis

¶ Sed quãtũ poſſit ſocietas puerſa oñditur tali exẽplo. Nam oia poma incorrupta vnũ nequeũt ſanare corruptũ. Sed multo potius vnum corruptũ cetera oĩa inficit atq3 corrũpit. Propterea pater doctoꝝ diuus Hie. qſi expertus horret valde, vꝫ detestatꝛ
Hieroñ. ſocietates, cõuerſationes, familiaritates ac cõfabulatiões quorũdã laſciuiẽtiũ iuuenũ qui varijs artibus ſubuertere querunt ſimplices adoleſcentulas: vt patet in diuerſis epl̃is ſuis. Et ideo ꝓ recreatione lãguẽtis ac ſitiẽtis aie, videamꝰ aureas ſñias eiuſdẽ. Et primo Hie. in regula quã ad Euſtochiũ, ⁊ ceteras virgines iam ſenex inſcripſit, vt prologus eiuſdem regule idicat ſic ait. cap. xviij. Chariſſime hoc hortor, hoc moneo: hoc
Nota aurẽã ſentẽtiam. mãdo vobis: vt q̃ chriſto deſpõſate eſtis cõiugio. Cui cẽm caſtitatis vr̃e fidẽ vouiſtis: cui nullũ preter ipſu3 amatorẽ cognoſcere ſub iureiurando eſtis pollicite. Uiri cuiuſcunq3 etiam ſi eum ſanctitas exornet: etiã ſi baptiſte equaretꝛ in meritis effugere faciem: nec liceat ſecũ dilectione feruẽti aſtringi per diem. Credatis experto. Nihil eſt perículoſiũ viro ꝙ mulier, ⁊ mulieri ꝙ vir. Uterq3 palea, vterq3 ignis: dicã audacter. Proh dolor dei tẽpla ſpũſſancti vaſa: ⁊ deo dicata edificia: niſi diligenti ſeruentur cuſtodia ꝓſtipula fiũt, ⁊ aufertur tã nobile depoſitũ, tã precioſus theſaurus, irrecuperabile decus caſtitatis ſi tenui cuiuſuis dilectionis inepte rimula continuus inſidiator diabolꝰ intuitum
Familiaritas periculoſa eſt. valeat infigere. Ideo omni cuſtodia cor ſeruetur. ſuper muros hieruſalem ponantur cuſtodes tota die: ⁊ nocte non dormiant ne fur introeat: ne ſpolia auferat q̃ penitꝰ recupari nõ poſſunt. hec Hieroñ. Et ad occeanũ de vita clericoꝝ paꝝ poſt principiũ epiſtole que incipit, Sophronius euſebius. Hiero. Occeano ſuo ſalutẽ dicit ſic. Ianua diaboli: via iniquitatis ſcorpiõis percuſſio nociuũq3 genus eſt femina. Cum proximat ſtipula icẽdit ignẽ. Flamigero igne percutit cõſcientiã femina pariter habitantis exuritq3 fundamenta montium. Ego id dico ſi cum viris femine habitent: viſcarium non deerit Diaboli. Ex eis aucupatum eſt ab initio peccatum. Ferreas mentes libido domat. Si alli

gauerit q̄s ignē in ſinū ſuū, nōne veſtimēta eius cōburent? Aut ſi q̄s ābulauerit ſup carbones ignis nōne cōburet pedes ſuos? Mihi crede nō pōt toto corde cū dn̄o habitare qui feminaꝝ ac=ceſſib⁹ copulat. hec Hie. Et iteꝝ ibidē. Si pudiciciā q̄ris quare habitas cū feminis. ⁊ in eadē ſubiūgit ſic. Germināt femine ſpi=nas cū viris habitātes, ⁊ archana mētiū acuto mucrone percu=tiūt. ꝓh dolor. nephas eſt dicere ſed preterire nō decet. xp̄m iſte nubere voluerūt nō clericis vn̄ ſine nuptijs genus nouū vxoꝝ. ⁊ rurſus ibidē ait Hie. Monachū vel clericū ſolitudo facit nō publicū. Quid te virginale delectat alloquium. Cur ſanctimo=nialium cōtra fidē frequētas in eccl'ia, vel in ipſo publico. ſi eos quos diligunt videāt ridētibus oculis ſalutatiōis tenera ver=ba ꝓcedant. Deinde cū ſalutauerint ſi eas dei veros ꝑteriri cele=rius viderint cō emptores ſuos iudicāt ⁊ iraſcūtur. hec Hier.

¶ Etiā in ep'la ad gaudētiū de pacatula puella cōtinētie deſti= Nitimur
tuta. ep'la incipit. ¶ Ā eſt difficilis puule ſcribere ꝟt ſic. Solēt eīn in vetitū
laſciui ⁊ comatuli iuuenes blādimētis affabilitate munuſculis ſp cupi=
aditū ſibi per nutrices aut alūnas q̄rere. ⁊ cū clemēter intraue muſq; ne
rit de ſcintillis incēdia cōcitare paulatimq; ꝓficere ad impudē= gata.
tiā: ⁊ nequaq̄ poſſe ꝓhiberi illo in ſe v'ſic'lo cōprobato. egere re=p̄hēdas qd̄ ſinis ꝯſueſcere. Pudet dicere, ⁊ tn̄ dicēdū ē. Nobiles femine q̄ nobiliores habuere neglectui ꝓcos viliſſime cōditiōis hoibus ⁊ ſeruulis copulāt: ⁊ ſub noīe religiōis ⁊ vmbra cōtinē=tie interdū deſerunt viros. Helene ſequunt alexādros: nec me=nelaos pertimeſcūt. Uidētur hec plāgūt ⁊ nō vīdicāt: q: multitu=do peccātium peti licentiā ſubminiſtrat. Proh nephas orbis ter=raꝝ ruit in nob' exptā nō ruunt. Urbs inclyta ⁊ romani impe=rij caput vno hauſta eſt incēdio. Nulla eſt reg. q̄ non exules romanos habeat. In cineres ⁊ fauillas ſacre quondā eccl'ie ce=ciderūt: ⁊ tamē ſtudemus auaricie. Uiuim⁹ quaſi altera die mo=rituri. ⁊ edificam⁹ quaſi ſemper in hoc ſcl'o victuri. Auro parie=tes: auro laquearia: auro fulgēt capita columnaꝝ: ⁊ nudus at=
q; eſuriens ante fores nr̄as xp̄s emorit. Hec Hier. Amplius hie. Hieros
in ep'a ad demetriā q̄ incipit. Iter oēs materias q̄ ab adoleſcē= nymus.
tia vſq; ad hanc etatē: ita inq̄t. Periculoſi⁹ eſt laſciuis puellis ad loca religionis q̄z ad publicū ꝓcedere. Que viuunt in mona=ſterio ⁊ quaꝝ ſimiliter magnus eſt numer⁹ nunq̄ ſine mr̄e pro=
cedāt. De agmine colūbarū crebro accipit, vnā ſeparat quam Arguit
ſtatim inuadit ⁊ lacerat ex cuius carnib⁹ ⁊ cruore ſaciat. Uer= hierny.
bi de oues ſuū relinquūt gregē, ⁊ inpetꝝ faucibus deuorāt, ⁊ ite miſeriā
rum ad ruſticū monachū in ep'la q̄ incipit Nihil xp̄iano felici⁹ nr̄i tem
ſic ait. Noui ego q̄ſdā iā maioris etatis ⁊ pleraſq; gn̄is liberti= poris.
nī adoleſcētibus delectari, ⁊ filios q̄rere ſpūales pudoreq; ſupe=rato ficta per matrū noīa erumpūt in licētiā maritalē. Alij ſoro=res v'gines deſerūt, ⁊ exterius viduis copulātur. Sūt q̄ oderūt ſuos, ⁊ nō ſuoꝝ palpant affectu: quaꝝ impatiētia iudex animis

nullã recipit excuſationem: ⁊ caſta pudicitie velamẽta q̃ſi aranearũ fila diſrũpũt. Uideas nonnullos accinctis renibus, pulla tunica barba ꝓlixa a mulierib⁹ nõ poſſe diſcedere, ſub eodẽ manere tecto: ſil'r inire cõiuuia. Ancillas iuuenes hr̃e in miniſterio ⁊ p̃ter vocabula nuptiarum oĩa eſſe matrimonij. Nec culpa eſt

Hieronymus.

xp̃iani nõis ſi ſimulator religionis in vitio ſit, hec Hier. Etiam ad nepotianũ p̃ſbyterũ de vita clericorũ ep'la incipit. Petis a me nepotiane chariſſime ꝺt ſic. Oẽs feminas ⁊ ꝟgines xp̃i aut eq̃liter ignora aut eq̃liter dilige. Uide ne ſub eodẽ tecto mãſeris nec

De Sãſone et Salomone. Hieronymus.

in p̃terita caſtitate cõfidas: nec Sanſone fortior nec Salomone ſapiẽtior eſſe potes. Memẽto ſemp ꝙ ꝑadiſi colonũ de poſſeſſiõe ſua mulier eiecerit. Et iterũ in eadẽ ita inq̃t. Crebra munuſcula ⁊ ſudariola ⁊ faſciolas ⁊ veſtes ori applicatas: ⁊ ablatos ⁊ degustatos cibos blandaſq̃ ac dulces lr̃as ſctũs amor nõ hꝫ: hec Hie. Inſup ad furiã de viduitate ſeruãda. Ep'la incipit: Obſecras lr̃is ſic ait. Iuuenũ fuge cõſortia: comatul⁹ cõpt⁹: atq̃ laſciu⁹ dom⁹ tue tecta nõ videãt, Cãtor pellat̃ vt noxius. Fedicinas ⁊ pſaltrias ⁊ iſtiuſmodi chorꝝ diaboli q̃ſi mortifera ſirenarũ carmina deuita: ⁊ iterũ ibidẽ. Nec procurator calamiſtratus nec formoſus collactaneus: nec cãdidulus ⁊ rubicũdus aſſecla addhereat lateri tuo. Interdũ anim⁹ dñaꝝ ex ancillarũ habitu iudicat̃. Sctãrũ virginũ ⁊ viduaꝝ ſocietatẽ appete: ⁊ ſi ſermocinãdi cũ viris incubuerit neceſſitas arbitros nõ deuites: tãtaq̃ fabulãdi fiducia ſit vt intrante alio nec paueas: nec erubeſcas. hec hie. Itẽ. Hie. ad Euſtochiũ in regula. ca. xx. ꝺt ſic. Nullũ venenũ nociui⁹ feminis q̃ꝫ affectio erga viꝝ quacũq̃ de cauſa p̃-

Hieronymus.

cedat: ꝓch dolor infelix conditio ſex⁹ vr̃i. Sãctiori mulieri vltra q̃ꝫ dici liceat ſi viro adhereat q̃ꝫuis ũcunq̃ ſpũal'r iſtictu naturali inclinat̃ tãdem ad nephas ſi in viro viri⁹ deficiat. Piget q̃ nõ cũcta narrare. Argumẽta ſũt diaboli ⁊ mortis et̃ne iudicia, filiatiões ⁊ mr̃nitates q̃b⁹ vocabul'r ſub velamine ſpũs int̃ ſe vtunt̃ mares ⁊ feie. Munuſc'la oĩa ⁊ ſuſpectas litterulas hec cũcta luxurie nũcia: vobis interdicto ſub anathemate ⁊ eterne mortis pena. Adhibeat̃ ſũma diligẽtia vt extra cenobij limites litterula q̃licunq̃ nõ exeat: niſi abbatiſſe ⁊ ſororum acceſſerint vota: ⁊ ſi op⁹ eſt grauitas ita rei exigat adſit ep̃alis licẽtia ſeu ſacerdo-

Expedit oĩno ad cõſeruationẽ caſtitatis fugere familiaritatem. Auguſtinus.

tis cõſiliũ. Grauiſſime pene ſubiacet q̃cunq̃ huius repta fuerit rea. hec hie. ¶ Sil'r Aug. in libello de honeſtate mulierũ: q̃ libellus incipit Nemo dicat fratres. ꝺt ſic Sine vlla dubitatiõe qui familiaritatẽ mulierũ nõ vult fugere cito labit̃ in ruinã. Et iterum in eodem libello ait. Qui cum mulierib⁹ habitãtes putãt ſe caſtitatis obtinere triũphũ ignorãt ſe apud deũ dupliciter reos exiſtere: dum ſeip̃os in periculũ mittũt ⁊ alijs exẽplũ ꝑuerſe familiaritatis oñdunt. Quãti eñi per aliaꝝ inhoneſtã familiaritatẽ caſtitatis decorẽ ꝑdiderũt. Illoꝝ aĩe q̃ pereũt ab illis i die iudicij req̃rende ſunt, qui illud exẽplum perditionis oſtendunt

Ille gitr qui caſtitatē veritatē ⁊ iuſtitiā in fratribꝰ ſuis defenſare: in alijs ⁊ in ſeipſo cuſtodire voluerit martyr erit. hec Aug. Iterum in eodē libello ſic dr. Quāto vilior eſt mulierū ɔditio: tanto ruina facilior. Sȝ nota ꝗ̄ta ſit virtus caſtitatis atq; pudicitie, nā in principio eiuſdē libelli vr̄ dicere ꝙ victor libidinis, ⁊ aliarum paſſionum eſt q̄ſi martyr. Uerba Aug. ſunt hec. Nemo dicat fratres mei, ꝙ tpibꝰ nr̄is martyrū certamina eſſe nō pñt: hȝ el par martyres ſuos, nā frequēter iracūdiā mitigare, libidinē fugere, iuſtitiā cuſtodire, cupiditatē ɔtēnere pars magna eſt martyrij. hec Aug. Liquet igitr ex dictis ꝙ familiaritas mulierū ac laſciuientium fugiēda eſt ab his, qui caſte ac pudice viuere volunt.

August. *Uincere libidinē pars magna eſt martyrij.*

¶ Octauum remedium cōtra luxuriam eſt fuga: quia inter omnia peccata ſola luxuria vincitur fugiendo.

Quamuis oīe ſit pctm̄ fugiēdū, iuxta illud Eccl'iaſt. xx. c. Quaſi a facie colubri fuge pctā. Nihilominꝰ ſm Tho. in ij. ij. q. xxxv. ar. j. in rñſione ad iiij. arg. debemus qñq; impugnationē pcti vincere fugiēdo: qñq; vo reſiſtēdo. Si cm̄ cogitatio pſeuerās tollit incētiuū pcti: tunc debemꝰ vincere pctm̄ reſiſtēdo: ſicut accidit in oībus pctis pter luxuriā. Sȝ ſi cōtinua cogitatio auget incētiuū pcti: tūc debemꝰ illud vincere fugiēdo: ſicut eſt de pctō luxurie. Ideo Paulus. j. ad Cor. vj. c. ſignāter dt. Fugite fornicationē. Sup quo textu ſctus Tho. in ɔmēto aureo dt ſic: notādū ꝙ cetera vitia vincunt reſiſtēdo: qꝛ ꝗ̄tomagis hō particularia ɔſiderat ⁊ tractat, tātominꝰ in eis inuenit vñ delectet: ſȝ magis anxiet. Sȝ vitium fornicationis nō vincit reſiſtēdo: qꝛ ꝗ̄tomagis ibi hō cogitat pticulare magis incēdit. Ideo vincit fugiēdo. i. totalr vitādo cogitationes imūdas, ⁊ quaſlibȝ occaſiōes. vñ dr zacha. ij. c. Fugite de terra aqlonis: dicit dñs. hec Tho. Propterea Hier. in epl'a ad amandū ait. Uoluptas ſola ac libido ēt in ipſo tpe penitendi pteritos ſtimulos patitur, ⁊ titillatione carnis, ⁊ incētiua pcti: vt per hec q̄ corrigi cupimus cogitātes rurſum ſit materia delinquēdi: ⁊ in epl'a ad furiā de viduitate ſeruāda dicit ſic. Oīa alia pctā extrinſecus ſunt, ⁊ qḋ foris eſt facile adijcit. Sola libido inſit a deo ob liberoꝝ pcreationē: ſi fines ſuos egreſſa fuerit: redundat in vitiū, ⁊ quadā lege nature in coitū geſtit erumpere. Grandis igitr virtutis eſt, ⁊ ſolicite diligētie ſupare qḋ nata ſis in carne: nō carnalr viuere: tecū pugnare quotidie, ⁊ incluſum hoſtem argi (vt tabule ferunt) centū oculis obſeruare: hoc eſt, qḋ apl's verbis alijs loquebat. Omne pctm̄ qḋ fecerit hō extra corpus eſt, qui aūt fornicat in corpus ſuū peccat. hec Hieronymꝰ.

S. Tho. *Debemꝰ vicere luxuriā fugiendo.* *Paulus.* *S. Tho.* *Hieroñ.*

¶ Iterū ad pāmachiū in epl'a ɔſolatoria de dormitione Pauline vxoris, ait Hiero. Scit hoſtis antiquus maius cōtinētie ꝗ̄ nūmoꝝ eſſe certamē. Facile abijcit qḋ heret extrinſecus: inteſtinum bellū periculoſius. hec Hiero. hinc Aug. in libello de honeſtate mulierū dicit ſic, ꝙ autē libidinem fugiendā eſſe diximus

August.

Sola libido vincit fugiendo.

apl'o doctore euidēter diximus: q̄ cū oībus vitijs reſiſtendū eſſe p̄dixerat cōtra libidinē nō dixit reſiſtere: ſed ait. Fugite fornicationem ac ſi diceret. Reliqs vitijs deo adiuuāte debem⁹ in p̄ſēti reſiſtere: libidinē ꝟo fugiēdo ſupare. Sic in ſcripturis ſāctis ibi legimus: noli attēdere in faciē ꝟginis, ne ſcādalizet te vultus eius. nā ⁊ btūs Joſeph: vt impudicā dn̄am poſſet euadere palliū quo apprehēſus erat reliq̄t ⁊ fugit. Et iterū ibidē dicit ſic. Cōtra libidinis impetū apprehēde fugā: ſi vis obtinere victoriā. Ne ſit tibi verecundum fugere: ſi caſtitatis palmā deſideras obtinere.

August.

hec Aug. Fuge ergo luxu: iam ⁊ oēs occaſiones luxurie.

¶ Nonum remedium contra luxuriam eſt fuga otij.

Hieron. Bernar.

OTium, deſidia, torpor, ⁊ q̄es nimia occaſiones ſunt malarum cogitationum, tentationū, ac oīm peccatorum. vn̄ Hiero ad Euſtochiū ait. Oīm vitioꝝ mater eſt otioſitas. ⁊ ſm Bern̄. Otioſitas dicitur ſentina oīm vitioꝝ. Et iterum deuotus Bernar. parum ante finē ſcd̄i libri de conſideratione ad Eugeniū Papam dicit ſic. Fugienda ꝑinde eſt otioſitas: mater nugarum, nouerca virtutum. Nota ergo q̄ diabolus faciliter aīam otioſam inclinat ad immundas cogitationes. Deinde ab immūdis cogitationibus labitur aīa ad delectationē, ⁊ a delectatione cadit in cōſenſum, ⁊ a cōſenſu precipitatur in operationē: ⁊ ab operatione in conſuetudinē. Maxima ex cōſuetudine vero generatur habitus qui eſt de difficili mobilis. Ex habitu ſūt generat̄ in aīs quedā diabolica p̄ſumptio cōtra diuinam miam: ⁊ tandē preſumptio inducit deſperationem, que ſola caret venia: vt inquit Hieroñ. Quāuis igitur otioſitas ſit quedā diſpoſitio ad oīa peccata: citius tamen inducit hominem ad libidinoſas cogitationes, ⁊ ad alias turpitudines luxurie ꝑpter inclinationes nature corrupte. hinc Ouidius in primo lib. de remedio amoris: ſic ait.

Diabol⁹ gradatim procedit a minimis ad maxima.

Ouidi⁹.

¶ Otia ſi tollas periere cupidinis artes.
Contemptęq̄ iacent, ⁊ ſine luce faces. Hec ille.

Ezechie. Hieroñ. Nota q̄ſta mala facit otiū ⁊ ſaturitas.

¶ Propterea Ezechiel. xvj. dr̄. hec fuit iniq̄tas Sodome ſuperbia ſaturitas panis ⁊ abundātia: ⁊ otiū ipſius. Sup quo textu diuus Hier. in. v. li. explanationū ſup Ezechielem ꝑphetā dicit ſic. Supbia ſaturitas rerū oīm abundātia otiū, ⁊ delitie peccatū ſodomiticū eſt. Et ꝑpter hoc ſequit̄ dei oblivio que p̄ſētia bona putat eſſe ꝑpetua, ⁊ nunq̄ ſibi neceſſarijs indigēdū. Quapropt̄ ⁊ lege p̄cipit̄ Attēde ne comedēs ⁊ bibēs, ⁊ ſaturatus edificatis domibus optimis, habenſq̄ oues ⁊ boues, argentū ⁊ aurū obliuiſcaris dn̄i dei tui. Et in alio loco de Jſrael ſcriptū eſt. Manducauit ⁊ bibit, ⁊ ſaturatus eſt ⁊ impinguatus, ⁊ calcitrauit dilectus. Quod ſciens ⁊ ſapiētiſſimus Salomon in prouerbijs deprecatur. Tribue mihi neceſſaria, et que ſufficiant ne ſaturatus mendax fiam ⁊ dicam. Quis me videbit. Aut pauper ⁊ peierem nomen dei. Et parum infra ſubiungit Hiero. ſic dicens. Jn deli-

ſertũs eſt omnis anima ocioſi, q vz ſemper aliquid agendum ſit ne ager pctõrꝫ nrĩ ceſſante manu, malarũ cogitionũ ſẽtib⁹ occupet. hec Hiero. Etiã Chriſoſt. Ad ſtargiriũ monachũ arrepticiũ parũ poſt pricipiũ pri lib. ẽt ſic. Sudores hoi adiecit de⁹, et labores nihil em̃ minus ocio, ⁊ q̃eti natũ eſt q̃ natura hois. Si em̃ his adiecti nec ſic q̃dẽ peccare deſiſtim⁹. Quõ ſcelerũ pgreſſa nõ eſſet audacia nr̃a ſi nos affluere delitijs, ⁊ ocio ꝯſtituiſſet: de⁹ oĩa ei inq̃t mala ocioſitas docuit. Areſtãt aũt nr̃e huic rõi, q̃ q̃tidie ſiũt, ⁊ q̃ maiorib⁹ nr̃is ꝯtigerũt. Sedi inq̃t ppl's mãducare, ⁊ bibere, ⁊ ſurrexerũt ludere. hec Chryſo. O quot ⁊ q̃tos clariſſimos pricipes legim⁹ q dũ eſſẽt in laborib⁹ atq̃ exercitijs ꝯſtituti fuerẽt morigerati, patiẽtes, iuſti, benigni, hũiles, mãſueti, caſti ac pudici. Qui poſt modũ torpẽtes ocio ad q̃etẽ nimiã v̄ſi ſunt quaſi inmũde ſues ad feces luxurie, ⁊ ad vitia pluria. Nãrefert quintus. Curtius de magno Alexãdro, q dũ in exercitio bellãdi fuit nemo illo modeſtior, nemo patiẽtior, nemo in oĩbus abſtinẽtiꝰ ſpõr: ſed in ocio ꝯſtitut⁹ ꝯuerſa ẽ vita ei⁹ ad oĩa mala. vñ crudelis effect⁹ eſt a deo, q fere oẽs caros amicos, ⁊ q̃ vitã ſe pri⁹ p ipõ expoſuerat ꝓprijs manib⁹ interemit: ppterea curtius ait. vt enĩ Alexãdri laxat⁹ ẽ aĩm⁹ negocialiũ rex, ⁊ q̃etis, ⁊ ocij impatiẽtior effect⁹ ẽ. Mox excerpẽ eũ voluptates p uigilãdi ꝑpotãdi inſania: dulcedo, ludicq̃, ⁊ greges pelliciũ oĩa i extex lapſa ſũt morẽ, ⁊ quẽ ꝯſica arma nõ fregerãt vitia vicerũt. Hec curti⁹: ſz ad q̃tã ferocitatẽ ac crudelitatẽ ꝯuerſ⁹ fuerit Alexãder poſt tã mirabiles: ac tã ingẽtes victorias ſuas pulchre oñdit Pau. Oroſi⁹ in. iij. li. cronice vbi int cetera ẽt ſic: ſed nec minor ei⁹ in ſuos crudelitas q̃ i hoſtẽ rabies fuit. docent hoc amyntas ꝯſobrin⁹ occiſ⁹, nouerca fr̃eſq̃ ei⁹ necati ꝑmẽio, ⁊ philotas trucidati athal⁹ euriloc⁹ pauſanias mltiq̃ macedonie principes extincti. Clit⁹ q̃z ãnis ꝯuius amicitia vetus nepharie interfectus: qui cũ in ꝯuiuio fiducia regie amicie, aduerſus rege opa ſua philippo ꝑponẽtẽ mẽoriã p̃ris tueret, ab offẽſo fruſtra rege venabulo trãſfoſſus ecõe ꝯuiuiũ moriẽs cruẽtauit: ſed alexãder hũani ſãguis inſatiabl', ſiue hoſtiũ, ſiue ẽt ſociox recẽtem tñ ſp ſitiebat cruorẽ. Idq̃ ꝑtinaci ipetu i bella pcurrẽs chorasmios ⁊ dacos, idomitã gẽtẽ i deditionem accepit. Calliſthenẽ phz ſibiq̃ apõ Ariſto. ꝯdiſcipulũ cũ plurib⁹ alijs principib⁹, q eũ depoſito ſalutandi more: vt deũ nõ adoraret occidit. hec Oroſius. Etiã gai⁹ calligula ipator, q poſt Tiberiũ ãnis nõ plene q̃tuor regnauit. hic quiete nimia ac ocio torpẽs ruit ad oĩa ſcelera, et flagitia. nã Paul⁹ Oroſi⁹ in. vij. li. cronice ſic ẽt de eo, q fuit hõ ante ſe oim̃ flagitioſiſſim⁹. hic vt breuiter magnitudinẽ crudelitatis eius exprimã exclamaſſe fert: vtinã ppl's Romanus vnã ceruicẽ haberet. Sepe ẽt de ꝯditione tpm̃ ſuox ꝯqueſtus ẽ, q nullis calamitatib⁹ publicis iſignirent. Quante vero turpitudinis ac libidinis fuerit Gayus: oñdit ibidem Paul⁹ Oroſi⁹: ita

Chryſo.

Ad q̃ta ſcelera ꝯuenit Alexãder ꝑpt ocium.

Paulus Oroſi⁹ d Alexandro quid dicit.

Alexander erat crudeliſſimus, hũani ſãguis iſatiabilis.

De gayo calligula peſſimo.

ſubiūgens Gayus ꝟo caligula libidinibꝰ ſuis illō ſceleris adie-
cit: vt ſorores ſuas, priꝫ ſtupro pollueret: deinde exilio dānaret.
Qui poſt oēs ſimꝪ exules iuſſit occidi. hec Oroſiꝰ. ¶ De Nero

Seneca de Nerone qd ſe-ſit.

ne quoqꝫ ceſare ſcribit Seneca, ꝙ naturaliter ab infantia erat
clemētiſſimus, ⁊ ita gratioſus, ꝙ nemo vnꝗ̄ ꝑplo Romano grā-
tior fuerit. Adeo ꝙ in obliuionē venerūt ceteri prīcipes ꝓpter
fauoris magnitudinē. hic ab Auguſto quīto prīcipatū adeptꝰ

Nero ex ocio labitur ad oīa ſcelera.

eſt, manſitqꝫ in eo annis nō plenis q̄tuordecim. Dū igitur fuit
ad imperiū ſublimatus, ocio, deſidia, ac pnicioſa ſeueritate tor-
pēs: vt pote q̄ habebat facultat ꝑpetrādi oīa petā, ⁊ ſcelera
tū rōe principatꝰ: tū ꝓpter abūdātiā diuitiaꝝ, ac rerū ꝓſperaꝝ.
Jō peſſimꝰ ac ſceleratiſſimꝰ factus eſt. Nā de eo ſcribit Paulus
Oroſius in. viij. li. cronice ſue, ꝙ Gaij caligule auūculi ſui erga
oīa vitia ac ſcelera ſectator fuerit immo trāſgreſſor petulātiā, li-

Paulus. Oroſiꝰ d̄ Nerōe.

bidinem, luxuriā, auaritiā, crudelitatē, nllo nō ſcelere exercuit.
Et ſubiungit Paulus Oroſius ſic dicēs. Libidinibus porro tā-
tis exagitatus eſt vt ne a matre quidē vel ſorore, vel vlla con-
ſanguinitatis reuerentia abſtinuiſſe referatur. Virū in vxorē du-
xerit: ipſe a viro vt vxor acceptus ſit. Et parum infra ita adiun-
git. Crudelitatis autē rabie ita effrenatus eſt: vt plurimam ſe-

Nero nomē xpi extinguere conabatur.

natus partem interfecerit, equeſtrē ordinē pene deſtituerit. Sꝫ
nec a parricidijs quidē abſtinuit matrē, fratrem, ſororē, vxorē,
ceteroſqꝫ cognatos, ⁊ propinquos ſine heſitatione proſtrauit.
Auxit hanc molem facinorū eius temeritas impietatis in deū.
Nā primus Rome chriſtianos ſupplicijs, ⁊ mortibꝰ affecit: ac
ꝑ omnes prouincias pari ꝑſecutione excruciari iperauit, ipſūqꝫ
nomen Chriſti extirpare conatus: beatiſſimos Chriſti apoſto-
los Petrum cruce, Paulum gladio occidit. Oroſius. ¶ Hic

Boetius de Nerone quāta dicit.

quoqꝫ Nero occidit Senecam cordubēſem. vn̄ Boetius. iij. lib.
de conſolatione proſa. v. dicit ſic. Nero ſenecam familiarem pre-
ceptorēqꝫ ſuum ad eligēda mortis coegit arbitrium. Jteꝝ Boe-
tius in lib. de conſolatione metro. vj. deſcribit q̄tuor crudelita-
tes eiuſdem Neronis, prima crudelitas fuit: qꝛ vrbem Romanā
incendit per tres dies, ⁊ ſeptem noctes: vt inquit Paulus Oro-
ſius: vbi ſupra hoc autem egit exemplo tante cōbuſtionis ima-
ginari poſſet quale erat illud ſpectaculum, quādo olim Troia
capta combuſta fuit. Secunda crudelitas fuit, ꝙ magnā partē
ſenatꝰ ſine vlla cauſa interfecit. Tertia ꝙ fratē ſuū caligulā di-
ctū occidit: vt ſolꝰ tutiꝰ regnaret. Quarta ꝙ mrēꝫ ſuā occidi iuſ-

Verba Boetij.

ſit vt videret in q̄ loco in vētre eiꝰ iacuit. Verba Boetij ſunt hec.
¶ Nouimus quantas dederit ruinas. Urbe flammata patri-
buſqꝫ ceſis. Fratre qui quōdam ferus interempto.
Matris effuſo maduit cruore Corpus, ⁊ viſu gelidium perer-
rans Ora non tinxit lachrimis: ſed eſſe
Cenſor extincti potuit decoris. Hec Boetius.

¶ Ceterū vt diuinaꝝ ſcripturarū exēpla reuoluamus Sanſon fortiſſim⁹ q̄ a tot hoſtibus, ⁊ piculis euigilās euaſit ocio dormi nōis abraſo capite oēꝫ fortitudiē ꝑdidit: vt Iudic.xvj.c. ¶ Dō pariter q̄ gygātes debellauit: vrſos, ⁊ leōes occidit, q̄ tā ingētes obtinuit victorias: dū ab exercitio bellādi vacat adulteriū ꝯmiſit, deinde ruit in homicidiū, ⁊ alia grauiſſima perpetrauit crimina: vt hꝫ.ij. Re xj.c. ¶ Silr Gedeō, Saul, Salomō, Ezechias, Joſaphat, ⁊ reges ac principes mlti in ocio ꝓſperitatis corruerunt. Et breuiter filij Iſrael q̄ toto tp̄e principat⁹ Joſue qſi habuerūt ꝑlia grauiſſima nō legūt a dn̄o receſſiſſe: ſed poſt mortē Joſue abūdātiā ⁊ q̄etē habentes mltiplicter errauerūt a diſciplina legis vinculaq̄ ruperūt: vt ptꝫ in li. Judicum.j ij.⁊.iij.c. ¶ Idem ptꝫ de Romāis q̄ ꝯtinue dū eſſent in exercitio bellādi creuerūt: ſꝫ poſt q̄ Carthaginē emulā ſuā diruerunt, iurgia ac bella pluria inter eos orta ſunt. Nota q̄ ſm Paulū Oroſiū in fine.iiij.li.cronice ſue.⁊ Aug.in.j.li.de ciuitate dei.c.xxx.q̄ poſt quā Ro.de Carthaginēſib⁹ obtinuerūt victoriā facta fuit qō inter eos an Carthago emula a fūdamētis eſſet diruēda? Et ſicut dt Paul⁹ Oroſi⁹ q̄dā Romanoꝝ ꝓpt̄ ꝑpetuā Rome ſecuritatē delēdā eē decreuerāt. Videt̄ aūt p̄ncipalis hui⁹ opiōis deſtruēde Carthaginis fuiſſe Catho cēſorin⁹, q̄ Catho ſupior nominat̄. At Scipio naſica: vt inq̄t Aug. ſurrexit, ⁊ ſubtili⁹ conſiderans reſiſtebat Cathoni: vt nō deſtrueretur dicens q̄ ciuitas Romana ab initio armis vacauit, hucuſq̄ Romani bella geſſerūt. In quibus Romana dn̄atio creuit. Si vero Carthago proſternenda putatur ꝓ pace ſeq̄nda video ciues ad arma creatos ocio vacaturos, hinc luxuria, hic auaritia, hic ſeditiōes ciuiū, ⁊ varia bella ventura cognoſco: nō eni potuerūt Romana in alios ſuum exercere furorē: q̄ in ſeipā impetū ſūt factura. Talia ſuadebat Scipio in ſenatu Romano. Sꝫ q̄cq̄d de iſta ꝯtrietate ſecutū fuerit, clare cōſtat q̄ ꝯſiliū Scipiōis de Carthagine ſubuertēda nō habuit effectū: ſꝫ preualuit ꝯſilium Cathōis, ⁊ iō ſecuta ſūt oīa mala in vrbe q̄ Scipio metuebat futura. ꝓpt̄ea Aug.in.iij. lib. de ciuitate dei.c.xxiiij. dt q̄ deſtructa Carthagīe graccoꝝ tumultus, ⁊ ſeditiōes agitātur apud Romanos, ⁊ hec q̄dē iurgia graccoꝝ fuerunt initiū ciuiliū maloꝝ. Volebat eni gracc⁹ agros ꝑplo diuidere quos nobiles ꝑuerſe poſſidebāt. Sꝫ vt inq̄t Au. ibidem euellere iā vetuſtā iniq̄tatē nō ꝑiculoſiſſimū: ſed vt ipſa res docuit ꝑnicioſiſſimū fuit. In hac ſeditiōe plures graccorū, ⁊ aliorum nobilium occiſi ſunt. Poſt hec peſtifera bella ciuilia orta ſūt inter Mariū, ⁊ Luciū ſyllā. Mari⁹ plebē ſylla ſenatū, ⁊ nobilitatē defendebat: deinde poſt dn̄ationē lucij ſylle inſurrexit Catilina q̄ quātoꝝ maloꝝ cā fuerit i Romana republi, vide Saluſtium in Catiliario. Hic Catilia ſubdolus cuiuſlibet rei diſſimulator fuit. Cōſequēter orta ſunt bella ꝯuiſſima inter Juliū

Sāſon ocio dormitiōis ꝑdidit gloriā ſuā.

Dō pari ter ex ocio ruit.

Gedeon. Saul, Salomō ⁊ alij filij iſrael ex ocio labūt̄ ad mala pluri ma.

Scipio naſica.

Auguſt. Graccoꝝ tumltus incipiūt.

De Catilina inter Julium ceſarē, ⁊ Pōpeiū ortū bellum.

Paulus Oroſius. Auguſt. Valeri. Maxi.

ceſarē,ꝛ Pōpeiū,q̄ꝛ Juli⁹ ceſar fuit ſocer Pōpeius ꝯo gener De hoc bello ſcribit Paulus Oroſius in .vj li.ꝛ Aug in.iij.li.de ci uitate dei.c.xiij.ꝛ.c.xxx.Et ſic clare ꝯſtat p oēs hyſtoricos.poſt q̄ direpta fuit carthago fere vſq ad natiuitatē xp̄i nunq̄ ceſſarūt inteſtina bella q̄bus Romanū imperiū vſq ad ꝯſūptiōez deductū ē:Liquet igr̄ ex dictis q̄lr̄ ocioſitas ē oiū pctōꝝ cauſa. ¶ Hic Val. Max.in.vij.li.c. Appiū claudiū crebro ſolitū dicere accepim⁹.Negotiū pp̄lo Romano meli⁹ q̄ ociū ꝯmitti:nō q̄ ignoraret q̄ iocūd⁹ trāq̄llitatis ſtat⁹ talis eēt:ſed q̄ aiaduerteret ꝑpotētia iperia agitatiōe reꝝ ad ꝟtutē capeſcēdā excitari nimia q̄ete in deſidiā reſolui,ꝛ ſane negociū noīe horridū ciuitatis nr̄e mores in ſuo ſtatu ꝯtinuit blāde appellatiōis q̄es plimis vitijs reſperſit.Hec.Val.ꝛ diu⁹ Hie ad ruſticū monachū de vita

Hieroñ.

monaſtica ep̄la incipit.Nihil xp̄iano felici⁹ cui ꝓmittūr regna celoꝝ:vt ſic.Si negotiatores ſcl'i tāta ſuſtinent:vt ad incertas pituraſq diuitias perueniāt,ꝛ ſuent cū aīe diſcrimīe q̄ multis periculis queſierunt,quid xp̄i negociatori faciendū eſt?Etiā in eadem ait Hie.Fac aliquid operis:vt te ſemꝑ diabolus inueniat occupatum Etiā Hieroñ.ad amicū egrotum in ep̄la ꝯſolatoria que icipit.Quāquā certiſſime nouerim ita inquit.Imperfectum ac languidū bonū eſt.In ociū ſine certamīe ꝓiecta ꝟtus hec de ocio quod eſt fomētum oīm ſcelerū dicta ſufficiāt.¶ Sūt alia remedia ꝯ luxuriā q̄ cā breuitatis relinquo. Quicūq ergo optat caſte ac pudice viuere expedit:vt oēm occaſionem fugiat iuxta illud.Principijs obſta.Sunt enim principia minima q̄titate,ꝛ maxima virtute.Ideo fuge ſolatia ſcolaria in quibus fiunt plurime leuitates q̄ prouocant ad libidinem. Inter cetera fuge choreas nam ibi fiunt ſaltus,turpes actus,ꝛ laſciui.riſus cachini,ioci,cantus,irriſiones.praua colloquia vana:plurima. Ibi quoq ſunt muſicalia inſtrumenta q̄ faciunt ſonum leuem. hec oia ſm̄ Hie.prouocant leues aias ad turpia,ꝛ ad laſciuiam. Iuxta illud Ouidij.in.j.lib.de arte amandi:vbi dicit ſic.

Sūt alie occaſiōes luxurie fugiēdo.

¶ Si vox eſt canta:ſi mollia brachia ſalta.
Et quacunq potes dote placere place.Et in.ij.libro de remedio amoris ſic ait.Eneruant animos cithare cantuſq lire q̄.
Et vox ꝛ numeris brachia mota ſuis. Hec Ouidius.

Appetit⁹ delectabilium ē iſatiabilis:
Hieroñ.

Et q꞉ appetitus delectabilium eſt inſatiabilis:tiō quāto magis q̄s vtitur coitu tanto ad illō opus inflāmat.Et ꝑ oppoſitū quāto q̄s magis abſtinet tāto ad cōtinētiā,ꝛ caſtitatē melius diſponitur.Hinc hiero.ait Luxuria vſu creſcit,ꝛ deficit,nec rationi paret que impetu ducitur.Ouidius pariter in.ij.lib. de remedio amoris inquit. Intrat amor mentes vſu,dediſcitur vſu. Surge ergo velociter,ꝛ tolle moras:q꞉ pernicioſa res eſt in ſecibus iacere luxurie.Audi precor quid Ouidius dicat in.j.li.de remedio amoris.

¶ Opprime dum noua ſunt ſubiti mala ſemina morbi.

Firmus incipiens reſiſtat equus.
Nam mora dat vires, teneras mora percoquit vuas.
Et validas ſegetes, quos fuit herba facit.
Que prebet latas arbor ſpatiantibus vmbras.
Quo poſita eſt primũ tpe virga fuit. Tunc poterat manibus
ſumma tellure reuelli. Nunc in immẽſum viribus aucta ſuis. Ouidiꝰ.
¶ Et parum infra Ouidius ita ſubiungit.
Principijs obſta ſero medicina paratur.
Cũ mala ꝑ lõgas ꝯualuere moras. Sed ꝓpera nec te vẽturas
differ in horas. Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.
Uerba dat omnis amans, reperitq; alimenta morando.
¶ Iterum in .j. lib. de remedio amoris pulchre hortatur aman-
tes ad relinquendum cenoſas voluptates, ſic dicens.
¶ Sepe bibi ſuccos quãuis inuitus amaros.
Eger, ⁊ oranti menſa negata mihi eſt.
Ut corpus redimas, ferrum patieris ⁊ ignes.
Arida nec ſitiens ora lauabis aqua.
Ut valeas animo quicquam tollerare negabis. Oro ad
At pretiũ pars hec corpore maius habet. ¶ Et iterũ ibidem. dñm Je-
¶ Sepe refer tecum ſcelerate facta puelle. ſum xp̃z:
Et pone ante oculos omnia damna tuos. Hec Ouidius. ⁊ puriſſi
¶ Ut autẽ fortius libidinoſos eterne mortis laqueos dirupere mã vir-
valeas humilia teipſum coram puriſſima virgine: quia ipſa eſt ginez eſt
fons limpidiſſimus totius puritatis atq; mũditie. Clama ergo optimuz
totis reaſſumptis viribus, ⁊ dic cũ dauid. Dirupiſti dñe vincu- remediũ.
la mea tibi ſacrificabo hoſtiam laudis: et nomen dñi inuocabo.
Et iterum. Laqueus contritus eſt, ⁊ nos liberati ſumus. Ex di-
ctis liquet ad purum, ꝙ plura ſunt remedia contra luxuriam.
Si aute ſcire cupis quot ſunt filie, aut quot modis poteſt quis
offendere in peccato luxurie, lege verſus ſequentes.
¶ Luxuriam ſequitur for, ſtuprum, raptor, adulter.
Inceſtus, ſacrum mollit, ſodo, contra iumenta.
Eſt cecus, eſt audax, nimium inconſtans, ⁊ amator.
Incautus, preceps, contemnit iuſſa diuina.
Atq; ſimul ventura bona preſentia prefert. Sup̃bia
His qui ſeruierint perpetua damna ſubibunt. auaritia
Et qui ſuppeditant celeſtia regna triumphant. et luxu-
ria ſunt

¶ De peccato Inuidie.

PLura explicauimus de tribus pctis, ſuperbia, auari- tres radi
tia, ⁊ luxuria, que ſunt tres virulente radices omniũ ces cim
pctõꝝ: iuxta illud .j. Jo. ij. Oẽ qđ eſt in mũdo: concu- pctõꝝ.
piſcentia carnis eſt, ⁊ cõcupiſcentia oculoꝝ, ⁊ ſup̃bia Joãnes
vite. Nunc igitur ſupeſt vt breuiſſime de q̃tuor alijs damaſce-
mortalibus pertractemus. Et primo de inuidia, que ſm Joannẽ nus.
Damaſcenum ⁊ ſanctum Thomã in .ij. ij. q. xxxvi. art. j. Eſt tri- S. Tho.
ſtitia de alienis bonis, vel ſm Auguſtinum. Inuidia eſt odium Auguſt.

Seneca. Inuidi ſemꝑ ſũt triſtes. Iſidor⁹. Hieroñ.

felicitatis aliene, vel vt ait Seneca ad luciliũ. Inuidia dolor eſt
animi ex alienis cõmodis. Ideo ſcito ꝙ nulli inuidet vir bonu
te preditus: vt idẽ ait. Vel inuidus quaſi nõ vidẽs libẽter bona
alterius. Vel ſm Iſid. in. x. li. Ethym. Inuidus dictus eſt ab inui
dendo felicitati alterius. Sunt eñi inuidi ſemꝑ triſtes ac merore
cõfecti. hinc Hiero. ſcribẽs ad demetriã ꝟginẽ. Ep̄la incipit. Si
ſummo ingenio pariꝗ fretus ſciẽtia: dicit ſic. Quid inuide oro te
delectationis p̄ſtat inuidia: quẽ ſecretis ꝗbuſdã ꝯſcie vngulis
liuor ipſe decerpit ⁊ alienam felicitatẽ tormẽtum eius facit: ⁊ ad
Aſcellã ꝟginẽ ep̄la incipit. Si tibi putes grãs a me referri poſ-
ſe, ita inquit. O inuidia primũ mordax tui. O ſathane calliditas

Alanus.

ſemꝑ ſctã ꝑſequeris. hec Hier. Etiã magr̄ Alanus in lib. de cõ-
planctu nature dicit ſic. Inuidia ꝗd mõſtruoſius monſtrũ. Aut
quid dãnoſius damnũ. Que culpabilior culpa, ꝗ penalior pena.
Hec eſt erronee cecitatis abyſſus: humane mẽtis infernus, con
tentionis ſtimulus, corruptionis aculeus. Qui ſunt inuidie mo
tus: niſi hũane trãquillitatis hoſtes, mũdane tentationis satel-
lites, animi laborãtis vigiles hoſtes. Aliene felicitatis excubie.
hec Alanus Chryſoſtomus ꝗ3 ſuꝑ Matheũ ſic ait. O inuidia
ꝗ ſemꝑ ſibi inimica eſt. Nã qui inuidet ſibi ꝗdẽ ignominiã facit

Proſper. Grego.

Illa aũt cui inuidet gloriã parit. Et idcirco inuidia: vt ait ꝓſper
in ſuũ auctorem reciproca eſt de bono alterius tabeſcẽtis animi
cruciatus. Propterea Greg. in. v. lib. mora. c. xxxiiij. dicit ſic Nã
cum deuictũ cor liuoris putredo corruperit ipſa ꝗ3 exteriora
indicant, ꝙ̃ grauiter animũ veſania inſtigat. Color ꝗppe pallo
re afficitur: oculi deprimuntur. Mens accenditur ⁊ mẽbra frige
ſcunt: fit in cogitatione rabies, in dentibus ſtridor. Cũꝗ in late-
bus cordis creſcẽs abſcõditur, odiũ: dolore ceco tenebrat cõſcien-
tiam vulnus incluſum: nil letum de ꝓprijs libet: q: tabeſcentẽ
mentẽ ſua pena ſauciat: quã felicitas torquet aliena. hec Grego.
Ex dictis pꝫ ꝙ inuidia eſt quedã triſtitia mordax ſui.

¶ Inuidia agitat omnes ſtatus eccleſie dei: ſed magis ac magis ſapientes ⁊ literatos.

Inuidia agitat omnes ſtatus hominum.

INuidia eſt quedã putrida tabes, que oẽs ſtatus, ac
cõditiones hoim agitat ac perturbat. Semper enĩ
inter pares floruit inuidia: ⁊ ſicut Valerius Maxi
mus ait: nulla tam modeſta felicitas, ꝗ malignita-
tis dentes vitare poſſit. Sola quippe miſeria caret
inuidia: vt idẽ ſubiungit nihilominus veri religioſi, ⁊ qui ſunt li
teris eruditi ac ſciẽtia ornati: ⁊ grãmatici, logici, poete, hiſtorici,

Viri literati ſunt maxime inuidi vt plurimũ.

oratores, iuriſte, medici, philoſophi, aſtrologi, ⁊ doctores catho
lici magis, ac magis iſto vitio infecti ac maculari videtur: nam
vnus ex inuidia nomen alterius extinguere conatur, aut ra-
tionibus, aut verboſitatibus, ſiue argutijs, ſiue opinionibus vel
ſuaſionibus. Cum enim oẽs accendantur ad ſtudij gloriã: vt ait
Tullius. Ideo liuore inardeſcunt, atꝗ alter alterũ ſuperare ni

ꝝ. Uere clariſſima luminaria ſunt. Terētius Uirgi. ac Marc⁹
Tullius: qꝛ cūcti tāq; veri illuſtratores latine lingue laudibus
extollunt. Uerūtñ nec ſtimulos inuidie: nec caninos dētes po-
tuerūt euadere quinimo iproperia ac cōuicia plurima ab emulis
ꝛ maleuolis paſſi ſunt. Uñ diuus hie. de locis ꝛ noibus hebrai
coꝝ q̄ſtionū. Et eſt pͥncipiū ep̄le. Jta inq̄t. Cū in pͥncipiis libro
rū debeā ſecuturi opis argumēta ꝓponere: cogoꝛ prius rñdere
maledictis Therētū q̄ppiā ſuſtinēs: q̄ comediaꝝ ꝓlogos in de-
fenſiōe ſui ſcenis dabat. Urgebat eū Lācīn⁹ nr̄o lucio ſilēs ꝛ q̄-
ſi publici erarij poetā furē criminabaṫ. hoc idē paſſ⁹ eſt ab emu
lis ſuis. ꝛ Mānianus vates: vt cū q̄ſdā verſus homeri trāſtu-
liſſet ad verbū cōpilatoꝛ veterū diceret. Quib⁹ ille rñdit magno
rū eſſet viroꝝ clauā herculis extorq̄re de manu. Sed vt Tul-
lius q̄ in arte eloquētie ſtetit rex oratoꝝ ꝛ latine lingue illuſtra-
toꝛ repetūdarū accuſatur a grecis. Nō mirū ꝑ ſi cōtra me puū
homūculū imūde ſues gruniāt ꝛ pedibus margaritā cōculcēt:
cū aduerſus viros doctiſſimos ꝛ q̄ gl̄ia iuidiā ſupare debuerāt
liuoꝛ exarſerit. hec Hier. Sūt alij q̄ dū in eloquētia volitāt im-
memores ſui fiunt. ꝛ a rōne deuoluūt. Jſti multo mag̃ fumos
ac nebulas lectoribus ſpargunt q̄ aut ꝑcepta ſalutis dare aut
ſcholas ſpūſſanti ingredi valeāt. Quoꝝ Laurēti⁹ valla: vnus
eſt tot⁹ vallat⁹ vēto ꝛ aura hūani fauoris. Hic tot⁹ inuidia liui
dus aduerſus q̄ plurimos illuſtres viros in cōtumeliā ꝓrūpit.
Nec erubuit ꝯ eruditiſſimū ac ſctiſſimū Jſidoꝛū ep̄z hyſpalēſē
cui⁹ laus ꝛ gl̄ia ꝑ oē corp⁹ eccl̄ie reſonat. auſu temerario cōuitia
multa euomere. Uñ in elegātijs ſuis vbi tractat de ꝑtib⁹ oratio
nis ōt ſic. Aut tres illi tāq; triūviri de q̄rū pͥncipatu mr̄ erudi-
tos q̄ritur. Donatus: Serui⁹: Priſcian⁹ q̄b⁹ ego tm̄ tribuo vt
poſt eos q̄cunq; aliq̄d de latinitate ſcripſerūt balbutire videāṫ.
Quoꝝ primus eſt Jſido. indoctoꝝ arrogātiſſimus: q̄ cum nihil
ſciat oīa precipit. poſt hūc papias. Aliiq; indoctiores hebrard⁹:
hugutioꝛ catholicō. hec ibi. Sed q̄trū rhetoꝛ nr̄ q̄ ſibi vr̄ ſniarū
linū errauerit. Satis liq̄t his q̄ aurea ſcripta illoꝝ q̄bus detra
hit diligēti⁹ inſpexerit. Aliter ei audita aut viſa narranṫ q̄d em̄
diligētius ac melius intelligim⁹ melius ꝓferim⁹. Sūt q̄ volūt
magis ledere q̄ intelligere. Et ſunt nonnulli: vt ait hie. qui in eo
ſe doctos oſtēdere volunt ſi oīz dicta lacerent. Jdcirco admira
ri non deſino q̄uo hic oratoꝛ tot⁹ in vituꝑationibus ꝛ eloquētia
occupat⁹: ꝛ qui magis ornatū verboꝝ q̄ ꝑfectū aiaꝝ q̄rit, ſctm̄
Jſidoꝝ mordere preſumpſerit. Sed recordatus fui illius verbi
Eſopi. Equari vult rana boui. Et iterū aialia impfecta muſce
aranee vermes pulices ac ſimiles: hoi atq; ceteris animalibus
ꝑfectis infeſta ſunt. Falſitas q̄q; verboꝝ ei⁹ facile agnoſciṫ: ſi
q̄s recogitet ſublimitatem doctrine atq; eminētiā ſcripturarū,
Jſid. Fuit em̄ vir in diuinis ſcripturis eruditiſſim⁹ atq; in ſcl̄a
ribus lr̄is diſertiſſimus: igenio acutiſſim⁹: ſenſu clariſſim⁹: eloq̄

Nota q̄ Terēti⁹: Uirgili⁹ Marc⁹ Tullius fuerūt in uidia ſti mulati.

Hieronymus.

De terētio.

De Uirgilio.

De mar. Tullio:

Contra Laurentiū vallam.

Laurē. Ualla fuit valde iuid⁹

Nota. Hieronymus.

Nota de meritis ſctiſſimi Jſidori.

ſuauiſſimus tam carmine ꝙ̃ pſa digniſſimus, ac copioſiſſimus: nõ minus ſctitate ꝙ̃ doctrina inſignis. hic multa ꝑclariſſima volumina edidit. Nã ſcripſit aurea cõmentaria ſup totũ teſtm̃ vetus ⁊ nouũ. Et iterũ de ortu ⁊ obitu ſanctoꝝ librum vnũ. Et ad ſororẽ ſuã cõtra Iudeos libros duos, ⁊ ſoliloquioꝝ vel ſinonimorum libros duos, ⁊ de viris illuſtribus lib. vnũ. Et de ſummo bono libros tres. De origine officioꝝ libros duos. De ſctiſſima trinitate librũ vnũ. De corpore ⁊ ſanguine xp̃i lib. vnũ. De officio miſſe lib. vnũ. Decretũ canonũ lib. vnũ. De cõputo ⁊ natura rerum lib. vnũ. De ꝓprietate rerum lib. vnũ. Sermonũ lib. vnũ. Eccleſiaſticoꝝ lib. vnũ. Lamentũ penitentis lib. vnũ. De aſtronomia lib. vnum. Hiſtoriam ſeu chronicã lib. tres. De coſmographia lib. vnum. De grãmatica ⁊ vocabulis lib. vnum. Allegoriarum quoqꝫ lib. vnũ. De hereſibus lib. vnũ. Epiſtolaꝝ ad diuerſos lib. vnũ. Differentiaꝝ lib. vnũ. Plura alia ſcripſit memoratu digniſſima: ex quo patet ꝙ̃tũ Laurẽ. Ualla deliquerit, qui tam ꝑtioſum monile eccleſie dei pedibus cõculcare ꝓſumpſit.

Quot ⁊ ꝙ̃ta volumina edidit. Iſidorꝰ.

¶ Nota que ſequuntur de Platone.

Conſequenter Plato phoꝝ princeps, qui fertiliſſime aſſecutus eſt doctrinã Socratis preceptoris ſui. Et qui oĩm mortalium fuit ſapientiſſimus: vt ſcribit Ualerius. Diſcipulum ꝗ̃ habuit Ariſto. xxij. annis: vt ait Auerrois. hic Plato ſup cunctos phos dicit diuinus, eo ꝙ totis reaſſumptis viribus in rerũ diuinaꝝ contẽplatione erat eleuatus. Uñ Augu. in. vij. lib. cõfeſſionũ ſe legiſſe in lib. Platonicoꝝ aſſerit nõ quidẽ his verbis: ſed hoc idẽ oino multis ac multiplicibus rõnibus. In principio erat verbum, ⁊ verbum erat apud deũ, ⁊ deus erat verbũ. Uide ibi plura admiranda vba de Platone ſi vis, q̃ ſcribit Augu. quibus datur intelligi ꝙ̃te ſublimitatis ac diuinitatis fuerit. Etiã Plato multa dicitur cognouiſſe de diuinis ſcripturis legẽs libros veteris teſtamenti, quos inuenit in Egypto. Inter cetera vidit librũ Geñ. et expoſuit aliquid eius. Uide ſctm̃ Tho in. j. parte. q. lxvj. ar. j. in rñſione ad vltimũ argumentũ. Et iterũ in. j. ſent. diſ. iij. ar. iiij. Hic igitur talis ac tantus phs inuidie ſtimulos nõ euaſit. Nã fertur ꝙ Ariſto. pro merito accepte diſcipline libros eius, quos habere potuit cõburi fecit: vt validius eũ in ſcriptis ſuis impugnare poſſet. Idcirco dubito ne in pluribus redarguat eũ, q̃ forte nec Plato dixit nec cogitauit. Potuit eñ Ariſtoteles hoc malum faciliter exequi, fultus fauore Alexãdri magni, qui adoleſcens per quinquẽniũ creuit ſub diſciplina eius. Uñ Aug. abbreuiator trogi Põpei in hiſtoria oĩm ſeculoꝝ lib. vij. de Alexãdro dicit ſic. Puer acerrimus lraꝝ ſtudijs eruditus fuit. Exacta pueritia per quinquẽniũ ſub Ariſtotele doctore inclyto oĩm phoꝝ creuit. Accepto deinde imperio regẽ ſe terraꝝ oĩm, ac mũdi appellari iuſſit. Tantumqꝫ fiduciã ſuis militibus fecit: vt illo pñte

Quare Plato dr diuinus.

August.

Plato multa cognouit d ſctis ſcripturis.

S. Tho.

Alexander fuit ſub diſciplia Ariſtotelis.

mſius hoſtis arma: nec inermes timuerint. Itaq̃ cũ nullo ho
ſtium vnquã cõgreſſus eſt quẽ nõ vicerit: nullã obſedit vrbem
quã nõ expugnauerit: nullã gentẽ adijt quã nõ culcauerit: hec
Juſtinus. patet ex dictis ꝙ plato fuit inuidia perſecutus.

¶ Origenes habuit plures emulos.

VT de philoſophis taceã inter doctores catholicos
etiam hec putrida tabes inuidie ſemper virulen-
tas produxit radices. Sed videamus de origene q̃
tum fuerit dẽtibus inuidie dilaniat. Fuit q̃ppe vir
maximi ac excellentiſſimi ingenij: cui nec in ſanctita
te vite, nec in ſtudio ac eruditiõe diuinaꝝ ſcripturaꝝ ſil'i ſimuẽ
p⁹ẽ. hic teſtat̃ diu⁹ vt Hie. ad Pãmachiũ ꝛ occeanũ cẽtũ q̃nqua
ginta ãnis ip̃in Hie. p̃ceſſit natiõe alexãdrin⁹ fuit leõidis mar-
tyris filius: demẽtis alexãdrini dicipl's. Nota ergo ſcd̃ʒ Hie. i.
li. de viris illuſtrib⁹ ꝛ alios ſcriptores catholicos, ꝙ origenes q̃
ꝛ adamãti⁹ d̃r decimo: ſeueri ꝑtina cis anno aduerſum xp̃ianos
perſecutione mota ac leonide p̃re ꝓ fide xp̃i martyrio coronato
cum ſex fratribus, ꝛ matre vidua pauper relictus eſt ãnos na-
tus circiter decem ꝛ ſeptem. Subſtãtiã aũt oẽm ꝓpter xp̃i ꝯfeſ
ſionem fiſcus occupauerat: ſic vt vñ viuerent amplius nihil ha
berent. Erat tñ iam mirabilis in eo doctrina. ꝛ fidei chriſtiane
admiranda ꝯſtantia. Propoſuerat eñi cum p̃re ſuo leonide pro
fide mori, ſi matris fraude eum nõ ꝯtigiſſet p̃ſeruari. Nã cũ ad
locum agonis patri mane deliberaſſet accurrere ſublatis a ma
tre noctu veſtimentis, ꝛ obſeratis tabernaculi valuis domi co-
gitur remanere. Cũ vero in virũ creuiſſet agere vitã ap̃licam i-
ſtituit. ꝛ annuncians in circuitu ſuo v̾bum dei nudis pedibus
m̃ltis ãnis inceſſit, ꝛ a vino ꝛ carnibus abſtinuit. Jeiunijs, vi-
gilijs, orõnibus, ꝛ ꝯtinuis diuinaꝝ ſcripturaꝝ ſtudijs intẽtus
fuit. Vñ tm̃ tunicã induere ꝯſueuit. ꝛ oim̃ rerũ mũdanaꝝ ꝯtẽ-
ptor effectus: nihil de craſtino cogitabat. Amore caſtitatis: vt
mulieribus ſecure auderet p̃dicare ſe caſtrari fecit. vñ diu⁹ hie.
ad pãmachium, ꝛ occeanũ in ep̃la q̃ incipit. Cedule q̃s miſiſti:
ita inquit. vult aliquis laudare origenẽ laudet, ꝛ laudo. Ma-
gnus vir ab infantia fuit, ꝛ vere matris filius alexãdrie eccl'ia-
ſticã ſcolã tenuit ſuccedens eruditiſſimo viro clementi p̃ſbitero.
Voluptates intantum fugit vt zelo dei: ſed non ſcd̃m ſciaʒ ferro
truncaret genitalia, calcauit auaritiã. ſcripturas ſctãs mẽorit
tenuit, in ſtudio explanationes eaꝝ diebus deſudauit, ꝛ nocti-
bus. Mille ꝛ eo amplius tractatus in eccl'ia locutus eſt. Edidit
innumeros p̃terea ꝯmẽtarios: q̃s nr̃m tanta legere poſſit q̃ñta
ille cõſcripſit: q̃s ardentẽ in ſcripturis aim̃ nõ miret̃. hec Hiero.

¶ Vere magna ꝛ ammiranda ſunt q̃ de origene diximus ſed ne-
cio quomodo factum fuerit aut q̃d acciderit inter doctores ca-
tholicos: vt tam diuerſa loquantur de eo: nunc bona nunc ma-
la. Quidam predicant illũ virum optimũ, alij v̾o peſſimũ fuiſſe

Hieroñ.
Origenes erat pauper
Origenenes.
optabat mori ꝓ fi de xp̃i.
Origenes erat ſctiſſime vite.
Origenes erat caſtiſſime vite.
Origenes ferro truncat genitalia.
Origenes m̃lta edidit volumia
De origene diuerſa dicũt doctores.

Et ſunt q̄ tenent eū ſctm̄:alij aūt hereticū affirmāt.vñ.S.Tho.
in.j.pte.q.xxxiij.ar.j.in rñſione ad.j.argumētū dt,q̄ Origenes
S.Tho. fuit fons arrianoꝝ q̄ poſuerūt filiū a patre eſſe i diuerſitate ſub
ſtātie.Iterū in.j.parte.q.lj.arti.j.in rñſione ad primū argu.dicit
idē Tho.q̄ Origenes decept⁹ p fuit ſubſequēs antiquoꝝ philo
ſophoꝝ opiniones.Iſidorus quoq̧ in.vij.li.Ethimo.c.vij.val
Iſidor⁹ de eū extollit ꝛ collaudat ſic dicens: Origenes in ſcripturaꝝ la
de errori bore tā grecos q̄ꝫ latinos operū ſuoꝝ numero ſupauit. Deniq̧
b⁹ orige Hie.ſex millia libroꝝ ei⁹ legiſſe fatetur.hec Iſido.ſed idē Iſido.
nis. in.viij.lib.Ethi.c.iiij.fortius eū deprimit q̄ꝫ antea laudauerat:
ita inq̄ens.Origeniani heretici ab origne auctore exorti ſunt,di
cētes q̄ nō poſſit fili⁹ videre patrē,nec ſpūſſctūs filiū.Alias quo
q̧ i mūdi principio dicūt peccaſſe ꝛ p diuerſitate pctōꝝ e celis
Hieroñ. vſq̧ ad terras lapſas diuerſa corpora q̄ſi vincula meruiſſe:eaq̧
loquitur cauſa factū fuiſſe mūdū.hec Iſido. ¶ Diuus etiā Hie.pr̄ docto
ꝫ origi rū ꝛ ſctimonie atq̧ pudicitie verus amator de origine extrema
nem. videt̄ ſentire.Nā aliq̄ vſq̧ad aſtra extollit eū.Aliq̄ vero vſq̧
ad inferos dep̄mit:ſꝫ videam⁹ aureas ſnias ei⁹,put calamo oc
currūt.Idcirco cū Hie.accuſaret̄ ab emulis ſuis eo q̄ laudaue
rit origenē: tūc ſcribēs ad pāmachiū ꝛ occeanū epl̄am ſupius
allegatā ſeipſam excuſat ꝛ impingit ꝯtra origenē dicēs.Laudaui
ui interpretē nō dogmatiſtā ingeniū nō fidem phm nō aplm̄:q̄
ſi volūt ſuper origenē meū ſcire iudiciū legāt in eccleſiaſtē cōmē
tarios.Replicēt in epiſtola ad Ephe.tria volumina,ꝛ intelligēt
me ſemp ei⁹ dogmatib⁹ ꝯtraiſſe:Iteꝝ Hie.in eadē dicit ſic.Ex
perto credite:quaſi xp̄ianus xp̄ianis loquor.Si michi creditis
origeniſta nūquā fui. Si non creditis:nunc eſſe ceſſaui.Et in ea
dē iterū ſubiūgit ſic.Nō cōſueui illoꝝ erroꝝ⁹ inſultare quoꝝ
miror ingenia: Ipſe ſi adhuc viueret origenes iraſceretur vo
bis fautoribus ſuis:ꝛ cū iacob diceret. Odioſum me feciſtis in
mūdo.Et poſt pauca ita inq̄t.Illud vero qđ aſſerunt a q̄buſdā
hereticis ꝛ maliuolis hoib⁹ libros ei⁹ eſſe violatos q̄ꝫ ineptū ſit
hinc pbari pōt q̄s prudentior,doctior eloquētior Euſebio,ꝛ di
dimo aſſertoribus origenis inueniri poteſt Quoꝝ alter ſex vo
Hieroñ. luminibus defenſionis eius ſcribens.ita eū vt ſenſiſſe ꝯfirmat.
exp̄ſſe vo Alter ſic eius errores nititur excuſare vt tñ illi⁹ eē fateatur: nō
cat orige ſcriptū negans:ſed ſenſum ſcribentis ediſſerēs.Aliud eſt ſi que
nē hereti ab hereticis addita ſunt dedimus q̄ſi bene dicta defendit. Hec
cum. Hiero. ¶ Etiā Hiero.ꝫ vigilātiū in epl̄a q̄ incipit. Iuſtū quidē
fuerat,dicit ſic. Origenes hereticus qđ ad me q̄ illū in pleriſque
hereticū non nego.Errauit de reſurrectione corpis.Errauit de
animarum ſtatu.De diaboli penitentia.Et quod his maius eſt
filiū dei ꝛ ſpm̄ ſanctū in commentarijs Eſaye ſeraphin eſſe teſta
tus eſt.Si erraſſe non dicerē eum,ꝛ quotidie nō anathema
tizarem : eſſem erroris illius ſocius. Nec enim ita debemus
bona eius recipere: vt mala queq̧ ſuſcipere cogamur.At idem

ſcripturas in multis bñ interpretatus eſt: ⁊ ꝓphetarū obſcu ra diſſeruit: ⁊ tā noui ꝗ veteris teſtamēti reuelauit maxima ſa cramenta. hec Hiero. Si cupis plura ſcire de origene vide Hie. in ep̄la ad Auitū de erroribus origenis in ep̄la q̄ incipit. Annos circiter decē. ℭ Iterū Hie. ad deſideriū de precipuis eccl'iaſticis ſcriptoribus. Epiſtola incipit. Vis nūc acriter mi frater deſideri: ſic ait Orig. ad amēti⁹ altiora atq̄ maiora cogitans, ꝓpriūq̄ in genīū ferre nō ſufficiēs aliudq̄ ſubnectit. Et cū hec nimio mētis ardore cogitaſſet oneri⁹ maioribus carricabat ſe. Et cū ſic in cedere nō poſſet ruina magna illuc deuolutus eſt. Ut ruina ei⁹ pareret doctrinas p aliquas ſeductiones ineptas, multoſq̄ de via recta in aliā viā ꝑduxit, ⁊ venenū ei⁹ quaſi tremulis vocib⁹ ſyrenarūq̄ cāticis plures necare potuit. Melior oib⁹ in bonis, peior i malis. Aliqus vero per eū ſecus viā ſeminata ſunt. Mul ti tñ aliq̄s peſſimos diſcipulos, multa venenoſa ſub ei⁹ noīe edi diſſe teſtātur. hec Hie. Et ad trāqllinū Hie. de origene ait. Qui nimiū ducūtur in ei⁹ amorē, vel odiū michi videnꝭ illi maledi cto ꝓphetico ſubiacere. Ve illis q̄ dicūt bonū malū, ⁊ malum bo nū. Aug quoq̄ in xxj. li. de ciui. dei. c. xvij. affirmat origenē gra uiter erraſſe, ſic dicens. Nunc iam cū miſericordib⁹ noſtris agen dū eſſe video, ⁊ pacifice diſputandū: q̄ vel oib⁹ illis hoib⁹ quos iuſtiſſimus iudex dignos gehenne ſupplicio iudicabit: vel qui buſdā eoꝝ nolunt credere penā ſempiternā futurā: ſed poſt cer ti tēporis metas p cuiuſq̄ pctī quātitate lōgioris, ſiue breuio ris eos inde exiſtimāt liberandos. Qua in re miſericordior profe cto fuit Origenes: q̄ ⁊ ipm̄ diabolū, ⁊ angelos eius poſt grauio ra pro meritis ⁊ diuturniora ſupplicia ex illis cruciatibus eruē dos atq̄ ſociandos ſanctis angelis credidit. Sed illum ⁊ ꝓpter hoc ⁊ propter alia nōnulla ⁊ maxime propter alternantes ſine ceſſatione btitudines, ⁊ miſerias, ⁊ ſtatutis ſeculoꝝ interuallis ab iſtis ad illas: atq̄ ab illis ad iſtas, itus ⁊ reditus intermina biles nō immerito reprobauit eccl'ia: q2 ex hoc ꝙ miſericors vi debaꝭ amiſit faciēdo ſctī veras miſerias q̄bus penas luerent: ⁊ falſas beatitudines in q̄b⁹ verū ac ſecurū, hoc ē ſine timore certū ſempiterni boni gaudiū nō haberēt. hec Augu. ℭ Sunt alij do ctores qui aſſerunt ſcripta origenis ab emulis ſiue ab hereticis deprauata. Vn̄ Aymo ep̄s halberſtatāſis eccl'ie in ſaxonia vir tā in diuinis ſcripturis ꝗ ſecularib⁹ literis eruditiſſimus in lib. Chriſtianarū rerū memoria loquens de Origene ſic dicit. Pluri mū admirari nō ſufficio ꝙ vir tā illuſtris ⁊ tā aperte rebellans ⁊ obuiās hereticis deuolutus ſit in tā notiſſimā hereſim ꝙ ſera phin in Eſaya ſpm̄ ſctm̄ eſſe dixerit. Et in alio loco de pnīa dia boli ſcripſerit: ⁊ omne abſolutiōe reproboꝝ p⁹ mille ānos: ⁊ alijs multis q̄ ſane fidei aduerſanꝭ. Cū tamē abſtinētiſſime vite, ⁊ ca ſtiſſime fuerit, ⁊ tā preclare doctrine ⁊ lucidi ſermonis. Ego ſane ſalua fide patrum dixerim: vt hoc non ſcripſerit: ſed ab hereti

Hieroñ. Nota oia que ſequunꝭ. Hieroñ.

Auguſt. ꝯ Origene.

Auguſt. dt ꝙ oris geneſeſt reprobatus.

Aymo loquitur i fauorem origenis

cis ob offuſcādum nomē eius, ⁊ famam maligne confectū eſt, ⁊ nomine eius intitulatū. Hec Haymo. Faciūt ad hoc propoſitum verba Hieroñ. de locis ⁊ nominibꝰ hebraicarū queſtionū.

Hieroñ. vꝫ loq̃ in fauorem origenis.

Epiſtola incipit. Cū in principijs librorum vbi dicit ſic. De origene aūt ſileo cuius nomē, ⁊ ſi parua licet componere magnis, meo nomine inuidioſus eſt. hoc vnū dico: quia vellem cum inuidia nominis eius ſcientiam habere ēt ſcripturarū. Floccipēdēs imagines vmbraſq̃ demonū: q̃s ruſtici Ozellū nominant laruarum quarū natura eē dicitur terrere paruulos, ⁊ in angulis occurrere tenebroſis. hec Hie. Ex dictis patet quātū potuerit emulatio inuidiſa: malignitas: ac lingua doloſa contra origenē. Nec mirandū eſt ſi primus ſine exemplo errauerit, qui tot volumina ſine magiſtro precedēte explicauit. Noſtrū tamen eſt nedum de origene ſed de quibuſcunque ſcriptoribus cum ſancta romana eccleſia ſentire ⁊ ſuperfluas opiniones contemnere.

¶ Gregoriꝰ theologorum princeps: ac rethorum lumen emulos habuit nequiſſimos.

No. de ſc̃o Gregorio.

MAgnus etiam Gregorius magnos habuit emulos: qui poſt mortem ſuam manus poſuerūt ad cōburēdū libros ſuos. Nam dicitur in eius legēda. Cum quidam inuidi quondā libros eius cōbuſſiſſent, ⁊ ad alios comburendos anhelarent, Petrus diaconus eis obſtitit dicens. Immane ſacrilegium eſſe tāti patris libros cōburere ſuper cuius caput dictantis ipſe ſpūm ſanctum in ſpecie columbe ſepiſſime cōſpexit. In hanc vero dicitur eos prouocaſſe ſentētiam: vt ſi quod diſſerat iurando confirmans mori cōtinuo meruiſſet ipſi a librorum exuſtione ceſſarēt. Aliter cū combuſtoribus manū daret. Itaq̃ cum euangelijs in ambone aſcendens mox vt gregoria ne ſanctitati teſtimonium dedit: inter verba ſpiritum efflauit.

¶ Thomas ſpendor eccleſie, ⁊ doctor angelicus caninos dentes paſſus eſt.

SPlendor quoq̃ chriſtiane religionis Tho. de aquino, qui ſapientia ſua vniuerſalem illuſtrauit eccleſiā: ⁊ cuius laudē q̃cquid dixero minꝰ pfecto eſt q̃ dignitas ſua merek. Nihilominus nec ipſa labia iniqua, latrantes ac rabidos canes euadere potuit. Hec em̄ fuit origine illuſtris, amator ſapientie ardentiſſimus, vas ſpi ſpiritusſancti. Uir tā in diuinis ſcripturis q̃s ſecularibꝰ litteris pleniſſime eruditus, ſermone diſertiſſimus, eloq̄o facilis immo clariſſimus, ſēſu pfūdiſſimus, vita ac ꝯuerſatiōe ſanctiſſimus. In quo infuſum eſt quicquid naturaliter eſt capax humanum genus. Tanta enim, ⁊ admiranda volumina ſcripſit: vt merito ſtupor in humano genere dici poſſit. Lege obſecro aureā ſummā theologie, in qua pene tot ſunt miracula quot verba

minātur dubia: tot ſacramēta quot ſoluunt̄ argumēta. In qua
quot eſt voluminibus diſtinguitur in q̄b⁹ oia patriarcharꝝ ora No. oia
cula. prophetarū teſtimonia: apoſtolorū dicta: diuinarū ſcriptu q̄ ſequun
rarū fundamēta: ſpiritusſancti cariſmata: tam clare tā dilucide tur.
tāq̄ ꝓfunde explanātur vt videatur totus in certamine poſit⁹.
Iterū cōſidera diligēt⁹ ⁊ obſerua caut⁹ quattuor libros ſentē-
tiarū ac cetera pene innumerabilia opera que ſcrpſit efficaciſſi-
me: p̄cipueq̄ ſummā illā mirabilē cōtra gētiles In q̄bus cla-
re oſtēditur q̄ ſubtilis artifex fuerit, ⁊ q̄ prudēs in cūctis teſti-
monijs que ſumit tam de veteri quā de nouo teſtamēto. Nam
vbicunq̄ reſpexeris fulmina ſunt Nichil inſolutum. Nichil in-
determinatum relinquit: ſed radicitus heret in cā: carpit om-
ne quod tetigerit atque de fonte purissimo eterne ſapientie
tanquam vetus, atque euangelicus diſpenſator noua ac
vetera ſic dilucidat, ſic explanat: vt cunctos ſcriptores ec-
cleſie dei ſuperare videatur. Quis tanta poſſet legere quan-
ta ipſe ſcripſit? Idcirco in ſacro baptiſmate Thomas decen-
tiſſime nominat⁹ eſt: vt cūctis daretur intelligi q̄ ipſe futurus
eſſet diuine ſapientie abyſſus ꝓfundiſſima. Nomina enim que
imponuntur diuinitus aliq̄bus (vt ipſe doctor in iij. parte. q.
xxxvij. teſtatur) ſemper ſignificant aliquod gratuitum donum
eis diuinitus datum. Sicut. Gen. xvij. ca. dictum eſt abrahe ap
pellaberis abraham: q̄r patrem multarum gētium conſtitui te.
Mat. xvj. c. dictum eſt petro. Tu es petrus ⁊ ſuper hanc petrā
edificabo eccleſiam meam. Quia igitur huic ſanctiſſimo docto-
ri ſapientie plenitudo erat tribuenda: ideo aptiſſime Thomas
nuncupatus eſt vt nomen effectu iungeretur. ¶ Huius prete-
rea nobiliſſimi doctoris ſapientia añ probata ⁊ cōfirmata fuit
per diuerſos ſummos pontifices. vnde Urbanus papa in bulla Urban⁹
quam archiep̄o Tholoſano ⁊ cācellario eccleſie Tholoſane ac pa. in fa-
vniuerſis magiſtris ⁊ doctoribus ceteriſq̄ clericis ⁊ laicis in ci- uorē. S.
uitate ⁊ prouincia tholoſana commorantibus direxit. Poſt mi Tho. mi
rificas laudes in fauorem doctrine. S. Thomas. ita ſubiun- ra ſcribit.
git. Volumus inſuper ⁊ tenore p̄ſentium vobis iniūgimus vt di
cti B. Thomas doctrinam tanq̄ iuridicam ⁊ catholicam ſecte
mini eanq̄ ſtudeatis totis viribus ampliare: hec ibi. Etiam In Inno. pa
no Papa in ſermone qui incipit Ecce pluſq̄ Salomon hic lo- pa in fa-
quens de ſācto doctore Tho. de Aq̄no ita inquit. Huius docto- uorē ſan
ris ſapientia pre ceteris excepta canonica habet ꝓprietatē ver- cti Tho-
borꝝ, modū dicēdorꝝ, veritatē ſentētiarꝝ. Ita vt nūq̄ qui eū te- me mira
nuit inueniat̄ a tramite veritatis deuiaſſe. ⁊ q̄ eū impugnauit ſcribit.
ſemꝑ fuit de veritate ſuſpectus. hec Innocentius. ¶ Eāt ergo
nunc emuli inuidi ac detractores huius doctoris feliciſſimi ⁊
rabiē deſideriorꝝ ſuorꝝ ꝯpleāt in finis ſui dānatione ſenſuri. Nā
acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes: venenum aſpidum ſub
labijs eorū: ſed ſagitte paruulorū facte ſunt plage eorum: ⁊ in-

firmate ſunt contra eos lingue eorū. hinc Hieronymus ad pā-
machiū in defenſione librorū contra Iouinianum ſic ait. Inuēte
ſunt plātine familie ⁊ ſciole tm̄ ad detrahendū q̄ in eo ſeductos
Hieron: oſtētare velint. ſi olim dicta lacerēt. Item Hiere. de locis ⁊ noib⁹
hebraicarū q̄ſtionū ep̄la icipit, Cū in principiis librorum: vt ſic.
Semꝑ eñ in ꝓbatulo fortitudo emulos feriūtq; ſummos ful
gura montes. Et ad Aug. Hiero. ita inquit. Puerilis eſt iactan
tie qḋ olim facere cōſueuerāt adoleſcentuli accuſando illuſtres
viros ſuo nomini famam querere.

¶ Pater doctorꝫ hieronymus rapidos habuit de-
tractores Audi precor querelas eiuſdem.

CEterum pater doctorꝫ diuus Hier. in cuius lau-
dē Aug. inquit. Nemo hoīm ſciuit que hierony-
mus ignorauit. Pro cuius honore ⁊ glīa minus
eſt omne qḋ diximus etiā morſib⁹ emulorꝫ multi
pliciter vexatus eſt. Sꝫ nō ꝓ reuerētia tāte ſancti
Iſid. lxx. tatis ac btitudinis φ ſacra eloquia ante Hie. va
inteṗtes rios habuerūt interp̄tes: put colligere potui ab Iſido. in. vj. lib.
floruerūt Ethimo. ca. iiij ⁊ ab aliis ſcriptorib⁹ catholicis. Nā p̄mo ante
incarnationē xp̄i annis trecētis quadraginta vno ſeptuaginta
interp̄tes floruerūt qui p̄mo ſcripturas veteris teſtamēti de he
breo in grecū trāſtulerūt, ¶ Secūdo poſt aſcēſionē dn̄i annis cē-
Aquila. tū viginti aq̄la ſecundā trāſlātionē edidit. ¶ Tertio poſt aqui-
Theodo lā annis q̄draginta trib⁹ theodociō aliā editionē fecit. ¶ Quar-
ciō. to poſt theodocionē annis triginta ſymmacus aliā edidit. No-
ta hic φ theodociō ⁊ ſymmacus ambo fuerūt iudei ꝓſeliti. Di-
cūtur autē cōmuniter ꝓſeliti qui de gētib⁹ ad ritū iudeorꝫ ſunt
ꝯuerſi. ¶ Quinto poſt ſymmacū annis octo vulgaris illa inter-
Sym= pretatio inuēta eſt. Hiero. Et q: auctor eius non apparet ideo
machꝰ. ſine interpretis nomine quinta editio vel vulgata editio nūcu-
Vulga= patur. ¶ Sexto poſt hanc vulgatam editionem annis fere de-
ta edito. cemocto Magnus grecorum origenes ſextam ⁊ ſeptimā editio-
Orige nē miro labore reperit. Nā correxit ſeptuagita interp̄tes cū a-
nes. Nō ſteriſco ⁊ obelo. Poſtmodū ſine his aliā edidit interpretationē.
pl̄es iter hi ergo ſunt q̄ ſcripturas ſacras de hebreo in grecū ꝯterūt. Sed
pretes. latinorꝫ interpretū q̄ de greco in latinū trāſtulerūt: vt meminit
Augu. Aug. q̄ſi infinit⁹ eſt nūer⁹. Multi eñ ſcioli vtriuſq; ligue i p̄mi-
Sol⁹ hie tiua eccl̄is de greco trāſtulerūt in latinū: q: ſicut ait Aug. Pri-
rony. de mis fidei tēporibus ad cuius man⁹ venit codex grec⁹ q̄ aliquā
hebreo tulū ſibi vtriuſq; lingue peritiā ſenſit auſus eſt ſtati interpreta
bibliaꝫ i ri. Atq; inde accidit innumerabiles apud latinos extitiſſe inter-
latinum pretes De hebreo autē in latinū eloquium tātummodo diuus
trāſtulit. Hiero. ſacra eloquia tranſtulit: cuius interp̄tatio honore, ⁊ glīa
Iſid. ad cūctis preponitur. hinc Iſid. in. vj lib. Ethymo. cap. iiij dicit ſic
laudem Preſbyter quoq; Hieronymus trium linguarū peritus ex he-
Hiere. breo in latinum eloquium eaſdē ſcripturas cōuertit eloquen-

treſq̃ trãſtulit. Cuius interpretatio merito ceteris anteferẽ. Nam
eſt ⁊ verboꝝ tenacior, ⁊ perſpicuitate ſnie clarior. Atq̃ vtpote a
xpiano interprete verior. hec Iſido. Propterea Hier. in ep̃la ad Hierony
Cromatiũ ⁊ Heliodoꝝ ep̃os de libris Salomonis, ita inq̃t. Si mus de
cui ſane ſeptuaginta interpretũ magis editio plʒ hʒ eã a nobis ſeipſo lo=
olim emẽdatã. Neq̃ noua ſic cupimus: vt vetera deſtruamꝰ. Et quitur.
tñ cũ diligẽtiſſime legerit ſciat magis nr̃a ſcripta intelligi, q̃ nõ
in tertiũ vas trãſfuſa coacuerint. ſed ſtatim de prelio puriſſime
emẽdata teſte ſuũ ſaporẽ ſeruauerint. hec Hier. Etiã ſcire debes,
q̃ olim in eccl̃ia vnuſq̃ſq̃ cãtabat qđ volebat. ideo Theodoſiꝰ
Imperator vir immẽſe religioſitatis xp̃o, ⁊ eccl̃ie fideliſſimꝰ: roga
uit Papã Damaſum: vt alicui viro docto eccl̃iaſticũ officiũ cõ=
mitteret ordinãdũ. Ipſe aũt ſciẽs Hier. tam in lingua latina, q̃
greca ⁊ hebraica pfectũ: atq̃ in oĩ ſcia ac v̇tute ſummũ: eidẽ cõmi Hieron̄.
ſit dictũ officiũ. Hier. ergo Pſalteriũ p ferias diſtinxit: atq̃ vni= Pſalte=
cuiq̃ ferie ppriũ nocturnũ aſſignauit. Et gl̃ia pr̃i ⁊ filio ⁊ ſpũi= riũ diſtin
ſctõ: in fine cuiuſlʒ p̄ſi dicẽdũ inſtituit. Deinde ep̃las ⁊ euãgelia p xit per fe
anni circulũ decantãdas: ceteraq̃ ad officiũ prinẽtia p̄ter cantũ rias. hie.
rõnabil̃r ordinauit. Miſitq̃ oĩa de Bethleẽ ad ſummũ põtificẽ: ep̃las et
⁊ tã a papa q̃ a cardinalibꝰ fuit approbatũ ac ppetuo auctẽti euãgelia
catũ. Tandẽ Hier. in ore ſpelũce: vbi dñs Jeſus xp̃s iacuit mo= ordiauit.
numentũ ſibi cõſtruxit: in q̃ expletis. xcviij. annis, ⁊ mẽſibꝰ ſex ſe= Hierony
pultus fuit. Ex dictꝭ ptʒ q̃tũ teneaẽ xp̃iana religio pr̃i doctoꝝ. mus inui=
Hiero. q̃ tot ac tãta mirabilia ob reuerẽtiã orthodoxe fidei edi= die ſtimu
dit. Sʒ q̃ ſ̃ris inuidie ſtimulis hic tã excellẽs doctor fuerit dila lis lace=
ceratus ſatis liq̃t ei, q̃ aures ſcripta ſua luſtrauerit: vñ ſcribens ratur.
ad pãmachiũ i defenſiõe libroꝝ ꝯ Jouinianũ nõ intitulaẽ ep̃la: Hierony
ſed Apologeticꝰ ad pãmachiũ, q̃ incipit ſic: q̃ ad te hucuſq̃ non mus con
ſcripſi cã fuit ſilẽtiũ tuũ, ita inq̃t. Si ruſticani hoĩes ⁊ vel rheto= queritur
rice vel dialectice artis ignari detraherẽt mihi tribuerẽ veniam đ emulis
imperitie: nec accuſatorẽ reprehenderẽ vbi nõ voluntatẽ in cul= ſuis.
pa cernerẽ: ſed ignorantiã. Nunc v̇o cũ diſerti hoĩes, ⁊ liberali=
bus ſtudiis eruditi magis velint legere q̃ intelligere: breuiter
a me rñſum habeãt corrigere eos debere pctã nõ reprehẽdere.
hec Hiero. ¶ Et ad principiã virginẽ: ⁊ eſt principium ep̃le ita. Hierony
Scio me principia in xp̃o filia a pleriſq̃ reprehẽdi, q̃ interdum mus con
ſcribã ad mulieres ⁊ fragiliorẽ ſexũ maribus preferã. Et idcir= queriẽ.
co debeo primũ obtrectatoribus meis rñdere: ⁊ ſic venire ad di=
ſputatiunculam quam rogaſti. Si viri de ſcripturis q̃rerent mu Hierony
lieribus nõ loquerer. Hec Hiero. Iterum Hiero. de locis ⁊ noĩ= mus con
bus hebraicaꝝ queſtionũ ep̃la incipit Cum in principiis libro= queriẽ.
rum, dicit ſic. Me v̇o pcul ab vrbibus forolitibus turbis remo
tum: ſic quoq̃ vt Quintilianus ait latentẽ inuenit inuidia. Etiã
Hiero. ad virginẽ exulẽ ep̃la incipit Si deus ac dñs noſter Je=
ſus xp̃s: ſic ait. Sed dicit aliq̃s. Quiſq̃s vitare inuidiã cupit ti=
meat pluribus innoteſcere vel placere. Ecce iuſtus Abel nulla

los habuit quibus innoteſceret vel placeret: ⁊ tñ inuidie odium
vitare nõ potuit. Errat eñ quicũq abſq hoim amiciis ꝑtra-
hi nõ poſſe opinaẽ inuidiã: cũ illa nõ tam hũanas amicitias ꝗ̃
Hieroñ. ſolã dei amicitiã ꝓſequaẽ. hec Hiero. Et in ꝓlogo ſup Joſue ſic
dicit. Nos ad patriã feſtinãtes mortiferos ſyrenaꝝ cãtus ſurda
debemus aure trãſire. Et iterũ ad Aſellã virginẽ in epła, q̃ inci-
pit. Si tibi putes grãs a me referri poſſe: dicit ſic. Licet me ſcele-
ratum q̇dã putẽt, ⁊ flagitiis meis obrutũ, ⁊ pro pctis meis etiã
Hierony- hec parua ſint: tñ tu bene facis, q̇ ex tua mẽte etiã malos bonos
mi gra- putas. Periculoſum quippe eſt de ſeruo alteri⁹ iudicare: ⁊ nõ fa-
nes facit cilis venia praua dixiſſe de rectis. Veniet inq̃t illa dies, et mecũ
q̃r̃las. dolebis dolore nõ pauco. Ego ꝓbroſus: ego verſipellis ⁊ lubri-
Not. oia. cus: ego mẽdax ⁊ ſathane arte deceptus. Quid eſt tutius hoc vel
crediſſe vel finxiſſe de inſontibus. En etiã de noxiis credere no-
luiſſe. Oſculabantur quidã mihi manus: ⁊ ore vipereo detrahe-
bant: dolebant labiis corde gaudebãt: videbit dñs ⁊ ſubſanna-
bit illos: et miſerũ me ſeruũ ſuũ futuro cũ eis iudicio reſeruabit.
Alius inceſſum meũ calũniabaẽ ⁊ riſum. Ille vultui detrahe-
Hierony- bat. hic in ſimplicitate aliud ſuſpicabaẽ. Pene certe triennio cũ
mi recti- eis vixi, multa me virginũ crebro turba circũdedit: diuinos li-
tudo. bros vt potui nõnullos ſepe diſſerui. Lectio aſſiduitatẽ, aſſidui-
Obiectio tas familiaritatẽ, familiaritas fiduciã fecerat. Dicãt q̇d vnq̃ in
emulorũ me aliter ſenſerũt, q̃ xp̄ianũ decebat. Dicant ſi pecuniã cuiuſq̃
ꝯ Hiero- accepi: ſi munera parua vel magna nõ ſpreui. Jn manu mea es
nymũ et alicuius inſonuit. Obliquus ſermo oculus petulãs fuit. Nihil
quare. aliud mihi obiicit: niſi ſenſus meus, ⁊ hoc nunq̃ obiiceret: niſi
Inſur- cum Hieroſolymam Paulo ꝓficiſciẽ. Iſti crediderũt mẽtienti:
gũt emu- cur nõ credunt neganti. Jd in eſt hõ qui fuerat: fateẽ inſontẽ q̃-
li contra dum noxiũ predicabat. Et certe veritatẽ magis exprimunt tor-
Hiero. et menta q̃ riſus: niſi q facilius creditur qđ aut fictum libẽter au-
quare. ditur: aut non fictum vt fingatur impellitur. Anteq̃ domũ ſan-
Cõſtan- cte Paule noſcerẽ totius in me vrbis ſtudia cõſonabant eim pe-
tia Hier. ne iudicio dignũ ſummo ſacerdotio decernebar. Beate memo-
mirabiẽ. rie Damaſus meus ſermo erat dicebar ſanctus: dicebar humi-
Tola pau- lis ⁊ diſcretus. Nunq̇d domũ alicui⁹ laſciuioris ingreſſus ſum?
la iclinat Nunquid me veſtes ſerice nitẽtes gẽme picta facies auri rapuit
hierony- ambitio. Nulla fuit aliq̃ñ matronaꝝ Rome, q̃ meã poſſet edo-
mum ſuo mare mentẽ: niſi lugẽs atq ieiunãs. Paula ſqualẽs ſordib⁹ fle-
merito. tibus pene cecata quã ꝯtinuis noctib⁹: dñi miam deprecantem
ſol ſepe deprehẽdit. Cuius cãticũ Pſalmiſta: ſermo euãgelium
delitie ꝯtinentie vita ieiuniũ. Nulla me potuit aliq̃ñ delectare:
niſi illa quã mãducãre nõ vidi. Sz poſtq̃ eã ꝓ ſuo merito caſti-
Patiẽtia tatis venerari: colere ſuſcipere cepi: oẽs illico me deſeruere vtu-
Hierony- tes. O inuidia ꝑmũ mordax tui. O ſathane calliditas ſemꝑ ſa-
mi cõtra cta ꝑſeq̃ris. Et ſequiẽ ad ꝑdicta ſic. Grãs aũt ago deo meo: q̇ di-
emulos. gnus ſum quẽ mũdus oderit. Maleficũ me q̇dã garriunt: titulũ

ſdei ſeru⁹ agnoſco. Magnū vocāt, ⁊ iudei dñz meū. Seductoꝛ, apl's dict⁹ eſt. Tētatio me nō apprehēdat niſi hūana. Quo tā ptē anguſtiaꝝ ppeſſus ſu; q̄ cruci militō. Infamiā falſi crimi nis impoꝛtabūt Sz ſcio p bōa;, ⁊ malā famā puenire ad regna celoꝝ. Hec oīa Hie. Iteꝝ Hie. in epl'a ad occeanū ꝯſolatoꝛia q̄ incipit. Diuerſoꝝ oppꝛobꝛioꝝ tribulatiōes: ita inq̄t. Irridebāt eū ſcribe, ⁊ phariſei xp̄z: q̄ꝛ diuitias ꝯtēpſerit ſicut ſcriptū eſt. hec audiētes. Scribe, ⁊ Phariſei q̄ erāt auari irridebāt eū. hēm⁹ ⁊ nos Scribas habemus ēt, ⁊ Phariſeos q̄ nunc Xp̄i diſcipl'os ſerpētes diuitias irridēt ſicut illi irriſere dñm ⁊ magiſtrū. Sed dicendū eſt eis q̄ꝺ illis tūc tēpoꝛis dictū eſt. Vos eſtis qui iuſtifi caſtis vos corā hoib⁹: q̄ꝺ hoibus altū eſt abominatio eſt apud deū. ¶ Iteꝝ ibidē ſequit̄ ſic. nō opꝫ ergo eos quoꝛūdā riſu vel ſubſannatione cōteri cū etiā ipſum dñm a talib⁹ nō ignoꝛamus irriſum. Sed exultare potius ⁊ gaudere debemus: ſi ⁊ nos illa omnia que ⁊ dñs nr̄ añ pertulit perferamus recepturi etiā pro ipſa ſubſannatione mercedem. Quia nihil eſt q̄ꝺ nobis pro xp̄i noīe ſine pꝛemio irrogetur. Vide ergo q̄s beati ſunt atq; felices quib⁹ etiā inſipientiū riſus proficit ad ſalutē. Ita etēm dñs dili gentes ſe diligit. Ita ſe timētes honoꝛat: vt nec irrideri eos gra tuitos ſinat q̄bus ⁊ pro ſubſannātibus retribuet vltionem. hec igitur tu ſapiēs ſanctaq; anima vite inſipiētiū ⁊ infideliū fabu lis terrearis. Quo minus ea que legis ſunt facias neq; de gehē ne ignibus nos hoim fabule poterūt liberare vel riſus. Sz xp̄i timoꝛ atq; iuſticia. hec Hier. Ex dictis liquet quantum inuidie ſtimulis Hierony. Thomas Gregoꝛius: ac ceteri illuſtres viri perſecuti fuerint. ¶ Pro cōcluſione igitur ſcire debes q̄ inuidia ſecundū Robertū holcoth eſt toxicum charitatis, oſtium iniqui tatis ⁊ putredo ſanitatis. Pꝛimo dicitur inuidia toxicum chari tatis, quia niſi inuidia eſſet quilibet de bono alterius gauderet ⁊ de malo alterius doleret: q̄ꝛ hec eſt proximū charitatis. vnde Aug ſuper Ioan. ait. Tolle inuidiā, ⁊ tuū eſt quod habeo: tolle inuidiā, ⁊ meū eſt quod habes: vnde gloſa ſup illud Eſaye. xlv. Ego dñs foꝛmās lucē, ⁊ creās tenebras. Dicit: quod eſt vita ſer pētis moꝛs eſt hoi ſicut eſt venenum. Et ecōtra humoꝛ aque⁹. i. ſaliua eſt vita hois: ⁊ eſt ſerpentis. Similiter quod eſt vita vir tuoſi ⁊ boni hominis eſt moꝛs inuido. Et quod eſt in bono viro moꝛs vel damnū eſt inuido vita. ¶ Scḋo inuidia eſt oſtiū iniq̄ tatis. Per hanc eīn moꝛs intrauit in mundū. vn̄ Sapien. ij. ca. dicitur. Inuidia autem diaboli moꝛs introiuit in oꝛbem terra rum: imitantur autē illum qui ſunt ex parte illius. Per hanc er go occiſus eſt Abel a Cayn. Et Iacob tribulatus ab Eſau. Io ſeph venditus a fratribus David perſecutus a Saule: per in uidiam procuratus eſt lapſus mundi: ⁊ Chriſtus traditus eſt a Iudeis. vn̄ Matth. xxvij. c. dicitur. Sciebat eīn Pilatus q̄ per inuidiam tradidiſſent eum. Iſtud oſtium iniquitatis inuidie fe

Hieroñ.

Adhuc nūc ſunt ſcribe, ⁊ phariſei in ecc'ia et q̄modo Hieroñ. Patient ferre deben⁹ de tractoꝛeſ exemplo chꝛiſti.

No. tria de pctō inuidie. Inuidia eſt toxicū charita tis.

Inuidia eſt oſtiū iniq̄tatis Abel. Iacob. Ioſep. Dō ⁊ ce teri imo xp̄s inuī dia tradi tus eſt.

Seneca. re nullius pōt vitare. Hinc Seneca lib. de morib⁹ ait. Et ſi nul
los inimicos tibi fecit iniuria, multos tñ fecit inuidia. hic ēt Aug.
Auguſt. in lib. de doctrina xpiana ait. Inuidia vitiū diaboli cū eſt quo ſo
lū diabol⁹ eſt reus eſt, ⁊ inexpiabiliter re⁹ nō eñ diabolo dr: vt
Inuidia dānet. Adulteriū ꝯmiſiſti, furtū feciſti, villā alienā rapuiſti: ſed
ē putre= hoi ſtatim inuidiſti. Hec Aug. ¶ Tertio inuidia eſt vitium, vel
do ſanita putredo ſanitatis. vñ Prouerb. xiiij. c. dr. Vita carniū, ſanitas
tis, cordis, putredo oſſiū inuidia. Qd̄ v̄bū ptracians Greg. i. v. li. mo=
Gregor. raliū. c. xxxiiij dr ſic. Quid eñ p vitā carnis niſi infirma q̄dā ac
tenera. Et qd̄ p oſſa niſi fortia acta ſignāt. Et plerūqꝫ ꝯtigit: vt q̄
dā cū vera cordis innocētia in nōnullis ſuis actib⁹ infirmi videā
tur. Quidā v̄o iā q̄dā ante hūanos oclos robuſta exerceāt: ſꝫ tñ
erga alioꝝ bona intus inuidie peſtilentia tabeſcant. Vñ ꝗ dr.
Vita carnium, ſanitas cordis: qꝛ ſi mentis innocētia cuſtodit: et
ſi qua foris infirma ſunt qñqꝫ roborant. Et recte ſubdit. Putre
do oſſium inuidia: qꝛ per liuoris vitiū ante dei oculos pereunt
etiam fortia acta virtutū. Oſſa quippe p inuidiam putreſcere ē
quedam etiam robuſta deperire. hec Greg. Eſt igit inuidia iu=
Hugo. ſtiſſimum vitiū: qꝛ eſt in ſui auctorem reciprocū. vñ Hugo de ſā
Baſili⁹. cto victore. Iuſtius inuidia nihil: qꝛ primus ipm auctorē punit,
cor cruciat atqꝫ ſuū. Et Baſili⁹ ait. Sicut rubigo ferrorū ſic in=
uidia aiam de qua naſcitur corrumpit. Et iō maximā iniuriam
faceret deus inuido ſi poneret eū in celo: qꝛ eſt ibi ſumma felici=
tas in primo, ⁊ p ꝯñs ſummū nocumētū eſſet inuido ſi deus po=
neret eum in celo: cū inuidia ſit triſtitia aliene felicitatis. Et iō
Grego. inuidus erit vocatus in inferno, vbi nihil videbit cui inuidere
Quō po poterit. Propterea Gre. cupiens valde nos ab iſto vitio purga=
teſt cura ri in. v. lib. mora. c. xxxiiij. dr ſic. Sꝫ q̄liter inuidia eruat intime=
ri hō ab m⁹. Difficile namqꝫ eſt: vt ex hoc alteri nō inuideat, qd̄ adipiſci
inuidia. alt exoptat: qꝛ q̄cq̄d tpale pcipit: tāto ſit minus ſinglis q̄to di=
uiditur in mltis. Et idcirco deſiderātis mētē liuor excruciat. Qr
hoc qd̄ appetit aut fūdit⁹ alt accipiens adimit: aut a q̄titate re
ſtringit. Qui ꝗ liuoris peſte plene carere deſiderat illam heredi
tatē diligat quā coheredū nūer⁹ nō anguſtat. Que ⁊ oib⁹ vna eſt
⁊ ſingulis tota: que tāto largior eē oſtenditur q̄to ad hac pcipiē
tiū mltitudo dilatat. hec Greg. Sūt q̄ppe inuidi merito, ⁊ v̄tute
ceteris inferiores. Et q̄tius min⁹ valeāt: tñ ſemp obūbrare nitū
tur meliores eo modo quo inferior planeta eclipſat ſuperiorem.
Vt ptꝫ ad ſenſum de luna que ſi ſuper idem emiſpherium ſe op=
Lactāi. ponat inter nos ⁊ ſolē: facit eclipſim in ſole. hinc Lactantius in
vj. lib. diuinaꝝ inſtitutionū. c. iiij. dr ſic. Oēs eñ quos cupiditas
aut voluptas p̄cipites trahit, inuident ei q̄ v̄tutē capere potuit:
⁊ inique ferūt id habere aliquē qd̄ ipi nō hñt. Erit itaqꝫ paup
humilis ignobilis ſubiectus iniurie, ⁊ tñ oia q̄ amara ſunt per=
ferēs. Et ſi patiētiā iugē ad ſummū illū gradū fineqꝫ perduxe=
rit, dabitur ei corona virtutis, ⁊ a deo p laborib⁹ q̄s in vita ppt

inſtitiam pertulit immortalitate dotabitur. Hec Lactātiꝰ. His
dictis nota duos verſus qui ſequuntur.
¶ Inuidus affligitur bonis letatur inique.
Detrahit exultat ſuſurrat murmurat odit.

¶ De peccato gule.

Peccatum gule ſm Aug. eſt inordinata cibi aui-
ditas, vel vt ait Hug. Gula eſt ſolius corporis cau
ſa illecebroſus, ⁊ auidus ciborum appetitus. Vł
gula eſt vorax edacitas nature finibus non con-
tēta. Cui ergo vētri, gule obediunt magis anima
lium numero ꝯputanł ꝙ hoīꝫ. In cūctis aūt cibꝫ
⁊ potibus conſiderandum eſt non que voluptas, ſed que req̄-
rit neceſſitas, hic Iſiđ in. ij. li. de ſū. bono. c. xlij. đt ſic. Nā ⁊ phi
dixerūt cibādꝰ eſt vēł vt ꝯtineat aīaꝫ nō vt corrūpat, q̄ nimiū ci-
bis vtūł quātomagis vētrē paſcūt tāto āpliꝰ ſēſū mētis obtū-
dūt. Nā greci dixerūt ex craſſo vētre ſubtilē ſenſū gigni nō poſſe.
hec Iſiđ. Rō aūt huiꝰ ſnīe Iſiđ ē: q̄ ⁊ ex immoderata ſūptiōe ci-
bi ⁊ potꝰ aſcēdūt fumoſitates ad cerebrū ipſūq̄ ꝑturbāt, ⁊ in-
de ſeq̄ł inordinatio rōis eo, ꝙ ꝑturbatis īferioribꝰ viribꝰ corꝑalibꝰ
ipſa rō ipedił. Sopito igł gubernaculo rōis ꝑ imoderātiā cibi, ⁊
potꝰ, faciℓe gn̄ał .v. filie huiꝰ pcti. ¶ Pꝛio gn̄ał ebetudo mētis.
i. ſubuerſio rōis circa ſpūalia q̄ tollit guſtū, ⁊ deuotiōem ſpūs.
¶ Scđo gn̄ał inepta letitia q̄ eſt q̄dā laſciuia carnis: ſiue geſtꝰ
corꝑis inordiatꝰ laſciuiā mētis demōſtrās. ¶ Tertio gn̄ał multi-
loq̄ū ſiue loq̄citas hō em̄ ſaturatꝰ cibo, ⁊ potu ꝟba nō pōderał.
vn̄ ſequūł detractiōes, turpia ꝟba, vituperia, iniurie ⁊ hmōi.
¶ Quarto gn̄ał immūditia: q̄ ⁊ ex vitio gule ſolet puenire vo
mitus, ructꝰ, fetor anhelitus ⁊ alie libidīoſe imūditie. ¶ Quīto
gn̄ał ſcurrilitas q̄ eſt q̄dā incōpoſitio ſiue inordinatio ſiue iocu
laritas in exterioribꝰ mēbris q̄ ad riſum mouere ſolꝫ prouenī-
ens ex defectu rōnis cuius eſt mēbra cōponere. Plura alia no-
cumēta, ⁊ damna infert hōi ⁊ q̄ ad aīaꝫ, ⁊ q̄ ad corpus viciū gu
le, đ q̄bꝰ vide pulchra motiua ⁊ aureas ſn̄ias Hie. ⁊ alioꝝ do-
ctoꝝ vbi igł ſupra de quarto, ⁊ quīto remedio ꝯ luxuriā. Sꝫ ꝑ
maiori recreatiōe lāguētiꝭ ac ſitiētiꝭ aīe, ac ꝑ correctiōe vite me-
lioris. No. dicta ſctōꝝ doctoꝝ q̄ ſequūł. In p̄mis diuus Hieř.
ſcribens ad ruſticū monachū de vita mōaſtica hortał nos exē-
plo bti Pauli apłi ad abſtinentiā, ⁊ macerationē carnis q̄ dire
cte opponuntur vitio gule. Epła incipit Nihil xp̄iano felicius
vbi ita inquit. Vas electiōis in cuiꝰ xp̄s pectore reſonabat, ma
cerat corpus, ⁊ ſubiicit ſeruituti. Et tn̄ cernit naturalem carnis
ardorem ſue repugnare ſnīe: vt qđ nō vult agere cōpellał, ⁊ q̄ſi
vim patiens vociferat, ⁊ dicit. Miſer ego homo q̄s me liberabit
de corpore mortis huiꝰ. Et tu te arbitraris abſq̄ lapſu, ⁊ vulne
re poſſe tranſire. Et ad furiā ait Hie. O filia ſi apłs caſtigat cor-
pus ſuū, ⁊ in ſeruitutē redigit: quō tu iuuēcula adhuc inſurcte

Quid eſt gula
Auguſt.
Hugo.
Iſidorꝰ.
Immoderātia cibi ⁊ potꝰ ꝑturbat rōnē.
Pꝛia filia gule ē ebetudo mētis.
Scđa inepta letitia.
Tertia loq̄citas.
Quarta immūditia.
Quīta ſcurrilitas.
Hieron.

iuuētutis poſita dapib⁹, ⁊ vino plena poteris ꝺ caſtitate eē ſecu
ra. Item Hie. Ad nepotianū pſbyterū de vita clericorū parū an
finē ep̄le q̄ incipit. Petis a me nepotiane chariſſie: vbi dt ſic. Tā
tū tibi ieiuniorū ipone q̄tū ferre pōt. Sit tibi ieiunia plura, ca
Cōtra ꝺ licatos, ⁊ ſupſtitioſos. ſta, ſimplicia, moderata, ⁊ nō ſupſtitioſa. Quid prodeſt oleo non
veſci, ⁊ moleſtias q̄ſdā difficultateſq; ciborū q̄rere, caricas, pip,
nuces, palmarū fructus, ſimilā, mel, piſtatia tota ortorū cultura
vexatur: vt cibario veſcamur nō pane. Audio p̄terea q̄ſdā ꝯ re
rū hoīzq; naturā: aquā nō bibere nec veſci pane: ſ; ſorbiūculas
delicatas, ⁊ ꝯtrita olera btārūq; ſuccū nō calice ſorbere ſ; ꝯcha.
Proh pudor nō erubeſcim⁹ iſtiuſmodi ineptijs: nec tedet ſupſti
tiōis, inſup ēt famā abſtinētie in delitijs q̄rimus fortiſſimū ieiu
Auguſt. niū eſt aqua, ⁊ panis. Hec Hie. ¶ Cōſequēter Aug in .x. li. con
feſſionum ſic ait. Hoc me docuiſti vt queadmodū ad medicamē
ta ſic alimēta ſumpturus accedā. Sed dū ad quietē ſatietatis
tranſeo in ipſo tranſitu mihi inſidiatur laqueus cōcupiſcentie.
Hec Aug. Et idem in regula ad clericos inq̄t. Carnē veſtrā do
mate ieiunijs, ⁊ abſtinētia eſce, ⁊ potus q̄tū valitudo p̄mittit.
Et iterum Au. Qui ſic ſe a carnibus obtemperāt: vt alias eſcas
⁊ difficilioris p̄paratiōis, ⁊ preciū maioris inquirāt mltū errāt
Bernar. nō eni eſt ſuſcipere abſtinentiam ſ; in euitare luxuriam. ¶ De
No. ꝯ guloſos delicatos. uotus quoq; Bernardus in ſmone de octaua paſche ſic dicit.
Quid prodeſt tēperare a voluptatibus, ⁊ inueſtigādis diuerſi
tatibus cōplexionū ciborū varietatibus inquirēdis quotidianā
expēdere curā. Legumia inq̄t vētoſa ſunt. Caſeus ſtomachum
grauat. Lac capiti nocet, potū aque nō ſuſtinet pect⁹. Caules
Leo papa. Due ſunt abſtinētie, ⁊ crucis genera. nutriunt melācoliā. Coleram pori, accēdūt piſces de ſtagno aut
de lutoſa aqua me penitus ꝯplexioni non congruūt. Quale hoc
eſt: vt in totis fluuijs agris, ortis cellarijs vere reperiri vix poſ
ſit quod comedas. Puta te queſo eſſe monachum nō medicum
nec de cōplexione iudicandū: ſed de ꝓfeſſione, hec Ber. ¶ Et pa
riter fons eloquentie Leo papa in ſermone Joannis baptiſte q̄
incipit. Qui poſt illū circa medium ſermonis dicit ſic. Due ſunt
Nota ola q̄ ſequūtur. abſtinentie, ⁊ crucis gn̄a, vnum corporale, ⁊ aliud ſpūale. Unū
a potu atq; epulis ſeipſum temperare, appetitū gule a delecta
tionibus, ⁊ molliſſimis ſuauitatib⁹ coercere. Ab his q̄ ꝑ tactū
⁊ guſtum viſumq; decipiunt ſenſum viriliter reuocare ac violē
ter abſtrahere. Alterū vero abſtinentie, ⁊ crucis gen⁹ eſt p̄cioſi⁹
atq; ſublimius, motus animi regere, ⁊ perturbatiōes illi⁹ mode
ſtie tranquillitate placare. Ire ac ſupbie impetus qu⁹ſi ferocem
beſtiam refrenare, litigare quotidie cōtra vitia ſua increpare ſe
quadā cenſoria auctoritate virtutis, ⁊ rixā quodammodo cum
homine interiore conſerere. Precioſa hec in cōſpectu dn̄i, ⁊ glorio
ſa crux. Cogitationes malas in poteſtatē redigere. Voluntates
proprias abnegare. Eaſq; interiori examinatione diſcutere et
regentis imperio ſubiugare. A ſermone atq; opere quo animus

ſeditur tanq͂ a cibis noxijs abſtinere, ⁊ ſenſum ab his que con-
traria ſunt ſpũali temperantia ſobrium cuſtodire. Hec qui fa-
cit perrupto paſſionis muro violenter ad celoꝝ regna conſcēdit.
Uim itaq; ſibi factura eſt anima: vt palmam labioꝝ quam ſibi
ſubtrahi multis inimicis aduerſantibus ſentit viribus conten-
dat eripere. hec Leo. Ex dictis patet, q cibaria que ſumimus
non ſunt in vitio: ſed voracitas, edacitas, auiditas nimia guleſ
tas ebrietas. Illecebroſa voluptas, et appetitus inordinatus. S. Tho.
Ideo ſanctus Tho. in. ij. ij. q. cxlviij art. j. dicit. q gula non no-
minat quemlibet appetitum edendi ⁊ bibendi: ſed inordinatū.
Dicitur autem appetitus inordinatus ex eo, q recedit ab ordi-
ne rationis: in quo bonū virtutis moralis conſiſtit. Sic ergo vi-
tium gule non conſiſtit in ſubſtantia cibi: ſed in concupiſcentia
non regulata ratione. hinc Auguſt in gloſ. ſuper illud ad Rom̄. Auguſt.
xiiij. c. Noli propter eſcam deſtruere opus dei: oia quidem mun
da ſunt. Ita inquit non propter porcum: ſed propter pomum
mortem primus homo inuenit. Et Eſau primatum ſuum non
propter gallinam: ſed propter lenticulam perdidit Scio enim
Noe, omne genus carnis qđ cibo eſſet vſu manducare conceſ-
ſum: heliam cibo carnis refectum Joannē mirabili abſtinentia
preditum animalibus, id eſt, locuſtis in eſcam cedentibus non
fuiſſe pollutum. Et ſcio Eſau lenticule cōcupiſcentia deceptum.
Et Dauid propter aque deſiderium a ſeipſo reprehenſum. Et
regem noſtrum non de carne: ſed de pane tentatum. hec Augu.
¶ Nota ergo ad maiorem intelligentiam huius peccati, ſm ſan Not. vba
ctum Tho in. ij ij. q. cxlviij art. iiij. vbi querit vtrū gula ſit ma- Auguſt.
ximum peccatorū. vbi dicit, q grauitas alicuius peccati poteſt S. Tho.
tripliciter conſiderari. Primo quidem ⁊ principaliter ſm mate- Graui-
riam, in qua peccatur. Et ſic peccata que ſunt circa res diuinas tas pctī
ſunt maxima. Unde ſm hoc vitium gule nō eſt maximum. Eſt triplr po
enim circa ea que ad ſuſtentationem corporis ſpectant. Secun- teſt cōſi-
do cōſideratur ex parte peccantis, ⁊ ſm hoc peccatum gule ma derari.
gis alleuiatur q͂ aggrauatur: tum propter neceſſitatē ſumptio
nis ciborum: tum etiam propter difficultatem diſcernendi ⁊ mo
derandi id quod in talibus cōuenit. Tertio vero modo ex par-
te effectus conſequentis: et ſecundum hoc vitium gule habet,
quandam magnitudinē inquantum ex ea occaſionantur diuer-
ſa peccata. hec Thomas.

¶ Quot nocumenta ſequuntur ex vitio gule.

SEd videamus quos effectus, aut qualia nocumēta
ꝑducat vitiū gule. Primo gula eiecit hoiem de pa- Primū
radiſo. Exēplum de Adā, qui ꝑpter eſum pomi eie- nocumē-
ctus fuit de paradiſo terreſtri: vt patet Gen. iij. c. Re- tum.
ctius tñ dr ſm Tho vbi ſ. in rñſione ad primū argu Scđz no
mentum, q Adā expulſus eſt de paradiſo ꝓpter ſuperbiā. Ex cumētū.
qua proceſſit ad actū gule. Scđo ꝓpter gulā factū fuit diluuium

Nota. ſuper terrā in diebus Noe, iuxta illud Ezechie. xvj. c. vbi dr̄ hu-
ius fuit iniq̄tas ſodome ſororis tue ſaturatio panis, ⁊ abundan-
tia. Intellige ſm̄ Tho. vbi. ſ. ꝙ diluuiū ⁊ pena ſodomoꝝ ſunt in-
Tertiū. ducta ꝓpter pctā luxurie: ſed ex gula occaſio nata. Tertio gula
perdere facit dona ſpūalia huius figuratū fuit in Eſau. Geñ. xv.
c. vbi legiť, ꝙ Eſau pro cibo vēdidit primogenita ſua fratri ſuo
Quartū. Jacob. Quarto gula luxuriā inducit: vt ptz de Loth, de quo le
gitur Geñ xix. c. ꝙ inebriatus fuit a filiabus ſuis: deinde dormi
uit cū eis ex q̄bus habuit duos filios: ex maiore genuit Moab,
qui fuit pr̄ Moabitaꝝ. Minor ꝟo filia peperit Ammō, qui fuit
Quintū. pr̄ Ammonitaꝝ. Quinto gula ꝑficit homicidiū: vt ptz de Joā-
ne Baptiſta: cuius mors ordinata fuit, qñ Herodes natalis ſui
cenā fecit ꝓncipibus tribunis, ⁊ p̄mis Galilee. Tūc em̄ filia He-
rodiadis inſtigāte matre poſtulauit in diſco caput Joānis Ba-
Sextū. ptiſte: vt dr̄ Marci. vj. c. Sexto gula inducit mortē nature Geñ.
ij. c. In quacūq3 die comederis ex ea morte morieris. Eccleſiaſt.
Septi- xxxvij. c. Propter crapulā multi obierunt, qui aūt abſtinens eſt
mum. adiūciet vitā. Septimo gula inducit mortē culpe. Hinc Paulus
ad Tim̄. iiij. c. ait. Uidua in delitijs viuēs mortua eſt. ⁊ Ambro.
in ſer. xl. ait. Fames amica ꝟginitati eſt, ⁊ inimica laſciuie. Satu
Octauū. ritas vero caſtitatē ꝑdigit: nutrit illecebrā. Octauo gula indu-
cit mortē gehēne: vt ptz de diuite epulone, qui induebať purpu-
ra ⁊ byſſo, ⁊ epulabať quotidie ſplendide. Sed tandē mortuus
Nonum. eſt hic diues, ⁊ ſepultus in inferno. Luce. xvj. ca. Nono inducit
rebellionem carnis. Eſt em̄ caro nr̄a velut ſerua: ratio aūt dn̄a.
Quando ergo laute delicate vel inordinate nutritur corpus, re-
bellat ⁊ repugnat rationi. Ideo Prouerb. xix. c. Qui delicate nu-
trit ſeruū ſuum poſtea ſentiet eum cōtumacem. Si autem ſcire
Verſus. vis, quot ſunt ſpecies gule, lege verſus ſequentes.

¶ Gula nimis laute pre, propere vel ſtudioſe
Lauta nimis, ⁊ inepte loquax, ſcurrilia fouet
Ebrietas, hebes mentis, pollutio feda.

¶ De peccato Ire.

IRa ſm̄ Iſid. in x. lib. Ethi. dicitur ab ir, qđ eſt flāma:
q2 ira accendit ⁊ inflāmat. Iracundus vero dicitur,
August. qui accēſo ſanguine in furorem cōpellitur. Ideo ira
Caſſio- ſm̄ Augu. eſt vlciſcēdi libido. Uel ſm̄ Caſſio. ira eſt
dorus. motus animi cōcitatus ad penam. Uel ſm̄ Hugo.
Hugo. ira eſt ſubita animi tempeſtas, que dum inordinate ſe concutit
S. Tho. cor hoīs ad inſaniā protrahit. Uel ſm̄ Tho. in. ij. ij. q. clvij. art. j.
Joānes Ira ꝓprie eſt paſſio quedā appetitus ſenſitiui a qua vis iraſci-
damaſce bilis denoīatur. Uel ira ſm̄ Joan. damaſcenū: vt habet Tho. in
nus ⁊ ſan ij. ij. q. xlviij. art. ij. eſt feruor eius, qui circa cor eſt ſanguinis ex
ctus tho euaporatione fellis. Motus em̄ ire: vt dicit Tho. ibidē cauſatur
mas. ex aliqua iniuria collata. Ideo appetitus ſenſitiuus potiſſime
tendit ad repellendam iniuriam per appetitū vindicte, ⁊ ex hoc

ſequitur magna vehementia, ꝛ impetuoſitas in motu ire. Et q̄ motus ire nō eſt per modum recreationis cui proportionatur frigus: ſed magis per modum inſecutionis cui proportionatur calor: conſequenter fit motus ire cauſatiuus cuiuſdam feruoris ſanguinis, ꝛ ſpirituū, circa cor quod eſt inſtrumentum paſſionis anime. ꝛ ſic propter magnam perturbationem cordis que eſt intra, maxime apparent iratis indicia quedam in exterioribus membris. Hinc Greg. in v. lib. moralium. c. xxxj. dt ſic. Nā ire ſue ſtimulus accenſum cor palpitat: corpus tremit, lingua ſe prepedit: facies igneſcit exaſperantur oculi ꝛ nequaq̄ recognoſcuntur noti. Ore quidem clamorem facit: ſed ſenſus quid loquatur ignorat. Hec Greg. ¶ Nota q̄ ira ſubtrahit ab hoīe plura bona ſm Robertum holcoth in cōmento aureo ſuper librum ſapientie. lectione. cxxv. Et alios doctores catholicos. Gregorius. Robertꝰ holcoth.

¶ Ira dehoneſtat corporis diſpoſitionem.

PRimo ira deſtruit honeſtatē corporalis diſpoſitiōis. Nā q̄tuncunq̄ perſona ſit pulchra ira tamē ſubuertit ꝛ immutat omnia membra. Unde genarū rubor accēditur aut pallor nimis dehoneſtat: lingua ceſpitat: ꝛ breuiter omnes corporis geſtus per tremorem immutātur. De hac etiam immutatione loquitur Seneca in. ij. lib. de ira ſic dicens. Nihil eque pfuit iratis ſicut intueri deformitatē rei. ſ. ire. Nā in ea facies turbat̄, ora pulcherrima fedat, toruos vultus ex tranquilliſſimis reddit: inquit decor omnis iratos. Et ſequitur. Qualē putas eſſe aīm cuius imago tā feda eſt. Jō dicit quidā phs q̄ iratus pfuit aſpexiſſe ſpeculū vt imago repcuſſa oſtēderet hoī ſuā deformitatē. Hec Seneca. Iterū in eō. lib. de ira inqͥt. Nulla facies fere q̄tūlibet agitet̄ eſt ita turpis ſicut hoīs ira fragrāt̄. Narrāt fabule q̄ minerua aliqñ delectata eſt in muſica tibiarū. Cū ḡ ſemel ſufflaret tibias iuxta quēdā fluuiū vidit buccas turpiter tumeſcētes, ꝛ ſtatim fiſtulas ſuas pieciit. Minerua eſt dea ſapiētie: ꝛ q̄ ſapiētes interdū ſunt indignātis nature iuxta illud Salomonis Eccl'ia. j. c. In multa ſapientia multa eſt indignatio. Jō ſi ſapiens qñq̄ p motū iracūdie tangit̄ debet ꝯſiderare indigētiā ſui ſtatus vt caueat ab iracūdia. hic Hier. ad demetriā ait. Quid iracūdo furor ſuus cōfert queſeuiſſimis exagitatū ſtimulis ꝯſcientie ira ab omni cōſilio ac mente deturbat: vt dū iraſcitur inſanire credatur. Hec hiero. Hiero.

¶ Ira impedit ꝛ obnubilat rationem.

SEcūdo ira impedit poteſtatē naturalis rōnis. Cum enī ira ſit ebullitio ſanguinis circa cor: ex illa ebullitiōe fumoſitates aſcēdunt q̄ obnubilāt occulū mentis, iuxta illud Cathonis. Ira īpedit animū ne poſſit cernere verū Sicut autē obnubilato oculo corporali homo impingit faciliter in omne quod occurrit: ſic obnubilato oculo mētis homo facile impingit in omne quod fuerit iniu- Qualis iracūdia.

ſtum. Jdeo oīa animalia iracunda fetus ſuos pariunt imperfe
cto: vt dicit Ariſto. Sicut canis qui eſt iracundus parit catu
los ſuos cecos. Et vrſus ſimiliter parit fruſtū canis: qꝛ ſicut dicit
Albert⁹ magnus Alber. in xxij. lib de animalibus. Urſus eſt animal hu
magnus midum valde: ideo vrſa in partu ꝓpter humoris abundātiam
de vrſo. parit fetum valde incōpletum. Jdeo diu lambit, ꝛ fouet donec
ad lineamenta ꝓpria deducat. Propterea fertur de Theodoſio
Jmperatore, ꝙ cum eſſet iratus ad iuſſa ſeuera nimiū erat preci
pitans. Et ideo phs quidā admonuit eum: vt cū ſe iraſci ſenti
ret anteꝗ̄ ſniam ꝓferret xxiiij. lrãs alphabeti in ſeipſum mo
Dauid. roſe diceret: vt interim aliqualiter refrigeratus, qđ faciendū eſſet
Tria tā- maturius poſſet diſcernere. hinc Dauid in pſal. xxx. ait. Cōtur
guntur a batus eſt in ira oculus meus aīa mea, ꝛ venter meus. Nota ꝙ
dauid in in his verbis Dauid pulchre oſtēdit tria mala, que ira facit in
his vbꝫ. hoīe. Primum malū eſt obnubilatio rationis. Jdeo dicit cōtur
batus eſt in ira oculus meus .i. oculus rationis: qꝛ vt dicit. San
ctus Tho. in j ij. q. xlviij art. iij ira inter ceteras paſſiones ma
nifeſtius impedit iudiciū rationis. Scđm maluꝫ eſt peruerſitas
ſenſualitatis cū ſubiungit dicens aīa mea .i. aīalitas mea, quaſi
dicat ſenſualitas turbata eſt. Tertiū igitur eſt lubricitas memo
rie. vñ addit ꝛ vēter meus .i. vēter memorie in quo cibus ꝛ po
tus ſacre ſcripture dꝫ recipi ꝛ decoqui: vt inde refundat nutri
mentum mēbris eccl'ie. hinc diuus Hiero ſup iſto pſal. Dauid
ſic ait. Cōturbatus eſt in ira oculus meus quo te cernebā. Aīa
Hieroñ. mea qua te diligebā, ꝛ vēter meus quo tui recordabar. Hec oia
Seneca. cōturbata ſunt ꝓpter priora delicta. hec Hier. Et ideo dicit Se
Uarro. neca duo ſunt que maxime iudiciū impediunt: ſcꝫ ira ꝛ feſtinan
Socra- tia. Etiā Uarro phs dicere ſolebat. Impe itie ſignū eſt exigere
tes. cito fieri qđ difficillimū eſt. Et Socrates ait. Uelox ꝯſiliū ſequi
tur pnīa. Propterea diabolus qui cōtinue querit ſeducere aīas
nr̃as facit: ſicut piſcator aſtutus, qui qñ vult faciliter decipere
piſces conturbat aquā: ꝛ tunc eſt ſecurus ꝙ piſces nō poterunt
preuidere rhete ſuū. Eodē modo diabolus facit in quacūqꝫ con
gregatione hoim. Nā immittit turbationē per aliquē iracundū
per totā cōgregationē: ꝛ tunc deducit eos ad peccata, ꝛ malitias
Exēplū excogitandas ſicut ſibi placet: ſicqꝫ totam cōgregationē reddit
Ariſtote turbatā. Etiā Ariſt. in. j li. Ethi. dicit, ꝙ ira eſt cautela ſpecialis
lis. Sophiſte: vt vcꝫ diſputādo ſocium ſuū prouocet ad iram: quia
Eccl'iaſt. ira impedit animū ne poſſit cernere verū. Et ſic Sophiſta eſt dia
bolus, de quo dicitur Eccle. xxxvij. c. Qui ſophiſtice loquitur
odibilis eſt. Hic Sophiſta ſemper nititur excitare hoīes ad ira
cundiam, rixas, turbationes, ꝛ diuiſiones.

¶ Jra abbreuiat vitam hominis.

TErtio ira minuit quātitatē vitalis durationis. Aīa
lia enī q̄ ſunt exceſſiue colerica ſunt naturalr̄ breuis
vite: ſicut maxime ptꝫ de cane. Et hoc eſt qđ dicitur

Ecle.xx.c. zelus ⁊ iracūdia minuēt dies ⁊ ante tp̄s ſenectā adducēt cogitatus. Jdeo Hugo ait. Jra eſt ſubita animi tēpeſtas, q̄ dū inordinate ſe ↄcutit: cor hoīs ad inſaniā ꝓtrahit: Sed non ſm̄ Ariſt. in. iiij. li. Ethy. ⁊ ſ. Th. in. ij. ij. q. c. lviij. ar. v. ꝙ tres ſūt ſpēs iracūdorū Quidā ſunt acuti. Quidā amari: ⁊ quidā difficiles. Acuti dr̄ qui velociter iraſcūtur ⁊ velociter quieſcunt. Et iſtud eſt optimū qđ h̄nt: q2 nō retinēt irā in corde celādo: ſed ſtatim irā ſuam per aliqua ſigna manifeſtant propter velocitatem motus ire. Et ad iſtā ſpeciē maxime diſponūtur colerici ꝓpter ſubtilitatem colere. Amari dr̄ quoꝝ ira diu perſeuerat, ⁊ eam nūquā oſtendūt: ſed occultant: ⁊ ideo ſunt amariſſimi ſeipſis ⁊ etiam ad alios. Et indigent multo tp̄e ad hoc ꝙ digerant iram ſuam. Et ad hanc irā maxime diſponuntur melancolici ꝓpter groſſiciem humorū melancolie. Difficiles vero ſunt qui nūꝙ ceſſant ab ira concepta donec fuerint vindicati. Jſtas tres ſpecies vincere debet homo ſc̄tūs p māſuetudinē, ⁊ moderantiā rōnis: ꝑmā per modeſtiā ne ſit acut⁹. Secūdā p patiētiā ne ſit amarus. Tertiā per pietatē ne ſit difficilis. Sicꝙ puer moralis a puritate dict⁹, ⁊ deo ⁊ hominibus gratus. De quo Oſee. xj. dicitur puer iſrael ⁊ dilexi eū: ⁊ ex egypto vocaui filium meū. ¶ Sed queſtio aīm pulſat. Quenā iſtarū ſpecierū iracūdorū ſit minus vituperabilis, ſiue leuioris culpe. Dic ꝙ minus vituperantur acuti, quia ipſi velociter iraſcuntur, ⁊ faciliter quieſcunt. Unde aug. in regula ad clericos dicit ſic. Melior eſt aūt qui ꝙuis ira ſepe tentetur tn̄ impetrare feſtinat vt ſibi dimittat cui ſe feciſſe agnoſcit iniuriā: ꝙ qui tardi⁹ iraſcit ⁊ ad veniā petēdū tardi⁹ inclinat. Qui aūt nūꝙ vult petere veniā: aut nō ex animo petit ſine cauſa eſt in monaſterio etiā ſi inde non proijcitur. hec Aug. Et marc⁹ tullius in li. offi dt ſic. Sed in omni iniuſticia per multum intereſt vtrū perturbatione aliqua animi que plerūꝙ breuis eſt ⁊ ad tēpus: an cōſulto ⁊ cogitatione fiat iniuria. Et iterū ibidē. Leuiora enim ſunt ea q̄ repentino motu accidūt, ꝙ ea que meditata ⁊ preparata inferuntur. Hec tullius.

S. Tho. | Acuti in ira. | Amari in ira. | Difficiles i ira. | Queſtio. | Auguſt. | Marcus tullius.

¶ Jra tollit miſericordiam ⁊ compaſſionem.

Quarto ira tollit ab homine cōpaſſionē ⁊ miam. Uñ Salomon ꝓuer. xxvij. c. Jra nō h3 miaȝ nec erūpēs furor: ⁊ impetū ↄcitati ſpūs ferre qs poterit, hoc ꝑ3 de moyſe. Exodi. xxxij. c. vbi dr̄. ꝙ Moyſes deſcendēs de mōte Sinay inuenit ꝙ filij iſrael adorabant vitulū ex quo iratus valde proiecit tabulas lapideas ſcriptas digito dei, ⁊ cōfregit eas ad radicē mōtis. Arripienſꝙ vitulum quē fecerant combuſſit ⁊ cōtriuit vſꝙ ad puluerem quam ſparſit in aquam, ⁊ dedit ex eo potum filijs iſrael. Deinde dixit. Si quis eſt domini iungatur michi. Congregati ſunt ad eum omnes filij Leui, quibus ait. Ponat omnis vir gladium ſuper femur ſuum. Jte ⁊ redite de porta vſꝙ ad portam per mediū ca=

Nota de Moyſe.

ſtrorū occidat vnuſquiſq₃ fratrē ſuū ⁊ amicum ⁊ ꝓximū ſuū: fe
cerunt q₃ filij Leui iuxta ſermonē Moyſi: cecideruntq₃ in die il
lo quaſi viginti tria milia hominū Nota ꝙ vidicta ſiue ira quā
oſtendit Moyſes faciens occidere tot milia hominū in vltionē
ſceleris: laudatur ab omnibus doctoribus catholicis. Vn̄ diuus
Hiero. loquens de hoc facto Moyſi ad theſiphantem vbi cū in
Hieroñ. epl'a que incipit. Preſumptionē meā excuſare conareꝛ: dicit ſic.
laudat Phinees filijq₃ leui grām dei humana cede ⁊ ſuorū parricidio
hoc factū meruerūt. Idcirco ſcire debes ſcdm. Tho. in ij. ij. q. c. lviij. ar. ij. ꝙ
Moyſi. ira notat quādā paſſionē. Paſſio aūt appetitus ſenſitiui intan
S. Tho. tū eſt bona in quātū a rōne regulatur. ſi aūt ordinē rōnis exclu
dat eſt mala. Ordo autē rōnis in ira pōt attēdi quantū ad duo.
Primo quidē quātum ad appetibile in qḋ tēdit qḋ eſt vindicta.
Vn̄ ſi aliqs appetat ꝙ ſcdm ordinē rōnis fiat vindicta, eſt lau
Vindi- dabilis ire appetitus, ⁊ vocatur ira per zelū. Si aūt aliqs appe
cta ſcdm tat ꝙ fiat vindicta qualitercūq₃ ꝯ ordinē rōnis fiat. Puta ſi ap
rōnē eſt petat puniri eū qui nō meruit: vel vltra ꝙ meruit, vel ēt nō ſm
laudabi- legitimū ordinē, vel nō ꝓpter debitū finē, qui eſt cōſeruatio iuſti
lis. cie ⁊ correctio culpe: erit appetitus ire vicioſus: ⁊ nolat ira per
Vidita viciū. Alio modo attendit ordo rōnis circa irā quātū ad modū
ꝯ ordinē iraſcendi vt. ſ. motus ire nō immoderate ferueſcat nec interius
rōis eſt nec exterius: qḋ qdē ſi permittatur nō erit ira abſq₃ pctō etiā ſi
vicium. aliquis appetat iuſtā vindictā. Hec tho. Qua ſententia aperte da
Nota. tur intelligi ꝙ ille qui aliquē debet exequi talē punitionē cum
compaſſione aliter peccat. Ideo non lꝫ irato aliquem punire eo
ꝙ compati tunc nō pōt. Unde Marcus tullius in. j. libro de of
ficijs dicit ſic. Prohibenda eſt autem ira maxime in puniendo.
Propterea refert idem Tullius, ⁊ pater diuus Hierony. ꝙ ar
Non lꝫ chitarentinus recte laudatur ꝗ cum villico iratus eſſet dixit ei.
irato pu O infelix iam te inquit occiderē niſi iratus eſſem. Videmus ad
nire. ſenſum, ꝙ ſi cecus aliquis vadat impetuoſe modicū ipedimētū
Marcus facit eum ruere. Sic pariter hō irat⁹ dū ab ira agitat⁹ eſt quicquid
tullius. occurrit inuadit. Vn̄ talis ſimilis eſt vrſo qui qn̄ infeſtat ab vno
Hieroñ. ipſe ex ira ſurgit in illū. Si aūt ſuperuenerit alius infeſtās cum
dimittit primum, ⁊ inuadit ſcdm. Sic piter de hoie irato. Nam
ſi aliquis dū iraſcitur velit ſe opponere, ⁊ ipſum reprehēdere, ſi
Exēplū poſtmodum alius accedat, tunc dimittit primum ⁊ aggreditur
de vrſo. ſcdm. Sicut conſtat de quodam ruſtico qui dum iraſceretur cū
alio ruſtico, vxor ſua voluit pacem componere inter eos: ſed ru
Gregor. ſticus dimiſſo illo fugauit vxorem ſuam. Ex dictis patet quali
Nota ter ira tollit miſericordiam ⁊ compaſſionem.
oia que

ſequūt. ¶ Multa mala facit iracundia.

Quinto quot ⁊ quanta facit mala iracundia in ho
mine pulchre oſtendit, Gregorius in. v. libro mora
lium: capit. xxxi. vbi dicit ſic. Quanta ergo ſit iracun
die culpa penſemus. Per quam dum manſuetudo

amittit̃ ſupne imaginis ſimilitudo viciat̃. Per irã ſapiẽtia pdit̃
vt quid quo vel ordine agẽdũ ſit oino neſciatur: ſicut ſcriptũ eſt. Eſt hec
Ira in ſinu ſtulti requieſcit qꝛ nimirũ intelligẽtie lucem ſubtra ſnia nos
hit cũ mẽtẽ pmonendo ꝯfundit p irã. vita amittitur, ⁊ ſi ſapien tabilis.
tiã teneri videat̃ ſicut ſcriptũ eſt. Ira perdit etiã prudẽtes qꝛ. ſ.
ꝯfuſus animꝰ nequaq̃ʒ replet etiã ſi quid intelligere prudenter
valet. Per illã iuſticiã relinquit̃ ſicut ſcriptũ eſt. Ira viri iuſti-
tiã dei nõ opatur: qꝛ dũ perturbata mens iudiciũ ſue rõnis exa
ſperat: oẽ qḋ furor ſuggerit rectũ putat. Per irã grã a vite ſocialis
amittit̃ ſicut ſcriptũ ẽ. Noli eẽ aſſiduꝰ cũ hoie iracũdo ne diſcas
ſemitas eiꝰ ⁊ ſumas ſcãdalũ aie tue: qꝛ q̇ ſe ex humana rõne nõ
tẽperat neceſſe eſt vt beſtialr̃ ſolus viuat. Per irã ꝯcordia rũpit̃
ſicut ſcriptũ ẽ. Vir aĩoſus parit rixas ⁊ vir iracũdꝰ effũdit pctã.
Iracũdus q̇ppe pctã effũdit: qꝛ et ãmalos quos incaute ad ꝯcor
diã puocat peiores facit. Per irã lux veritatis amittit̃ ſicut ſcri
ptũ ẽ. Sol nõ occidat ſup iracũdiã vrã: qꝛ cũ mẽti iracũdia cõ
fuſiõis tenebras incutit: hinc deus radiũ ſue cognitionis abſcõ
dit. Per irã ſcti ſpũs ſplẽdor excludit̃: quo cõtra iuxta vetuſtam
trãſlationẽ ſcriptũ eſt. Sup quẽ requieſcit ſpiritus meus niſi ſu-
per humilẽ ⁊ quietũ ⁊ tremẽtẽ ſermones meos. Cũ eñ humilẽ
diceret quietũ ptinus adiũxit. Si ergo iraq̇ꝫ ã mẽtis ſubtrahit
ſuã ſctõ ſpũi habitationẽ claudit. Hec oia Gre. Ex hac aurea ſẽ
tẽtia Greg datur intelligi quanta mala iracũdia facit: ideo meri Marcꝰ.
to a cũctis ſapiẽtibꝰ deteſtat̃. Vñ Marcꝰ Tulliꝰ in eplã ad qn- tullius.
tũ fratrẽ ſuũ parũ ante finẽ epiſtole que incipit Marcus. Quin
to ſt ſic. Difficile eſt mutare aim ⁊ ſi q̇d eſt penitus inſitũ mori
bꝰ id ſubito euellere. Sed te illud admoneo vt ſi hoc plene mu
tare nõ potes quod ante occupatur animus ab iracũdia q̃ʒ pui- Magna
dere rõ potuit ne occuparetur: vt te añt cõponas: quotidie medi vtꝰ ẽ non
tare reſiſtendũ eſſe iracũdie. Cũq̃ʒ ea maxime aim moueat: tamẽ iraſci.
tibi eſſe diligentiſſime linguã continẽdã. Que q̇dẽ michi virtꝰ nõ
interdũ maior videtur q̃ʒ oino nõ iraſci. Nã illud eſt ſolum gra- Marcus
uitatis ſed nõnũq̃ʒ etiã lẽtitudinis. Moderari vero ⁊ aio et ora Tuliꝰ.
tione cũ ſis iratus: aut etiã tacere ⁊ tenere in ſua ptãte motũ ai
⁊ dolorẽ ⁊ ſi non eſt pfecte ſapientie: tñ non eſt mediocris ingenũ.
hec Tulliꝰ. Itẽ Marcus Tul. in. j. lib. officio. ait. Fortis vero
animi ⁊ cõſtantis eſt nõ pturbari in rebus aduerſis. ⁊ in. ij. lib. Idem:
de officiis ait. Multo maiora opera ſũt animi q̃ʒ corporis ſic he Lactan-
res q̃s ingenio ac rõne pſeqmur grauiora ſunt q̃ʒ ille quas vi- tius.
ribus Et in. ij. li. de ſenec. idẽ ſic ait. Nõ viribꝰ aut velocitatibꝰ
aut celeritate corpoꝝ res magne gerũtur: ſed cõſilio auctorita-
te ſnia. Lactantius quoq̃ʒ in j. li. diuinarum inſtitutionum c. ix.
vbi loquitur de hercule dicit ſic. Animũ vincere. iracũdiã cohibe
re fortiſſimi eſt, quod ipſe ſ hercules non fecit vnq̃ʒ nec potuit.
Hec qui facit non modo ego cum cum ſummis viris compa-
ro: ſed ſimilem deo iudico. Et iterum in eodem capitulo ita ſub-

ſtingit. Nō eñ fortior putandus eſt q̇ leonē ꝙ̄ qui violentā, ꝛ in
ſeipſo incluſam ferā ſuperat iracūdiā. Aut qui rapaciſſimas vo
lucres deijcit ꝙ̄ q̇ cupiditates auidiſſimas coercet. Aut q̇ ama
zonē bellatricē: ꝙ̄ qui libidine vincit pudoris ꝛ fame debellatri
cē. Aut qui fimū de ſtabulo ꝙ̄ qui vitia de corde eiecerit: que ma
gis ſunt pernicioſa qꝛ domeſtica. Et ꝓpria mala ſunt ꝙ̄ illa q̄ vi
tari poterāt ꝛ caueri. Ex quo fit vtile ſolus vir fortis debeat iu
Lactan. dicari que tēperatus ꝛ moderatus ꝛ iuſtus eſt. hec Lactā. Et ſi
Boetius militer. Boetius in. iij. lib. de conſolã. metro quinto dicit ſic.

¶ Qui ſe volet eſſe potentem:
Animos domet ille feroces.
Nec vitia libidine colla
Fedis ſubmittat habenis.
Etenim licet indica longe
Tellus ſua iura tremeſcat
Et ſeruiat vltima tille.
Tamen atras pellere curas
Miseraſq; fugare querelas.

Caſſiod. Non poſſe potētia non eſt, hec Boetius. ꝛ Caſſiodorus ſup illō
Dauid. Iraſcimini, ꝛ nolite peccare: ait Melior eſt q̇ vincit irā
Seneca. quā q̇ capit ciuitatē: ꝛ Seneca in iij. de ira inq̄t. Iracūdiā q̇ vincit
hoſtē ſuperat maximū, irat⁹ ēt facin⁹ ꝯſilium putat. Etiā diu⁹
Hieroñ. hie. ſup illō. Prouer. xxix. Uir iracūd⁹ ꝓuocat rixas ſt ſic. Ia
nua viciorꝝ hoīz iracūdia ē: q̄ clauſa virtutib⁹ intrinſecus dabitur:
Iracun- q̄s apta ꝓo ad oē facinus armabit anim⁹. hec Hiero. ¶ Ut aūt
dia ē mr̄ ſub breuibus ꝯſtrigā hui⁹ pcti maliciā dico iracūdiā eē mr̄ꝫ i
creduli- pietatis, ꝛ crudelitatis. Uñ Ua. maxim⁹ l. ix. li. c. iij de ira, ꝛ odio
tatis. ſt q̄ alexāder obſcurauit oīa inclita geſta ſua in furore iracun
Ual. ma. die ſue. Cū eñ alexander ob rerū geſtarum magnitudinē quaſi
in numero deorꝝ haberet: ſola iracundia non ſolum celū illi eri
puit vt inter deos nō ſſ connumeratus: ſed oēm gloriā ꝛ honorē
ei abſtulit. Cū eñ celebraret poſt mirabiles victorias ſuas con
uiuium in babylonia: amicos ſuos in cōuiuium vocat. In quo
orta fuit queſtio de rebus bene geſtis a Philippo pr̄e alexādri.
Cū clitus vn⁹ ex principib⁹ ſuis nobiliorib⁹ fiducia regie ami
citie laudabiliora egiſſe Philippū diceret: tūc alexāder animo
concitatus telo eundē tranſfixit. Sic igitur magnificentia ꝛ cle
mentia Alexandri cōuerſa eſt in iracūdiā ꝛ crudelitatē, adeo q̄
tā in ſuos ꝙ̄ in hoſtes factus eſt crudelis, ꝛ humani ſanguinis
inſatiabilis: vt inquit Paulus Oroſius ꝛ alij hyſtorici. Uide ſi
De hāmil vis ſupra vbi agitur de nouo remedio cōtra luxuriā. hoc idem
care pr̄e pꝫ de hamilcare patre mangni hānibalis. q̇ vt ſcribit Ualeri⁹
hāniba- maximus vbi ſupra: tāta ira ꝛ odio ſpirabat: in romanos, vt di
lis. ceret ſe alere quatuor filios quaſi quatuor catulos leoninos in
perniciem ac exterminiū imperij romani. Ex q̄bus dum hamil
car traduceret exercitum in Hyſpaniam prius ſacrificauit, vt

[..]moris erat. Tunc hannibal primogenitus eius etatis octo
annorū accedēs ad ſacrificium iurauit, ꝙ cū primum eſſet adul
tetatis foret atrociſſimus hoſtis romanorum. Qui dum exci
taſſet pulueres cum pedibus ait. Tunc erit pax inter carthagi-
nenſes ⁊ romanos: qn̄ altera iſtarum ciuitatum erit in pulue-
rem redacta. Quod quidē ita accidit: q͡r carthago a fundamen-
tis diruta fuit a romanis. Nā decē ⁊ ſeptē diebus cōtinuis arſit:
miſerūqꝫ ſpectaculū cūctis prebuit: vide de numero captiuorū,
tā mulierū q̄ꝫ viroꝝ ⁊ de ei⁹ miſerabili deſtructione in fine quar
ti. li. Pauli Oroſij. Sic igiꝉ patet q̄ꝫtū ſit deteſtabilis iracūdia.
Sed queſtio animū pulſat. An quis teneaꝉ remittere iracundiā
ſiue iniuriā inimico petēti? Reſpōde ſub breuib⁹ per talē diſtin-
ctionē. Nā ex iniuria ſolēt oriri tria. Primum eſt rancor in affe-
ctu. Scđm eſt rancoris ſignum in effectu. Tertiū eſt actio cōtra
iniuriātē. Dico ergo ꝙ primū tenetur quis ſtatim remittere etiā
ſi non rogetur. Scđm tenetur remittere veniam veraciter pe-
tenti. i. parato intendere ſcđm facultatem ſuam. Tertium non
teneꝉ remittere: ſed ſemper poteſt ſi vult recōpenſationē dāni-
petere. Iterum queritur: an ille cui facta eſt iniuria teneaꝉ ami-
citiam querere? Reſpondeo ꝙ duplex eſt debitum perfectionis.
Quantum ad primum debitū non tenetur q̄s recōciliationem
querere ſiue amicitiam. Sed quo ad ſecundum d̄r Chryſoſt. ꝙ
debet querere recōciliationem vt duplicē coronam cōſequatur.
Unam quidē q͡r iniuriā paſſus eſt: Aliā vero q͡r prior rogauit. Sex aſſi-
His dictis ſcire debes ꝙ ſex aſſignantur filie ire ſecundum Gre- gnantur
goriū Et Thom̄ in. ii. ij. queſtio. cap. xlv: ij. artic. vij Unde Gre filie ire a
gorius in. xxxj. li. Mora. c. xxxiij. d̄ ſic. De ira rixe, tumor mētis: gre. ⁊
cōtumelie clamor indignatio blaſphemie ꝓferuntur. Hec Gre. tho.
Et nota ꝙ blaſphemia poniꝉ ab Iſidoro filia ſuperbie. Quod No. de
quidem verum eſt vt declarat ſanctus Thomas quado blaſ- blaſphe
phemia in quam aliquis prorumpit deliberata mēte ꝯtra deum mia.
ſe erigit. tunc eñ dicitur blaſphemia filia ſuperbie: q͡r vt dicitur
Eccleſiaſtici. x. c. Initium ſuperbie hominis apoſtare a deo. i. re-
cedere a veneratiōe eius eſt prima ſuperbie pars. Sed illa blaſ
phemia in quam aliquis ꝓrumpit ex cōmotione animi eſt filia
ire. Unde verſus. Iratus tumet, clamat conuicia rixat. Blaſ-
phemat: prelium parat: indignatio ſurgit.

¶ De peccato accidie.

ACcidie nomem deriuatū eſt ab acceis grece Quid eſt
quod latine dicitur cura: inde dicitur acci- accidia.
dioſus quaſi ſine cura. frigid⁹: ſurdus: tepi
d⁹: piger: ſtupefact⁹: ⁊ triſtis de bono diui- Diuus
no: q̄ charitas letatur ⁊ gaudet. Iō ſm̄ Ber Bernar-
nardū. Accidia eſt animi quidā lāguor: cū dus.
legere nō libet: orare nō delectat: meditatio
nes ſollicite nō ſentiūtur: vel accidia, vt idē

Nota de magno hannibale.

ait eſt quidã animi torpor quo quis negligat aliqua bona in

Iterum Grego.

choare aut faſtidit pficere. Grego. vero dicit, q̄ accidia eſt de vir
tutũ laudabili exercitio vtriuſq; hoīs lãguida deiectio. Sũt alij

Duob⁹ modꝫ nominatur hoc peccatum.

q̄ dicũt, q̄ accidia eſt diffidẽtia de ꝓprijs viribus ⁊ de mandato
dei implendo ardua triſticia. Quapropter ſcire debes q̄ hoc vi
tium duobus modis nominatur. ſ. triſticia, ⁊ accidia. horũ aūt
nominũ rō eſt hec: qꝛ in iſto pctō ↄſideratur auerſio a ſpũali bo
no qd̄ eſtimaꝶ graue. ſicut eſt ieiunare: orare, ⁊ hmōi. Et rōne hu
ius dicitur triſticia. Cōſideraꝶ etiã ↄuerſio ad creaturã. ſ. ad de
tē q̄ eſtimaꝶ leuis. iō rōne hui⁹ dꝛ accidia. Sic igiꝶ ptꝫ q̄ hoc vi
tiũ ꝑut vocaꝶ triſticia opponiꝶ leticie ſpirituali q̄ eſt in ipſo exer

S. Tho. ⁊ Joan. damaſcenus.

citio ſpirituali. ſed ꝑut vocaꝶ accidia ↄtrariaꝶ fortitudini q̄ ↄſi
ſtit in aggrediẽdis arduis, ⁊ ſubſtinẽdis aduerſis. Etiã a Joã
ne damaſceno ⁊ S. Tho. in. ij. ij q. xxxv. arti. j. Accidia dꝛ q̄dam

Accidia optime declaraꝶ.

triſticia aggrauãs, q̄ ſcꝫ ita deprimit aīm hoīs vt nihil ei age
re libeat. ideo diciꝶ accidia quaſi accida. Sicut eñ ea q̄ ſunt acci
da dicũtur infrigidata vel acetoſa: qꝛ accidus accida accidũ pe
nultima correpta idẽ eſt qd̄ acetoſus amarus ſtupefact⁹ ⁊ frigi
dus. Frig⁹ vero inducit difficultatẽ ⁊ tarditatẽ in motu. vide
m⁹ enim q̄ aqua qñ propter frigus eſt ↄgelata immobilis ma
net. Etiã ſenes qꝛ frigidi ſunt ideo graues ⁊ tardi ſunt ad am
bulãdũ ſicut ecõtra adoleſcẽtes in q̄bus viget calor naturalis

Accidia eſt q̄dam frigiditas.

ſunt feſtini ad ambulandũ ⁊ diſcurrẽdũ. Accidia ergo eſt quedã
frigiditas ſpiritualis ſeu defectus amoris ſpiritualis ⁊ feruoris
diuini ex quo aīa non moueꝶ aut cũ difficultate mouetur ad be
ne operãdum. Sicut ecõtra amor dei ſecũdũ Greg. opatur ma
gna ſi eſt. i. mouet ad operandũ. Si vero opari renuit amor non
eſt. ſic igiꝶ ptꝫ q̄ accidia importat quoddã tediũ operandi. Vñ

David.

de accidioſis poteſt exponi illud David in pſal. cvj. Oēm eſcam
ſcꝫ opis ſpiritualis abhominata eſt aīa eoꝝ ⁊ appropiquauerũt
vſq; ad portas mortis. ſ. eterne. ¶ No. hic ſm Thom. in. ij. ij. q.

S. Thomas. nota pulchrã declaratiõnem.

xxxv. ar. ij. q̄ cum accidia ſit triſticia de ſpirituali bono. Si acci
piatur ſpirituale bonũ coiter nō habebit accidia rōnem ſpãlis
vitij: qꝛ oē vitiũ refugit ſpũale bonũ virtutis oppoſite. Nã lu
xurioſus triſtaꝶ de bono ↄtinẽtie. ⁊ guloſus de bono abſtinẽtie
⁊ ſic de ceteris. Et iō dicẽdũ eſt q̄ in ſpũalibus bonis attẽditur

S. Thomas.

q̄dã ordo. Nã oia ſpũalia bona q̄ ſunt in actibus ſingulaꝝ vir
tutũ ordinaꝶ ad vnũ ſpũale bonũ qd̄ bonũ diuinũ circa qd̄ ē ſpũa
lis ꝟtus q̄ eſt charitas. Vñ ad quãlibet ꝟtutẽ ꝑtinet gaudere de
ꝓprio ſpũali bono qd̄ cõſiſtit in ꝓpō actu. ſꝫ ad charitatẽ ꝑti
net ſpãl'r illud gaudium ſpũale q̄ q̄s gaudet de bono diuino. Et
ſiꝶ illa triſtitia q̄ q̄s triſtaꝶ d̄ bono ſpũali qd̄ eſt in actib⁹ ſingu
larũ ꝟtutũ nō ꝑtinet ad aliqd̄ vitiũ ſpãle ſed ad oia vitia. Sed
triſtari de bono diuino de q̄ charitas gaudet pertinet ad ſpãle
vitiũ qd̄ accidia vocatur. Et dictis patet quid ſit accidia.

¶ De filiabus accidie.

Habet aũt accidia ſex filias ſm Greg.in.xxxj.li.moral. c.xxxiij. Et Tho.in.ij ij.q.xxxv.art.iiij.que ſunt malitia,rancor,puſillanimitas,deſperatio.Torpor circa p̃cepta,euagatio mẽtis circa illicita. Prima filia accidie vocat̃ malitia:ſed nota ſm Tho.vbi.ſ.in reſponſione ad.ij.ar.q̃ nõ accipit̃ hic malitia ꝑut eſt genus vitioꝝ:ſcʒ pro habitu vitioſo:ſed ꝑut importat faſtidiũ bonoꝝ ſpũalium. Eſt aũt malitia ſm Aug.volũtas machinãdi malũ alicui.Cuʒ aũt q̃s iniuriat̃ alteri tunc iraſcit̃:ꝛ poſtea triſtat̃ vel malitia,vt idẽ ait:eſt per quã motib⁹ deceptorijs ꝟitate palliata,vel odiũ alterius,vel ꝓpriũ cõmodũ attẽdit̃,vel ſm Ambro.Malitia eſt mẽtis atq; animi deprauatio a tramite ꝟitatis deuia. Et ꝓprie malitioſus dr̃ callidus,aſtutus,verſutus,ſubdolus,inſidioſus. ¶Scd̃a filia accidie eſt rancor:dr̃ rancor a ran,qđ eſt ira.Jdeo rãcor ꝓprie eſt inueteratũ odiũ,vel indignatio,ſiue amaritudo mẽtis inueterata.Sicut enĩ ex charitate ſunt opa bona:ex q̃bus eſt ↄfirmatio charitatis.Jta ex ira eſt accidia:ex accidia ꝟo vetuſtas ire.Sed rancor ꝑut eſt filia accidie nõ accipit̃ ꝑ odio:vt dicit S.Tho.vbi.ſ.ſed ꝑ indignatione ↄtra inducentẽ ad bona. ¶Tertia filia accidie eſt puſillanimitas:dr̃ aũt puſillanimus:vel puſillanimis q̃ſi puſillũ habẽs animũ. Puſillus enĩ deriuat̃ a puſio qđ eſt paruus. Orit̃ aũt puſillanimitas ex diffidẽtia ꝑueniente ex cõſideratione ꝓprie infirmitatis:vel opis ardui. vñ accidioſus vel puſillanimis reputat q̃ſi ardua nimis ad obſeruandũ ↄſilia ꝛ diuina p̃cepta.Sʒ ꝟe deiecte mẽtis eſt q̃ familiaris rei meminit cũ vocat̃ ad regnũ. hinc Seneca. Cõtentus eſto negotijs in que deſcẽdiſti:nec luctare cũ officio qđ ſemel cepiſti. Turpe eſt oneri cedere. ¶Quarta filia accidie eſt deſperatio:dicitur aũt deſperatio ex de ꝛ ſpero:vñ deſperare eſt a ſpe ceſſare: vt q̃ſi ad bene operandũ:de ꝓprijs virib⁹:de dei miſeratione,de p̃mij remuneratione facit diffidere:ꝛ ab vltimo fine diſcedere ꝑ ſiĩtudinẽ infirmoꝝ,qui ſine ſpe ꝛ fiducia ſanitatis moriuntur. Jdeo diffidẽtia meritoꝝ mr̃ eſt diffidẽtie p̃mioꝝ,ex qua oritur triſtitia.vñ Hugo.in lib de vera ſapiẽtia:ſic ait. Prima ſalus eſt declinare culpã.Scd̃a nõ deſperare veniã:q2 ipſe ſe in eternum punit qui apud verũ iudicẽ ad pniam nõ recurrit. Et Ambro. inq̃t.Jncũbit ꝟtuti ſecur q̃ deſperat de adiutorio dei. ¶Quinta filia accidie eſt torpor circa p̃cepta.Eſt aũt torpor lãguor pigritia frigus ſtupor circa bona ſpũalia ꝛ diuina p̃cepta inchoanda ꝛ ꝓſequenda. Uel torpor eſt quedã inſenſibilitas,ꝓpter quam hõ non põt induci ad executionẽ mandatoꝝ dei. Unde Marcus Tullius in lib.de Tuſculanis queſtionibus ait. Accidia eſt pigritia ꝛ fatigatio animi,qua quis bonũ inchoatũ ↄſummare faſtidit.¶Sexta filia accidie dicitur euagatio mẽtis circa illicita. Cum enĩ accidioſus a licitis,ꝛ ſpũalibus abſtinet quaſi ea vilificans ꝛ ↄtẽnens:tunc ſpũali gaudio deſtitutus in reb⁹ exterio-

Grego. S.Tho. Quid eſt malitia. Auguſt. Scd̃a filia accidie. S.Tho. Tertia filia accidie. Seneca. Quarta filia accidie. Hugo. Ambro. Quinta filia accidie. Marcus Tullius Sexta filia accidie.

Grego.
Iſta euagatio mētis ãplectiꝝ octo.

ribus ⁊ illicitis ꝯſolationē q̄rit in eis q̇etē hr̄e volens. vñ Greg. ait. Accidioſus nō hn̄s in ſe vñ letetꝝ: q̄rit foris: ſicut illi q̇ nō pñt gaudere ſpũalibꝰ delectationibꝰ ad corpales ſe trāſferūt. Ad euagationē aūt mētis ptinēt octo: ſcꝫ otioſitas, ſomnolētia, importunitas, mētis inq̇etatio, torpor, inſtabilitas, v̄boſitas. curioſitas. Que Iſido. in lib. de ſum. bo. dicit oriri ex accidia. vide S. Tho. in. ij. ij. q. xxxv. ar. iiij. in rn̄ſione ad. iij. arg.

Nota de euagatione mētꝫ.

Nota ꝙ iſta euagatio mētis q̄nq꜃ eſt particularis ⁊ certā hꝫ materiā: ⁊ ſic ꝯuenit oībꝰ vitijs. Q̄nq꜃ eſt gn̄alis ⁊ icerta, ⁊ hec eſt ꝓprie euagatio accidie. Ille eñ q̇ eſt abſorptus triſtitia accidie: non habēs in ſe vñ delectetur, vagatur ad oia querēs requiē delectationis ⁊ non inuenit: q̄ in bonis fallacibus non inuenitꝝ vera quies. Ideo ex tali euagatione plerunq꜃ afficitꝝ tedio vite pn̄tis: iuxta Job. x. ca.

Job.
Triſtitia q̄ ꝓcedit ex deſiderio celeſtia pr̄ie eſt laudabilis.

Tedet aiam meā vite mee. Et Dauid in pſal. ait: Dormitauit aia mea pre tedio. Quod quidē tedium eſt quedā triſtitia animi ex miſerabili vita iſtius mundi. Et ideo qn̄ iſta triſtitia procedit ex deſiderio celeſtis patrie, ⁊ dei amore cōſiderando q̄ꝫ dulce ſit. q̄ꝫ ſuaue, q̄ꝫ vtile videre deum, eo frui ſctōꝝ angeloꝝ agminibus intereſſe: ad q̄ ois obtinēda creatus eſt. Et ecōtra q̄ꝫta obſcuritas mētis ſit ignorare creatorē ſuum, q̄ꝫ graue periculū, quanta impuritas, quāta inſtabilitas cordis, q̄ꝫta ingratitudo pro tot ac tantis bn̄ficijs receptis. Bona eſt talis triſtitia laudabilis, et meritoria.

Dauid.
Paulus.
Triſtitia vituperabilis.

Hoc tediū ſe habere oſtēdebat Dauid, qui in pſal. ait: Heu me: q̄ incolatus meus ꝓlōgatus eſt, ⁊ Paulus q̇ dicebat. Cupio diſſolui ⁊ eſſe cū xp̄o. Sꝫ ſi hō haberet tediū de vita pn̄ti: aut q̄ non hꝫ illā ꝓſperitatem quam veller. Aut illos honores vel diuitias, vel voluptates quas cupit. Et pariter cum audit vel videt alio ꝓſperare, vel honorari, vel ditari: ex hoc ita cōtriſtatur, ꝙ vellet nō viuere negligēs ſeipſum, ⁊ ꝓpriam cōditionem.

Accidia mortalis que ſit.

Cum aūt ita deijcitur mēte vel ratione deliberata appetit tolli a mūdo vel nō fuiſſe natū. Vel q̄ſi aial brutū affectat mori quacunq꜃ morte: etiā in malo ſtatu aie. Tale tedium eſt accidia mortalis, ⁊ grauiſſimū pctm̄ nec ſeruus dei hꝫ vnq̄ꝫ tale tediū. vñ Sapien. viij. c dr̄ ſic. Nō eñ hꝫ amaritudinē cōuerſatio illiꝰ nec tediū ꝯuictus illiꝰ: ſed letitiā ⁊ gaudiū. Et nota ꝙ loquitꝝ de v̄a ſapiētia, cū qua ꝯuerſatꝝ ⁊ viuit, q̇ dei gratiā hꝫ.

Nota de ſapientia bonoꝝ.
Pctōres nō habēt ſapiētiā: iō fatue loquuntur.

Mundi aūt amatores, q̇ illa carēt dicunt id qd̄ ſcribitꝝ Sap. ij c. Exiguū ⁊ cū tedio eſt tp̄s vite nr̄e, ⁊ nō eſt refrigeriū in fine hois: ⁊ nō eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis. Q̄ ex nihilo nati ſumus, ⁊ poſt hoc erimus tāq̄ꝫ nō fuerimus. Ideo ad vitādū hoc tediū dicūt, ꝙ ſequitꝝ in eodem. c. ſic. Venite ergo ⁊ fruamur bonis, q̇ ſunt ⁊ vtamur creatura tanq̄ꝫ in iuuentute celeriter vino p̄tioſo, ⁊ vnguentis nos impleamus, ⁊ nō p̄tereat nos flos tp̄is. Coronemꝰ nos roſis an̄q̄ꝫ marceſcāt: nullū pratū ſit qd̄ nō ꝑtranſeat luxuria nr̄a. Vbiq꜃ relinquamus ſigna letitie: qm̄ hec eſt pars nr̄a, ⁊ hec eſt ſors noſtra. Hec ibi. Ex dictis patet de filiabus accidie.

¶ Omnes creature deteſtantur accidiam.

COnſeq̄nter accidiam deteſtātur oēs creature que ſub quatuoꝛ gn̄ibus compꝛehenduntur. Pꝛimo creature intellectuales: vt ſunt angeli, archangeli, pꝛincipatus, poteſtates, virtutes, dn̄ationes, throni, cherubin, et ſeraphin. Qui nunquā a diuinis laudibus deſcunt: ſed inceſſabili voce pꝛoclamāt. Sāctus, ſctūs, ſāctus, dn̄s deus ſabaoth. Et Job. xxxviij. ca. ait dn̄s. Ubi eras cū me laudarēt ſimul aſtra matutina, et iubilarent oēs filij dei. i. angeli q̄ dicūt filij dei, et aſtra matutina: qꝛ a pꝛincipio fuerūt creati cū celo empireo ſm̄ diſtictiōem elemētoꝝ. Et qꝛ teſte Iſid. āgeloꝝ nomē officij ē ñ nature. Jō āgeli oīa officia diuie pꝛuidētie celeri obediētia pꝑficiūt. vñ Iſid. in. j. li. de ſū. bono. c. xij. dt ſic. B oī aūt āgeli ad miniſteriū ſalutꝫ hūane deputati ſunt: vt curas adminiſtrēt mūdi, et regā oīa iuſſu dei teſtāte ap'lo: nōne oēs inq̄t ſūt adminiſtratoꝛij ſpūs in miniſteriū miſſi pꝛpter eos q̄ hereditatē capiūt ſalutis. hec Iſid. ¶ Scd̄o creature ſenſibiles deteſtant̄ accidiam. vñ apes, aranee, formice, et cē. Uiliſſima aīalia, arguunt toꝛpoꝛem, pigritiā, ocioſitatē: ac deſidiā hoīs. hinc Salomon pꝛuer. vj. c. ait. Uade ad formicā o piger, et conſidera vias eius, et diſce ſapientiā: q̄ cū nō habeat ducē, pꝛeceptorē nec pꝛincipē, parat in eſtate cibū ſibi, et ꝯgregat in meſſe qđ cōedat, vſqueq̄ piger doꝛmis? Qn̄ ꝯſurges a ſono tuo? hec Salomō ſup quo textu diuus Hie. plura notabilia ſcribit. In pꝛimo lib. ſup parabolas Salomōis dicēs. Hinc vacatē hoꝛtat̄ queq̄ vt ſi ad alios erudiendos nō ſufficit, ſaltē curā agere non negligat. Et ſi ſapientiā docendi neq̄t ab hoīe diſcere, vel opari ſcientiam diſcat a formica. Formica; dr ſtrenu⁹ q̄ſq̄ et pꝛouidus operarius qui in pn̄ti vita velut in eſtate fruct⁹ iuſtitie quos ineternū recipiat ſibi recondit. Et ſubiūgit Hie. ſic. Si tātillū animal pꝛincipe carēs, et rōis expers natura duce ſibi pꝛuidet in poſterū multomagis tu ad imaginem dei conditus ad vidēdam eius gloꝛiam vocatus doctoꝝ magiſterio aditus, ip̄m conditoꝛē habens ducē debes in pꝛeſenti bonoꝛū operum fructus congregare: quibus ineternum viuas in futuro: hec etenim vita in eo meſſi cōparatur et eſtati quod nunc inter ardoꝛes tentationū tēpus eſt colligēdi futuroꝛum merita pꝛemioꝛum. At dies iudicij hyemis ſimilatur frigoꝛibus: qꝛ tūc nimirum nulla relinquitur facultas pꝛo vita laboꝛandi: ſed tantum cogitur quiſq̄ de hoꝛreo pꝛiſce actionis quod recōdidit pꝛoferre. Et infra ſubiungit ſic. Uſq̄quo inquit doꝛmis in vitijs quādo potes reſurgere ad bn̄ operādum: qui noxio tēpoꝛe depꝛeſſus ſemper dicis paululū adhuc iacebo: et ſic poſtea penitendo reſurgam. Fit namq̄ vt te ſemper differente opus bonū repēte iudex q̄ mala facta tua puniat adſit. Hoc eſt em̄ qđ ſequit̄ Et veniet tibi quaſi viatoꝛ eges

Job. Iſidor⁹. Creature ſenſibiles deteſtātur accidiam. Salomō. Hieron. Nota diligenter omnia. Hieron.

Creatu re hñtes alaz ve getabilē deteſtāt accidiā.

ſtas,ꝛ pauperies q̄ſi vir amatus. Hec Hieronī. ¶ Tertio acci diam deteſtant creature hñtes aiam vegetabilē: vt plante ꝛ ar bores que continue creſcendo ad q̄titatem magnā puenire co nāt. Suſtinēt tñ multa aduerſa rigora grādines vētos hyeme ꝛ intem perie aeris: immo ſingl'is annis auferūt ab eis folia flo res fructus: nec pꝛopter hoc deſiſtunt q̄n hita opoꝛtūitate laboꝛā di operentur fructificādo aut germinando. Iō flāte zephiro frō deſcunt, ſilue, ꝛ prata vireſcūt. hic p os veritatis dr nobꝫ Mat. vj. c. Conſiderate lilia agri quō creſcāt dico āt vobꝫ, q nec Sa lomōi in oī gl'ia ſua coopatus eſt ſicut vnū ex iſtis. Sup q̄ tex tū diu' Hie. in j ſup Mat. dr ſic. Et reuera, qđ ſericū: q̄ regū pur pura: Que pictura textricū pōt floꝛibus cōparari. Quid ita ru bet vt roſa: qđ ita candet vt lilium: Uiole vero purpurā nllo ſuperate murice oculoꝝ magis quā ſmōis iudiciū eſt. Hec hie.

Veritas.

Hieronī.

¶ Sol, luna, ꝛ aſtra accidiam deteſtantur.

Quarto accidiā deteſtāt creature inaiate: ſicut ſol, lu na, ꝛ aſtra. Quō ꝯtinue radios claritatꝫ ſue ſup nos diffūdūt, nec vnq̄ q̄eſcūt ſꝫ aſſiduo motu ſpheras ſu as ab oriēte in occidētē diſcurrūt. Uere mirabile ē vi dere ſollicitudinē coꝛpoꝝ celeſtiū. Precipue autem ſolis qui cum ſit octies maioꝛ tota terra, ꝛ fons totius luminis continue reuertitur ad oꝛientem, ꝛ flectitur in occidentem lu ſtrans coꝛpoꝛa ſuperioꝛa, ꝛ inferioꝛa. hinc Salomon Eccleſiaſt. j dicit ſic. Oꝛitur ſol, ꝛ occidit, ꝛ ad locum ſuum reuertitur vbiq̄ renaſcens girat per meridiem, ꝛ flectitur ad aquilonem, luſtrās vniuerſa in circuitu pergit ſpiritus, ꝛ in circulos ſuos reuertitur. Hec ibi. Super quo textu diuus hieronī. in explanatione ſuper eccl'is. dicit ſic. Sol iſte qui in lucem moꝛtalibus datus eſt interi tum mundi oꝛtu ſuo quotidie indicat, ꝛ occaſu. Cui poſtquam ardentem rotam occeano iunxerit, per incognitas nobꝫ vias ad locum. vñ exierat regreditur. Expletoq̄ noctis circulo rurſum de thalamo ſuo feſtinus erumpit. hec Hieronymus. Etiā Boe tius in primo de conſolatione metro. v. dicit ſic.

Salomī.

Hieronī.

Boetius

Lactāt.

¶ O ſtelliferi conditoꝛ oꝛbis. Qui perpetuo nexus ſolio. Rapido celum turbine verſas. Legemq̄ pati ſidera cogis. Et iteꝝ ſub iungit ſic. Nihil antiqua lege ſolutū. Linq̄t ꝓpꝛie ſtatiōis op'. Omnia certo fine gubernas.

Hominum ſolos reſpuis actus. Hec Boetius.

¶ Iterum in tertio libꝛo metro nono idem Boetius ſic ait.

O qui perpetua mundum ratione gubernas.

Terrarum celiq̄ ſatoꝛ qui tempus ab euo.

Ire iubes: ſtabiliſq̄ manens das cuncta moueri. Hec Boetius.

¶ Lactantius quoq̄ collaudans oꝛdinē mirabilē diuine ꝓuidē tie coꝛpoꝝ celeſtiū in j li. diuinaꝝ inſtitutionū. c. ij. dicit ſic: nēo ē enim tam rudis tā feris moꝛibus q̄ non oculos ſuos in celū tol lens, ꝛ ſi neſciat cuius dei ꝓuidentia regatur, hoc oē qđ cernitur

aliquā tñ eē intelligat q̄ ex ip̄a rerū magnitudīe motu, diſpoſi-
tiōe ↄſtā:ia vtilitate pulchritudīe tēꝑatiōe. Nec poſſe fieri qn
id qđ mirabili rōe ↄſtat: niſi ↄſi.io maiore aliq̄ ſit inſtructū. hec
Lactāti⁹. Pȝ itaqȝ ex dictis, ꝙ oēs creature accidiā ⁊ ociū dete-
ſtāt. Hic deuotiſſimus doctor Bern̄. in ep̄la ad robertū nepotē
ſuū: parū añ finē ep̄le dř ſic, Tolle ociū exerce vires, moue bra-
chia ↄpioſas explica manus, exercitare in aliq̄, ⁊ ſtati ſenties ſo
la te appetere q̄ famē tollāt nō q̄ fauces demulceāt. Reddet qđ
ſapores rebus exercitiū q̄s tulit inertia Mlta q̄ reſpuis ocioſus
poſt laborē ſumes a deſiderio, ſiqđē ociū parit faſtidiū, exerci-
tiū famē. Fames aūt miro mō dulcia reddit q̄ faſtidiū fecit inſi
pida. Olus, faba, pultes, paniſqȝ cibarius cū aqua q̄eſcēti q̄dē
faſtidio ſunt: ſȝ exercitato magne videnť delitie. hec Ber. Et in
ſmone ſcti Andree idē ſic dř. Nos miſeri, ⁊ miſerabiles vicinis
tot ſerpentibus, ⁊ igneis telis vndiqȝ volantib⁹ inſurgētib⁹ ini-
micis nihilominus pernicioſa ſecularitate, ⁊ negligētia dormi-
tamus, torpemus ocio, vanitatibus, ⁊ ſcurrilitatibus indulge-
m⁹ tā pigri ad ſpūalia exercitia: ac ſi iā pax ſit, ⁊ ſecuritas, ⁊ nō
ſit malitia vita hoīs ſup terrā hec Ber. ¶ Etiā Greg. in. v li. mo
raliū. c. xxij pertractās illud Job. iiij. c. Qn̄ ſolet ſopor occupa-
re hoīes: dicit ſic. Sunt namqȝ nōnulli q̄ mundi actiōes fugiūt
ſed nullis virtutibus exercentur. hi nimirū torpore non ſtudio
dormiunt Et idcirco interna nō cōſpiciunt: q: caput non in lapi
de: ſed in terra poſuerunt Quibus plerūqȝ ↄtingit: vt quanto ſe
curius ab externis actionibus ceſſant: tanto latius immūde co
gitationes ſtrepitū ꝑ ociū ↄgerāt. vñ ſub iudee ſpecie ꝑ ꝓpheťā
torpēs ocio aīa deflet cū dř. Viderūt eā hoſtes, ⁊ deriſerūt ſab-
bata eius. Precepto etenī legis ab exteriori opere in ſabbato ceſ
ſatur. Hoſtes ergo ſabbata videntes irrident, cū maligni ſpirit⁹
ip̄o vacationes ocio ad cogitationes illicitas pertrahūt, ⁊ vna
queqȝ aīa qua remota ab externis actiōibus ſeruire deo credi-
tur, eo magis tyrannidi illicita cogitando famuletur Et iterum
ſubiungit Greg ſic. Scti autem viri qui a mundi operibus nō
torpore ſed virtute ſopiuntur, laborioſius dormiūt q̄ȝ vigilare
potuerunt Quia in eo, ꝙ actiōes huius ſcli deſerentes ſuperāt
robuſto conflictu quotidie ↄ̄ ſemetipſos pugnant: ne mens per
negligentiā torpeat: ne ſubacta ocio ad deſideria immūda fri-
geſcat, ne ipſis deſiderijs bonis plus iuſto inferueat, ne ſub diſ-
cretionis ſpecie ſibimet parcendo a perfectione langueſcat: hec
Greg. ¶ Et pariter diuus Hieronymus: ad ruſticum mona-
chum de vita monaſticha. Epiſtola incipit. Nihil chriſtiano fe-
licius ita inquit Nunquā de manu tua, ⁊ oculis tuis liber diſce
dat, pſalteriū diſcatur ad verbum: oratio ſine intermiſſiōe, vigi
let ſenſus nec vanis cogitationibus patens corp⁹ pariterqȝ ani-
m⁹ tēdat ad dominū. Iram vince patientia, ama ſcientiam ſcri-
pturarum, ⁊ carnis vitia non amabis: nec vacet mens tua va-

Deuot⁹ bernard. pulchre hortatur ad ſollicitudiez, ⁊ vigilantiam.

Aurea v̄ba.

Immūde cogitatiōes oriūť ex ocio.

Gregor.

Hierōn.

Lectio diuinaꝝ ſcripturaꝝ tollit vitia, ⁊ pctā.

rijs perturbatiõibꝰ q̃ ... pectori tuo incẽderit dñabũt tui, ⁊ te de
ducẽt ad delictũ maximũ. Facito aliquid opis: vt te ſemꝑ diabo
lꝰ inueniat occupatũ. Et iteꝝ in eadẽ ep̃la ita ſubiũgit. hic. dicẽs.
In deſiderijs eſt oīs ocioſꝰ. Egiptioꝝ mõaſteria hũc morẽ tenẽt
vt nl̃lũ abſq; labore, ⁊ ope ſuſcipiãt nõ tã ꝓpt̃ victꝰ neceſſaria
quã ꝓpt̃ aīe ſalutẽ: ne vagẽt̃ vitioſis cogitatiõibꝰ. Et ad inſtar
fornicãtis hierl̃z oī trãſeũti diuaricẽt ſedes ſuas. hec Hi. ¶ Jt
Hieroñ. Hieronymus ad demetriã ep̃la q̃ incipit. Si ſũmo ingenio pa
Aurea riq; fretus ſciẽtia &c. Feruẽtiſſimi in celeſtibꝰ ſumus, ⁊ ſum
verba. mã in rebꝰ paruis exhibẽtes alacritatẽ ad maiora torpeſcimꝰ.
Conſiderare pudet quantus ſit feruor in ſeculo qua cura ſin
gula queq; ſtudia hoīz quotidie ad perfectiora nitantur. Lite
Nota. rarum ardor nulla prorſus etate extinguitur: immo vt ſecular[is]
auctoris vtar ſententia ip̃a magis etate inflammatur, diuitiar[um]
amor inſatiabilis eſt. Expleri neſcit honorum cupido. Celer[iter]
habiture res finẽ ſine fine queruntur. Nos diuinam ſapientiam
celeſtes diuitias immortales honores pigra quedam diſſimu
Hieroñ. latione negligimus, ⁊ ſp̃uales diuitias aut non attingimus: aut
Nota to ſi leuiter deguſtauerimꝰ ꝯtinuo nos putamꝰ eſſe ſatiatos A[t]
tum. nos diuina ſapientia ad ſuas inuitat epulas dicens: qui edunt
me adhuc eſurient, ⁊ q̇ bibunt me adhuc ſitiẽt. ¶ Jteꝝ circa fi
nem eiuſdem ep̃le ita inq̇t Hier. Oẽ opus leue fieri ſolet cũ eius
pretium cogitatur, ⁊ ſpes p̃miũ ſolatiũ eſt laboris, Sic durus
agricola inaratum diu cãpũ, ⁊ pigniores ocio glebas violẽto vo
mere ſcidiſſe ſe gaudet. Et mirum immodũ ip̃a opis difficulta[te]
Excitat letus ſpecie ſegetis, de labore metitur: Sic negotiator auidus
ad celeſti maria cõtemnit ſpectare auſus fluctuũ ſpumas rabiẽq; vẽto
a deſide- rũq; in oī labore ac ꝑicl̃o lucrũ cogitat, ⁊ laſſitudinẽ ſiml̃ obli
ria. uiſcitur ⁊ timorem. Cõſidera q̃ſo magnitudinẽ p̃miũ tui: ſi tñ ꝯ
ſiderari põt. Quicq̇d imẽſũ ẽ poſt abſceſſũ aīe: poſt carnis int[eri]
tũ poſt fauillas, ⁊ cinerẽ in meliorẽ ſtatũ ṽgo reparãda es. M[un]
datũ terrenũ corpus in celũ eleuatũ eſt. Poſt hec angeloꝝ es do
Hieroñ. nanda conſortio regnũ acceptura celoꝝ, ⁊ in perpetuũ mãſura
Snia au cũ xp̃o. Quid igitur retribues dño pro oībꝰ que retribuit tibi?
rea. Quid tanto remuneratore dignũ facies? Aut laborẽ dignũ pu
tabis cuius tanta ſunt premia. vñ beatꝰ apoſtolus, Nulle in[di]
ſunt condigne paſſiões huius temporis ad futurã gloriã q̃ re
uelabit̃ in nobis. hec Hie. ¶ Et ad virgines deo dicatas epiſto
la incipit. Quãtã in celeſtibus beatitudiẽz: ita dicit hiero. Nol[i]
enim in hoc putes ꝯſtare iuſticiã: vt malum non facias, cum[q;]
bonum nõ facere malũ ſit. Et in vtroq; legis p̃uaricatio cõtine
tur. Quoniam qui dicit recede a malo, ⁊ ipſe dicit fac bonum.
Si a malo receſſeris, ⁊ nõ feceris bonum: tranſgreſſor es legis
que nõ tantum in malorum actuum abhominatione: ſed bono
rum operum perfectione completur. Neq; enim hoc ſolum
tibi precipitur: vt veſtitum non ſpolies ſuis indumentis: ſed

vt ſpoliatos operias tuis veſtimētis. Neqꝫ vt hn̄ti panē nō au
feras ſuū: ſed nō hn̄ti tu libēter imptias. Neqꝫ ſolū vt pauperē
nō repellas hoſpitio ſuo: ſed vt pulſum ⁊ nō hn̄te recipias tuū.
Preceptū eſt em̄ nobis flere cū flentib⁹. Quō cū illis flemus ſi in
nullo eoꝝ neceſſitatib⁹ ꝑticipamus. hec Hiero. Tandē Hier. ad Hieron.
amicū egrotū ꝯſolatoria ep̄la incipit. Quā̄ꝗ certiſſime nouerim
dr ſic. Impfectū ac lāguidū bonū eſt. In otiū ſine certamine ꝑie
cta virtus. Et breuiter ꝑ cōplemēto huius pcti accidie. Nota ꝙ
plures ſunt laborantes qui iudicant̄ otioſi. Et ſunt alij q̄ otioſi
videntur: qui tn̄ in cōſpectu eterni iudicis ſunt diligentes ⁊ ſoli=
citi. vn̄ Bernar. ait. Otioſus eſt nō tantū qui nihil operat̄. Sed
qui cōtinue laborando nihil tandē lucratur. Si autem ſcire vis
quot modis efficitur quis otioſus lege verſus ſequentes.

¶ Triſtis malitiam parit, blaſphemat, ⁊ odit.
Deſperat, torpet, piget, ⁊ puſillanimis extat.
Undiqꝫ vagatur, pertractans mollia mente.

¶ De quinqꝫ ſenſibus corporeis, per quos peccata ingrediuntur ad animam.

OMnes ſenſus relucent in facie: ſicut ꝑꝫ in viſu, au=
ditu, olfactu, guſtu. Tractus aūt per totum corpus
diffuſus eſt: licet magis vigeat in corde. Ideo facies
teſte Iſido. in. xj. lib. Ethic. j. c. dicta eſt ab effigie. Ibi Iſidor⁹.
em̄ facta eſt tota figura hoīs, et vniuſcuiuſqꝫ ꝑſone
cognitio. Mirabile eſt valde, ꝙ facies innumerabiliū hoīm ſunt
diſſimiles. Et fortaſſis q̄ta eſt in ſpē vultus diuerſitas, tāta eſt
in animis: iuxta illud Ouidij. Pectoribus mores tot ſunt, quot Ouidi⁹.
in orbe figure. Uultus ꝟo dictus eſt: qꝛ per eū volūtas oſtēdit̄ Unde dr
animi, ſm̄ voluntatē em̄ in varios motus mutat̄. Ideo vultus vultus.
nr̄, qꝛ volūtate denoiat̄: teſte Caſſiodoro ſpeculū quoddā eſt aīe: Facies a
⁊ qd̄ ſpecialr̄ nō cernit̄ per ei⁹ habitū euidētiſſime declarat̄ Uel facio dr ⁊
facies dr a facio facis: qꝛ facit notitiā hoīs. hinc Hiero. ad furiā quare.
de viduitate ſeruanda epiſtola incipit. Obſecras lr̄is ⁊ ſupplici Hieron.
ter deprecaris, ita inquit. Speculum mentis eſt facies, et taciti
oculi cordis fatentur archana. Auguſt. quoqꝫ pertractās illud
Gen̄. ij. c. Inſpiraui in faciem eius ſpiraculum vite: dicit ſic. Fa=
cies hominis eſt, in qua relucēt ꝓcipua operatio ⁊ magiſterium
dei, qui tam paruo loco ſpatio faciei oīa organa ſentiēdi conſti
tuerit ſpirauerítqꝫ in faciem hoīs ſpiraculum vite. hec Augu. ⁊ Auguſt.
Lactātius in lib. de opificio dei ad Demetrianū auditorē ſuum
cap. viij. dicit ſic. Cum igitur ſtatuiſſet deus ex oībus aīalibus
ſolum hoīem facere celeſtē priorē partē, que dicit̄ facies neceſſa=
rijs membrorum miniſterijs ⁊ inſtruxit pariter ⁊ ornauit. Hec
Lactantius. Propterea Salomon Prouerbiorum. xvij. capit. Lactan.
ait. In facie prudentis lucet ſapientia. et Eccleſiaſtici. xiij. capit. Salomō
Cor hominis immutat faciem illius, ſiue in bona, ſiue in mala. Eccl'iaſt.
Iterum Eccleſiaſtici. xix. capit. Ex viſu cognoſcitur vir: et ab Idem.

Nicol.de occurſu faciei cognoſcit̃ ſenſatus. Sup̃ quo v̄bo Nicolaus de
Lyra. Lyra dicit ſic. Sordis diſpoſitio magis apparet in faciē, qua vi-
gent oēs ſenſus q̃ in alijs partib9 corporis: ⁊ potiſſime in oc̃lis,
q̃ citius immutātur a corde ꝑpter humiditatē cōplexionis. Et
ideo ſi in oculis appareat magna maturitas: ⁊ honeſta iudicat̃
Eccl'iaſt. hō ſenſatus ⁊ ecōtrario: vt dicitur Eccle. xxv. c. Nequitia mu-
Chryſo. lieris immutat faciem eius. hinc Chryſoſto. ſuper illud Math.
vj. c. Faciem tuā laua: dicit ſic. Spūaliter aūt facies aīe cōſcien-
tia intelligitur. Sicut eñ in conſpectu hoīm gratioſa eſt facies
pulchra: ſic in oculis dei ſpecioſa eſt munda cōſciētia. hec Chry
Senſus ſoſto. Senſus igitur corporis humani ſunt quinq̃ viſus, audi-
corporis tus, odoratus, guſtus, ⁊ tactus, ex quibus tres aperiunt̃ ⁊ clau
ſūt q̃nq̃. duntur, duo ſemper patentes ſunt.

¶ Primus ſenſus eſt viſus cunctis viuacior.

Iſidor9. PRimus ſenſus eſt viſus, q̃ teſte Iſid. in. xj. lib. ethi. c. j.
viuacior eſt ceteris ſenſib9 ac p̄ſtantior ſiue velocior
amplius q̃ vigeat q̃tū memoria inter cetera mentis
officia. Vicinior eſt eñ cerebro: vñ oīa manāt ex quo
ſit: vt ea q̃ ad alios ꝑtinēt ſenſus videre dicam9. Ve-
luti cū dicimus vide quō ſonat: vide quō ſapit: ſic ⁊c. Hec Iſido.
Idcirco mens ⁊ volūtas ex oculis ſepe dignoſcit̃: teſte Lactātio
Lactañ. in lib. de opificio dei c. viij. Etiā Lactātius in. vj. lib. diuinaꝝ in-
ſtitutionū. c. xx. dr̃ ſic. Voluptas oculoꝝ varia, ⁊ multiplex q̃ ca-
pitur ex aſpectu rerū q̃ ſunt in vſu hoīm, vel natura vel ope dele
ctabiles: vide ibi plura de hoc ſenſu ſi vis, q̃ Lactātius pulchre
Ambro. diſſerit. Et ſicut ait Ambro. in lib. exameron. Sunt eñ oculi ſpe
culatores nr̃i die ac nocte excubāt. nā ⁊ a ſapore mēbris ceteris
S. Tho. citius excitant̃. Et vigilātes circūſpectant oīa: ⁊ tanq̃ in ſummo
⁊ Ariſto. locati vniuerſa ꝓſpectant. hec Ambro. Etiā Ariſtoteles in prin
cipio primi lib. Metha. ⁊ S. Tho. in cōmento ſup̃ eadē lectione
prima dicit ſic. Senſus viſus maxie cognoſcere nos facit, ⁊ mul-
tas differētias rerū demōſtrat. Sicut ergo ſenſus viſus inter oēs
ſenſus eſt nobilior, ita ⁊ ꝑiculoſior. Et ideo ſi nō fuerit p̃ imperiū
rōnis refrenatus inducit hoīem ad laſciuiā, luxuriā, auaritiā, ⁊
ad multa peccata. Propterea multi philoſophi hoc cognoſcētes
Hieroñ. eruerūt ſibi oculos: de quibus diuus Hier. ad Bigaū Hiſpanū
Democri dicit ſic. Deniq̃ quondā mundi philoſophos legimus: vt totā
tus eruit cognitionē ad mētis cogerent puritatē ſibi oculos eruiſſe. Hec
ſibi ocu- Hiero. Inter ceteros hoc egit Democritus, qui Athenis eruit
los et q̃- ſibi oculos: vt vegetiores haberet cogitationes. Laertius v̄o di-
re. cit, ꝙ ideo excecauit ſeipſum: ne videret̃ bene eſſe malis ciuitati
Laerti9. bus. Tertulianus autē dicit, ꝙ ideo exoculauit ſeip̄m: q2 mulie-
Tertul- res ſine ꝯcupiſcentia aſpicere nō poterat: ideo teſte Quintiliano
lianus. oculi ſunt tota luxuria nr̃a. Hi nos in oīa quotidie vitia precipi
Quintil. tant: nec expedit pro nunc exēpla in mediū adducere: quia hoc
Auguſt. ipſum quotidiana probat experientia. Hinc Aug. in regula ad

ciricos ait. Nec dicatis vos hr̃e aīos pudicos ſi habeat̃ ocl'os
impudicos: qꝛ impudicus ocl's impudici cordis eſt nūcius: pro=
pterea Iſido. vbi. ſ. inquit. Oculi inter oēs ſenſus viciniores aīe
exiſtunt: in oculis enim omne mētis indiciū eſt. Vñ ⁊ animi per
turbatio vel hylaritas in oculis apparet. Hec Iſido. Dirigunt Iſidor⁹.
etiam oculi oīa mēbra corporis ad operandum tā bōa q̃ȝ ma=
la, vt pedem ad ambulandum: manū ad ſcribendū. Propterea
ꝟitas. Luc. xj. c. ait. Lucerna corporis tui eſt ocul⁹ tuus. Diſcu= Ueritas
te ergo teipm̃ o pctōr, ⁊ cogita ſi habuiſti oculos ſublimes hicin=
de furioſe ac libidinoſe vagātes. Cogita etiā quot vana: q̃t tur=
pia: quot ⁊ q̃ȝta ſctaria ac bōa fallacia more auiū rapaciū aſpe
xeris aut deſideraueris: qꝛ cum ſenſus viſus ſit viuacior cun=
ctis ſenſibus magis inclinat hoiez ad luxuriā, concupiſcētiam,
auariciā, inuidiam, ⁊ ad cetera criminalia peccata.

¶ De ſenſu auditus.

SEcūdus ſenſus corporalis eſt auditus ſic dictus: qꝛ
voces hauriat. Vñ. Lactā. in lib. de offō dei ad De= Lactāti⁹
metrianū auditorē ſuū. c. viij. dt q̃ aures dicte ſunt Mag.
a vocibus hauriendis. Hac re igitur ꝟberata ſuſci Albert.
piūt ſonos: qꝛ vox repercuſſa teſte Iſidoro per anfra Nota de
ctus aurium ſonū facit q̃ ſenſum excipiant audiēdi. Iō dꝛ auris aurib⁹.
quaſi auide rapiēs ſonum. vel dꝛ auris ab audiendo. hinc ma=
gnus Albertus in. xij. lib. de aīalibus tractat. iij. c. ij. dꝛ. ſic. Sūt
aures cartilaginoſe vt melius ſonū repercutiant ⁊ de ꝑpinquo
auris ſonus cōfortetur. Sūt etiam aures inuolute ⁊ ɔcaue pro=
pter idem vt ſonos teneant. Via aūt auris eſt tortuoſa vt lon=
gior ſit: ⁊ curua ne frigidus aer cito ingrediatur ad cerebrum ⁊
inducat nocumētum ſed proprius ſtet ⁊ calefiat in aure: ⁊ etiā
vt aer quietus in aure melius ſit natus recipere omnem ſonū.
Nerui autem tympani auris ſunt duri: qꝛ melius ſonat durū.
hec Albert. Propterea Lactan. in lib. de opificio dei c. viij. ita Lactan
inquit. Artifex noſter aures duas eſſe voluit quarum duplici= tius.
tas incredibile eſt q̃ȝtam pulchritudinem preferat. In his au=
diendi tantum officium conſtitutum eſt ſicut oculis videndi.
hec Lactan. Iterum Lactan. in. vj. lib. di inſti. c. xxj. de hoc ſen=
ſu ita inq̃t. Maximeq̃ȝ hic ſenſus non eſt ad vicium detorquen=
dus qui nobis ideo datus eſt vt doctrinam dei percipere poſſe=
mus: Itaq̃ȝ ſi voluptas eſt audire cātus ⁊ carmina: dei laudes
canere ⁊ audire iocundum ſit. hec eſt voluptas vera q̄ comes eſt
⁊ ſocia virtutis. Hec eſt non caduca ⁊ breuis vt ille quas appe
tūt q̄ corpori vt pecudes ſeruiunt: ſed perpetua ⁊ ſine vlla inter=
miſſiōe delectās, cuius terminos ſi quis exceſſerit nihilq̃ȝ aliud
ex voluptate petierit niſi ipam voluptatem. Hic mortē medita
tur: qꝛ ſicut vita perpetua in virtute eſt, ita mors l voluptate: q̄
eīū tpalia maluerit carebit etnis: q̄ terrena ꝑtulerit celeſtia nō
habebit. Hec Lact. Iſte ſenſ⁹ inclinat hoies ad iracūdiam: qꝛ ſi

Aures ſunt iſt[a] multorū pctōꝝ.

quis audit ea q̄ ſibi nō placēt turbat̄, ⁊ iraſcit̄. Etiā p auditum
labitur hō plerunq̨ ad iactantiā, ambitionē, ⁊ inanē gloriā: vt
cum quis de ſe audit laudes extollit̄ ⁊ gloriat̄. Ad vanitates q̨
huius mundi incitat hoīes. Si q̄s eñi ſcurrilia verba ocioſa ⁊ le
uia, aut detractoria audit, mens eius facile titubat, ⁊ per ꝯſen
ſum maculat̄, aut per delectationē flectit̄. Quapropter ille q̄ au
dit detractores aut obloquētes peccat grauiter: minus tñ q̄ꝫ de
trahens: niſi audiat ex odio. Vñ ſan. Tho. in. ij ij q. lxxiij. ar. iiij.
dicit ſic. Si q̄s detractores audiat abſq̨ reſiſtentia vr̄ detractori
ꝯſentire. Vñ fit particeps pc̄ti ei9. Et ſi quidē inducat eū ad de
trahendū, vel ſaltē placeat ei detractio ꝑpter odiū eius cui de
trahit̄: nō minus peccat q̄ꝫ detrahēs q̄nq̨ magis. Vñ Ber. dicit.
Detrahere aut detrahentē audire, quid hoꝝ dānabilius ſit non
facile dixerim. Si vero nō placet ei pctm̄: ſed ex timore vel negli
gentia, vel etiā verecundia quadā omittat repellere detrahentē
peccat quidē: ſed multo minus q̄ꝫ detrahens ⁊ plerūq̨ venial̄r.
Quñq̨ etiā hoc pōt eſſe pctm̄ mortale, vel ꝑpter hoc q̄ alicui ex
officio incūbit detrahentē corrigere. Vel ꝑpter aliud periculum
q̄d audiēs nouit ꝯñs. Vel ꝑpter radicem qua timor humanus
q̄nq̨ pōt eſſe pctm̄ mortale. hec Tho. Et ſic patet de auditu.

S. Tho.

Nota oīno cōtra detractores.

¶ De ſenſu odoratus.

Naſus hꝫ tria officia. ꝫ Lactañ.

TErtius ſenſus corporalis dr̄ odoratus, qui nil aliud
eſt. q̄ꝫ quidā actus vel paſſio odorādi. Odor eñi ſiue
ſpūs per nares, ſiue per naſum trahit̄: ideo in naſo
vel in naribus ſunt tria officia ꝯſtituta. teſte Lactā.
in lib. de opificio dei ad Demetrianū c. x. Vnū quidē
ducendi ſpūs. Alterū capiendi odoris. Tertiū vt per eius cauer
nas purgamēta cerebri defluant. De hoc triplici officio naſi la
tius magnus Albert. in. xij. lib. de aīalibus tracta. iū. ca. ij dicit.
Addens q̄ ideo due ſunt nares: q̄r ſi vni accidat opilatio ex ca
tarro, vel alia cauſa, altera deſeruiat aīali. Et hec eſt cauſa gene
ralis quare oīs ſenſus eſt geminus. Propterea Iſido. in. xj. lib
Ethimo. c. j. teſtatur, q̄ odoratus dicit̄ quaſi aeris odore attra
ctus. Tracto eñi aere ſentitur: ſic ⁊ olfactus dicitur q̄ odoribus
afficiatur. Vt autē intelligas vbi ſit virtus odoratiua vel olfa
ctiua. Scire debes ſm magnum Albertum in. j. lib. de aīalibus
tractatu. ij c. viij. q̄ naſus eſt inſtrumētū ſenſus odoratus. Quod
inſtrumentum ſic eſt cōpoſitum. Extremitas quedā cerebri ver
ſus os, q̄d dicitur coronale vel puppis capitis deſcendit in duas
papulas, que ſunt ſimiles papulis mā millaꝝ, ⁊ iacet vna iuxta
alteram verſus triangulos nariū, et in oībus odorantibus per
inſpirationē operiuntur velamine panniculari: ne ledātur ob
uiante aere calore vel frigore. Et ideo talia aīalia non odorant
niſi cum vento aſpirationis exſufflatur velamē illud. Eo q̄ vir
tus olfactiua eſt in illis papulis: ſicut viſus in oculo. In alijs au
tem nō inſpirantibus ſunt nude papule ille: q̄r illa habent cere

Iſidor9.

Virt9 olfactius.

Magn9 Albert9.

Nota de odoratu pulchra.

Virt9 olfactius cōſiſtit in duab9 papulis.

bis, ſicciora que non ita facile leduntur ab obuiātib⁹. Hec igitur eſt
cauſa inſpirationis ⁊ nō inſpirandi: naſus aūt eſt carnalis odo
rat⁹. Et q2 odor eſt callidi ⁊ ſicci: cerebrū aūt ē frigidū ⁊ humidū
ideo nō bene recipitur: ⁊ vt melius recipiatur eſſe oportuit viā pa
tulā vſq3 ad inſtrumētum odoratus. Iterū Alber. in. xij. lib. de — mag. alb.
animalibus. tract. iij. ⁊. c. ij. dicit ꝙ in oīb⁹ aīalibus habentibus
naſu3 nō perficitur olfactus niſi per attractionē aeris: hoc aūt
membrum eſt in medio ſenſuum ⁊ in interiori parte capitis. Et
propterea natura poſuit hoc membrū in medio trium inſtrumē
torū capitis, ſcilicet oculorū ⁊ aurium, ⁊ oris ſiue lingue. Et eſt
ſic diſpoſitum quaſi cortina ſit in medio nariū ⁊ ſup additamē=
ta mamillaria. Et hoc ideo fuit: vt per motum anhelitus moue
rentur ⁊ tunc coni mamillares cerebri recipiunt odores. Si eñ
cortina ſine velamine eſſet aer, odores omnes libere occurrerent
cerebro ⁊ corrumperent ipſum. Hec Alber. Eſt etiam naſus fa — Naſus ē
ciei maximum ornamentum cuius carentia facies tota dehone — ornamē
ſtaretur. Sūt qui dicūt quod odor nō ſentitur ſine aliqua fuma — tū faciei.
li euaporatione que in quadā reſolutione cōſiſtit ⁊ ſic odor nil
aliud videtur eſſe ꝙ̄ fumalis euaporatio. Sed hec opinio non
poteſt eſſe vera ſecundum Tho. quod patet ex hoc ꝙ Vultures
currūt ex odore precepto ad cadauer ex locis remotiſſimis. Nec — S. Tho.
eſſet poſſibile ꝙ euaporatio aliqua pertingeret a cadauere ad — Vultu=
tam remota loca etiā ſi totum reſolueretur in vaporē. vt dicit. — res hñt
S. Tho. in. iiij. lib. ſenten. diſt. xliiij. vbi mouet dubiū. Utrū in cor — odoratū
poribus glorioſis ſint omnes ſenſus in actu? Etiā Iſidorus de — acutiſſi=
efficatia odoratus vulturum ⁊ aquilarum in. xij. lib. Ethi. c vij. — mum.
dicit ꝙ vultures ſic ⁊ aquile etiam vltra maria cadauera ſen= — Iſidor⁹.
tiūt, Magnus quoq3 Albertus in. xxiij. lib. de animalibus in fi — De aq̄la
ne libri vbi loquitur de vulture dicit ſic. Uultur de longe contē= — ⁊ vultu=
platur ⁊ olfactum prepollens ad multa terrarum ſpacia ſentit — re.
odorem carnium ⁊ cadauerum. Sed audi precor verba aurea — mag. alb
diui Hierony. nos admonentis exemplo vulturis, ⁊ aquile in. — vultur
iiij. lib. cōmentariorum ſuper matheū ad Euſebiū: vbi ptractās — olfactu
illud Mat. xxiiij. c. Ubicunq3 fuerit corpus illuc cōgregabūtur — ꝑpollet.
⁊ aquile vbi ita inquit. Aquile ⁊ vultures etiā trāſmarina dicū — Hieroñ.
tur ſentire cadauera, ⁊ ad eſcā hmōi cōgregari. Si ergo irratio — Nota.
nabiles volucres naturali ſenſu tantis terrarum ſpaciis ⁊ ma=
ris fluctibus ſeparate paruum cadauer ſentiunt vbi iaceat: quā
to magis nos ⁊ omnis multitudo credentium debet feſtinare ad — Hō mi=
eū cuius fulgur exijt ab oriente ⁊ paret vſq3 ad occidentem. hec — nus odo
Hierony. Quāuis autem homo ſit valde modice ⁊ minoris odo — rat.
ratus aquilis vulturibus canibus, ⁊ quibuſdam aliis anima= — Per odo
libus que multum vigent odoratu: eo ꝙ ipſe nimia cerebri hu= — ratū labi
miditate impeditur: nihilominus propter odoratum labitur ad — tur hō
diuerſa vitia ⁊ peccata. Nam ſunt quidam adeo vitio gule de= — ad mul=
diti, qui ſi ſenſerint varios odores eſcarum, tātum inardeſcunt — ta pctā.

quod quaſi videtur canes venaces hincide diſcurrendo. vt conſequantur intentū appetitus ſui. Sūt alij crudeles ſine miſericordia q̄ ſi viderint pauperes aut infirmos ſiue leproſos aut incarceratos aut mortuos illos abominā tur: imo obturāt nares ne aut ſudores aut fetores aut anhelitū infirmoꝝ aut pauperū xp̄i percipiāt. Quibus ꝓculdubio eueniet ſicut illi diuiti craſſo (Contra eosq̄ portant vanos odores.) et purpurato q̄ pauperem lazaꝝ horruit. ſed tādē mortuus eſt diues, et ſepultus eſt in inferno. Mortuus eſt quoqꝫ lazar⁹, et portatus eſt ab angelis in ſinu abrahe. Nōnulli querūt vanos odores ꝓpter laſciuiā, voluptatē, luxuriā, ac vanitatē vt in cōſpectu hoim redoleāt. Quibus per Eſayam. iij. c. dr. (Eſayas.) Et erit ꝓ ſuaui odore fetor, et ꝓ zona funicul⁹, et ꝓ criſpanti crine caluiciū, et ꝓ faſcia pectorali ciliciū. hec Eſayas. Si autem aliq̄s portaret bonos odores ad confortādū cor, ſiue ꝓ alia rōnabili cauſa non iudicatur eſſe pctm̄. hec de ſenſu olfactus dicta ſufficiant.

De ſenſu guſtus.

(Iſidor⁹. Uarro. Lactāti⁹ Unde dr lingua.) Quart⁹ ſenſus corporalis dicitur guſtus qui a gutture eſt denominat⁹. teſte Iſid. Nam q̄ guſtant officio lingue per guttur tranſeūt ad ſtomachū: et ideo Uarro putat q̄ lingue nomen alligādo cibo ſit impoſitū teſte Lactantio in lib. de opificio dei. c. x. Qr ipſa cōmolitos dentib⁹ cibos colligit, et cōglobatos viſus deprimit et trāſmittit ad ventrē. Ul' iō lingua dr a ligādo, qr ligat ỽba et voces ꝑ articulos et ſonos. Uel lingua dr a ledo ledis: qr dētib⁹ illidit. Sūt q̄ dicūt q̄ lingua dr a linguo lingis: qr ea lingimus. Sꝫ qr in lingua eſt ỽtus guſtatiua ac diſcretiua oim eoꝝ q̄ ſubſtā (In ligua ē ỽt⁹ guſtatiua.) tialr̄ nutriūt corp⁹ hoc ē calidi et frigidi, et hūidi et ſicci: ſilr̄ iudiciū oim ſapoꝝ ꝑ h⁹ q̄ ipā ſubſtātialr̄ tāgit cibū: Idcirco ꝯſiderādū ē ſꝫ magnū in. xij. li. de aialib⁹. tractatu. iij. c. v. q̄ ſicut natu (mag. alb.) ra nō fecit creationē lingue hois tm̄ ad vſuꝫ q̄ cetera vtūt aialia: ſꝫ duplicē vſum guſtus vcꝫ et loq̄lle aptauit. Ita etiā formauit labia et dētes nō in vſum vnicū, ſicut i ceteris aialib⁹: ſꝫ ad cibū et loquelā duplicē vſum vnicuiqꝫ iſtoꝝ ꝑ modulo ſuo attribuēs (Lingua valet ad duo.) ſic igit̄ lingua hois ē apta duab⁹ opatiōib⁹, quaꝝ vna ē in ſenſu guſtādi: et altera que ē i interp̄tatiōe ſermōis. Rōnē aūt haꝝ opationū lingue aſſignat magnus Alb. in. j. lib. de aialibus tractatu. ij. ca. x. dicēs q̄ lingua habet guſtū ex eo q̄ eſt bene paſſi (mag. alb.) bilis in anteriori extremitate ſua in qua eſt expāſus neru⁹ guſtatiuus. Hoc autem magis cōuenit in parte anteriore lingue q̄ꝫ i poſteriori radice ipſius: qm̄ diſcectio que eſt ante pōt reſicere aut tranſmittere cibū: ſed poſterior pars nō faciliter reūceret (Nota de diſpoſitione lingue.) nociuū: qr cū ſit in poſteriori radice ipſius iam eſt in via glutinationis: et ſi ibi eſſet diſcretio inferret nocumentum anteq̄ꝫ reſiceretur. Eſt igitur melius vt expāſus ſit neruus guſtatiuus in anteriori parte eius. Eſt tamen vbiqꝫ in lingua et in ore aliquis ramuſculus nerui guſtatiui ad adiuuandū in diſcernēdo ſapores

ſed pfecte nõ eſt niſi in anteriori pte lingue. Et ſubiũgit Alber. Magnꝰ.
ſic dicens Figura aũt lingue eſt ꝙ ſit retro ſpiſſa ꝛ tendat ad te Alb. de
nuitatẽ: ꝛ ideo ſpiſſas ante linguas habentes non bene formãt figura li
ſermones: ꝛ oportet, ꝙ ſit bene ſoluta ꝛ extenſibilis ꝛ plicabilis gue.
ad dẽtes ꝛ ad palatum ad quorũ tactus format elemẽta articu=
late ꝛ lrãte vocis. Propter quod anteriꝰ linguas ligatas haben Catho.
tes non bene formãt litterã. ſ. ꝛ dicũtur bleſi: Dicitur aũt bleſus
q interponit. Catholicõ q̇ nõ bñ frãgit ṽba. Uł dr̃ bleſus q̃ſi buc=
ca leſus: q̇ vero habẽt linguas poſteriꝰ ligatas nõ bene formãt Sẽſꝰ gu
litteram, ꝛ dicunt̃ trahuli. Et ſic pꝫ ꝙ in lingua eſt virtꝰ guſtati ſtus idu
ua ꝛ in ipſa eſt iudiciũ oim̃ ſaporum. ¶ Sed diligenter eſt aduer cit hoiez
tẽdũ ꝙ niſi hic ſenſus guſtus reguletur per imperiũ rõnis inducit ad mlta
hoiez ad multa mala. Primo intellectũ obnubilat. Nã propter pctã, ꝛ
fumoſitates ciborũ ad cerebrũ aſcẽdẽtes ipm̃ cerebrũ pturbat̃: quõ,
ꝛ rõ impedit̃ ꝛ ebetat̃ circa ſpũalia. Unde. S. Th. i. ij. ii. q. xv. ar.
iij. dt ꝙ duo vitia carnalia. ſ. gula, ꝛ luxuria cõſiſtunt circa dele=
ctationes tactus ciboꝝ ꝛ venereorum q̃ ſunt vehemẽtiſſime in
ter oẽs corpales delectationes, ꝛ iõ p hec vitia intẽtio hois ma
xime applicat̃ ad corporalia: ꝛ per cõſequẽs debilitat̃ rõ hois
circa intelligibilia. Magis aũt p luxuriã. q̃ꝫ p gulã quanto dele Ebetudo
ctationes venereoꝝ ſunt vehemẽtiores q̃ꝫ ciborũ. ꝛ iõ ex luxuria ſenſꝰ ori=
orit̃ cecitas mẽtis q̃ quaſi totaliter ſpũaliũ bonoꝝ cognitionẽ ex tur ex gu
cludit. Ex gula aũt oritur ebetudo ſenſus q̃ reddit hoiem debilẽ la.
ad huiuſmodi intelligibilia. Et ecõtrario oppoſite ṽtutes. ſ. ab= Daniel.
ſtinẽtia, ꝛ caſtitas maxime diſponũt hoiem ad pfectionẽ intelle= Marcꝰ
ctualis opatiõis. Uñ dt Danielis, j. ca. ꝙ pueris his: ſcꝫ abſtinẽ Tulliꝰ.
tibus, ꝛ ↄtinẽtibꝰ dedit deus ſciẽtiã, ꝛ diſciplinã in omni libro, Idem.
ꝛ ſapiẽtia. hec Tho hinc Marcus Tul. in lib. de ſenectute dicit
ſic. Impedit eñ conſiliũ voluptas rõni inimica, ac mẽtis vt ita
dicã, perſtringit oculos: nec habet vlł'ũ cũ virtute cõmertium.
Et iteꝝ ait ibidem. Diuinus enim plato eſcam maloꝝ appellat
voluptatem, ꝙ ea vcꝫ hoies capiantur vt piſces. Secundo gu
ſtus niſi per rationem fuerit regulatus debilitat, ꝛ eneruat me=
moriam. Ideo Hiero. ad Criſogonum monachũ Epiſtola inci=
pit. Quis circa te affectus meus ſit ita inquit. Cũ ſaturitate ſuc
cedit obliuio tandiu neſcitura quid cupiat: quãdiu memoriã re
uocauerit eſuries Et ad nepotianum de vita clericoꝝ. Epła in Hiero ñ.
cipit. Petis a me Nepotiane chariſſime: dicit ſic. Pulchre dicit̃
apud grecos ꝛ neſcio apud nos eque reſonet. Pinguis venter Iſidorꝰ.
non gignit ſenſum tenuem. Iſidorus quoqꝫ in. ii. libro de ſum=
mo bono. c. xlii. ita inquit. Nã vt philoſophi dixerũt cibãdus eſt
venter vt cõtineat aiam nõ vt corrũpat. Qui nimis cibis vtunt̃
quanto magis ventrem paſcunt tanto amplius ſenſum mentis
obtundunt. Nam gule ſaturitas nimia, faciem mentis obtun=
dit ingeniumqꝫ hebeſcere facit. ¶ Tertio guſtus ſi fuerit inordi
natus incitat ad luxuriam. hinc Hiero. ad matrẽ ꝛ filiam Epi=

ſtola incipit. Retulit michi quidā ff e gallia ꝺt ſic. Difficile inter
epulas ſeruaꝛ̄ pudicitia. Et ad euſtochiū ꝟginē ep̄la incipit: Au
di filia, ⁊ vide. ita inq̄t Si q̄d ita in me poteſt eē ꝯſiliū: ſi experto cre
dit. hoc primū mōeo, hoc obteſtor: vt ſpōſa xp̄i vinū ꝑ veneno
fugiat. hec aduerſꝰ adoleſcētiā p̄ria arma ſūt demonū. Hec hie.
Et iterum in eadē epiſtola ait. Uinum ⁊ adoleſcētia duplex in
cendium voluptatis etiam Hieroñ. ꝯ̄ Iouinianū ait Eſus carni
Iſidorꝰ. um, ⁊ potus vini ventriſq̄ ſaturitas ſeminarium libidinis ē. et
Iſido. in. ij. li de ſummo bono: cap. xlij. ita dicit. Proxima eſt vē
tri libido ſicut loco ſic vicio. Ubi eñ ventris cura ibi, ⁊ eorum q̄
circa ventrē ſunt proxima. In ordine nam̄q̄ mēbroꝝ genitalia
Leo pap̄ ventri iunguntur. Dum̄q̄ vnum ex his immoderate reficitur
aliud ad luxuriā excitatur. hec Iſidorus. Quarto ſi guſtus non
fuerit regulatus abbreuiat vitā hois. Nā propter nimiā reple
tionem cibi, ⁊ potus cauſantur multe egritudines in corpore hu
mano quibus abbreuiatur vita. hinc Leo papa in ſermōe octa
uo decimi menſis qui incipit. Cum de aduentu regni dei: ita in
quit. Quotidiano enim dilectiſſimi experimēto probatur potus
ſatietate aciem mētis obtūdi: ciborum nimietate vigorē cordis
hebetari: ita vt delectatio edēdi etiā corpoꝝ cōtraria ſit ſaluti ni
ſi ratio obtemperātie obſiſtat illecebre. hec Leo. Iterum circa
mediū eiuſdem ſermonis ita ſubiungit idem Leo. Cū vniuerſa
vitia per continētiā deſtruātur: ⁊ q̄cq̄d auaricia ſitit: q̄cq̄d ſuper
bia ambit: q̄cq̄d luxuria, cōcupiſcit huius ꝟtutis ſoliditate ſupe
retur: q̄s non intelligat quātū nobis per ieiunia cōferatur. hec
Leo. Et hiero. ad ruſticū monachū in epiſtola que incipit. Ni
Chryſo. chil xp̄iano felicius. ita inq̄t. Modicus ⁊ tēperatus cibus ⁊ car
ni ⁊ anime vtilis eſt. Etiam Chryſoſt. de nocumētis huius ſen
ſus ſic ait. Neq̄ eñ anime ſoli: ſed etiam ipſi corpori delicie ſunt
nociue: eo ꝙ corpus ex forti fit debile: ex agili graue: ex formo
Eccl'ia: ſo deforme: ex ſano egrotū: ex iuuene antiquum, ⁊ veteranū: ex
viuo mortuum. hec Chryſoſto. Propterea Eccleſiaſt. xxxvij. ca.
ꝺr. Propter crapulam multi obierunt: qui aūt abſtinēs eſt: ad
iciet vitam. Quinto ſi guſtus nō fuerit regulatus diſcretione: om
nes actus, oēs geſtus dehoneſtat: ⁊ tandem ad oīa vitia diſpo
nit hominē. Nam certum eſt, ꝙ per imperiū rationis mouētur
⁊ regulantur omnia membra: ſed cū per nimiā ſumptionē cibi ⁊
et potus ratio fuerit obnubilata: tunc ſequitur quedam deor
dinatio in exterioribus geſtis que homines ad riſum prouocat
Gregor. tam in ſenſu q̄ in loquela ⁊ in operationibus. hinc Gregorius.
Ual. ma. Dominante gule vitio omne quod homines fortiter egerunt
perdunt. Et dum venter non reſtringitur ſimul omnes virtu
tes obruuntur. Ideo Ualerius maximus in ſexto libro capitu
j. de pudicitia, Poſtq̄ de metello ciue romano narrauit ꝙ vxo
rem propriam fuſte percuſſam interemit: eo ꝙ vinum bibiſſet
ita ſubiungit. Sane quecunque femina vini vſum immodera

re appetit ⁊ virtutibus oībus ianuam claudit ⁊ delictis aperit. hec Ualerius. Et ideo Iſidor. in. ij. libro. de ſummo bono. c. xlij. ſic ait. Nemo poteſt dominari ceteris vitijs niſi prius ingluuiē ventris reſtrinxerit. Nec quiſq̄ facile poterit a ſemetipſo ſpūs im mūdos expellere niſi p̄ abſtinentiā gule. Tūc eñ hoſtes q̄ extra nos ſunt a nobis fortius ſuperātur q̄n prius que intra nos ſunt vicia extinguuntur. Nam fruſtra foris agit bellū q̄ intus habet periculū. hec Iſid. Ex dictis p3 de ſenſu guſtus.

¶ De ſenſu tactus.

Quintus ſenſus corporalis dr̄ tactus qui ſecūdū magnū Albert. per totū corpus diffunditur: eo q̄ totum corpus ex tāgibilibus conſtituitur. Iſidorus etiam in. xj. libro. Ethi. c. j. ita inquit. Tactus appellatur eo q̄ pertractet ⁊ tāgat, ⁊ per omnia membra vigorem ſuum aſpergat. Nam tactu p̄bamus quicquid ceteris ſenſibus iudicare nō poſſumus. Ideo S. Tho. in. j. parte. q. lxxvj. ar. v. dr̄ q̄ alij ſenſus fundātur ſuper tactum. Ad organū autem tactus requiritur q̄ ſit medium inter contraria que ſunt calida ⁊ frigida, humida ⁊ ſicca: ⁊ ſimilia quorum eſt tactus app̄rehēſiu⁹: ſic eñ eſt in potētia ad contraria ⁊ poteſt ea ſentire. Unde quāto organum tactus fuerit magis reductum ad equalitatem cōplexionis tanto perceptibilior erit tactus. Et q̄r Chriſtus habuit corpus in ſummo optime complexionatum ac diſpoſitum eo q̄ corpus eius fuit formatum miraculoſe opere ſpiritusſancti. Ideo in Chriſto maxime viguit ſenſus tactus. Nam illa que per miraculum ſunt facta: ſunt potiora ac meliora his que fiūt per naturam. vt exemplificat Chriſoſt. de vino qd̄ Chriſtus ex aqua conuertit dum eſſet in nuptijs. Et hanc rōnē probat. S. Tho. i. iij. parte q. xlvj. ar. vj. q̄ dolor paſſionis xp̄i fuit acerbiſſimus: q̄r cū xp̄o eſſet in ſummo viuacitas tactus fuit cōfixus in locis neruoſis ⁊ maxime ſenſibilibus. ſ. in manibus ⁊ pedibus: quam acerbitatem augebat cōtinue pondus corporis pendentis ſuper nudos clauos. Ip̄a quoq̄ diuturnitas paſſiōis. q̄r crucifixi nō ſtātim moriūtur: ſicut q̄ gladio occidūt. Sed hic nota ſm magnū Alber. in: xij. lib. de animalibus: tractatu. iij. ca. ij. q̄ caro non eſt p̄mū inſtrumētū ſenſus tactus ſed poti⁹ neru⁹ qui eſt intra carnē. Eſt autē neruus vt dicit ip̄e Alber. in p̄mo li. de aīalib⁹ tracta. iij. ca. xviij. Subſtātia viſcoſa a cerebro directa per corpus vt per ip̄m ſenſum ⁊ motū largiatur corpori. Et parum infra ita ſubiungit. Sciēdū eſt aūt neruos abſq̄ dubio a cerebro diuidi. Oēs eñ proueniunt ſm ſuas origines ad pellem que cerebrū circūdat, ⁊ diuiduntur in ipſam ſuis diuiſionibus. Inferius tamen ortus oim eſt a corde p̄ ſubſtātiam neruoſam que a corde venit ad cerebrum ex qua panniculi cerebri generātur. hec Albertus. Cum autem ſint duo genera tactus, ſcilicet interius ⁊ exterius: q̄r teſte Iſidoro aut extrinſecus venit quod fe

Magn. Albert.

Nota de tactu.

Xp̄s habuit corp⁹ i ſummo diſpoſitum.

S. Thomas.

Dolor paſſiōis xp̄i fuit maxim⁹ rōne tactus.

Magn. Alber.

Quid eſt neruus ⁊ origine tact⁹.

duo gn̄a tactus.

riat aut intus oꝛitur. Idcirco tactus exterioꝛ maxime viget in manibus: quia ibi concurrit multitudo neruoꝝ q̄ ſunt inſtru-
mētū tactus. vt dictū eſt. Precipue aūt viget tactus in pulpis di-
gitoꝝ. vt dt Tho. in. iiij. libꝛ ſenten. diſt. xxiij. vbi mouet dubiū.
S. Thomas. Utrū ꝯueniēter determinētur ptes coꝛpoꝛis humani in quibus
daꝫ oleum extreme vnctionis? Hinc etiā phs in. ij. lib. de anima.
Et ſanctus Tho. in cōmento ſuper codē dicunt, ꝙ guſtū ⁊ tactū
habemus certiorē oībus alijs aīalibus. Iterū. S. Tho. in pri-
ma parte. q. lxxvj. ar. v. dt. ſic. Hō inter oīa aīalia eſt melioris ta-
ctus. Et inter ipſos hoīes q̄ ſunt melioris tactus. ſunt ⁊ melio-
ris intellectus. Cuius ſignū eſt: qꝛ molles carne bn̄ aptos mente
phs. Nota ꝙ bonitas tact⁹ eſt ſignū boni intellectus. videmus. Duros vero ineptos. vt dꝛ in. ij. lib. de aīa. hec Tho.
Propterea magnus Albert. in. xiiij. libꝛo. de aīalibus tracta. ij.
c. ij. dicit ſic. Hominem habere molles manus, ſignum eſt ꝙ ſit
pluris intellectus ceteris aīalibus ⁊ maioꝛis ingenij. Ideo con-
grue a natura accepit oꝛganū man⁹ ꝯueniens pluribus moti-
bus, ⁊ operationibus oībus alijs aīalibus. Et iō manus dꝛ oꝛ-
Magn⁹ Albert⁹. ganū oꝛganoꝝ: qꝛ facit oīa inſtrumēta: ⁊ eſt loco oīm inſtrumē-
toꝝ. Unde Iſid. in. xj. libꝛo. Ethimo. c. j. inquit. Manus dicta eſt
Manus dꝛ oꝛganū oꝛganorum. ꝙ ſit totius coꝛpoꝛis mun⁹. Ipſa enim cibū oꝛi miniſtrat. Ipſa
operaꝫ oīa atq; diſpenſat: p eā accipimus ⁊ demum. hec Iſido.
⁊ Lactāti⁹ in lib. de opificio dei ad demetrianū auditoꝛē ſuum.
ca. x. ita inquit. Quid dicā de manibus rationis ac ſapientie mi-
Iſidor⁹. Lactāti⁹ niſtris? Quas ſolertiſſimus artifex plano ac modice ꝯcauo ſinu
fictas: vt ſi qd tenēdum ſit a parte poſſit inſidere in digitos ter-
Nota de diſpoſitione manuum. minauit In qbus difficile eſt expedire. vtrū ne ſpēs an vtilitas
maioꝛ ſit? Nā ⁊ numerus perfectus ac plenus, ⁊ oꝛdo ac gra-
dus decētiſſimus ⁊ articuloꝝ pariū curuatura flexibilis, ⁊ foꝛ-
ma vnguiū rotūda cōcauis tegminibus digitoꝝ, faſtigia com-
Per tactū fiunt mlta peccata. prehēdens atq; firmans ne multitudo carnis in tenendo cede-
ret magnum pꝛebet oꝛnatum. hec Lactantius. Iſte igitur ſen-
ſus ſicuti nobiliſſimus eſt: ita ſollicite cuſtodiendus. Alioquin
hominem ad mlta peccata pꝛecipitat. Nam per manus in qui-
bus per maxime viget tactus, percutim⁹ proximū, occidimus,
vulneramus, ac verberamus. Iteꝝ p tactū furta, ⁊ rapinas cō-
Eſaias. mittimus, ⁊ mala plurima operatur. Ideo dn̄s contra ſimiles
ait per Eſaiam. j. cap. Manus enim veſtre ſanguine plene ſunt.
Tactus etiam impudicus aut immūdus vel ex libidine eſt val-
Paulus Leuitici. de periculoſus ac moꝛtiferus. Iō Paulus. j. ad Coꝛi. vij. ca. ait.
Eccliaſt. Bonū eſt mulierē nō tāgere. Et Leuiti. v. ca. Anima q̄ tetigerit
Eſaias. aliquid immundū rea eſt, ⁊ deliquit. Et Eccleſiaſtici. xiij. capi.
Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea. hinc. Eſaye. lij. c. dꝛ ſic.
Recedite recedite exite inde, pollutum nolite tangere: exite de
medio eius mundamini qui fertis vaſa dn̄i. Hec ibi. Cogita ergo
Iſidor⁹. ꝙ ⁊ q̄ſta p oēs ſenſus coꝛporeos ppetraſti. qꝛ vt ait Iſidor⁹ in
ſecūdo libꝛo de ſummo bono. c. xxviij. Neq; eīn aliunde pecca-

mus niſi vidēdo, audiēdo, attrectando, guſtādo, atq̃ tangēdo. Hier eñ
Ideo dicitur Hiere. ix. c. Aſcēdit mors per feneſtras noſtras in= In corpe
greſſa eſt domos nr̄as. Nota q̄ ſunt in corpore hoīs decē fene= hoīs ſunt
ſtre: teſte Iſido. In prima feneſtra homo verba pfert. Aerem ſu decē fene
ſcipit ⁊ ſpirat ⁊ cibos guſtat ⁊ ſumit. In duabus feneſtris videt ſtre.
prope ⁊ pcul. In duabus alijs audit bona ⁊ mala. In duabus
odorat ⁊ ſpirat. In duabus inferioribus non neceſſaria corpori Magn⁹
emittit. Decima feneſtra vmbilicus noīatur qui vētrem ornat. Ambro.
¶ Sed magnus doctor Ambroſius ſenſuū noſtroꝝ pronitatem Not. hāc
ac facilitatē ad oēm peccatoꝝ miſeriā intelligens: in libro de fu= ſniam: q̄r
ga ſeculi: primo cap̄. dicit ſic. Nā quis inter tot paſſiones huius aurea ē.
corporis, inter tantas illecebras huius ſeculi tutū, atq̃ inteme=
ratum ſeruare pōt veſtigium. Reſpexit oculus ⁊ ſenſum mētis
euertit. Audiuit auris: ⁊ intētionē inflexit. Inhalauit odor: ⁊ co=
gitationem impediuit. Os libauit ⁊ crimē reddidit. Tactus con
tingit: ⁊ ignē adoleuit. Intrauit mors per feneſtrā dixit ppheta.
Feneſtra tua eſt oculus tuus. Si videris mulierē ad cōcupiſcē=
dum eam: intrauit mors. Si audias ſermones meretricios: in=
trauit mors. Si luxuria ſenſus tuos capiat: penetrauit mors.
Et ideo qui vult aſcendere nō leta ſeculi, non amena, non dele=
ctabilia: ſed plena doloris ⁊ fletus ſequat̃. Melius eſt eñ ire in
domū luctus, q̄ in domū gaudij. Deniq̃ nec Adā de paradiſo
deſcendiſſet: niſi delectatione deceptus eſſet. Pulchre igitur Da
uid, qui periculoſos hoīes etiam aſpectu fuerat expertus beatū
illum dicit cui ſpes oīs in dei noīe eſt. hec Ambroſius. Etiam
Iſidorus vir eruditiſſimus ac ſanctiſſimus de ſenſibus corpo= Iſidor⁹.
reis loquens in primo libro de ſummo bono cap. xxv. ita inquit. Odora=
Sicut precellunt ſibi corporei ſenſus diuerſitate locoꝝ: ita ſibi= tus.
met ⁊ virtute ſentiendi precellunt. Nam preſtātior eſt odoratus Auris.
ſapore ⁊ poſitione loci, ⁊ ſentiēdi longinquitate. Sic auris odo= Oculus.
ratu. Longius enim audimus q̄ odoramus. Et ſic oculi auri=
bus. Longius enim videmus q̄ audimus. Animus autē ⁊ lo=
co, ⁊ merito his vniuerſis ſenſibus ſuperfertur. In arce eñ ca=
pitis conſtitutus, qd̄ illi corporaliter non attingunt iſte intelle=
ctualiter contuetur. Amplius excellit oculoꝝ ſenſus ceteris ſen Oculus
ſibus quando quidem, que ad alios pertinent ſenſus inde dica= excedit ce
mus. Veluti cū dicimus: vide quomodo ſonat. Vide quomodo teros ſen
ſapit: ſic ⁊ cetera. Quemadmodū oculus ita ⁊ animus cetera vi= ſus.
det, ſeſe non intuetur. Aliarum enim rerum origines, ſpecies, ⁊
magnitudines perficit. De ſe autē tanta veri ignorantia inficit=
tur: vt in his oībus nihil certius contēpletur. Homo qui mira=
ris ſyderum altitudinē ⁊ maris profunditatem: animi tui abyſ=
ſum intra ⁊ mirare ſi potes. hec Iſidorus. Et ſic patent que oc=
currunt ſcribenda de quinq̃ ſenſibus corporeis.

¶ De tribus virtutibus Theologicis, que animam rationalem dirigunt in ſummam trinitatem.

TRes q̄z virtutes theologice ſunt caro,corde,medi-
tande:qꝛ per illas aīa nr̄a fertur in ſummā trinita-
tem ſm̄ tria approbata tribus perſonis. Ita ꝙ fides
dirigit in ſumme verum credēdo ꝛ aſſentiēdo. Spes
ꝓo in ſumme arduū imitādo ꝛ expectādo Charitas
autē in ſumme bonū deſiderādo ꝛ amādo. Etiā he virtutes hn̄t
actus ꝓprios,ſm̄ quos dr̄nt inter ſe:nā fides facit deo aſſentire:
Spes in deo ↄfidere. Charitas facit deū amare. Iterū dr̄nt rōne
obiecti:nā fides eſt circa verū. Spes circa arduū. Charitas cir-
ca bonū. Et dr̄nt rōne effectus:qꝛ fides in p̄nti deū ſequit̄. Spes
in celū comitat̄. Charitas perēniter amplexatur. Conſequēter
cogita,ꝙ pctā que opponunt̄ ꝟtutibus theologicis ſm̄ ſuū ge-
S.Tho. nus grauiora ſunt ceteris pctis: teſte ſancto Tho.in.ij ij.q.xx.
Que pec art.iij. Opponuntur aūt virtutibus theologicis infidelitas,de-
cata op- ſperatio:ꝛ odium dei. Peccatum aūt infidelitatis ꝓuenit ex eo,
ponūtur ꝙ homo ipſam dei veritatem nō credit. Odium vero dei proue-
virtutibꝰ nit ex hoc, ꝙ voluntas hoīs ipſi diuine voluntati cōtrariatur.
Theolo- Deſperatio aūt ex hoc procedit:quia homo nō ſperat ſe bonita-
gicis. tem dei participare. Sublata autez ſpe labuntur hoīes in vitia,
Nota de atqꝫ a bonis laboribus retrahuntur:vt dicit Thom̄.vbi ſupra.
ſpe. ¶Idcirco Auguſt.eminentiam pariter ac neceſſitatem harum
Auguſt. trium virtutum oſtendens in primo lib.de doctrina chriſtiana,
Aurea quaſi in fine libri,dicit ſic. Titubat autem fides ſi diuinaꝝ ſcri-
verba. pturarum vacillat auctoritas. Porro fide titubante charitas
S.Tho. etiā ipſa langueſcit:nam ſi a fide quiſquis ceciderit a charitate
etiam neceſſe eſt cadat: non eñ poteſt diligere quod non credit.
Porro ſi credit ꝛ diligit bene agēdo,ꝛ preceptis bonoꝝ obtem-
perando,efficit vt etiam ſperet ſe ad id qđ diligit eſſe venturum.
Itaqꝫ tria hec ſunt q̄bus ꝛ ſcia oīs,ꝛ ꝓphetia oīs militat fidei:
Laꝰ cha ſpes:ꝛ charitas. Sed fidei ſuccedit ſpes quā videbimus,ꝛ fidei
ritatis. ſuccedit beatitudo ipſa ad quam peruenturi ſumus. Charitas
Not.dif- aūt iſtis decedētibus augebit̄ potius. Si eñ credēdo diligimꝰ
ferētiam qđ nō videmus q̄ꝫtomagis cū videre cepimus. Et ſi ſperando
iter tpa- diligimus,quo nondū peruenimus:q̄ꝫtomagis cum perueneri-
lia ꝛ ſpi- mus. Inter tpalia quippe ꝛ eterna hoc intereſt,ꝙ tpale aliquid
ritualia. plus diligitur anteq̄ꝫ habeatur. Vileſcit aūt cum aduenerit:non
eñ ſatiat aīam cui vera,ꝛ certa ſedes eſt eternitas. Eternum au-
tem ardētius diligit̄ adeptū,q̄ꝫ deſideratū. Et parum infra ſub-
iungit ſic. Hō itaqꝫ fide ſpe ꝛ charitate ſubnixus,eaqꝫ incōcuſſe
retinēs nō indiget ſcripturis:niſi ad alios inſtruēdos. Itaqꝫ mul-
ti per hec tria in ſolitudine ſine codicibus viuūt. Vñ in illis etiā
arbitror iam impletū eſſe quod dictū eſt. Siue ꝓphetie euacua-
buntur,ſiue lingue ceſſabunt,ſiue ſciētia deſtruetur. Et parum
infra dicit ſic. Ideo autem manēt fides,ſpes,charitas,tria hec:
maior autē horum eſt charitas. Quia ꝛ cū quiſqꝫ ad eterna per-
uenerit duobus iſtis decedentibus charitatis auctior et certior

ꝑmanebit. Hec August. Et ſic patet de virtutibus theologicis.

¶ De quatuor virtutibus moralibus.

INſuper virtutes morales ſunt etiā tota mente re
mēorāde: q₂ teſte ſācto Tho. iii. i. ii. q. lxvi. ar. iii.
in rn̄ſione ad. i. ar. Magis neceſſarie ſunt ad vitā
hūanam v̄tutib⁹ intellectualibus, ⁊ ſunt magis
ꝑmanentes quā intellectuales ꝑpter exercitiū ea= S.tho.
rum in his q̄ pertinent ad vitā ɔmunē. Noiant̄
aūt iſte v̄tutes diuerſimode: nā aliqn̄ dn̄r v̄tutes
morales: q₂ in eis tota vita moralis verſatur. Dicūt etiā cardi
nales: q₂ ſicut oſtium vertit̄ in cardine: ſic in his virtutibus le=
git̄ tota vita hois. Noiātur aliqn̄ virtutes politice: q₂ in his or=
dinat̄ vita ciuilis. Etiā dn̄r virtutes humane: q₂ hūano ſtudio
acquiruntur niſi diuinitus infundātur. Jō vt fiat diligēs diſcuſ Virtu
ſio ſiue examinatio pctōꝝ rememorande ſunt virtutes mora= tes mo=
les quarum finis eſt bonum humanū. Et q̄ꝗd penitēs inuene rales no
rit deliqſſe deteſtet̄. ¶ Sunt igitur virtutes morales q̄tuor: ſcꝫ minat̄ di
prudentia, fortitudo: temperantia, iuſtitia. Ad quas cetere oēs uerſimo=
reducuntur: vt dicit Tho. in. ii. ii. in fine prologi eiuſdem li. Per de.
iſtas aūt quatuor virtutes inſtruitur hō in agibilibus, ⁊ cōtra
vitia armatur: nam quo ad ſeipm̄ hō inſtruitur ꝑ prudētiā, ⁊ q̄
ad proximum per iuſtitiā. Et armatur in ꝓſperis ꝑ tēperātiā,
⁊ in aduerſis per fortitudinem. Jdcirco teſte Aug. Prudentia Virtu=
conſiſtit in eligendis, fortitudo in tolerandis, temperātia in vtē tes mora
dis, iuſtitia in diſtribuendis. ¶ Et iteꝝ Aug. Prudentia eſt in ꝓ les ſunt
cauēdis inſidijs, iuſtitia in ſubueniendis miſerijs, fortitudo in quatuor.
perferendis moleſtijs, temperantia in coercendis delectationi= S. tho.
bus prauis. Et ad Macedonium Aug. ait. Jn hac vita virtus
non eſt niſi diligere quod diligendum eſt. Jd diligere pruden= August.
tia eſt, nullis inde auerti moleſtijs fortitudo eſt, nullis illece=
bris temperātia eſt, nulla ſuꝑbia iuſtitia eſt. ¶ Secūdū Ambro Ambro.
ſium iuſtitia eſt in affectu, prudentia in intellectu, fortitudo in
effectu, tēperantia in vſu. ¶ Nota ḡ, ꝙ mens hūana teſte Au.
nō pōt habere regnū v̄tutū, niſi prius excuſſerit iugū vitioꝝ, ⁊ Hieron.
ſicut ait. Hie. oēs virtutes ſibi herēt: vt q̄ vna caruerit oib⁹ ca= Gregor.
reat: qui vero vnā habet oēs habet. Jdcirco has ſētentias Au No. ſu=
guſtini ⁊ Hie. pulchre ac dilucide oſtendit Grego. in. xxii. libro ꝑa v̄ba
moralium. c. i. ſic dicens. Quiſq̄s v̄tute aliqua pollere creditur: Gregor.
tunc veraciter pollet cum vitijs ex alia parte non ſubiacet: nam
ſi ex alia vitijs ſubditur nec hoc eſt ſolidum vbi ſtare putabat̄.
Unaqueqꝫ em̄ virtus tanto minor eſt quanto deſūt cetere. Nā
ſepe quoſdam pudicos quidem vidiſſe nos cōtingit ſed non hu
miles. Quoſdam vero quaſi humiles: ſed non miſericordes.
Quoſdam quaſi miſericordes: ſed nequaquā iuſtos. Quoſdam
vero quaſi iuſtos: ſed in ſe potius quā in dn̄o ɔfidētes, ⁊ certū
eſt: q₂ nec caſtitas in eius corde natura eſt cui humilitas deeſt:

Virtu- nec hũilitas natura ē cui miſericordia iūcta nō eſt: qꝛ nec debet
tes ſunt hũilitas dici q̄ ad ꝯpaſſiōez frīe miſerie neſcit inclinari: nec mi-
connexe. ſericordia v̄a eſt q̄ a rectitudine iuſtitie exiſtit aliena: nec iuſtitia
vera eſt q̄ fiduciā ſuā nō in ꝯditore oīz: ſed in ſe fortaſſe, aut in
reb' ꝯditis ponit: qꝛ dū a creatore ſpē ſubtrahit ip̄e ſibi p̄ncipa-
lis iuſtitie ordinē puertit. Una itaqꝫ v̄tus ſine alijs aut omnino
nulla eſt: aut imperfecta. Ut eñi ſicut quibuſdā viſum eſt de p̄-
mis quatuor virtutibus loquar de prudentia. temperantia: for-
titudine, atqꝫ iuſtitia: tanto perfecte ſunt ſingule quanto viciſ-
ſim ſibimet coniuncte. Diſiuncte autem, perfecte eſſe nequaquā
poſſunt. qꝛ nec prudentia vera eſt que iuſte temperans, ꝛ fortis
non eſt: nec perfecta temperantia que fortis iuſta, ꝛ prudens nō
eſt, nec fortitudo integra que prudens temperans, ꝛ iuſta non
eſt: nec vera iuſtitia que prudens fortis, ꝛ temperans non eſt.
hec Grego. Sic patet de virtutibus moralibus.

¶ De ſeptem operibus miſericordie corporalibus.

Ambro. V Lterius opa miſericordie ſunt diligenter rememo-
randa. Quia nulla virtus ſic extollit ac commen-
dat chriſtianum quam miſeratio charitatis, nulla
Auguſt. maior dignitas ad chriſtiane religionis orna-
mentum: nulla ſublimior poteſtas ad propitia-
tionem peccatorum: nulla deniqꝫ virtus ſic robo-
Auguſt. rat dei cultores quam miſericordia. hinc gloſ.
Veritas. Ambroſij ſuper illud. j ad Thimoteum. v. c. Pietas ad oīa vti-
lis eſt: ita inq̄t. Omnis ſūma chriſtiane religionis in mia, ꝛ pie-
tate ꝯſiſtit. Idcirco in illa tremebūda die vltī iudiciū, teſte Aug.
Remigi. li. q̄nquaginta omeliarum, tacebit dñs Jeſus oīa recte facta iu-
Hyllar. ſtoꝝ, ꝛ oīa mala iniquorū, ꝛ ſolum laudabit eleemoſynarum fe-
cunditatē, ꝛ dānabit ariditatē. Cuius rō in hoc eſt: qꝛ vt Aug.
Auguſt. ſubiungit oīa crimina elemoſynis redimuntur, ſi tamen mores
mutaueris. Propterea per os veritatis dicitur nobis. Matt. v.
c. Beati miſericordes: quoniā ip̄i miſericordiā cōſequētur. Su-
per quo dicit Remigius. Miſericors dicitur quaſi miſerum ha-
bens cor: qꝛ alterius miſeriam quaſi ſuam reputat, ꝛ de malo
alterius quaſi de ſuo dolet. Hylarius quoqꝫ ſuper hoc paſſu
ita inquit. Intantum enim deus beniuolentie noſtre in omnes
delectatur affectus, vt ſuam miam ſit ſolis miſericordibus p̄-
ſtaturus. Et Aug. ibidem dicit ſic. Beatos autem dicit eſſe qui
ſubueniunt miſeris: quoniā eis ita repēditur: vt de miſeria libe-
rentur. Unde ſequitur. Qm̄ ipſi miſericordiam conſequentur.
Etiā Auguſtinus in ſermone. xlvj. ad heremitas, ꝛ eſt princi-
pium ſermonis: dicit ſic. Fratres mihi chariſſimi nunquā recor-
dor me legiſſe mala morte periſſe illum qui libenter in hac vita
opera charitatis, vel pietatis voluit exercere: habet enim
multos interceſſores pius homo, ꝛ ille qui opera charitatis
exercet hylariter. Quid enim de pijs hominibus dicere pote-

rimus,niſi quod frequenter legim⁹. Opa eni illoꝝ ſequũt illos.
hec Aug' Iterũ Aug. de ſermone dñi in montem ait. Bti illi q̃ Auguſt.
ſubueniunt miſeris:qm̃ eis rependitur:vt p miſericordẽ dñm
de miſeria liberentur:nã idipſum videtur iuſtum vt q̃ a poten-
tiore adiuuari vult adiuuet inferiorem in quo eſt ipſe potiẽtior.
hec Aug. Quantũis ergo mĩa ſit oĩno pauperib⁹ xp̃i exhibenda
debet tñ prudens homo ſibi pri⁹ miſereri,ꝛ cõpati. Sed quõ id
fieri debeat oſtendit per pulchre moralis doctor. Greg. in. xix. li. Gregori.
moralium. c. lxvj. ſic dicens. Nã multi p̃ximis ſuis quaſi opera
mĩe impendunt:ſed iniuſtitie facta nõ deſerũt. Qui ſi veraciter
proximis mĩam facere ſtudent ſibiipſis prius debuerat iuſte
viuẽdo miſereri. Vñ ſcriptum eſt. Miſerere aĩe tue placens deo.
Qui ergo miſereri vult proximo a ſe trahat neceſſe eſt originẽ No. opti
miſerendi Scriptum nãq3 eſt. Diliges proximum tuum ſicut mã ſentẽ
teipſum. Quomodo ergo alteri miſerẽdũ pri⁹ ẽ q̃ adhuc iniuſte tiam.
viuendo ſit impius ſibimetipſi. vñ p q̃dã ſapientẽ dr. Qui ſibi
neq3 eſt cui bonus erit? ad exhibendã quippe mĩam: vt indigẽ-
tibus plene exterius valeat impendi duo ſibi neceſſaria cõgru
unt. Id eſt homo q̃ p̃beat,ꝛ res q̃ p̃beatur. Sed longe incõpara-
biliter melior eſt hõ quã res. Qui ita indigenti p̃ximo exterio-
rem ſubſtantiam preber:ſed vitã ſuã a nequitia nõ cuſtodit, rẽ
ſuam deo tribuit,ꝛ ſe pctõ hoc quod minus eſt obtulit auctori, Duo ſũt
ꝛ hoc qđ mai⁹ ſeruauit iniq̃tati. Hec Greg. ¶ Cũ ḡ ad ſalutẽ no elemoſyi
ſtrã duo elemoſynarũ gña, ſc3 corporaliũ,ꝛ ſpũaliũ ſint oĩno ne naꝝ gña
ceſſaria, diſcutiẽda ſũt prĩo opa mĩe corporalia q̃ ſeptẽnario nu ſc3 corpo
mero a rõe cogẽte:atq3 a ſctis p̃rib⁹ deſignata ſũt. De q̃b⁹ obiur raliũ. ſpi
gatio acerria in die iudicij a rege regũ Jeſu xp̃o fiet ↄ pctõres. rituliũ.
¶ Primum ergo opus mĩe corporalis eſt viſitare infirmos ad P̃riz op⁹
quod prouocamur multipliciter in ſcripturis ſanctis ſignãter mĩe corꝛ-
Eccleſia. vij c. vbi dr̃. Non te pigeat viſitare infirmũ:ex his eñi poralis.
in dilectiõe firmaberis. Et Jacobi. j. c. Religio munda,ꝛ imma-
culata apud deum,ꝛ patrẽ hec ẽ. Viſitare pupillos,ꝛ viduas i
tribulatiõe coꝝ,ꝛ in immaculatũ ſe cuſtodire ab hoc ſclo. ¶ Se Scdm
cundum opus mĩe eſt potare ſitientes. Ad hoc hortamur per op⁹ mĩe
Salomonẽ p̃uerbioꝝ. xxv. c. vbi dicitur. Si eſurierit inimic⁹ tu⁹ corpalis.
ciba illũ. Si ſitit da ei aquam bibere, prunas eñi ↄgregabis ſup Hieroñ.
caput eius,ꝛ dñs reddet tibi. hec ibi. hinc Hieronymꝰ. in iij. lib.
ſuper parabolas Salomonis:ſuper hoc paſſu ait. Per prunã
ſuper caput eius ardorem charitatis in corde eius ſignificat.
Fit enim nõnunq̃: vt inimicus crebris victus beneficijs odioꝝ
rigore emollito calorem in mente charitatis excipiat ac de
inimico amicus fieri,ꝛ eum quem iniuſte oderit redamare inci
piat. hec Hieronymus. Et veritas Matth. x. c. Quicũque po-
tum dederit vni ex minimis iſtis calicem aque frigide tantum: Tertiũ
amen dico vobis non perdet mercedem ſuam. ¶ Tertium op⁹ op⁹ mĩe
miſericordie eſt cibare eſurientes:ad quod excitamur per Eſayam corpal.

lviij.c.ſic Frange eſurienti panē tuum,⁊ egenos,vagoſq; indue in domū tuā. Et Thobie.iiij.c. Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam,⁊ noli auertere faciē tuā ab vllo paupere:ita enim fiet:vt nec a te auertatur facies dñi. Et iterum ibidē. Eleemoſina ab oi pctō,⁊ a morte liberat,⁊ non patiet aiaȝ ire in tenebras,fiducia magna erit corā ſummo deo eleemoſina oibꝰ facientibꝰ eā.

Quartū opꝰ mie corpalis

¶ Quartum opus eſt redimere incarceratos:ad quod excitamur. Eccl'ia.iiij. Libera eū q̄ iniuriam patit de manu ſupbi.⁊ Amb.in.li.de officio.⁊ habetur.xij.q.ij.aurum dicit ſic. Ornatꝰ ſacrorum redemptio captiuorū eſt. Et vere illa ſunt vaſa p̄cioſa q̄ redimunt aias a morte. Ille verus theſaurus eſt dñi qui operatur quo ſanguis eius operatus eſt. Hec ille.

Quintū. opꝰ mie corpalis.

¶ Quītum opꝰ mie eſt tegere nudos. Ad hoc hortabatur Thobias filiū ſuum dicēs. Th.iiij. Panem tuum cū eſurientibus,⁊ egētibꝰ comede,⁊ de veſtimentis tuis nudos tege. Et Eſaie.lviij.c. Cum videris nudum operi eū,⁊ carnem tuā ne deſpexeris. Ad id hortabat Jo.Bapti.qñ incipit p̄dicare. Luc.iiij.c. Qui habet duas tunicas det non habenti. Et qui h; eſcas ſimil'r faciat.

Sextū opꝰ mie corpalis.

¶ Sextū opꝰ mie eſt colligere,vel recipe hoſpites. Ad hoc ꝓuocamur exemplo ſanctiſſimi patris noſtri Abrahe,q̄ valde miſericors fuit peregrinis. Nā dicitur Gen.xviij.c.ꝙ Abraham ſedebat in oſtio tabernaculi ſui in ꝯualle mēbre in ipō feruore diei.

Exēplū Abrahe.

Sup q̄ Nr. de lyra dt,ꝙ Abrahā hoſpitalitatem diligebat:iō ſtabat ad videndū ſi trāſibāt viatores vt poſſet eos inuitare,⁊ recipere eos hoſpitio. Et ſignāt ſedebat in ipō feruore diei:qꝛ tali hora ſolent viatores ad hoſpitia declinare cā refectiōis.

Exēplū Marth.

Ad id quoq; excitamur a nobiliſſia hoſpitalaria xp̄i.ſ. Mart.q̄ huic officio amore dñi Jeſu totaliter expoſita ipȝ cū diſcipl'is ſuis pluries hoſpitio recipere meruit. Hic Paul ad Ro.xij.c. Neceſſitatibꝰ ſctōꝝ ꝯmunicātes,hoſpitalitatē ſectātes. Et ad He.xiij.c. Charitas f'nitatis maneat in vobis,⁊ hoſpitalitatē nolite obliuiſci. Et.j.pet.iiij.c. Hoſpitales inuicē ſine murmuratiōe.

Septimū opꝰ mie corpalis.

¶ Septimum opus mie eſt ſepelire mortuos. Nota hic ſm Tho.in.iiij.ſententiarum diſt.xv.q̄ert,vtrū ꝯuenienter aſſignentur eleemoſyne corporales,ꝙ licet ſepultura non ꝓſit mortuo quātū ad ſenſum quem corpꝰ poſt mortē habeat:prodeſt tamē ei ſ;ꝙ in memorijs hominuȝ remanet:tum qꝛ in confuſionē mortui reputatur ꝙ inſepultus iacet:tum qꝛ ex ipſo tumulo magis in memoria manet. Aliq̄ etiam ad orandū ꝓ ipſo excitātur. Uñ monumentum dr̄ a memoria,eo ꝙ monet mentem:vt dicit. Aug.in.lib.de cura pro mortuis.

S.Tho. Auguſt.

Ex quo patet,ꝙ ſepelire mortuos eſt eleemoſyna:qꝛ per hoc ſubuenimus ꝓximo. Jō beatꝰ Thobias laudibus extollitur:de quo legimus Thobie.j.capit. Eſurientes alebat nudiſq; veſtimenta p̄bebat,⁊ mortuis atq; occiſis ſepulturam ſol'icitus exhibebat. Et.ij. capit.dicitur,ꝙ Thobias plus timens deum quā regē recipiebat corpora occiſorum,oc

Exēplū de ſtephano, ꝛ pluribꝰ alijs

[a]ltabat in domo ſua, ꝛ medijs noctibus ſepeliebat ea. Etiam Actuū. viij. c. hr̄ de Stephano lapidato, ꝙ ſepelierūt cū viri timorati. Magnus ꝗꝫ Antonius ſepeliuit Paulū primū heremitam. Abbas panuntius ſepeliuit honofriū. Dn̄s ꝗꝫ Jeſus mandauit frontoni ep̄o: vt iret ad celebrandū exequias ſue chare hoſpite Marthe, quibus ꝛ ipſe dn̄s Jeſus dignatus fuit intereſſe Joſeph ab Arimathia, ꝛ Nicodemus laudibus extolluntur, eo ꝙ beneficiū ſepulture exhibuerunt dn̄o Jeſu xp̄o. Sic igitur diſcurrendo per campū ſcripturaꝝ beneficiū ſepulture, ꝙ̄ pluriſmum cōmendatur, ꝛ p̄ro eleemoſyna acceptatur. Hec igitur ſeptem opera mīe corporalia: in hoc verſu cōprehenduntur. Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

De ſeptem operibus miſericordie ſpiritualibus.

Non pulchra.

Arguit.

Quia officium mīe non ſolū per opera corporalia impenditur primo: ſed etiā per opera ſp̄ūalia: idcirco occurrit dubitatio, quedā ſunt opera mīe potiora, et meliora an corporalia an ſp̄ūalia? Et videt̄ ꝙ eleemoſyne corporales ſint potiores ſp̄ūalibus, ꝛ arguitur ſic. Eleemoſyna ordinat̄ ad ſubueniendū indigētie: ſed corpus cui ſubuenit̄ per eleemoſynas corporales eſt indigentioris nature, ꝙ̄ ſp̄ūs cui ſubuenit̄ per eleemoſynas ſp̄ūales: ergo eleemoſyne corporales ſunt potiores ſp̄ūalibꝰ. Pro r̄n̄ſione nota ꝙ ſeptē op̄a mīe ſp̄ūalia, que etiā eleemoſyne ſp̄ūales dn̄r ſic enumerantur.

Pro r̄n̄ſiōe nota vij eleemoſynas

Pria eleemoſyna ſp̄ūalis.

Prima eleemoſyna ſp̄ūalis eſt docere ignorantem: heu quot ignorātes egent doctrina ſalutis, qui neſciunt ſeipſos munire ſigno crucis, qui ignorāt articulos fidei: p̄cepta diuine legis: orationē dn̄icā, ꝛ alia neceſſaria ad ſalutē. Debemus ergo primis n̄ris: teſte Auguſtino bona docere, ꝛ mala dedocere, atꝗ ignorātibus quid agere debeāt intimare.

Scđa eleemoſyna ſpiritualis.

Ambro.

Scđa eleemoſyna eſt cōſulere errāti ac dubitāti. Sed in dandis ꝯſilijs plurimū valet vite ꝓbitas. Virtutiſꝗ; prerogatiua, beneuolētie vſus, facilitatis gratia. Vn̄ Ambro. ait. An eum idoneū putabo, qui mihi cōſilium qđ non dedit ſibi, ꝛ mihi eū vacare credā, qui ſibi non vacat. ideo Thobie. iiij. c. Conſilium ſemper a ſapiente inquire.

Tertia eleemoſyna ſpiritualis.

Paulus.

Tertia eleemoſyna ſp̄ūalis eſt cōſolari triſtes contra paſſionē appetitiue partis, inter quas maxime eſt triſtitia. hinc Paulus hortatur deſolatos ꝛ meſtos ne cōtriſtentur. ad Theſſa. iiij. c. dicens. Non contriſtemini: ſicut ꝛ ceteri qui ſpem non habent: et ſubdit. Itaꝗ cōſolamini inuicē in verbis iſtis. Et iterum in. v. c. Rogamus autem vos fratres: corripite inquietos, conſolamini puſillanimes: ſuſcipite infirmos: patientes eſtote ad omnes.

Quarta eleemoſyna ſpiritualis.

Nota de correctione frr̄na.

Quarta eleemoſyna ſpiritualis eſt corripere delinquentes: de hoc dicitur Matth. xviij. c. Si peccauerit in te frater tuus vade ꝛ corripe eum inter te ꝛ ipſum ſolum. ꝛ Paulus ad Gal'. vj. cap̄. Fratres ꝛ ſi p̄occupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos qui ſpirituales eſtis huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. Nota

cum dicit ſpiritu lenitatis,ſcꝫ dulciter corripiēdo:qꝛ talis huma
na correctio magis ꝓficit. Vñ Seneca in.j.lib.de clementina ad
Neronem ceſarē dicit ſic. Nullū aial moroſius eſt:nullum ma
iore arte tractandū ꝙ hō : nulli magis parcendū.Sed aduerte

Marcus Tullius.

ꝙ in correctione fraterna debet hō eſſe mundus peccato. Hinc
Marcus Tullius cōtra Saluſtiū ait.Carere prorſus debet omi
vitio,qui in aliū dicere ſit paratus.

Quinta eleemoſyna ſpiritualis.

¶ Quinta eleemoſyna ſpiri
tualis eſt remittere offenſas inquātum ꝓximus peccat in nos.
Ideo ꝟitas Mat.xviij.c ait. Serue neꝗ omne debitū dimiſi ti
bi qm̄ rogaſti me:nōne ergo oportuit ꝛ te miſereri cōſerui tui ſi
cut ꝛ ego tui miſertus ſum? Hinc Marcus Tullius in.j.lib.de

Marcus Tullius.

officijs dicit ſic.Nihil em̄ laudabilius:nihil magno ꝛ p̄claro vi
ro dignius placabilitate atꝗ clementia.

Idem.

Et iterū ibidem.Quāto
ſuperiores ſumus,tāto nos geramus ſubmiſſius.

Sexta eleemoſyna ſpiritualis.

¶ Sexta elee
moſyna ſpūalis eſt ſupportare infirmitates alioꝝ:ꝛ maxime in
his que ex infirmitate cōmittunt̃.hinc Paulus ad Roma.xv.c.
Debemus aūt nos firmiores imbecillitates infirmoꝝ ſuſtinere:
ꝛ nō nobis placere.Et Gala.vj.c.Alter alterius onera portate:
ꝛ ſic adimplebitis legem xp̄i.

Septīa eleemoſyna ſpiritualis.

¶ Septima eleemoſyna ſpiritua
lis eſt orare pro oībus.Iacobi.v.c.Orate pro inuicem vt ſalue
mini : multū enim valet deprecatio iuſti aſſidua:nam orationis
pure:teſte Auguſtino magna eſt virtus:ꝛ velut fidelis nuntius
mādatum peragit,ꝛ penetrat quo caro nō peruenit.ꝛ iterū ora
tio ſi pura fuerit ſi caſta,ſi celos penetrans,vacua non redibit.
hinc Iſid.in.iij.lib.de ſummo bono.c.vij.dicit ſic.Hec eſt reme
dium eius qui vitioꝝ eſtuat tentamentis : vt quoties quolibet
tangitur vitio toties ad orationē ſe ſubdat : qꝛ frequens oratio

Iſidorꝰ.

vitioꝝ impugnationē extinguit. hec Iſid. Hec ſunt ſeptē opera
ſpiritualia mie,que ſub hoc verſu denotātur.Conſule,caſtiga,
ſolare,remitte,fer,ora.Et nota ꝙ ſub ly verbo cōſule cōprehen
ditur doctrina ꝛ cōſilium.Ad queſtionem ergo quādo querebā
tur quenam opera mie ſunt potiora:an corporalia : an ſpūalia.

Rñſio ad q̄ſtionē. S.Tho.

Rñdet ſanctus Tho.in.iij.ſentē.diſt.xv. vbi hanc preciſe tangit
queſtionem.Et in.ij.ij.q.xxxij.art.iij.vbi ſic habet.Comparatio
iſtarum eleemoſynaꝝ poteſt attendi dupliciter:vno modo ſim
pliciter loquēdo:ꝛ ſcd̄m hoc eleemoſyne ſpūales preeminēt tri
plici ratione.Primo,qꝛ id qđ exhibetur nobilius eſt:ſcꝫ donū
ſpūale qđ preeminet corporali.Scđo ratione eius cui ſubuenit:
quia ſpūs nobilior eſt corpore : vnde ſicut homo ſibiipſi magis
debet ꝓuidere quantū ad ſpm̄,ꝙ quantū ad corpus. Ita ꝛ ꝓxi
mo magis debet de eleemoſyna ſpūali ꝙ corporali prouidere:
quem ex charitate debet diligere tanꝗ ſeipſum.Tertio quantū
ad ipſos actus,per quos ꝛ quibus ſubuenitur ꝓximo:qꝛ actus
ſpirituales ſunt meliores corporalibus,qui ſunt quodammodo
ſeruiles. Alio modo poſſunt cōparari ſecundum aliquem parti
cularem caſum,in quo aliqua eleemoſyna corporalis poſſet pre

ferri alicui eleemoſyne ſpūali: puta magis eſt paſcendum fame morientē ꝙ̄ docendū. Sicut indigēti ſecūdum phm melius eſt ditari ꝙ̄ philoſophari: ꝙ̄uis hoc ſit ſimpliciter melius. Ad argumentū ergo dr ꝙ dare: magis indigenti melius eſt ceteris paribus: ſed ſi minus indigēs ſit melior, ⁊ melioribus indigeat dare ei melius eſt. Et ſic in propoſito ꝙ̄uis corpꝰ habeat plures indigentias ꝙ̄ ſpiritus: tamē indigentie ſpiritus ſunt magis fugiēde ꝙ̄ indigentie corporis. Sicut eligibiliores ſunt ſpirituales ꝙ̄ corporales diuitie: et ſic patet rñſio ad queſtionem. Ex dictis etiā liquet ad purum, ꝙ nemo pōt ab eleemoſynis ſpiritualibꝰ excuſari: ꝙ̄uis ex indigētia ⁊ penuria excuſari poſſit aliquis ab eleemoſyna corporali. Et ſi q̇s diceret. Utiqꝫ ab eleemoſyna ſpirituali ſum etiā excuſandꝰ: qꝛ nō poſſum ꝯſulere aut docere: qꝛ rudis ⁊ ignorās ſum. Dic ꝙ talis ſaltē nō pōt excuſari quin poſſit cōſolari triſtes: corripere delinquētes: ⁊ remittere offenſas. Supportare infirmitates proximi ſui ⁊ hmōi. Idcirco cū non valeamus propter paupertatem eleemoſynas corporales pauperibus chriſti contribuere: velimus ſaltem prōptos nos reddere ad largiendū opera ſpiritualia: iuxta cōſilium beati Petri, qui in prima ſua canonica. c. iiij. dicit ſic. Unuſquiſqꝫ ſicut accepit gratiā in alterutrum illam adminiſtrantes ſicut boni diſpēſatores multiformes grē dei. Patet etiā ꝙ euangelici predicatores, ⁊ magiſtri theologie q̇ docēt ſacram ſcripturam, ꝓpter deū, ſunt ditiores ⁊ multo plus merētur ꝙ̄ homines potentes ac diuites huius ſeculi q̇ magnas pecunias poſſident ac diſtribuūt. Et econtra grauius peccant predicatores euangelici q̇ celeſtes theſauros verborum dei abſcondunt ꝙ̄ diuites q̇ pauperibus xp̄i negant corporales eleemoſynas. hic Hieremias Thre. iiij. c. ait paruuli petierūt panē ⁊ non erat qui porrigeret eis. hec de ſeptem eleemoſynis ſpiritualibus dicta ſufficiant.

Nota de euāgelicis predicatoribꝰ.

¶ De ſeptem preceptis eccleſie.

AMpliꝰ rememorāda ſunt ꝑcepta ſctē matris eccleſie: qꝛ teſte Aug. Eccl'ia ē q̄dā forma totiꝰ iuſtitie ⁊ cōe ius hoim. Uñ. S. Tho. i. ij. q. x. ar. xij. dt ſic. Maximā hꝫ auctoritatē eccleſia q̄ ſemꝑ eſt in oibus emulāda: qꝛ ⁊ ipa doctrina catholicoꝝ doctoꝝ ab eccleſia auctoritatē habet. Uñ magis ſtādū eſt auctoritati eccl'ie ꝙ̄ auctoritati vel Aug. vel hie. vel Ambroſi. vel cuiuſcūqꝫ doctoris. hec Thom. Precepta sūt eccl'ie dei ſunt mlta: inter q̄ ſeptē hñt ꝑncipalia ad quoꝝ obſeruātiam tenētur oēs fideles ſub pena pcti mortalis. ¶ Primū ꝑceptū ē de celebratiōe feſtoꝝ. Quicūqꝫ ergo fecerit aliꝺ opus manuale diebus dñicis, ⁊ alijs feſtis q̄ ſunt de ꝑcepto eccl'ie extra caſum neceſſitatis peccat mortaliter. Sicut eñi in veteri teſtamento non ſolum ſabbatū erat in ꝑcepto. ſed ⁊ alie ſolēnitates. ſic in nouo teſtamēto non ſolū dñica dies: ſed multe alie ſolēnitates q̄ figu-

S. Thomas

Primū ꝑceptū eccleſie ē de celebratiōe feſtiuitatū.

rate ſunt per illas, eo ꝙ ſtatus Judaice legis fuit totus figura-
lis legis gratie: iuxta illud Pauli. j. ad Coꝛ. x. c. Hec omnia in
figura contingebant illis: ſcripta autē omnia ſunt ad correctio-
nem noſtram, in quos fines ſeculoꝝ deuenerunt. hec Paulus.
S.Tho. Eſt autem conſiderandum ſm Tho. in ij. ij. q. cxxij. art. iiij. in re-
ſponſione ad primum argu. ꝙ illud tertiū preceptum decalogi.
Memento vt diem ſabbati ſanctifices literaliter intellectum eſt
partim morale, ⁊ partim ceremoniale. ideo ponitur inter prece-
pta decalogi inquantū eſt morale, non inquantū ceremoniale:
ſcilicet quantum ad determinationē diei ſabbati. ⁊ ideo qui ob-
ſeruaret diem ſabbati, eo ꝙ precipitur in lege Moſayca, Judai
S.Tho. zaret, ⁊ peccaret mortaliter. Et ſicut dicit Tho. vbi. ſ. in rñſione
ad. iiij. argu. Obſeruantia diei dñice in noua lege ſuccedit obſer-
uantie ſabbati, nō ex vi precepti legis diuine: ſed ex cōſtitutione
eccleſie, ⁊ conſuetudine populi chriſtiani. Nec huiuſmodi obſer-
uatio eſt figuralis: ſicut fuit obſeruatio ſabbati in veteri lege: et
ideo nō eſt ita arcta prohibitio operandi die dominica: ſicut in
die ſabbati: ſed quedam opera conceduntur in die dñica que in
die ſabbati prohibebātur: ſicut decoctio ciborum, ⁊ alia huiuſ-
modi. Et etiam in quibuſdaz operibus prohibitis facilius pro-
pter neceſſitatem diſpēſantur in noua ꝙ̄ in veteri lege: quia fi-
gura pertinet ad proteſtationem veritatis, quam nec in modi-
co preterire oportet. Opera autem ſm ſe conſiderata immutari
poſſunt pro loco ⁊ tempore. Hec Tho. Sunt autem vltra diem
dominicam multa alia feſta ab eccleſia inſtituta: vt homines in
vera religione ac deuotione fundarentur: de quibus determina-
tur. de conſecra. diſt. iij. c. pronuntiandum.

¶ De ſecundo precepto eccleſie.

obſeruātia SEcundum preceptum eccleſie eſt de obſeruan-
tie ieiunorum: ideo qui frangit ieiunia inſtitu-
ta ab eccl'ia ſine cauſa rationabili peccat moꝛta-
liter toties tranſgreſſus fuerit. Obligantur au-
tem cuncti fideles ad ieiunandum totam qua-
drageſimam: vt patet de conſe diſt. v. quadrage-
ſima. Et ſimiliter ieiunia quatuoꝛ temporum
⁊ ceteras vigilias: vt habetur diſt. lxxvj per totū. Habet autem
iſtud preceptum multas declarationes ⁊ exceptiones: ideo nota
Añ. xxj. annū nullus obligatur ad ieiuniū. ſub breuibus, ꝙ nullus obligatur ad ieiuniū eccleſie ante. xxj.
annum. Ratio huius aſſignatur a ſancto Tho. in. iiij. ſent. diſt.
xv. vbi mouet dubium. Utrum pueri teneantur ad ieiunium in
rñſione ad. iij. argu. Nam dicit, ꝙ in pueris requiritur cibus: nō
ſolum ad actum nutritiue: ſed etiā ad actū augmentatiue virtu-
tis: qꝛ de reſiduo nutrimenti fit augmentū. Et qꝛ virtus natu-
re in pueris nondū conualuit: non pñt ſimul multū de cibo aſſu-
mere: qꝛ naturalis virtus illud cōuertere non poſſet. Et ideo in-
digent frequenti cibi ſumptione: ⁊ ꝓpter hoc eis non competit

iuniũ dum ſunt in augmēto. Tp̄s em̄ augmenti ſm pħm eſt vſq ad finē tertij ſeptēnij vt in pluribꝰ: qꝛ res naturales nō currūt ſemꝑ eodē modo ſed vt frequēter. Et iō ante hoc tēpus nō arctant pueri ad oīa ieiunia eccl'ie ſeruāda. Sed qꝛ quanto ad terminũ predictũ appropinquāt tāto v̄tus nature magis roborat, ⁊ augmentũ corꝑis tardiꝰ ꝓcedit: cũ in p̄mis q̄nq annis puenīāt pueri ad medietatē totiꝰ augmēti, vt ph̄s dt. Iō ſcd̄ꝫ ꝙ magis appropinquāt ad p̄dictũ terminũ ſunt eis magis ieiunia cō menſurāda. hec Tho. hinc Hie. ad athletā de inſtitutione Paule filie ſue epl'a incipit btũs Paul. ſcribit ad Cor. dicit ſic. Diſplicēt michi maxime in teneris etatibꝰ longa, ⁊ immoderata ieiunia. Experimēto didici aſellum in via cũ laſſus fuerit diuerticula querere. hec Hie. Excuſant etiā a ieiunio mulieres p̄gnātes, ⁊ lactantes que tā ſibi q̄ꝫ filio paruulo diligenti cura ꝓuidere tenent. Sil'r infirmi nō obligant ad ieiuniũ: Sꝫ nō oīs infirmitas excuſat a ieiunio: ſꝫ tm̄ illa q̄ tollit appetitũ comedēdi. Et etiam paupes ſm Thom̄. ⁊ Durandũ in. iiij. ſniaꝝ diſt. xv. q̄ ſimil'r habere nō poſſũt hora comeſtionis ꝯpetentē refectionē: ſicut frequenter egenis ꝯtingit q̄ fruſtatim eleemoſynas q̄runt nō tenētur ad ieiuniũ. Uel etiā qñ p̄cedēti neceſſitate tm̄ debilitati ſunt, ꝙ ieiuniũ ſufferre nō pñt. ¶ Itinerātes quoq ⁊ laborātes excuſantur a ieiunio. Sed intellige ſane ſꝫ Tho in. iiij. ſenten. diſt. xv. Et in. ij. ij. q. c. xlvij. ar. iiij. Nā dicit ꝙ ſi peregrinatio ⁊ opis labor cōmode differri poſſit aut diminui abſq detrimento corporalis ſalutis ⁊ exterioris ſtatus qui requiritur ad cōſeruationē corporalis vel ſpiritualis vite: non ſunt propter hec ieiunia eccleſie pretermittenda. Si autem immineat neceſſitas ſtatim peregrinandi, ⁊ magnas dietas faciendi, vel etiam multũ laborādi: vel propter ꝯſeruationem vite corporalis, vel ꝓpter aliquod neceſſarium ad vitā ſpiritualem, ⁊ ſimul cũ hoc non pñt eccl'ie ieiunia obſeruari nō obligat homo ad ieiunādum: qꝛ nō videt fuiſſe intentio eccleſie ſtatuentis ieiunia: vt per hec impediret alias vias ⁊ magis neceſſarias cauſas. Hec Thom̄. Durandus vero in. iiij. ſenten. diſt. xv. q. ij. dicit, ꝙ peregrināites ſi aſſumunt voluntarie pegrinationē nullo modo licet frangere ieiuniũ. Qñ aũt imponitur a cōfeſſore capiēdũ eſt tp̄s, vt expleat abſq ieiunio. Quando autem imponitur a confeſſore capiendũ eſt tempus vt expleatur abſqꝫ ieiunij fractione. Et ſi ieiuniũ infra tempus peregrinatiōis occurrat, tēperādus eſt labor vt ieiuniũ obſeruetur: quia non videtur ſufficiens ratio tranſgrediendi preceptum eccleſie propter illud quod voluntarie aſſumitur vel a ſimplici ſacerdote imponitur. hec Durādus. ¶ Excuſantur etiā ſenes, ⁊ antiqui qui grauati ſenio ſufficientem refectionem ſumere nō pñt. Nec eſt determinata etas vſq ad quos annos q̄s teneatur ad ieiunium. Ideo ſi ſunt fortes ad tollerādũ ieiunium nō excuſantur. Plura alia occurrerent ad explicandũ ſuper hoc precepto que breuitatis cauſa relinquuntur.

Corpus humanũ creſcit vſq ad. xxj annum.

Puer in q̄nquennio habꝫ medietatē totius augmēti

ad Hier. No. oīa.

S. Tho.

Durādꝰ

ſenes excuſant a ieiunio.

¶ De tertio precepto eccleſie.

TErtium preceptum eccleſie eſt de auditiōe miſſe die
bus dñicis ⁊ feſtiuis. Qui ergo ſine cauſa rationab
li non audit miſſam integram diebus feſtiuis q̄ ſun
de precepto eccleſie, vel ex cōtemptu aut negligētia
aut ex leuitate eūdi ad venatiões, aut ad ↄuiuia, ve
alias recreatiões ſiue ex cupiditate lucrādi: aut ex ignorantia
craſſa, peccat mortaliter totiens quotiens dimiſit. Unde de con
ſecra. di. j. c. miſſas. dr ſic. Miſſas die dñica ſecularibus totas au
Queſtio. dire ſpāli ordine ꝑcipimus. Ita vt añ bñdictionem ſacerdotis
egredi ppl's nō ꝓſumat: qḋ ſi fecerint ab epis publice cōfundi
tur. hec ibi. ¶ Plura occurrerēt ad diſcutiendum ſuper iſto te
tu. ſed omnibus dimiſſis talis mouetur dubitatio. Utrum iſtud
Reſpon. preceptū eccleſie de auditione miſſe intelligatur non ſolū de di
dñico: ſed etiā de aliis diebus feſtiuis. Et vr̄ ꝙ nō: q: in textu al
legato dr tantū de die dñico. Dic ſub breuib⁹ ꝙ preceptū iſtud
eſt gñale nō ſolū ad diē dñicā: ſꝫ ad oīa alia feſta q̄ ſunt de prece
pto. Nā vbi eſt eadē rō: ibi eſt idem ius: q: de ſimilib⁹ idē eſt iu
diciū. Rō, ante q̄re fuit ſtatutū ab ecc'ia de auditiōe miſſe vr̄ fu
ſe iſta: vt. ſ. in hoc modico tpe homo dirigat ſeipſum ad deū, ⁊ va
cet diuinis. Sed nec alia de cā fuerunt addita alia feſta ad dies
dñicos. ſub ꝑcepto, niſi vt vacet reb⁹ diuinis: ergo, ꝙ iſtud pre
ceptum de audiendo miſſam debeat extendi ad alia feſta.

¶ De quarto precepto eccleſie.

QUartū preceptū ecc'ie eſt de ſacro cōfeſſionis. Nam
precipit ecc'ia vt q̄libet poſtq̄ venerit ad annos di
ſcretionis ſaltē ſemel ↄfiteatur in anno pctā ſua pro
prio ſacerdoti. Dicit aūt ꝓprius ſacerdos quicunq
hꝫ poteſtatē abſoluēdi ordinariā vl' delegatā, ſiue ſit
Quis eſt cōis ſiue ſingularis. Si q̄s ꝗ nō ↄfitet ſemel i anno hñs annos
ꝓpri⁹ ſa diſcretionis peccat mortaliter: ſi quis ex negligentia hoc faciat
cerdos. Secus ſi ex impotentia. Uel quia non habuit copiam confeſſo
ris. Uel quia eſt excōmunicatus, nec per eū ſtat quin querat et
Oēs te- procuret abſolutionē. Uel q: differt aliq̄bus diebus de conſilio
nent ad ſacerdotis. Non poteſt aūt ſacerdos deobligare aliquem ab hoc
ↄfeſſionē precepto, nec etiā epūs: ſed ſolus papa quantū ad ſemel in anno
ſemel in Nec etiā eum qui nō habet niſi venialia: quāuis aliqui dicant
anno. talē nō teneri: q: preceptū iſtud intelligitur de eo q̄ habet mor
talia. Tutius eſt tñ dicere ſecundum Thomam. in. iiij. ſententia
rum diſtin. xiiij. vbi querit. Utrum oēs ad confeſſionē teneātur
S. Tho. quod ſi loquamur ex vi ſacramenti non tenetur aliquis venia
lia confiteri: ſed ex inſtitutione eccleſie quando non habet alia
Ius ꝑci que confiteatur: vt obediat precepto eccleſie tenetur. Nam et
pit confi ſi conſcius ſibi non ſit de mortali: non tamen eſt ſecurus. Iſtud
teri, preceptum patet extra de peniten. ⁊ remiſſio. Omnis vtriuſque
vbi dicitur ſic. Omnis vtriuſq; ſexus fidelis poſtquā ad annos
diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel

ſel in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdoti,⁊ iniunctam
ſibi pniam proprijs viribus ſtudeat adimplere,ſuſcipiens reue
rẽter ad min⁹ in paſcha euchariſtie ſacramentum, niſi forte de
ꝓprij ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ad
tp̄s ab huiuſmodi perceptione duxerit abſtinendū. Alioquin ⁊
viuẽs ab ingreſſu eccleſie arceat̄:⁊ moriens xp̄iana careat ſe-
pultura. Et ſubdit ꝙ hoc ſtatutum debeat ĩ eccleſia frequenter
publicari:ne quiſq̈ ex ignorãtie cecitate velamen excuſationis Quis di
aſſumat. Hec ibi. ❡ Super hoc textu plura oportet explicare. cat̄ ann⁹
Sed omnibus pretermiſſis Querit̄ q̇s dicatur annus diſcretio- diſcre.
nis in quo quis tenet̄ confiteri ex precepto eccleſie? Reſpōdeo
ſub breuibus ꝙ longa conuerſatio ſit inter doctores ad aſſignã
dum q̇s ſit annus diſcretionis. Quidam eñ dicūt, ꝙ annus di Prima
ſcretionis eſt quando q̇s eſt doli capax:puer aūt dr̄ doli capax op.
qñ hꝫ vſum rõnis ⁊ cognoſcit pctm̄. Alij vero dicūt ꝙ tp̄s ꝓximū
pubertati eſt tempus diſcretionis. Cū eñ diſcretio dicat̄ a diſcer- Secūda
no diſcernis oportet ꝙ annus diſcretionis dicat̄ ille in quo ho- opi.
mo ſcit diſcernere inter bonū ⁊ malū. hoc aūt fit qñ ratio in ho- Tertia
mine cõualeſcit,⁊ eſt proximus pubertati. Sūt aliqui qui dicūt opi.
ꝙ puer iudicat̄ doli capax. vel dep̄hendit̄ur habere vſum rõnis
per quedam ſigna exteriora,puta ex geſtu vel ex verbis p̄cipue Quarta
quando dat ordinatas rñſiones. Nõnulli dicunt ꝙ annus di- op.
ſcretionis in puero quo ad ꝯhendū matrimoniū,vel igreſſum
religionis intelligit̄ ann⁹.xiiij.completus. In femina vero.xij.
Annus vero diſcretionis quo q̇s ad confeſſionem obligatur:vt
aliqui dicūt eſt annus imediate poſt ſeptẽniū.ſ.octauus. ❡ Sꝫ
hoc videtur falſum:qꝛ certū eſt ꝙ ante vſum rõnis nullus pec-
care poteſt.⁊ ꝑ cõſequens nõ tenet̄ ad confeſſionem:ſed in octa-
uo anno puer non habet vſum rationis,vt experientia docet.
ergo nõ tenetur ad confeſſionem nec ille annus dicit̄ diſcretio-
nis. Si opponat̄ de puero quinq̧ annoꝝ:q̇ teſte Grego. in.iiij. Oppon̄
li. dyalogoꝝ ꝓpter peccatū blaſphemie dãnatus eſt. Ad hoc di- tur.
ci põt,ꝙ in illo puero ſic dãnato fuit acceleratus vſus rationis De pue-
p̄ter communẽ curſum:qꝛ certū eſt ꝙ blaſphemia nõ fuiſſet ſi- ro q̄nq̧
bi imputata ad pctm̄ niſi habuiſſet vſum ratiõis. Qua propter annorū.
illa q̄ a cõmuni iure exorbitant non ſunt trahenda in cõſequen Rñ. que
tiam:qꝛ nec vna yrundo facit ver. Ideo affirmare ꝙ pueri te- ſtionis.
neantur immediate poſt ſeptẽnium ad illud p̄ceptum ſeruandū
ſub pena peccati mortalis temerarium eſt ⁊ periculoſum. Dica-
mus ergo ꝙ annus diſcretionis non poteſt precise aſſignari:qꝛ
in quibuſdã accelerat̄:in quibuſdam vero magis retardat̄ pro
pter diuerſas puerorum complexiones. Idcirco tutius eſt indu
cere pueros non ſolum in octauo anno:ſed in quinquennio
⁊ ſeptenario ad ſacram confeſſionem,⁊ ad alia pia exercitia chri
ſtiane religionis:q̄uis non habeant vſum rationis;nec ad il- Hieron̄.
la teneantur. Hinc diuus Hierony. ad Demetriam virginem

in epiſtola que incipit. Si ſummo ingenio: dicit ſic. Optimi ſunt ad inſtructionem morum primi quinqꝫ anni: habent enim in ſe lentū quoddam ꝛ molle ꝛ quod facile formari queat aut in arbitrium voluntatis trahi, ꝛ in cunctis nature rebus citius aſſueſcitur omne quod tenerum eſt. Nouellas adhuc ꝛ vix firme radicis arbuſculas dū ad omnem ductū ſequaces ſunt in quamlibet partem flecti facile eſt, que natura plerūqꝫ curuate cito ad arbitriū tollentis corriguntur.

Aurea ꝟba. Tenera ꝛ adhuc prime etatis animalia ſine labore domari ſolent quanto citius a vagandi libertate deſueta ſunt tanto facilius, vel colla iugo vel frenis ora inſueſcūt. Ipſa quoqꝫ litterrarū ſtudia teneris melius inſerūtur ingenijs. Idqꝫ penitus inherere ſenſibus ſolet quod prius ſederit in mente. Hoc idem plurimū etiam in beneviuendi ratione valet: dum adhuc mobilis eſt etas ꝛ animus ducit: facilis exercenda boni conſuetudo, ꝛ iugi meditatione firmanda eſt. Occupandū eſt optimis reb⁹ ingenium ꝛ ſancte conuerſationis vſus altius inferendus eſt. Hec Hieronymus.

¶ De quinto precepto eccleſie.

Quintum preceptum eccleſie eſt de ſacra communiōe ſumenda ſemel in anno ſ. die paſche, poſtq̄ꝫ venerit q̄s ad annos diſcretiōis. vt dicit decre. ſuperi⁹ allegata extra de pe. ꝛ remiſ. No. oīs. oīs vtriuſqꝫ ſex⁹. Quicūqꝫ ergo non ſuſcipit reuerenter corp⁹ xp̄i ſemel in anno habens annos diſcretiōis peccat mortaliter: ꝛ viuus ab ingreſſu ecclīe arceat, ꝛ moriens chriſtiana caret ſepultura vt dicit in eodē. cap̄. Sec⁹ ſi ex causa rationabili de conſilio ſacerdotis ab huius perceptione abſtineret. Hic nota, q̄ licet pari p̄cepto q̄libet obliget ad ſacrā cōmunionē ſemel in anno, ſicut ad confeſſionem vt patet ꝑ dictam decretalem. Non tamen eodem tempore quo pueri inducunt ad con-

Auguſt. feſſionem ſunt inducendi ad ſuſceptionem tanti ſacramēti. Teſte Auguſtino in lib. confeſſionum Corpus xp̄i cibus eſt grandium. Pueri autem nondum ſunt grandes in fide: ergo non debet eis dare corpus chriſti. Eſt autem tempus idoneum ad deuote communicandum circa vndecimum, vel duodecimum annum ſi appareant ſigna deuotionis, ꝛ ſciant diſcernere panem

T. Tho. materialem a ſacramentali. vnde ſanctus Thomas in lib. ſententiarum diſtinctione nona. vbi querit. Utrum pueris ſit dandum corpus chriſti: dicit ſic. Pueris carentibus vſu rationis

De ſacra communione q̄ reuerenter ſuſcipi debet. qui non poſſunt diſtinguere inter cibum ſpiritualem ꝛ corporalem non debet euchariſtia dari: q̄muis quidam greci contrarium teneant irrationabiliter tamen. Quia ad euchariſtie ſumptionem exigitur actualis deuotio, quam tales pueri habere non poſſunt. Pueris autem iam incipientibus habere diſcretionem etiam ante perfectam etatem: puta cum ſunt decem

vel vndecim annorum, aut circa hoc tẽpus poteſt dari ſi in eis ſigna diſcretiõis appareant ⁊ deuotiõis. Hec Thom. Sed queritur vtrũ ille ſatiſfaciat huic p̃cepto qui cõmunicat feria quinta in cena dñi, vel in ſabbato ſancto, vel alia die infra annũ. Pro reſponſione nota q̃ dñs Antho. archiepiſcopus florentinus ordinis predicatoꝝ q̇ fuit vir tã in diuinis ſcripturis q̃ ſecularibus literis eruditiſſimus, tã vita q̃ opinione famoſiſſimus, ac ſanctiſſimus canoniſta ſummus necnõ dubiorũ acutiſſimus interpres. Hic ſuper dicta q̃ſtione multa in diuerſis locis ſumme ſue dixit. Tandem in queſtionibus ad fratrem Dominicum de cathalonia ſic reſoluit hanc cauſam dicẽs. Cum iſtud preceptũ eccleſie determinet diem ſcʒ paſche i. dominice reſurrectionis ſecundũ doctores ſolennes theologales ⁊ canoniſtas ſuper illud. Omnis vtriuſqꝫ. de peniten. ⁊ remiſſio. Anticipare non licet, nec etiam prolongare tempus, niſi de conſilio confeſſoris per aliquos dies vel hebdomadam communio differatur. Verũ quia illi tres dies quo ad officium ſunt, pro vno computantur: non facerem vim nec condemnarem qui ſcd̃a vel tertia feria poſt diẽ reſurrectionis communionem ipſaʒ reciperet. Simplices etiam qui ex doctrina ſuorum prelatorum, vel predicatoꝝ, vel cõfeſſorum qui periti in hoc eſtimãtur in cena domini, vel ſabbato ſancto vel in paraſceue hoc facerent non condemnarem de mortali: q̃uis mihi diſpliceat talis opinio. Et multomagis hoc in populis ſeminare perſuaderem contrarium, ⁊ predicarem quo ad fienda. Audiui tamen a fide dignis dominum Eugenium non facere difficultatem ſuper his queſitis. Etiam in anticipando infra hebdomadam ſanctam ſumendo. Et ſic facilius poteſt in hoc tranſire: cũ ſcd̃m iura eius ſit interpretari cuius eſt cõdere: ⁊ multomagis diſpenſare. hec archiep̃s. Sed q̃ aliq̇ vel aliqué ante diem reſurrectionis dñi recipiant ſacram cõmunionem vt quaſi liberius liceat eis vacare ornatibus tripudijs ludis, pompis laſciuijs in feſto reſurrectionis. hoc eſt contra intentionem eccleſie que vult fideles ſuos illa die pre ceteris vacare deuotioni. Dies autem precedentes feſtum reſurrectionis ſunt magis inductiui ad deuotionem ex ipis officijs que maxime requiruntur acceſſu ad ſacramentum.

No. de ſtulo q̇ cõicat in cena dñi. archiep̃s de florẽtia.

¶ De ſexto precepto eccleſie.

Sextum preceptũ eccleſie eſt de ſolutiõe decimarum. Noĩe aũt decime intelligit̃ decia pars oim fructuũ q̃s q̃s recolligit in terris ſuis de q̃b9 p̃cepitur Leuitici. xxvij. c. ſic. Oẽs decie terre: ſiue de pomis arboꝝ: ſiue de frugib9 dñi ſunt ⁊ illi ſctificant̃. Iõ ſ. Tho. in ij. ij. q. lxxxvij. ar. j. dt q̃ decie in veteri lege dabãtur ad ſubſtẽtationẽ miniſtroꝝ dei. Vñ Malach. iij. c. dr. Infer te oẽʒ decimã in horreũ meũ vt ſit cib9 in domo mea ⁊ ꝓbate me ſup hoc dt dñs. Nã ratio naturalis dictat, vt illis q̇ diuio cultui miſtrabãt pro

S. Thomas. No. d decimis.

totius populi ſalute ipſe popul⁹ neceſſaria victus miniſtraret. Sicut ⁊ hic qui pro cōmuni vtilitate inuigilāt: ſcʒ principibus, ⁊ militibus, ⁊ alijs hmōi ſtipendia victus debeātur a populo. Unde ⁊ apoſtolus hoc approbat. j. ad Cor. ix. c. per humanas conſuetudines dicens: Quis militat ſuis ſtipēdijs vnq̄: Quis plantat vineam ⁊ de fructu eius non edit: Quis paſcit gregem ⁊ de lacte gregis non manducat: Et infra Paulus ſubiungit: Neſcitis quoniā qui in ſacrario operantur que de ſacrario ſunt edunt. Et qui altario deſeruiunt cū altario participāt. hec Paulus. Et Luce. x. cap. Dignus eſt operarius mercede ſua. Idcirco determinatio decime partis ſoluēde tempore noue legis inſtituta eſt auctoritate eccleſie: quia vt dicit ſanctus Tho. in. ij. quolibet. arti. viij. In toto corpore noui Teſtamenti non apparet aliquod preceptum datum de decimis ſoluendis: in doctrina dico euangelica, vel apoſtolica. Quod enim dicitur Matthei. xxiij. de ſolutione decimarum: hec oportuit facere ⁊ illa non omittere. Et q̄d dicit phariſeus Luc. xviij. ca. decimas do, omniū que poſſideo: magis videtur ad ſtatum veteris teſtamēti pertinere q̄ obſeruantie noui teſtamenti formam imponere. Ratio autem huius inſtitutionis facte ab eccleſia aſſignatur a ſancto Tho. in. ij. ꝗ. q. arti. vbi. ṡ. ſic. Nam populus noue legis non minus debet exibere miniſtris noui teſtamenti q̄ populus veteris teſtamenti conferebat miniſtris, veteris legis. Cum tamen populus noue legis ad maiora obligetur ſecūdum illud Mat. v. ca. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſq̄ ſcribarum ⁊ phariſeorum nō intrabitis in regnum celorum. Etiā cum nobiliores ſint miniſtri noui teſtamenti, ac maioris dignitatis q̄ miniſtri veteris teſtamenti. vt probat apl's. ij. ad Corinth. iij, ca. Iō ad ſolutionē decimarum tenenꝭ homines partim quidē ex iure naturali: partim etiā ex inſtitutione eccleſie que tamen ꝑpenſatis oportunitatibus. temporū, ⁊ ꝑſonarum poſſet aliā partem determinare ſoluendā. Et ideo non magis per decimas q̄ per alium modum tenentur homines ſuſtentare miniſtros eccleſie. Sed queritur. vtrum illi excuſentur a peccato qui nō dant decimas rerū: aut quia nō eſt conſuetū tali loco: aut quia dat modica pars: puta centeſima tantūmodo, vel de frumento, vel vino. Pro rñſione nota, q̄ ſolet dari talis diſtinctio de decimis. nā quedam ſunt perſonales: quedā prediales: quedam mixte. Decime pſonales ſunt que debentur ex negociatione, ⁊ artificio, ſeu ſciētia: id eſt ex lucro acquiſito per ſcientiā, vt per lecturas aduocationes, cōſultatiōes ⁊ huiuſmodi militia: officio regiminis: per venatiōes, piſcationes ⁊ huiuſmodi. Decima p̄dialis eſt q̄ prouenit ex ipſis p̄dijs. Debent autem dari indiſtincte a poſſidētē predia, ſiue iuſte: ſiue iniuſte poſſideat: ⁊ nō ſolum ſi poſſideantur p̄dia a catholico ſed etiā ab heretico iudeo vel pagano. Decima mixta eſt que de agnis, ⁊ alijs fetibus animalium proue

Paul⁹,

In noua lege decime inſtitute ſunt ab eccleſia.

S. Tho. aſſignaꝭ ratio ſm Thomā.

Popul⁹ noue legis ad maiora obligaꝭ.

Diſtinctio de decimis.

nit que ſunt in paſcuis. Partim em̃ iſta decima ꝓuenit ex p̃dijs ybi paſcuntur aĩalia: ⁊ ſic ſunt p̃diales, partim induſtria perſonarum: ⁊ ſic ſunt ꝑſonales ꝓpterea dicunꝫ mixte. De iſtis decimis varia dicunꝫ a doctoribus, ⁊ multa ac diuerſa hincinde ventilantur. Sunt em̃ qui dicunt, ꝙ cõſuetudo non ſoluẽdi decimas nõ excuſat a peccato mortali: q꞉ cum decime ſint de iure diuino nulla cõſuetudo poteſt tollere ius diuinũ. Ideo teſte Augu. decime ex debito requiruntur: et qui eas dare noluerint res alienas inuadunt. Hec tñ intelligendum eſt ſi requirerẽtur. Alij autem dicunt qđ verũ eſt, ꝙ conſuetudo nõ poteſt tollere ius diuinum. Sed ſolutio decime hoc modo nõ eſt de iure diuino ꝓprie: ſed bene eſt de iure diuino ſuſtẽtatio miniſtroꝝ eccleſie a populo, que põt fieri per redditus beneficioꝝ, ⁊ per oblationes, ⁊ per eleemoſynas. Propterea ſi vis latius hanc materiã diſcutere: vide in ſummis quid dicãt doctores. Ego autẽ hic breuiter me reſoluo cũ ſancto Thoma, qui in ij.ij.q.lxxxvij.art.j. in r̃ſione ad quintũ argumẽtum dicit ſic. Laudabiliter miniſtri eccleſie decimas eccl̃ie nõ requirunt: vbi ſine ſcãdalo requiri nõ poſſent ꝓpter diſſuetudinem, vel ꝓpter aliquam aliam cauſam. Nec tñ ſunt in ſtatu damnationis, qui nõ ſoluunt in locis illis, in q̃bus eccleſia nõ petit: niſi forte propter obſtinationem habentes voluntatem nõ ſoluendi etiam ſi ab eis peterentur. hec Thomas.

Varia dicũtur de decimis a doctoribus.

Not. oĩs.

Reſolutio ſancti Tho.

¶ Notãda ſunt aurea verba ſancti Thome in .ij. quolibet. arg. viij. vbi mouet dubiũ. Utrum propter conſuetudinẽ aliqui deo obligentur a iure reddendi decimas: vbi poſt multa ſubiungit, ſic dicens. Nulla conſuetudo contraria ſoluit hoĩem ab obligatione reddendi decimas: q꞉ hec obligatio fundatur ſupra ius diuinum, ⁊ ſupra ius naturale. Unde ſemper tenentur hoĩes reddere decimas ſi eccleſia exigat: etiam contraria cõſuetudine non obſtante. Et in terris in quibus eſt cõſuetudo, ꝙ decime ſoluantur ipſa conſuetudo quaſi expoſtulat decimas. Unde peccaret qui non redderet: ſed in terris in quibus non eſt conſuetudo cõmunis ꝙ decime dentur, ⁊ eccleſia non petit: videtur eccleſia remittere dum diſſimulat. Et ideo homines in terris illis non peccant decimas nõ dando. Durum enim eſſet dicere, ꝙ omnes homines Italie, ⁊ orientalium partium damnarẽtur, qui decimas nõ ſoluunt. Et huiuſmodi arg. poſſumus ab apoſtolo accipere. Cui cum deberẽtur neceſſaria victus ab his quibus p̃dicabat: tamen non accipiebat: nec tamen peccabant, qui ei nõ dabant. Alioquin male cum eis egiſſet non accipiendo: preſertim cum ipſe dicat Actuũ .xx. c. Non em̃ ſubterfugit quo minus annunciaret vobis omne conſiliũ dei. Et ideo Ap̃ls nõ exigebat qđ ſibi debebatur: ne daretur aliquod offendiculũ euangelio: vt ipſe dicit. Unde non bene facerent rectores eccleſiaꝝ ſi in terris illis decimas exigerent, in quibus non eſt conſuetudo dari ſi probabiliter crederent ꝙ ex hoc ſcandalum naſceretur. hec Thomas.

S. Tho.

Obligatio decimarum fundat ſup ius diuinum.

Nota pulchra ⁊ neceſſaria.

Contra eos q̄ exigunt decimas.

¶ Et in rñſione ad argumentum in contrarium. Idem ſic dicit. Milites qui accipiunt decimas in aliquibus terris non habent ius accipiendi decimas. Hoc enim ius eſt ſpūale debitum miniſtris dei. Unde non cadit in laicam perſonam: ſed res ille temporales que a iure exigunt ex conceſſione eccleſie date ſunt aliquibus militibus propter aliqua ſeruitia, que fecerunt eccleſie: ſicut ꝛ eccleſia poteſt remittere ipſos fructus, qui debentur pro decima: non tamen remittit ius exigendi decimas: nec tollit debitum reddendi. Hec de decimis dicta ſufficiant.

¶ De ſeptimo precepto eccleſie dei.

Septimum preceptum eccleſie eſt de euitatione excōmunicatorum: vt patet xj.q.iij. Cum excommunicatione ꝛc. Qui cōicauerit nam participare cum excōmunicatis maiori excōicatione in diuinis ſcienter eſt mortale. Etiam participando in loquela: in menſa: in ſalutatione. Et in aliis huiuſmodi qñ fieret in contemptum eccleſie, vel poſt prohibitionem prelatoꝝ ſpecialiter ſuper hoc factam, ſm Tho. ꝛ alios doctores catholicos. Nota tamen ꝙ hoc decretum fuit modificatum: teſte dño archiepō, ſcilicet ꝙ nō tenentur fideles excōmunicatos vitare etiā in diuinis: niſi poſtꝗ fuerint publice denuntiati. Uel propter publicā manuum iniectionem in perſonā eccleſiaſticam: nec ſolum ex precepto eccleſie tenemur euitare excōmunicatos: ſed tenemur abſtinere ab omi actu, qui prohibetur ſub pena excōmunicationis, ꝛ permaxime late ſententie. nam cōtrarium faciendo eſt peccatū mortale, ſiue ſit lata a iure vniuerſali, ſiue ſynodali, ſiue ab hoie. Etiam ſi illud de ſe nō peccatum: puta ingredi monaſteriū monialium non mala intentione: ſed ad videndū locum monaſterij de ſe nullum eſt peccatum. Sed ſi lata eſt ſententia excōmunicationis cōtra ingredientes extra caſum neceſſitatis, ingrediens peccat mortaliter. Et hoc niſi excuſet eum ignorantia iuris ciuilis, ꝛ habeat iuſtam cauſam ignorantie, ꝛ niſi ſentētia iniuſte ferretur ab homine. nam ꝛ ſi liget talis ſententia: non tamen conſcientia in conſpectu eterni iudicis niſi cōtemneret: vt dicit dominus archiepiſcopus.

Preceptum de excōicatione eſt modificatū ꝛ quō.

Qñ lata eſt ſnia.

S. Tho. Duplex excōmunicatio.

¶ Circa illud preceptum de euitatione excommunicatorum ſunt notanda verba aurea ſancti Thome, in. iiij. lib. ſent. diſtin. xviij. vbi querit. Utrum liceat excōmunicato communicare in pure corporalibus? Dicit enim ꝙ duplex eſt excōmunicatio, vna eſt minor, que ſeparat tantū a participatione ſacramentorum: ſed non a cōmunione fidelium: ꝛ ideo tali excommunicato licet cōmunicare: ſed non licet ei ſacramenta conferre. Alia eſt maior excommunicatio, ꝛ hec ſeparat hominem a ſacramentis eccleſie, ꝛ a cōmunione fidelium: ꝛ ideo excōmunicato tali excōicatione cōmunicare non licet. Sed quia eccleſia excōicationem ad medelam, ꝛ nō ad interitū inducit: excipiuntur ab hac generalitate quedam in quibus cōmunicare licet: ſcꝫ in his que per

Excōicatio eſt q̄dā medela aiaꝝ.

ſinent ad ſalutē: q̄r de talibus hō cum excōicato loqui poteſt,&
quā alia verba interſerere: vt facilius ſalutis verba ex familiari
tate recipiātur. Excipiuntur etiā quedā perſone ad quas ſpecia-
liter pertinet pulſio excōica: i: ſcʒ vxor, ſeruus, filius, ruſticus &
ſeruiens: ſed hoc intelligendū eſt de filijs nō emancipatis: alias
tenerent vitare patrē. De alijs aūt intelligitur q̄ licet excōica-
to cōmunicare: ſi ante excōicationē ſe ei ſubdiderunt: non autē
ſi poſt. Quidā aūt intelligunt econuerſo: ſed q̄ ſuperiores poſ-
ſunt licite cōmunicare inferiorib⁹. Alij vero cōtradicunt. Sed
ad minus in his etiam cōmunicare dn̄t in quibus eis ſunt obli
gati. Quia ſicut inferiores obligātur ad obſequiū ſuꝑiorꝫ: ita ſu
periores ad ꝓuidentiā inferiorꝫ. Sūt etiā quidā caſus excepti
ſicut qn̄ ignoratur excōicatio, & quando aliqui ſunt peregrini in

Verſus.

terra excōicatorꝫ qui licite poſſunt ab eis emere: vel etiā accipe
re elemoſynam. Et ſimiliter ſi aliquis videat excōicatū in ne-
ceſſitate: q̄r tūc ex ꝓcepto charitatis tenet ei ꝓuidere. Et hec oia
hoc verſu continentur. Utile: lex humile: res ignorata: neceſſe. Ut
vtile referatur ad verba ſalutis. Lex ad matrimoniū. humile ad
ſubiectionē. cetera patēt. hec Tho. Ad clare intelligendū hanc

Quo cōtrahitur excōicatio minor

materiā de participatiōe cum excōicatis eſt ꝯſiderādū, q̄ excōi-
catio minor ꝯtrahitur participando cum excōicatis maiori ex-
cōicatione in caſu non cōceſſo: ſed qui participant cum excōicato
minori excōmunicatione non incurrunt aliquam excōicationē
vel peccatum. Et hoc eſt qđ ꝯmuniter dr̄ a doctorib⁹ q̄ excōica

S.tho.

tio nō tranſit in tertiā perſonā. Tota ergo difficultas ꝯſiſtit ad
cognoſcēdū qui ſunt caſus in quibus homo poteſt ꝯuerſari cū
excōmunicatis maiori excōicatione ſalua ꝯſcientia. ¶ Idcirco
nota, q̄ ſanctus Thomas in. iiij. lib. ſententiarum diſtin. xviij.
ait. vt ſupra. Excipit quinqꝫ differentias perſonarum que oēs
comprehenduntur in iſto verſu, quē ipſe ibidem allegat videli
cet. Utile: lex: hūile: res ignorata: neceſſe. Et ideo ad maiorē eui
dētiā poſt illa q̄ ipſe ibidē magiſtraliter determinat ſcire debes
primo, q̄ participantes cum excōicatis maiori excōicatione ne
cōtrahant minorē excōicationem excuſantur reſpectu vtilita-
tis. Ideo dicitur in verſu. Utile. hec autem vtilitas eſt duplex.

Duplex vtilitas excuſat ab excōicatione.

Una quidem ipſius excōicati; vt cum quis loquitur ei de his q̄
pertinent ad abſolutionem procurandam: vel etiā ad ſalutem
anime: ꝗuis alia incidenter interponat, vt verba ſalutis magis
ꝓficiant: vt dicit ibidem ſanctus Thomas. Et ideo ad predi-
cationē admittūtur excōicati. Etiā vtilitas poteſt conſiderari
ex parte eius qui participat cum excōicato: ex eo q̄ debet ei a-
liquid dare, & ſi nollet dare poteſt in iudicio cōueniri. Aliter ex-
cōicatus ex delicto ꝯmodum reportaret. Pōt etiam talis de ſa-
lute anime ſue licite loqui petendo ab eo conſiliū ſi neceſſe fue-
rit caſu quo non poſſet habere recurſum ad alium. ¶ Secūdo
excuſat lex matrimonij. Ideo ꝯſequēter dicitur in verſu. Lex

Lex mr̃i moniũ excuſat ab excõmunicatiõe.

hoc tñ intellige cũ diſtinctiõe: nã ſi excõmunicatio fuit lata in alterũ ↄiugũ, ex eoꝝ mr̃imoniũ eſt illicite cõtractũ: tũc neuter põt cũ altero participare. Si ꝟo excõmunicatio fuerit lata ꝓpt aliõ delictũ: tũc in participatiõe quo ad redditiões debiti vterqꝫ excuſat. In aliis ꝟo mulier excuſat participãdo cũ viro excõmunicato. Sꝫ vir cũ ſit caput vxoris nõ excuſat participãdo cum vxore excommunicata: qꝛ debet eã cogere vt faciat ſe abſoluere. Sed quid dicemus ſi maritus vocaret aliquem excõmunicatũ ad menſam, nunquid vxor poterit comedere cũ viro ſuo ad mẽſam illam? Sup iſto caſu credunt doctores, ꝙ nõ: poteſt tamen in eadem domo in alia menſa comedere. ¶ Tertio excuſat humilitas ſubiectionis, vel ſeruitutis. Ideo filii qui ſunt ſub poteſtate patrie, vel etiam emancipati qui ſunt commẽſales patri, ꝛ ab eo habent neceſſaria excuſantur participando cum patre excommunicato. Alii autem filii non excuſantur. Etiã monachi excuſantur participando cum ſuo abbate excõmunicato. Et ſimiliter clerici deputati ad ſeruitium pontificis ſui excõicati. Pariter excuſantur ſerui ancille, ꝛ ruſtici qui colũt terras dominorum ſuorum, ꝛ alii ſubiecti. Diſtingue tamen ſi tales ante excommunicationem dñi ſui erant obligati, ꝛ iam inceperant ſeruire, tũc excuſantur. Si autem poſt excõmunicationẽ intrauerunt ad ſeruiendum etiam diſtingue: qꝛ ſi ignorauerunt, poſtea ſciunt non tenentur diſcedere cũ damno ſuo. Si vero a pn̄cipio ſciuerunt tenentur diſcedere: niſi neceſſitas eos cõpuliſſet ꝙ fierent de familia eius. Mercennarii quoqꝫ, ꝛ nutrices filiorũ armigeri milites, ꝛ vaſſali excuſantur in his qͥbus ſunt obligati ſuis ſuperioribus. Qui vero fuerint abſoluti ab obſequio ſeruitutis, vel fidelitatis, quãdiu eoꝝ dñs eſt excõmunicatus debent ab eo abſtinere. Excuſantur etiam patres participãdo cũ filiis excommunicatis. Et ſimiliter etiã dñi, ꝛ nobiles cum ſeruis ſuis excommunicatis: non quidem ſimpliciter ſm Thomã vbi ſupra. In his tantum in quibus ſunt eis obligati: qꝛ ſicut inferiores obligantur ad obſequium ſuperioꝝ: ita ſupiores ad ꝓuidentiã inferioꝝ. Sunt alii q̃ dicunt, ꝙ tutius eſt dicere, ꝙ ñ excuſantur: qꝛ tenebantur eos corrigere. Quarto excuſat ignorantia: ideo ſubditur in verſus. Res ignorata. Sed intellige de ignorantia facti probabilis. Tunc autem dicitur quis ignorare factum: qꝛ non conſtat ei, ꝙ ille facit tale quid. Puta quod clericum verberauit: qꝛ nec ipſe vidit, nec eſt fama iſta publica quod debeat omnino credi. Nam ſi ab aduerſario talia audit, vel a leui fama non debet ſibi de hoc formare conſcientiam. Si vero fama eſt publica, vel auditur a fidedignis, ꝙ aliquis ſit publice excommunicatus, vel qꝛ notorie aliquid fecit, propter ꝙ incidit in excõmunicationem: tũc debet talem vitare tã in publico quã in occulto: donec fuerit certificatus. Sed ignorãtia iuris non excuſat, niſi illos quibus licet ius ignorare: vt ſunt pueri

Humilitas ſubiectiõis excuſat ab excõicatiõe.

Plures ꝯditiones hoĩs excuſãt.

Ignorãtia excuſat ab excõicatiõne, ꝛ quo modo.

modū doli capaces, taceo plura alia ſuper, hac materia. ¶ Qui to excuſat neceſſitas: tam excōicati ꝙ participātis. ideo in fine verſus ponitur neceſſe. Propterea peregrini, viatores, ſimiles in neceſſitate cōſtituti: licite poſſunt recipere ab excōicatis neceſſaria ad vite ſubſtētatiōez: vt dr Tho. vbi ſupra: nec ē expectāda vltima neceſſitas, verbi gra. Si excōicatus a te petit hoſpitiū, nō debes expectare donec ab oībꝰ alijs ſit expulſus. Amplius pōt quis participare cū excōicato in eodē crimie propter quod quis eſt excommunicatus: ſcʒ dando conſiliū, auxiliū, vel fauorem, ⁊ talis incurrit eandem ſniam. Et intellige conſiliū, vel auxilium ſine quo nō erat facturus. Aut poteſt q̄s cum excōicato participare i crimine mortali: ſed non in illo ꝑpter quod eſt excōicatus, ⁊ propter talem participationem peccat quidē mortaliter: ſed non incurrit maiorem excommunicationem ſed tantummodo minorem. Uel cum excommunicato poteſt quis participare in diuinis: ſcʒ recipiendo corpus xp̄i cum eo, vel ſacros ordines, ⁊ tunc incurrit excōicationem minorem, ⁊ peccat mortaliter. In alijs autem caſibus non peccat q̄s mortaliter participando cum excōicatis, niſi propter contemptum p̄cepti. Sacerdos autem qui aliquem excōicatum maiori excōicatiōe recipit ad diuina officia, ſeu eccleſiaſtica ſacra, vel ad eccleſiaſticam ſepulturam, talis, lʒ non ſit irregularis, peccat tamen mortaliter, ⁊ eſt valde propinquus irregularitati: nam eſt ei interdictꝰ ingreſſus eccleſie. Et poſtquā eſt interdictus ingerit ſe in diuinis in ſuo officio ſicut prius irregularis efficitur. Hec excerpta ſunt a diuerſis hincinde: ſignanter ſumma Bartholomei de piſis, ⁊ a ſumma dn̄i archiep̄i de Florentia, ⁊ a ſctō Tho. ¶ Demum pōt q̄s participare cum excōicatis nō quidē in crimie: ſed in alijs actibus hūane ꝯuerſionis in caſu nō ꝯceſſo, de quibus ſctūs Tho. in. iiij. lib. ſentent. diſtin. xviij. vbi mouet dubium. Utrū diffinitio excōicatiōis a quibuſdam poſita ſit cōueniens? adducit duos verſus ſic. Si pro delictis anathema quis efficiatur. Os, orare, vel conuiuio menſa negatur. Qui ergo participat in loquendo, comedendo, ⁊ in ſimilibus cū eo q̄ eſt excōicatꝰ excōicatiōe maiori incurrit minorē excōicationem: ſed declaremus hos verſus. Primo cum dicitur in verſu: os intellige, ꝙ nullus debet participare cum eo qui eſt excōicatus excommunicatione maiori in oſculo pacis ſiue in locutiōe: ideo familiaritas, pudor, timor, ſcandali non excuſat participantem cum excōicatis in locutione. Nec etiam licet excōicato mittere literas, vel recipere, vel nuncios niſi in caſu quo liceret ei loqui. Si dicatur cur eccleſia tanta ſeueritate vtitur: vt interdicat fideles loqui cum excommunicatis. Quia cum lingua ſit facilis, ⁊ mobilis cum difficultate retineri poteſt. Dic ꝙ ſancta mater eccleſia eſt tota clemens, ⁊ miſericors iō imitatur clemētiſſimū deū, qui teſte ſctō Thoma in quarto libro ſententiarum, diſtinctiōe

Neceſſitas excuſat ab excōicatiōne.

Qui participat in eodem crimine.

S. Tho.

Verſus de clarāt. Nō debemus participare ī oſculo pacis.

Nota.

S. Thom.

xviij. vbi querit. Utrū eccleſia debeat aliquē excōicare? Plerūq̄ flagellat peccatores vt eos ad vitā ſalutis reducat. Aliqñ vero ſubtrahit bñficia ſua: vt peccator hūiliatus infirmitatē ſuā recognoſcat. Sic pariter eccl'ia ſeparat excōicatos ab actib⁹ corpalib⁹ legitimis, ⁊ alia bñficia ſpūalia ab eis ſubtrahit: vt p̄ hūiliatē ſeipſos recognoſcāt, ⁊ ad deū redeāt. ¶ Scdo dr̄ in v̄ſu orare. Intelligit, q̄ non debemus cum excōicatis orare, nec dicere officium, nec audire miſſam cum eis. Et ſi excōicatus intrauerit eccleſiam ad orandum, alij tenentur exire, vel procurare vt exeat ſi eſt publicatus. Sunt q̄ dicunt, q̄ ſi excōicatus intrauerit eccleſiam non cauſa orandi: ſed propter aliud agēdū, poteſt fidelis continuare orationem ſuā. ¶ Sed queritur, an p̄ excōicatis ſit orādū? Si dicis excōicati ſunt ſeparati ab eccl'ia: ergo nō eſt p̄ eis orandum. Contra, eccleſia orat p̄ hereticis, ⁊ paganis qui ſunt extra eccleſiam: ergo etiam debet orare p̄ excōicatis. quāuis ſint extra eccleſiā. Reſpondet ſanctus Tho. in libro ſententiarum diſtin. xviij. vbi queritur. Utrum incompetens ſit diffinitio excommunicationis. In reſponſione ad primum argumentum, dicens ita. Pro infidelibus oratur: ſed pri ſed ipſi fructum orationis non percipiunt, niſi ad fidem conuertantur. Similiter ⁊ pro excommunicatis orari poteſt, quamuis non inter orationes que pro membris eccleſie fiunt, ⁊ tamen fructum orationis non participant q̄diu in excommunicatione manēt. Sed oratur vt detur eis ſpiritus penitentie: vt ab excommunicatione ſoluantur. hec Tho. ¶ Tertio dicitur in verſu. Uale per quod datur intelligi, q̄ non debes ſalutare excommunicatum. ideo qui ſalutat aut reſalutat excōicatum, incurrit minorem excōicatiōez. Sunt qui dicunt, q̄ ſi aliquis aſſurgat, vl' reuerētiā exhibeat alicui excommunicato: aut inclinet ſe ſaluāti: aut moueat labia, dummodo nihil dicat, q̄ non incurrit excommunicationem. Ratio huius eſt: q: pene moliende ſunt potius quā minus exaſperande: vt dicitur de peniten. diſtinctiōe i. §. pene. ¶ Quarto ſequitur ī verſu Communio. Intellige, q̄ excommunicatus non debet ꝯmunicare, cum alijs in ſacramentis. Uel non debet communicare in alijs actibus humane conuerſationis, ⁊ precipue in actibus legitimis: vnde nō debet q̄s facere aliquem cōtractum cum excōicatis, tenet tamen ꝯtract⁹ factus cum ſimilibus: deducto omni alio impedimento. Nota q̄ hic excommunicatio dicitur quedam excluſio a communione ideo excommunicare: id eſt extra cōmunionem facere, vel cōmunione priuare. Eſt aūt triplex cōmunio fideliū. Prima dr̄ cōmunio omniū corporalis quantū ad exteriorem ꝯuerſationem: ſcd'm actus legitimos q̄ attenduntur in oſculo, in orōne: in ſalutatiōe, ⁊ hmōi. Scdo dr̄ communio corporalis, ſpiritualis, ⁊ hec eſt q̄tiū ad ſuſceptionem ſacramentoꝝ, ⁊ p̄cipue q̄ꝫrum ad corporis x̄pi cōmunionem. Tertio dicitur ꝯmunio pure ſpūalis

Nō debem⁹ orare cū excōicatis.

S. Tho.

Nō debem⁹ ſalutare excōicatū.

que eſt per delectationem interioris charitatis, que conſiſtit in participatione bonoꝝ ſpūalium: iuxta illud participem me fac deus oim timentiū ꝛc. Sic pariter ſcdm hanc triplicē cōmunionē eſt triplex excōicatio. Una quidē eſt que dicitur excōicatio maior, que excludit hoiem a pdicta triplici cōione. Alia vero dicitur excōicatio minor, que cōtrahitur participando cum excōicatis maiori excōicatione in caſu non cōceſſo. Hec excludit hominem a participatione, ꝛ a cōione ſacramētoꝝ. Tertia dicitur excōicatio, que infligitur a deo pro omi peccato mortali. Et talis excōicatio excludit charitatē, per quam participantur bona ſpūalia oim fidelium in eccleſia dei. ¶ Quinto dicitur in verſu menſa negatur, per qd datur intelligi, ꝙ phibetur participatio cum excōicatis in cibo ꝛ potu. Sed ſi hoſpitatus ſum in aliqua domo, ꝛ ſuperueniat excōicatus, et ingerat ſe ad menſam: tunc ſi talis eſt publice excōicatus teneor ſurgere nō obſtante cuiuſcunq; ſcandalo. Si vero eſt occulte excōicatus, ꝛ nō poſſum ſine nota ſurgere, non teneor ſurgere. Etiā dato ꝙ talis publice ſit excōicatus nō teneor exire de domo: ſed poſſum ibi hoſpitari. Sunt qui dicunt, ꝙ poteſt quis in eadē camera cum excōicato comedere: ſed nō in eadē menſa. Ad maiorē tamen oim ſupradictorum intelligentiā. Sunt diligenter notanda verba aurea ſcti Thome in. iiij. lib. ſent. diſt. xviij. vbi mouet dubiū. Utrum participare cum excōicato in caſibus non cōceſſis ſemper ſit peccatum mortale: vbi ſic ait. Quidā dicunt, ꝙ qñcunq; aliquis participat cum excōicato, vel verbo, vel quocunq; dictoꝝ modoꝝ, ſcdm quos ei cōmunicare non licet peccat mortaliter: niſi in caſibus exceptis a iure: ſed quia hoc videtur valde graue, ꝙ homo pro vno verbo leui, quo excōicatum alloquitur mortaliter peccet, ꝛ multis excōicantes laqueum damnationis iniiceret quod in eis torqueretur: ideo aliis probabilius videtur ꝙ nō ſemper peccat mortaliter: ſed ſolum qñ in crimine ſibi participat vel in diuinis, vel in cōtemptum eccleſie. hec Thomas. Ex dictis patet ꝙ excōicatio minor aliqñ eſt peccatum mortale, aliqñ veniale. Uolo dicere ſtat ꝙ homo incurrat excōicationem minorē: ꝛ tamen nō peccat mortaliter: puta qñ homo participat cum excōicato de excōicatione maiori loquendo, ſalutando, orando, communicando, ꝛ comedendo, non eñ ſemper ſic participando peccat mortaliter, dato ꝙ excōicationem incurrat: niſi fiat in contemptum eccleſie: vt dicit Thomas, vbi ſupra: dicitur autem ille participare ex cōtemptu, qui ad libitum ſine reſpectu, aut ſine neceſſitate cōuerſatur cum excōicato loquendo, comedendo, ꝛ huiuſmodi. Liquet etiā ex dictis, ꝙ excōicatio eſt grauiſſima omnium penarum: vt dicit Thomas in. iiij. lib. ſent. diſt. eadem: vbi queritur. Utrum pro aliquo temporali damno debeat quis excommunicari? Cum autem pene ſint medicine: vt dicit Philoſophus in. ij. lib. Ethicoꝝ. Ideo eccleſia vtitur excommunica-

Sicut ē triplex cōmūio ita triplex ē excōicatio.

Nō debemus participare in cibo ꝛ potu cū excōicatis.

S. Thom.

Not. oīa q̄ ſequuntur.

Eccleſia vtit excōicatiōe pro medicina.

tione pro medicamine aiaꝝ. Et ſicut prudens medicus curãdo
morbidas egritudines vtitur aliquãdo medicamentis lenibus
et ſuauibus: aliqñ medicaminibus afflictiuis ac mordacibus.
Not. ola. Sic facit eccleſia in ſpũalibus: nam aliqñ curat infirmitates ani
marum per lenia ⁊ ſuauia: ſcʒ per exhortationes et monitiones
blandas, ⁊ ſuaſibiles, ⁊ per miniſtrationẽ ſacramentoꝝ. Aliqñ
autem curat egritudines animaꝝ per medelas mordaces ⁊ affli
ctiuas: puta per increpationes ac ſubtractiones ſacramẽtorum,
priuando, ⁊ ſeparando a cõmunione fidelium, quantũ ad rebel
les ⁊ incorrigibiles, ⁊ quantum ad hoc vtitur excõmunicatione,
que eſt grauiſſima penaꝝ. Hinc Hiero. in epiſtola ad amicum
egrotum conſolatoria, que incipit. Quanq̃ certiſſime nouerim:
dicit ſic. Artis eſt medicine aliquoties ignibus ac ferro curare:
quid mirũ ſi dñs noſtraꝝ medicus animaꝝ turbinibus excu
Hieron. tiat? morbis examinet: calamitatibus purget? Fortitudinis eſt
nr̃e quaſi per ignes ⁊ flãmas vaſoꝝ more purgari. Hec Hiero.
Hec de ſeptem preceptis eccleſie, que extẽduntur ad oẽs fideles
dicta ſufficiant. Nam ſunt plura alia precepta eccleſie ad diuer
ſos ſtatus perſonarum, que cauſa breuitatis omittuntur.

¶ Qualiter rememoratio beneficioꝝ omnipotentis dei eſt ſalubris medicina languentis ac ſitientis anime. Et agitur de ſeptem ſacramentis eccleſie dei in generali.

Leo pa. Nõ debʒ eſſe gratus deo, ĩ quo eſt plenitudo bonitatis.

Emum quia nihil eſt, qđ ſic indignationem prouo
cet altiſſimi dei, q̃ beneficia tacere diuina. Ideo te
ſte Leo papa magnuʒ periculum eſt hoĩes eſſe in
gratos deo, et per obliuionem beneficioꝝ eius: nec
de corruptione compungi: nec de remiſſione letari.
Oportet ergo gratioſum eſſe hoĩem deuotum, qui precepta gra
tie, ⁊ munera eius manere ſibi deſiderat, ac multiplicari. Felix
itaq; qui dona gratiarum reflectit in eum, in quo eſt plenitudo
bonitatis ⁊ gratie. Cui ſi pro acceptis beneficijs gratos nos ex
hibemus locũ in nobis facimus: vt maiora adhuc percipere me
reamur. Diſcute ergo diligẽtius o anima, quot ⁊ quanta bene
ficia tibi contulit oĩpotens ac verus deus. Que obſecro corda
que lingue, que voces ad agendas ei gratias cõtendere poterũt.
Chryſo. Propterea Chryſoſtomus in lib. de cõpunctione cordis ait. Si
miles moliamur: ⁊ oĩes virtutes animi expleamus nihil digni
gerimus ad ea que nos ipſi percipimus a deo. Clama ergo cum
Dauid ⁊ dic. Quid retribuã dño pro oĩbus, que retribuit mihi.
Auguſt. ¶ Iterum cogita ac tecũ mente reuolue aurea verba Auguſti
Verba ni, que te excitant ad agẽdas gratias creatori tuo in libro de ſpi
deuotiſſi ritu ⁊ anima. cap. xix. Ubi pulchre cõmemorat beneficia ſibi a
ma. dño conceſſa, dicens. Miſer ego quantũ deberem diligere deum
meum qui me fecit: cum nõ eram me redemit: cum perierã non
dum erã, ⁊ ex nihilo me fecit: non lapidẽ: non arborẽ: non auem:
non aliud ex animalibus: ſed hoĩem voluit me eſſe. Dedit mihi

ſiaere:ſentire,diſcernere.De multis periculis liberauit me. Qñ
errabam reduxit me. Qñ ignorabam docuit me. Qñ peccabam
corripuit me. Qñ contriſtabar cõſolatus eſt me. Qñ deſperabã
confortabat me. Qñ cecidi erexit me. Qñ ſteti tenuit me. Qñ iui
duxit me. Qñ veni ſuſcepit me. hec ⁊ multa alia fecit mihi deus:
de quib⁹ dulce erit mihi ſemper loqui, ſemper cogitare, ſemper
gratias agere pro oibus beneficijs ſuis. Cũ eñ cunctus ſit pre
ſidens ⁊ cunctorũ curã gerat, ⁊ ſingulis quaſi oibus prouidẽs.
Ita totũ ad cuſtodiã me occupatũ video: vt ſi ergo ſuper cuſto-
diam meã ſtabo: quaſi oim oblitus ſit, ⁊ mihi ſoli intendere ve-
lit. Semper ſe preſentẽ exhibet: ſemper ſe paratum offert: ſi me
paratũ inuenit. Quocunq̧ me vertero: non me deſerit niſi ego
prius deſeram. Neq̧ pro omnibus quod rependam habeo, niſi
tantũ vt diligam. Non enim melius ac decentius q̧ per dilectio
nem rependi poteſt: quod per dilectionẽ datũ eſt. hec Aug. Etiã
Joã. Chriſo. ad deuote meditandũ ordinẽ mirabilẽ diuine pro-
uidẽtie, nos excitat in ſermone ſeptuageſime. Qui incipit digni-
tas humane originis, vbi ſic ait. Tibi celũ in die lucis ſplẽdore
veſtit, ⁊ ſolis fulgoribus decorat. In nocte clariſſimo lune ſpecu
lo ⁊ aſtrorũ fulgore vario polus ipſe luſtrat: vt diei noctiſq̧ vi-
ciſſitudine, ⁊ numeroſitas tẽpoꝝ dignoſcat ⁊ poſt diurnũ labo-
rem requies miſeris mortalibus prebeat. Tẽpora alternis vici-
bus imutãtur. Frõdeſcũt ſylue, amenãtur cãpi, prata vireſcũt,
aialia cũcta diuerſis vſib⁹ ꝑcreata edũt fetus: parẽt iperio: ob-
ſequia ſeruãt: Scatẽt fontes Amnes fluunt. Inſtitutis terminis
maria coercentur. Gaudet poſt hyemẽ vna tẽperies: eſtatis fla-
grãtia decoquit meſſes. Autũnas temulẽta ſuas exhibet verna
tes heyme madidantur imbribus terre. Suis inſtitutis cũcta
deſeruiunt: ſolus homo deo non ſeruit. Quid ſit ibi vniuerſa na
tura conſtanter ediceret. Ego tibi a dño rerũ parẽte iperata ſuꝫ:
ego circa te iuſſa iplere inſtituta ſeruare naſcẽtia cũcta tribuere
genitoris imperio iuſſa ſum. Deniq̧ pareo: obtempero, ⁊ te mu
tante nõ mutor. Pareo inq̧ rebelli: obtẽpero ꝑcaci: deſeruio cõ-
tẽptori: Ceteꝝ ſi mihi inſtituta mutare iuſſa peruertere neceſſa
ria denegare rex dñs ꝑcepiſſet: creatura cuncta viduata retine-
ret, nec q̃ cõtẽneret vlterius eſſet: q2 cõtẽptor hõ digne interiret.
hec Chryſo: Pr̃ q̧ doctoꝝ hie. ad cogitãdũ immenſa bñficia a
dño ſuſcepta nos ꝓuocat in ep̃la de hoie ꝑfecto. Que q̃dẽ ep̃la
incipit. Ecce iteꝝ ad te ſcribo. Ita inquiẽs. Recordemur ꝙ mũ
dus ex nihilo a deo factus eſt, ⁊ ꝙ cũcta aialia ꝑ deũ vbo opifi
ce vocata ſunt. Et infra ita ſubiũgit. Ille cõditor vniuerſitatis
manu ſua nos de limo tre facere dignatus eſt: q̃ cogitatio vita
eſt aie. Qm̃ hec eſt p̃ma. ratio viuẽdi. vt cui ſe debeat anima nõ
ignoret, an aliã preter hanc decepta veneretur: ne vite ſue myſte
ria velut vite auctores adoret. Nec intm̃ elementa meretur vt
nõ iudicet digna que facta credãtur: cũ ille magis ſit adorãdus

Chryſo. Vere mirabilis ē ordo diuine prouidentie. Aurea verba.

Hieronymus.

qui tam miranda producit. O ꝙ anguſta eſt hec, ⁊ diua cogitatio, ⁊ ꝙ vite plena eſt. O ꝙtum ipſum hoiem ad omne ſtudium probitatis accendit. O ꝙtum ille maieſtatem ſui cōmendat auctoris. Cum aliud ille nihil in creatura oī ſe p̄ter manu dei formatum eſſe cōſiderat. Non terra nō maria non celū non deniq; ſydera tam munda: tam pura: tam lucida hoiem ſolum cuiuſdā limi ⁊ grauioris, ⁊ ſordidioris elemēti illa formatum eſt dextra. Cuius dextere palmus celū menſurat, ⁊ in menſura. Cuius pugillus terre ſpatia tam infinita iacētis includit: tanti fuit olim illum fuiſſe. hec Hiero. Deuotus etiam Ber. ad agendas gr̄as dn̄o bonorum oim lagitori nos hortatur in aurea explanatione illius Pſal. Qui habitat in adiutorio altiſſimi. ſermone tertio, ſic dicens agamus gr̄as factori noſtro. Benefactori nr̄o: remuneratori noſtro: imo potius ſpei nr̄e. Ipſe enī retributor: ipſe retributio nr̄a. Nec aliud iam ꝙ iam expectamus ab ipſo. Primū qd̄ nobis preſtitit noſipſi ſumus. Si quidē ipſe fecit nos, ⁊ non ipſi nos. Parum ne tibi videtur: quia te fecit. Cogita qualem te fecit. Nempe etiam ſm corpus egregiā creaturam: ſed ſm aiam magis: vtpote ad imaginē creatoris inſignem: rationis participem: beatitudinis eterne capacē. Porro ambo ſimul pre ceteris creaturis maxime admirandā coherentem ſibi incōprehenſibili artificio inueſtigabili ſapientia conditoris. Itaq; tam magnū hoc donū eſt, ꝙ magna res homo. Sed ꝙ gratuitū putas. Plenum eſt: q; nihil ante p̄meruit, qui penitus nihil fuit. hec Ber.

Deuot⁹ Doctor Ber. hortatur ad cogitādū ſubtilear tificium vnionis anie ad corpus.

¶ Septem ſacramēta ſunt maxima beneficia dei oīpotentis.

SUnt pariter charo corde inter maxima beneficia omnipotentis dei, ſacramenta eccleſie connumeranda, ac deuote cogitanda. Nam celeſtis medicus dn̄s Jeſus humanum genus ſanare cupiens venit in hunc mundū per aſſumptionem humane carnis: iuxta illud Eſaie. lxj. c. Ad annuntiandum manſuetis miſit me: vt mederer contritis corde, ⁊ predicarem captiuis indulgentiam, ⁊ clauſis apertionē. Tante quippe humilitatis ac māſuetudinis fuit dn̄s Jeſus noſtrarum medicus animarum: vt etiā ſe medicum notare nō dedignetur. Matth. v. c. dicens. Non eſt opus valentibus medicus: ſed male habentibus. Super quo verbo Rabanus dicit ſic. Seipſum medicū dicit, qui miro medicandi genere p̄pter iniquitates nr̄as vulneratus eſt: vt vulnus peccatorum nr̄orum ſanaret. Propterea Aug ait. Magnus de celo ad nos venit medicus: q; magnus per totum mundum iacebat egrotus. Hic ergo celeſtis medicus ad curandas morbidas egritudines humani generis ſpirituales obtulit medelas, atq; ſolum modo ſanauit egrotum: ſicut opportune cōpetebat egroto ex parte egritudinis, ⁊ occaſioni egrotantis atq; ipſius egritudinis curationi. Egrotus eſt iſte homo: morbus autem eſt culpa originalis. Sed origo illius culpe, licet prin-

Eſaias.

Matth.

Raban⁹

Auguſt.

Celeſtis medicus celeſtes medelas obtulit.

dpal'ter fuerit ex conſenſu rationis: occaſionem tamen ſumpſit a ſenſibus carnis. Ad hoc ergo q̄ medicina correſpōderet morbo oportuit q̄ nō tantum eſſet ſpūalis: ſed q̄ aliud haberet de ſenſibilibus ſignis. vt ſicut ſenſibilia fuerunt occaſio anime labendi/ita eſſent ei occaſio reſurgendi. Et propter hoc medicina noſtri vulneris cōſiſtit in eccleſiaſticis ſacris. ¶ Sunt igitur ſacramenta noue legis medicine quas inſtituit celeſtis medic⁹ quib⁹ ſanant̄ egritudines animaꝝ. Hic Iſidorus in .vj. lib. Ethymo. cap̄. xix. dicit ſic, Ob id ſacramenta dicuntur quia ſub tegumento corporaliū rerum virt⁹ diuina ſecretius ſalutem eorūdem ſacramentorum operat̄. Unde ⁊ a ſecretis virtutibus vel ſacris: ſacramenta dicuntur. Que ideo fructuoſe penes eccleſiam fiunt: q2 ſanctus in ea manēs ſpūs eorūdem latenter ſacramentoꝝ opatur effectū. Hec Iſidorus: Sicut ergo hūana corpora ſolēt repleri malis humoribus q̄ quidem ſi non purgarent̄ homines deducerent̄ in mortem. Ita expedit habere medelas purgatiuas: vt ſal⁹ aiarum conſeruet̄. Septem igitur ſacramēta quaſi medicine celeſtes virtutem habent efficaciſſimā ad euacuandū hūores ſuperfluos a ſtomacho languentis anime. Que quidem in numero ſeptenario inſtituta ſunt propter perfectionem numeri ſeptenarij: q̄ vt Hieronym⁹, Ambroſius, Gregorius, Beda. ⁊ Chriſoſt. teſtāt̄ vniuerſitas temporalitatis deſignat̄ eo q̄ ſeptē dieb⁹ omne tp̄s p̄ſentis vite comprehendit̄. Et ex hoc dat̄ itelligi quanta ſit virt⁹ ſacramentorū. Quia etiā per ſeptiformē ſpm̄ fit remiſſio omniū pctōꝝ. Ideo ſeptenari⁹ numer⁹ teſte Gregorio apud ſapientes huius ſeculi quadam ſua habetur rōne perfect⁹. ¶ Conuenienter igit̄ celeſtis medic⁹ dn̄s Ieſus ſeptem inſtituit ſacramenta: quia ſeptē ſunt vulnera quibus infirmat̄ humanum genus. Primū vulnus eſt originale pctm̄ quaſi fundamētū aliorum criminū: contra quod ordinat̄ baptiſmus. Secūdū eſt peccatū veniale: cōtra quod appropriate inſtitutum eſt oleū extreme vnctionis. Tertiū eſt mortale peccatū contrā quod eſt penitentia. Quartū eſt infirmitas ſiue difficultas ad bonū: contra qđ eſt confirmatio. Quintum eſt ignorantia veroꝝ contra qđ eſt ordo: quia ordinatus debet eſſe doct⁹ vt alios poſſit inſtruere. Sextū eſt concupiſcētia effrenis: contra quod eſt matrimoniū. Septimū eſt affectio ad terrena ⁊ caduca cū corpore inordinato: contra quod eſt euchariſtia: vbi viſibiliter deū videndo ad inuiſibilia rapi ⁊ accendi excitamur. Uel iō ſeptem inſtituta ſunt ſacramenta, q2 diſponunt nos ad ſeptē ꝟtutes habendas. Nā baptiſmus eſt ſacramētū fidei: confirmatio ſpei: euchariſtia charitatis: pnīa iuſticie: extrema vnctio pſeuerātie: q̄ eſt fortitudinis complementum: ordo prudentie: matrimoniū tēperātie. ¶ Aut ſeptē ſunt ſacramenta: q2 ſeptē ſunt diuerſitates hoīm in eccleſia dei. Prima eſt intrātium quibus ordinat̄ baptiſmus. Secūda eſt pugnantium

Sacr̄a noue legis ſunt medicine ſanatiue.

Iſidor⁹.

Septē ſacr̄a ſūt contra ſeptem vulnera.

Septẽ ſacramẽta varia ſignant. quibus cõuenit confirmatio. Tertia eſt vires reſumentiũ quibꝰ ordinatur eucharistia. Quarta reſurgẽtiũ, iſtis inſtituta eſt penitentia. Quinta exeuntium quibus daẽ extrema vnctio. Sexta miniſtrantiũ quibus datur ordo. Septima nouos milites introducentiũ: pro iſtis inſtitutũ eſt matrimoniũ. Jrex, qꝛ ſtatus iudayce legis ꝗ fuit quaſi totus figuralis legis gratie, iuxta illud Pauli .j. ad Cor. x. hec aũt oĩa in figura cõtingebãt: iõ multa figuralia alienare poſſumus ad ſignificandũ eminẽtiã dignitatis ſacroꝝ eccľie dei. hinc Grego. in. xxxv. lib. moraliũ. c. vij. ait. Se-

Gregor. ptenario numero ſctẽ eccľie vniuerſitas deſignaẽ. Vñ Joãnes in apocalypſi ſeptẽ eccleſijs ſcribit: ſed ꝑ eas, quid aliud ꝗ̃ vniuerſalem eccleſiã intelligi voluit. Quem nimirũ vniuerſalis eccleſia, vt plena ſeptiformis gratie ſpiritu ſignaretur. Heliſeus ſuper puerũ mortuũ ſepties aſpiraſſe deſcribitur. Super extinctũ populũ quippe dñs veniẽs quaſi ſepties aſpirat: ꝗ ei dona ſpũs ſeptiformis gratie miſericorditer tribuit. hec Gregorius. ¶ Septẽ igiẽ ſacramenta ꝓfigurata ſunt. Primo ꝑ ſeptẽ lucernas ardentes quas poſuit Aaron ex precepto dei ſup candelabrũ tabernaculi: vt patet. Numeri. viij ca. Spũaliter Aaron figurat dominũ Jeſum chriſtũ qui in tabernaculo eccleſie ſue ſeptẽ poſuit lucernas ardentes. i. ſeptẽ ſacramẽta, quorum virtute ⁊ merito anime fidelium illuſtrãtur. ¶ Secundo ſeptẽ ſacramẽta figurãtur per ſeptem buccinas de quibus dr. Joſue. v. ca. ꝙ tulerũt ſeptẽ ſacerdotes ex precepto Joſue ſeptẽ buccinas, quarum vſus erat in iubileo, ⁊ precedebant archã dñi. Iterũ dr ibidem ꝙ die ſeptimo diluculo conſurgentes filij iſrael: circuierint vrbẽ ſ. hierico ſepties. Cumq; ſeptimo circuitu clangerent buccinis ſacerdotes omni populo vociferãte muri ciuitatis illico corruerunt. Jſte ſeptẽ tube clangentes efficaciã ſeptem ſacramẽtorum denotant, quorum miniſtri ſeptenario numero deſignati ſunt: que omnia figuralia ſunt tãti myſterij dignitate. Tertio ſacramenta eccleſie figurata ſunt ſeptem lotionibus Naaman.

Naamã. De quibus. iiij. Regum. iiij. c. ꝙ Naaman princeps militie regis ſyrie ſi debuit mundari a lepra, oportuit vt ſepties lauaret ſeipſum in iordane iuxta preceptũ helyſei. Vñ helyſeus dixit ei. Vade ⁊ lauare ſepties in iordane: ⁊ recipiet ſanitatem caro tua atq; mundaberis. Jſte Naaman peccatorẽ, lepra peccatũ mortale. Heliſeus ſacerdotẽ quaſi miniſtrum deſignat: ſeptẽ vero lotiones ſeptẽ ſacramenta, denotãt quibus criminalia pctã tolluntur. ¶ Quarto ſepties deſcribitur helyſeus propheta aſpiraſſe ſuper puerũ mortuũ, vt ſuſcitaret illum. iiij. Reg. iiij. c. Sic dñs Jeſus ſepties aſpirauit qñ ſeptẽ ſacramẽta inſtituit. ¶ Quinto ſeptẽ ſacramenta figurãtur per ſeptem columnas de quibus dicitur. Prouerbiorum. ix. c. Sapiẽtia edificauit ſibi domum, ⁊ excidit columnas ſeptem. hec ſapientia eſt dominus Jeſus qui edificauit ſibi domum eccleſie ſue, in qua erexit columnas ſeptẽ

ſeptem ſacramenta inſtituit quibus tota eccleſia fulcitur, ⁊ roboratur. Sexto ſeptem ſacramenta figurantur per ſeptem ſtellas, ⁊ per ſeptem candelabra aurea Apocalip. ij c. ¶ Septimo eccleſie ſacramenta denotantur per ſeptem lampades ardentes de quibus Apocalip. c. iiij. Septem lampades ardentes, erant ante thronum dei. Taceo plura figuralia ſacramentorum eccl'ie dei. Quia cum numerus ſeptenarius ſit multipliciter ꝯſecrat⁹ i ſcripturis ſanctis: ideo eius dignitas multis variiſq; modis per omne corpus divinarum ſcripturarum relucet. Hec omnia de tertio gradu peccatorum narrare volui: vt peccatrici ac languẽti anime daretur occaſio diligentius examinandi ac diſcutiendi peccata operis. ¶ Qualiter diſcuſſio peccatorum que eſt origo, ⁊ fundamentũ contritionis debet fieri integralietr q̃ ad oẽs circũſtãtias, ⁊ p̃cipue q̃ ad circuſtãtias aggrauãtes, ⁊ q̃ trahũt ad aliud gen⁹. Mlta quoq; notabilia valde pulchra, ⁊ neceſſaria de huiuſmodi circunſtantiis peccatorum tanguntur.

Septem ſacra plura ſeptenaria ſignant.

TErtio in hac diſcuſſione, vel examinatione peccatorũ a qua originatur contritio obſeruandum eſt: vt fiat integraliter quo ad omnes peccatorum circunſtantias: Et ideo ſapientes, ⁊ docti viri qui tam ſua quã peccata aliorum iudicant tam in conſiliis quam in confeſſionibus tenentur omnino ſcire huiuſmodi circunſtantias, ⁊ ſimiliter cuncti peccatores qui ad veram penitentiam peruenire deſiderant pro viribus debent diſcutere an peccata ſua in talibus circunſtantiis ſint obuoluta. Idcirco ad maiorem noticiam ſcire oportet, quod circunſtantia dicitur a circunſto circunſtas. Circunſtare ergo nihil aliud eſt quam circa aliud ſtare. Illud autem quod circunſtat non eſt de eſſentia eius quod ſtat. Ideo que circunſtant nos non ſunt intra nos: ſed extra nos. Aliquo tamen modo actione ſua dicuntur attingere nos. Ut patet per exemplum de loco qui circunſtat locatum Unde Sanctus Thomas in. ij. ij. q. articulo primo dicit ſic. Nomen circunſtantie ab his que in loco ſunt deriuatur ad actus humanos. Dicitur autem in localibus aliud circunſtare, quod quidem eſt extrinſecum a re: tamen attingit ipſam, vel appropinquat in ſecundum locum: Et ideo quecunque conditiones ſunt extra ſubſtantiam actus humani, et tamen attingunt aliquo modo actum humanum: circunſtantie dicuntur. Quod autem eſt extra ſubſtantiam rei ad rem ipſam pertinens accidens eius dicitur. Unde circunſtantie actuum humanorum accidentia eorum dicẽda ſunt. hec Thomas. Idem dt in. j. ij. q. xviij. ar iij. ¶ Sunt igitur ex toto corde rememorande ac examinande ille circunſtantie que trahunt peccatum ad aliud genus: qꝛ plerunq; contingit in vno pctõ eſſe multas deformitates q̃s pctõꝛ tenet̃ recognoſcere. Hic Eſaias. lxviij. c. hortatur peccatricem animam dicẽs. Diſſolue colligationes impietatis.

Sapiẽtes viri, et ꝯfeſſores tenẽt ſcire circũſtantias peccatorum.

Unñ dr circũſtãtia.

S. Tho

Eſaias

ſolue faſciculos deprimētes: intellige hic per colligationes impietatis pecata mortalia: ſed per faſciculos deprimētes intelligende ſunt circūſtātie aggrauantes pctm̄. Jō ſubiūgit Eſayas dicēs ⁊ oē onus diſrūpe: quaſi dicat Si pctā fuerit ac diſcuſſa ⁊ examinata profecto onus pctōrum dirumptur. Et ideo eſt diligenter ꝯſiderandū, ꝙ omnes circūſtātie actuū humanorum tribus modis ſe habent ad actū pcti.

Quedā cirūſtātie nec variant: nec aggrauant pctm̄.

¶ Primo ſunt alique circunſtātie q̄ nec ſpeciē pcti variāt nec pctm̄ aggrauāt vt puta accipere rem alienā manu dextera vel ſiniſtra, aut de mane, aut de ſero. Vel percutere hominē indutū veſte rubea vel alba. Nā tales circūſtātie dicūtur ſe habere indifferēter ad pctm̄, qꝛ nullā deformitatē aut inordinatiōez importāt ad rōez. Jdeo neqꝫ excuſāt pctm̄ neqꝫ aggrauāt neqꝫ mutāt ſpeciē vt dt ſctūs Tho. in. iiij. l. ſententiaꝝ di. xvj. vbi querit. Utrū circunſtantia poſſit trahere pctm̄ in aliam ſpeciem.

S. Tho.

Quedā circūſtātie nō variāt ſpē pcti ſed aggrauāt peccatū.

¶ Scdo ſunt alique circunſtātie q̄ non variant ſpeciem peccati: ſed aggrauāt pctm̄. Un̄ ſanctus Tho. in. j. ij. q. xviij. ar. xj. vbi mouet dubium. Utrū oīs circunſtantia det ſpeciem actui. Dicit ꝙ circunſtantia dat ſpeciem boni vel mali actui morali inquantū reſpicit ſpecialem ordinem rōnis. Contingit autem quandoqꝫ ꝙ circūſtantia reſpicit ordinē rationis in bono vel in malo: niſi preſuppoſita alia circunſtantia a qua actus moralis habet ſpeciem boni, vel mali. Exemplū.

No. oīa.

Accipere alienum conſtituit ſpeciē furti: ſed ſi addatur alia circunſtātia: puta vt multum vel parum quis accipiat, hec circūſtantia non reſpicit ordinem rōnis in bono vel malo, vel importat aliquā deformitatē vel repugnantiā ad rōnē niſi preſuppoſita prima circūſtātia: qꝛ ſcꝫ alienū accepit qd repugnat actioni. Jdeo tollere alienū in magna vel parua quātitate non diuerſificat ſpeciem peccati: nec eſt alterius ſpeciei a primo ſed pctm̄ aggrauat. Et ideo ille qui furatur multum non facit duo peccata: ſed vnum tantum: puta quia furtum eſt grauius.

Quedā circūſtātie variāt ⁊ aggrauant.

¶ Tertio ſunt alique circunſtantie que ſpeciem peccati variant ⁊ aggrauant ſiue actus humanus cui circunſtantia aduenit ſit bonus ex genere: ſicut cum aliquis dat eleemoſynam propter laudem humanam. Siue actus ſit malus ex genere: ſicut cum aliquis furatur rem ſacram: ſiue actus ſi indifferens ſicut cum aliquis leuat feſtucam de terra in contēptum alicuius.

Dat exēplū de illo q̄ furatur.

Ratio huius aſſignatur a ſancto Thom̄. in. j. ij. queſtio. xviij. arti. x. vbi dicit, ꝙ quandocunqꝫ aliqua circunſtantia reſpicit ſpecialem ordinem rationis vel pro: vel contra, oportet ꝙ talis circunſtantia det ſpeciem actui vel bono vel malo: vt in hoc exemplo patet Nā tollere alienum habet ſpeciē pcti ex ratione alieni: ⁊ ex hoc cōſtituitur in ſpecie furti: ſed ſi cōſideretur ſuper hoc prout furtū eſt factum in loco ſacro: vel quia res ablata eſt ſacra: tūc importat aliā deformitatē ad rōnē q̄ a ordinat, nō eſſe iniuriam faciendā in loco ſacro: vel tollere alienū de loco ſacro. Et ſic toll:

ꝛ alienū de loco ſacro addit ſpecialē repugnātiam ad ordinē rationis, Et ideo locus qui prius cōſiderabatur vt circūſtātia, nunc cōſideretur vt principalis conditio obiecti rationi repugnās: vt dicit btūs Tho. vbi. ſ. Similiter pctm̄ fornicationis in hoc conſiſtit ꝙ homo accedit ad non ſuam. ſi autē addatur hec circunſtantia vt illa ad quā accedit ſit vxor alterius: iā pctm̄ fornicationis transfertur ad aliud genus pcti. ſ. in adulteriū: q: alienū violat thorū: qđ eſt grauius pctm̄ ꝙ̄ ſimplex fornicatio. Et ſic dicendum eſt de aliis generibus peccatorum: q2 vbicunꝙ eſt alia ꝛ alia repugnantia actus ad rationem vel alia deformitas actus: ibi eſt alia ſpecies ꝛ maior grauitas peccati. Ex dictis patet ꝙ ad diſcernēdum ꝛ ad iudicandum peccata ꝛ qualiter vnum eſt altero grauius non ſufficit conſiderare genus vel ſpeciem peccati: ſed expedit omnino diſcutere circonſtantias aggrauantes pctm̄ vt dicunt omnes doctores catholici: ſignanter S. Tho. in iiij. lib. ſenten. diſtin. xvj. vbi plura dubia explanat ſuper hac materia. Et iterum in. j ij. q. vij. ar. ij. iij. ſt. iiij. hoc idē diffuſe in ſ ſ. q. xviij. per totum.

Deformitas actus ad rōnē ē cōſiderāda. Nō ſolū genꝰ peccati ſʒ circūſtantie ſunt conſiderāda.

¶ De circunſtantiis aggrauantibus pctm̄ in ſpeciali. Et primo agitur de circūſtantia perſone.

EXplicauimus aliquam in generali de circunſtantiis pctōrum: ſed quia teſte S. Tho ſermones morales vniuerſales minus ſunt vtiles eo ꝙ actiones in particularibus ſunt Ideo nunc magis in particulari de numero circunſtantiarum aggrauantium peccata agendum eſt. vt peccator qui veram querit perficere penitentiam poſſit diligentius rememorare ac diſcutere iniquitates ſuas nec non curare morbidas peccatorum egritudines: ac tandem humores virulentos euomere a ſtomacho languentis anime teſte Hieronymi ianua virtutum ac fundamentum totius perfectionis eſt conſcientie puritas ac cordis mundicia. Eſt ergo conſiderandum ꝙ ſplendor eccleſie Thomas in iiij: lib. ſenten diſtin. xvj. vbi mouet dubium Utrum conuenienter enumerantur circunſtantie aggrauantes pctm̄ ſic dicens. Tullius in ſua rhetorica aſſignat ſeptem circunſtantias que hoc verſu cōtinentur. Quis: quid: vbi quibus auxiliis: cur: quomō: quādo. Conſiderandum eſt enim in actibus humanis: quis fecit: quibꝰ auxiliis vel inſtrumentis fecerit: quid fecerit: vbi fecerit: cur fecerit: quomodo fecerit: ꝛ quando fecerit. Sed Ariſto. in iij. libro. Ethicorum addit aliā ſ. circa quid: que a tullio cōprehenditur ſub qa. hec Thom̄. Magiſter autē Raymundus de pena forti natione cathalanus ordinis predicatorum qui decretales compilauit de mādato Grego. ix. ꝛ plura alia volumina edidit preclariſſima. Uir non ſolum in diuinis ſcripturis eruditiſſimꝰ ſed humanarū legum ac ſacrorum canonum necnon ſecularium literarum ſagaciſſimus interpres. qui tā in vita ꝙ̄ in morte ac poſt

Hieronymus. S. Thomas. de numero circūſtātiarū.

Laꝰ magiſtri Raymundi.

morte miraculis claruit, Hic ad predictū numerū circūſtantia-rum addidit octauā ſcilicet quotiēs. Et vbi ſanctus Tho. ⁊ Pe-trus de palude ⁊ alij in verſu prealegato: dicūt q̄bus auxilijs. Ipſe Raymundus dicit p quos quotiens. Et ideo tu forma ver-ſum ſic. Quis:qd:vbi per quos:quotiēs:cur:quomodo:quādo. Iſte ergo octo circūſtantie ſunt diligenter examinande ⁊ preci-pue quando trahunt peccatum ad aliud genus. Dicuntur aūt trahere ad aliud genus quādo habent ſpecialem repugnātiam ad aliquod preceptoꝝ diuine legis. Uerbi gratia furtum ſimplex repugnat huic precepto. Nō furtū facies. Si vero fiat furtum in loco ſacro tunc furtum ratione loci ſacri habet repugnātiam ad aliud preceptum quod eſt de veneratione ſacramētorum: ⁊ ſic addit nouā ſpeciem peccati. Sed videamus de ſingulis cir-cunſtantijs.

Raymū-dꝰ adiun-git octa-uā circū-ſtātiam. Que ſūt circūſtā-tie trahē-tes ad a-liud ge-nus.

¶ De prima circunſtantia perſone.

PRima igitur circunſtantia aggrauans peccatum ſu-mitur ex pte agētis principalis ſiue ex pte peccantis que deſignatur in vſu pdicto cū dr q̄s. hec circūſtan-tia ſm Tho. in. iiij. lib. ſentē. di. xvj. reſpicit magis cō-ditiones pſone peccātis q̄tū ad proprietates ipſius q̄ ſubſtātiā pſone. ſcȝ cuius ſtatus: cuius dignitatis: cuius offi-cij: cuius poteſtatis: cuius vtutis: cuius ſcientie: cuius ſapiētie: cuius ordinis: cuius etatis: cuius ſexus. Quia conditione pſo-ne variatur ſubſtantia actus humani: eo q̄ aliq̄d competit vni perſone quod non cōpetit alteri. vt dicit beatus Tho. Propte-rea in. j. ij. q. lxxij. ar. xiij. dicit ſctūs Tho. q̄ magnitudo vel ex-cellentia pſone peccātis aggrauat pctm̄ qđ ex deliberatione pro-cedit. Secus de peccato quod prouenit ex ſubreptione propter infirmitatē humane nature: qr tale peccatū minus imputatur ei qui eſt maior in virtute eo q̄ minus negligit hmōi peccata re-primere: q̄ tamē omnino ſubterfugere infirmitas humana non ſinit. Et ideo peccata ex deliberatione procedentia tanto magis alicui imputantur: q̄to fuerit maior vtrtute: ſcientia: dignitate: vel merito. Unde Iſidorus in. ij. libr. de ſummo bono. cap. xviij. dicit ſic. Peccata que inſipientibus leuia ſunt, perfectis viris gra-uia reputantur, Tāto eīn maius cognoſcitur eſſe pctm̄ q̄to ma-ior qui peccat habetur. Creſcit enim delicti cumulus iuxta or-dinem meritoꝝ. Et ſepe qđ minoribus ignoſcitur, maioribꝰ im-putatur. hec Iſido. Et Iuuenalis in ſatyra. viij. ait. Omne ani-mi vitiū tanto conſpectius in ſe crimen habet q̄to q̄ peccat ma-ior habetur. Ratio huius eſt quadruplex ſm Thomā ibidem. ¶ Primo quidē qr maiores facilius poſſunt reſiſtere pctō. pu-ta qui excedūt virtute: aut ſciētia: aut dignitate. Ideo Luce. xij. ca. dicitur. Seruus ſciens voluntatem dn̄i ⁊ non faciens digne plagis vapulabit multis. Et. ij. Petri. ij. cap. Melius eīn erat il-lis nō cognoſcere viam iuſticie, q̄ poſt agnitionem retrorſum cō

S. Thomas.

S. Thomas. Magnitudo perſone aggrauat peccatū ⁊ quo.

Iſidorꝰ.

Iuuenalis.

No. iiij. rationes.

Lucas.

Petrus.

verti ab illo qđ illis traditū eſt ſancto mādato. Contigit em̄ eis illud veri ꝓuerbij. Canis reuerſus ad vomitū: ⁊ ſus lota in volutabro luti. hec ibi. Propter hoc dicemus ꝙ grauiſſimum fuit pctm̄ primi angeli qui ſciētia, dignitate, pulchritudine, ⁊ fortitudine ceteros angelos ſupabat. Sic pariter dicimus ꝙ pctm̄ Ade fuit grauiſſimū: qꝛ Adā habuit oēm cognitionē poſſibilez naturaliter hoi: ⁊ fuit creatus in habitibus naturalibus integris ⁊ perfectis. Ideo ſctūs Tho. in. j. parte. q xciiij. art. iij. dicit. Sicut primus hō inſtitutus eſt in ſtatu pfecto q̄tū ad corpus: vt ſtatim poſſit gn̄are: ita etiā inſtitutus eſt in ſtatu pfecto q̄tuz ad aiam: vt ſtatim poſſit alios inſtruere ⁊ gubernare. Nō poteſt autē aliquis inſtruere niſi habeat ſciam. Et ideo primus hō ſic inſtitutus eſt a deo: vt haberet oēm ſciētiā in quibus aptus natus eſt inſtrui. Et in rn̄ſione ad primū argumentū dicit ſic. Primus hō habuit ſcientiā oim per ſpecies a deo infuſas: nec tamē ſcientia illa fuit alterius rōnis a ſciētia nr̄a: ſicut nec oculi quos ceco nato xp̄s dedit fuerūt alterius rationis ab oculis, quos natura ꝓduxit. hec Thomas. Ex quo patet, ꝙ Adā habuit excellentiam ſcientie: ⁊ ideo grauius peccauit. hinc Iſidorus in. ij. lib. de ſummo bono. c. xvij. ait. Eua peccauit ignorantia: Adam vero induſtria: quia non ſeductus: ſed ſciens prudenſq; peccauit.

Pctm̄ primi angeli fuit grauiſſimū ⁊ quare.
Adā peccauit grauiſſime.
Adā habuit ſciētiā oim.
Iſidorꝰ.

¶ Scđo grauius peccant maiores propter ingratitudinē: quia omne bonū, quo aliquis magnificatur eſt dei beneficiū, cui homo fit ingratus peccādo. Et q̄tum ad hoc quelibet maioritas etiam in tpalibus bonis pctm̄ aggrauat: iuxta illud Sap. vj. c. Potentes autē potenter tormenta patiētur. Ideo ratione ingratitudinis homo grauius peccat in lege gratie, q̄ȝ in lege veteri. Et baptiſatus grauius peccat, q̄ȝ nō baptiſatus. Et clericus in ſacris grauius peccat in eodez genere peccati, q̄ȝ religioſus qui non eſt in ſacris. Et ſimiliter fidelis adultus grauius peccat, q̄ȝ infidelis: tum propter notitiā veritatis ex fide: tum etiā ꝓpter ſacramenta fidei quibus eſt imbutus: ⁊ quibus peccando contumeliam facit: vt inquit ſcūs Tho. in. ij. ij. q. x. art. iij. in rn̄ſione ad iij. arg. Iterū ſctūs Tho. in. j. ij. q. cxvij. art. ij. in rn̄ſione ad. ij. arg. dicit ſic. Si quis poſt acceptam gratiā noui teſtamenti peccauerit: maiori pena eſt dignus tanq̄ȝ maioribus bn̄ficijs ingratus: et auxilio ſibi dato non vtens.

Grauius peccant maiores ꝓpter ingratitudinem.
Not. oīa diligēter.
S. Tho.

¶ Sed queſtio animū pulſat. Diceret aliquis. Si plus punitur peccator Chriſtianus q̄ȝ infidelis: videtur ꝙ melius eſſet vt oēs eſſent infideles. Huic queſtioni rn̄det ſanctus Thomas in cōmento aureo ſuper epl'a ad Hebreos. x. c. lectione tertia vbi dicit. Aliter poſſumus loqui de illis qui fidem contemnunt: quia iſti proprie ſunt contemptores. Et aliter de illis qui ex ignorantia fidē annunciatā non tenēt: quia talibus peccatū infidelitatis nō imputatur. Sed ille qui fidem annunciatā contēnit grauius punitur: qꝛ pctm̄ infidelitatis maximum eſt. Si ergo cōparemus Iudeū, ⁊ xp̄ianū qui non contē-

Nō pulchra.
S. Tho. rn̄det.

nit, ⁊ vterq; ſit adulter: tunc grauius punietur xp̄ianus q̄ Iudeus: q2 nō ſolū pro adulterio: ſed etiam q2 magis ingratus eſt. hec Tho. ¶ Tertio grauatur petm̄ propter ſpecialē repugnantiam actus peti ad magnitudinē perſone: ſicut ſi princeps iuſtitiam violet, qui ponitur cuſtos iuſtitie. Et ſi ſacerdos fornicet, qui caſtitatē vouit. Contra ſimiles Paulus ad Roma. ij. c. Qui ergo alium doces teipſum nō doces. Qui predicas nō furādum furaris. Qui dicis non mechandū, mecharis. Qui abominaris idola ſacrilegiū facis. Qui in lege glorîaris per preuaricationē legis deū ignoras. Nomen dei per vos blaſphematur inter gentes. Hec Paulus. Que verba ſm̄ Thomam in cōmento aureo ſuper epl'a ad Rom̄ ij. c. lectione. iiij. Poſſunt legi interrogatiue, qua cum quadā indignatione vel remiſſiue, quaſi aſſerēdo ſimilium malitiā. Etiam Eſaias. j. c. ait. Principes tui infideles ſocij furum. Oēs diligunt munera ſequuntur retributiones, pupillo nō iudicant ⁊ cauſa vidue nō ingreditur ad illos. Iterum Eſaie. lij c. dicitur ſic. Dn̄atores populi mei inique agunt cōtra me dicit dn̄s. Et iugiter tota die nomen meū blaſphemat. Propter hoc ſciet populus meus nomē meū in die illa: quia ego ipſe qui loquebar ecce adſum. Hec ibi. ¶ Quarto grauatur peccatū ꝑpter exēplum ſiue ſcādalum: q2 vt inquit Greg. In exemplum vehementer culpa extenditur, qn̄ pro reuerentia gradus peccator honoratur. Ad plurium etiam notitiaꝫ perueniunt peccata maiorum, ⁊ magis hoīes ea indigne ferunt. Ideo ſi vir vel mulier nobilis aliquam turpitudinē faceret magis ignominioſum eſſet peccatum, q̄ ſi illud faceret ruſticus. Propterea dicit ſanctus Tho. in. ij. ij. q. clxxxvij. art. x. Quod peccatum religioſi grauius eſt peccato ſecularis tripliciter: ſcꝫ ratione voti: ratione cōtemptus: ⁊ ratione ſcandali. Si vero religioſus non ex contemptu: ſed ex infirmitate vel ignorantia aliquod petm̄ quod nō eſt contra votū ſue profeſſionis cōmittit abſq; ſcandalo: puta in occulto, leuius peccat eodem genere peccati, q̄ ſecularis: q2 petm̄ eius ſi ſit leue quaſi obſorbetur ex multis operibus bonis, que facit. Si vero ſit mortale facilius ab eo reſurgit: ⁊ ideo nota ſm̄ Thomam, vbi ſupra in rn̄ſione ad tertium argumentum, q̄ ſi religioſi ad hoc perueniant: vt ex cōtemptu peccent efficiuntur peſſimi, ⁊ maxime incorrigibiles. Unde Auguſt. ad plebē hyponenſem ait Ex quo deo ſeruire cepi quomodo difficile ſum expertus meliores, q̄ qui in monaſterijs profecerunt. Ita nō ſum expertus peiores, q̄ qui in monaſterijs deliquerūt. Et ſic etiam intelligitur illud Chryſoſtomi ſuper Matth. xxiiij. ca. vbi dicit. Laici delinquentes facile emēdantur. Clerici autem ſi male vixerunt inemendabiles ſunt. Et proprie religioſi, qui peccant ex contemptu dicuntur habere colla ſub iugo diaboli. De quibus diuus Hieronymus ad Damaſum Papam in epiſtola, que incipit. Beatitudinis tue interrogatio diſputatio fuit; ita inqui

Peccatū grauat ꝑpt ſpecialeꝫ repugnantiaꝫ hui9 peti.

Paulus.
S. Tho.
Eſaias.

Pecactū grauat ꝑpt ſcādalum.

S. Tho.
De pctō religioſi.

S. Tho.

Auguſt.

Nota.
Chryſo.

Hieroñ.

Sathanas cum aliquem ſua arte deceperit. ⁊ propriũ ei impoſuerit iugũ vltra ad vitioꝝ abũdãtiã nõ ꝓcurat ſciens eum iam mortuum, hec Hie. Et ſic ptꝫ de circũſtantia perſone pcti.

De circunſtantia quãtitatis operis vel facti.

De ſcda circunſtãtia. q̃titatis

Secunda circunſtantia aggrauans peccatum ſumit̃ ex parte quantitatis operis, vel facti. hec deſignatur in verſu predicto per ly quid. Per quod intelligere debes ſubſtantiam, vel conditionem facti, vel operis perpetrati. Nam ſecundum Tho. in. iiij. lib. ſent. diſt. xvj per hãc circunſtãtiã importat̃ ratio mali in actu.

S. Tho.

Et iõ ſicut circũſtãtie finis eſt prima in aggrauando peccatum vt dicemus: quia quãtitas malitie peccati magis conſideratur ſm rationem inordinatam in finem. Sic pariter hec circunſtantia quantitatis dicitur ſecunda in aggrauando peccatum: qꝛ oĩa que pñt peccato ſpeciem tribuere in hac circunſtantia includũtur. hec ſunt in quibus conſiſtit actus moralis quãtum ad bonitatem vel malitiam. Et propter hoc phs dicit in. iij. li ethico, ꝙ principaliſſima in actu ſunt in quibus ꝯſiſtit actus, et cuius gratia. Alie vero circunſtantie magis, ⁊ minus aggrauant ſecundum, ꝙ his duobus magis, vel minus propinque ſunt. Et ideo tempus, ⁊ locus minus aggrauare nata ſunt: qꝛ ſunt oĩo extrinſeca. Sed interea ꝯditio perſone magis: qꝛ agens directius reſpondet fini. Et poſt hanc modus qui reſpondet actui, et poſt inſtrumentum quod pertinet ad modum agendi. Et poſt quidem vt in pluribus accipiendum eſt ita eſſe: tamen nihil prohibet in aliquo aliter ſe habere: quia ſermones qui ſunt in moribus nihil determinatum habent: vt dicitur in. ij. lib. Ethicorum. Hec Thomas.

Quo intelligitur circũſtantia.

Iſta ergo circunſtantia que non debet proprie conſiderari prout eſt ſubſtantia actus puta qꝛ occidit vel fornicatus eſt: aut furatus eſt. Sed conſideramꝰ prout dicit conditionem facti vel actus peccati: ſcilꝫ ipſam proprietatem qualitatem ⁊ quantitatem facti: vt puta quia occidit principem: percuſſit patrem: cognouit virginem vel maritatam. Eſt quoq̃ aduertendum ſecundum ſanctum Thomam in. iiij. libro ſententiarum diſtinctione. xvj. vbi querit. Utrum omnis circunſtantia ſit confitenda. In reſponſione ad ſecundum argumentum: quod determinata quantitas peccati non poteſt ſacerdoti innoteſcere: quia nec ipſe peccator hoc ſcit: ſed ſufficit ꝙ cognoſcat quantitatem peccati que ex ſpecie peccati conſurgit. Hec Thomas.

S. Tho.

Dicimus itaq̃ ꝙ ratione huius quantitatis grauius fuit peccatum Cayn q̃ȝ peccatum Ade: quia grauitas homicidij excedit quantitatem gule vel ſuperbie que fuit in Adam. Sic etiam peccata ſpiritualia grauiora ſunt ceteris paribus peccatis corporalibus.

De peccato. Cayn.

¶ Ampliꝰ ad diſcernendum grauitatem peccatorum: vel qualiter vnum pctm̃ eſt altero grauius non ſufficit conſiderare genus vel ſpeciẽ pecca

ti:ſed expedit etiā diſcutere alias circūſtantias. Uerbi grā. Si
moueatur queſtio. Qō pctm̄ fuit grauius. An pctm̄ Eue an pec
catū Ade. Huic qōi reſponde ſic ſm Tho. in. ij. ij. q. lxiij. ar iiij.
vbi vbi ſic ait. Grauitas pcti p̄ncipalius attēdit̄ ſcōm pcti cir-
cūſtātiā. Dicendum eſt ergo, q̄ ſi cōſideremus cōditionem per-
ſone vtriuſq;: ſcilicet mulieris, ⁊ viri. Peccatum Ade eſt grauiꝰ:
q₂ erat perfectior muliere. Unde Aug. in libro de vera, ⁊ falſa
penitentia. c. xiiij. dicit ſic. In hoc enim quiſq; peccator fit cul-
pabilior quo eſt deo acceptior. ideo enim Adam plus peccauit

August.

q₂ in omni bono abundauit. Hec Aug. Erat pariter maiori
dono ſpirituali preditus propter magnitudinem ſcientie ſibi
date. Et iterum grauius peccauit Adam propter maiorē rebel
lionem. Maior em̄ fuit inobedientia eius: q₂ peccatum fuit pri-
mo ſibi datum, ⁊ deinde. Eue per eum. Etiam grauiꝰ fuit pec-
catum Ade: q₂ maius damnum ſecutum eſt ex pctō Ade quam
Eue. Nam in Adā erat totū humanū genus virtualiter: vt in

Quis peccauit grauius an Adā aut Eua.

p̄ncipio actiuo. Et ideo ex peccato Ade tranſfuſum eſt pctm̄ in
totum humanum genus: non autem ex pctō Eue. Nam ſi ſola
peccaſſet non fuiſſet humanum genus infectum: ſed ipſa ſola a
deo punita grauiter fuiſſet: vt inquit ſanctus Thomas in com-
mento aureo ſuper epiſtola ad Romanos. v. cap. lectio. tertia.
Et in. j. ijq. lxxxij. ar. ij. Et in. iiij. ſententiarum diſtiſt in. j. vbi mo
uet dubium. Utrum circunciſio debuerit etiam mulieribus da
ri in reſponſione ad. j. argumentum. Si vero conſideretur pec-

S. Tho.

catum Ade ⁊ Eue quātum ad ipſum genus pcti: tunc vtriuſq;
pctm̄ equale iudicatur: q₂ vtriuſq; pctm̄ fuit ſuperbia. Unde
Aug. dicit. xj. ſuper Gen̄. ad literam, q̄ mulier excuſauit pctm̄
ſuum non impari ſexu: ſed pari faſtu. Sed quantum ad ſpēm

August.

ſuperbie grauius peccauit mulier triplici ratione. Primo qui-
dem: q₂ maior elatio fuit mulieris quā viri. Mulier eni credi-
dit verū eſſe qō ſerpēs ſuaſit ſcʒ, q̄ deus prohibuerit ligni eſū
ne ad eius ſimilitudinem peruenirent. Et ita dum per eſum li

No. ols.

gni vetiti dei ſimilitudinem ꝯſequi voluit ſuperbia eius ad hoc
ſe erexit, quod ꝯtra dei voluntatem aliquid voluit obtinere: ſed
vir non credidit hoc eſſe verum. Un̄ non voluit ꝯſequi diuinam
ſimilitudinem ꝯtra dei voluntatem: ſed in hoc ſuperbiuit, q̄ vo
luit etiam ꝯſequi per ſeipſum. Secundo: q₂ multipliciter non ſo
lum peccauit: ſed etiam viro pctm̄ ſuggeſſit. Unde peccauit, et
in deum, ⁊ in ꝓximū. Tertio in hoc pctm̄ viri diminutū eſt: q₂
in pctm̄ ꝯſenſit amicabili quadam beniuolentia qua plerunq;
fit vt inoffendatur deus ne homo ex amico fiat inimicus: quod

August.

eum facere non debuiſſe diuine ſententie exitus indicauit: vt
Augu. dixit. xj. ſuper Gen̄. ad literam. Et ſic ptʒ, q̄ pctm̄ mulie
ris fuit grauius quā pctm̄ viri, ⁊ ideo mulier grauius fuit pu-
nita quā vir: vt patet Geneſis tertio capitulo.

¶ De circunſtantia loci.

Tertia circūſtantia aggrauans peccatū ſu mitur ex parte loci. Hec circūſtātia deno tatur in verſu preallegato cū dicitur vbi. Eſt autem vbi aduerbium loci: ideo ſigni ficat ⁊ interrogat in loco. Circunſtantia ergo loci in quo fit peccatū eſt omnino con ſideranda: q᷑ plerunqꝫ locus trahit pec- catū ad aliud genus: vt dictū eſt: Nam ſi fiat furtū in loco ſacro: hic actus addit ſpe cialem repugnantiam ordini rationis: quia ratio dictat non eſſe iniuriā faciendā in loco ſacro. Similiter dicendū de eo qui cōmittit adulteriū, vel homicidiū, vel aliud peccatū in eccl'ia q̄ē locus deputatus ad cultum diuinum. Hinc Aug. in regula ad clericos ita ait. In oratorio autem nemo aliquid agat niſi ad quod factum eſt, vnde ⁊ nomen accepit. Etiam talis turpitudo facta in loco ſacro videtur habere annexum contemptum dei ⁊ ſacrorum. Ubi eſt autem maior contemptus ibi eſt ma- ior grauitas, ⁊ per conſequens voluntas peccantis iudicatur magis inordinata, ⁊ ſuperba. Propterea contra eos qui ope- rantur illicita in locis ſacris oſtendit dominus Jeſus ardentiſ- ſimum zelum. Nam faciens flagellum de funiculis obiurgauit acerrime omnes vendentes, ⁊ ementes in templo: vt dicitur Matthei. xxj. et Joannis ſecundo capitulo. Et dixit eis. Aufer- te iſta hinc, ⁊ nolite facere domum patris mei domum negotia- tionis. ¶ Etiam ſi peccatum fuerit factum in loco publico pu- ta ſi quis turpia agit: aut blaſphemat: aut publice fornicatur ex quo conſequitur ſcandalum plurimorum quamuis etiam ipſe hoc non intendat aut prouideat directe nihilominus ag- grauatur peccatum. Ideo veritas Matthei. xviij. capitulo ait. Qui autem ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, et demergatur in profundum maris. Et Jſidorus in ſecundo libro de ſummo bono. capitulo. xx. ait Maioris eſt culpe manifeſte quam occulte peccare. Dupliciter enim reus eſt qui aperte delinquit: quia agit, et docet. hec Jſidorus. Qui in locis publicis peccat turpia dicens, vel agens videtur gau- dere de malo. De quibus ſcriptum eſt: Letantur cum malefe- cerint, ⁊ exultant in rebus peſſimis. hinc Auguſtinus in epiſto la ad quendam comitem ait. Nullum ſcelus coram deo tam abominabile eſt ꝙ preterita peccata vnicuiqꝫ noſtrum dimiſſa reminiſcendo gaudere, ⁊ inde exultare. Similiter ſi falſi teſtes peccant in curia, vel in pretorio vbi mali, ⁊ criminoſi puniuntur ſignum eſt, ꝙ non erubeſcerent in omni loco peccare. Idcirco talis culpa, vl' iniuria ḡuatur rōe loci qui de ſe deberet multo po tiꝰ incutere terrorē pctī. Hec de tertia circūſtātia dicta ſufficiāt.

De tertia circunſtātia.

August. · Matthe us. · Joānes. · Ueritas. · Jſidorꝰ. · August.

¶ De circunſtantia inſtrumentalis agentis.

De circūſtātia: a gētis inſtrumētali. 9.

QUarta circunſtantia aggrauans pctm̄ ſumitur ex parte inſtrumentalis agentis quo quis vtitur ad pctm̄. Hec denotatur in verſu ſuperius allegato vbi dicitur per quos, vel quibus auxilijs. nam omnia auxilia: omnia media quibus peccata perpetrantur dicuntur iſtrumenta peccati ſecundum Tho. in iiij. lib. ſen diſt. xvj. Sicut enim ex inſtrumēto quo quis operatˀ pōt ſciri vtrū actꝰ pcedat ex malitia vł nō ſicut ꝟbi gr̄a ſi q̄s pcutiat calamo, ⁊ ꝯtigat talē mori nō eſt eiuſdē criminis ſicut ſi percutiat gladio. Et iō ex inſtrumento ꝗ q̄s operatˀ pōt ſumi circūſtantia, vel ꝯditio aggrauās, vel alleuiās actū principalis agētis. Sꝫ qꝛ nō oīs actio ſit ꝑ inſtrumētū ſicut ſunt intelligere, ⁊ velle. Iō loco inſtrumēti ponit tulliꝰ q̄bꝰ auxilijs eo, ꝙ oīa auxilia ſūt q̄ſi inſtrumēta actiōis q̄bꝰ agēs vtitˀ ad finē ſuū. Et ſic internūcij, auxiliatores factores, cooꝑatores, ⁊ mediatores in delicto ſūt inſtrumenta peccādi. Iō cogita cū q̄bꝰ, vł ꝑ q̄bꝰ, vł ꝯ q̄s vitia, aut pctā ꝑpetraſti hec circūſtātia tanto magis aggrauat pctm̄ q̄nto maius fuerit nocumētū, ꝙ ſeq̄tˀ ꝑpˀ auxiliū, vł mediū pcti. Cogita ꝗ ſi fuiſti mediator alicui ad peccādū aut ſi peccādo habuiſti mediatores: qꝛ q̄nto plures tāto pctm̄ iudicatur grauius. Ut ſi q̄s

Hieroñ.

mittit amaſie diuerſa munera ꝑ diuerſos. Cōtra tales ſcribit Hier. ad Nepotianū preſbyterꝝ. Epiſtola incipit. Petis a me nepotiane chariſſie. vbi ait. Crebra munuſcula, ⁊ ſudariola, et faſciolas, ⁊ veſtes ori applicatas, ⁊ oblatos deguſtatoſq̄ cibos

Paulꝰ.

Modus peccādi eſt oino ꝯſiderandus.

blandaſq̄ ac dulces literas ſctūs amor non habet. Hec Hiero. Hinc Paulus ad Roma. j. cap̄ Digni ſunt morte non ſolum q̄ faciunt ea: ſed qui conſentiūt facientibꝰ. Etiam quanto enormiꝰ aut turpius vtitur quis medio peccandi, grauius peccat. Uerbi gratia. Intendit quis committere pctm̄ fornicationis, ⁊ ad opus nepharium habet internūtios viros religioſos: talis grauiſſime peccat: quia vtitur miniſtro xp̄i ad opera diaboli. Similiter ſi incantator, vel ſortilegus fecit, vel procurauit incantationes, ⁊ ſortilegia cum ſacramentis aut rebus ſacramentali

No. totū.

bus eccleſie: vt aqua, vel cera bn̄dicta, vel aqua baptiſmali: aut oleo ſancto, ⁊ huiuſmodi. grauiſſimum eſt peccatū. Cogita ampliꝰ ſuper hac circunſtantia ſi aliques tuo ꝯſilio, auxilio: aut fauore traxiſti ad peccatū: vt ſolēt ſcelerati viri ⁊ grauiſſimi pec

Zelus aīarꝫ eſt maximū ſacrificium.

catores q̄ letantˀ in malis, qđ eſt ꝓprium officiū diaboli. Nā ſicut nullum omnipotenti deo maius ſacrificiū offerri pōt quā zelus animarum eo, ꝙ bonum anime eſt maximū atq̄ optimum. Ita econtrario nulla offenſa maior deo fieri poteſt quā vt mēbra xp̄i efficiantur membra diaboli. Quicunq̄ ergo fuerit cauſa inductiua alicuius ad peccandū: ſi ad veram penitentiā peruenire deſiderat expedit omnino: vt ſicut fuit cauſa ꝑditionis proximi ſui: ſic pariter fiat cauſa ſalutis, ⁊ vite: Qđ ſi non fe

cerit penā ſui delicti portabit. Multa deniq ſunt vitia, ꝛ pecca-
ta que cōtrahuntur ꝛ grauātur ex cōſortio ſocietatis peruerſe,
que diligēter rememoranda ſunt. Quia ſicut bona multa habet
cōis vita ſanctoꝝ: ſic plurima mala ſocietas affert maloꝝ: vt ait
Iſid. Hinc Chryſo. ſup Mattheū inqt. Bonus malo ſi cōiungit
aut pares reddunt, aut cito abinuicē ſeparant. Amicitie enī aut
querūt, aut faciunt pares. Rerū natura ſic habet: vt quoties bo
nus malo cōiungitur: non ex bono malus melioratur: ſed ex malo
bonus cōtaminatur: diuerſitas enī rerum nunq poteſt habere
cōcordiam: ꝛ multos ad ruinā impellit ſocietas nephanda. Hec
Chryſoſt. Et diuus Hieronymus ad Fabiolā de veſte ſacerdo-
tali epl'a incipit Uſq hodie in lectione veteris teſtamenti: dicit
ſic. Multa nos facere cogit carnalis affectus, ꝛ cum ꝓpinquita
tem reſpiciamus corpoꝝ, ꝛ corporis, ꝛ aīe offendimus creatorē.
hec Hieronymus. Et ſic patet de quarta circunſtantia.

Iſidor⁹. Chryſo.

Finis eſt potiſſima circūſtantia.

¶ De circunſtantia finis, que eſt potiſſima omnium
in aggrauando peccatum.

Quinta circunſtantia aggrauans peccatū ſumitur
ex parte finis. Et nota in verſu ſuperius allegato
cum dicitur cur, vel cuius grē. Hec dicitur princi
paliſſima oīm circunſtantiaꝝ: qꝛ ipſa mouet agen
tem ad agendū: ꝛ qꝛ actus morales maxime acci
piunt ſpeciē a fine: vt habet S. Tho. in .j. ij. q. vij.
art. iiij. Et iterum in. iiij. lib. ſent diſt. xvj. Ad iudicandum ergo
grauitatem pctōꝝ hec circunſtantia eſt ſuper oēs alias conſide
randa: vt dicit Thom. nam inquit de fine a quo in moralibus
actus humani ſpeciem recipiunt: vt dictū eſt. Et idcirco intētio
peccantis ſuper oīa eſt requirēda: vt dicit S. Tho. in ij. ij. q. xiij.
art. iij. in rñſione ad. j. arg. Quantitas peccati nō mēſuratur ex
nocumento facto: ſed multo magis attēditur intētio voluntatis
peruerſe. Unde. ij. lib. de ſummo bono. c. xxvij. ait. Oculus hois
intentio operis ei⁹ eſt. Si ergo intētio eius bona eſt: ꝛ opus in-
tentionis ipſius bonū eſt Hinc Aug. in lib de vera ꝛ falſa peni-
tentia. c. xv. dicit ſic. In iudicio enī cordis cōſideranda eſt elee-
moſyna tribuentis. Non tñ conſiderandum eſt qđ quis dat: ſed
qua mēte, qua affectione dat qđ poteſt. Et Ambro. ait. Intētio
operi tuo nomen imponit. Diſcute ergo diligenter tenebroſam
conſciam tuā: et cogita cur cōmiſiſti pctm̄ an ex infirmitate vel
fragilitate. An ex ignorātia vel malitia vel induſtria. Dicuntur
autem illi peccare de induſtria, qui ſtudio ac deliberatione men
tis malū agunt: vt ait Iſidorus. Uel cur. i. quo fine pctm̄ perpe
traſti. Utrum ſpōte: an coactus. Utrum aio nocendi: an iocādi.
Utrum ſubito: an cum lōga meditatiōe vel diſcuſſione. Utrum
impulſus a tentatione, an preuentus ab ea. Utrū ex cupiditate:
vel paupertate. Nam cum actus morales recipiant ſpeciē ab
obiecto: vt dicit ſctūs Thomas. Obiectum autē formale actus

S. Thom.

Intentio peccātis eſt requirenda.

Iſidor⁹. Auguſt.

Ambro. Not. oīa q ſequuntur.

Actus recipit deſnolatiōnē a fine.

ſit finis: ipſe actus recipiet ſpeciem ⁊ denominationem a fine, et ſimiliter ſuā grauitatē. Et ideo quāto peiori fine mouetur quis ad pctm̄ tanto grauius iudicabit pctm̄. Et breuiter oīa peccata habēt ſpeciē ex obiectis: ⁊ illa differētia que attēdit penes obie-

Intētio q̄ntū poſſit.

cta eſt prima, ⁊ principalis quaſi ꝯñs ſpeciē: vt habet S. Tho. in .j. ij. q. lxxij. art. iij. Amplius vt clarius intelligas q̄ntū valeat, ⁊ poſſit intentio voluntatis nr̄e. Scire debes ſm Tho. in .j. ij. q.

S. Tho.

xij. art. j. q̄ intētio primo ⁊ principaliter pertinet ad id qđ mouet

Volūtas mouet oēs vires aīe.

ad finē. Vñ dicimus architectorē, ⁊ oēm ꝑcipientē ſuo imperio mouere alios ad id qđ ipſe intēdit. Voluntas aūt mouet omnes alias vires aīe ad finē manifeſtum eſt ergo q̄ intentio ꝓprie eſt actus voluntatis. Ideo intētio dr̄ oculus: q̄r per eā ꝓponit vo-

Intentio dr̄ oculꝰ ⁊ lumē.

luntas finis ad quē mouet: ſicut oculo ꝓuidemus quo tendere debeamus. Etiā ſm Aug. intētio dr̄ lumē: q̄r manifeſta eſt intendenti. Oēs igitur oꝑationes nr̄e, ⁊ oēs actus mortales dñr vel boni vel mali, ſm q̄ volūtas eligēs eſt vel bona vel mala. Volo dicere q̄ actus eliciti a volūtate ſiue intentiones dant operibus

Nota exemplū.

noſtris ſpeciem naturā, ⁊ nomē boni vel mali: verbi grā. Iudex intēdit de aliquo negotio exequi iuſtitiā, ⁊ ꝓpter hoc dat eleemoſynā aduocato pauperi vel notario: vt in exequēdo iuſtitiā ſint

Actꝰ eliciti a voluntate ⁊ oīno cogitādus.

fauorabiles. Querit quiſnā dicet talis actus an iuſtitie an mīe. Rñde ſic. Talis actus eſt magis dicēdus actus iuſtitie, q̄ actus mīe. Quia intētio principalis ipſius iudicis ferebat ad iuſtitiā. Sil'r eſt vnus, qui intēdit cōmittere pctm̄ adulterij cum aliqua muliere: ſed illa recuſat niſi habeat pecunias. Rōne cuius ille cōmittit furtū: vt aliq̄d tribuat mulieri. Quid ergo dicemus: nunquid iſte actus dicendus ſit adulteriū an furtū. Rñdeo ⁊ dico, q̄ magis denoīatur adulteriū q̄ furtū: q̄r prima intentio tendebat in adulteriū. Et per oppoſitū. Si aliq̄s peccat cū aliqua muliere: vt poſſit eam de nocte ſpoliare aut depredari: talis actus potius dicet furtū, q̄ luxuria eadē rōne. Deniq̄ tanta eſt vis intentionis ac volūtatis q̄ vna, ⁊ eadē oꝑatio facta ſcđm variā intē-

Occidit Cayn Abel.

tionem ſortitur diuerſum effectū virtutis vel vitij boni vel mali. Verbi grā. Cayn occidit Abel fratrē ſuum, ⁊ peccauit grauiter Geñ. iiij. c. Dauid aūt occidit Goliad, ⁊ meruit valde. j. Reg. xvij.

Occidit Dauid Goliad.

Sed vñ queſo tanta diuerſitas: vt Dauid occidēdo meritū reportauerit. Cayn vero eternā damnationē ex homicidio cōſecutus fuerit. Rñdeo hoc totū egit diſparitas intētionis: nā intētio Dauid erat ſtabilita in verā iuſtitia. Cayn ṽo fuit agitatus pura inuidia ⁊ malitia Dauid expugnauit pro tuitione populi ſui Cayn occidit cecatus inuidia, ⁊ odio fratris ſui. Etiam legitur

Exēplū de Abrahā ⁊ ſarra.

Geñ. xvij. ⁊ xviij. c. qualiter Abrahā ⁊ Sarra vxor ſua riſerunt, eo q̄ dñs promiſerit eis ſe daturum filiū. Sed riſus Abrahe cōmendatur. Riſus vero Sarre iuſte vituperat: q̄r intentio Abrahe tota pura, ⁊ gaudioſa ex tāto munere in gratiarum actiones ferebatur: nam credidit Abrahā, ⁊ reputatum eſt ei ad iuſtitiā.

ſiſus autẽ ſarre vituperatur: quia ex diffidẽtia promiſſi fuit mo
ta ad riſum. Ideo Gen̄.xviij.dſ ſic. Sarra riſit occulte dicens.
poſtꝗ̄ ſenui ⁊ dn̄s me⁹ vetulus eſt voluptati operã dabo. Ite=
rum Cain reprehenſus a dn̄o ſuper morte Abel fratris ſui di=
xit: peccaui. Nã ſubiunxit. Maior eſt iniquitas mea ꝗ̄ vt veniã
merear. vt patet Gen̄. iiij.ca. Etiã Pharao dixit. Peccaui: vt ha
betur Exo. vj.ca. Et pariter Saul reprehẽſus a ſamuele dixit.
Peccaui quia preuaricatus ſum ſermonẽ dn̄i. j. Reg. xv.c. Simi
liter rex Antiochus dixit peccaui: vt hr̃ ij. Macha vj.c. Nam
dixit Iuſtum eſt ſubditũ eſſe deo ⁊ mortalem nõ paria deo ſen=
tire. Et deniqꝫ ille famoſiſſimus proditor iudas ſcariothis di=
xit ⁊ ipſe. Peccaui tradẽs ſanguine iuſtũ. Matth. xxvij. ⁊ nihilo=
minus oẽs iſti veniã non fuerũt cõſecuti. Sed Dd̄ reprehẽſ⁹ a
Nathan ꝓpheta dixit. Peccaui dn̄o ⁊ ſubito audire meruit ab
eodem ꝓpheta. Dn̄s quoqꝫ tranſtulit a te pctm̄ tuum: vt dr̄ ij.
Reg. xiij. Ecce vnũ verbum ꝓlatum ſm̄ diuerſam intentionem
operatꝛ ſalutẽ ⁊ dãnationẽ. Et ſic ptꝫ ꝗ̄ta ſit via intentionis ac
voluntatis que dat cũctis operibus noſtris denominationẽ vir
tutis ⁊ vitij: boni ⁊ mali. Idcirco ꝓ cõplemẽto huius circõſtan=
tie notãda ſunt aurea verba. ſ. Tho: in: j. ij. q. lxxiij. ar. ix. vbi di=
cit ꝙ ꝑma grauitas pctoꝝ attenditur ex parte obiecti: ex quo
quidẽ obiecto tanto attẽditur maior grauitas in pctõ ꝗ̄to ob=
iectũ ei⁹ eſt ꝑncipalior finis: fines aũt humanoꝝ actuũ ſunt ipſe
deus homo: ⁊ ꝓximus. Quicquid em̄ facimus ꝓpter aliqd̄ hoꝝ
facimus. Poteſt igitꝛ ex parte hoꝝ triũ cõſiderari maior vel mi
nor grauitas in pctõ ſm̄ cõditionẽ perſone in quam peccatur.
Primo qd̄e ex parte dei cui tãto aliquis hõ cõiungitꝛ ꝗ̄to eſt vir
tuoſior vel dignior vl̄ ſanctior. Iõ in ſcriptura ſacra maxie vitu
peratur pctm̄ quod cõtra ſeruos dei cõmittitur: qꝛ iniuria tali
perſone facta magis redũdat in deum. Iuxta illud zacha. ij. ca.
Qui em̄ tetigerit vos tãgit pupillã oculi mei. Secundo aggra=
uatur pctm̄ ex pte ſuꝑꝑſi⁹. Nam tãto aliqs graui⁹ peccat ꝗ̄to
magis in ꝑſonã magis cõiunctã ſeu naturali neceſſitudine: ſeu
beneficij ſeu quacũqꝫ coniunctione peccauerit: qꝛ talis videtur
in ſeipſꝫ magis peccare. Idcirco in ſcripturis ſanctis vituperatꝛ
maxime pctm̄ cõmiſſum in ꝑſonas ꝓpinquas ſm̄ illud vbũ ꝓ=
pheticũ. Filius cõtumeliã faciet patri: filia cõſurget aduerſus
mrẽm ſuã ⁊ Eccl'iaſt. xiiij. c. Qui ſibi neqꝫ eſt cui bon⁹ erit: quaſi
ſi dicat nulli. Tertio aggrauatꝛ pctm̄ ex parte proximi. Contra
quem tãto grauius peccat ꝗ̄to pctm̄ plures tãgit. Et ideo ma
xime vituperatur pctm̄ cõmiſſum in regẽ vl̄ principẽ vel in per
ſonas in dignitate cõſtitutas: vl̄ in ꝑſonã publicã q̄ repn̄tat to=
tã multitudinẽ. Nã tale pctm̄ eſt graui⁹ ꝗ̄ pctm̄ qđ cõmittitur
i ꝑſonã ꝑuatam. Propterea ſpecialitꝛ dicitur a dn̄o. Principem
populi tui non maledices. q.d. Quia tale peccatũ in ſcandalum
⁊ turbationem plurimorum redũdat. hec de circunſtantia finis

Mlti fatẽtꝛ ſe peccatores ſed nõ cõſequuntꝛ veniam.

Solus Dd̄ dixit peccaui et recto corde.

S. Thomas.

Grauitas pcti cõſideratur ex parte obiecti.

Oia fiũt ꝓpt tria aut ꝓpt deũ aut nos aut proximũ.

Grauatꝛ. peccatũ ex parte ſuꝑꝑſi⁹

Eccl'iaſt.

Grauatꝛ. peccatũ ex pte proximi.

¶ De circunſtantia numeri.

Circūſtā tia aggra uans ſu mit ex p te nūeri.

SExta circūſtantia aggrauās pctm̄ ſumitur ex parte quātitatis numeralis: ⁊ signaſ in verſu per ly quo- ties. Et qꝛ quoties eſt aduerbiū numeri: ideo diligen ter numerus pctōꝝ mortaliū eſt diſcutiēdus ac reme morandus: qꝛ peccata aggrauātur ex frequētatione actus ꝓpter inordinationē voluntatis, que cōtinue augeſ per turpes actus, ſiue ſint interiores ſiue exteriores tam in bonis ꝙ in malis. Super hac aūt circūſtantia dꝫ fidelis aīa ꝯſciam ſuā diſcutere de duobus: ſcꝫ de numero peccatoꝝ atqꝫ de cōſuetudi ne peccandi. Et primo quo ad numerū pctōꝝ ſcire debes, ꝙ nō ſolū peccata operis: ſed etiā pctā cordis pro poſſibili ſunt nume- randa ac diſcutienda: non ſolū quo ad numerū: ſed etiā quo ad grauitatē. Uerbi grā. Si habuiſti deſideria carnalia, ⁊ delibera- ſti ꝓcedere ad opus peccati cū aliqua muliere: tūc diſcutere de- bes cōſcientiam tuā an talis mulier ſit ſoluta, an virgo vel nu- pta vel religioſa. Et iterū rememorandū eſt, qua die talia cogi- taſti, ⁊ in quo loco: qꝛ ſimiles circunſtantie trahunt pctā cordis ad diuerſas ſpecies ſicut pctā operis. Qui vo hmōi diſcuſſionē negligit aut cōtemnit nō perficiet veram pniam. Et per ꝯñs nec habebit veram cōtritionē peccatoꝝ. Et pariter numerus pctōꝝ tam oris ꝙ operis cogitandus eſt, ac ꝙ̄tum poſſibile fuerit re- colligendus.

Nūerus pctōꝝ eſt oīno cōſi derandꝰ.

Etiā pec cata cor- dis ꝓ poſ ſibili ſūt nūerāda.

S. Tho.

Sed ad maiorē euidentiam huius circūſtantie ſci re debes, ſm̄ Tho. in j ij. q. lxxiij. art. vj ꝙ voluntas ꝓprie, ⁊ per ſe eſt cauſa peccandi, ⁊ cōparatur ad actum peccati: ſicut arbor ad fructū: vt dicitur in gloſſa ſup illud Math. iiij. c. Non poteſt arbor bona fructus malos facere. Quanto ergo voluntas fue- rit maior ad peccandū tanto homo grauius peccat. Sed quan- do voluntas, ⁊ opus peccati ſunt ſeparata adinuicē: vtputa ſe- cundum aliud ⁊ aliud tēpus ſunt diuerſa peccata: quia ibi ſunt diuerſe auerſiones ⁊ conuerſiones. Uerbi gratia. Si aliquis ha bet voluntatem deliberatam ad fornicandū, furandum, occidē- dum, ⁊ huiuſmodi, ⁊ diuertit pro tunc ad alia dimittēs exequi illam voluntatē. Inde ad horā opportunitate ſe ingerente cō- mittit illa peccata: ⁊ ſic ſunt diuerſa. Sed ſi volūtas ⁊ opus ſint coniuncta: vt cauſa ⁊ effectus ſic ſunt vnum peccatum forma- liter: ſed plura materialiter. Quia eſt vna ratio deordinādi: licet plura ſint deordinata. Grauius tamen eſt peccatum actu exte- riori commiſſum, ꝙ ſola voluntate. Nam ipſe actus exterior cō muniter adauget volūtatem in malis operibus: ſicut in bonis. Hinc Auguſtinus de ſermone domini in monte, et habetur de penitentia diſtinct. ij dicit ſic. Sicut tribus gradibus ad pecca- tum peruenitur ſuggeſtione, delectatione, ⁊ conſenſione. ita ip- ſius peccati tres ſunt differentie, ⁊ in corde, ⁊ in facto, ⁊ in cōſue- tudine tanqꝫ tres mortes. Una quaſi in domo, id eſt, cū in cor- de conſentitur libidini. Altera vero quaſi iam prolata extra

Auguſt.

Tres ſūt pctōꝝ differen- tie.

tam cum factū procedit aſſenſio. Tertio cum vt cõſuetudi=
nis male tanq̄ȝ mole terrena premitur animus quaſi in ſepul=
chro iam putrens. Que tria genera mortuorū dn̄m reſuſcitaſſe
quiſquis legit euangeliū agnoſcit. hec Auguſtinus. Aliter po
teſt iſta circūſtātia exponi vt ly quotiēs referat ad ↄſuetudinē.
Nā cūſuetudo nō minuit peccatū, ſed auget. Et tanto grauio=
ra ſunt pctā quāto diutiꝰ infelicē animā detinēt alligatā. Et iō
difficilius reſipit peccator a peccatis ↄſuetis ꝓpter habitū ma
le cõſuetudinis: cū habitꝰ ſit qualitas de difficili mobilis: vt in=
quit phs. Eſt ergo diligēter aduertendum quod in quolibet gn̄e
pcti grauius, eſt pctm̄ quod fit ex habitu: q꞉ fit ex maiori li=
bidine. Unde Iſidorus in. ij. lib. de ſum. bono. ca. xxiij. ait. Pctm̄
admittere eſt cadere in puteū. Cõſuetudinē vero pcti facere os
putei eſt coanguſtare: ne is q̄ cecidit valeat exire. Hec Iſidorꝰ.

hec circū ſtantia nūeralit exponit

Cõſuetudo auget peccatū.

¶ Propterea horribiliſſimū eſt peccare, ſed peius eſt peccandi
ↄſuetudinē facere. Qr teſte Hiero. ad Demetriā. Cõſuetudo eſt
que aut vitia aut v̄tutes alit. Itherū ad athletā de inſtitutiōe
Paule filie ſue epl'a incipit beatus apl's Paulus ſcribit ad Co
rin. &c ſic. Greca narrat hyſtoria Alexan. potentiſſimum regem
orbiſq̄ dn̄atorem ⁊ in moribus, ⁊ in inceſſu leonidis pedagogi
ſui nō potuiſſe carere vitijs qbꝰ adhuc puulꝰ fuerat infectus.
hec Hie. Etiā Augu. in lib. ↄfeſſionū inquit. Lex pcti eſt violen
tia ↄſuetudinis qua trahit etiā inuitus animus eo merito quo
in eā volens illabit. Et in lib. Enchiridion idē ait. Pctā quāuis
magna ⁊ horrēda cū i cõſuetudinē venerint aut parua eſſe aut
nulla credunt vſq̄ adeo: vt nō ſolum nō occultāda: verū etiam
p̄dicāda diffamandaq̄ videat. hec: Aug. Hic Salomon Pro
uerb. xxij. ait. Prouerbiū eſt adoleſcens ambulans iuxta viam
ſuā etiā cum ſenuerit non recedet ab ea: ſup q̄bus v̄bis diuus
Hie: in. ij. lib. ſup parabolas ſalomonis &c ſic Conſtat pleroſq̄
in ſenectute dn̄o donante maturari a vicijs q̄ adoleſcentes ha=
buerant. Et ecõtra nõnullos illo ſe deſerēte deſerere circa ſeniū
virtutes q̄bus in adoleſcētia videbantur illaſtrati. Sed quia
multo ſepius quis memor eſt eoꝝ quibꝰ ab adoleſcētia imbu
tus eſt in reliquū vite tempus exequi ↄſueuit: prouerbium eſſe
dicit: q꞉ quod adoleſcens quiſq̄ ceperit in ſenecta non mutabit
non tamē ipſe ſemper ita venire ↄfirmat Idcirco aūt hmōi pro
uerbiū ponit: vt auditores ſuos a prima etate virtutibus ſtu=
dere pſuadeat: ne forte in ſenectute non poſſint deſerere ſtudia
quibus in tenera etate mācipati deſpexerant. Nam ⁊ quo ſe=
mel eſt imbuta recens ſeruabit odorem teſta diu. Et greca nar
rat hyſtoria Alexandrum potentiſſimū regē, orbiſq̄ dn̄atorem
⁊ in moribus ⁊ in inceſſu leonidis pedagogi ſui non potuiſſe
carere vitijs q̄bꝰ paruulus adhuc fuerat infectꝰ. Hec Hieron.
Nota q꞉ verba q̄ hic tanguntur a hieronymo de alexādro p̄ciſe
tacta ſunt ab eodē in epl'a ad athle: vt p3 ſupra. Quātū etiā

Iſidorꝰ.

Hieronī.

Auguſt.

Salomō

Hieronī.

Sepiꝰ vitio adoleſcentie currit in ſenium.

Difficile eſt vincere conſuetudinē.

diſſicile ſit peccatrici aie vincere cõſuetudinẽ male viuẽdi: Oñ
Nota. dit hieremias.xiij.c.dicẽs. Si mutare põt ethiops pellẽ ſuã aut
pardus varietates ſuas: ſic vos poteritis bñfacere dum didice
ritis malũ. Sup quo paſſu. Hier.in.iij.lib.ſup Hieremiã pphe
tam ad Euſebiũ ita inqt. Quicquid em̃ dr nõ nature eſt: ſed ſtu
dium ⁊ proprie volũtatis: que nimia cõſuetudine ⁊ amore peccã
di quodãmodo in naturã cõuertitur: Sed hoc qđ hoib⁹ impoſ
ſibile eſt, deo poſſibile eſt: vt nequaqȝ ethiops ⁊ pardus ſuã vi
Paulus deant mutare naturã. Sed ille q̃ eſt in ethyope operatur in par
do dicente apoſtolo. Omnia poſſum in eo q̃ me cõfortat xps. Vñ
⁊ in alio loco. Amplius inqt illis oib⁹ laboraui non; ego aũt ſed
gr̃a dei q̃ in me eſt. Hec Hie. Et ſic pz, q difficiliter radicͭ, q ru
rudes animi ĩbuerũt: vt idẽ ad athletã. Cauſanͭ em̃ habitus in
nobis ex frequẽtatis actib⁹. Jõ dicit phs in.ij.li. Ethymo, Qua
les ſunt actus tales habitus ſubſequuntur. Ratio aũt quare g
uius eſt pctm̃, quod fit ex habitu aſſignatur a. S. Tho.in.ij.ij.
q.cvj.ar.iij. vbi mouet dubium. Utrũ incontinens pl⁹ peccet qȝ
intemperatus. Nota hic, q dr intẽperat⁹, ille q̃ peccat ex habi-
tu. Incõtinẽs vero dr q̃ peccat ex fragilitate. Deducit ergo ibi
ſctus Tho. talem rõnẽ. Ubi eſt em̃ maior inclinatio voluptatis
S. Tho. ad peccandũ ibi eſt grauius pctm̃. In eo aũt q̃ eſt intẽperat⁹ vo
Quis eſt lũtas inclinaͭ ad peccãdũ ex propria electione q̃ procedit ex ha
intẽpera, bitu per cõſuetudinẽ acq̃ſito. In eo aũt q̃ eſt icõtines volũtas in
tus ⁊ qs clinatur ad pctm̃ ex aliqua paſſione. Et quia paſſio cito tranſit
icõtinẽs. habit⁹ aũt eſt qualitas de difficili mobilis. Inde eſt q icõtinẽs
Nota. ſtatim penitet tranſeunte paſſione: quod non accidit de intempe
rato. Quinimmo gaudet peccaſſe eo q opatio pctĩ eſt ſibi facta
connaturalis ſecũdũ habitũ. Unde de his dicitur prouer.ij. cap.
Letantur cum malefecerint ⁊ exultant in rebus peſſimis. Hec
S. Tho. Tho. Etiam. S. Tho. in cõmento aureo ſuper epl'a ad Rom.j.
lectione.viij. dicit ſic. Malicia eſt habitus vicioſus ꝟtuti oppoſi
tus. Unde ex malicia peccare dicuntur qui ex habitu peccant.
Pſal.lj. Quid gloriaris in malitia qui potẽs es iniquitate. Hec
Tho. Nullum quippe ſcelus teſte Auguſtino coram deo tam
abominabile eſt qȝ preterita peccata vniuſcuiuſqȝ noſtrum dimiſſa
reminiſcendo gaudere ⁊ inde exultare: hec de circunſtantia nu-
meralis quantitatis.

¶ De circunſtantia modi.

De ſepti ma circũ ſtãtia mo di. SEptima circunſtantia aggrauans peccatum ſumi-
tur ex parte modi agendi. hec circunſtantia ſignifi-
catur in verſu allegato cum dr quomodo. Poteſt au
tem ly quomodo pferri dupliciter: aut ſub voce dua
rum partium vel duarum dictionum: ſicut illud
Nota de mõ qñ ꝯponiͭ. Luce.j.cap. Quomodo fiet iſtud quoniam virum non cogno-
ſco. Que verba non ſunt dubitatiua; ſed modi agendi inquiſiti-
ua. Nõ enim puriſſima virgo fuit ſubita ſicut Eua. Nec tarda-

ſicut Sarra nec dubia ſicut zacharias: ſz modū inq̄rit quomō tale myſteriū fieri deberet: vt .ſ. ſaluo ꝟginitatis ꝓpoſito mater eſſet. aliq̄n ly quō videt̄ eſſe dictio ꝯpoſita ⁊ ponit̄ loco vni⁹ dictionis ⁊ accētuat̄ ꝓ vna dictione ⁊ ſic quō .i. qualiter. Inq̄rit ergo hec circūſtantia de modo agēdi: qꝛ mod⁹ eſt quedā menſura vel ꝯditio ſiue regula ſiue temperamentū cuiuſcūꝫ rei. Propterea. S. Tho. in tractatu de ꝓpoſitionib⁹ modalibus dicit ꝙ mod⁹ eſt q̄dam diſcretio regulans oēm diſciplinā ſine qua virtutes ſunt vitia. ¶ Sed nota hic ſm̄ S. Tho. in .j. ſ̄. vij. ar. iij. in reſpōſiōe ad ſm̄ argumētum: ꝙ ille mod⁹ qui ex circūſtantijs accipit̄ quid bene vel q̄d male non ponit̄ circūſtātia: ſed eſt ꝯñs ad oēs circūſtātias. Sed ſpecialis circūſtantia ponit̄ modus q̄ pertinet ad qualitatē actus. Puta ꝙ aliquis ambulat velociter vel tarde ⁊ ꝙ aliquis percutit fortiter vel remiſſe: ⁊ ſic de alijs hec Tho. Interroga ergo ꝯſcientiā tuā ⁊ diſcute de mō quo cōmiſiſti pctā qꝛ grauat̄ pctm̄ ex mō agēdi. Et quāto maiori mō cōmittit̄ tanto iudicatur grauꝰ. Verbi gr̄a. Qui fornicat̄ cū muliere modo naturali pecat q̄dem mortaliter: ſed multo horribilius q̄ peccat ꝯtra naturā. Similiter q̄ iurat ī vanū peccat. Sed q̄ iurat p aliquē modū opprobrioſuꝫ p dei mēbra vel ſctōrū ei⁹ graui⁹ offēdit. Idcirco inquire diligenter de mō quo peregiſti op⁹ pctī: qꝛ quāto turpiori mō fiunt tāto ſunt grauiora. Eo ꝙ act⁹ morales a modo agēdi pleruꝫ recipiūt ſpēm vel grauitatē. Diſcute pariter de mō agendi vel patiēdi. Qꝛ graui⁹ eſt pctm̄ in eodem gn̄e qd̄ fit agendo q̄ꝫ quod fit patiendo. Et breuiter modus eſt quedam menſura oīm actuum humanorum.

Quid eſt modus.
S. Tho.
S. Tho.

¶ De circunſtantia temporis.

Octaua ⁊ vltima circunſtantia aggrauans pctm̄ ſumit̄ ex pte tpis. Hec quoꝫ deſignat̄ in p̄dicto ꝟſu cū dicitur q̄n. Eſt aūt ly q̄n aduerbiū tpis. Ideo hec circūſtātia q̄rit de tp̄e in quo q̄s peccauit. Utrum tempore feriali vel ſolenni puta tp̄e orationi conſtituto vt ſunt feſtiuitates. ⁊ tempora ieiunij. Uerbi gr̄a. Si quis fornicatur vel cōmittit furtum vel homicidium peccat quidem mortaliter. Sed ſi talia fiunt in die feſto aliam deformitatem important que oritur ex circunſtantia ſacre diei aggrauantis peccatum. Nam peccatum mortale commiſſum in die feſto habet ſpecialem repugnantiam ad tertium p̄ceptum diuine legis: ſcilicet ſabbata ſanctifices. Quia opus peccati magis eſt ſeruile q̄ꝫ opus manuale vt dicunt doctores catholici. Et ideo talis circunſtantia mutat ſpeciem peccati ⁊ aggrauat peccatum: qꝛ vbicunꝫ eſt alia ⁊ alia repugnantia actus ad rationem ⁊ alia deformitas act⁹: ibi eſt alia ⁊ alia ſpecies ⁊ maior grauitas peccati. ¶ Hec de tribus gradibus peccatorum ſignanter de decem preceptis diuine legis: de ſeptem peccatis mortalibus de quinꝫ ſenſibus corporeis: de tribus ꝟtutibus theologicis: de

De octaua circūſtātia tēporis.

Pctm̄ cōmiſſum ī die feſto eſt grauius.

quattuor moralibus. de ſeptem operibus miſericordie tam cor-
poralibus quam ſpūalibꝰ. de decem ꝑceptis eccleſie. de benefi-
ciis ⁊ ſacramentis. de circunſtātiis aggrauantibus iuxta humi-
litatis mee tenuiſſimum ſenſum explicaui pro recreatione ſi-
tientis anime que per diligentem diſcuſſionem proprie conſciē-
tie ad veram cordis cōtritionem peruenire deſiderat Quicun-
que ergo tā piam ac meritoriā diſcuſſionē pctōꝝ ſuoꝝ humili
corde pfecerit ꝯfiſus de mia dñi ieſu xp̄i dicimꝰ ꝙ talis quicun-
ꝗ fuerit veraciter theſaurū illū nobiliſſimū ꝯtritionis conſe-
quet a dño. De quo ſcriptū eſt Sapiē. vij. cap. Infinitus ei the-
ſaurus eſt hoībus quo qui vſi ſunt participes facti ſunt amici-
tie dei. Et ſic patet de ſecunda queſtione.

¶ Tertia queſtio declaranda.

No. in qua pre conſiſtit vera contritio.

S Upereſt vt reſoluamꝰ tertiū dubiū. Nam q̄re-
bat quāta eſſe debet cogitatio ſiue diſcuſſio ꝑ
pctis vt deo fiat debita ſatiſfactio. Et qꝛ i ꝑce-
dentibus fuimꝰ aliqualiter ꝓlixi. Idō huic q̄ſtio-
ni breuiter r̄ndemus ſic dicentes. Uera cōtritio
nō mēſurat ſecūdū dolorē ptis ſenſitiue ſꝫ mul-
to magis ſcōm dolorē itellectiue ⁊ rationalis
S. Tho. ſecūdū Tho. ⁊ oēs doctores catholicos. Propterea nō eſt ne-
ceſſe corpalē dolorē eſſe tantū de peccato quantus fortaſſe eſſet
Io ānes gerſon. de temporali malo vel incōmodo vt dicit Joannes Gerſon ſuf-
ficit eñi penitenti ꝙ commiſſum peccatum ſibi vere diſpliceat ⁊
nequāꝗ in ſimili caſu deū offendere vellet Nō eñi oportet talē
eſſe dolorem de peccato qualē de ſe diuina depoſcit immēſitas:
cum hoc ſit impoſſibile: qꝛ ipſa prorſus eſt infinita. noſtrum
autē dolorē finitum eſſe neceſſe eſt. Nec poſſumus dignas deo
referre gratias ꝓ tātis ab eo ſuſceptis beneficiis. Nec hoc idul-
gentiſſimꝰ ille pater a nobis requirit niſi tantūmō obedientiam
mandatorum ſuoꝝ que ſub eterne mortis pena obſeruanda
mandauit. Dolor tamē de peccatis tanto melior ⁊ laudabilior
eſt quāto in anima ⁊ in corpe fuerit maior. adhibenda eſt tn̄ cir-
ca hūc dolorem recta diſcretio: qꝛ nec corpus deſtrui nec rō ledi
debet. Et idcirco hō peccator cognoſcēs creatorem ſuū tā enor-
miter offendiſſe: qui cum ſit infinitꝰ offenſa in eū facta poteſt di-
ci infinitū malū qꝛ eſt ꝯtra deū qui eſt ifinitū bonū Ideo totis
reſſumptis viribus debet ſeuero cordis examine interiora di-
ſcutere. atqꝫ tam diligenter ſingula peccata mortalia ſua inqui-
rere ac memorari: quemadmodū de re temporali ardua ac pō-
deroſa conaretur. Exēplo illius fatui qui per negligentiam ſuā
magnam theſaurum ac iocalia multa perdidit: Qui cogitabat
atqꝫ iterum recogitabat quot ⁊ quanta commoda poterat con-
ſequi ex theſauro amiſſo. Ideo cum amaritudine cordis do-
lebat atqꝫ vberrime flebat.

Sic peccatrix anima quaſi fatus theſaurum infinitum pec-

[qu]ando perdidit. Ideo recogitando excellentiā illius ſummi bo[ni quo ni]hil maius excogitari poteſt: quod quidē eſt infinite bonitatis [i]nfiniti valoris: infiniti meriti: et quod per ſolam miſeriā peccati illud amiſit. Tunc in ſimili cogitatione aggrauatur anima vehementi dolore cordis. ꝓpterea in infinitū ſi fieri poſſet dolere debet de offenſa dei. Dignū ꝗppe eſt vt ſicut pro euitāda corporali morte oīmoda diligētia obſeruatur: ſic expedit vt pro recuperāda eterna vita oīs cura ac vigilātia cautius adhibeatur teſtante Aug. q̄ ait. Libēter debet facere immortalis futurus q̄cūq̧ faceret pro differēda morte moritur⁹. Et ideo rex ſctūs Ezechias recognoſcēs ſe ipm̄ nō dixit. Cogitabo ſed ita ait. Recogitabo tibi oēs annos meos i amaritudine aīe me. Nā re cogitabo idē eſt ꝙ valde vel frequenter cogitare. q: ly re, augmētat ac redublicat ſignificatū dictionis. Ille ergo qui recogitat pctā ſua quodāmō cogit aīm frequēter illoꝝ reminiſci: et tunc fit deo ſacrificiū gratiſſimū de quo Dauid pſal. l. ait. Sacrificium deo ſpiritus ꝯtribulatus cor ꝯtritum et hūiliatum deus non deſpicies. Qū eīm pctōr tractat in corde ſua pctā ꝯmiſſa cogitādo affligitur et amaricatur. et tūc eius ſpūs dr̄ ꝯtribulatus et agitatus. O q̄ ſuaue eſt deo pariter et angelis tale ſacrifiū. O vere ꝗtum acceptabile. Tunc eīm pctā cōteruntur malleo ꝯtritionis. Ideo glo. ſup iſto paſſu. dr̄ ſic. Contritio cordis eſt ſacrifium quo pctā ſoluuntur. et Origenes ait. quanto amplius cōpungimur, tāto magis peccatoꝝ vincula relaxantur. Et cum ſubdit. Cor contritum et humiliatū deus nō deſpicies. Notādū eſt ſm̄ glo. ꝙ prius dicit ꝯtritum poſtea hūiliatū: q: nō poteſt cor hūiliari coram ſacerdote in confeſſione niſi prius fuerit ꝯtritum. Et ſic patet reſponſio ad propoſitam queſtionē. Et per conſequens hec dicta ſufficiāt de primo requiſito ad contritionem.

Ois dili gētia ob ſeruatur ꝓ euitāda morte ſic ꝓ recuperan da et̄na vita fieri debet.

De rege. ezechia.

Dō ſpūs nr̄ qūo dicitur ꝯtri bulatus.

Origen.

Gloſa.

¶ Qualiter ad verā cōtritionem requiritur verus dolor ſiue deteſtatio ſiue diſplicentia ſingulorum mortalium. Et multa valde pulchra ac neceſſaria documenta de dolore contritionis explicantur.

Dicimus ſcd̄o ꝙ ad verā cōtritionem requiritur verus dolor ſiue deteſtatio ſingulorum pctōꝝ mortaliū de q̄bus in p̄dicta examinatione diligēs inq̄ſitio factā fuit. Eſt ꝗ diligēter ꝯſiderādū ꝙ pctōr debet de pctis ſuis ꝯteri pfecte et diſtincte. Primo eīm oportet vt cōteratur pfecte ſic vt nō ſolum actū ſed etiam affectum pcti tollat per deteſtationē voluntatis. Alioq̄n talis ſic dolēs nō pōt dici nec eſt cōtritus nec vere penitēs: ſed eſt ſimulatus et mercēnarius. Nō: igitur ꝙ iſta deteſtatio ſiue dolor de peccatis in voluntate nil aliud eſt q̄ peccati diſplicentia qui excludit affectū peccati i quo conſiſtit tota eſſentia contritionis. Et ideo Auguſt. in libello de vera et falſa penitentia ad Chriſti deuotam dicit ſic. Penitentia eſt quedā dolentis vindicta puniens in ſe quod do-

Duplicit̄ dz hō cō teri d̄ pec catis ſuis

Auguſt.

let cõmiſiſſe. Et iterum in eo. lib. ita inq̃t. Sũt plures q̃s penitet
peccaſſe: ſed nõ oĩno reſeruãtes ſibi q̃dã in q̃bus delectẽtur. Nõ
aiaduertẽtes dñs ſimul ſurdũ ⁊ mutũ a demonio liberaſſe. Per
hoc docẽs nõnunq̃ niſi de oĩbus ſanari. Si eñ vellet ex parte
pctã reſeruari habẽti ſeptẽ demonia, ꝑficere poterat ſex expul-
ſis. Expulit aũt ſeptem vt omnia crimina ſimul emẽdãda doce-
ret. Legionẽ aũt ab illo eiiciens neminẽ reliq̃t de oĩbus qui libe-
Iſidorꝰ. ratũ poſſideret. Oſtẽdens ſi pctã ſint mille oportet de oĩbus pe-
nitere. hec Auguſt. Etiã Iſid. in .ij. lib de ſummo bono. c. xiij. dr.
ſic. Ille penitẽtiã digne agit qui ſic p̃terita mala deplorat: vt fu-
tura iterũ non cõmittat. Nã qui plangit pctm̃ ⁊ iterũ admittit
pctm̃ eſt quaſi ſi quis lauet laterẽ crudum quem quãtomagis
Hieremias. abluit tãto amplius lutũ facit. hinc Hieremias Trenorum. ij. c.
ait. Effunde ſicut aquam cor tuum ante cõſpectum dñi: q. d. Si-
cut aqua ſimplex nec ſubſtãtiam nec colorẽ nec saporẽ nec odo-
rẽ in relinquit in vaſe vñ effunditur ſic pctm̃ eo q̃ vere cõmiſ-
ſus eſt totaliter in deteſtatione haberi dꝫ: vt totaliter extingua-
tur. Et ſignãter dr in cõſpectu dñi. q2 propter ipm dꝫ q̃libet cõ-
teri de pctis Iõ Dauid in pſal. l. ait. Tibi ſoli peccaui ⁊ malũ co-
Scdo dꝫ hõ cõteri diſtincte. rã te feci. ¶ Scdo oportet vt peccator conterat diſtincte ſic vt de
quolibet pctõ mortali ſpiritualis habeatur contritio. Dignum
quippe eſt vt qualis fuit in nobis intentio ad peccãdũ: talis etiã
ſit ad penitẽdum deuotio. Et grauiora quidẽ peccata grauiori-
bus lamentis radenda ſunt. vt ait Aug. Vñ Dauid in pſal. lxxix.
Potum dabis nobis in lachrymis in menſura. Que quidẽ men-
Dauid. ſura ſm gloſam intelligitur pro modo culparum. Ideo Grego.
Gloſa. exponens hoc verbũ Dauid ita inquit Potum dabis nobis in
Gregoriꝰ lachrymis in menſura: vt videlicet mens cuiuſq3 tanto puniẽ-
do vel penitẽdo cõpunctionis ſue lachrymas bibat q̃nto ſe me-
minit meruiſſe per culpas. Etiã ſuper illud Hieremie Threno-
rum. iij. c. Diuiſiones aquarũ deduxerũt oculi mei: gloſa ſic dr.
Diuiſas quippe in oculis aquas deducimus cum pctis ſingu-
lis diſperitatis lachrymas damus: vt ſm multitudinẽ delicto-
Dauid. rum ſit effuſio lachrymarum. Et Dauid in Pſal. ait. Lauabo
Caſſiodorus per ſingulas noctes lectum meũ lachrymis meis ſtratum meũ
rigabo. Super quo verbo Caſſiodorus dicit ſic. Per ſingulas
noctes intelligere debemus ſingula peccata ſuper q̃bus ſingu-
lariter flere debemus ad hoc vt lauetur lectus noſtre ↄſcientie.
S. Tho. Patꝫ igiẽ ex dictis q2 peccator ſic debet dolere vt de vno q̃q3 pctõ
De omni pctõ mortali dꝫ haberi ſpãlis cõtritio. mortali habeat ſpecialis contritio. Ratio autẽ huius aſſignatur
a S. Tho. in iiij. ſententiarum diſtin. xvij vbi querit. Utrum de
ſingulis pctis mortalibus requiratur cõtritio. Nã dr. Diuerſo-
rum morborũ diuerſe ſunt medicine: q2 nõ ſanat oculum quod
ſanat calcaneum. vt dicit Hiero. ſed cõtritio eſt medicina ſingu-
laris ↄtra vnum tantum peccatũ mortale: ergo nõ ſufficit vna
cõis ↄtritio de oĩbꝰ. ſꝫ oportet ꝑ quolibet morbo mortali ſpe-

alem habere medicinā:ſcʒ cōtritionē. Preterea ſm Tho.eadē diſt. Et Uincentiū in ſpeculo morali.lib.iij.parte x.diſt.vj. In oī pctō mortali eſt actualis auerſio voluntatis a deo,ꝛ ꝯuerſio ad pctm̄. Et qꝛ cōtraria cōtrariis curant:ideo opʒ ꝙ in oī remiſſione pcti mortalis ſit etiam actualis auerſio voluntatis a pctō,ꝛ ꝯuerſio ad deū. Que quidē auerſio voluntatis a pctō dꝛ ꝯtritio. Duritia cm̄ volūtatis manētis in pctō non tollitur:niſi per voluntatis oīmodā fractionē,q̄ appellatur ꝯtritio. Et iterū. Contritio per ꝯfeſſionē explicatur:ſed opʒ ſingula pctā mortalia cōfiteri: ergo oportet de ſingulis conteri. Patet ergo ꝙ de oī pctō mortali requiritur ſpecialis contritio.

Idē ꝓbat alia rōne.

Alia rō.

Oia vana ſunt: niſi cor ſit bn̄ diſpoſitum.

¶ Multi decipiuntur credentes habere contritionem.

SEd in hoc loco pctōr diligēter attēdat ne ꝓprio ſenſu decipiat. Et ne forte incidat in ſcillā cupiēs vitare caribdim. nam ſunt nōnulli q̄ leuiter tranſeuntes ore tm̄,ꝛ nō corde de ꝑpetratis culpis ſe dolere ſimulāt. Et ſunt alij pctōres grauiſſimi hn̄tes q̄dē attritionem aut leues cōpunctiones,qui tn̄ in pctis ꝑſeuerāt. Quidā ꝟo hn̄t pia deſideria,deuotos affectus,dulcedines ſpūales:nōnulli opa de gn̄e bonoꝝ exercētes de intimis pectorib⁹ longa ſuſpiria trahūt,qui etiā poſt varios gemitus lachrymas vberrime fundunt. Sed ſiles fletus ac gemit⁹ nō ſufficiūt peccatrici aīe:niſi ex vera cordis cōpunctione reatū ſuū ſatiſfactiōe legitima plāgat. Ideo nota ſm dn̄m Joānē gerſon in.iij.parte ſumme in tractatu de canticordo: vbi dicit ꝙ nō ſemꝑ illi hoīes ſunt dicēdi deuotiores,aut virtuoſiores,aut ſanctiores q̄ magis abūdant in gemitibus ꝛ lachrymis,ꝛ quibuſdā cōpunctionib⁹ cordis carnalis, ad q̄ ſexus femineus eſt magis ꝓnus ꝛ inclinatus: cuius ratio in hoc eſt:nam vt ſepe videmus ꝯtingit duos eſſe,quoꝝ vnus ex cōplexione naturali hʒ cor ſtrennuum ad virilia:nec ad lachrymas diſpoſitum:ita vt vix vel nunq̄ flere poſſit. Erit autē alter cordis feminei,qui ad oēm miſerationis occaſionem ex affectus teneritudine in lachrymas cōmouebit. Et tn̄ ſtat ꝙ primus eliciet deteſtationē pcti ſui intenſius in aīo fortius,ꝛ laudabilius in caſu q̄ alius. Talis ḡ ſic deteſtans pctā ſua nō durū habere cor:ſed molle dicēdus eſt. Cōſiſtit ergo dolor vere pnīe in ſola ratione,qui dolor libero ſubiacet arbitrio. hic dolor eſt diſplicētia ſiue odiū vel deteſtatio elicita cū gratia,q̄ ſufficit ad deteſtationem pcti. Etiā ſuppoſito ꝙ nullus dolor i corpore ſequeretur.

Nota q̄d dicit Joānes Gerſon de lachrymis ꝛ gemitibus.

Lachryme corpales parū valēt niſi cor fuerit diſpoſitum.

¶ Et nota ꝙ verus dolor de pctis dꝛ dolor maxim⁹: qꝛ de nulla re altera tpali tanta deteſtatio elici debet a corde ratiōis. Sicut nullū eſt damnū pene qđ equiparet dāno culpe:nō eſt ergo menſuranda bonitas pnīe ſm dolorē partis ſenſitiue:ſʒ multomagis ſm dolorē partis intellectiue ꝛ rōnalis. Idcirco peccatrix aīa in hmōi lachrymis ac gemitib⁹ nō multū ꝯfidat:qꝛ talia plerūq̄ ꝑter gratiā,ꝛ ſine merito accidūt. nā q̄nq̄ etiā turci,iudei,ſarra-

ceni:ac gentiles in ritib⁹ſuis,ꝛ ſacrificiis pariter ingemiſcūt,et
lachꝛymantᷣ ex affectiōe quā hñt ab illa:nec mirū Cū eñi hō ſit

Hō natuʀal'r hoʀret pctm̄.

creatura rōnalis dña ſuoꝝ actuū hñs liberū arbitriū ad bonū e
ad malū naturalr hoꝛret p.tm̄. Rō hui⁹eſt.Qꝛ hō ꝯſtituitᷣ in ſpē
p aiam rōnalē:vt dt S.Tho.in.j.ij.q.lxxj art.ij. Jō eē illud qd

S.Tho.

eſt ꝯ ordinē rōnis ꝓprie eſt ꝯtra naturā hois inꝗ̄tū hō eſt. Bo-
num aūt hois eſt ſm rōnē eſſe:ꝛ malū hois eſt ꝑter rōnē eſſe:vt

Dionyſius.

Dionyſi⁹ dt.iiij.c.de di.no. vñ ꝟtus hūana ꝗ̄ hoiem facit bonū,
ꝛ opus ipſi bonū reddit intm̄ eſt ſm naturā hois inꝗ̄tū ꝯuenit
rōni. pctm̄ ꝟo intm̄ eſt ꝯtra naturā hois inꝗ̄tū eſt cōtra ordinē

Auguſt. Hieroñ. Lactañ.

rōnis hinc Aug.in.iij.lib.de li.ar bi. Oē vitiū eoipſo qd vitiū eſt
ꝯtra naturā eſt. Et Hier.ad Mauritij filiā ſic dicit. Agnoſce ti-
bi a deo artifice nō ad vitia:ſed ad ꝟtutes mēbra formata. Etiā
Lactanti⁹ in.vj.lib.diuinaꝝ inſtōnū.c.vj ita inqt. Diſcordia igitᷣ
atqꝫ diſſentio nō ſm hois rōnē:verūqꝫ eſt illud Ciceronis qd ait.
Hominē nature obedientem hoi nocere nō poſſe. Ergo ſi nocere
hoi ꝯtra naturā eſt:ꝓdeſſe igitur hoi ſcđm naturā ſit neceſſe eſt.
Quod qui nō facit hois ſe appellatione diſpoliat. Hec Lactan.

Bernar. Lachꝛyme ꝛ gemit⁹ accidunt hoi naturalr ſō in illis nō eſt cōfidendū.

Teſte quoqꝫ Bernardo ſup cātica:virtutū opus nature eſt,ꝛ ve-
niunt ad aliū ſine laboꝛe:vitia ꝟo voluntati ꝯtria,ꝛ repugnantia
rōni. Patet ergo ex dictis ꝙ vitia,ꝛ pctā ſunt ꝯtra naturā hois.
Et idcirco ſi gemitus ꝯpunctiones ſuſpiria deſideria:lachꝛyme
remoꝛſus ꝯſcie,ꝛ hmōi accidunt naturalr hoi non eſt mirandū:
nec ſilibus ꝯfidendū vt diximus. Quiſqꝫ ergo realr vitā ſuam
emēdare ac deo recōciliari itēdit nō dꝫ vti ſophiſmatibus aut
verboſitatibus:qꝛ teſte Lactātio. Nihil ꝓdeſt intruſam habere
ꝯſciam patiētibus deo. Quid agis ergo. O peccatrix aia? Quid

Lactañ.

machinaris? Quid cogitationib⁹ eſtuas? Cuſtos te tuus ſequi-
tur. Deum vtiqꝫ habes teſtē,qui nō querit a te folia:ſed fructus
dignos pnie. Jdeo expedit oīno:vt duritia voluntatis manentis
in pctō tollatᷣ p oimodā volūtatis fractionē,ꝗ̄ ꝯtritio vel diſpli-
centia volūtatis appellatᷣ:vt ſupius diximus. Tātoqꝫ magis dꝫ
pctōr ꝓnus eſſe ad lamētū ꝛ fletū ꝗ̄to fuit audacioꝛ ad culpam.
Abſcindatᷣ itaqꝫ ferro acute cōpunctiōis vlcus inueterate ꝯſue-

Hieroñ. Ambꝛo.

tudinis. Qꝛ vt ait Hier.in obiurgatione acerrima ꝯtra Suſan-
nam lapſam. Scđm ꝯſcie molē exhibenda eſt pnie magnitudo.
Teſte quoqꝫ Ambꝛo.in lib.de pnia. Qui culpam exaggerauerit
exageret pniam:maioꝛa eñi crimina maioꝛibus abluuntur fleti-
bus. Erit eñi deriſio potius ꝗ̄ ꝯtritio:ſi hoi aſſit exterius fletus
coꝛpalis,ꝛ intus obſtinatio voluntatis. Si ſtrepitu ꝟboꝝ deum
laudat,ꝛ coꝛde vituperat. Jntus nero foꝛis catho. Jntus diabo-
lus foꝛis angelus. Jntus lupus foꝛis agnus facies ouina:ſed cō-

Simulatio ꝛ hypocriſis.

ſcientia lupina. Et qꝛ teſte Seneca multomagis ad rem ptinet
qualis tibi ꝗ̄ ꝗ̄lis vel quātus aliis videaris. Jdcirco oī cū dili-
gentia cauendū eſt:ne aīa peccatrix hypocriſi, aut ſimulatione
aliqua ſit inuoluta:qm̄ expedit vt oī fictione poſtpoſita verū do

lorem habeat ſic vt affectus pcti ſm omnē ſui partē totalr a' cor de amputet. Et tūc ſecure cātare poterit illud Dauid. Dirupiſti dn̄e vīcula mea/tibi ſacrificabo hoſtiā laudis: ⁊ nomē dn̄i inuocabo. Et iteꝝ. Laqus ꝯtritus eſt. ⁊ nos liberati ſumus.

¶ Impoſſibile eſt ſeparare dolorem a contritione.

Sed ꝓ recreatiōe peccatricis aīe q̄ verā querit perficere pniam ꝓbamus multiplici rōne auctoritate ⁊ exēplo q' verus dolor non pōt ſepari a vera contritione. Immo ſicut ipoſſibile eſt ſpēm ſeparari a ſuo genere ſm logicos ſic etiā impoſſibile eſt dolorē a vera contritione ſeparare. Et primo q' non poſſit eſſe vera contritio ſine dolore ⁊ q' verus dolor non poſſit a ꝯtritione ſeparari. Probatur ratione ſic. Clarum eſt ſecundum omnes naturales philoſophos q' ꝯtraria ꝯtrarijs curantur. Omne enim corruptibile ſimpliciter corrumpitur per actionem ſui contrarij: nam frigus non corrūpitur niſi per calorem ⁊ ſimiliter quecunq; a frigido ꝯponunt/vt grandines: nures: glacies a ſole calido diſſoluunt. Et ꝓpterea perit⁹ medicus quibuſdā egris porrigit calida: alijs vero frigida iuxta naturas ⁊ qualitates morborū: hoc tamē in cūctis gn̄aliter obſeruat: vt medicina detur egritudini ꝯtraria: q2 vnū ꝯtrariorū expellit ꝓ reliquum. Infirmitas aūt aīe rōnalis eſt pcm̄ mortale qđ ꝯſiſtit i ꝯplacētia voluntatis ad actū malū. Vn̄ Au in li. retractationū. Et iterum in lib. de duabus animabus diffinies pcm̄ ſm cām efficientē dicit ſic. Pcm̄ eſt volūtas retinēdi vel cōſequēdi qđ iuſtitia vetat: qua ſnīa aperte dat itelligi q' volūtas eſt cā efficiens pcti adeo vt ſine ipa nullū poſſit eſſe pcm̄. Et iteꝝ aug. i. li. de ṽa religione dt ſic. Vſq; adeo pcm̄ volūtariū eſt: vt niſi ſit volūtariū nullo mō pcm̄ ſit. Iteꝝ. Au. ⁊ hr. xxiij. q. iiij. Nabuchodonoſor ita inqt. Vaſis ire nunq; de⁹ redderet interitū ſi nō ſpontaneum inueniret hō habere pcm̄: ⁊ iō ſi aliqs ꝓ ignorātiā inuīcibilem faceret aliqđ de gn̄e maloꝝ nō iputaret ſibi ad pcm̄. quiā talis ignorātia tollit volūtariū. Cū ergo tota ratio peccati mortalis ꝯſiſtat in ꝯplacētia voluntatis in actu malo vt liquet ex dictis: vtiq; diſplicētia volūtatis de hmōi actu erit ꝯtrū pcti. ⁊ q2 ꝯtria ꝯtrarijs curant: oportet oīno vt pctōr ſi curari dz a febre pcti mortalis q̄rat medicū ſalutis dn̄m Jeſum xp̄m: atq; ꝓ diſplicētiā volūtatis deteſtet pcm̄. ¶ Iteꝝ ꝓbamus idem alia ratiōe ſic. Rō dictat q' eo mō quo pctā ꝯmittim⁹ eo mō peniteamus. Sz peccamus tribus modis: vz corde: ore: ⁊ ope. Ideo decens eſt vt ſm delicti ꝯditionē punitio fiat. ſ. i corde ꝓ contritionē: in ore ꝓ ꝯfeſſionē: i ope ꝓ ſatiſfactionem. ⁊ q2 oīa iſta tria genera ⁊ modi pctōꝝ incipiunt a cordis cōplacētia: ergo iuſtū eſt vt omnis remiſſio pctōꝝ a cordis ꝯtritiōe incipiat: q2 ſecūdū menſuram delicti erit plagarū modus. Secundo probamus oppoſitum auctoritate. Unde Anſelmus in lib. de ſimilitu-

Auguſt.

Idem.

Tota rō pcti ē cōplacētia in a cu malo.

Anſelm⁹

Auguſt. Cōtritio vera non pōt eē ſi ne dolore.

dīnibus dicit ſic. Sunt nonulli qui ſe pctō:es eē fatēt ſ3 nllū hr̄e inde dolo:ē dinoſcunt q̄ neceſſe ē vt doleāt ſi veniā ꝓmeri deſide rāt: q2 ad ſalutē nō valet vt ſe q̄s pctōrē cognoſcat niſi habeat dolorē: nā ſi dn̄o ſuo aliq̄s peccaret, ꝛ inde dolorē nō hr̄et q̄d pu tas de eo dn̄s diceret. Quō cū offēſā poſſet dimittere q̄diu eū ꝓ offēſiōe ſua nequaq̄ ſciret hr̄e dolorē. Ridiculū poti⁹ q̄ aliud viderēt ſi veniam peteret de hoc vn̄ ſe nō dolere fateret. Neceſſe eſt ergo vt dolorē habeat q̄cūquis de ꝑpetratis culpis ſi veniā ꝓmereri deſiderat. Hec Anſel. Etiam Augu. in libro de pnia ait.

Auguſt. No. via.

Nemo ſue volūtatis arbiter ꝯſtitut⁹ pōt nouā vitā inchoare niſi eum veteris vite peniteat. Taceo plura: q2 adeo clarū eſt, q̄ verus dolor non poteſt a ꝯtritione ſeparari vt ab hac ſnia nulla ſanctorum diſſentiāt teſtimonia. ¶ Tertio ptz ꝓpoſitum mltiplici exemplo: non enim dn̄s terren⁹ grauē offenſā, vel iniuriā remitteret niſi cōtrito. Quia ſi diceret ore ſe dolere, ꝛ dn̄s ſciret contrarium eſſe verū nō remitteret. Ita nec de⁹. Jō petro aplo꜆ principi non dimiſit offenſam antequā fieret amare: nā ſi petr⁹ fleuiſſet, ꝛ dixiſſet ſe fuiſſe cōtritum mendaciter, xp̄s non remiſiſſet illi pctm̄ ſuum hō quippe talibus ſignis decipi pōt: non

Leo pa.

ſūt deus qui ſolus intuetur cor, ꝛ nouit abſcondita cordiū hinc Leo papa collaudās illas pias ac dulciſſimas lachrymas petri apl'i in ſer. de paſſione dn̄i qui incipit. Sacrm̄ dilectiſſimi dn̄ice paſſionis dicit ſic. Felices ſancte apl'e lachrime tue q̄ ad diluendam culpam negationis virtutem ſacri habuere baptiſmatis. Affuit enim dextera dn̄i Jeſu q̄ labentem te priuſq̄ deiecere ris exciperet, ꝛ firmitatē ſtandi in ipō cadēdi piculo reſipuiſti. Uidit in te dn̄s nō fictam fidē: nō dilectionem auerſā: ſed conſtantiam fuiſſe turbatam. hec Leo. ¶ Peccator quoq̄ grauiſſimus depdat, ꝛ homicida peſſim⁹ fuit ille latro q̄ cum xp̄o crucifixus eſt. Nam teſt Leone papa in ſer. de paſſione dn̄i q̄ incipit. Exigit fides dilectiſſimi. Fuit hic latro inſidiator viarum, ꝛ ſaluti hominum ſemꝑ infeſtus vſq̄ ad crucē reus. Et ſicut ait Chryſ. princeps iniquorū fuit ꝛ mille malis imbut⁹. Sed tn̄ in cruce affixus magnam egit pniam: vt pote q̄ magnū dolorē vere contritionis habuit: nā cum eſſet ſic affixus ac ꝓpe mortis āguſtias videns in xp̄o admirāda ſigna ſctitatis: vt puta ſimplicitatem māſuetudinē, innocētiā, modeſtiā, hūilitatē, ꝛ pmaxie inter illos acerrimos corpis atq̄ cruciat⁹ mirā xp̄i patiētiā charitati annexā: vt pote q̄ orauit ꝓ perſecutoribus ac crucifixoribus ſuis que ſunt ſigna aptiſſima vere ſctitatis. Jō totus in admiratione cōuerſus eſt. Uidit p̄terea hic latro optimos mores atq̄ elegantem diſpoſitionē organo꜆ in toto corpe xp̄i. precipueq̄ in facie eius ſctiſſima a qua fluere videbatur fragrātia q̄dam admirande ſctimonie. Jdcirco vero dolore cordis expauit vn̄ totus in xp̄m accenſus alterū collatronē acerrime increpās dixit ei. Luc. xxiij. c. Nec tu times deum q̄ i eadē dānatiōe es. Et

De latro ne q̄ cū dō crucifix⁹ eſt.

Chriſo. No. totum.

nos q̄dē iuſte:nā digna factis recipim⁹.hic vero nil maligeſſit.
Cumq; talia diceret Illico radio ſpūſſācti illuſtratus xp̄z ſalua
torē ac redēptorē mūdi cognouit.Jō toto cordis deſiderio ↄuer
ſus in eū dixit.Dn̄e memēto mei dum veneris in regnū tuū.Ex
quo v̄bo clare ↄſtat,q̄ latro ille habuit tres v̄tutes theologi= Latro il
cas.ſ.fidē ſpē,⁊ charitatē:vt alibi lati⁹ explicauimus Cōſtat ēt le habuit
et hoc q̄ fuerit p̄ cūctis apl'is ac diſcipl'is xp̄i audax v'l'de ⁊ ſtō tres v̄tu
ſus:nā cū dies illa fuerit paſchalis ſolēnitas iudeoꝝ:nō dubita tes theo
m⁹ ad tā grande ſpectaculū pluſq̄ cētū millia p̄ſonaꝝ aduenifſ= logales.
ſe.Ibi quoq; aderāt apl'i ac diſcipl'i xp̄i q̄ territi,ac pauidi,erant
muſſitātes ,gemētes,ac flētes.Sz latro totus magnanim⁹ i ↄ=
ſpectu tantoꝝ armatoꝝ,⁊ inimicoꝝ xp̄i regiā dignitatē ei⁹ ac
innocētiā plena voce p̄dicauit:nec mirū:q̄z vera charitas xp̄i q̄ Chryſo.
iā totus erat radiatus foras miſit timorē.hinc Chryſ.v̄tutem
eius admirās ait.O res mirabilis crucifixū aſpicis,⁊ dn̄z p̄fi=
teris ↄdēnati vides figurā ⁊ regis p̄dicas dignitatē.hec Chryſ.
Etiā diuus Hie.Extollens magnitudinē ↄtritiōis hui⁹ breuiſſi=
mi latronis,⁊ habetur de peni.diſt.j.Importuna dicit ſic.Chr̄s Hieron.
in paradiſū de cruce etiā latronē tulit,⁊ ne q̄s aliquando ſerā
conuerſionem putaret.fecit homicidij penā martyriū.hec hie=
Que verba non ſunt ſic intelligenda:vt in rei v̄itate pena ho= Auguſt.
micidij fuerit cōuerſa in martyriū.Q̄z vt d̄r de cōſe.diſt.iiij.Ba Hieron.
ptiſmi vicem.Latro ille non p̄ nōie xp̄i crucifixus eſt ſed p̄ me= Pena nō
ritis facinoꝝ ſuoꝝ:neq; q̄z credidit paſſus eſt:ſed dum pateret̄ facit mar
credidit.Et q̄z pena non facit martyrē ſed cauſa:vt ait Augu. tyres ſ3
Jō illud ſupplicium non fuit martyriū.Sed d̄r martyriū im p̄= cauſa.
prie propter ſilitudinem facti:vt dicit ibidē glo.q̄z fidē ⁊ paciē
tiam habuit ſicut illi q̄ patiūtur martyriū,vel pena illa dicitur Chryſo.
martyriū rōe ↄfeſſionis quā patibulo habuit.Q̄z ſicut martyr
ſic latro inter penas xp̄m aperte ↄfiteri non timuit,vel dicitur
martyr:q̄z illa pena ex magnitudine contritiōis introduxit eū ſu= Dauid.
bito in regnū ſicut facit verum martyrē.hinc Chryſo.in li.de re
paratione lapſi d̄t ſic Latro ille q̄ pendebat in cruce non eguit
prolixitate temporis:vt ingreſſuz paradiſi mereret̄:ſed tm̄ ei
ſpaciū ſufficit q̄ntū expedi potuit donec vnū poſſet p̄ferre ſmo
nem:ita vt intra vnum momentū tēporis toti⁹ vite ſcelerib⁹ ab
ſolutus precedere ad paradiſū etiā apl'os mereret̄.hec Chryſ.
Ex dictis p3 q̄ hic latro per ſolum dolorē ↄtritionis mirabiter
ſaluat⁹ eſt.Magnus etiam peccator fuit Dauid:ſed magnā per Ezechias.
egit p̄niam ſcribens cantica ſua in q̄bus totus v̄r effuſus in ge=
mitibus ⁊ lachrymis.Nam d̄t. Laboraui in gemitu meo la=
uabo per ſingulas noctes lectū meū lachrymis meis ſtratū me
um rigabo.Simil'r de rege Ezechia legimus qualiter ip̄o egro
tāte venit ad eū Eſaias dicēs.Diſpone do̅i tue:q̄z morieris tu ⁊
non viues:vt p3.iiij.Reg.xx.Et Eſaie.xxxviij.c.Et ſicut d̄r ibi
dem.Fleuit Ezechias fletu magno.Sic Maria Magdalena

D: Mag. ꝯuerſa ad dñz tota reſoluta in lamẽtis obtinuit veniã Luc.vij
de Nab. c.Sic Nabucho: Matt. Paul,. zacheus: Maria.egyptiaca ac
zachco, ceteri magni pctõres magnã egerũtpniaz. Fũde ẽ lachrymas
& aliis. ꝯfuge ad medicũ ſalutis,age pniaz. Clama ad dñz & dic. Qm
Ambro. iniqtatẽ meã ego cognoſco,& pctm̃ meũ ꝯ me eſt ſemp. Tibi ſoli
peccaui:q2 tu ſolus ſine pctõ es.hic Amb. in li de bono mortis.
c. vj.ſic pulchre nos hortat ad penitudinẽ dicẽs. Noli inqt o hõ
diuie bõitatis & patiẽtie theſauros ꝯtẽnere: Bõitas eũ dei ad
Qõ. Rñ: peniũẽtiã te puocat:ad correctiõez inuitat. Duritis aũt tua q̃ in
det qõl erroris ptinẽtia pſeueras futuri iudicij auget ſeueritatem:vt di
Joãnes. gnam retributionem tuoꝝ accipias delictorum. Hec Amb. Ex
Gerſon. dictis itaqꝫ ptz tam rõe quã auctoritate & exemplo q verus do
lor nõ põt a contritione ſeparari. Sed queſtio aim pulſat. Utrũ
contritionis dolor debeat eſſe maximus,vel an peccator poſſit
nimis dolere de offenſa in deum commiſſa. Pro rñſione huius q̃
ſtionis notandum eſt ſm Joannẽ Gerſon cancellariũ pariſien-
S. Tho ſem in compendio theologie vbi mouet dubiũ. Utrum minim⁹
dolor poſſit eſſe contritio:nã dicit q cõtritio poteſt dici magna
maior et maxima: ſm q homo ad maiorem dolorẽ mouet Jõ
magiſtri theologie dicunt,q dolor contritionis etiã minimus
dummõ fuerit informatus charitate ſufficit ad delẽdũ culpã.
Dicitur autem dolor informatus charitate qñ vere elicit propo
ſitum confitendi & ſatiſfaciendi:& tum talis dolor dicitur contri
De dolo tio minima. Et hec delet tm̃ culpam & reatum ſeu debitũ pene
re pris ſe eterne. Quod ſi dolor contritiõis fuerit maior delet partẽ pene
ſitiue. temporalis debite. Si vero fuerit maximus totã penã, & totam
culpam delet. Ad queſtionem ẽ rñdemus cũ ſctõ Tho.in.iiij.li.
ſen.diſt.xviij.vbi querit. Utrũ contritio ſit act⁹ virtutis. Jn rñ-
ſione ad.j.argu.dicit q in contritione põt ꝯſiderari duplex do
lor de pctõ. Unus quidem in parte ſenſitiua qui eſt paſſio que-
dam in carne,& hic dolor non eſt eſſentialiter contritio:ſed ma-
gis effectus contritionis. Sicut enĩ pena exterior corpalis eſt
effectus virtutis penitentie ad recõciliãdũ offenſam q̃ in deum
commiſſa eſt officio mẽbrorũ. Sic etiã ipa virtus penitentie in-
fert dolorẽ ipſi ꝯcupiſcibili ad recõciliandũ offenſaz q̃ in deũ ꝯ-
miſſa eſt per inordinatum actũ partis ſenſitiue ſcz virtutis con
cupiſcibilis. Alius eſt dolor ꝯtritionis in mẽte vel in volũtate q̃
nil aliud eſt quã diſpliſcentia peti rõne ſue deformitatis ſcz in-
q̃tũ pctm̃ eſt factũ in offenſam dei. Et talis dolor eſt eſſentialit
contritio & realis actus virtutis ac vere penitentie. Jdcirco ſi
loquamur de dolore ꝯtritiõis prout eſt in pte ſenſitiua ſicut ac
cidit i corporis maceratione:tũc põt eſſe indiſcretus ſicut indiſ
creta penitentia:de qua deuotus Bernardus ſepius dum eſſet ef
S. Tho. fectus abbas ſeipſum accuſabat. Quapropter in huiuſmodi de
bemus doctrinam apoſtolicam ſequi que dicit. Tanqꝫ caſtiga-
ti & non mortificati. Unde etiam ſanctus Thomas in.iiij. libro

ſent. diſt. xvii. vbi mouet dubiū. Utrū dolor cōtritionis poſſit eſſe nimis magnus, dicit ſic. In his oībus debet accipi pro mēſura cōſeruatio ſubiecti, ꝛ bone habitudinis ſufficiētia ad ea q̄ agenda incumbunt. Et ꝓpter hoc dr̄ ad Rom̄. xii. c. Rationabile ſit obſequiū veſtrū. hinc Hier. ait De rapina holocauſti offert, qui vel ciboꝝ nimia egeſtate vel manducādi vel ſomni penuria immoderate corpus affligit. Et iterū. Rationalis homo dignitatē amittit, qui ieiuniū charitati, vel vigilias ſenſus integritati p̄fert. Sed ſi loquamur de dolore ꝯtritionis ꝓut eſt in mēte vel in voluntate: tunc nō poteſt eſſe nimis magnus. Nam cōſiderans petōr bonū infinitū offendiſſe: in infinitū ſi poſſibile eſt dolere dz ſaltē habitualiter: ꝛ ſi nō actualiter. Ideo notāda ſunt ṽba aurea ſcti Tho. qui in primo quolibet art. ix. vbi mouet dubium. Utrum contritus debeat magis velle eſſe in inferno q̄ peccare, dicit ſic. Contritus tenetur in gn̄ali velle pati magis quācūq; penā q̄ peccare. Et hoc ideo qꝛ ꝯtritio nō pōt eſſe ſine charitate, per quā oia dimittunt̄ pctā. vnde charitas requirit: vt quālibet penam hō cōtritus preeligat culpe: ſed in ſpeciali deſcēdere ad hanc penā vel ad illam nō tenet̄. Quinimo ſtulte faceret ſi quis ſeipm̄ vel aliū ſollicitaret ſup hmōi particularibꝰ penis. Manifeſtū eſt em̄, ꝙ ſicut delectabilia plus mouēt in particulari ꝯſiderata q̄ in cōi. Ita terribilia plus terrēt ſi in particulari cōſiderentur. Et aliqui ſunt qui minori tentatione nō cadunt, qui forte maiori caderēt. Sicut aliqs audiēs adulteriū non incitat̄ ad libidinē: ſed ſi per cōſiderationē deſcēdit ad ſingulas illecebras magis moueret̄. Et ſil'r aliqs nō refugeret pati mortē pro xp̄o: ſed ſi deſcenderet ad conſiderandum ſingulas penas magis retraheretur. Et ideo deſcēdere in talibus ad ſingula eſt inducere hoīem in tentationē, ꝛ prebere occaſionē peccandi. Hec Tho. Debet ergo ꝯtritus habere cor mundū ab om̄i malitia, atq; in tali diſpoſitione perſiſtere: vt ſit paratus potius velle mori q̄ de cetero aliquod mortale cōmittere. Et ratio huiꝰ eſt: qꝛ tenemur ex p̄cepto deū, potius q̄ nos diligere. Cū ergo per mortale deus offendatur debemus magis velle mori, q̄ ipſum offendere. Et iſta eſt ratio, quare martyres mortui ſunt: vt ſcʒ deū nō offenderent per pctm̄ mortale. Nā vera charitas hoc requirit: vt quālibet penam hō contritus p̄eligat culpe. hinc Anſelmus in lib. de ſilitudini. e allegatur a ſctō Tho. in. j. quolibet ar. vbi ſupra, dicit ꝙ aliqs dʒ magis velle eſſe in inferno ſine culpa q̄ in paradiſo cū culpa: qꝛ innocēs in inferno nō ſentiret penā: ꝛ petōr in paradiſo nō gauderet de gloria. Hec ille. Etiā ſanctus Tho. in. xi. quolibet. ar. ix. vbi querit. Utrum aliquis comedēdo ſeu ſtando cum excōicatis peccet mortaliter. In rn̄ſione ad tertiū argumētum dicit ſic. Non ſolū quis debet ſubire mortem anteq̄ peccet mortaliter. Sed etiā anteq̄ peccet venialiter: qꝛ peccatum inq̄tum peccatū nunq̄ eſt eligibile. Si em̄ eſſet eligibile nunq̄ eſſet

Hieron.

De dolore ꝯtritionis ꝓut eſt in voluntate.

S. Tho: Not. pulchra ṽba S. Tho.

Nota diligenter ſingula.

Uere cōtritus dʒ potiꝰ eligere mortē q̄ peccare.

S. Tho. Not. diligēter verba ſancti Thome.

S.Tho. peccatū: ꝛ ſic nō peccarē ſi facerē. hec Tho. Et in.iiij.lib.ſen.diſt.
ꝓ xiij. vbi mouet dubiū. Utrū participare cū excōicato in caſibus
Iterū no- nō ꝯceſſis ſemꝑ ſit pctm̄ mortale. In rn̄ſione ad.j.arg. idē Tho
ta verba mas dicit, ꝙ ſicut pctm̄ mortale nō pōt bene fieri: ita nec venia-
ſcti Tho. le. Et ideo ſicut hō dꝫ prius ſuſtinere mortē ꝙ̄ peccet mortalr:
Auguſt. ita etiam ꝙ̄ ꝙ peccet venialiter. Illo mō debitu quo dꝫ venialia
vitare. hec Tho. Propterea Aug. horrēs valde pctā ſua, ꝛ co-
gnoſcēs excellentiā diuine bonitatis dicebat ſe eſſe dignū oculos
cecare plorādo propter pctm̄. Et ratio huius eſt. Quia quilibet
Anſelm⁹ pctōꝛ nō ſolū eterna: ſed tꝑali morte dignus eſt. Anſelmus ꝗꝫ ta-
ctus vehemēti dolore cordis, atqꝫ ex pinguedine deuotionis di-
micheas cebat. Utinā ſic impinguentur viſcera aīe mee: vt medulle cor-
ꝓpha. poris mei exſiccētur. hinc Micheas ꝓpheta.j.c. ita inquit. Plā-
Nota de gam ꝛ vlulabo vadā ſpoliatus, ꝛ nudus faciam planctū velut
dracone. drachonum: ꝛ luctum quaſi ſtruthionū. Nota ꝙ inter oīa aīalia
irrationabilia planctus draconis eſt amarioꝛ. Et inter volatilia
plāctus ſtruthionis. Ideo ſunt qui dicunt, ꝙ cū dracho ſit hoſtis
elephāto ab eo plerūqꝫ occiditur ꝛ cōteritur: ꝛ tunc magnū fa-
cit planctū. Sed iſtoꝝ dictū miramur: qꝛ nō eſt veriſimile ꝙ ele-
phas occidat draconē: ꝛ per cōſequens nō facit plāctū modo di-
Magn⁹ cto: ſed multo potius videtur ꝙ draco debeat occidere elephan-
Albert⁹ tem attēta magnitudine ac fortitudine draconis. Nam magn⁹
de draco- Albert. in.xxv.lib. de animalibus vbi loquit̄ de dracone allegat
ne. Auicennā: ꝛ Semerion philoſophos qui dicunt, ꝙ draco eſt no-
Dracōes men generis qđ ſub ſe cōtinet multas ſpecies. Dicunt igitur iſti
ſunt ma- philoſophi, ꝙ dracones omnes ſunt corpore valde magni: ita ꝙ
gni val- minoꝛ illoꝝ eſt quinqꝫ cubitoꝝ, ꝛ maioꝛ eſt triginta cubitoꝝ, ꝛ
de, ſcꝫ tri- ſupra p̄cipue in partib⁹ Indie. Etiā ſi ſequamur Pliniū ꝛ ſolinū
ginta cu- philoſophos, qui forte teſte Alberto potius referūt audita vul-
bitoꝝ. gi ꝙ̄ experta. Dicemus draconē eſſe maximum inter oīa terre, ꝛ
Draco ē maris aīalia: nec habere venenū, ꝛ eſſe criſtatū in capite, et os
maxim⁹ eius eſſe paruū ſꝫm magnitudinē corporis ꝛ capitis ſui. Morſus
inter oīa tn̄ eius eſt peſſimus ꝙ̄uis paruus, ꝛ huiuſmodi cām dicūt eſſe:
animan- qꝛ mortifera ac venenoſa comedit, ꝛ nō ex ſeipſo eſt venenatus.
tia terre, Sed quante fortitudinis ſit draco contra elephantem oſtendit
ꝛ maris. magnus Albertus: vbi ſupra, ſic dicens. Draco ſi quem cauda
Quante ligauerit occidit, a caude enim ſue inuolutione: nec elephas tu-
fortitudi- tus eſt corporis ſui magnitudine. Idē dicit Iſidorus in.xij.lib.
nis ſit dra- Ethimo.c.iiij. Affirmat etiā ꝙ draco eſt maioꝛ cunctoꝝ ſerpē-
co ꝯ ele- tium ſiue oīm animantiū ſuꝑ terrā. Et poſtꝙ̄ plura explicauit
phantē. de dracone, q̄ etiā ſcribit Albertus ita ſubiungit. Draco circa ſe-
Iſidoꝛ⁹. mitas delireſcēs, per quas elephātes ſolito gradiunt̄ crura eoꝝ
Draco nodis, illigat ac ſuffocatos perimit. hec Iſidorus. Etiam dicūt
occidit e- aliqui philoſophi: vt teſtatur Albertus. ꝙ draco cum eſtuat ſe
lephantē infrigidat in ſanguine elephātis, qđ quidē nō poſſet facere: niſi
ꝛ quō. illum occideret. Et ideo conuenientius dicit̄ ꝙ draco occidit ele-

phantem ⁊ nõ cõuerſo. Qũo autẽ intelligatur iſte planctus dra- q̃o itelli-
chonis de quo loquitur Micheas ꝑpheta in pſona peccatoris. gĩt ṽbũ
No. ꝙ. quidã ita explanãt. cũ eñ dixit. Facia plãctũ velut dra- Michee
chonũ. q. d. Ex vehementi dolore cordis faciã planctũ horribilẽ ꝑphete.
eo modo quo ſolet dracho horribiliter clamare. Nã dicũt Pli-
nius ⁊ Solin⁹ teſte Alberto vt ſupra ꝙ voces drachonũ terrent
homines ita ꝙ moriuntur. Sic peccator vere ꝯtritus debet ve-
ro dolore cordis plangere ⁊ vlulare ⁊ fortiter clamare ac petere
a dño miſericordiã. Sed pater doctoꝝ Hie. ſuper iſto paſſu in Hierony-
lib. ſuper Micheã prophetam ad Paulã ⁊ euſtochiũ dt ꝙ Mi- mus.
cheas ꝑpheta in hoc loco faciat q̃ſi proſopopeyã ⁊ ſub perſona
ſua inducit dei plangẽtis affectu. Eſt aũt ꝓſopopeya quidã
color rhetoricus ⁊ fit qñ animatũ loq̃tur ad animatũ. Uel, qñ in- No. quid
animatũ ad aiatũ vt terra loq̃tur fontibus ⁊ marib⁹: Uel fit tot ẽ ꝓſopo-
modis vt methaphora. Hinc Damaſcenus ait. Nouit ſcriptu- peya Da-
ra ⁊ ꝓſopopeya i. perſonaꝝ fictione vti ſicut illud Mare vidit maſcen⁹
⁊ fugit. Hiẽr. ergo vbi ſupra ita inq̃t. Quomodo eñ drachões Hieron.
terribili ſibilo pſonant iuxta hyſtorias eoꝝ qui de phiſicis con-
ſcripſerunt eo tẽpore q̃ vicuntur ab elephantibus: ita ⁊ ego ſpo-
liatus ⁊ nudus incedã ⁊ faciã plãctum velut drachonum ⁊ lu-
ctum quaſi ſtrutionũ. No etiã cum ſubiũgit: Et faciã luctũ qua-
ſi ſtrutionũ. Nã magnus Albertus in. xxiiii. lib. de aialibus di- Mag.
cit ꝙ ſtrutio eſt auis in deſertis Lybie que tamen ſepius in no- Albert.
ſtris viſa fuit partibus. Si hec auis fuerit iuuenis eſt cinerea ⁊ natura
tota bñ pennata pẽnis tñ plumalibus nõ fortibus exiſtẽtibus. ſtrutiõis
Secũdo anno ⁊ deinceps Paulatim in coxis ⁊ collo ⁊ capite pẽ-
nas omnino perdit denudato corpore ſed dura pelle ꝓtegitur a
frigore: ⁊ pẽne dorſi nigerrime. Coxas habet valde magnas ⁊
crura carnoſa: pellis alba ⁊ digitos in pede habet ſicut camel⁹.
Unde camelon a quibuſdam grecis vocatur iõ non tam auis q̃s
mediũ inter greſſibile ⁊ volatile eſſe videt̃. Eſt autẽ alta pedi-
bus vſq; ad dorſum forte ad quinq; vel ſex pedes. ſed collum ha-
bet longiſſimum ⁊ caput anſerinum. ⁊ roſtrum reſpectu ſui cor-
poris valde paruũ: volare nõ poteſt ſed alis extẽſis citat cur-
ſum. Hec auis dicit̃ ſtolida ⁊ mẽſe Iulio ouat ⁊ oua in ſabulo Strutio.
abſcõdit: vt foueãtur ibidẽ calore ſolis: quia nudato corpore ea eſt auis
fouere nõ põt. Aliquando autẽ cuſtodit ea ⁊ reſpicit ad locũ in ſtolida.
quo iacẽt: ⁊ iõ rumor falſus exiuit ꝙ viſu ea foueat inq̃t Alber-
tus. Etiã Hier in primo lib. ſuper Micheã prophetã vbi ſupra
dicit ſic. Strutiões immemores ſunt ouorũ ſuorum ⁊ quaſi nõ Hieron.
peperint in arena calcandos pedibus beſtiarum fetus relin- de ſtru-
quunt. hec Hiere. Idcirco hec auis a Hieremia ꝑpheta dicitur tione q̃d
crudelis. Unde Threnoꝝ. c. iiii. filia populi mei crudelis q̃ſi ſtru- ſentit.
tio in deſerto. Sed queritur q̃o ſalua veritate põt hec auis di-
ci crudelis cũ non habeat vngues ad lacerãdũ: nec roſtrum di-
ſpoſitum ad feriendũ: ſed eſt nudata pẽnis ⁊ fatua. Pro reſpõ-

ſione dic q̄ Hieremias lamentabatur miſeriā, et crudelitatē populi ſui maiorem, q̄ beſtiarum dicens. Filia populi mei crudelis quaſi ſtrutio in deſerto, que cū ſit auis ſtolida abſcōdit oua ſua in arena: et ita videtur crudelis illa ſic dimittēdo: quia naturaliter

Hieron. beſtie cūtumcūq̄ crudeles diligunt fetus ſuos. Ideo Hiero. ſup hoc paſſu in. iij libr. ſuper lamentationes Hieremie ad fratrem Euſebium dicit, q̄ in ſtrutione ſimulatio, et immanitas hypocritarum deſignatur: quia ſtrutio induratur ad filios ſuos quaſi nō ſint ſui. Sic pariter videtur cōtigiſſe in obſidione Hieruſalē per Chaldeos. Nam tanta fuit fames, q̄ matres abſcōdebant cibū et permittebant filios, et filias mori fame. Ideo ſubiungit Hier.

Quanta fuerit miſeria i obſidione Hierl'm. Joſephus. dicens. Paruuli petierunt panem, et non erat qui porrigeret eis. Quanta aūt fuerit illa penuria vel potius miſeria oſtendit Joſephus in. vij. lib. de bello Judaico. c. xij. vbi dicit, q̄ tanta fames erat Judeis, q̄ tanq̄ ebrij et canes rabidi ferebātur. Et in. c. xiij. eiuſdem libri. Idē Joſephus clare dicit, q̄ mulier quedam plebeia Maria nomie filia Eleazari neceſſitate cōpulſa lactantē occidit filiū coctumq̄ mediū comedit reliquū ſeruauit. Ex hoc Judei crudeliores videbātur ſtrutione, que oua ſua in ſabulo relinquit, et ea fouere negligit: vt inquit Iſid. in. xij. li. Ethim. c. vij.

Iſidorus. Pctōr dz lugere exemplo ſtrutiōis. ¶ Ad ꝓpoſitum redeundo. Si ſtrutio fetus ſuos aut oua a beſtijs cōculcata vel ab hoibus ablata perceperit inter oīa volatilia amare luget, et querulas voces emittit. Sic peccator qui occiditur a demone, et ꝯculcatur ꝓpter pctm̄ cum amaritudine cordis flere debet ac lugere offenſam in deum factam. Et propterea

Hierem. Hieremias ꝓpheta hortatur peccatores ad lachrymas, dicēs. Plangite et vlulate: quia nō eſt auerſa ira furoris dñi a vobis.

Hierem. Et iterum. Laua a malitia cor tuū Hieruſalem: vt ſalua fias vſq̄quo morabuntur in te cogitationes noxie. Iterum Hieremias. vj. c. ait. Luctum vnigeniti fac tibi planctū amarū. Nota q̄ plāctus peccatricis aīe aſſimilari debet mulieri plangēti mortem ſui vnigeniti. Cuius dolor grādis eſt. Nam ſi plures haberet filios vno mortuo ſuper alio poſſet cōſolari: ſed quia ei ſolus filius moritur: ideo mater ſola facta amariſſime dolet. Et rurſus Hieremias ait. Deduc quaſi torrētem lachrymas per diē et noctem, et nō taceat pupilla oculi tui, quaſi dicat. Sicut torrens ſolet cum impetu fluere: ſic lachryme vere contritionis ab oculis peccatricis anime ſtillare debent. Et cum ſubiungit dicens. Et non taceat pupilla oculi tui. hec pupilla oculi: vt dicit gloſſa eſt cōpunctio rationis. q. d. Semper diſpliceat rationi ac voluntati peccatum quod commiſiſti. Liquet igitur ex dictis qualiter ad veram cōditionem requiritur verus dolor. Et q̄ impoſſibile eſt dolorem a vera contritione ſeparare.

¶ Quod ad verā contritionē requiritur vna generalis plenitudo, ſiue deteſtatio tam de oblitis q̄ ignoratis mortalibus. Et q̄ dolor cōtritionis non finit: nec finiri dz in pñti vita.

TErtio ad veram cõtritionem requirit vt vna generalis penitudo vel detestatio dirigat ad oĩa peccata mortalia tã oblita q̃ꝑ ꝑ ignorantiã cõmiſſa de q̃bus pctõr nullã habet noticiã: nec ſcit qualia vel quanta fuerint: ſed in quodã cõfuſo ſcit ſe plura habere mortalia oblita ⁊ ignorata. Quid aũt agere debeat pctõr in tali ꝑplexitate vt ad verã ꝑueniat ꝯtritionẽ: docet ſplendor eccleſie Tho in. iiij. li. ſenten diſtin. xvij. vbi q̃rit Utrũ de omni peccato actuali cõmiſſo a nobis debeam⁹ ꝯteri: vbi ad ẽm argumentum talẽ de pctis oblitis deſcribit regulã dicens: Obliuio de aliquo poteſt eſſe dupliciter. Aut ita ꝙ totaliter a memoria exciderit ⁊ tũc nõ poteſt aliquis inquirere illud. Aut ita ꝙ partim a memoria exciderit ⁊ partim maneat. Sicut cũ recolo me aliq̃d audiuiſſe in generali: ſed neſcio q̃d in ſpeciali: ⁊ tũc req̃ro in memoria ad recognoſcedũ. Et ſcðm hoc etiã aliq̃ð pctm̃ põt eſſe oblitum dupliciter. Aut ita ꝙ i generali memoria maneat ſed nõ in ſpeciali vt cũ hõ recolit ſe vnum vel plura commiſiſſe ⁊ ignorat an ſit ſupbia: auaricia vel luxuria: ⁊ tũc debet hõ cum diligentia recogitare: vt inueniat illud pctm̃ in ſpãli: quia de quolibet mortali tenetur homo ſpecialiter confiteri. Si aũt inueniri non poſſit ſufficit de eo cõfiteri ſcðm ꝙ in noticia tenet Et ꝺʒ homo nõ ſolũ de peccato. ſed de obliuione ei⁹ dolere q̃ ex negligentia cõtigit. Si aũt pctm̃ oĩno a memoria excidit / tũc ex impotẽtia faciẽdi excuſat a debito ⁊ ſufficit gñalis ꝯtritio de oĩ eo in quo deũ offendit: Sʒ qñ impotẽtia tollit ſicut cũ ad memoriã pctm̃ reuocat: tũc tenet hõ ſpecialiter ꝯteri. Sicut etiam de paupere q̃ nõ põt ſoluere qð dʒ excuſat: ⁊ tñ tenet cum primo potuerit hec Tho. Idem dicit Petrus de palude in iiij li. ſen. diſtin. eadem. Et magiſter Uincentius in ſpeculo morali. lib. iij. parte. x. diſtin. vj. Nam dicũt ꝙ de pctis oblitis de q̃bus peccator poſt diligentiã debitam non recolit aliquid in ſpeciali ſufficit generalis cõtritio. Tamen de pctis quoꝝ memoriã habet requirit ſpecialis contritio de ſingulis ſi peccatoꝝ tempus habet quo poſſit de ſingulis dolere in ſpeciali. Sed ſi tempus non habeat cum deus nõ req̃rat ab hoĩe niſi quod poteſt. Et cum in momẽto poſſit homo cõuerti ſed nõ poteſt in momento de ſingulis cõteri: ideo ſufficit vna generalis contritio. Hec quantum ad peccata oblita dicta ſufficiant Quantum vero ad peccata ignorata Conſiderandum eſt ſecundum magiſtrum Uincentium in ſpeculo morali vbi ſupra ꝙ duplex eſt ignorãtia: quedam que tollit omnino volũtarium ſicut in furioſo ⁊ dormiente: ⁊ talis excuſat a toto: ideo de talibus non requiritur contritio ſpecialis Alia eſt ignorantia que non omnino tollit voluntarium ⁊ talis nõ excuſat a toto q̃uis excuſet a tanto. Uel dic quod duplex eſt ignorantia vt cõiter dr a doctoribus catholicis. Eſt eñ quedã ignorãtia iuris vt cum homo neſcit furtum / homicidium vel

S. Tho.

Petrus de palude.

Magiſter vicẽtius in ſpeculo morali q̃d dicit.

adulteriũm eſſe pctm̃. Alia vero eſt ignorãtia facti: vt ſi hõ ne-
ſcit hanc rẽ quã accepit eſſe alienã: ſed putat ſuaꝫ. Circa primã
ignorantiam iuris diſtingue: qꝛ aut omnino fuit inuincibilis ſi-
cut in pueris ⁊ amentibus: ⁊ tunc talis ignorantia excuſat a to-
S. Tho. to. Sic pariter ſi aliqs dubitat in aliquo caſu: fecit tñ diligentiã
inqrẽdo a pitis talis excuſat: qꝛ fecit qđ potuit. etiã ẜm Tho.
ignorãtia. eoꝝ q̃ q̃s poſſet ſcire ⁊ tñ ad illa nõ tenet ſicut theore-
mata geometrie vel aſtrologie aut q̃dã alia cõtingẽtia pticula-
ria: nõ eſt pctm̃: Sꝫ ſi iſta ignorãtia iuris ſit vincibilis i hoie: ⁊
volũtaria tũc ſi fuit affectata i nullo excuſat imo ipſa ignoran-
tia eſt ſpãle pctm̃: qꝛ vt đt Tho: in. i. ii. q. lxxvi ar. ii. Oẽs tenen-
tur ſcire cõiter ea q̃ ſunt fidei ⁊ vniuerſalia iuris p̃cepta. Singu-
li aũt ea q̃ ad eorũ ſtatũ vel officiũ ſpectãt. Sꝫ ſi ignorãtia iuris
nõ fuit affectata ſꝫ ſolũ qꝛ neglexit ſcire aut itelligere: tũc talis
excuſat a tãto ſꝫ nõ a toto. Et ꝓprie talis ignorãtia đr craſſa ⁊
ſupina p methaphorã hoïs craſſi ⁊ ſupini. ¶ Quãtum aũt ad
ſcđam ignorãtiã facti ẽt diſtingue. Qꝛ vel ignorantia fuit cauſa
Ignoran- agendi opus pcti. ita ꝙ ſi ſciuiſſet illã circũſtãtiã q̃ traxit i pctm̃
tia facti nõ feciſſet/imo dolet iſtud feciſſe. Uerbi grã. Uir vxoratꝰ cogno-
diſtingẽ- uit alienam quã credebat eſſe ſuã. Talis ignorãtia facti excuſat
da eſt. a toto ſi tñ debita diligẽtia p̃miſſa fuit. Que ſi p̃miſſa nõ fuit ex-
cuſat ſolũ a tãto ſꝫ nõ a toto. Uel ignorãtia fuit ꝯcomitãs actũ.
ſ. qꝛ ẽt ſi ſciuiſſet circũſtãtiã pcti nihilominꝰ feciſſet ⁊ hec nul-
lo mõ excuſat ꝓpterea magr ſniaꝝ. i. ii li. diſt. xxii. đt. Eſt aũt
ignorãtia triplex. ſ. eorũ q̃ ſcire nolũt cũ pñt q̃ nõ excuſat: quia ⁊
ipa pctm̃ eſt. Et eorum qui volunt ſed non poſſunt q̃ excuſat ⁊
eſt pena pcti ⁊ nõ pctm̃. Et eorũ q̃ quaſi ſimpliciter neſciũt non
Grego. renuentes vel ꝓponentes ſcire/q̃ neminem plene excuſat ſed ſic
Idem. fortaſſe vt minꝰ puniat. Hec magr ſniarũ. Et idcirco Grego. in
lib. Morali. dicit. Qui lucem videt ſcit q̃d de tenebris eſtimet.
Qui vero candorem lucis ignorat etiã obſcura pro lucidis ap
probat. Et iterum. Fruſtra ſibi de infirmitate vel ignorantia
blandiuntur: qui vt liberius peccent libenter ignorant vel in
firmantur. Sed qꝛ plura ignorata ex negligẽtia poſſunt per
diligentiã ſciri ac memorari: iõ tenetur pctõr ſollicite facere qđ
in ſe eſt vt culpas ſuas cognoſcat ⁊ ſciat. Ad hoc autem ꝓuoce-
camur exemplo Dauid qui in pſal. xviii. pctã occulta ſibi di-
mitti dñm p̃cabat dicẽs. Delicta q̃s itelligit. q. d. nullus poteſt
ea intelligere aut ſcire perfecte: ideo ſubdit: Ab occultis meis
mũda me dñe: ⁊ ab alienis parce ſeruo tuo. In quibus verbis
orat Dauid non ſolum occulta: ſed etiã aliena pctã ſibi dimitti
Dauid. quantum ad ea que poſſunt imputari ratione negligẽtie corre-
ctionis fraterne. Uel reſpectu correctionis quantũ ad prelatos
⁊ principes. Iterum Dauid in pſal. xxiiii. ait. Delicta iuuentu-
tis mee ⁊ ignorantias meas ne memineris. Cum enim iuuen-
Auguſt. tus teſte Auguſti. ſit etas periculoſa plena foueis obſeſſa la-

ceis ꝓna ad malū/difficilis ad bonū l qua feruet ſanguis cō
cupiſcētia dn̄atur:a cuius periculis ſoli illi euadūt q̄ dei mia li=
berant. Jdeo orat Dauid paſſiones iuueniles ⁊ pctā ⁊ ignorā=
tiam commiſſa ſibi miſericorditer relaxari. Patet ergo ex dictis
qualiter de oblitis ⁊ ignoratis oportet habere gn̄alem penitu=
dinē vel cōtritionē. ¶ Cōſequenter nō eſt ꝑtermittendū ſed dili
genter notādū ꝙ ꝟtus ꝑſeuerātie reqritur ad verā contritionē.
qꝛ teſte deuoto Bernado. Perſeuerantia eſt que ſola meretur
gloriā:ſine qua nec q̄ pugnat victoriam nec palmā victor ꝯſeq=
tur. Tolle perſeuerātiā nec obſequiū mercedem habet.nec be-
neficium gratiā:nec laudē fortitudo. Deniqꝫ non q̄ inceperit:
ſed q̄ perſeuerauerit vſqꝫ in finē hic ſaluus erit. Dicimus ergo
ꝙ dolor contritionis non finitur nec finiri debet in hac vita. Ra=
tio huius eſt ſcd̄m Thom̄.in.iiij.lib.ſenten.diſtin.xvij.vbi q̄rit.
Utrū hec vita ſit cōtritiōis tp̄s.vbi dicit ꝙ homo peccādo penā
eternā meruit ⁊ contra eternū deū peccauit:⁊ ideo ſicut infinita
eſt offenſa in peccādo:qꝛ eſt contra deū q̄ eſt infinitus. Jta exigi
tur vt dolor de offenſa ꝓ modo poſſibili ſit infinitus:vt ſcꝫ eter
nitatem ſaltē vite hominis habeat:cū eternitatem ſimpliciter
habere non poſſit:quia nō poteſt homo ſemper viuere. Uolo di=
cere ſi homo ineternū in hac vita viueret ineternū de peccato do
lere deberet. Et ſemper manere debet quantū ad deteſtationē in
memoria perpetrati delicti. Jdeo ſi fuerit actualis recogitatio de
peccato ſemper debet dolere ⁊ illud deteſtari. Alioquin videtur
illud approbare ⁊ nouiter delinquere. Unde dicit Hugo de ſan=
cto victore prout allegatur a thoma vbi ſupra:ꝙ deus qn̄ ab=
ſoluit hoīem a vinculo peccati ligat eum vinculo perpetue de=
teſtationis. Sed deteſtatio ꝑpetua eſt duplex:q̄dam in habitu:
ad hanc tenetur ſemper homo etiā poſt peccati perpetuam re=
miſſionem. Quedā vero eſt deteſtatio peccati in actu:⁊ ad hanc
non tenetur ſemper peccator. hinc Auguſt.in li.de vera ⁊ falſa
pnīa ſuper.xiij.dt ſic. Ubi em̄ dolor finit̄ deficit pnīa. Et iterum
in eodem lib.c.xix.ait. Continue em̄ dolendū eſt de pctō.quod
declarat ipſa dictionis ꝟtus. Penitere enim.eſt pnīam tenere
vt ſemper puniat in ſe vlciſcēdo quod commiſit peccando. Hec
Augu. Jō Apocalipſis.ij.c. Eſto fidelis vſqꝫ ad mortem ⁊ da=
bo tibi coronam vite. Et Job.xxvij.ca.inq̄t Donec deficiā non
recedā ab innocētia mea. Hec ibi. Eſt ergo perſeuerātia ſpūa=
lium gratiarū ac ꝟtutum oīm cōſeruatrix optima. Et ſic ptꝫ ꝙ
neceſſe eſt peccatrici aīe habere cōtritionē tā de oblitis q̄ȝ igno=
ratis mortalibus ⁊ ꝙ virtus perſeuerātie requiritur ad veram
penitentiam.

Perſeuerantia reqrit̄ ad cōtritionem.
Sola ꝑſeueratio meret̄ coronā.
S. Tho.
Hugo de ſācto victore.
Auguſt.
Jdem.
Joānes.
Job.

¶ Quod ad veram contritionem requiritur vera delibe=
ratio quo ad tria:ſcꝫ vt peccator habeat verū propoſitū
abſtinēdi:confitendi:ac legitime ſatiſfaciendi.

Delibe-rata vo-lūtas ca-uēdi afu-turo eſt neceſſa-riā l ↄtri-tiōe No. pulchrā rōnem.

Qarto ad verā contritionem requiritur debite ſa-tiſfactionis deliberatio ac verum propoſitum dire-ctum circa tria: videlicet abſtinendi: confitendi ac le-gitime ſatiſfaciendi. Primo expedit vt peccator ha-beat verum propoſitum abſtinendi a peccatis futu-ris. Non enim ſufficit dolere de preteritis: ſed omnino oportet voluntatem deliberatam habere cauendi a futuris. Eſſet quip-pe contradictio manifeſta dicere hominem poſſe de preteritis penitere ſine propoſito cauendi a futuris huius ratio eſt: qꝛ cū omnia peccata conueniāt ex parte auerſionis a deo nec tolli poſ-ſint niſi per reuerſionem ad ipſum deum. ſeqͥtur qꝫ hō ex vna parte eſſet cū deo. ſ. ex eo qꝫ penitet. ⁊ ex alia pte contra deum: ⁊ auerſus ab eo. ſ. ex hoc qꝫ placet ei aliqđ pctm̄ vel pteritū vel fu-turꝶ. Sed eſſe cū deo ⁊ eſſe auerſum ab eo ſimul ⁊ ſemel impli-cāt ↄdictionē: ergo nō eſt poſſibile qꝫ hō vere peniteat niſi ha-

Iſidor⁹.

beat ꝓpoſitū cauendi a pctis futuris. Vñ Iſidorus in. ij. lib. de ſummo bono. c. xvj. q̄ verba notant̄ de peni. diſt. iij. c. Irriſor. di-

Not. qđ dicit. Iſidor⁹ de ſeipſo

cit ſic. Irriſor eſt nō penitēs qui adhuc agit qđ qđ penitet: nec vi-det̄ deū poſcere ſubditus ſꝫ ſubſannare ſuꝑbus. Canis reuer-ſus ad vomitū ⁊ penitens ad peccatū. Multi em̄ lachrymas in-deſinenter fundunt ⁊ peccare nō deſinūt. Et in fine eiuſdē capi-tuli de ſeipſo. Iſido ait. Quiſquis ergo culpas pteritas plorat

Iſid. iu-nior. Iſid. ſe-nior.

hūc neceſſe eſt modū teneat vt ſic admiſſa defleat ne iterꝶ fienda cōmittat. Ve michi miſero Iſidoro q̄ ⁊ penitere retroacta negli-go ⁊ adhuc penitenda cōmitto. Hec Iſido. Nota qꝫ iſte Iſido. fuit epūs Iſpalenſis vir eruditiſſimus atqꝫ in ſecularibus lr̄is nulli ſuo tꝑe ſecūdus: q̄ non minus ſanctitate q̄ꝫ doctrina inſi-gnis ꝑ oē corp⁹ eccl'ie reſplēduit hec dt Iſido. iunior ad differen-tiam alteri⁹ Iſidori ſenioris epi cordubēſis. Qui nō dedignat pctōrē ſe incuſare. Sicut ſolēt grauiſſimi viri. vt Hie. Auguſt. Anſelm⁹ Bernar. qꝛ ſcriptū eſt quāto maior es hūilia te i oibus ⁊ corā deo inuenies gratiā. Sꝫ ad ꝓpoſitū redeūdo dicim⁹ qꝫ ad verā ↄtritiōem reqͥrit̄ ꝓpoſitū abſtinēdi a pctis futuris. Hoc eſt

Diffini-tio pnie amb. ⁊ Gregor.

ptꝫ in diffinitiōe pnie Ambro. ⁊ Grego. q̄ diffinitio alleguat̄ a magiſtro ſniaꝶ. a. S. Tho. a Petro de Palude. a Durādo i. iiij. lib. ſententiarum diſtin. xiiij. Et ponit̄ de peni. diſtin. iij. ſic. Pe-nitentia eſt pterita mala plangere ⁊ plagēda iterꝶ nō committe-re. Que qdē diffinitio dat̄ ꝑ duplicem actum Primus actus eſt reſpectu pteriti. Iō dicit qꝫ penitētia eſt pteriti mala plange-re. Secundus vero actus pnie eſt reſpectu futuri cum dicit. Et

Duplex actus pe-nitentie.

plāgēda iterꝶ nō ↄmittere. Et nota qꝫ in hac diffinitione ſumit̄ planctus pro dolore interiori qui reſpicit futurum. ſ. verꝶ ꝓpo-ſitum vlterius non peccandi. Et ſic in diffinitione pnie ly com-mittere intelligit̄ quo ad ꝓpoſitum ꝑ tūc cum peccator peni-tet. Nō em̄ ad verā pniaꝫ requiritur qꝫ aliquis vlterius nō pec-cet ſicut aliquando in ſermonibus ad populū latius explica-

tinus:qꝛ non eſt de eſſentia alicuius rei aliquid futurum. Un
ſanctus Thomas.in.iiij.lib.ſentētiarum diſtin.xiiij.vbi mouet
dubium. Utrum de ratione vere penitentie ſit vt vſqꝫ in finem
vite continuetur:dicit ſic. Illud quod futurū eſt non poteſt eſſe
de ſubſtantia vel de integritate alicuius virtutis niſi ſecūdum
q̄ eſt preſens in apprehenſione vel in voluntate: qꝛ virtus ꝗ̄
tum ad habitum non expectat aliquid in futurum. habitus e=
nim virtutis eſt de rebus permanentibus nō de ſucceſſiuis. Un=
de totam perfectionem ſuam habet ſimul in inſtanti que tota ſi
mul in vnum actū poteſt effluere. Quia actus ſunt ſimiles ha=
bitibus:vt dicitur in.ii.lib. Ethicorum. Et ſic qd̄ futurum eſt
non eſt de integritate vel eſſentia penitētie.hec Tho. Ille ergo
uactoritates Auguſti, Ambro.Chriſo,Iſido.Greg.atqꝫ aliorū
ſanctoꝝ doctorum que habētur de peni.diſtin.iii. Ille.c inanis.
z.c.qui admiſſa zc.que videntur dicere.non eſt vera penitentia
ſed inanis cum quis iterat peccata:ſic debet intelligi.Or vel re
feruntur ad idem tempus quo quis penitet:vt exponit Raymū
dus. Puta peccator dolet de commiſſo:ſed non proponit abſti=
nere. Uel ſi vere peniteat dicitur penitentia inanis recidiuan=
do.Quia tunc peccator priuatur fine ſeu fructu eius propter pec
catum ſuperueniens. Et idcirco ad veram penitentiam non re=
quiritur ꝙ homo vlterius non peccet:ſed opportet habere va=
rum propoſitum abſtinendi a peccato ꝓ tempore futuro. Unde
Lactan. in.vi.lib.diuinarum inſtitutionem.c.xiij.ſic ait. Deus
enim purgari homines a peccatis maxime cupit. Ideoqꝫ agite
penitentiam. Agere autem penitentiam nil aliud eſt ꝗ̄ profite
teri z affirmare ſe vlterius non peccaturum. Hinc diuus hier.
in epiſtola ad eum qui ſe dicit penitētem Epiſtola incipit. Ad re
ſurgo hominem vbi ita inquit. Penitentem hominem dico qui
plangit quod fecit malum,Et rogat dominum:vt etiam non fa
ciat qd̄ admiſerat. Penitemtem hominem dico qui diebus ac
noctibus ingemiſcit z peccata ſua elemoſinis redimit. Peniten
tem hominem dico qui poſt ↄcupiſcentias ſuas nō vadit z a vo=
luntate ſua prohibetur. Penitentem hominem qui bonum dili
git quod ante neglexit z quod fecerat malum obliuiſcitur. Hec
Hiero.ꝓpterea Chryſoſt.in ſermone de peni ſic ait. Uera peni=
tētia reſpuit auaritiam horret luxuriam:fugat furorem:firmat
amorem,calcat ſuperbiā:excludit inuidiam: continet linguam:
mores cōponit:maliciam odit. Perfecta penitentia cogit pecca=
torē libenter ſufferre omnia. Angariatus vltro adducit. Caſtiga=
tus gratias agit. Prouocatus tacet. Exaſperatus blāditur:in
eius corde cōtritio in ore confeſſio,in opere tota humilitas inue=
nit. Hec Chryſoſto. Ex dictis patet ꝙ vere penitens debet eſſe
in vero ac firmo propoſito abſtinendi a peccatis.

Ad verā pniaꝫ nō reꝗrit ꝙ aliqs vlteri9 non peccet ſꝫ reꝗrit ꝓpoſitū ꝓ tunc.

S. Thomas.

Quō itel ligāt au ctoritates ſcroꝝ doctorū. Auguſt. Ambro. z aliorū.

Lectāti9

Chryſo.

¶ Qui habet deliberatam voluntatem non
peccandi poteſt dici beatus.

Qvicunqꝫ ergo fuerit in tali ꝓpoſito cauendi pro tē-
pore futuro, habet proculdubio in ſe theſaurū infi-
niti valoris: ⁊ felix ac beatus dici pōt iuxta illud in
pſal xxxi. Beati quoꝝ remiſſe ſunt iniq̄tates ⁊ quo-
rum tecta ſunt pctā. Intellige ꝙ contritus eſt bea-
tus in ſpe ⁊ non in re. Tante quippe virtutis ac meriti eſt deli-
berata voluntas abſtinēdi a peccatis: vt ſi quis moreretur in ta
li propoſito ſine cōfeſſione: ſola cōtritione ſaluaretur: nunqꝫ ta-
men ſaluari poterit ſine propoſito implicito vel explicito confi
tendi: ſatiſfaciendi ⁊ abſtinendi. Et quod eſt longe preſtabilius,
Tante vehementie poſſet eſſe peccati diſplicencia ⁊ inheſio men

S. Tho.

tis ad deum quando mens hois auertitur a pctō, ꝙ non rema-
nebit obligatio ad aliquam penam vt penā: vt inquit. S. Tho.
in. iij libr contra gentiles c. clviij. Sed per oppoſitum. Ille qui
non habet verum propoſitum abſtinendi a peccatis pro tēpore
futuro nunqꝫ erit gratus deo etiam ſi ageret oēm pniam mun-
di: nec per ꝯñs poterit remiſſionem ꝯſequi peccatorum ſuoꝝ: q̄ q̄
ſoli contrito remittūtur peccata. Ex quo patet ꝙ multi damnan
tur: qui tantum modo labijs dicunt. Dñe miſerere mei: ſed cor-
de polluti ſunt ⁊ immundi: habentes deſiderium peccādi. Qui-
bus ait veritas hic populus labijs me honorat: cor autē eoꝝ
longe eſt a me. Hi profecto ſunt ſimiles regi Antiocho q̄ de pec-
catis ſuis vehementer dolere videbatur: qui etiam multa ꝓmi
ſit ſe facturū ob reuerentiam dei. vt ptꝫ ij. Macha. ix c. Sed q̄
ore tm̄ erat hūiliatus ideo veniā a domino non fuit cōſecutus.
Qua propter dicit̄ ibi in textu. Orabat ſceleſtus dominū a quo
miam nō erat cōſecuturus. Sic pariter legimus de Saule rege
Iſrael q̄ reprehenſus a Samuele dixit. Peccaui q꞉ preuarica-
tus ſum ſermonē dñi. vt dr. j. Reg. xv. c Sed nec ipſe veniā obti
nuit eo ꝙ ſimulate locutus eſt. Ore quidem humilis videbatur,
ſed corde ſuperbꝰ fuit iudicatus. Expedit ergo vt q̄ veniā a dño
ꝯſequi deſiderat rectitudinē iuſticie teneat. exēplo ſanctiſſimi re-
gis Dauid qui redargutus a Nathā ꝓpheta puro ac ſincero
corde dixit. Peccaui domino. Et ſubito audire meruit. Dominꝰ
quoqꝫ tranſtulit a te pctm̄ tuū, non morieris. vt ptꝫ ij. Reg. xij. c.

Qui ſibi ꝓpoſitū cauēdi in futuro nō pōt eē gratus deo.

Qui dicunt labijs dñe miſerere mei ſimiles ſunt regi antiocho.

Etiā aſſimilatur Sauli.

Vere mirabile dictum Saul clamat peccaui. Idem clamat Da-
uid: ⁊ tm̄ ſolus Dauid veniā cōſecutus eſt. Quātum ad naturā
ambo homines: q̄tū ad dignitatem ambo reges iſrael: ambo a
Samuele in regem conſecrati: ambo clementer admoniti. Que
ergo obſecro tanta diuerſitas. Niſi quia Dauid vere cōtritus ⁊
humiliatus ea que ore expreſſit recto corde confeſſus eſt. Idcir-
co non ſolum in labijs: ſed in corde oportet habere veritatem.
Idem dici poteſt de duobus latronibus cum Chriſto crucifixis
qui eandē penam ſuſtinuerunt. Sed non eūdem finē conſecuti
ſunt. Hinc Hieronymus ⁊ allegat̄ a Thoma in cathena aurea
ſup Marcū ſic ait. Cū iniquis veritas deputata: vnū relinquit

Dñs inter confeſſionem De.

ſiſtrum, alterū aſſumit dextrū: ſicut in die iudicij faciet, ⁊ ſimili crimine tam diſſimiles ſortiūtur vias. Alter antecedit Petrum in paradiſo alter Iudā in inferno. Cōfeſſio brevis vitā acquiſiuit longā. Et blaſphemia finita pena plectitur eterna. hec Hier. Quante etiā virtutis atq; efficacie ſit deliberata volūtas abſtinendi a pctīs patet multiplici exēplo. Nā legimus de quodam ſancto heremita Paulo noīe, qui ex particulari grā ſibi data a dño potuit videre aliqñ ſtatū hoīs interius quātū ad aīam. hic ſemel vidit pctōrem quendā intrare eccleſiā: ⁊ angelū bonum a longe ſequentē eū: malū vo angelū vidit gaudētē iuxta eū. Cum aūt is pctōr exiret ab eccleſia: vidit ſctūs pater totū oppoſitū: ſcʒ bonū angelū iuxta eū, ⁊ malū a longe ſequentē. Quod cū ſocijs retuliſſet ipſis querētibus quid in eccl̄ia feciſſet: rn̄dit nihil penitus. Quid ergo inquiūt cogitaſti. At ille dixit. Cum legerē illud Eſaie .j.c. Lavamini mūdi eſtote. Cogitavi de feditate pctōrum meoꝝ, ⁊ dolui vehemēter de ſtatu perículoſo in quo poſitus erā. Ex quo ptʒ q̄tū valeat vera cōtritio ac ſui recognitio. Iterū de quodā latrone dr̄ q̄ cōpunctus corde veniebat ad quendā ſctm̄ virū: vt cōfiteretur ab eodē. Qui in via occiſus fuit. Intelligēs aūt vir ſctūs cum mortuū orauit pro eo. Cui revelatū fuit q̄ cōtritio cū ꝓpoſito ſatiſfaciēdi eū ſaluavit. ¶ De alio magno peccatore fertur, q̄ corde cōtritus ſcripſit pctā ſua: vt diligētius cōfiteretur. Cūq; vellet ea legere corā cōfeſſore: nihil penitus ſcriptum invenit. Tunc ait cōfeſſor. Fili aqua ſalutaris vere cōtritionis delevit pctā tua. Eſt ergo contritio illud mare magnū: in quo Pharao rex Egypti cū toto exercitu ſuo ſubmergitur. hinc Threno .ij.c. Magna eſt velut mare contritio tua. ¶ Et quia natura cordis humani occulta eſt: nec oculis patet corporis: q2 ſolus deus intuetur cor: vt dicitur .j. Reg. xvj.c. Ideo multi circa eius ſtatū decipiuntur credētes illud deo gratū ⁊ humiliatū. Vnuſq̄ſq; em̄ naturaliter ſibi favet: ⁊ nemo ſuijpſius deceptionem putat: nam videmus q̄ plures morigeratos ac civiles quo ad exteriora, qui eccl̄ias, ſermones, peregrinationes, atq; opera de genere bonoꝝ frequētant, qui tn̄ in pctīs vſure, luxurie, ſymonie, falſe mercationis, et hmōi perſeuerāt. Et nihilominus cōfitentur abſolvuntur, oī anno cōicant atq; pro bonis xp̄ianis habentur. Ex quo ſumunt audaciā peccādi: q2 familiaritas parit cōtemptū, ⁊ vſus cōvertitur in naturā. Et q2 ex frequētatis actibus generāt habitus: ideo ſemꝑ deteriores fiunt atq; a ſcelere in ſcelus furibundo impetu procedunt. hinc Greg. Peccatum quod per pniam nō diluitur: mox ſuo pondere ad aliud trahit. Ideo peccatrix aīa diligentius aperiat oculos mentis ſue, atq; ſeipſam ꝓbet non quidē ſimulato: ſed vero experimēto, quo notitia ſtatus cordis ſui pateat evidenter ne pereat cum reprobis. Sumat igitur exēplū a radice arboris, que licet occulta ſit: attamen efficacia virtutis ſue cognoſcitur, ſi ꝓducit folia, ſi flores,

Efficacia cōtritionis ꝓbat multiplici exemplo.

Exēplū pauli heremite.

Eſaias.

Exēplū cuiuſdā latronis.

Exēplū de alio q̄dam magno peccatore.

Natura cordꝭ humani eſt occulta.

Nota q̄ mlt̄i decipiunt in corde ſuo.

Grego.

ſi fructus germinet. Sic pariter natura cordis humani, que latet intrinſecus ex fructibus vere penitētie dignoſci poteſt. Ideo dit veritas. A fructibus eoꝝ cognoſcetis eos. Et iterum. Opera que ego facio ipſa teſtimonium perhibent de me.

¶ Propoſitum confitendi requiritur ad contritionem.

Conſequenter ad verā contritionē requiritur: vt peccator verū habeat ꝓpoſitum cōfitendi oia pctā non non cōfeſſa, ⁊ de quibus prius nō fuit legitime abſolutus. Uulnera eñ clauſa plus cruciāt: teſte Gregorio. Sed cū putredo que intus feruet eijcitur ad ſalutem dolor aperit. Sicut ergo perito ac diſcreto medico tota plaga oſtendenda eſt ab eo qui in corpore curari optat illud Boetij in .j. lib. de cōſolatione pſa. iiij. Si operam medicantis expectas oportet vt vulnus detegas. Sic medico aiaꝝ qui locum ſummi medici tenet in terris oia peccatoꝝ vulnera tam cordis ꝙ oris: tam operis ꝙ omiſſionis integraliter oſtendēda ſunt, etiam quo ad ſingulas circunſtantias peccatum aggrauantes. Uidemus quippe in arboribus atq; in herbis virentibus, ꝙ niſi male radices euellantur iterū ſuccreſcunt: vt bonas opprimant. Sic pariter niſi eradicētur peccatoꝝ occaſiones iterū multiplicātur peccata. Hinc Hieremias Threnoꝝ .ij. c. ait. Effunde ſicut aquam cor tuum ante cōſpectum dñi, que verba duo tangunt. Primo cōtritionem cum ait. Effunde ſicut aquam cor tuum. Scđo tangunt confeſſionē cum ſubdit ante cōſpectū dñi. Ideo dicit gloſſa ſuper illo paſſu. Ante cōſpectū dñi cor ſuū effundit, qui ſacerdoti tanꝙ dei vicario ſe committit. Et ideo Dauid in pſal. ait. Dñe ante te omne deſideriū meū, ⁊ gemitus meus a te non eſt abſconditus. Propterea iubemur cōfiteri peccata noſtra: vt erubeſcentiam patiamur pro pena. Quia vt Auguſt. in libello de vera et falſa penitentia ait. Laborat enim mens patiēdo erubeſcentiā: et quoniam verecundia magna eſt pena, qui erubeſcit pro xp̄o fit dignus miſericordia. hinc Grego. in xxij lib. moraliū ait. Hec ſunt vere humilitatis inſignia iniquitatē ſuam cognoſcere: ⁊ cognitam voce confeſſionis aperire. Quante aūt virtutis atq; efficacie ſit confeſſio ſacramentalis, que fit ore ſacerdoti: conſiderari poteſt ex virtute cōfeſſionis cordis, de qua Dauid in pſal. xxij. ait. Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiā meam dño: ⁊ tu remiſiſti impietatem peccati mei. Super quo Auguſt. ⁊ habetur de peni. diſt. j. dicit ſic. Magna pietas dei: vt ad ſolam ꝓmiſſionem peccata dimiſerit. Nondum pronuntiat ore: ⁊ tñ iam deus audit in corde: q; ipſum dicere quaſi quoddam pronuntiare eſt. Uotum eñ pro opere reputatur. hec Auguſt. Ideo tante dignitatis eſt cōfeſſio atq; virtutis: vt ad baptiſmi virtutem conetur perducere penitentem. Et proprie vt idem Aug in lib. de penitentia teſtatur. Confeſſio eſt ſalus animarum diſſipatrix vitiorum, reſtauratrix virtutū, oppugnatrix demonū. Quid plura.

Grego.

Boetius

Hieremi.

Dauid.

Auguſt.

Grego.

ꝺſtruit os inferni: portas aperit paradiſi. ¶ Etiam ꝟerū ꝓpo-
ſitum ſatiſfaciēdi ad ꝯtritionē reqrit: ſicut magiſtralis diffinitio
cōtritiōis exprimit q̄ua dr̄. Cōtritio eſt dolor de pctis volūtarie
aſſumpt⁹ cū ꝓpoſito ꝯfitēdi ⁊ ſatiſfaciendi. Semꝑ em̄ vere con-
tritiōi eſt annexū ꝓpoſitū ꝯfitēdi ⁊ ſatiſfaciēdi: vt dicunt Tho.
Albert⁹: Durād⁹: Petrus de palude ac ceteri doctores theolo-
gi in. iiij. ſen. di. xvij. ſine quo nō pōt eſſe ꝯtritio. Vn̄ ēt Iſido. in. ij
lib. de ſummo bono. c. xiij. dt ſic. Ille penitentiam digne agit q̄
reatū ſuū ſatiſfactiōe legitima plangit. hic Hugo in. ij. libr. de
myſterijs ecclie dt ſic. Pnia a ꝑpe lata eſt q̄ſi puniētia eo ꝙ ipſe
hō in ſe penitēdo punit qd̄ male admiſit. Tria em̄ que ſunt in ꝑ-
cutiōe pectoris. i. ipſum pect⁹ ſonus ⁊ manus: ſignificāt ꝙ pe-
nitētia eſt de his q̄ mente voce ⁊ ope peccauimus. Hec Hugo.
Et Iſid. vbi ſupra ita ꝯcludit dicēs. Quāuis ꝑ pniam ꝓpitia-
tio peccatoꝝ ſit ſine metu: tn̄ hoc eē non dz: qꝛ penitētis ſatiſfa-
ctio diuino tm̄ penſat iudicio nō hūano. Proinde qꝛ miſeratio
dei occulta eſt ſine intermiſſiōe flere neceſſe eſt: nec̄ꝫ ei vnq̄ꝫ opz
penitentē habere de pctis ſecuritatē: nā ſecuritas negligentiā
parit: negligentia aūt ſepe incautū ad vitia trāſlatum reducit.
hec Iſido. Ptz itaq̄ꝫ ex dictis ꝙ ad verā ꝯtritionē requirit verū
ꝓpoſitum ad tria directum iuxta prelocuta.

Diffinitio mgrālis de cōtritione.

Iſidor⁹: Hugo.

Iſidor⁹.

¶ Quod ad veram contritionem requiritur motus liberi ar-
bitrij tendentis in deum: ⁊ plura notabilia valde pulchra
aperiuntur.

Quinto ad verā contritionē requirit motus libe-
ri arbitrij. Eſt aūt liberū arbitriū vt dicunt do-
ctores catholici libera ptās ⁊ habilitas volūta-
tis rōnalis qua homo pōt eligere ⁊ rōne iudica-
re vel diſcernere. Auguſt. quoq̄ꝫ in lib de grā ⁊
lib. ar. diffiniuit liberū arbitriū ſic. Liberū arbi-
triū eſt facultas voluntatis ⁊ rōnis qua bonū
eligitur grā aſſiſtente: ⁊ malū gratia deſiſtente. Jō ſm Tho. i. ij.
lib. cōtra gētiles. clv. Poteſtas liberi arbitrij eſt reſpectu eoꝝ q̄
ſub electione cadūt. Ideo nota ꝙ mot⁹ liberi arbitrij eſt duplex
vn⁹ quidē in quo volūtas vel mens humana per deſideriū intē-
dit in deū ⁊ eſt alius mot⁹ quo deteſtatur pctm̄. Unde ſanctus
Tho. in j. ij. q. cxiij. ar. v. dicit ꝙ iuſtificatio impij eſt quidam mo-
tus quo mens humana mouet a deo a ſtatu peccati ad ſtatum
iuſtitie. Oportet igit ꝙ mens humana ſm motum liberi arbi-
trij ſe habeat ad vtrūq̄ꝫ extremoꝝ: ſicut ſe habet corpus locali-
ter motum ab aliquo mouēte ad duos terminos motus. Ma-
nifeſtū eſt aūt in motu locali corpoꝝ ꝙ corpus motum, recedit a
termino a quo ⁊ accedit ad terminū ad quē. Vn̄ opz ꝙ humana
mēs cū iuſtificat ꝑ motum liberi arbitrij recedat a pctō ⁊ acce-
dat ad iuſtitiam. Intelligit aūt iſte receſſus ⁊ acceſſus in motu
liberi arbitrij ſm deteſtatiōnē peccati ⁊ deſideriū ſummi boni.

Liberū arbitriū quid ſit.

Auguſt.

S. Tho.

August. ideo Aug. ſuꝑ Joā exponēs illud mercenarius aūt fugit ſic ait.
Affectiōes, nr̄e motus aiaꝝ ſūt. hic ergo motꝰ liberi arbitrij q̄
mēs hūana ꝑ deſideriū rapitur in deū ⁊ ꝯiūgit deo eſt dilectio
dei ſuꝑ oīa q̄ ad remiſſiōez pctī ē neceſſaria. Qꝛ ſicut dt ſanctus
S. Tho. Tho. in. iiij. li. ꝯ gentiles. c. clviij. Dilectio ad deū ſufficit mētē
hōi firmare in bono ꝑcipue ſi vehemēs fuerit, Diſplicētia aūt
culpe ꝑterite cū fuerit intēſa magnū affert dolorē. Un̄ vehemē-
tiā dilectiōis dei ⁊ odij pctī ꝑteriti excludunt̄ ſatiſfactorie, vel
purgatorie pene. Et ſi non tanta vehementia ꝙ totaliter penā
excludat: tn̄ quāto vehementius fuerit tanto minus de pena ſuf
ficiet. hec Tho. Eſt ergo ſummū remedium ꝯtra pctm̄ redire ad
Optimū cor ⁊ conuertere illud in dilectionē dei. Nā cū hō dolet de pctō
remediū commiſſo inq̄tum pctm̄ eſt offenſa dei vel contra deū ſuꝑ oīa
ꝯtra pctā ſibi dilectū, ſequitur ex hoc vna gn̄alis deteſtatio ſiue diſplicen-
ē redire tia oīm pctōꝝ mortaliū in aīa rationali, q̄ neceſſaria eſt pro com
ad cor, et plemento vere contritionis. vn̄ ſuꝑ illo ꝟbo Luce. vij. c. Dimiſſa
quomō. ſunt ei pctā multa qm̄ dilexit multū: dicit glo. ꝙ feruor dile-
ctionis ⁊ charitatis in ea rubiginem deſtruxit pctōꝝ. Et puer.
x. c. Uniuerſa delicta operit charitas. Patet ergo, ꝙ motus libe
ri arbitrij fertur ſimul ad deū vult q̄dā vnum ⁊ negat aliud. nā
ꝯuertitur ad deū ⁊ ſimul deteſtat̄ pctm̄. Sic etiam corpꝰ ſimul
recedendo ab vno loco accedit ad alium. Et ſicut ignis ſtati cū
eſt gn̄atus mouet̄ ſurſum: ſic motus liberi arbitij qui eſt velle ⁊
nolle conſentire vel diſſentire: non eſt ſucceſſiuus. ſꝫ inſtātaneꝰ
⁊ ſimul amplectitur deū ⁊ fugit pctm̄. Sicut em̄ ad charitatē ꝑ
tinet diligere deū: ē ad charitatem ꝑtinet deſtetari peccatum.
No. effi- Jō feruos dilectionis de neceſſitate hꝫ ſecum ꝯiunctū odiū con
ciā motꝰ trarij ſcꝫ pctī. Nota ergo duo ex ſupradictis. Primo quanta ſit
liberi ar- efficatia ⁊ virtus illius motus liberi arbitrij: quo aīa peccatrix
bitrij. per eſtuentia deſideria rapitur in deū tanq̄ in ſummū bonū ſi-
Chryſo. bi ſuꝑ oīa dilectū. Et eſt cauſa totius bonitatis ac ꝑfectionis no
ſtre in deū ⁊ in proximum. Un̄ Chryſo. in omelia q̄ incipit. Mite
tēpeſtates dicit ſic. Liberi q̄ppe arbitrij nos creauit deus vt vo
luntate nr̄a cū adiutorio dei qđ volumꝰ faciamus: Si publica
nus es poteſt fieri euangiliſta: ſi blaſphemꝰ es poteſt fieri apo
ſtolus: ſi latro es poteſt paradiſi colonus effici: ſi magnꝰ es, po
tes deū adorare: nō ē vlla malitia q̄ per pn̄iam nō ſoluat̄. Et iō
tanq̄ principia malignitatum hos elegit xp̄s: vt nemo ſe vſq̄ i
finē deſpiceat. Noli mihi dicere perij, qđ dicam. Noli mihi dice
peccaui. Et quid dicā medicū habes: voluntate ſua ſi volueris
emendare te ⁊ cupientē ⁊ petentē. Cū em̄ nō ſubſiſteres fecit te.
No. totū. Et qꝛ peruerſus effectus es, multomagis emendare te poterit.
Accepit enim limum terre ⁊ formauit hoiez. Dicito mihi ſi no-
ſti quō de terra carnem fecerit: quō neruos. oſſa quō cutē, quō
venas, quō oculos, quō palpebras, quō odoratū, quō linguam
quō pectꝰ, quomō manꝰ, quō pedes, quō viſcera, Quomodo ſi

gula operat⁹ ſit mēbra:nōne terra erat qꝺ iacebat, nōne vna
ſubſtātia?Et introiuit artificis vt⁹,ꝛ variā opat⁹ eſt creaturā,
nūq̄d poteris dicere quã arte creat⁹ ſis.Sic neqꝫ dicere poteris
quo gn̄e curāt vulnera tua.Ut em̄ ignis cū vepres ac ſpinas in
miſſus fuerit ꝯburit ꝛ ꝯſumit fragilē materiā: ſic multomagis
volūtas dei nr̄i delet et expādit pctā ꝛ radicitus auulſa ꝯſumit.
Sʒ forſitā dicis.Quō poterit pctōꝛ ſilis eſſe ſctis:noli inq̄rere
rōeʒ ſʒ clemētie ac benignitati diuine attribue. Sʒ dicis.Grā=
dia ſunt peccata mea ꝛ immenſa ſcelera mea.Et q̄s eſt ſine pec=
cato?ſed inquis.Ego peſſimus ꝛ ſuper omnē hominē.Sufficit
tibi ad placandum peccare deſinere ꝛ benefacere.Dic inquit tu
prior iniquitates tuas vt iuſtificeris,recognoſce:qꝛ peccaſti.Si Dilectio
agnoueris initiū correctionis factum eſt tibi. Suſpira ergo, nr̄a ad
meſtus eſto effunde lachrymas:neqꝫ enim eſt aliud quod effu= deū eſt ol
dit meretrix illa,ſed lachrymas ad pniām ſociauit,ip̄a comite no caro
peruenit ad fontem.hec Chryſoſto.Conſeq̄nter illa dilectio dei corde cu
ſuper oīa que fluit in pctōre ex motus liberi arbitrij tēdentis in ſtodiēda.
deum eſt diligenter ꝯſideranda atqꝫ caro corde cuſtodiēda.Nā
talis dilectio eſt cauſa gn̄alis deteſtationis pctōꝝ.Si em̄ diſpli
cet hoī aliqꝺ pctm̄ eo ꝙ ſit cōtra deum ſup oīa ſibi dilectū:opor
tet etiā ex cōſequēti vt diſpliceant ſibi oīa pctā mortalia. Ideo
talis dilectio dei ſuper oīa eſt penitus neceſſaria ad verā penitē
tiam:qꝛ facit vileſcere oīa mundana propter deum:vt dictū eſt.

¶ Quid eſt amare deum ſuper omnia.

S Ed q̄ris q̄d eſt ſuper oīa deū amare?Dic breui=
ter deū ſuper oīa amare nihil aliud eſt quā deū
ſic diligere vt nullo pacto quodlibet aliud quis
amare velit per quod pdere poſſit dei amorē. Et
proprie iſta dei dilectio ſuper oīa dʒ dici theſau=
rus animarum.Unde magnus Baſilius in lib. Baſili⁹.
exame.ait Theſaurus indeficiens eſt amor diuinus quem qui
habet diues eſt:quo q̄cūqꝫ caret paup eſt.hinc Greg.in lib.xviij. Grego.
moral.c.lxvj.dꝛ ſic.Cor durū atqꝫ a diuini amoris igne frigidū:
eodem diuini amoris igne tangitur ꝛ in feruore ſp̄ritus liqua
tur:vt ad ſequentem vitam deſiderioꝝ eſtu ardeat.quā prius,
audiens inſēſibilis manebat.Ex quo ardore emollit ad amorē
ꝛ roboratur ad operationē.Ut ſicut prius dur⁹ fuerat in amo
re ſeculi,ita ſe poſtmodum fortē exerceat in amore dei,ꝛ ꝙ añ Auguſti.
audire renuerat,iam ꝛ credere ꝛ predicare incipiat.hec Grego.
Aug.quoqꝫ in li.qui dicitur manuale de verbo dei q̄ſi in fine li=
bri dicit ſic.Excita te nunc aīa mea,ꝛ rege totum intellectū tuū,
ꝛ cogita quātū potes quale ꝛ quātū ſit illud bonū qꝺ de⁹ eſt.Si
enim ſingula bona delectabi ia ſunt cogita in te quā delectabile
ſit illud qꝺ ꝯtinet iocunditatem oīm bonoꝝ,ꝛ nō quale in reb⁹
creati ſumus experti:ſed tanto differenter q̄nto differt a creatu=
ra creator.Si enim eſt bona vita creata:quā bōa ē vita creatrix

Iocunda eſt ſalus facta quã iocunda eſt ſalus que fecit omnẽ ſa
lutem. Si ambilis eſt ſapientia in cogitatione, vel cognitione re
rũ cognitarꝝ, q̃to amabilis eſt ſapiẽtia q̃ oĩa fecit, ꝛ ꝯdidit ex nihi
lo. Deniq; ſi multe, ꝛ magne ſũt delectatiões in rebꝰ delectabili
bus: qualis ꝛ q̃ta eſt delectatio in eo qui ip̃a delectabilia fecit.
O qui hoc bono fruetur q̃d illi erit? Et quid illi nõ erit? Cerꝫ
q̃cquid voluerit illi erit, ꝛ quicquid noluerit nõ erit. Ibi q̃ppe
illi erũt bona corpis, ꝛ aĩe qualia nec ocl's vidit: nec auris audi
uit: nec in cor hoĩs aſcendit. Hec Aug. Iterũ Aug' in lib. de Ca-
thecizandis rudibus dicit ſic. Conſtans ꝛ perfectus debet eſſe
Chryſo. amor noſter: vt ſi neceſſe fuerit amore illius moriamur qui p
Idem. noſtro amore placide ac benigne mori dignatus eſt. Chryſo. pa
riter ſuper illud. Sic deus dilexit mundum: ita inquit. Nemo
amatorum carnaliũ etiam ſi ſit ſupra modum inſaniens: ita in
ardeſcere põt in amorẽ dilecte ſue quẽadmodũ deus effundit ſiar
amore aïarum noſtrarꝝ. Propterea in lib. de cõpũctione cordis
ibidem Chryſoſt. ita ſubiungit. Et ſi millies moriamur, ꝛ ſi om
nes virtutes animi explemus, nihil dignum gerimus ad ea q̃
ipſi percipimus a deo: Uide quomodo in nullo indigeat noſtri,
in omnibus enim ſufficit ſibi. Tamẽ cũ nõ eſſemus eſſe nos fe-
cit aĩamq; inſpirauit talẽ q̃lẽ nulli ex oĩbꝰ aĩantibꝰ q̃ ſunt ſup
terram. Paradiſum plãtauit, celũ extẽdit ꝛ terrã ſubtrahit. lu-
minaria accendit in vniuerſo mũdo reſplẽdẽtia. Et terrã quidẽ
fontibus fluminibuſq;, et ſtagnis repleuit. Cãpos vero ꝟgul-
tis ꝛ floribus adornauit. Celum varĳs aſtrorꝝ coloribꝰ depixit.
Ut nobis noctem de ip̃o faceret gratiorẽ ſimul vt ſomni ſalubri
tas per quietẽ vires corpis repararet: quas labor diuinꝰ abſu-
mit. Hec ꝛ ſimilia ex diuinis beneficĳs reminiſcens iuſtus ille
Dauid ꝛ multo magis ea que ad diſpenſationẽ ſpectãt vnige-
niti filĳ dei. Queq; per eũ futura p̃mittunt bona per horas ſin
gulas ꝛ momenta cõſiderãs ꝛ in corde ſuo diſcutiẽs atq; ad im
mẽſum bñficiorꝝ eiꝰ pelagus attẽdẽs dicebat. Quid retribuã dño
pro omnibus q̃ retribuit michi. Hec Chryſoſt. Patet igr̃ ex dictꝭ
quod motus liberi arbitrĳ quo mens humana rapitur in deũ
ſuper oĩa ſibi dilectũ requiritur ad verã cõtritionẽ. Explicaui-
mꝰ itaq; iuxta humilitatis noſtre tenuiſſimum ſenſũ quinq; re
quiſita que neceſſaria ſunt ad veritatem cõtritiõis. Quicũq; er-
go illa in ſe realiter ꝛ non ficte corde ore atq; opere compleuit
ſecurus eſtimat ſe in gratie ſtatu ac ſalutis eterne conſiſtere, ꝛ
vitam eternam promereri q̃uis oĩa pctã mũdi etiam grauiſſi-
ma commiſiſſet. Ideo peccatrix aĩa que ad ſtatũ vere penitẽtie
peruenire deſiderat crebro in his deuotis meditationibus ſtu*re
debet: vt tandem finem optatum eterne glorie conſequi valeat.

¶ Eliciuntur ex dictis aliqua documenta que ſunt valde neceſſaria ac diligenter conſideranda ab eo qui verã querit contritionem.

E X oībus igiꝶ q̄ ſupra explicauimus eliciunꝶ aliquꝰ notabilia que ſunt diligēter ꝯſiderāda ac caro corde retinēda: vt oīs error tollaꝶ ab aīa, q̄ verā querit pſīcere pniam: nā ſunt nōnulli qui retrahūtur a pctīs ſuis diuerſis ac variis reſpectibꝰ, qui tñ nō dñr verā habere ꝯtritionē. Et ideo ꝯſiderādū eſt, ꝙ ſi hō ꝓpter timorem humanū vel mundanū, vel ꝓpter timorē penaꝝ inferni retrahatur a pctō: puta qꝛ ſcit ſacrilegos ſanguinarios rapaces homicidas partiales fures, adulteros, lenones, ſuſurrones, maledicos ac ceteros criminū reos: nō ſolum in futuro pena eterna: ſed etiā in pñti tpali pena puniēdos: ꝛ idcirco ꝯuertitur ad deū, ꝛ ei inhereret ꝓpter timorē pene ibi ſiſtēdo: talis dr penitēs nec cōtritus: ſed mercēnarius: nā talis timor dr ſeruilis: qꝛ querit cōmodum ꝓpriū, ꝛ fugit ſuū incōmodū. hinc Aug. in libello de vera ꝛ falſa penitētia. c. ix. dicit ſic. Sunt quidā quos peccaſſe penitet ꝓpter penitētie ſupplicia: ſicut diſplicēt latroni pctā, qñ operantur penā Sed ſi deſit vindicta reuertiꝶ ad crimina. Iſta eſt pnia nō ex fide procedēs nec charitate munita Ideo ſterilis manet ꝛ ſine mīa. Hec nō purgat ꝯſciam nec ſanat crimina. In hac nulla fit ſpes venie: nulla expectatio indulgētie. hec Aug. Propterea Greg. in. vij. lib. mora. dicit. Alia eſt cōpunctio ſiue cōtritio, q̄ per amorē naſcitur, ꝛ alia q̄ naſcitur per timorē. Quia aliud eſt ſupplicia fugere, ꝛ aliud p̄mia cōſiderare q̄ſi dicat: Quis multi a peccato retrahantur: non tñ ꝓpter hoc intelliguntur habere cōtritionē. hinc Oratius. Oderūt peccare boni virtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pene. Expedit ergo ad veram pniam: vt timor ille ſeruilis tranſeat in timorē filialem: nā filiorum eſt timere offenſam patris. vñ Iſido. in. ij. lib. de ſummo bono, c. viij. dicit ſic. Neceſſe eſt oī cōuerſo vt poſt timorē cōſurgere ad charitatē dei debeat quaſi filius: nc ſemꝑ ſub timore iaceat quaſi ſeruus. Tunc eñ amorē noſtre cōuerſionis oſtendimus, ſi deum vt patrē diligimus, quem prius ſeruili mēte verebamur: vt dñm formidamus. Ideo Aug. ꝛ allegatur a magiſtro ſnīa in. iiij. lib. diſt. xxj inquit. Arbitrij libertatē querit deus nō neceſſitatē, charitatem ꝛ nō timorē. Et iterū opꝫ non ſolū timere iudicē: ſed ꝛ diligere cōuenit itaqꝫ ad verā pniam: vt hō deū ſuper oīa diligat, ꝛ ꝙ actualis dei dilectio ſit ſibi cauſa, ꝛ ſola eū moueat ad deteſtandum pctā. hinc Iſid. in. ij li. de ſum. bo. c. xxj. dicit ſic. Aliud eſt nō peccare amore dilectionis dei: aliud timore ſupplicij. Qui eñ amore charitatis dei nō peccat, horreſcit oē malū amplectendo iuſtitie bonū: nec eū delectat pctm̄, etiā ſi ſceleris impunitas ꝓmittatur. Qui vero ſola pena ſupplicij in ſe vitia reprimit. Quis nō expleat opus pcti: viuit tñ in eo volūtas peccādi. Doletqꝫ ſibi illicitū quod lex ꝓhibere dignoſciꝶ Hec Iſidorus.

¶ Amplius ſi q̄s abſtineret a pctīs, eo ꝙ ſunt oppoſita virtuti morali. Aut qꝛ ſunt contra honorem, gloriam, ꝛ famam ſeculi.

Nota cō cluſionez libelli huius.

August.

Grego.

Oratiꝰ.

Auguſt.

Magr ſniaꝝ.

Idem.

Quidaz abſtinent a pccatꝭ varijs reſpectibꝰ.

Quidaz rōne ſtatus alij ꝓpꝶ gloriam.

Alij alio modo.

Aut quia reddunt hoiem indignū ac vituperabilē: talis etiam mercenarius eſt nō penitēs: nec ɔtritus. Ceterū ſunt nōnulli, q̄ de induſtria fugiunt pctm̄ ſuperbie ambitionis ⁊ arrogantie: eo q ſuperbi ⁊ arrogantes ſunt clamoſi, mordaces, intolerabiles, faſtidioſi, inflexibiles, inſupportabiles, q̄ naturaliter a cōmuni cōuerſatione hoim ſeparātur.

Quidā a luxuria cauēt: qꝛ lecidūt in egritudines.

Sunt alij qui peccata corporalia luxuriā ⁊ gulā fugiunt: quia caſte ac ſobrie viuētes diutius conſeruantur in vita. Aut teſte Chryſoſtomo, illi q̄ in delitijs ac luxurijs vitam ducunt reſoluta quidem, ⁊ omni cera molliora habent corpora. Quibus ad cumulū maloꝝ accidit podagra, tremor membroꝝ, inmatura ſenectus: ⁊ eis vita ſemꝑ in medicis ac medicamentis. Senſus vero illorum ſunt tardi, hebetes, graues, obtuſi, ⁊ quodāmodo iam ſepulti: nec vnq̄ aliquid iocunditatis habēt.

Chryſo.

Not. diligēter ſingula.

Et ideo ſimiles a peccatis carnalibus abſtinent: qꝛ huiuſmodi peccata reddunt hoīes brutales, infames, ac viles, eo q per gulam ⁊ luxuriā magis cōmunicāt cum brutis aialibus. Sicut de multis philoſophis legimus, qui humanas delitias ſpernentes, ſobrie, caſte, ac virtuoſe vixerunt: vt ceteris honorabiliores: vel vt magis ac magis ad phiſicas diſciplinas aptiores redderentur. Etiam ex vitijs carnalibus oritur cecitas mentis, que tollit fere oīm rerū ſpūalium cognitionē.

Sunt aliqui q̄ timēt exulari a gloria.

Quidam vero cuſtodiunt ſeipſos a vitijs ⁊ peccatis, ⁊ a ſecularibus deſiderijs timentes exulari a gaudijs eterne vite. Idcirco omēs qui ꝑpter ſimiles reſpectus retrahuntur a pctis (vt diximus) non ſunt dicēdi cōtriti: nec vere humiliati aut penitētes: ſed ſunt mercennarij querētes cōmodū ꝓpriū: non em̄ querunt deū: nec illius honorem aut reuerentiā ſeu obedientiā. ſed fugiunt ſuū incommodum: nec talis deteſtatio a peccatis poteſt dici actus virtutis cum non habeat circunſtantiā boni finis: ⁊ per cōſequens non informatur gratia: nec eſt contritio: nec tollit aliquod peccatū: ſed ipſa eſt actuale pctm̄, eo q ſic qualificat a malo ſiue actualiter offendens deū: ideo nō premiū: ſed penā meretur.

Not. ola.

Vera cōtritio dat verū gaudium.

Sed vera ſancta indubitata: ſalubris atq̄ catholica cōtritio eſt hec quam oīs homo, qui ſaluari cupit ſcire debet. Om̄ expedit deum oīm creatorem ſuꝑ oīa diligere: nō quidē verbo neq̄ lingua: ſed opere ⁊ veritate: ideo oportet peccata deſerere non propter bonos reſpectus vt diximus: ſed qꝛ peccata ſunt offenſa dei, vel ſunt cōtra deū ſemper oīa ſibi diligendū. Talis nāq̄ penitudo eſt vera ⁊ ſancta, que animas ad verā correctionē ꝓuocat, ⁊ germinare facit fructus dignos penitentie. Supernas quoq̄ beatoꝝ manſiones attingit, atq̄ ſupernorum angelorū cohortes cherubin, atq̄ ſeraphin ad leticiā prouocat. Unde ſcriptū eſt. Gaudium eſt coram angelis dei ſuper vno peccatore penitentiam agente.

De iubileo.

¶ Quod quidē gaudiū alma mater eccleſia toto cordis deſiderio charos ſuos aſſequi cupiens. Hoc tempore per Alexādrum ſextum pontificē maximū annū ſacri iubilei, qui dicitur annus

plenarie remiſſionis ac redēptionis per orbē vniuerſum publi
cari iuſſit: quatenus fideles chriſtiani immo tota chriſtiana re
ligio ad ſatiſfaciēdū maximis debitis penaꝝ ꝑpter innumerabi
lia ⁊ grauia peccata quibus fragiles pctōres tenentur obnoxij
ex theſauro inexhauſtibili meritoꝝ ſacratiſſime paſſionis Chri
⁊ ſanctorum eius reddantur idonei. Et quia tempore iubilei ad
ſcribendum de cōtritione que eſt ſalubris refectio ſitiētis ac lan
guentis anime prouocatus ſum: ideo ſcire debes ꝙ iubileus di-
citur a iubilo iubilas: qua vere penitentibus verum confert cor
dis iubilum. Vel quia eſt annus totius gaudij ⁊ leticie in quo
indulgentia plenaria conceditur qua animabus leticia inenar
rabilis acquiritur. ¶ Figuratur aūt iubileus in lib. Leui. xxv.
quando dominus in monte Sinai dicit ad Moyſen vt poſt ſe-
ptem ebdomadas annorum id eſt ſepties ſeptem que ſimul fa-
ciūt quadragintanouem: ſequens annus qui erat quinquageſi
mus diceretur iubileus. In quo plura fiebant ad gaudiū ⁊ le-
ticiā. Nam remittebatur terra a cultura: qr non poterant filij
Iſrael terrā colere: ſerere: metere ⁊ hmōi. Et pariter remittebat̄
ſeruit⁹ hominū: qr illo āno ſerui efficiebāt̄ liberi. Debita quoqꝫ
⁊ poſſeſſiōes vēdite vel pignorate reuertebātur ad priores poſ
ſeſſores. ⁊ plura alia ſigna leticie fiebant vt dicit̄ ibidē. Que oīa
erāt figuralia legis gratie. Et ꝑpterea Paul⁹ .j. ad Coꝛ. x. ait.
Qia in figura cōtingebāt illis: Illa ergo ſigna leticie anni iubi-
lei impleta ſunt ad purū: quando quinquageſima die poſt chri-
ſti reſurrectionē deſcendit ſpiritusſanctus in ſpecie ignis ſuper
apoſtolos. Unde in ſacra die penthecoſtes que eſt quinquage-
ſima a reſurrectione domini vtroqꝫ die incluſo: canit eccleſia ſic
dicens. Patrata ſunt hec miſtice paſche peracto tempore, ſacro
dierū numero quo lege fit remiſſio. Tunc enim apoſtoli repleti
gratia ſpiritusſancti acceperunt a ſummo pontifice Chriſto in-
dulgentiam ſacri iubilei quia eis plenaria remiſſio ⁊ quo ad cul
pam ⁊ quo ad penam facta fuit. ianua quoqꝫ eterne glorie que
pluſqꝫ quinqꝫ mille annis fuerat clauſa: per Chriſtum aperta
eſt. Et pariter hō qui tanto tpe ſeruus ⁊ exul fuerat ad poſſeſ-
ſionem antiquā regni glīe que per Adā vēdita deperdita ac pi-
gnorata fuerat: reuerſus eſt. ¶ Idcirco ad te Ludouice pnceps
religioſiſſime q̄ ſemp a teneris annis ſacras literas veneratus
es: ⁊ in q̄bus claritudo tua nō ſolū pmarie delectat̄: ſed ⁊ valde
erudita atqꝫ exercitata eſt me puerto. Quā toto cordis deſiderio
depcor vt ſicut me ad ſcribēdū de ſacramēto vere ꝯtritionis indu
xit: immo cōpulit. ita charo corde obſecro vt hec ſcripta noſtra q̄
decore nois tui pfulgēt tanta ſuſcipiātur beneuolentia, q̄ta vi-
gilātia ac ſollicitudine elaborata ſunt. In q̄bus ſi bona ſi recta
ſi vera ſi vtilia ſi iuſta ſi ſancta diuinitus accipiens dixi. Minus
tamen propter humilitatis mee tenuiſſimū ſenſum bene dixiſſe
profiteor. ¶ Expleto itaqꝫ hoc ope ad me eſſe redeūdū cognoſco

Unde dr iubileus.

Figura iubilei.

In anno iubileo fiebāt plura ad gaudiū ⁊ leticiā.

Paulus.

Apli receperūt iubileū ⁊ quādo.

Quia profecta fragilis mens noſtra etiã cum recte loqui cona-
tur extra ſemetipſam ſpargitur, ⁊ pleruncq; per auram humani
fauoris volitat. Sicut enim pro neceſſitate cibus ſumitur: ſed in
ipſo eſu dum furtim gula ſurrepit edẽdi delectatio permiſcetur,
Sic pariter cõtingit vt recta intentio, que aliqñ ſoli deo placere
appetit nebulis ſecularibus obumbret. Igitur queſo vt quiſ-
quis hec legerit apud diſtrictum iudicem ſolatiũ mihi ſue ora-
tionis impendat. Et omne qđ in me ſordidum deprehẽderit fle-
tibus diluat. Hoc ſolum mihi letitie ac cõſolationis ſupereſt ꝙ
tantus princeps qui eſt origine nobiliſſimus, fidei integritate
clariſſimus omni virtute ornatiſſimus: necnon phiſicis diſcipli-
nis atq; ſacris literis copioſiſſime eruditus. Hoc tempore ſacri
iubilei ad iubilandum dño me prouocauerit. Nam vt verũ fa-
tear: nemo vere poteſt iubilare in dño: niſi ille qui corde cõtritus
⁊ humiliatus fuerit. Et ideo cõtritio eſt medicina celeſtis. in qua
conſiſtit vera religio, vera cõfeſſio, vera penitẽtia, que ſola pec-
cata ⁊ vulnera quibus eſt ſubiecta imbecillitas carnis ſalubri-
ter curat. Uenite ergo ad me ait veritas omnes qui laboratis et
onerati eſtis, et ego reficiam vos. O felix et ſuauis refectio, que
verum preſtat cordis iubilum. Nam ſolus contritus dicere po-
teſt cum Dauid. Dedit letitiam in corde meo. Si igitur hoc ci-
batu, atq; potu vere contritionis fuerimus refecti, profecto in do
mum dñi letantes ibimus. Ibimus inquam iubilantes ad redẽ
ptorem noſtrum dñm Jeſum. Ibimus ad patres noſtros. Ibi-
mus ad illos noſtre fidei preceptores gaudentes ad ſupernas
angelorum cohortes cherubin. Ibimus ad ſydereas mãſiones
celeſtis Hieruſalem. Ibimus iubilantes ad intuendum angeli-
cas ſanctorum facies. Ibimus ad illum ſanctum cetum iuſto-
rumq; conuentum. Ibimus ad ſanctos patres Abrahã, Iſaac,
⁊ Jacob, ⁊ ad eos qui recumbunt in regno dei. Ibimus iubilã-
do ad locũ eterne iocunditatis vbi nulle nubes nulla tonitrua
nulle chorufcationes, nulla ventoꝝ procella neq; tenebre, neq;
veſpere, neq; eſtas, neq; hyems, vices variabunt tempoꝝ: vbi
non eſt paupertatis metus, nõ egritudinis imbecillitas. Nemo
ibi leditur: nemo iraſcitur: nemo inuidet, cupiditas nulla exarde
ſcit nullum ibi deſiderium. Non frigus, non grando, non plu-
uia, non ſolis eſtus erit viſus aut lune. Neq; ſtellarũ globi: ſed
ſola dei fulgebit claritas. Dominus enim erit lux omniũ, ⁊ illud
verum lumen quod illuminat omnem hominem fulgebit omni-
bus. Ubi poſt labores ⁊ erumnas ſeculi huius felix, ⁊ ſuauis eſt
refectio animarum.

Humana mens facile mutatur.

In anno iubilei ꝟ corpꝰ cuditur.

Solꝰ contritus letatur.

Cõtritio ſola itroducit nos ad regnũ glorie.

Finis.

¶ Heus lector lege obſecro,

¶ Editionem in nonum annum p̄mendā eſſe. Jo. Ludo. Viual dus viuaciſſimi vir ingenij nō ignorabat. Quā obrē añq̄ ex officina ſua hunc efferret partū vrſarū more lābendo in verā effigiē ita formare deſtinarat vt vel inuido lectori nō potuiſſet nō placere. ſed dū Neapolitanū viceregem. quo cum illi ob ſacre pagine ſtudium magna eſt neceſſitudo. Seq̄tur. extremā operi manū imponere nō licuit: vtcunq̄ tamen fortunatum vice rex princeps noſter ⁊ publicandum ⁊ ab his q̄ libros formis excudunt impēſis proprijs imprimēdū curauit. Si qua itaq̄ cādide lector parū caſtigata: aut minꝰ caute ſcripta deprendes precipiti editioni que ſuo tp̄e emiſſa non eſt et repentino illius diſceſſui dabis veniam. ⁊ quia omnes non ſumus ſtudioſi: neq̄ oībus ociū eſt vt libros venales expoſitos ſtatim ꝑcurrant. Ecce frater Hiero. bellanus ſacre theologie ꝓfeſſor egregius ordinis eiuſdē cōcionator tabulā alphabeticam indicē oīm rerū que in ſingulo quoq̄ libro cōtinent in huius operis calce tibi lector collocauit. Quod non parum vtilitatis voluptatiſq̄ tibi affert. Habebis itaq̄ illi gratias tibi eñ gratificari ſtuduit. Vale ⁊ ſalue ſi inferius hoc qualecunq̄ epigramma noſtrum prius leges.

Pectora nonnunq̄ morbo ſi noſtra premuntur:
  Vt caput in modico ſepe dolore labat.
Succurrunt ſubito eoꝝ precepta magiſtri
  Priſtina qui medicus robora reddat adeſt.
Mittitur coas cupidus mercator ad vndas.
  Afferat vt noſtris pharmaca opemq̄ malis.
Si noſtre egrotant celeſtia ſemina mentes
  Non eſt qui medici querere certet opem.
Succurrit tanto viualdi cura periclo.
  Mentis enim morbos pellere poſſe docet
Hic liber hypocratis tanto precioſior arte eſt:
  Corpore mens quanto dignior: ⁊ melior.

¶ Preclariſſimum opus de veritate contritionis recentiſſime impreſſum optimis characteribus Finit feliciter. Anno ſalutis xxxvij. ſupſa milleſimum ⁊ quingenteſimum. Die vero. xviij. menſis Junij.

Deo gratias.

¶ Ad reuerendū in xp̄o prēm Fratrē Joannem Ludo
uicū viualdū ſacrarū lrarū interpretē ordis p̄dicatorū
frater Hieronym⁹ de ceruis de bellano eiuſdem ordi=
nis ⁊ facultatis humilis profeſſor.

QUamuis michi negatum foret ociū reuerende
pater meritoq; colende: attn̄ inter graues multa
rū rerum occupatiōes me velut alter Booz in=
fertiliſſimū agrum tuum nō tanq̄ Ruth Moa=
bitida ad colligēdū ariſtas: ſʒ velut vnū ex ope
rarijs mercede ac precio induxiſti. Qui opeꝯſum
pro nō granū ſʒ ipſa ptā reqrūt mercedē. Quā quidē ſator il=
le benign⁹ non ſolum apoſtolis: verū ⁊ cūctis chriſticolis promi
ſit dicens Vos amici mei eſtis ſi feceritis q̄ precipio vobis. Hec
eſt illa igr̄ diuina merces q̄ amicitia nuncupar̄: que cunctis di=
uitijs p̄ponir̄: q̄ oēs ſuperat honores: oēs deniq; delicias ac bo=
na tp̄alia antecellit atq; traſcēdit, ⁊ vt ipſius auctoris ſniam
commemorem ipſi ſcie ac fame p̄ponir̄ ⁊ āferr̄. Sat igr̄ mi=
hi erit p̄miū tua dulcis amicitia: benigna memoria: beniuolen=
tiaq; ſuauis merces erit ſempiterna: q̄ in xp̄o fideliter indiſ=
ſolubiliterq; conglutinata eſt/ſuas oēs ſibi vēdicans actiones.
Veruntn̄ hoc a me ſepius efflagitaſti ꝓpter multorum laboꝝ
tuorū occupationes quib⁹ ob repētinū tuū receſſū impeditus
eras vt monumēta opuſculi tui de v̄itate ꝯtritiōis q̄ breui vo=
lumie parcaq; caſtigatiōe edita ꝓpter tp̄is anguſtiā: q̄cūq; poſ
ſem rōne induſtria ingenio explicarē: emendarē: corrigerem: in
mediūq; p̄ferre q̄ citius curarē. Ipſos queq; impreſſores pro
virib⁹ ſollicitarē ad cōem oimq; vtilitatē. Quā q̄dē requiſitio=
nem iuſtā honeſtāq; negare ipſemet non potui: nec fas eſſe duxi
lʒ meas exuperet vires: qm̄ ſuſcipe tanti auctoris emendationē
⁊ cogitatiōe ⁊ ingenio michi difficile foret dicente Hieronymo.
grandes materias igenia p̄ua non ſufferunt. Quippe vbi fer=
me omnium rerū ad ſalutē ſpectantiū aiarum rōnes exemplaq;
ex multis ⁊ pene innumerabilib⁹ auctoritatibus doctorū tam
grecorū q̄ latinorū eſſent nō minus diligenter inq̄renda q̄ fide=
liter referēda. Non meum eſſe ſenſebā. Vex eīn vero quantum
vtilitatis afferat veritas ip̄a contritionis: ex eo cognoſci poteſt
q̄ nullū ferme hoim gen⁹ inuenir̄ cui nō ex aliqua p̄te ꝯſuluiſ=
ſe videar̄: cū auctor ip̄e p oia fere ſcriptorū catholicoꝝ tanq̄ in
redoleſcentia ac florida prata diſcurrēs multiplici decore veſti
ta pulcherrimaꝝ vtilitatū veluti florū ſpecioſiſſimam ſibi coro=
nā cōfecerit digniſſima queq; legendo. Nā virtutum viciorum
q; nullū genus aut viā reliq̄t intactā vnde habeant mortales
mirari q̄d cupiat: ⁊ fugere q̄d oporteat. Hinc habetur quo iure
hoies eternā gloriā poſſideāt: q̄ ve pena ptā oia puniant̄: ha=
bent ipſi ſacri flamines tā ꝯſulēdo q̄ declamando: quid ipſos
mortales doceant/inſtruāt pariter ⁊ moneant. Demum omnis

ſus:oīs etas,oīs hominū conditio ocioſa. Hinc inuenire poteſt quo ſe ſtudio oblectet atq negocio. Idcirco vt Lactātij vtar verbis diuerſos ſine vllo diſcrimine vel ſexus vel etatis ad hoc celeſte pabulum cōuocamus. Nullus enim ſuauior anime cibus eſt q̄ cognitio veritatis.

¶ Diuiditur aūt totū opus in duas partes principales. Uez in prohemium ⁊ tractatū. Prohemiū incipit ſic. Oīm fundamētū ⁊ deuotiſſima ipſius auctoris oratione incluſa. Et terminatur vbi dr. In primis. Fo.vj. ¶ Tractatus vero quinq requiſita ad veram contritionē amplectitur. Sed nota q primū requiſitū tria dubia longa ac diffuſa cōprehendit. In quib⁹ multa ac varia explanantur que ſunt penitus neceſſaria ad rememorandū ſiue ad diſcutiēdū propria pctā. Cum enim recordatio ſiue examinatio ſiue diſcuſſio de peccatis ſit origo principiū ⁊ fundamētum cōtritionis: aliter fieri nō potuit quin auctor aliquātiſper tranſgrederetur limites ſcribendi. Ideo prudēs lector non admirabitur ſi primū requiſitū excedit forſitan modū: qr chriſtianis non tantum ornatus: ſed magis profectus queritur.

¶ Prima queſtio incipit ibi. Circa primū dubiū. Fol.vj. In qua auctor pbat multis pulcherrimis auctoritatib⁹ ac mirificis exēplis q ad placādū irā oīpotentis dei nullū efficacius remediū haberi pōt q̄ peccata ſua recognere ac memorari. ¶ Secunda queſtio incipit ibi: Secundo loco mota fuit queſtio. Fo.xxv. In qua auctor multa apit valde vtilia non ſolum clericis ⁊ religioſis: ſed cunctis q̄ volunt pie viuere ⁊ qui optāt proficere in vtroq hoīe. Ibi eīm habes miranda de dignitate cordis humani. Et quare deus vult diligi ab hoīe ex toto corde. Iterum habes de tribus gradib⁹ pctōꝝ. Et iterum de decē preceptis diuine legis De ſeptem peccatis mortalibus. De qnq ſenſib⁹ corporeis. De tribus virtutibus theologicis. De quatuor virtutibus moralibus. De ſeptem opibus mīe corpalibus. De ſeptem eleemoſynis ſpiritualibus. De decē p̄ceptis eccleſie. De ſeptē ſacramentis. De circuncunſtantījs peccatorū que ſunt valde vtiles immo neceſſarie confeſſoribus, predicationibus, ⁊ iudicibus.

¶ Tertia queſtio incipit ibi. Supereſt reſoluamus. Fo.cxxxvij. In qua auctor determinat ſub breuibus. Quid ſit vera contritio ⁊ que qualis ⁊ quanta eſſe debeat. Secundum vero reqſitum ad contritionem. Incipit ibi, Dicimus ſecundo. f.cxxxviij. Ibi eīm auctor plura aperit de dolore cōtritiōnis que ſunt vnicuiq neceſſaria ad intelligendum. Et qualiter multi decipiuntur q̄ credunt habere contritionem ⁊ non habent. Et quod impoſſibile eſt verum dolorem a vera contritione ſeparare vide plura notabilia ⁊ lege ſingula diligenter.

¶ Tertium requiſitum Incipit ibi. Tertio ad verā ꝯtritionem. Folio.cxliiij. Illic traduntur documenta q̄d agere debeat peccator: tam circa mortalia oblita, quā per ignorantiam commiſſa

& ꝙ virtus perſeuerantie requiritur ad veram contritionem.
¶ Quartum requiſitum habetur ibi. Quarto ad veram contritionem. Folio. cxlvij. In quo agitur de vero propoſito abſtinendi, confitendi, ac legitime ſatiſfaciendi. Et ꝙ ille qui habet propoſitum non peccandi dicitur beatus, & quomodo.
¶ Quintum requiſitum habetur ibi. Quinto ad veram cõtritionem requiritur. Fo. cxlviij. vbi agitur de motu liberi arbitrij tendẽtis in deũ. Et quid ſit amare deũ ſuper omnia. Et tandem poſt quedam aurea documenta penitentibus neceſſaria totum opus terminatur in gaudium & leticiam celeſtis Hieruſalem.
¶ Ad maiorem autem euidentiam eorũ que pertractantur in toto iſto opere Scire debes ꝙ omnia in ſequenti tabula per ordinem alphabeti deſignantur ſecundum ordinem litterarũ. Et ideo ſi optas cito inuenire materiam tibi gratam: Require in tabula numerum foliorum: Currite ergo lectores in libro iſto quaſi in ſpeculo limpidiſſimo oculos cordis figite. Utimini queſitis labore alieno, gaudete inuentis ſine labore proprio, colligite ſpicas in agro fertiliſſimo. Alligate roſarum manipulos in florido prato Uiualdi: vt viuere valeatis cum rege regum chriſto in eterna gloria.

AMEN.

Sequitur tabula huius libri.

¶ De litera: A.

AAron ex precepto dei poſuit ſeptē lucernas ardentes ſuper candelabrum tabernaculi. folio. cxxviij.
Aaron ſpūaliter ſignificat chriſtum qui in tabernaculo eccleſie poſuit ſeptem lucernas.i.ſeptē ſacramenta. fo.eodem.
Abel Joſeph Dauid Chrs ꝛ multi alij p̱ inuidiā traditi ſunt. Nō fo. c.
Abyſſū anime ſue non miraꝫ hō, ſed potius admiraꝫ altitudinē ſyderum ꝛ maris ꝓfunditatem. fo.cxv.
Abſalom occidit fratrē ſuum amon: perſequitur patrē ꝛ fedat cōcubinas eius. fo xij.
Abſtinētia cibi ꝛ pot⁹ eſt bonū ꝛ optimū remediū ꝯtra luxuriā. lxxxvj.
Abſtinentia ꝛ caſtitas diſponūt hominem ad intellectualē opationem. lege totum. fo.cxiij.
Abſtinent aliq̄ a peccatis multis reſpectibus. vide pulchra. fo xc.
Accidia diciꝫ ab accis grece vel ab a quod eſt ſine ꝛ cis cura latine quaſi ſine cura. fo cvj.
Accidia dicitur ab accida: qđ dicitur accid⁹ accida accidū: qđ idem eſt qđ acetoſus ſeu frigidus. eodem.
Accidia eſt quedam frigiditas ſpiritualis ex qua aīa cū difficultate mouetur ad bene operandum. eodem.
Accidia ꝓprie opponitur fortitudini ꝛ aliquādo diciꝫ triſticia, quia opponitur leticie ſpūali. eodē.
Accidie diffinitiones ꝛ deſcriptiones multe ꝛ varie dātur lege totū. eodē.
Accidie.vj ſunt filie: vcꝫ: malicia: rācor: puſillānimitas: deſperatio: torpor: ꝛ euagatio mentis. eodem.
Accidiā deteſtantur omnes creature tam ſpirituales ꝙ̄ corporales: tā inſenſibiles ꝙ̄ ſenſibiles. f.cvij.
Actualis deuotio ꝛ ſingularis reuerētia requiritur ad corp⁹ chr̄i legitime ſuſcipiendum. fo.clv.
Adulator intendens aliquem decipere in bonis tēporalibus vel ſpiritualibus peccat. fo.xxxj.
Adulatio eſt ſimulata dilectio emolliens mentem a rigore veritatis. vide deſcriptiōes alias ꝛ nota ibi pulchra. fo.eodē.
Adulatores ſunt veri inimici: quia animas corrumpunt ꝛ mortalium mentibus blādunt vulnus infigūt. folio eodem.
Adulatio grauiſſimum peccatum: quod hoc tempore vbiq̄ regnat. vide diligenter. fo.v.
Adam habuit omnem cogitationē naturaliter homini poſſibilē ꝛ fuit creatus in habitib⁹ naturalibus integris ꝛ perfectis. fo.cxxxj.
Adam fuit inſtitutus in ſtatu perfecto ꝙ̄tuꝫ ad corpus vt ſtatim poſſet generare. eodem.
Adā fuit ꝙ̄tum ad aīam ita pfecte inſtitut⁹ vt immediate poſſet alios gubernare ꝛ docere. eodem.
Adā habuit oēꝫ ſcētiā: ꝛ ita inſtitutus eſt a deo per ſpecies infuſas vt oēm cognitionem haberet. eodē.
Ade ſcientia non fuit alterius rationis a ſcientia noſtra: ſicut nec oculi ceci nati fuerunt alterius rōnis ab oculis noſtris. fo.eodē.
Adam grauius peccauit ꝙ̄ Eua ꝓpter excellentiam ſcientie ꝛ dignitatis quam habuit. nota diligenter totum. fo.eodem.
Adam peccauit ex induſtria: qꝛ non ſeductus: ſed ſciens ꝛ prudens peccauit Eua vero ſeducta fuit. eodē.
Adam blanditijs femineis victus a paradiſo terreſtri eiectus eſt. lxxix.
Adoratie triplex eſt latrie: dulie: ex yperdulie: lege totum: quia videbis pulchra. fo.xxxv.
Adoratio eſt ſignū ſiue act⁹ maxime

reuerẽtie interioris hoīs. fo.xxxv.
Adoratio eſt act⁹ charitatis, ⁊ fidei, ⁊ ſpei ac etiã act⁹ iuſticie. fo.eođ.
Adoratio dr̃ pietas quo ad effectũ religio vero quo ad determinationẽ ⁊ euſebia quo ad cultum. eodẽ.
Adoratiōe latrie an ãgel⁹ poſſit adorari pulchra q̃ſtio cũ exẽplis. xxxvj.
Adorauit abrahã ãgelos tres q̃ apparuerũt ei ꝓcidẽs in terrã. fo.xxxvj.
Adoratiōe latrie quõ ipſi ãgeli adorari poſſint: vide ibi exẽplũ ⁊ perpulchram declarationem. fo.xxxvj.
Adorant deos alienos q̃cũq̃ ſuperſtitiones incãtatiões ⁊ obſeruationes vanas obſeruant. fo.xxxix.
Adulter dicitur quaſi alienũ thorũ terens; vel quaſi ad vxorẽ alterius accedens. fo.lij.
Adulter ⁊ adultera debẽt puniri pena mortis ſm̃ omnes leges, excepta euangelica. fo.eodẽ.
Affectio ad terrena cũ torpore inordinato eſt ↄtra ſeptimũ ſacrm̃. cõtra qđ eſt ordinata euchariſtia. cxxvij.
Agere grãs debem⁹ deo factori ⁊ gubernatori noſtro: ⁊ q2 ipẽ eſt retributio noſtra. nota totum: fo.cxxvj.
Allegoria dicitur ab aleon grece qđ eſt alienũ latine ⁊ gore ſentẽtia quaſi aliena ſententia. fo.xliij.
Alexander magnus in exercitio belli fuit modeſt⁹ ⁊ prudẽs: in ocio vero libidinoſus ⁊ crudelis. fo. xcij.
Alexãder ꝓpter ociũ ad quot ⁊ q̃ta ſcelera ⁊ vicia deuenerit: ⁊ quot nephãda cõmiſerit. lege totũ. ibiđ.
Alexander crudelis effectus nouercã ⁊ fratres proprios ac multos pn̄cipes ſuos interfecit vt ſua narrat hiſtoria. ibidem.
Alexãder fuit diſcipul⁹ Ariſtotelis ⁊ regem ac dñm mundi ſe appellari iuſſit. eodẽ.
Alexãder tãtã fiduciã ſuis militib⁹ dabat vt illo pñte arma hoſtiũ inermes nõ timerẽt, nec vllã gentẽ adijt quã nõ calcauerit: nullã obſedit vrbẽ quã nũ expugnauerit. eodẽ.
Amor cogit amãtẽ dicere m̃lta ⁊ mira de re amata. vide bñ totum. xvij.
Amantũ eſt ignorare iudiciũ, modũ neſcire, ratione carere: nec aliđ cogitare q̃ quod diligunt. fo.xviij.
Amor noſter debet eſſe rect⁹ ⁊ totaliter deo deditus: ⁊ nulli creature debet ſubijci. fo.xxviij.
Amor nunq̃ eſt ocioſus: operatur em̄ magna ſi verus amor eſt. fo.xxix.
Amor inordinatus diuitiarũ ab omnibus ſapientibus vituperatur q2 impedit virtutes. fo.lxxj.
Amicitiam querere an ille teneatur cui facta eſt iniuria vide pulchram ⁊ curioſam queſtionem. fo.cvj.
Amicitia melior ẽ fama, honore, ſciẽtia ⁊ omnibus bonis exteriorib⁹: lege totum q2 pulchrum eſt. fo.lvij.
Anagogia dr̃ ab ana qđ eſt ſurſum ⁊ goge ductio q̃ſi ſurſũ ductio. xliij.
Anima neglecta corpus non ſeruatur quia ſalus corporis ab ipſa anima dependet. fo.iij.
Anima amaricatur fortiter cogitando peccata que commiſit cõtra creatorem ſuum. fo.vij.
Aīa multis irritita peccatis vnguẽtum ſibi facit pungitiuũ quod dicitur amara recordatio pctõrum. f.viij.
Aīa rõnalis ꝓpter recognitionẽ ſui non ſolũ imortalitatẽ renouare põteſt ⁊ vitã eternã acquirere. fo.xix.
Anime potentie ⁊ ceteri ſenſus poſſunt oẽs renouari ad inſtar ⁊ ſimilitudinem aquile. fo.xx.
Anima pccatoris ſpũaliter renouari debet ad inſtar ſerpẽtis. lege totum quia pulchrum eſt, fo.xxiij.
Aīa pctõris per arctum foramẽ intrat ſicut ſerpens quando per ſacramentum confeſſionis accedit ad ſatiſfaciendum. fo.xxiij.

Anima rationalis quare non poſſit in iſtis bonis tpalibus quieſcere: vide pulchrā queſtionem. fo.lxxiij.

Anima rōnalis eſt infinita capacitate, incorporea entitate, ſempiterna in duratione. fo.lxxiij.

Anima rationalis ſecundum potentiam ſuam aſſimilatur figure triangulari: vide diligenter pulchra. folio. lxxiij.

Anima damnati requiretur in die iudicij de manu illi⁹ qui fuit cauſa damnationis illius. fo.xc.

Anima noſtra fertur in cognitionem trinitatis per tres virtutes theologales ſecundū appropriata tribus perſonis. fo cxv.

Animā noſtrā fides dirigit ſumme ad credendum ⁊ aſſentiendum vbi ratio deficit. eodem.

Anima noſtra per ſpem dirigitur in ſumme arduum innitendo, ⁊ etiam expectando. eodem.

Anima liberatur a peccato ⁊ a morte per elecmoſynam ⁊ nō patitur illā ire in tenebras. fo.eodem.

Anim⁹ noſter quotidie vocandus eſt ad rationem reddendam pro ſalute conſequenda. fo.viij.

Anima peccatrix cognitis proprijs ſceleribus ad fontē aque viue.i. ad dn̄m Jeſum currere debet. f.xxiij.

Androcides philoſoph⁹ alexandro magno inhibuit vinum dicens. Memento mei o Alexander ſanguinem terre bibere. fo.lxxxviij.

Angelus pħibuit Joannē euangeliſtam ne eum adoraret adoratione latrie multis rationibus. fo xxxvj

Angeli boni conditiones tres ſunt. Primo vt terreat in principio apparitionis: in medio cōfortet, ⁊ ad bona hortetur. Et tandem in fine conſoletur. fo.xxxviij.

Angelus malus ſtupefacit in principio ⁊ pretendit bona: in medio inſtigat ad mala, ⁊ tādem deſolatum relinquit. fo.xxxviij.

Angelus nō poteſt loqui niſi in corpore aſſumpto: nec verba poteſt aliter formare. fo.lvj.

Angelus an debeat adorari adoratione latrie vel alia adoratione: vide pulchram queſtionem ibidē per totum. fo.xxxvj.

Angeli tres apparuerunt Abrahe, quos cum vidiſſet procidens in terram adorauit. fo.xxxvj.

Angeli quō adorari, ⁊ qua adoratione debeant: vide ibi per pulchrā declarationem. eodem.

Angeli, archāgeli, principatus, poteſtates, virtutes, dn̄ationes, throni, cherubin, et ſeraphin, ſubſtantie intellectuales dicuntur, ⁊ nouem ordines angeloꝝ appellantur. fo.cviij.

Angelus nomē officij eſt nō nature. Ideo filij dei ⁊ aſtra matutina, ⁊ creature intellectuales dn̄r. fo.cviij.

Auditus eſt ſcd̄s ſenſus corporalis ſic dictus: qꝛ voces hauriat. fo.cxj.

Auris dicitur quaſi auide rapiens ſonū: ⁊ quare eſt via tortuoſa ⁊ curua vt aer ingrediatur. eodem.

Aures ſunt inſtrumēta multoꝝ peccatorum: quia vel ad iracūdiam, vel ad iactantiam, vel ad vanitates incitant homines. eodem.

Auditio miſſe in diebus dn̄icis ⁊ feſtiuis eſt tertium preceptum eccleſie ſub pena peccati mortalis. not prout ibi. fo.cxx.

Annus diſcretiōis quis ſit, ⁊ qua in etate eſſe dicat, multiplex a doctoribus opinio aſſignatur. eodem.

Annus diſcretionis dicitur ſm aliquos qn̄ quis eſt doli capax: vel qn̄ habet vſum rationis, ⁊ ſcit diſcernere inter bonum ⁊ malum. eodem.

Annus diſcretiōis quo ad ꝯfeſſionē ſm aliquos eſt annus octauus ꝙ ad matrimoniū quartuſdecimus. eodē.

Annus diſcretionis preciſe aſſignari non poteſt: qꝛ in quibuſdā accelerat in quibuſdā retardatur. fo.eodem.
Aquila dicitur auis regalis, ſiue rex auium: ſicut leo rex ferarum, et bos iumentorum. fo.xix.
Aquilarum ſex genera eſſe dicūtur. Inter que herodius principalis eſſe dicitur quaſi heros auium. eodem.
Aquila tria damna ex ſenio patitur: ale grauantur, oculi caligant, roſtrū reſoluitur. fo.eodem.
Aquila ter renouatur ⁊ nō amplius, ⁊ modum renouationis eius a naturalibus varie deſcribit. lege. fo.xx.
Aquila moraliter ſignificat pctōrē: qui deſcendit in fontem qñ ſacramēta paſſionis chriſti recognoſcit: vide diligenter totum. fo.eodem.
Aquila decem proprietates habet, quas quilibet peccator bene cōtritus habere debet ſi ſaluari cupit. eodē.
Aquila habet altitudinem volatus ꝓpter cibi contemplationē, ⁊ auium emulationem. fo.eodem.
Aquila habet oculoꝝ nimiā acuitatem: vnde ab acumine oculoꝝ aquila nuncupata eſt. fo.eodem.
Aquila tres acuitates habet: videlicet videndo, eundo, venando, q̄ peccatori conuenire dicuntur. lege totum. fo.eodem.
Aquile oculos ſpūaliter ꝯtritus habere debet in contemplatione rerum diuinaꝝ. nota que ibi dñr. eodem.
Aquila eſt velociſſima ad predā: ſic pctōr ꝯtritus velox, ⁊ promptus eſſe debet ad bene operandum. eodem.
Aquila diuidit predam ceteris animalibus: ſic verus xpianus cōicare debet ꝓximo oīa bona ſua. eodem.
Aquila in altuꝫ ponit nidum ſuum: ne filij rapiant: ſic cōtritus deſideria ſua in celeſtibus ponere dꝫ. eodem.
Aquila ex induſtria renouatur: ſic contritus ſtudium in corde propoſitum in futuro habere debet: vt ſe renouet. fo.eodem.
Aquila habet pulchritudinē membroꝝ: ſic peccator ſeipſum renouans pulchritudinem conſcientie, ⁊ bonorum morum habere debet. eodem.
Aquila inimicatur ſerpenti et illam interimit: ſic contritus contra diabolum vigilans eſſe debet: ne decipiatur. fo.xxi.
Aquila habet mirabilē curā filioꝝ: ſic cōtritus ſolicitudinē habere debet circa ſalutem ꝓximoꝝ. fo.eodem.
Aquila nō timet tonitrua: ſic ꝯtritus timere non debet tribulationes, ⁊ q̄cunqꝫ tentamenta. fo.eodem.
Ariſtoteles per inuidiam platonis libros cōburi fecit: ⁊ multa falſa eidē impoſuit. fo.cxxv.
Ariſtoteles fuit magiſter, ⁊ rector Alexandri magni, ⁊ multa opera ad cuꝫ direxit ⁊ ſcripſit: vide to. eodem.
Aſpis ſerpēs eſt q̄ ex aſtutia: ne incātatores audiat aurē vnā in terrā, alteram ꝺo cauda obturat. fo.xciiij.
Aſtutia ſerpentis oſtenditur: qꝛ totum corpus exponit: vt caput defendat, in quo principaliter vita eius cōſiſtit. fo.eodem.
Aſſentire deo facit fides. Spes cōfidere, charitas deū amare. fo.xlvij.
Auaritia nulli parcit nec deū timet, nec modum habet, nec homines veretur: vide pulchra. fo.clxi
Auaritia trahit cor hoīs ad diuerſa inutilia ⁊ nociua, ⁊ plerūqꝫ eſt cauſa mortis corporalis. fo.lxij.
Auaritia Latine q̄ philargiria grece dicitur eſt inordinatus amor habendi diuitias. lege totum. fo.lxix.
Auaritia eſt appetitus inordinatus nō ſolū pecunie: ſed etiā ſciētie, ⁊ honoris, ⁊ cuiuſcūqꝫ alteri⁹ boni. eod.
Auaritie pulchra q̄ſtio an ei⁹ diffinitio ſeu deſcriptio ſit bñ data. eodē.
Auaritie queſtioni optima reſpōſio:

quõ differat a vitio ſupbie. eodem.
Auaritia dicitur idolorum ſeruitus quia auarus exhibet auaritie fidē, ſpem, ⁊ charitatem. fo.lxxj.
Auaricia ꝯparatur idolatrie, ſacco perforato, inferno, mari, ⁊ igni. Nota optime totum. fo.lxxij.
Auaricia ſola iuueneſcit cum cetera vitia ſeneſcant in homine. eodem.
Auaritia inſatiabilitatē perpulchre Boetius deſcribit. eodem.
Auaria ſenilis eſt monſtro ſimilis vt pulchre declaratur per Senecā. lege totum. eodem.
Auaritia eſt deſtabilis: qꝛ eſt cauſa omnium ſcelerum, ⁊ radix omnium peccatorum. fo.lxxiij.
Auaritie pulchra deſcriptio per verſus Iuuenalis. eodem.
Auaritia eſt vitium, ⁊ pctm̄ deteſtabile: qꝛ totum corpus hominis cruciat. eodem.
Auaritia totaliter eſt fugienda: qꝛ ē contra deum, contra ꝓximū, ⁊ cōtra ſeipſum lege totum. eodem.
Auaritia mentem ſuffocat, ⁊ animā maculat, ⁊ totum hominem diſtrahit. fo.lxxiiij.
Auaritiā philoſophi ⁊ ſapientes ſugerunt ne eorū mentes a veritate: a phia: ⁊ a ỽtute diſtraherētur eodem.
Auaritiā vt fugiamus pulchrū exēplum refert Hieronymus de Cratone philoſopho. eodem.
Auaritia contrariatur miſericordie: clementie, dilectioni, pietati, que virtutes regie dicuntur. eodem.
Auaritia ſoluit omnia iura tam humana ꝙ diuina. lege pulchre totum. Folio. eodem.
Auaritia eſt fera peſſima: domina crudelis, ⁊ tyrannica que corda oim̄ poſſidet. eodem.
Auaritia eſt horrenda ab omnibus: quia reddit homines cūctis exoſos: vide totum. fo.lxxv.
Auaritia eſt fugiēda que generat ſeptem filias ſceleratiſſimas. nota totum. fo.lxxvj.
Auaritia. ⁊ ſupbia quomodo ⁊ qualiter differant inter ſe. vide ibi pulchra. f.lxix.
Auarus dicitur qui eſt auidus auri ⁊ nunꝙ opib⁹ tꝑalib⁹ ſatiat. ibidē.
Auarus nō ſolum dicitur ille qui rapit aliena: ſed qui ſua cupidiſſime ſeruat. eodem.
Auarus dicitur idolatra ſimilitudinarie, ⁊ eſt velut ydropicus qui ꝙto magis bibit tāto magis ſitit. f.lxxiiij.
Auarus licet diues ſit tamen ſemper eſtuat ⁊ ſemꝑ videtur egere. eodem.
Auarus ſimilis eſt aranee que ſe euiſcerat vt muſcas capiat, vide totum. fo.lxxiiij.
Auarus eſt martyr diaboli qui ſuſtinet multos labores et cruciatus, et plura incomoda. fo.eodem.
Auarus ſeruit vt barbarus, regnat vt tyrannus crudelis, ⁊ iō vrſibus, leonibus, ⁊ lupis ꝯparatur. fo.lxxv.
Auerſio voluntatis a deo reperitur in omni pctō mortali. f.cxxxviij.
Auerſionē debet habere a pctō ipſe pctōr ⁊ cōuerſionē ad deum. ibidem.
Auctoris ſupplex depcatio ad ipſos lectores. fo.ij.
Auctoris excuſatio humilis de concluſione operis ſui. fo.cxlviij.
Auctoris excuſatio cōtra mordaces ⁊ obloquentes. vide multa pulchra notabilia. fo.iij. per totum.

¶ De litera. B.

Baptiſmus eſt ordinatus contra peccatum originale quod eſt quaſi primum ⁊ fundamētum omnium aliorum peccatorum. f cxxviij.
Baptiſmus eſt ſacramentum fidei, confirmatio ſpei, ⁊ euchariſtia eſt ſacramentum charitatis. eodem.

Baptiſatꝰ fidelis magis peccat in eodē gn̄e pcti quā nō baptiſatꝰ. cxxxj.
Baptiſte Joānis auſteritas ⁊ abſtinentia magna fuiſſe per hieronymū egregie declaratur.fol. lxxxiiij.
Bellum inteſtinum periculoſius ē ⁊ crudeliꝰ bello extrinſeco.fo. lxxvij.
Bella extrinſeca licet multa mala faciant:attamen bella intrinſeca ſunt crudeliora. eodem.
Bella ciuilia geſſerunt Romani poſt deſtructionem carthaginis. fo.xciij.
Bella varia homini inſurgūt ex ocio vcʒ luxuria,auaritia,ſeditio inuidia ⁊ multa alia vitia. fo.eodem.
Bella ciuilia ex ocio orta ſūt int̄ mariū ⁊ ſyllā.Cathilinā ⁊ Ciceronem. Julium ⁊ Pōpeium,vide totū.eod.
Beneficioꝝ dei rememoratio eſt ſalubris medicina aīe lāguētꝭ. f.cxxvj.
Bn̄ficia diuina tacere ꝓuocat indignationē altiſſimi ꝯ ſeipꝫ.vi.to. ibid
Beneficia collata hominibus a deo nullus narrare pōt nec gratias dignas referre. eodem.
Benignitas ſola dei eſt q̄ facit peccatorē ſimilē ſanctis. fo.cxlvj.
Bernerdi abbatis optimū ſalſamentum eſt ſal cū fame,lege tot.f.lxxxvj.
Bernardus magnā fecit abſtinētiā: vt ſuā pudicitiā cuſtodiret. eodem.
Bernardꝰ Robertū nepotē ſuū pulchre hortat̄ ad ſolicitudinē ⁊ bonā vigilantiā circa familiā. f.cix.
Benedictio patris firmat domos filioꝝ:maledictio vero matris eradicat fundamenta. f.xlix.
Beata mens hominis eſt q̄ nec adulatur:nec adulāti credit:q̄ nec decipit necꝫ decipitur. f.xxxj.
Beata virgo Maria meritorie credidit xp̄m fuiſſe inter notos ⁊ cognatos licet fuerit falſum. f.xxxviij.
Beate virginis actus credēdi ⁊ volendi quem poſt cōceptionē filij habuit ſemper fuit meritorius.eodem.
Beata virgo ita primatū tenet inter mulieres ſicut dies dn̄ica inter oēs alias feſtiuitates.folio. xlij.
Beatus dici poteſt qui habet voluntatem non peccandi. fo.clxxxv.
Beatus eſt in ſpe ⁊ nō in re q̄ a peccatis ſe preſeruat. eodem.
Bibere vinū nō debēt moniales ⁊ q̄ ſunt cōtinentie dicate. f.lxxxviij.
Biblia trāſlata fuit ex hebreo in grecum ante incarnationē xp̄i annis trecentis quadragita vno p ſeptuaginta interpretes q̄ ⁊ ſapientes ſunt cognominati. f.xcviij.
Biblia ſecundo tranſlata fuit p aqlā ꝓſelitū poſt aſcenſionē dn̄i annis centū viginti q̄tuor. eodem.
Bibliā tertio ⁊ q̄rto poſt aqlā theodociō,poſt theodocionē ſymacꝰ trāſtulerūt annis,triginta tribus.eodē.
Biblie alia editio facta fuit:cuius interpretes ignorātur poſt ſymacū annis octo. eodem.
Biblie editionem ſextaʒ ⁊ ſeptimam miro labore origenes edidit qui etiam ſeptuaginta interpretes correxit. eodem.
Bibliam tandem de hebreo in latinum ſolus diuus Hieronymus trāſtulit,ceteri vero de hebreo in grecum. eodem.
Bleſus dicitur quaſi bucca leſus,q̄ non bene explicat verba vel non bene format literas in prolatione. Folio. ciiij.
Blaſphemia eſt peccatum grauiſſimum rōne ſuperationis aliquorum peccatorum mortaliū. f.xxxj.
Blaſphemans qui conſiderat ſignificata verborum ſemper peccat mortaliter. eodem.
Blaſphemie pulchra diſtinctio quādo eſt pctm̄ mortale,⁊ quando non. lege pulchre totum. eodem.
Blandum vulnus infigunt in cordibus hominū adulatores:qꝛ animas

mentes ſuis ſimulationibus corrumpūt. eodem.
Blanditijs femineis primus parēs ſeductus eſt, ⁊ ſic a paradiſo eiectus fuit. f.clxxxix.
Blanditijs femineis Sāſon, Dauid ⁊ Salomon ſeducti, ⁊ infatuati ceciderunt a gloria ſua. eodem.
Bona fama eſt pretioſior cunctis rebus temporalibus. idō eſt propinqor ſpiritualibus bonis. f.xxxiij.
Bona fama eſt precipuū bonū inter oīa bona exteriora que hō poſſidere poteſt. eodem.
Bona ſpiritualia quib⁹ bona fama eſt propinquior ſunt tres virtutes videlicet laus, honor, ⁊ gloria. eodem.
Bona fama appetenda eſt propter honorem dei, ⁊ edificationem ꝓximi ⁊ non propter ſe: quia ſic eſſet vana gloria. eodem.
Bona fama eſt nobis neceſſaria propter alios ne ſcādalizentur aut malum exemplum ſumant. eodem.
Boni operis fama ſine operibus bonis nihil valet: nihil ꝓficit. eodem.
Bona alterius negando, vel reticendo malitioſe, vel minuendo famam indirecte ſemper ledit ꝓximū. eodē.
Bona fama directe leditur multipliciter: quando peccatum adaugetur vel bonum dicitur factum mala intentione. eodem.
Bonum nomen in hoc ſeculo acquiritur bene viuendo: bene loquendo: bene operando. eodem.
Boni tenentur credere hominem fore ⁊ eſſe bonum: licet de ſe occulte ſit malus. f.xxxviij.
Bona quatuor nititur auferre teſtis falſus, ſcilicet veritatem: honorem: famam, ⁊ amicitiam. f.lvj.
Bonū primum hominis eſt veritas cōtra quam inimicus ꝓcedit per litem ⁊ cōtentionem. eodem.
Bonum ſecundum eſt honor contra quem quatuor modis ꝓcedit, conuitio, contumelia, improperio, ⁊ deriſione. folio.lvij.
Bonum tertiū ꝓximi eſt fama cōtra quam falſus teſtis ꝓcedit per vitiū detractionis. eodē.
Bonum quartū ꝓximi eſt amicitia cōtra quam falſus teſtis ꝓcedit per ſuſurrationem. eodem.
Bona tpalia venient nobis ad neceſſitatem ſi prius ſollicitudo fuerit de bonis ſpiritualibus. f.lxx.
Bona temporalia nō poſſunt ſatiare nec quietare appetitū anime rationalis. f.lxxiij.
Bona tpalia vnico actu a multis ſimul poſſideri eſt impoſſibile. lxxiij.
Bonis ſpiritualibus ſolus deus replet aīam rōnalē lege totū. f.eodem.
Bonitas eſt pietas mentis q̄ reddit homines deo amabiles. f.lxxv.
Bonitas dei nos ꝓuocat ad penitētiā, duritia vero cordis ad perſeuerantiā peccati. f.cxlj.
Bona ſua diſtribuentes in meretricibus eterna tormenta animabus ſuis preparant. f.lxxx.ij.
Bonum ſiue malum verbum prolatum nuncius eſt cordis vide totum quia pulchrum eſt. f.lxxxiij.
Boni filij qui a parētibus magis diligūtur quare potius moriuntur q̄ʒ mali filij pulchra queſtio. fo.liiij.
Boni iuuenes cognoſcuntur eſſe in hoc qui libenter ſequuntur viros bonos ⁊ ſapientes. f.xlv.
Bonum remedium cōtra peccatum luxurie eſt auertere oculos ne videant vanitates. f.lxxxiiij.
Bonitas tactus eſt ſignū boni intellectus: qꝛ molles carne ſunt apti mēte: duri aūt ſunt minus apti. cxlij.
Bonus nō eſt qui ſibi neqꝫ eſt iniuſte viuendo, ⁊ opando vide diligenter totum: qꝛ vtile eſt. f.cxvj.
Bonitas eſt gratie plenitudo in ſolo

deo eſt: ideo homo ingratus eſſe nō debet. fo.cxxxvi.

Biliguis ⁊ detractor ſunt a deo maledicti q2 pacē ꝓximoꝝ turbāt. lvij.

Breuis epiſtola lōgas queſtiōes explicare nō poteſt vide totū. f.lxxvij.

Breuiores vite ſunt animalia multū coeūtia: vt patz exemplum de paſſeribus. eodem.

Brutalis efficit hō in coitu ex impetu paſſiōis ꝓpt turpē actū. f.lxxvij.

Brutū aīal efficitur hō ⁊ irrationabile in actu coitus propter voluptatem quia peruertit ſenſum ⁊ debilitat animum. fo.lxxix.

Bruta animalia non ſunt nec erant occidenda ſecundum opinionem aliquorum propter illud preceptum non occides. xlix.

Bria grece apud latinos. menſura dicitur lege totum. fo.lxxxvij.

Buccine ſeptem ex quarum voce muri Hierico ceciderunt ſeptem ſacramenta eccleſie figurabāt ex quorum virtute machine diaboli ſunt deſtructe vide totum. ibidem.

Buccine ſeptem clangentes efficaciam ſeptem ſacramentorum, ⁊ ſeptē donorum ſpirituſſancti denotant, lege totum. ibidem.

De litera C.

Charitas requirit: vt contritus eligat potius quā liber penāq3 deum offendere. f.cxli.

Cardiaca peſſio dicitur pulſus cordis: quia cordiam grece dicitur quod latine cor ſonat quaſi habēs cor ardens ꝓpter ſitim. f.xxiij.

Charitas eſt radix omnium virtutum ſicut ſuperbia eſt radix omniū vitiorum. f.lxiiij.

Charitas dirigit animā deſiderando ſummū bonum ⁊ amando. cxlvij.

Carthago dirupta fuit a Romāis ⁊ ipſi carthaginenſes in captiuitatem ducti ſunt. folio.cvj.

Carnalia pctā licet ſint maioris infamie, ſunt tn̄ maioris culpe. lxxx.

Carnis maceratio opponitur directo contra ipſum vitiū gule. f.cj.

Carnem ſuam vnuſquiſq3 macerare debet abſtinentijs q̄tum valitudo permittit. eodem.

Caſtitas eſt pulchritudo anime per quā homines efficiuntur ſimiles angelis. lxxxi.

Caſtitatis prelia ſunt maxima inter chriſtianorum certamina, ⁊ de eis rara eſt victoria. fo.lxxvij.

Caſte viuentes diutius viuūt: vt patet exemplum de elephante, ⁊ de eunuchis. eodem.

Caſtitas illibata videri nō pōt vbi ꝯſciētiā cupiditas inq̄nauit. lxxxiiij.

Caſtitas ⁊ abſtinentia diſponūt hōiē ad itellectualē operationē. cxliiij.

Cēſus nō eſt in crimine ſed inordinatus effectus diuitias habēdi. lxxj.

Cecitas mentis principaliter prouenit ac oritur ex ipſo vitio luxurie, lege totum. fo.lxxviij.

Celeſtis medic⁹ celeſtes ordiat medicinas vt egrotos poſſit ſanare. cxlij.

Ceruus cum vulneratus fuerit q̄rit fontes aquaꝝ: ſic peccator fontē diuine gratie q̄rere debet. xxj.

Ceruus acute audit aurib⁹ erectis ſic cōtritus erigere debet aures cordis ſui ad celeſtia deſideria. f.xxij.

Ceru⁹ venenata iacula fugit: ſic contrit⁹ occaſiōes peccādi q̄ ipſum inficere poſſunt. fo.eodem.

Ceruus in ſocietate ⁊ maxime natādo onera aliorum ſupportat: ſic ꝯtritus onera et defectus ꝓximi ſui patienter debet ferre. ibidem.

Ceruus eſt agilis in ſuo curſu: ſic cōtritus agilitatem contemplando celeſtia habere debet cauendo a carnalibus deſiderijs. ibidem.

Ceru⁹ mutat cornua: ſic hō dignita=

ſeruire debet, que per cornua in ſcripturis deſignantur. fo.eodem.
Ceruorum proprietas contrito conuenit, qui mutat cornua, id eſt, depo nit ſuperbiā per ſui recognitionem. lege totum. ibidem.
Ceruus eſt natura ſylueſtris habitās in montib⁹ ⁊ locis deſertis: ſic ſeruus xpi fugere dꝫ ad loca ſolitaria. ibidē.
Cerui ꝓprietas cōuenit contrito cuius cor ſolidatur per cōtritionem in aduerſis tollerandis. ibidem.
Ceruus habet multa medicinalia ſecundum diuerſitatē membroꝝ eius, que omnia ſpiritualiter homini contrito conueniunt. fo.eodem.
Cerui modus renouatiōis varie opiniones a doctoribus aſſignant̄. lege totum quia curioſum eſt. fo.xxiij.
Ceruorum mos eſt cum ſeneſcūt inuentos ſerpentes extinguere, eorūqꝫ membra morſib⁹ dilaniare, ⁊ deinde ſitire: ideo fontē viuū querunt: vt feruentia venena extinguant. ibidem.
Ceruus ſpiritualiter animā peccatricem denotat, que morſum ſerpētis tollerat i. morſum diaboli. ibidem.
Cibus eiecit nos de paradiſo: eſuries nos illic ꝑducit: vide totū. fo.lxxxvj.
Cibus ⁊ potus ſuperfluus ſunt cauſa luxurie: maxime vero potatio vini. fo.eodem.
Cibi ⁊ potus immoderātia perturbat rationē ⁊ mentem hoim. fo.cj.
Cibaria nō ſunt i vitio: ſꝫ voracitas, ebrietas, ⁊ inordinat⁹ appetit⁹. f.cij.
Circunſtātia a dicit̄ circūſto. vn̄ circunſtare eſt circa aliud ſtare. f.cxxix.
Circunſtantie diligenter examināde ſunt precipue, que trahunt ad aliud genus peccati. ibidem.
Circūſtātie trahētes ad aliud genus peccati habent ſpecialem repugnantiam cōtra aliquod preceptū. ibidē.
Circunſtantia aggrauans peccatum aliquādo ſumitur ex parte quātitatis operis. fo.cxxxij.
Circunſtantia aggrauans peccatum ſumitur ex parte numeri. fo.cxxxv.
Circunſtantia modi agendi aggrauat peccatum. fo.cxxxvij.
Circunſtātia ex parte temporis aggrauat peccatum. ibidem.
Circūſtātia eſt mltiplex ꝓut habes diffuſe a fo.cxxx. vſqꝫ ad fo.cxxxviij. vbi habes multa notabilia.
Contritio eſt fundamentum totius perfectionis, ⁊ ianua ſalutis ſine qua nulli hoim poteſt eſſe ſalus. fo.iij.
Contritio eſt medicina celeſtis, et lauachrum ſuauiſſimum anime, ⁊ candor eterne lucis. ibidem.
Cōtritio hꝫ mirabilē ⁊ infinitā virtutem in opatione ſalutis aīe. ibidē.
Contritionem veram ſui habere nemo pōt ſcire ex cognitione naturali: ſed ſolus deus ſcit. fo.eodem.
Cōtritio eſt fons aque ſalutaris, in quo fonte oia carnalia deſideria extinguuntur. eodem.
Contritionis efficacia quanta ſit ab effectu cognoſcitur: nō ligata ſoluit, et aduerſa mitigat. eodem.
Contritione ſola aīa peccatrix reconciliatur creatori ſuo: vide ro. ibidē.
Contritio vera eſt ſumma, ⁊ nobiliſſima philoſophia, que conſiſtit in cognitione ſuiipſius. fo.eodem.
Contritio eſt principium quo anima peccatrix ſaluari poteſt, ⁊ ianuam ſalutis intrare. eodem.
Contritio a qua ſalus hoim dependet ad hoc vt ſit perfecta quinqꝫ req̄runtur. eodem.
Contritio vera continet in ſe veram ſapientiam, ſummā philoſophiam, ⁊ ſalutem anime rōnalis. eodem.
Contritio vera ⁊ perfecta datur a ſolo deo tanqꝫ a patre luminum: a quo oia bona procedunt. fo.eodem.
Contritionis pulchra declaratio ex tribus dubijs ſumit̄: vide totū. fo.vj.

Contritionis vere principium fit ex ipſa diſcuſſione peccatorum mortalium. fo. eodem.
Contritio eſt cõpunctio cordis ⁊ humilitas mentis cum lachrymis veniens de recordatione peccati ⁊ timore iudicij. eodem.
Contritio facit peccatorem humiliatum deo appropinquare, ⁊ a proprio ſenſu recedere. fo eodem.
Cõtritionis effectus exterior eſt proruptio lachrymarum: ſed tamẽ non eſt de neceſſitate. eodem.
Cõtritionis principium venit ex recordatione peccatoꝝ, ⁊ ex timore iudiciorum dei. no. bene totum fo. vij.
Contritionis cura d; eſſe ſpes: q: timor ſine ſpe deſperationẽ gñat. eod.
Contritio vtrũ ſit dolor de peccatis volũtarie aſſumptus pulchra queſtio ⁊ curioſa: lege totum. eodem.
Contritio vera eſt cõtinua memoria peccatorum, ⁊ nullum remediũ vtilius ea inuenitur. eodem.
Contritionis ſignũ potiſſimũ eſt cognoſcere iniquitatẽ ſuã: q: ille dolet, qui pctm̃ cognoſcit ſuum. eodem.
Contritio perfecta ⁊ vera habet annexum ꝓpoſitũ ꝯfitendi ⁊ ſatiſfaciẽdi: quando cõmoditas datur. fo. viij.
Contritionis vnguẽtum q̃uo cõficiatur ſ꞉m Bernardũ vide in expoſitiõe illius vbi dauid cõculcauit cor meũ. nota diligenter totum. eodem.
Cõtritus ſolicitudinẽ habere d; circa ſalutẽ ꝓximoꝝ: quia eſt maximũ ſacrificium qđ deo offertur. fo. xiiij.
Cõtritus cõparat᷑ ceruo ꝓpter eius multas ac varias ꝓprietates q̃ ſpũaliter ipſi cõtrito cõueniunt. fo. xxj.
Cõtritio vera ſanat in peccatore diuerſas infirmitates ſpñales: ſicut ceruus corporales. fo. xxiij.
Contritio ad hoc vt ſit vera oportet vt ſit integra vez ex toto corde: et de oĩbus pctis q̃ ſunt ĩ memoria. f. xxv.
Contritio generalis requiritur quãdo tẽpus vel memoria non eſt in ſpeciali de peccatis. fo. cxliiij.
Contritus p̄imo et ante omnia debet recognoſcere omnia peccata ſua, et ex toto corde ardenter illa inueſtigare. fo. xlv.
Contritio originatur ex diſcuſſione peccatorum per ipſas circunſtantias diſcurrendo. fo. cxix.
Cõtritio an ſit de omni pctõ mortali habenda pulchra q̃ſtio. fo. cxxxviij.
Contritio debet eſſe ex parte rationali ⁊ non ſenſitiua. eodem.
Contritio vera nõ poteſt eſſe ſine dolore. fo. cxxxiij.
Contritus an potius debeat eligere eſſe ĩ inferno q̃ᵐ amplius peccare. f. cx.
Contritus debet habere cor mũdum ab omni malitia. fo. xliij.
Cõtritio vera conſiſtit in dolore intellectiue partis et rationalis et non ſenſitiue. fo. cxxxv.
Cõtritio vera aſſimilatur aque limpide. eodem.
Cõtritus ad inſtar ſtruthionis debet flere peccata ſua. fo. clxxxj. in fine.
Cõtritus abſolutus a vinculis peccati religatur vinculo perpetue dei stationis. fo lxx.
Contritio eſt illud mare magnum in quo rex Pharao cum toto exercitu ſubmergitur. fo. cxli.
Contritionis pulchra ⁊ magiſtralis diffinitio, vide pulchra. eodem.
Contritionis vere declaratio ⁊ modificatio pulchra. fo. cxl.
Contritio ꝓcedens ab amore differt a cõtritione per timorem. fo. c.
Contritio ſola introducit nos ad regnũ gl'ie, vide plura notabilia. fo. c.
Conteruntur aliqui de pctis variis conditionibus ⁊ reſpectibus. fo. c.
Cognitio ſuipſius eſt ſumma philoſophia ⁊ initiũ ſalutis ex qua timor ⁊ humilitas oriunt᷑: nota ibi pulchra

[...]cia. fo.iij.
[Co]gnitio ſuiipſius eſt multũ diffici=
lis: qꝛ eſt omnium cauſarum res dif
ficilima. lege totum. eodem.
Cognoſcere ſeipſum eſt origo fons ⁊
cauſa ſalutis aīe peccatricis. fo.vj.
Cognoſcere propꝛias iniquitates eſt
remedium efficaciſſimum ad placan
dum iram miſerantis dei. eodẽ.
Cognoſcentes propꝛias iniquitates
poſſunt reconciliari deo: qꝛ peſſimũ
genus peccati eſt nolle intelligere ꝓ
pꝛia delicta. eodẽ.
Cognocere ſeipſum hec requiruntur
videlicet vnde: quo: quomodo: quid
quantum; quibus ⁊ qualis. nota to=
tum: quia neceſſarium eſt. fo.viij.
Cognitiones optime de directo op=
ponũtur cõtra luxuriam, ⁊ ſunt qua=
tuoꝛ. lege to. qꝛ pulchꝛum. fo.lxxxiij:
Cogitatio ſola ad actũ crimis moꝛ
talis cum deliberatione rationis eſt
peccatum moꝛtale. fo.xxx.
Cogitatio eſt principium oīs pecca=
ti: qꝛ oīs actio mala ex ipſa cogitatio
ne procedit. nota totum. fo.xxx.
Cogitationes male in coꝛde nutrite
crudeli vulnere animam ꝑimunt in
amiſſiõe grẽ dei. vide totũ. eodem.
Cogitatio finis aīe ⁊ diuitiaꝝ bonoꝝ
inducit nos ad bñ operãdũ. f. xxvij.
Cõcubitus illicitus ſub pena pecca
ti moꝛtalis ſemper eſt pꝛohibitus: ⁊
intelligit̃ ſub noīe mechie. fo.lxxvj.
Coeuntes multum ſepe emittũt ſan
guinem loco ſpermatis. vide totum
folio lxxviij.
Coeuntes multum ex ipſa libidine
actu moꝛtui ſũt vt pꝫ per exẽplum
in cronica martiniana. eodẽ.
Coit⁹ cõiugalis nunꝙ̃ põt fieri ſine
aliqua labe peccati: ſꝫ vide aliã opi=
nionem tutioꝛem. fo.lxxiii.
Cõfitemur pctã noſtra vt erubeſcẽ=
tiam patiamur pꝛo pena. fo cxlv.
Confeſſio vera per ſigna humilita=
tis cognoſcitur in pꝛolatione pecca=
toꝛum. eodem.
Cõfeſſio ꝓpter eius virtutem purita=
ti baptiſmatis equiparatur. eodẽ.
Confeſſionis pulchꝛa diffinitio ſecun
dum auguſtinum. eodem.
Confeſſio ⁊ ſatiſfactio ſemper ſunt an
nexa contritioni. eodem.
Confitẽdi ꝓpoſitum hꝫ annexum
effectũ ꝯfeſſionis in caſu neceſſitatis
dummodo aſſit cõtritio. fo.viij.
Cõfeſſio reddat quod peccatum di=
ſtraxit: ꝯfiteri liceat cui peccare non
licuit. fo.xxiij.
Coꝛ vt vere ſit contritum ⁊ humilia
tum plura requiruntur ex quib⁹ ve=
ra contritio ⁊ ſui cognitio ſunt par=
tes principales. fo.iiij.
Coꝛ noſtrum ſemper debet erigi ad
clemẽtiã ſuperni luminis quã in oī=
bus opibus nr̃is inq̃rere debem⁹. v.
Coꝛ miſeri peccatoꝛis cõpũgitur in
recoꝛdatione ſuoꝝ peccatoꝛũ ex do=
loꝛe mentis. vide totum. fo.vj.
Coꝛ anime peccatricis nõ poteſt cu
rari niſi conteratur: conteritur autẽ
penitendo: confitendo: ⁊ puniendo:
vide totum. fo.xxiij.
Coꝛ peccatoꝛis comburi debet igne
charitatis ad deũ ⁊ per dilectionem
conuerti ſi ſaluari optat. nota diligẽ
ter totum. fo.xxv.
Coꝛdis hũani nobilitas ml'tis rõni
bus cõpꝛobatur tam ex ſcriptura ſa
cra q̃ ex auctoꝛitate phoꝝ. eodem.
Coꝛde toto cõuerti ad dñm decẽtiſ=
ſimum ⁊ iuſtiſſimum eſt ratione pri=
mogeniture. lege totũ quia pulchꝛũ
eſt. eodem.
Coꝛ hũanus inter oẽs alias partes
coꝛpis ꝑmo cõpaginatur ac in vtero
matris primo generatur. ibidẽ.
Coꝛ ꝑmo ⁊ añ oīa debet deo q̃ſi pri=
mogenitũ qꝛ oīa primogenita de iu=
re dei ſunt ⁊ deo debentur. eodem.
Coꝛ ſolum a nobis deus petit ad in

ſtar cuiuſdam auis,que ſolū cor pre=
de comedit. eodem.
Cor noſtrum non debet inclinari:ni=
ſi ad dilectionem ſolius dei: iuxta il=
lud. Diliges dominum ex toto corde
tuo. eodem.
Cor noſtrū ſi fuerit ꝑ aliqua parte in
amore alicuius rei:pro ipſa parte eſt
minus ad deum. Ideo ex toto corde
non diligitur. eodem.
Cor eſt primū principium oim mem
broꝝ ⁊ virium vitaliū. Et ideo rōne
principij deo debetur. eodem.
Cor eſt primū principiū in aīali oīa
mēbra mouēs: ſicut volūtas mouet
oēs potentias anime. eodem.
Corde ad deum conuerti eſt ex toto
motu voluntatis ↄuerti,qui motus
nomine cordis,⁊ voluntatis noīatur
⁊ intelligitur. fo.xxvj.
Cor humanum ſituatum eſt in me=
dio corporis:ideo ratione ſitus deū
ex toto corde diligere debemus. lege
totum. ibidem.
Cor elegit deus ad habitandū tanq̄
medium:qr ſemper in medio habita
uit deus:vt patet ibidē per pulchras
rationes ⁊ deductiones. eodem.
Cor ſituatum eſt in medio corporis:
vt conſeruet illud ⁊ vitam influat in
omnes partes eius. lege totum quia
pulchrum eſt ⁊ notabile. eodē.
Corde leſo animal moritur ideo ra=
tione conſeruationis vite deus con=
ſeruator diligēdus eſt:vide to. eodē.
Cor eſt cauſa operationis vite,et ab
ipſo in alijs partibus corporis ipſa
opatio deſcendit:vide totū. fo.xxvij.
Cordis humani virtus ⁊ tota effica
cia dilectionis in deum tendere debet
tanq̄ in principiū btitudinis. eodē.
Cor tuum omni cuſtodia ſerua:pul=
chra explanatio Chryſoſtomi. lege
totum quia pulchrū eſt. eodem.
Cor dicitur quaſi cuſtodia omnium
rerum vel quaſi cuſtoditū: quia na=
tura poſuit plures cuſtodias ꝑ con=
ſeruatione eius. eodem.
Cor in hoie eſt ſicut caſtrū obſeſſum
a multis inimicis cui multi aditꝰ ad
intrandum ſunt poſiti. eodem.
Cordis porte ſunt q̄nq; ſenſus exte=
riores ⁊ potētia iraſcibilis,⁊ cōcupi=
ſcibilis per quas portas vitia velut
hoſtes ingrediuntur. eodem.
Cor ſi non fuerit rectum cum deo q
to labitur ad varia et diuerſa vitia,
nota bene totum. eodem.
Cor non curans de gaudio perfecto
nec diuinum querens auxilium a ce
leſti amore elongatur, ⁊ terrenis oc
cupatur. eodem.
Cor habet liberum dominium in to
to corpore ſuper alia membra. Ideo
ratione dominij, et libertatis totum
deo debetur. eodem.
Cor renes et lingua difficilime reg
poſſunt in corpore humano. vide pul
chras rationes ibi notatas. f.xxviij.
Cor humanum in deſiderio felicita=
tis eterne nō fixum inſtabile,⁊ volu=
bile ſemper eſt. eodem.
Cor vanum inſtabile ⁊ vagum dici=
tur dum ſuo ducitur arbitrio,et diui
no caret conſilio. lege totū quia pul=
chrum eſt.
Cor ſituatum eſt in ſiniſtra parte a
q̄ affectio eius prona ſemper ſit,⁊ ↄ
cliuis ad terrena,que per ſiniſtram
partem ſignificantur. eodem.
Cordis noſtri motus ſicut liber eſt
nec alicui obediens. Ita amor noſter
liber ⁊ rectus in deo eſſe debet. eodē.
Cor humanum ſemper mouetur:
ideo ratione motus ipſum deū ex to
to corde diligere debemus. eodem.
Cor humanum ſic ſe habet ad totū
corpus:ſicut celum ſe habet ad vni
uerſum orbem vide bene. fo.eod.
Cordis ceſſante motu vita animalis
deficit: ſicut ſi celi motus ceſſet om
nia pariter ceſſarent ab opationibus

eodem.
Cor habet efficatiā vtutis, acuitatē in fine rubedinē circūquaqꝫ: ex q̄bus innuitur q̄ deū diligere debemus ex toto corde. eodem.
Cordis humani tanta eſt efficatia ⁊ virtus vt vno tempis pūcto totum celum aſtra, ⁊ mūdū illuſtret. xxix.
Cor paruū eſt ⁊ magna cupit ⁊ tam eſt eius poteſtas q̄ celum ⁊ mundus ei nō ſufficiūt. eodem.
Cor vno momento tanta machinat̄ q̄ oēs hoīes mūdi vno anno nō poſſent illa perficere. eodem.
Cordis vtus ducit nos in cognitionē diuinā que vbiqꝫ diffuſa per eſſentiā ⁊ potentiam: eodem.
Cor humanū eſt acutū in fine per qđ dat̄ intelligi q̄ hō debet ſeipſuz acuere p eleuationē mētis in amorē dei qui finis eſt omnium. eodem.
Cor humanū eſt totū rubicundū per qđ denotat̄ ardor charitatis: q̄ deus a nobis diligi ac venerari debet. folio. eodem.
Cor meū inflāmatū eſt ſcilicet per ardorem vere charitatis pulchra ⁊ notabilis explanatio. lege totū quia pulchrum eſt. eodem.
Cordis humani amplitudo tāta eſt vt deū ſuſcipiat qui celum ⁊ terram implet. eodem.
Cordis humani tāta eſt virtus poteſtas ac inſatiabilitas, vt nulla recreata poſſit repleri. eodem.
Cor noſtrum tantis dignitatibꝰ decoratū pro habitaculo ſolius dei conſeruare debemus. eodem.
Cor noſtrū eſt principium pcti: quia omnis cogitatio mala de opere illicito in corde prius fundatur. Nota totum. eodem.
Cordi noſtro magna cuſtodia adhibenda eſt: q̄ bona ⁊ mala originem ſuam a corde trahūt. fo. xxx.
Cor eſt fundamentū oīm pctōꝝ malarum cogitatonum. eodem.
Corde toto cōuertimur ad deū ſi certiſſimum animum habeamus in veritate. firmiſſimū in fide. puriſſimū in dilectione. vide totū q̄ pulchrum eſt ⁊ notandum. eodem.
Corde toto ꝯuertimur ſi cogitatiōes oēs in deum dirigimus, ſi affectiones retorquemus. Si oēs operatiōes propter eum faciamus. eodem.
Corde toto cōuerti ad deum eſt ex toto motu voluntatis ipſum amare. Folio. eodem.
Cor debet prius cōteri q̄ꝫ humiliari. folio. cxxxvj.
Cordis hūani natura eſt occulta nec oculis intueri poteſt. fo. cliiij.
Cōtēptus cuiuſcūqꝫ precepti fit in iniuriā precipiētis in quouis ꝓpoſito ⁊ in quouis gradu peccatum ſemper eſt. vide totum. fo. xxix.
Concupiſcētia eſt duplex vna eſt actꝰ voluntatis: alia eſt actꝰ ſenſualitatis lege totum. fo. lxix.
Concupiſcētiam carnis nullus hoīz euadere pōt ꝓpter peccatū primorū parentū ex quibus natura corrupta eſt. fo. lx.
Cōcupiſcētia ſenſualitatis dicitur repugnantia rationis per inclinationē ad malum vel per difficultatē ad bonum eodem.
Cōcupiſcētia ſenſibilis ⁊ habitualis differunt: q̄ habitualis eſt actualis motus qui eſt peccatum. eodem:
Cōcupiſcentia eſt auriga malicie ſeditionis origo. fouea ſcādaloꝝ: lege totum quia pulchrū eſt. eodem.
Concupiſcētia pōt eſſe pctm̄ mortale triplici mō ſcđm doctores. ꝓut ibidē pulchre declarat̄. fo. lxij.
Concupiſcētia primo mō eſt peccatū mortale q̄n cōcupiſcitur res temporalis vt habeat̄ quomodocūqꝫ illicite. fo. eodem.
Cōcupiſcētia eſt pctm̄ q̄n ad malū

rẽ ordinat̃ ⁊ ſemꝑ mortale eſt. eodẽ.
Cōcupiſcentia dr̃ eſſe peccm̄ mortale q̇d quis paratus eſt contra mādata dei facere: anteq̄ȝ amittere bona tem poralia. eodem.
Concupiſcentia effrenis dr̃ ſextū vul nus contra quod ordinatum eſt ip̄m matrimonium lege totū. f. lxiiij.
Cōmemoratio bñficioꝝ dei multum valet ad inducendū pctōres vt ipſuȝ diligant ex toto corde. f. xxvij.
Cōtumelia eſt iniuria ſiue vituperi- um alicui cū impetu obiectū vide cir circunſtātias ibidē declaratas. xxij.
Comtumelia eſt quando exprimitur iniurioſe culpa alicuius ad dehone ſtandum eum. fo. lvij.
Cōtētio eſt impugnatio veritatis ex confidentia clamoris contra ꝓximū falſum dicens nota pulchra. Fo. lvj.
Cornu pulchra explanatio ſm̄ Au- guſtinū exponētē illud Dauid. No- lite exultare cornu fo. xxij.
Cornua pctōꝝ dignitates ſunt ſuper borum cornua iuſti ſunt mūera xp̄i. Ideo exaltabūtur iuſti, vide totum Folio. eodem.
Cornu cerui combuſtū expellit ſerpē tes ex odore ⁊ ſedat dolorem dentiū cum aceto decoctum ſecundū alber- tum. Fo. xxiiij.
Chriſoſtomus pulchre hortatur pec catorem ad fontem aque viue in ex- planatiōe illꝰ pſal. Cōfitemini dn̄o quoniam bonus. eodem.
Circunſpectus ⁊ ꝓuidꝰ dicit̃ in om- nibus operibus ſuis q̄ deū pre ocu- lis habet tanq̄ȝ videntē omnes actꝰ eius. fo. xlvij.
Coluber ſicut inficit animā quo ad corpus: ita peccatum inficit animum iuxta illud quaſi a facie colubri fuge peccatum. Fo. xxij.
Conſeruans alienā vitā meretur vt etiam ꝓpria vita eidem ſeruet̃. lege totū q: pulchrum eſt. fo. xliiij.
Conſenſus a dn̄o cōdemnatur quia voluntas eſt impedita ſecundū hie- ronymum. fo. xxx.
Cōuerſio ad cōmutabile bonū ſe ha bet i pctō quaſi materia: auerſio au tē a bono incōmutabili eſt formalis ratio peccati. fo lxiiij.
Cōuitiū eſt quomōlibet verbis ꝓxi- mum dehoneſtare ſiue culpa ſine pe na exprimatur. fo. lvij.
Cōmunicans in cena dn̄i vel ſabba- to ſctō vtrū ſatiſfaciat eccleſie: vide pulchram queſtionem. fol cxij.
Cōmunicare quando homo debeat pro ſatiſfactiōe precepti eccleſie. lege pulchras opiniones. fo. eodem.
Cōmunio fideliū triplex eſt. Prima corporalis. Secunda mixta. Tertia pure ſpiritualis. lege totū. fo. cxxj.
Cōſuetudo peccādi eſt q̇d horribile ⁊ valde periculoſum. fo. xxxvj.
Conſuetudo auget peccm̄ propter ha bitum qui eſt qualitas de difficili mo bilis. fo. eodem.
Cōſuetudinem male viuēdi difficile eſt vincere. fo. eodem.
Creatio mundi ⁊ q᷑ deꝰ hominē fece rit ex limo terre inducit nos ad refe- rendum eidem gratias. fo. cxxviij.
Creature ſenſibiles deteſtāt̃ accidiā vt ſunt apes formice ⁊ ſilia. fo. cviij.
Creature habentes aiam vegetabi- lem ipſam accidiam deteſtantur. lege totum. fo. eodem.
Creature inaīate vt ſol luna ⁊ aſtra ip̄m viciū accidie vituperant ptȝ in eorū diſcurſu. fo. eodem.
Creature diligēde ſunt ꝓpter deū q: ipſis nō fruimur: ſed ſolo deo. xxviij.
Culpa pcti mortal̃ fūdamētū ſumit a corde tāquā a p̄ncipio. vide fo. xxx
Culpa originalis licet principaliter fuerit ex cōſenſu rationis: occaſionē tamen ſumpſit ex ſenſibus carnis. Folio. cxxviij.
Cupiditas ⁊ crudelitas maxima eſt

velle fieri diuitē de paupertate mēdi citvide totum. fo.liii.
Cupiditas eſt inſatiabilis habet em̄ quandam turpem infinitatem acqui rendi. fo.lvj.
Cupiditas eſt radix omnium malo rum ꝛ cuncta peccata ex ea procedūt lege totum: quia pulchrum eſt. Folio. eodem.
Cupiditas xp̄m vēdidit: homicidia ꝗ plura perpetrare fecit: exemplum de achab. ꝛ Naboth. eodem.
Cupiditas dicitur occupatio peſſima per accidens: qꝛ eſt hoim mortifera. nota totum. fo eodem.
Cupiditas aſſimilatur igni ꝛ dr̄ ꝓfun ditas vel abyſſus abyſſum inuocās id eſt confeſſionem. eodem.
Cupiditas implicat animum ſecula ribus curis ꝛ ſic a ſpiritualibus re trahit. eodem.
Cupiditas agit contra deum ꝛ cōtra proximum multipliciter: vt pulchre declaratur ibidem. fo.lxij.
Cupiditas eſt radix omnium malo rum ꝛ principium omnis peccati ad appetendum iſta corruptibilia. lege totum. fo.lxix.
Cupiditas tripliciter diſtinguitur. Primo put eſt inordinatꝰ appetitus Secundo prout eſt genus peccati. Tertio prout eſt quedā inclinatio na ture corrupte. fo.lxx.
Cuſtodia dei ad hoīem eſt vigilans parata ꝛ primus dūmodo velimꝰ eū ex toto corde diligere. fo xxvij.
Cuſtodia magna adhibenda eſt cor di noſtro: quia bona ꝛ mala habent ab eo principium ſui. fol.xxx.

¶ De litera D.

Damnantur multi qꝛ tantummodo labijs dicunt miſerere mei. folio. cxlvj.
Dauid regis deſcriptio pulchra rōe prin cipū mediū: ꝛ finis. fo.viij.
Dauid regis ſublimitas et dignitas quanti precij fuerit ex multis cauſis apparet lege totum quia pulchrum eſt. fo.ix.
Dauid dicitur eximius prophetarū ac ſtupor in humano genere propter gratias infuſas. eodem.
Dauid multis ſynonimis ꝛ laudibꝰ per hieronymū extollitur. eodem.
Dauid dr̄ liricus: qꝛ lira multa car mina componebat ꝛ decantabat no ta pulchre totum. eodem.
Dauid non cognoſcēs ſeipſum nec gratiā dei: ruit in multis ſceleribus ꝛ peccatis. eodem.
Dauid excuſatur per Joſephū hyſto ricū hebreum lege totum quia pul chrum eſt. eodem.
Dauid peccauit per iniuſticiam ma gnam proferendo ſententiam iniuſte contra Miphiboſeth: nō audita par te. eodem.
Dauid peccauit per ſuperbiā: auari ciā: ꝛ inanē gloriā dinumerando po pulū contra volūtatem dei. Nota di ligenter. fo.x.
Dauid peccauit ꝑ adulteriū accipiē do berſabee vxorem vrie. eodem.
Dauid licet eſſet iuſtꝰ: attamē vltra narrata multa alia peccata cōmiſit. folio. xij.
Dauid peccauit per ſimulationem ꝛ hypocriſim volens peccatum ſuum occultare ex dormitione vrie cū vxo re. fo.eodem.
Dauid peccauit vicio duplicitatis quod eſt magnū peccatum exoſum deo ꝛ hominibus. eodem.
Dauid peccauit turpiſſime in occul tatione ſui peccati. eodem.
Dauid peccauit inebriando Vriā vi rum iuſtum ꝛ timentem deū. eodem.
Dauid fuit homicida non ex impetu ire: ſed ex longa diſcuſſione animi. folio. xj.

Dauid peccauit multiplicíter pctō homicidiū. qꝛ multi alij occiſi ſunt vt vnus occideretur. eodem.
Dauid peccauit infamando Uriam virum probum apud Joab principem militie. eodem.
Dauid peccauit per negligentiam ⁊ contemptū quia diu perſtitit in peccatis commiſſis. eodem.
Dauid multas deformitates in peccando paſſus eſt ꝓpter ingratitudinem erga deū lege totum. eodē.
Dauid grauiſſime peccauit qꝛ violauit iuſticiā quā ipſe ſeruare, ⁊ alios ſeruari facere tenebatur. eodē.
Dauid nō intelligens parabolam ꝓphete ꝓtulit ſententiā ꝯtra ſeipſum: vide totum. fo.xij.
Dauid ꝑeccata aggrauantur per ſeptem circūſtātias. lege totum: quia pulchrum eſt. eodem.
Dauid meretur veniam a deo quia veram habuit contritionem ⁊ ingemuit. Nota diligenter totum. folio. eodem.
Dauid agens penitentiam pro ſui ſatiſfactione cōpoſuit illum pſalmum, Miſerere mei deus. fo.x.
Dauid ſicut fuit exemplar peccādi, ita ⁊ penitendi. vt Hie. ⁊ Chryſ. pulchre declarant. eodem.
Dauid ruit in luxuriā a luxuria: in homicidiū: ex homicidio ad alia peccata pulchrū exēplū. no. totū. lxxix.
Dauid cōſiderās beneficia a deo ſibi collata per horas ſingulas gratias agebat. fo.xxx.
Dauid meruit veniā: qꝛ recto corde dixi peccaui. vide pulchra. cxxxv.
Deus ſolus peccatori ex ſua liberali gratia veram contritionē ⁊ anime ſalutem concedit. fo.iiij.
Deus ſolus delet iniqtates peccatoris: ideo merito glorificandus ⁊ honorandus eſt. fo.viij
Deus nō tm̄ quātitatē peccati reſpicit ſed etiam contemptum peccatorum vt pulchre ibidem notatur: folio. xix.
Deus petit a nobis ſolummodo cor: iuxta illud Fili ꝓbe michi cor tuum ⁊ ſaluus eris. vide totum. xxv.
Deus dr̄ zelotipus ſpūaliter aīe rōnalis: vt multis rōnib⁹ cōprobatur nota pulchre totum. eodem.
Deū inuenire nō poſſum⁹ niſi ex toto corde illū queramus: id eſt ex propria voluntate. fo.xxvj.
De⁹ eligit ſemꝑ medium ad habitandum vt pulchris deductionibus ⁊ rationibus cōprobatur. nota pulchre totum. eodem.
Deus vult habitare in corde hois qꝛ ſituatū eſt in medio corpis ⁊ mediū eſt habitatio dei. xxvij.
De⁹ immēſus eſt iō a nobis ſine menſura vult amari ſcd̄m Aug. eodem.
De⁹ qꝛ eſt melior cūctis reb⁹ iō ſuꝑ oīa tota mēte diligēd⁹ eſt. fo.xxix.
Deū vel ſanctos turpib⁹ ꝟbis immiſcere ſi contemptus fuerit vel ſcandalum audiētibus, eſt mortale peccatum. fo.xxxj.
Deus ſolus adorandus eſt adoratione latrie: quia eſt dominus vniuerſorum. lege totum. xxxv.
Deus nobis multis nominib⁹ innoteſcit tam hebraice ꝙ̄ grece, ⁊ latine vide totum. fo.xlj.
Deus eſt pater ſuper omnes patres cui pleniſſime ratio paternitatis conuenit. fo.lxv.
Deus inſeruit cupiditatē in anima rationali vt ex hoc cognoſceret dignitatem ſuam. lege totū quia pulchrū eſt. fo.xl.
Deus querit libertatē non neceſſitatē: charitatē non timorem. fo.cl.
Deū amare ſuꝑ oīa quid ſit, lege totū qꝛ pulchrum eſt. fo.cxlix.
Deus ꝑmittit aliquē ruere in pctm̄ luxurie vt euitet vitiū ſuꝑbie. lxv.

Deus angelis ſuperbientib⁹ non pepercit: quanto magis peccatorib⁹ ingratis q̇ ſunt terra ⁊ cinis. fo.lxvj.
Deus ordinauit vnicuiqʒ rei actiones ſuas ſecūdum proprietatem nature ſue. fo.lxx.
Deus eſt vbiqʒ per eſſentiam preſentiam ⁊ potentiam lege totum quia pulchrum eſt, fo.lxxj.
Deus in nulla creatura q̇ſcere voluit niſi in ſolo homine vnde nō amplius operatus eſt in creatione: ſed quieuit in eo. fo.lxxiij.
Deus peccatori ſemper ſe preſentem exhibet: ſe paratum offert dummodo ipſe peccator ſit diſpoſitus ⁊ paratus. fo.cxxvij.
Dei nomē aſſumēdū eſt ad magnificandum multipliciter ⁊ laudādum lege totum q2 pulchrum. fo xl.
Deo ſoli duplex honor debet̄: reſpectu finis ⁊ reſpectu fiducie. nota diligenter totum. fo.lxij.
Debitum recōciliationis duplex eſt primū eſt neceſſitatis: ſecūdum perfectionis. lege totum. fo.cvj.
Decima pars omnium fructuum q̇ recolliguntur in predijs nomine decime intelliguntur. fo.cxxij.
Decime debebātur in veteri lege ad ſuſtentationē miniſtroꝝ dei. eodē.
Decimas ſoluere tenentur homines tam de iure naturali q̄ꝫ diuino ⁊ ex mandato eccleſie. eodem.
Decime quedā ſunt pſonales: q̄dam prediales: quedam mixte. nota pulchram diſtinctionē ibidē. fo.cxxxiij.
Decimarum opiniones multe ⁊ varie a doctoribus aſſignātur. eodē.
Decimarū pulchra reſolutio ſecundum beatum Thomam. nota diligēter quia vtile. eodē.
Decimarū obligatio nō ſolum fundatur ſuper ius poſitiuū ſʒ ſuper ius diuinum ⁊ naturale. eodem.
Decime non ſunt exigēde vbi cōſuetudo non eſt vel ſcandalum oriripoteſt vide diligenter totum. fo.eodē.
Deformitas actus reducenda eſt ad tationem vbi ſpecies ⁊ grauitas peccati conſideratur. fo.cxxix.
Delectatio applicat intentionem ad ea in quibus aliquis delectatur. lege totum. fo.lxxviij.
Delictorum genera multa ſunt ⁊ illa ſunt periculoſiora que non eſtimātur. fo.vij.
Demones liuore pculſi deſiderium hominum mouent ad luxuriā p ſenſus corporis noſtri. fo.lxxxj.
Demoſtenes fugiebat vinum quaſi venenum ideo fuit eloquens ⁊ ingenio acutiſſimus. fo.lxxxvij.
Demoſtenes plus olei in ſtudendo q̄ꝫ vini in bibendo conſumpſit: vt inquit Hieronymus: vide. eodem.
Demoſtenes ad ſtudium literarum nocte ſurgens omēs artifices ⁊ opifices preueniebat, eodem.
Deriſores multi ſcioli reperiunt̄ qui inflammati zelo inuidie ſemper bonis operibus detrahunt. fo.iiij.
Deriſio eſt dehoneſtatio alicui⁹ cauſa ludi inducens erubeſcentiam proximo. fo.lvij.
Deſiderabilia quinqʒ promittuntur honorantibus parentes. Nota pulchra. fo.eodē.
Detractio eſt aliene fame per verba occulta denigratio. Uide alias deſcriptiones. fo.lvij.
Detractores tenentur ad reſtitutionem fame ſimiliter ⁊ audientes: aliter ſaluari non poſſunt. fo.lvij.
Detractores peiores ſunt latronib⁹: q2 iſti bona tēporalia: detractores v̄o bona ſpūalia auferunt. eodē.
Detractores ⁊ bilingues ſunt cauſa multoꝝ maloꝝ ꝓpter odia iniuſta q̄ ſequunt̄ oblocutionibus eoꝝ. fo.ix.
Detractores ſemp ſūt deo odibiles ⁊ mľtis maledictiōnib⁹ eos replet. lege

totum quia pulchrum. fo.xxxij.
Detractoris ꝓprium eſt bonam fa-
mam ⁊ nomen auferre bonū abſen-
tis. fo.eodem.
Detractio tribus modis fieri poteſt
quo ad bonum proximi: videlicet ne
gando, tacendo, peruertēdo, vide to
tum. fo.xxxij.
Detractores rabidos hieronymus
pulchre per multas auctoritates re-
prehendit. fo.xcviij.
Deteſtatio ſingulorum pctōrum mor-
talium que dolor ver⁹ dicitur, reqri-
tur ad verā contritionē. fo iij.
Deteſtatio tam de oblitis ꝙ ignora-
tis mortalibus eſt generalis ⁊ neceſ-
ſaria penitudo. eodem.
Deteſtatio generalis pctōrum morta-
lium eſt neceſſaria pro complemēto
contritionis. cxlviij.
Deteſtatio perpetua pctōrum eſt du
plex ſecundum doctores. fo.cxliiij.
Deſperacio dr̄ ex de ⁊ ſpero vn̄ deſpe
rare eſt a ſpe ceſſare. fo.cvij.
Diabolus in celo peccauit ꝑ ſupbiā
ſic ꝓm⁹ hō in ꝑadiſo terreſtri. lxiij
Diaboli adoratio qn̄qꝫ nō ſolū eſt ex
cuſabil' ſꝫ meritoria. vide pulchras
rōnes ſm Robertū holcoth. xxxvj.
Diabolū trāſfiguratū i effigiē chr̄i
an adorans per illuſionē peccet: pul
chra queſtio ⁊ curioſa. fo.eodem.
Diabolū adorare trāſfiguratū quā-
do quis poſſit ſine peccato: optime a
ſctō Thoma declaratur. fo.eo.
Diabolus per q̄ ſigna cognoſci poſ-
ſit ꝙ ſit malus: licet bon⁹ appareat.
folio. xxxvij.
Diabolus quomodo ſub ſpecie boni
monachum deceperit: vide pulchrū
exemplū ⁊ nota totum. eodem.
Diaboli adoratio ſcdꝫ aliquos ſem-
per eſt peccatum propter tres ratio-
nes ibidem aſſignatas eodem.
Dies qui dicuntur egyptiaci ſi obſer
uantur eſt maximum peccatum ſm
Auguſtinum. folio.xxxix.
Dies dn̄ica vel feſtiu⁹ ſabbatū dici
pōt: qꝛ ſabbatū reqes dicit. fo. xlij.
Diei dn̄ice laudes, propter reſurre-
ctionē ieſu chr̄i explicātur per hier.
⁊ alios doctores. fo.xliiij.
Dies precedētes feſtum reſurrectio-
nis ſunt magis inductiui ad deuotio
nem ꝓpter officia diuina. fo.cxxij.
Dies.vij hebdomade deſignant to-
tum tempus quo vita noſtra incipit
mediatur ⁊ finit. fo.cxxviij.
Differentia magna eſt inter literas
diuinas ⁊ humanas propter lenoci-
nium ⁊ ornatum. fo iij.
Diffinitio penitētie pulchre a docto-
ribus catholicis deſignatur. fo cxlv.
Diffidētia meritorum mater eſt diffidē
tie premorum, ex qua oritur triſticia.
nota diligenter fo. fo.cvij.
Differētia magna eſt inter vti ⁊ frui
qꝛ vtimur reb⁹ creatis ⁊ ſolo deo frui
mur ſm Auguſt. lege totum qꝛ pul-
chrum eſt. fo.xxviij.
Dilectio dei ſuper oīa eſt neceſſaria
ad remiſſionem pcti. fo.cxlix.
Dilectionis feruor habet coniunctū
odium ſui contrarij. eodem
Dilectio noſtra ad deū eſt toto corde
cuſtodienda eodem.
Dilectio noſtra non dꝫ eſſe ocioſa ſed.
perſeuerās ⁊ in ꝯtinuo motu ad deū
qui tot bona nobis dedit. fo.xxix.
Diligēs deū eſt in omnib⁹ circūſpe-
ctus quaſi illum cōtinue videns. vt
dicit Auguſtinus. fo xxvij.
Diligendus eſt deus ratione princi-
pij voluntarij: quia cor eſt princi-
pium omnium mēbrorum vitaliū.
folio. xxvj.
Diſcuſſio peccatorum eſt vere ac ꝑfe
cte contritionis principium ⁊ origo
eius. fo.vj.
Diſcuſſio ſiue recordatio peccatorū
q̄lita eſſe debeat: vide in tertio dubio
per totum. fo.eodem.

Diſcuſſio peccatoꝝ diſpoſitio eſt ad
obtinendum gratiã ſpiritusſancti ex
qua omne bonum procedit. ibidē.
Diſcuſſio peccatoꝝ debet fieri ex to=
to corde per veram dilectionem: vt
optime declaratur. fo.xxx.
Diſplicentia pctõꝝ cum fuerit inten
ſa magnum affert dolorē. fo cxlviii.
Diſplicentia peccati eſt inheſio men
tis ad deum. ibidem.
Diſplicentia peccati poteſt eſſe tante
vehementie: vt poſſit delere omnem
penam. ibidem.
Diſcretio in oībus et per oīa in ipſa
cõtritione eſt adhibēda. fo.lxxxviii.
Diſcretio dicitur a diſcernendo quã
do quis ſcit diſcernere inter bonum
⁊ malum dicitur diſcretus. fo.cxx.
Diſpoſitio illuſtriſſimi ꝓncipis Lu=
douici ad imprimendũ hoc opꝰ fuit
vtilitas generalis per contritos fu=
tura. fo iiii.
Diuinus amor eſt theſaurus indefi=
ciens. fo.clviii.
Diuinũ auxilium in quocūqꝫ opere
ſemper eſt impetrandũ tam auctori=
tate ſcripture ꝙ etiam philoſopho=
rum. fo.v.
Diuine grē lumen eſt pctõri neceſſa
rium: vt reducat ad contritionē per
quam deus cognoſcitur. ibidem.
Diuino cultui multa vſurpata ſunt,
que honoribus deferũtur humanis
aut nimia humilitate, aut ꝓpter a=
dulationem. fo.xxxvi.
Diuitie ſunt inſtrumēta quibus ho
mines facultatem habēt ad peccan=
dum: vide totum. fo.lxx.
Diuitie et res temporales ſunt bone
et laudabiles per ſe, ⁊ conformes na
ture humane. fo.lxxi.
Diuitias poſſidere non eſt vitium:
ſed illas male poſſidere, ⁊ illis abuti
peccatum eſt. ibidem.
Diuitie ſunt neceſſarie: qꝛ ſunt inſtita
ꝓtutũ lege to. qꝛ pulchrũ eſt. ibidē.
Diuitie ex ipſo vſu cognoſcuntur an
ad bonum an ad malum poſſidean=
tur: vide totum. ibidem.
Diuitie tēporales ſunt infinite mu=
tabiles corporee et tranſitorie: ideo
non deſiderande. fo.lxxiiii.
Diuitie non faciunt hoīes inſignes:
ſed iuſte illis vtentes inſignes repu=
tantur. fo lxxii.
Dictamus eſt herba expellens iacula
venenata a vulneribus comeſta, vel
ſuppoſita ſm Iſidorum. fo.xxii.
Diuerſitas corpoꝝ cauſat diuerſita
tem affectionũ ⁊ deſiderioꝝ. fo.cx.
Diuerſitas facierum arguit diuerſi=
tatem cordium. ibidem.
Doctores moderni ſcribētes magis
recitatores dicuntur ꝙ compoſito=
res. fo eodem.
Doctrina ⁊ diſciplina docent ſubditi
a principe docto ⁊ ſapiente. ibidē.
Dolor de pctis volũtarie aſſumptus
eſt ſignũ vere cõtritionis. fo.vj.
Dolorem habentes ore tantum ⁊ nõ
corde ſimulatores dicunt. fo cxxix.
Dolor verus de pctis dr̄ maximus:
qui a corde ⁊ a rõne ꝓcedit. f.cxxxix.
Dolor vere penitentie in ſola ratione
conſiſtit. ibidem.
Dolor nõ poteſt ſeparari a vera con
tritione: probatur multiplici ratione
auctoritate ⁊ exemplo. eodem.
Dolor in parte ſenſitiua eſt affectus
contritionis: in intellectiua vero eſt
actus virtutis. ibidem.
Dominice diei obſeruantia nõ eſt ex
vi precepti diuini: ſed ex cõſtitutione
⁊ conſuetudine eccleſie. fo.cxix.
Dñice diei operatio non cadit ſub ꝓ=
cepto xpianis tam affirmatiue ꝙ̄ẽ iu3
ſabbatum Iudeis. ibidem.
Dona ſpiritualia in nos deſcēdere di
cuntur gradatim per diuinũ lumen,
quod gratia dei nuncupatur. fo.v.
Draco eſt nomen generis quod cõti=
net ſub ſe multas ſpecies. fo.cxlii.

Draconis plāctus eſt amarior inter oīa aīalia irrationabilia. eodem.
Dracones ſunt corpe valde magni: ita q̄ non poteſt eſſe minor .v. cubitorum: vide pulchra. ibidem.
Draco eſt maximus inter omnia animantia terre ⁊ maris. eodem.
Draco quante fortitudinis ſit cōtra elephantem: vide ſecundū Albertū ⁊ Iſidorum. fo. eodem.
Dulia eſt adoratio rōnalis creature que exhibetur aut rōne dignitatis, aut ꝟtutis, aut bonitatis. fo. xxxv.
Duo ſunt oīno neceſſaria, conſciētia ⁊ fama, conſcientia ꝓpter nos, fama propter ꝓximum. fo. xxxiij.
Duplices viri vnū oſtendunt ꝟbo, et aliud in corde hñt, ⁊ ſunt ſiles venatoribus. not. bene ⁊ diligenter. fo. x.

¶ De litera E.

Ebetudo ſenſus oritur ex gula, que reddit hominē debilem ad intelligibilia. folio. cxiij.
Ebrietas extinguit lumē rationis, et infert notabile damnum tam anime q̄ corpori: vide totū. fo. x.
Ebrietas quot et quanta mala facit Ouidius oſtendit per ſuos verſus. folio. lxxxvij.
Educatio ⁊ diſciplina in pueritia inducit mores optimos qui ex ↄſuetudine ↄſeruant̄ vſq; ad ſenectā. fo. iij.
Efficacius remediū homo contritus nullum habere poteſt q̄ peccata ſua recognoſcere. fo. vij.
Efficacia lachrymaꝝ q̄tuʒ ſit apud deū grata, atq; acceptiſſima ex gratia collata conſideratur. ibidem.
Efficacia vere cōtritionis probatur multiplici exemplo. fo. cxlviij.
Eccleſia eſt quedā forma totius iuſtitie ⁊ cōmune ius xp̄ianoꝝ. fo. cxix.
Eleemoſyna cōſiderāda eſt ſm intētionem tribuentis qua mente, ⁊ qua affectione datur, fo. cxvij.
Eleemoſyna liberat aīam a peccato et a morte: ⁊ non patitur illam ire in tenebras. fo. ibidem.
Eleemoſyne corpales an ſint digniores ſpūalibus pulchra q̄ſtio: lege totum: q: pulchrum eſt. fo. cxviij.
Eleemoſynaꝝ corporalium ad ſpirituales duplex eſt cōparatio: vide totum q: pulchrum eſt. ibidem.
Eleemoſyne ſpūales multis rōnibus ſunt digniores corpalibus; ſicut aīa eſt ꝑcioſior corpore. nota to. eodē.
Errores q̄ plurimos in oratione ſua auctor operis corā deo deuote exponit: vide oīno totam orationem: quia deuotiſſima eſt. fo. v.
Erroribus ſuis peccator delectat̄, et nouis peccatis vetera delicta obumbrando ſe exiſtimat excuſari. f. vij.
Eſau non propter gallinā: ſed ꝓpter lenticulā primaiū perdidit. fo. cij.
Euagatio mentis octo filias generat nota ſingula. fo. cvij.
Euagatio mētis aliquādo eſt generalis: aliquando ſpecialis. eodem.
Eua ſi ſola peccaſſet nō fuiſſet genus humanum infectum: ſed ſola acriter fuiſſet punita. fo. cxxvij.
Eua grauius peccauit q̄ Adam triplici ratione: videl; elationis, ſuggeſtionis, inductionis. eodem.
Excuſatio ipſius auctoris hūiliter fit contra detractores per verba Hieronymi: vide totum oīno. fo. v.
Etas matura tenet conſuetudines, quas florida adoleſcentia capit: nota pulchre totum. fo. iiij.
Excōicatio eſt modificatio precepti facti ab eccleſia contra rebelles ⁊ inobedientes: lege totum: q: eſt neceſſarium. fo. cxxiij.
Excōicatione maiori excōicati participantes cum eis ſciēter: ⁊ nō neceſſitate peccant mortaliter. eodem.
Excōmunicatio duplex eſt: maior et minor. Minor autē ſeparat a parti-

cipatione ſacramentorum. eodem.
Excōicato maior ſeparat a ſacramē= tis ⁊ communione fideliū ⁊ a quo li= bet actu legitimo. eodem:
Excōicato maiori excommunicatōe ſcienter participans incurrit mino= rem excōmunicationem que nō tran ſit in tertiam perſonam. eodem.
Excōicatos vitare nō tenemur etiaʒ in diuinis niſi fuerint publice decla= rati. eodem.
Excōicato excōicatione maiori pñt oēs pticipare qui cōtinentur in hoc verſu. Utile, lex, humile, res, ignora ta, neceſſe· nota diligenter ipſa ele= menta verborum. eodem.
Excōicatio minor cōtrahit pticipā= do cū excōicato maiori excōicatione in caſu non conceſſo. eodem.
Excōicatio eſt quedam medicina af= flictiua que debet eſſe ad medelam non ad interitum. fo.cxxiiij.
Excōicatio minor hoc verſu decla= ratur. Os, orare, valet ꝯmunio, men ſa negatur. eodem.
Excōicatio eſt excluſio a cōione: quia excōicare eſt extra cōmunionē facere vel cōmunione priuare. eodē.
Excommunicatio triplex eſt: videli cet maior: minor, ⁊ q̄ a deo infligitur per peccatum mortale. eodem.
Excōicationis pulchra declaratio, an participās leui verbo peccet mor taliter vel incurrat minorē. fo. cxxv.
Excōicato participans in diuinis vl' in ꝯtem ptū eccleſie ſemp peccat mor taliter ⁊ incurrit minorem. eodem.
Excōicatio minor aliqñ eſt mortale aliquādo veniale ſecundū circūſtan tias. lege totum: qr vtile eſt. eodem.
Excōicatio ex grauiſſima omnium penarum licet eccleſia pro medicina vtatur, lege totū: qr pulchrū eſt. eod.
Exercitium ſacrarum litterarum eſt res preſtantiſſima, ⁊ laudabilis in principe. folio.iiij.
Exemplo trium regum peccatores per veram contritionem cōuerti de= bent ad deum. fo.viij.
Exemplum pulcherrimū penitendi eſt Maria Magdalene que tot ac tā ta commiſit crimina. fo.xvij.
Explanatio pulchra ḃm Auguſtinū ſuper illud Dauid. Cōfitebor aduer ſum me: vide totum. fo.viij.
Explanatio illi⁹ verbi: cōuertit Eze chias faciem ſuam ad parietem ḃm Chryſoſto. ⁊ Auguſt. fo.xiiij.
Explanatio pulchra ſup illō fili pre= be mihi cor tuum: ⁊ ſaluus eris. lege totum. fo.xcvj.
Explanatio ḃm Auguſtinū ſuper il= lud. Conuertere ad dñm deū tuum ex toto corde tuo. fo.xxvij.
Explanatio notabilis ſuper illō. Di= liges ex toto corde: ⁊ ex tota anima ⁊ ex tota mente tua. fo.xxvij.
Explanatio ſuper illud: q̄ amat pa= trem ⁊ matrē pluſq̄ me, nō eſt me di gnus ḃm Hier. nota totū. fo.xxviij.
Explanatio Auguſt. ſuper illud. Di liges dominum deū tuum ex toto cor de tuo. fo.xxix.
Explanatio pulchra ſuper illud: in= flammatū eſt cor meū ⁊ renes mei cō mutati ſunt ḃm Bernardū. fo.xxix.
Explanatio multiplex ſuper illō ver bum. Curā habe de bono nomine: le ge totū qr pulchrum eſt. fo.xxxiij.
Explanatio pulchra ḃm Thomam ſuper illud Uelum tēpli ſciſſum eſt: ⁊ petre ſciſſe ſunt. fo.xxxiij.
Explanatio prima ḃm Thomam ḃʒ ſenſum literalem. Memento vt diem ſabbati ſanctifices. fo.xlij.
Explanatio ſecūda ſuper eademmet verba ḃm intellectum myſticum: vel ſpiritualem. fo.eodem.
Explanatio tertia ſuper eadē verba. Memēto vt diē ſabbati ſctifices ḃm ſenſum allegoricum. fo.xlij.
Explanatio quarta ſuper eademmet

verba. Memento ⁊c. ſecundū ſenſū anagogicum. f.xliij.
Explanatio quinta ſup̄ ipſum tertium p̄ceptum. Memēto vt diē ſabbati.⁊c. facta p̄ metra pulchra. eod.
Explanatio pulchra quarti precepti honora parentes per verſus notabiles. fo.xlix.
Explanatio quinti p̄cepti: non occides p̄ pulchra metra declarata. eod.
Explanatio pulchra ſm̄ Thomam ſuper illud tradidit illos deꝰ in paſſiones ignominie. f.lj.
Explanatio ſup̄ illo verbo. Quō fiet iſtud qm̄ virū non cognoſco. clxxiij.
Explanatio pulchra ſup̄ ſextum p̄ceptū p̄ carmina aurea facta. fo liij.
Explanatio pulchra ſm̄ Thomam ſuper illud. Queritur inter diſpenſatores quis fidelis inueniatur. f.lv.
Explanatio ſeptimi p̄cepti: non furtū facies p̄ pulchros ꝟſus fctā. eod.
Explanatio notabilis ſup̄ illō Pauli. Loquimini veritatem vnuſquiſq̄ cum proximo ſuo. f.lxiij.
Explanatio per pulchra metra ſup̄ octauum preceptum non falſum teſtimonium dices. fo lix.
Explanatio pulchra ſuper illō pauli nō regnet peccatum in veſtro mortali corpore, fo.eodem.
Explanatio noni precepti: non deſiderabis vxorem p̄ximi tui per carmina pulchra. f.lx.
Explanatio ſm̄ Hieronymū ſuper illud ſaturitas diuitis non ſinit eū dormire. fo lxj.
Explanatio ſecundū Hieronymum ſuper illud vbi eſt theſaurus tuꝰ ibi eſt ⁊ cor tuum. f.eodem.
Explanatio ſuper illō: nemo poteſt deo ſeruire ⁊ mām̄one ſm̄ Hie. lxij.
Explanatio ſm̄ Hieronymum ſup̄ illud diues difficile intrabit in regnum celorum. fo.eodem.
Explanatio per pulchros ꝟſus ſup̄ decimum preceptum: non concupiſces rem proximi tui fo.eod.
Explanatio notabilis ſup̄ illō pauli Datꝰ eſt mihi ſtimulꝰ carnꝫ mee. lxv
Explanatio pulchra ſup̄ illud pauli Et ne magnitudo reuelationum extollat me. f.eodem.
Explanatio ſup̄ illō dō ſupbi iniq̄ agebā vſq̄ quaq̄. lege totū. eodem.
Explanatio ſup̄ illud. Delicta q̄s intelligit ab occultis meis munda me. folio. cxlvj.
Explanatio ſup̄ illud dauid. Et emū dabor a delicto maximo. id eſt ſuperbia. nota diligenter. fo eodem.
Explanatio ſm̄ Gregori. ſuper illud qui inclinauerit oculos ſuos ipe ſaluabitur. fo eodem.
Explanatio ſup̄ illud. Preter vxorē tuā nūq̄ patiaris crimē ſcire. lxxxj.
Explanatio notabilis ſup̄ illud p̄didiſti oēs qui fornicantur abs te. lege pulchra totum f.eodem.
Explanatio alia ſm̄ Hugonē ſuper dicta auctoritate p̄didiſti omnes q̄ fornicantur abs te. eodem.
Explanatio pulchra ſup̄ illud fornicatio, ⁊ vinum, ⁊ ebrietas auferunt cor. f.lxxviij.
Explanatio ſup̄ illud audi filia ⁊ vide, ⁊ inclina aurem tuam ſm̄ Hieronymum. fo.lxxxviij.
Explanatio pulchra ſup̄ illud conturbatus eſt in ira oculus meus anima mea, ⁊ venter meus. f.cxvj.
Explanatio ſup̄ illō vſq̄quo piger dormis qn̄ ꝯſurges a ſomnio. cviij,
Explanatio Boetij ſup̄ illud oritur ſol ⁊ occidit ꝯtra accidiam. ibidem.
Explanatio ſup̄ illud adoleſcēs ambulans iuxta viam ſuam. cxxxvj.
Explanatio ſuper illō ſi mutare poteſt ethyops pellem ſuam. ibidem.
Explanatio ſuper illud potū dabis nobꝫ i lachrymis, i mēſura. cxxxviij.
Explanatio ſuper illō. Lauabo per

ſingulas noctes lectum meũ. eodem.
Explanatio ſuper illud Michee plãgam, ⁊ vlulabo, ⁊ faciam planctum velut drachonum. fo. cxliiij.
Explanatio ſuper illud faciam luctũ quaſi ſtructionum. f. ibidem.
Explanatio ſuper illd̃ Hiere. deduc quaſi torrentem lachrymas. ibidem
Explanatio ſuper illud: ſic deus dilexit mundum. f. cxlix.
Explanatio ſuper illud: quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi. ibidem.
Explanatio ſuper illud effũde ſicut aquã cor tuũ añ ꝯſpectũ dñi. cxlvij.
Explanatio ſuper illud dixi confitebor aduerſum me ibidem.
Explanatio ſuper illud memẽto mei dñe dũ veneris in regnũ tuũ. cxlviij.
Ezechias rex iſrael ſeipſu₃ recognoſcẽs per contritionẽ ingemuit ⁊ miſericordiam conſecutus eſt. viij.
Ezechias rex eſt pulchrum exemplũ pctõribus penitendi ⁊ miſericordiã adeo impetrandi. fo. xiij.
Ezechias natus fuit ex peſſimo patre Achã ſicut Abrahã habuit thare idolorum cultorem. ibidem.
Ezechias fuit natura benign⁹, iuſt⁹ ac religioſus, cui⁹ laudes Joſeph⁹ recitat. fo. eodem.
Ezechias egrotauit graui lãguore ⁊ ꝓpheta ad eum mittitur vt teſtamentum faciat. ibidem.
Ezechias peccauit ꝑ ſupbiã nõ recognoſcens bona ſibi adeo collata. eod.
Ezechie gña pctõꝝ varia fuiſſe exponũt ꝑ rabi ſalomonẽ ⁊ Joſep. eod.
Ezechias peccauit nolens accipere vxorem contra diſpoſitionem legis ⁊ dei voluntatem. ibidem.
Ezechie regis varie fuerũt opiniones tam hebreoꝝ doctoꝝ q̃ catholicoꝝ nota diligẽter totũ. ibidem.
Ezechias cũ eſſet vir iuſt⁹ ac timens deũ fuit caſtigat⁹ ne nimia felicitate laberetur. f. ibidem.
Ezechias infirmitate correptus eſt ne poſt incredibiles triumphos cor eius laberetur in ſuperbiã. ibidem.
Ezechias ſm̃ Hierony. magiſtrum hyſtoriarum fuit percuſſus a deo qr condignas gratias ꝓ victoria non egit. fo. xiij.
Ezechias ſm̃ Joſephum eſt punitus quia elatus animo laudes deo ſecũdum ritum iudeorum non cecinit. ibidem.
Ezechias fuit punitus a deo ꝙ theſauros non ſolum regios: ſed ⁊ tẽpli ꝓ iactãtiã Aſſyrijs oſtendit. ibid.
Ezechias egrotauit vſq₃ ad mortem ꝓpter ingratitudinem quã habuit contra deum non cognoſcendo liberationem habitam. f. ibidem.
Ezechie penitẽtia mirabilis apparet in contritione animi, ⁊ effuſione lachrymarum vide totum. ibidẽ
Ezechias audiẽs ṽba Eſaie ꝓphete aĩo ꝯſternat⁹ ẽ ⁊ flere cepit. ibidẽ.
Ezechias recognoſcens ſe grauiť deliquiſſe humiliter ⁊ deuote orauit ad dñm nota pulchre to. ibidem.
Ezechias faciem ſuam ad parietem conuertit: qꝛ ad templũ ꝓpter infirmitatem ire non poterat. ibidem.
Ezechias recognouit ſeipſum ⁊ merito ſue ꝯtritionis indulgentiã meruit ⁊ ſalutem. fo. ibidem.
Ezechias nõ fuit ſanctior dd̃ q̃ fuit añ eũ: nec Joſia q̃ fuit poſt eũ. ibidẽ.
Ezechias exceſſit omnes reges q̃ ad quedam ꝑticularia, ⁊ ſic queſtio iſta ſoluitur. nota deli. f. eodẽ.
Ezechias ꝯfregit ſerpentem eneum quẽ iudei adorabãt ⁊ incẽſum adolebant, ⁊ ſic alios reges exceſſit. xiiij.

¶ De litera F.

Faciens eleemoſynam viro malo credẽs q̃ bonus ſit nõ peccat: imo ꝑpť eleemoſynã merecť. fo. xxviij.

Facies hoīm diſſimiles ſunt et quāta eſt diuerſitas in faciebus tāta eſt in eoꝝ cordibus deſiderijs affectionibus ⁊ paſſionibus. fo.cx.

Facies dicitur a facio facis: q2 facies facit notitiam hominis. ibidem.

Facies hominis eſt clara: q2 in ea relucent opera mirabiliora dei. ibidē.

Facies magis demonſtrat diſpoſitionem cordis: q2 in ea vigent omnes ſenſus. fo.ibidem.

Facies hominis ſpiritualiter ꝯſcientia intelligitur iuxta illud faciem tuam laua.i. conſcientiam. ibidem.

Facies pulchra ſicut gratioſa eſt in cōſpectu hominū: ſic cōſcientia munda in conſpectu dei. eodem.

Factores auxiliatores mediatores in aliquo delicto dicūtur inſtrumenta peccandi. fo.cxxxiij.

Facere multa carnalis affectio cogit ex quibus creatorem multotiens offendimus. f.ibidem.

Falſum teſtimonium tribus modis ⁊ tres perſone in iudicio facere pñt accuſans, teſtificās, ⁊ iudicans. lvj.

Falſe acuſans aliquē, ⁊ deficiens in probatiōe debet ſuſtinere penam talionis. fo eodem.

Falſus teſtis eandem penā ſuſtinere debet quā ꝓximo falſe ꝓcurabat. eod.

Falſum teſtimonium dicēs ꝯtra ꝓximum eſt ſicut iaculū, vel gladius vł ſagitta acuta. ibidem.

Falſus teſtis quatuor bona nititur auferre videlicet veritatē: honorem famam ⁊ amicitiā. no. di. totū. ibid.

Fallacia eſt filia auaritie, q̄ fit ꝑ vba decipientis in occulto. f.lxvj.

Fama eſt precioſior cunctis rebus tēporalibus idō eſt propinquior bonis ſpiritualibus lege totum. f xxxiij.

Fama eſt nobis neceſſaria propter ꝓximum ne ſcādalizetur. ibidem.

Fama dupliciter leditur: aut directe: aut indirecte ſm Tho. ibidem.

Familiaritates oīno fugere expedit pro ꝯſeruatione caſtitatis. fo.xc.

Familiaritatem feminaꝝ religioſi fugere dñt: q2 eſt res multū ꝑiculoſa ſm Hieronymum. f.lxxxix.

Felicitas vera atq3 perfecta eſt cognoſcere corde contrito dominū Ieſum Chriſtum. fo.iij.

Femine quedā tēpore ꝑſecutiōis ſe in flumē ꝑcipitauerunt, ⁊ ſancte ab Auguſtino reputantur. f.i.

Femine in omni genere animalium ſunt molliores maſculis exceptis vrſa ⁊ leoparda. f.xlvij.

Femine nobiles aliqñ copulātur hominibus viliſſime conditionis ꝓpter luxuriā ſm Hieronymum. fol.xc.

Feneſtre decē in corpore hoīs ſunt ꝑ quas mors intrat ad aīa. fol.cxiij.

Feneſtraꝝ ipſaꝝ declaratio pulchra ꝑ quas tot ⁊ tanta mala oriūtur: nota bene ⁊ diligenter. fo.cxv.

Feſta multa inſtituta ſunt ab eccłia vltra dominicam ſub ꝑcepto. f.cxix.

Feſtiuitates q̄ ſunt de precepto ſunt ſctificande iuxta illud. Memento vt diem ſabbati ſanctifices. f.cxix.

Finis oīno cōſiderandus eſt a nobis q2 ex fine boni vel mali reputamur. folio. cxvj.

Finis circunſtantia eſt prīa in aggrauando pctm̄: q2 quantitas malitie ꝯſideratur ob ordine finis. fo. cxxxj.

Finis mouet agentē ad agēdū, ⁊ actus morales ab ipo fine ſpēm aſſumunt. fo.ibidem.

Figura ceſſat adueniente veritate ſicut ſole adueniente tenebre ceſſant. xlij.

Fides dirigit aiam credēdo ⁊ aſſentiendo ſpiritualibus. f.ibidem.

Fides facit deo aſſentire: ſpes in deo ꝯfidere: charitas facit deū amare. ibi.

Fides catholica non requirit vt ad oēs fiant miracula: ſed ſolum quando eſt expediens. eodem.

Filie Loth peccauerunt mortałr: q2

inebriauerunt patrem ſuum,et inceſtum commiſerunt cum eo. fo.xj.
Filij puniūtur propter iniquitatem patrum temporaliter: vt patet exemplum de filijs Dauid:lege totū. f.xij.
Filij quatuor Dauid occiſi ſunt in vltionem ſceleris ſui propter mortē iuſti viri. fo.eodem.
Filij boni aliquādo naſcuntur a malis parentibus ⁊ econtra. Exēplum habes de Abraham ⁊ Ezechia. ibid.
Filij inhonorantes parentes merentur priuari vita naturali ⁊ grē tandē glorie:lege totum. fo.xliiij.
Filijs honorantibus parētes quare longa vita ꝓmittitur: pulchra queſtio ſm Thomam. ibidem.
Filij boni quare aliqn̄ potiꝰ moriuntur ꝗ̄ filij praui: vide pulchram reſponſionem ſm Thomam. ibidem.
Filij poſſunt merito expelli a patre propter inobedientiam ⁊ rebellionē: vide totum. fo.eodem.
Filij habent tria a parētibus: videlicet eſſe,nutrimentum,et diſciplinā: vide diligenter totum. eodem.
Filijs ſceleratis contra parentes ponitur pulchrum exemplum ciconie in eorum cōfuſionem, ſm Ambroſium ⁊ Iſidorum. fo.xlv.
Filij nō tenentur obedire parentibus in his que ſunt cōtra deum ⁊ bonos mores. fo.ibidem.
Filij quō ⁊ qualiter debeāt cum ſuis parentibus conuerſari: vide pulchrū modum ſm Hieronymū. fo.xlvij.
Firmamentū intelligitꝛ octaua ſphera,que eſt inter celum criſtallinum et elementa. fo.lxxiij.
Fomes dicitur a foueo foues: inde fomes vel fomentum, id eſt, nutrimentum, vel fomes idē eſt ꝙ radix. fo lx.
Fomes ſm Thomam eſt inordinata cōcupiſcentia ſenſibilis appetitus habitualis: lege totum. ibidem.
Fomes peccati ſecundū naturā ineſt equaliter oībus, ſecundum rationem vero perſone eſt magis in vno ꝗ̄ in alio. eodem.
Fundamētum totius perfectionis ⁊ ianua virtutum eſt puritas conſcientie ⁊ cordis munditia. fo.xxx.
Fornicatio ſimplex ſemper eſt pctm̄ mortale: lege to. qꝛ pulchrū eſt. lxxxj.
Fornicantur hoīes vel corporaliter, vel ſpiritualiter, vel criſliter, vel per quācunqꝫ aliā culpā. no.di.to. ibidē.
Fornicatio tēplum dei violat per immunditiam carnis: quia incorruptio proximum deo facit. eodem.
Fornicationes prius auferēde ſunt a corpore: ne poſtea prorumpant in opere. fo.eodem.
Fortis et conſtantis animi eſt in aduerſis rebus non perturbari: nota diligenter totum. fo.cv.
Flagella dei peccatoribus cognoſcētibus reatū ſuū ſunt ad veniam: reprobis vero non cognoſcentibus ad perditionem. fo.xvj.
Franciſcus petrarcha maximā patitur iniuriā ab emulis ſuis. fo.xviij.
Frāciſcus petrarcha lauream extollit, que figura eſt alicuius veritatis: vt auctor iſtius operis ait. ibidem.
Franciſcus petrarcha veneratur loca ſacra: vbi maria Magdalena penitentiam egit. fo.eodem.
Franciſcus Petrarcha ornatiſſima carmina cōpoſuit in laudem Marie Magdalene. fo.eodem.
Franciſcus petrarcha vitam ſolitariam aggreſſus eſt inductus exemplo marie Magdalene, ⁊ obijt in heremitorio agri patauini. ibidem.
Fraus committitur circa ſpeciē vel ſubſtantiam vel quantitatē vel qualitatem. fo.liij.
Fraus eſt deceptio perfecta, facta in pñtia illius qui decipitur. fo lxxvj.
Fratres contemplatiui nolentes laborare manibus per beatum Anto=

nium ſunt mirabiliter redarguti et eiecti. fo.lxxi.
Frui eſt amore inherere alicui rei ꝓpter ſeipſam: vt dicit Auguſtinus, et ceteri doctores catholici fo.xxviii.
Frui vtendis ⁊ vti fruēdis nulla iniquitas maior reperiri poteſt, ſecundū Thomam ⁊ Auguſtinum. eodem.
Fruitio duplex eſt perfecta ⁊ imperfecta, perfecta eſt que habet tantum vltimum finem iam habitū, imperfecta vero non habitum. ibidem.
Fruimur ſolo deo: creaturis ꝟo vtimur ⁊ ideo ipſe diligende ſunt ꝓpter deum. fo eodem.
Furtum non facies: eſt ſeptimū preceptum diuine legis: lege totum quia pulchrum eſt. fo.liiii.
Furtum dicitur a furueo, vel a furno, id eſt, obfuſco, qđ eſt obſcurare: qꝛ fur obſcuro tempore vadit. fo.ibid.
Fur ⁊ latro differunt. fo.eodem.
Furtum committunt quicunqꝫ rem alienam retinent vel vſum ipſius rei inuito domino. fo.eodem.
Furti nomine intelligitur omnis illicita vſurpatio rei aliene: ⁊ ſic rapina etiam furtum dicitur. ibidem.
Furtū inter peccata mortalia eſt magis periculoſum propter ſatiſfactionem faciendam. fo eodem.
Furto apud ſcitas nullū aliud ſcelus maius reputabatur nec grauius puniebatur: lege totum. fo.liiii.
Furum ⁊ latronum ſpecies, et differentie multe reperiuntur ⁊ nominātur vt ibidem declaratur: vide diligenter totum. ibidem.
Fures appellant omnes reges principes et domini temporales intruſi per vim aut per fraudē aut per proditionem: et tenentur ad reſtitutionem. fo.liiii.
Furum magnum exemplum et pulchrum recitat Valerius de dictis ſocratis contra tyrannos. eodem.

¶ De litera G.

Gaius caligula propter otium fact⁹ eſt flagitioſiſſimus et crudeliſſimus: vt hyſtoriographi referunt. folio. xcii.
Gaius caligula tāte libidinis fuit: vt ſorores proprias ſtupro pollueret, ⁊ poſtea illas exularet. fo.ibidem.
Gaius Ceſar ꝓpter excellentiā imperii: vt deus voluit honorari. f.xv.
Gaius Ceſar pre magnitudine dignitatis humanum perdidit intellectum. fo.ibidem.
Gaius Ceſar iuſſit ſimulachrū ſuū in tēplo Hieroſolymis poni. ibidē.
Genus mortis eſt in pctis ſemper viuere, ⁊ ſeipſum nō cognoſcere. fo iiii.
Genera crucis duo ſunt: vcꝫ vnum corporale, ⁊ aliud ſpirituale: vide totum. fo.ci.
Genus abſtinentie eſt ſenſum ſuum abſtrahere ab his que per tactū guſtum viſumqꝫ decipiunt. ibidem.
Genus crucis eſt motus animi regere, ligare cōtra vitia, rixam cum interiore homine facere. ibidem.
Gratie et bonitatis plenitudo in deo ſolo eſt: ideo homo non debet ingratus eſſe. fo.cxxvi.
Gratias debemus agere deo tāqꝫ factori ⁊ remuneratori noſtro: immo ſpes noſtra ⁊ premium. eodem.
Gratiam dei meruerunt habere filii Leui propter cedem ſuorū, ⁊ parricidium factum. fo ciiii.
Gratia diuina aliquādo ſuperabundat: vnde ſuperabundauit delictum exemplū de Dauid ⁊ Ezechia. f.xvi.
Gratia ſemper precedit auxilium ſicuti obedientia mollit imperium nota diligen. totum. fo.xxxv.
Gratias agere deo debemus ⁊ omnia incipere in nomine Jeſu, ſiue verbo, ſiue opere incipiamus. fo.xli.
Gracchorꝫ tumult⁹ ⁊ ſeditiones poſt

[con]ſtructam carthaginem in populo romano in ſurrexerunt. fo.xciij.
Gradus pctõrum tres ſunt ad quos omnia alia peccata reducuntur. vide licet cordis oris ⁊ operis. fo xxx.
Gradus primus pctõꝝ tã venialiũ ꝙ mortaliũ cõſiſtit in corde ſm omnes doctores catholicos. eodẽ.
Grauantur peccata lingue multipliciter: ex conditione loquentis ⁊ audientis ⁊ ex frequentia dolo deliberatione ⁊ ſimilibus. eodem.
Grauitas hominem decet: patet exẽplo cathonis cẽſorini vt refert. Hieronymus. fo.lxxxiiij.
Grauitas ſeruari debet in proferendo ſententiam aliquã exẽplo Moyſi ⁊ ſeniorum iſrael. lege totum quia pulchrum eſt. fo.ix.
Grauitas morum magna eſſe dicitur. ⁊ animi quies quando nec dicere nec audire de quoꝙ oblique permittit. folio eodem.
Grauiſſimum fuit pctm̃ primi angeli ratione ſue dignitatis ⁊ ſciẽtie quibus ceteros precellebat. fo.cxxxij.
Grauiꝰ peccãt maiores ꝙ minores ꝓpter ingratitudinẽ qꝛ dona eis collata ſunt ⁊ beneficia dei. fo.eodem.
Grauatur peccatum ꝓpter ſpecialẽ repugnantiam actus ipſius peccati ad magitudinẽ perſone. fo.eodẽ.
Grauatur pctm̃ ꝓpter ſcãdalum ſeu malum exemplum vt pulchre ibidẽ declaratur: vide totum fo.eodẽ.
Grauatur peccatũ religioſi tripliciter rõne voti: rõne contemptus: ⁊ rõne ſcãdali nota diligẽter. fo.cxxxij.
Grauitatẽ peccati cognoſcere nõ ſolũ oportet per genus ſꝫ etiã per ipſas circunſtantias ſcire. fo.cxxxij.
Grauitas peccati magis attẽditur ſecundũ ſpeciẽ ꝙ ſm circunſtãtias. vide totum quia pulchrũ eſt. fo.eodẽ.
Grauitas peccati conſideratur magis ex parte obiecti. fo.cxxxv.
Grauatur autem peccatum ex parte ſui multiplici ratione. vide totum folio. eodem.
Grauatur peccatum aliquando ex parte proximi ⁊ tunc maius peccatum eſt quãdo perſona eſt dignior. folio. eodem.
Gregorius ſanctus ⁊ rhetorum lumen ſtimulos inuidie nõ potuit euadere. fo.cxviij.
Gregorij libros cõburendos petrus diaconus defendit: ob quorum defenſionem miraculoſe ſpiritum deo reddidit. fo.eodẽ.
Gula ⁊ luxuria ſunt vitia carnalia ⁊ conſiſtunt circa delectationem tactus. fo.lxxvij.
Gula minus impedit operationes hominis circa intelligibilia ꝙ luxuria. folio. eodem.
Gula eſt ſoliꝰ corporis cauſa auidꝰ ciborum appetitus: vide ⁊ alias gule deſcriptiones. fo.cj.
Gule dediti magis beſtie ꝙ homines dici debẽt lege totum quia pulchrum eſt. fo.eodẽ.
Gule viciũ propter immoderantiam cibi ⁊ potus perturbat rationem ⁊ mentem hominum. eodem.
Gule filie quinqꝫ ſunt: vcꝫ ebetudo mẽtis: inepta leticia: loquacitas: immũdicia: ſcurrilitas. eodem.
Gula multa nocumẽta ⁊ damna infert homini quo ad animã: ⁊ quo ad corpus. fo.cij.
Guloſi ⁊ delicati multis rationibꝰ ⁊ cauſis ſe excuſãt q abſtinere nõ poſſunt: vide qꝛ pulchrum eſt. eodem.
Gule viciũ nõ ꝯſiſtit in cibo: ſꝫ in cõcupiſcentia non regulata. fo.eodem.
Guloſoꝝ multa exempla habes tã ad bonũ, ꝙ ad malum. vt ibidem declaratur: lege totum. eodem.
Gule grauitas an ſit maximum peccatorum tripliciter poteſt ꝯſiderari. vt ibidem declaratur. eodẽ.

Gule peccatum cōſideratur ex parte materie: ex parte peccātis: ⁊ ex parte effectus. eodem.

Gule vitiū nouē nocumenta contra animā infelicem producit. eodem.

Gule ſpecies ſi ſcire optas quot ⁊ q̄ſte ſint pulchris declaratur verſibus: nota diligenter. eodem.

Gule vitio dn̄ante quicquid boni factum eſt et virtuoſe totū deperditur: vide diligenter totum. fo. eodem.

Guſtus eſt quartus ſenſus corporalis, ⁊ deriuatur a gutture: qꝛ guſtata per guttur tranſeunt. fo. cxij.

Guſtus inducit hominem ad multa peccata: niſi refrenetur per imperiuꝫ rationis. fo. cxiij.

Guſtus non regulatus oēs geſtus dehoneſtat ⁊ ad vitia diſponit. eodē.

Guſtatiuam ad diſcretiuā virtutem omnium habet lingua corū, que corpus nutriunt. eodem.

¶ De litera H.

Habens cor diſpoſitum ad ſecularia deſideria, et que indiſcrete afficiunt huic mūdo ſemper eſt in peccato mortali. fo. xxix.

Habitus tales ſubſequitur quales ſunt actus: quia ex frequentatis actibus generatur habitus. fo. lxxxvij.

Habitus venereoꝝ cum difficultate poſſunt dimitti: vt ptꝫ de puellis corruptis in tenera etate. eodem.

Hamilcar propter iram dicebat carthaginenſibus ſe quatuor leonculos alere cōtra romanos, id eſt, quatuor filios ſuos. fo. cv.

Hannibal iurauit patri ſuo Hamilcari nunq̄ habere pacem cum Romanis. eodem.

Heliſeus ſpūal'r ſignificat ſacerdotē: naamā leproſus pctōrem. f. cxxviij.

Heliſeus ſepties ſup puerū mortuuꝫ ſpirauit vt illum ſuſcitaret. fo. eodē.

Homo iuſtus ſemꝑ in primordio ſermonis ex hūilitate accuſator ſui eſt: vt pulchre auctor ipſe exponit. fo. vij.

Hō qꝛ inſipiēs eſt ex habitu peccat, ⁊ ſemper delectat in crimine. eodē.

Homo differt ab homine per quedā particularia: ſicut ſtella differt a ſtella in claritate. fo. xj.

Homines amentes ad inſtar animalium brutoꝝ ſunt: vt pulchre declarat Hieronymus. fo. xvj.

Homo vere cōtritus ſcientiā hꝫ ſpūs ſancti, ⁊ intelligentiam diuinaꝝ rerū qua dirigitur in agendis. fo. xxiij.

Hō zelotipus efficit fures: multa fingit: multa ſuſpicatur: multa interrogat, ⁊ aliqn̄ vxorem occidit. fo. xxv.

Homo cognoſcit decurſum vite ſue mediantibus decē preceptis diligenter examinatis. fo. xxxiiij.

Homines ne peccēt in adoratiōe requiritur fidelis cōſideratio ⁊ deuota attentio. fo. xxxv.

Homines redduntur cauti ipſa adoratione per pulchras rationes ſancti Thome declaratas. fo. xxxvj.

Homines habentes continue et habitualiter bonam intentionem, ⁊ rectam in Deum poſſunt ſemper licite adorare. fo. xxxviij.

Homines poſſunt mereri per fidem erroneam, ſm Robertum holcoth: vt pluribus rationibus ⁊ exemplis demonſtratur: vide pulchra. eodem.

Homines operātes ea que gloriam dei manifeſtant adimplent hoc preceptum nō aſſumes nomen dei tui in vanum. fo. xl.

Homo nō baptiſatus credēs tamen ſe fuiſſe baptiſatum illa ſola fide ſaluatur. eodem.

Hominis occiſio poteſt eſſe iniuſta triplici de cauſa: lege totum qꝛ pulchrum eſt. fo. lj.

Homo eget duplici cibo ſpirituali et temporali: quia ex duplici ſubſtan-

ma eſt compoſitus. fo.lxx.
Homines in hoc mũdo hoſpites ad
uene ⁊ peregrini ſũt vt ſacra ſcriptu
ra aſſerit. fo.lxxiiij.
Hominis opificiũ a deo voluntarie
formatum eſt. fo.cxlv.
Homo naturaliter horret peccatum.
folio. cxxxix.
Homo potius debet eligere eſſe in in
ferno ſine culpa ꝙ in paradiſo cum
culpa. fo.cxlij.
Homo debet eligere potius mortẽ ꝙ
peccare mortaliter. eodem.
Homo dupliciter debet cõteri de pec
catis ſuis. fo.cxxxviij.
Homicida eſt deſtructor humani ge
neris quia priuat mundum ſuppoſi
tis. fo.xj.
Homicidij genus duplex eſt: ſpũale
videlicet ⁊ temporale: vide eius diſtin
ctionem. fol.lj.
Homicidiũ ſpũale fit quattuor mo-
dis videlicet corde. ore, opere, ⁊ omiſ
ſione. vide totum quia pulchrum eſt
folio: eodem.
Homicidiũ corporale fit etiam quat
tuor modis prout infra notat̃. eodẽ.
Homicidium eſt grauius peccatum
adulterio ⁊ furto. fo.lxj.
Homicidiũ ſecundũ ſe nõ eſt cõcupi-
ſcibile ſicut adulteriũ ⁊ furtum: quia
nõ habet rationem alicuius boni fu
turi. fo.eodem.
Herinacius qui ⁊ hericius dicit̃ pecca
tori contrito cõuenit. Uide eius diffi
nitionem. fo.xxij.
Her ⁊ onam percuſſi ſunt a deo q: in
actu matrimoniali ſemen extra vas
fundebant. fo.lj.
Her cã delectationis ne thamar cõci-
peret. Onã uero ne ſuſcitaret ſemẽ fratri
ſuo ſemen fundebant. eodẽ.
Humana mens facile mutatur pro-
pter vanam gloriam. fo.clj.
Humana mẽs nõ põt vnico actu ce
leſtia cape ⁊ ad terrena inhiare xviij
Humanam laudem querens diuinã
amittit gratiam: nota diligenter to-
tum. fo.lix.
Humane leges p multas rõnes a di
uinis legibus diſtant. eodẽ.
Humane carnis miſeria ꝗ̃ta ſit: ex
ipſis infirmitatibus cognoſcitur.
folio. lxxxij.
Humanũ corp⁹ creſcit vſ ad vice-
ſimũ primũ annũ ſecũdum opinionẽ
phi: ſancti thome ⁊ aliorũ. cxix.
Humane originis dignitas incitat
nos ad contemplationẽ ordinis diui
ne prouidentie. cxxvij.
Humilitas auctoris p declaratione
facta ſup. x. pcepta ex ipſa excuſatio-
ne ſui cognoſcitur. fo.lx.
Humilitas nos deo ſimiles facit: ſu-
perbia vero ſimiles diabolo. lxiiij.
Humilitas dr conſeruatrix cuſtos ⁊
radix omnium virtutum ſecundum
Hieronymum. fo.lxiiij.
Humili peccatori labi in quocũ vi
tio vtilius eſt ꝙ ſuperbo arroganti
in vno ſolo. eodem.
Humilitas nulla tã celſa reperit̃ que
dulcedine gl'ie non tãgatur. fo.lxv.
Humiliat de⁹ electos ſuos diuerſis
tribulationibus vt ad celeſtia diri-
gat exemplo Pauli. fo.lxiiij.
Humilitas nõ ſolũ a diuina lege ſed
etiam a philoſophis poetis ⁊ orato
ribus extollitur. vide totũ. f.lxviij.
Humilitas vera qualis ſit ⁊ quibus
conditionibus cognoſcatur: lege ſm
Hiero. Augu ⁊. Hugo. eodẽ.
Humilitas vera per veram et bonã
patientiam oſtenditur ſm Hierony
mum. eodem.
Humilitatis deſcriptiones varie ſm
Gregorium Bernar. ⁊ Hugonem no
tande ſunt. fo.lxix.
Humilitas ſola inter filios dei ⁊ fi-
lios diaboli ſecundum Caſſiodorum
differentiam facit: lege totum.
folio. lxxxviij

De litera I.

Idolatrie peccatum eſt grauiſſimum omnium pctōrū: qꝛ deo eſt multum exoſum. fo.xvj.
Idolatria eſt excedere debitū cultus diuini tribuēdo creature qđ deo ꝯuenit. xxxv.
Idolatria eſt vitiū ita grauiſſimum pctm̄ ſicut ſi aliquis ꝯtempto ꝓprio ſuo rege alium maximo honore preponeret. fo.xxxviij.
Idolatria eſt origo ſiue cauſa omnium peccatorum quia ex eo apoſtatatur a deo. fo.eodem.
Idolatrie auaricia ꝯparaꝛ q̄ eſt horribile pctm̄: ꝛ q̄ ſit rō eius vide pulchram declarationē. fo.lxxij.
Ieiuniū eſt adiuuamē ꝟtutis nō ſanctitatis perfectio ſm̄ Hiero. lxxxvij.
Ieiunātibus inter alios ꝯſbos vſus carniū ſol⁹ interdicitur. lxxxvj.
Jeronym⁹ malignitatē inuidie paſſus eſt vt in pluribus locis conquereretur. fo.ciij.
Jeronymus pater doctoꝝ reprehendit emulos ſuos et detractores: per pulchre fo.xcviij.
Jeronymus ſolus bibliā de hebreo in latinū egregie tranſtulit. eodem.
Jeronymus peritiam habuit quatuor linguarū, hebree, grece, caldee, ꝛ latine. fo.eodem.
Jeronymo damaſus papa cōmitit vt officium celebrandum in eccleſia ordinaret. fo.xcix.
Jeronymus pſalterium totum diuiſit per ferias ꝛ per nocturnos decantandum. fo.eodem.
Jeronymus inſtituit: vt in fine omniū pſalmorum diceretur. Gloria patri ꝛ filio. eodem.
Jeronymus epiſtolas ꝛ euangelia ꝑ anni circulū ordinauit in eccleſia eſſe decantandas. eodem.
Jeronymus cū eſſet annoꝝ.xcviij.in partibus hieroſolymis poſt aſperrimam penitentiam obijt in domino. Folio. eodem.
Jeronymi cōſtātia mirabilis fuit q̄ nūq̄ a rigiditate ſua flecti potuit niſi per paulā vt ipſe exponit. eodem.
Jeronymus ſummis laudib⁹ eſt extollendus. eodem.
Ignorantia duplex ponitur a ſancto Thoma. fo.cxliij.
Ignorātia aliqñ dicit iuris aliquando facti. vide totum. eodem.
Ignorātia iuris nō excuſat ab excōicatione niſi illos q̄bus licet ignorare: vt ſunt pueri. fo.cxxiij.
Ignorātia iuris diuerſimode declaratur a ſctis doctorib⁹. fo.cxliij.
Ignorantia facti multiplicē habet declarationem. eodem.
Ignorantia triplex ſcd̄m magiſtrum ſententiarum. eodem.
Ignis extinguit aqua ꝛ ſubtractione lignorum, ſic luxuria lachrymis ꝛ ſubtractione ciborum. fo lxxxvj.
Infidelitas deſperatio ꝛ odium dei opponunt de directo cōtra virtutes theologicas. fo.cxv.
Infidelitas ꝓuenit ex eo ꝙ ipſaꝫ dei veritatem non credit. eodem.
Job patientiſſimus ꝛ iuſtus agebat gratias deo pro filijs ſuis ratiōe paternitatis. fo.cxvj.
Job prudētiſſim⁹ ac timēs deū innumerabiles tētationes vicit marie vinū luxurie. fo lxxxiiij. circa finem.
Joannes euāgeliſta in hoc mundo ꝛ in regno celorum fuit excellētior multis angelis. fo.xxxvj.
Joānes euangeliſta ꝓhibit⁹ eſt adorare angelū ꝓpter tres pulchras rationes q̄ ibidē denotantur. eodem.
Joānes euangeliſta excellētiā diuine nature ſublimius atqꝫ perfectius ceteris euangeliſtis deſcripſit. fo.xx.
Joānes euāgeliſta diuinitatē chriſti ac de verbo vite diſputās quaſi aqla

[T]itus volat. eodem.
Joſephus hyſtoricꝰ ⁊ doctor hebreꝰ fuit. fo: cxliij.
Joſephus declarat quot ⁊ quãta ma la fuerunt in obſidione hieruſalem. folio. eodem.
Ipocriſis ⁊ ſimulatio tollenda eſt a vera contritione. cxxxix.
Inquietudo ingerit hominibus ſolli citudinem ⁊ curas ſuperfluas circa iſta tranſitoria. lxxvj.
Ira dr ab ir qđ ē flãma. qr ira terribi liter inflãmat cor hominis cij.
Ira eſt paſſio qdã ſiue feruor appeti tus ſenſitiui ſcđʒ Tho. vide alias de ſcriptiones ſm Hie. ⁊ ceteros. eodē.
Ira ſubtrahit plura bona, deſtruit ho neſtatē corporalis diſpoſitionis mu tando geſtus, vt.ro. eodem.
Ira impedit poteſtatē naturalis ra tionis: quia obnubilat oculum men tis. fo.ciij.
Iracunda animalia parũ viuunt et pariunt fetus ſuos imperfectos vt canes. eodem.
Ira tria mala facit. Primo obnubila tionē mētis inducit. Secũdo peruer ſitatem ſenſualitatis. Tertio lubrica tionem memorie. eodem.
Ira ē cautela ſophiſte: vt diſputan do prouocet ſociũ ad diuerſitatē ſcien tie extra propoſitum. eodem.
Ira debet vinci per modeſtiã patien tiam ⁊ pietatem. vide diligenter to tum. eodem.
Ira que eſt ad bonũ laudatᷣ: ad ma lum vero vituperatur. Exẽplum ha bes de moyſe irato qui occidit.xx.mil lia hominum. ciiij.
Ira lux veritatis amittitur: ſplẽdor ſpũſſancti excludit: ideo a cunctis de teſtatur. eodem.
Iram vincere ⁊ illam cohibere ma gne virtutis eſt: exemplum habes de archita tarentino. eodem.
Ira eſt ianua omnium vitiorũ qua clauſa requies datur virtutibus et anime. eodem.
Ira eſt mater crudelitatis ⁊ impie tatis: exẽplum pulchrum habes de Alexandro magno. Itē ⁊ alia exem pla: vide ibidem. eodem.
Ire ſex ſunt filie que pulchris verſi bus declarantur: eodem.
Iſidorus qđ de ipſo dicat ⁊ quãtũ ſe de petis accuſet: lege totũ. xlv.
Iſidori duo fuerunt videlicet iunior eps yſpolenſis: ⁊ ſenior eps corduben ſis. fo.eodem.
Iſidorus iunior fuit vir eruditiſſimꝰ non minus ſanctitate ꝙ doctrina cla rus. fo.eodem.
Iſidori laudes quot ⁊ quanta volu mina compoſuerit ab ipſo auctore re citatur. fo.xcv.
Inuidia eſt odiũ felicitatis aliene vi de ⁊ alias pulchras deſcriptiones ꝙ ibi ponuntur. fo.xciiij.
Inuidi dicũtur ab inuidẽdo eo ꝙ bo na proximorũ vidẽtes dolent. eodē.
Inuidia eſt mõſtrũ damnoſum hu mane trãquillitatis: ⁊ calliditas Sa thane. fo.eodem.
Inuidia mutat oēs ſtatus hoim: ſed magis religioſos ⁊ lr̃atos ⁊ ſemper eſt inter pares: lege totum quia pul chrum eſt. fo.eodem.
Inuidorũ detractiones euadere non potuerunt philoſophi nec doctores nec ſancti viri. fo.eodem.
Inuidia eſt toxicũ charitatis oſtium iniquitatis, putredo ſanctitatis, ſm Hieronymum, Auguſtinum ⁊ Ro bertum holcoth. fo.c.
Inuidia habet ꝙ plures diffinitio es ⁊ deſcriptiones ſm Tho. Rober tũ holcoth: ⁊ alios doctores eodē.
Inuidia hʒ multa remedia ad illam curãdũ vt ibidē pulchre nota. eodē.
Inuidie totalis ſummaria deſcri ptio per duos pulchros verſus an notatur. fo.eodem

Intemperatus dicit ille qui peccat
ex habitu: continens vero qui ex fra
gilitate. fo.cxxxiij.
Intētio diaboli ad tētādū ē vt aiam
peccatricē cū ꝯsensu subuertat. lxviij.
Intētio dei est vt per tribulatiōes
peccatorem humiliet: humiliatum
probet: ꝛ probatum ad gratiam re-
ducat. fo.eodem.
Intentio peccātis primo est īqrēn-
da qr aggrauat ꝛ alleuiat pctm̄ secū
dum Thom̄. fo.cxxxij.
Intentio si bona est opus eius bonū
erit ꝛ econtra. fo.eodem.
Intentio dicitur oculus voluntatis
quia docet finē quo tendere debemus
sicut oculus corporis. cxxxiiij.
Intentio nostra dicitur lumē: quia si
cut lumen incedentē illuminat: sic in
tentio ad operandū voluntatem illu
strat. eodem.
Intentiones siue act⁹ eliciti a volun
tate nomen boni vel mali dāt opib⁹
nostris. fo.eodem.
Intētio humana obnubilatur multo-
tiens fastu mūdano. fo.cli.
Irrisor est superbus vt canis pctōr
impenitens. fo.cxlv.
Iubileus dicitur annus plenarie re-
missionis. fo.clj.
Iubileus dicitur a iubilo iubilas:
quia cōtritis iubilum tribuit. eodē.
Iubilei figura in sacra pagina conti
netur. fo.eodem.
Iubilei anno opus istud cōponitur ꝛ
cuditur. fo.eodem.
Iudicium humanorū actuum diffici
le est: vt patet pluribus exemplis ibi
dem positis. fo.xix.
Iudicia dei occulta sunt hominibus
ꝛ ea q̄ ipsi laudāt reproba sunt apud
deum ꝛ econtrario. eodem.
Iudicia multa apud hoies vidētur
reproba que apud deum sunt grata.
Hoc patet exemplis ibidē denotatis
Folio. eodem.
Iudicium ferre de salute alicuius si
ue econtrario temerarium est: vt pa
tet exemplo Ozee tangentis archā
Folio. eodem.
Iudex tenetur credere testibus ꝛ sic
iudicans innocentem ad mortem me
retur. xxxviij.
Iudex ecclesiasticus scḋm ꝓbata iu
dicans adulterā esse veram coniugē
vel econtra meretur. eodem.
Iudei in die sabbati duplicabant sa
crificiū. Rō ꝓ duplicatiōis q̄d signi
ficet declaratur ibidē: lege totū. xlij.
Iuramentū de se est licitum ꝛ hone-
stum rōne originis ꝛ finis. fo.xxxj.
Iuramentū adinuentū est ad subue-
niendum veritati a qua aliquando
homo discedit. fo.eodem.
Iuramento vti debemus sicut medi
cina. fo.eodem.
Iurans sine iudicio discretiōis licet
iuret verū assumit tamen nomen dei
in vanum. fo.xl.
Iurās sine causa legitima maxime ꝑ
verba que sonāt quādā irreuerentiā
vel turpitudinē est pctm̄. eodem.
Iurās per creaturas vel per animā
vel per cōsimilia ois in deū reducū-
tur qua obligata sunt deo, grauiter
peccat. eodem.
Iurans falsum peccat mortaliter et
ponit in deo ignorantiā: qr credit il-
lum nescire verum. fo.xlj.
Iurās falsum rogat deum contra se
vt aiam ei⁹ puniat. vide totū. fo.xl.
Iurās falsum tollit societatē que sibi
iuicē credit ꝛ ponit finē ꝑ iuram̄ eod.
Iuuentus est etas periculosissima ꝛ
plena laqueis: vide pulchra. cxiij.
Iuuēt⁹ bn̄ ꝛ laudabiliter exercitata
dr: q̄n optimis moribus imbuta vir
tutibus ornata studiis literarum est
a teneris annis erudita. iiij.
Iuuenis pulcher ꝛ imberbis ephe-
bus dicitur ab e qđ est valde ꝛ phe-
bus lucidus. fo.liij.

Iuuenes laſciui munuſculis per nutrices ⁊ alumnas multotiens virgines corrumpunt. fo. xc.
Iuſticia ꝑſeruitatē nouit ꝑſonā nō accipit, deum ſolum imitatur. fo. lxv.
Iuſtificatio impiꝰ eſt quidam motꝰ a ſtatu pctī ad ſtatū iuſticie. cxlvij.

De litera. L

Lachryme per quas peccata delentur ⁊ interiores purgātur macule in conſpectu dei ſunt valde dulces. fo. viij.
Lachryme felices dicuntur. qr incēdia peccatorum extinguunt exēplo Magdalene: vt hieronymus dicit ⁊ Auguſtinus. fo. cxxxix.
Lachrymari ⁊ opera bona exercere quis non poteſt niſi cor eius fuerit contritum. fo. eodem.
Lachryme corporales parum valēt niſi cor ſit diſpoſitum. fo eodē.
Lachrymantur ⁊ dolent turci iudei ⁊ gentiles: tamen ille actus non eſt contritio. fo. eodem.
Lachryme ⁊ ſuſpiria accidunt hominibus naturaliter: ideo non eſt cōfidendum in illis. fo. eodem.
Lachryma petri apoſtoli virtutem habuit baptiſmatis. fo. cxl.
Languor eſt morbꝰ ſiue infirmitas ad mortem que non poteſt ſanari medicina ſed ſolo miraculo. fo. viij.
Latro qui cum Chriſto crucifixꝰ eſt magnam egit penitentiam. fo cxlj.
Latronis cōuerſio fuit propter admiranda ſigna que vidit in chriſto. folio. eodem.
Latro illuſtratus gratia ſpiritusſancti cognouit chriſtum redemptorem mundi. fo eodem.
Latro habuit tres virtutes theologales ⁊ vicit apoſtolos magnanimitate. fo. eodem.
Latro ex cruce licet tarda fuerit cōfeſſio tranſiuit in paradiſum per veram contritionem. fo. xvj.
Latro in fine vite ſue cōuertitur qr etiam ſera penitentia apud deū valida eſt. fo. xviij.
Latronis laudes narrantur ad plenum per Hieronymum ⁊ alios doctores. cxlj.
Latria eſt prima adoratio q̄ ſoli deo conuenit. lege totum quia pulchrū eſt. fo. xxxvj.
Laudem franciſci petrache viteq; decurſus per ipſum auctorem laudabiliter exponuntur. fo. xvij.
Laurea ſignificat victoriam pugne legitime certanti ſecūdum ipſum auctorem. fo. eodem.
Laurea vt ipſe auctor exponit ſapiētiam denotat que ſola homines beatos facit. fo. eodem.
Lazarus recepit mala ī vita ſua: diues vero bona temporalia. lxxx a.
Lazarus ⁊ diues differunt fine: vnꝰ portatur in paradiſum: alius ad infernum. fo. eodem.
Lectio diuinarum ſcripturarum tollit vitia ⁊ ad deum animam dirigit. folio. cix.
Lex peccati eſt cōſuetudo violenta qua inuitꝰ trahitur animꝰ. cxxvj.
Lex mādatū dei eſt: ideo iudices qui ſm leges puniūt malefactores a deo remunerantur. fo xlix.
Lex humana eſt que conſiſtit in homine ⁊ conſiderans exteriora facta illa iudicat. fo. lix.
Lex diuina a deo eſt qui non ſolum exteriora verum etiā ſecreta cordis intuetur. fo. eodem.
Libertas anime cognoſcitur ex ratione dominij qđ in corde poſſidet homo q̄ eſt liberi arbitrij. fo. xxviij.
Libertatem ⁊ dominium habet anima in toto corpore ⁊ ſuper omnia membra. fo. eodem.
Liberalitas eſt virtꝰ regis q̄ reddit hoies gratos ⁊ beniuolos. lxxviij.

Liberalitas per ipſos effect⁹ cognoſcitur qui diuerſi ſunt ſm Ciceronē: vide totum. fo.eodem.
Liberalitas ſic hoīem reddit omnibus amabilem ſicut auaricia reddit exoſum. fo.eodem.
Liberalis homo deo aſſimilatur q̄ dat omnibus affluēter tam iuſtis q̄ iniuſtis. fo.eodem.
Liberalitatis officium eſt omni petenti dare etiam ingratis ⁊ inimicis ſm Ciceronem. fo.eodē.
Liberalitas pietas ⁊ bonitas mentis ſunt que homines reddunt deo amabiles. fo.eodē.
Liberalitate Titus Veſpaſiani filius dictus eſt delicie humani generis. fo eodē.
Libido inſita ob procreationē filioꝝ ſi limites ſuos excedat redūdat in vitium: lege totum. fo.lxxxj.
Libido ⁊ luxuria ꝯueniūt i materia ⁊ forma ſed fine differūt. nota ibidē pulchram declarationem. fo:lxxvij.
Libido ferreas mentes domat ⁊ viros feroces molleſcere facit. lxxiiij.
Liberū arbitriū eſt habilitas volūtatis qua eligit ⁊ diſcernit. cxlviij.
Liberū arbitriū eſt facultas volūtatis eligendi bonū vel malum. eodē.
Liberi arbitrij mot⁹ duplex. lxxxvij.
Liberi arbitrij mot⁹ fert ad duo nā vnum vult: aliud negat. f.cxlviij.
Liberi arbitrij motus maximā virtutem habet. fo.eodē.
Liberi arbitrij hoies creauit de⁹ vt faciant quod volunt. fo eodem.
Lingua tenerū membrum eſt vt vix retineri poſſit Ideo pctā locutionis ſunt bene diſcutienda. fo.xxx.
Ligue pctā quō grauātur ex intentione ⁊ ex affectu loquētis: vide pulchrā cōſiderationē ibidē. fo.eodē.
Lingua corrigenda eſt qr mobilis ⁊ inſtrumentum cordis eſt: ideo facilis ad peccandum. fo.xxxiij.
Linguā cohibere ne turpia proferat verba optimum remedium eſt cōtra luxuriam. fo.lxxxviij.
Lingua pandit mores hominis qr vanus ſermo vane conſcientie index eſt. fo.eodem.
Lingua dr a ligando: quia ligat verba ⁊ voces p articulatos ſonos. cxij.
Lingua habet virtutē guſtatiuam ⁊ diſcretiuam omnium illorum que corpus nutriunt. fo.eodem.
Ligua valet ad duo: videlicet ad ſermones explicandos: ⁊ ad guſtandos cibos fo.eodē.
Lingue diſpoſitio qualis eſſe debeat ꝑpulchre declarat ab ipo auctore: lege totū qr pulchrum eſt. fo.cxliij.
Literarum ſtudia melius a teneris annis inſeruntur: quia ingenia tunc ſunt proniora. fo.cxxj.
Loquele vſus homini datus eſt ad exprimendum conceptum mentis ⁊ veritatem: vt ſic homines ſe mutuo iuuent. fo.lvj.
Loquele officio inter omnia artificia nil mirabilibus. eodem.
Loquele perfecte duodecim inſtrumenta ꝯcurrunt: tam ex parte aīe q̄ ex parte corporis. fo.eodem.
Locutio ṽba ⁊ pfecta fieri nō pōt niſi ex vnione corpis ⁊ anime. eodem.
Loth excuſatur a pctō mortali tam de ebrietate q̄ etiam de inceſtu ſm Thomam: lege totum. fo.xj.
Loth recipiēs angelos hoſpicio credidit illos homines eſſe. ⁊ tamē apd deum meruit. fo.xxviij.
Loth ex filiabus ſuis genuit Moab patrē moabitaꝝ: ex alia aūt genuit Amon patrem amonitarum fo. cij.
Lucretia ſeipam occidit propter amiſſaꝫ pudicitiā vn̄ merito ab omnibus extollit licet non meruit. xlix.
Lucretie epitaphiū pulcherrime cōpoſitū fuit p Ouidiū ſm aliquos. l.
Luna eclipſat ſolē: opponens ſe iter

terram ⁊ ipſum ſolem. folio.c.

Luxuria abſolute et large dicta ſignificat qualemcūꝙ ſuperfluitatem ab hoie deſideratam. fo.lxxvj.

Luxuria ꝓprie ⁊ ſtricte ſumit̃ ꝓ quibuſcūꝙ voluptatib⁹ venereis. codē.

Luxurioſus dicitur quaſi ſolutus in diuerſas ⁊ varias corporis voluptates. fo.eodem.

Luxuria eſt ex immundis deſiderijs lubrica mentis et actus proſtitutio, ſecundum Thomam. ibidem.

Luxuria eſt vitium capitale, ex quo homo ꝓcedit ad multa peccata perpetranda. fo.lxxvij.

Luxurie vitiū multū letificat diabolum. Rationes ꝗ̃ quare pleceat diabolo: vide ibidem. fo.eodem.

Luxuria occupat mentē ⁊ nocet virtutibus ⁊ rebus tpalibus. ibidem.

Luxuria diſponit hominem ad multas infirmitates corporales: vt in exemplis patet. fo.eodem.

Luxuria inter omnia membra corporis valde nocet oculis ſtomacho et cerebro. fo.eodem.

Luxuria ex ſuo actu inducit hominē ad mortem: vt exēplo patet in chronica martiniana. fo.eodem.

Luxuria obnubilat mentem ⁊ obfuſcat intellectū, ⁊ quaſi ſtolidos homines facit. fo.lxxvij.

Luxuria facit homines inſanire, et inducit illos ad multa inconuenientia: exemplum pulchrum habes de Sanſone. fo.lxxix.

Luxuria eſt q̄dā viſcoſa delectatio, q̄ luxurioſos trahit ad nephas. lxxij.

Luxuria reddit hoiem fatuum: denigrat gloriā: ſcandalizat ꝓximū: exēplum habes de Salomone. f.lxxix.

Luxuria omnes potentias anime et omnes virtutes diſſipat, ⁊ totū hominem exagitat. fo.lxxx.

Luxuria ſapientibus non conuenit: quia generoſos animos frāgit, et ad vitia inducit. fo.eodem.

Luxurie pulchre diffinitiōes a Thoma, Hieronymo, ⁊ alijs doctoribus aſſignantur: lege totum: quia pulchrum eſt. fo.eodem.

Luxurie pulchra explanatio per verſus Ouidij in libro de arte amandi, notata eſt. fo.ibidem.

Luxuria tollit gratiā oim virtutū, et ipſam aiam eternaliter occidit. lxxxi.

Luxurie actus qualiſcunꝙ ſit deliberat⁹ extra limites matrimonij eſt peccatum mortale. fo ibidem.

Luxuriam omnem cognitionem bonorum ſpiritualiū tollit. fo.lxxxij.

Luxurie remediū eſt trūcare turpes, ⁊ imundas cogitatiōes a corde. eod.

Luxurioſus ſibi ꝓ̄pōnere debet metum diuini iudicij in conſideratione ſuppliciorum. fo.lxxxiij.

Luxuria fugiendo ſuperatur. Alia vero vitia vincunt̃ reſiſtēdo. fo.cxi.

¶De litera M.

Magdalena que tot cōmiſit crimina ex ipſa contritione fuit peccatoribus exemplum penitēdi. f.xvij.

Magdalena ſeipſam cognoſcens per penitentiā meruit exaltari ſuper oēs angelos. ibidem.

Magdalene mirabilis cōuerſio predicatur, que maculas ſuas recognoſcens fortiter ingemuit. fo eodem.

Magdalena ex vehementi cōtritione tantas fudit lachrymas: vt pedes Jeſu lauerit, et vſꝙ ad mortem flere non ceſſauerit. fo.eodem.

Magdalene lachryme virtutē ſacri baptiſmatis habuerunt, ſm Hieronymum ⁊ Gregorium. eodem.

Magdalenam meretricē appellant: vt dicunt Hieronymus, Chryſoſtomus, ⁊ quidam alij. fo eodem.

Magdalena aliquibus apoſtolis ꝓ̄ponitur, ⁊ ſuper ipſos exaltatur, ſm Hieronymū: vide diligenter. codē.

Magdalena ob eius admirādā ⁊ ſtupendam penitētiam priuilegijs propheticis apoſtolicis, et angelicis eſt honorata. fo.eodem.
Magdalena miris laudibꝰ extollit per Hieronymū, Ambroſiū, Auguſtinum, ⁊ alios doctores. ibidem.
Magdalenā mira deuotione Frāciſcus petrar. coluit ⁊ honorauit. eod.
Magdalene laudes et vitam tam in gratia ꝙ̄ in gloria ornatiſſime ꝑ aurea metra Franciſcus petrarcha exponit. fo.xviii.
Magdalene locus pn̄ie horribilis dr̄ eſſe: vt ipſe auctor declarat. ibidem.
Magdalena credens xp̄m eſſe ortulanum meruit: qꝛ xp̄s ſic eam credere voluit. fo.cxxviij.
Magica ars ⁊ alie incātationes terribiliter reprehēduntur a beato Auguſtino: lege totum. fo.xl.
Magiſter principalis xp̄s dicitur: qꝛ ab eo ceteri magiſtri ꝓceſſerūt, ⁊ continue procedunt. fo.xlvj.
Magnum ingeniū indicat, ⁊ magna virtus eſt non iraſci: licet nō ſit perfecta ſapientia. fo.cv.
Mali homines aliqñ dicunt̄ ſerui et miniſtri dei quo ad executionem diuine iuſtitie: vt patet per exemplum de Nabuchodonoſor. fo.xv.
Mali nō ſolum iuſtis equari per penitentiam: ſed illos ſuperare ⁊ antecedere conantur: exempla habes de Paulo ⁊ Stephano. fo.xviij.
Malus ex coniunctione boni nō melioratur: ſed bonus potius per ip̄m contaminatur. fo.lxxxix.
Maledictio ē: qd̄ malū alicui imp̄catur. Uide alias deſcriptiones, ſm̄ Thomā ⁊ alios doctores. fo.xxij.
Malitia eſt habitus vitioſus virtuti oppoſitus. fo.cxxxviij.
Marcus Tullius rex oratorum, ⁊ latine lingue illuſtrator fuit. fo.xcj.
Martyrem non facit pena: ſed ipſa cauſa. fo.cxlj.
Mater in multis preferenda eſt patri ratione laboris, virtutis, et dilectionis. fo.xlvij.
Mater per quas rationes magis diligat filios, ꝙ̄ pater multe a doctoribus aſſignantur: lege to. eodem.
Matres quot ⁊ quāta patiant̄ amore filiorū a Hieronymo pulchre deſignatur. fo.eodem.
Mechari quis poteſt per ſeip̄m tripliciter: videlicet operando, cogitando, ⁊ aſſentiēdo, ⁊ proprie mollities tunc dicitur. fo.lj.
Mechans per pctm̄ ſodomiticū horribiliter peccat deo ⁊ hominibus et inter omnes ſpecies luxurie eſt grauius peccatum. eodem.
Mechans cum aīalibus brutis cōmittit ſcelus nephandiſſimum, ⁊ ſecundum aliquos dicitur maius peccatum ſodomia. fo.iij.
Mechantes cū brutis ſm̄ omnes leges tam diuinas, ꝙ̄ humanas debent pariter occidi propter deteſtationem criminis. eodem.
Mechans cum mulieribus per ſex ſpecies peccati luxurie dicitur offendere deum, que omnia ſunt peccata mortalia. eodem.
Mechie ſp̄es ſunt fornicatio ſtuprū, inceſtus, ſacrilegiū, raptꝰ, adulteriū: lege oīa: qꝛ pulchra ſunt. eodem.
Mechādo q̇s grauius peccat vir an mulier pulchra queſtio. eodem.
Medulle iuueniles plene vino ⁊ dapibus magis eſtuant igne ꝙ̄ ethnei montes ſm̄ Hieronymū fo.lxxxvij.
Melius eſt parum ſumere quotidie, ꝙ̄ raro multum. fo.lxxxv.
Mens noſtra ſuperba apprehendere nō poteſt diuina: cum propriā cognitionem ſui nō apprehendat neq̄ cognoſcat. fo.iij.
Mens humana aliena vitia cōtemplans in cognitionem ſuoꝝ peccato-

..am peruenire nō pōt fo. iij.xiiij.
Mendaciū qualiter ſit peccatū mor tale ⁊ qualiter veniale. vide bonam diſtinctionē eius: que ibidē p̄ ſanctū Thom̄. declaratur. f. xxx ij.
Mendacium triplex eſt vz iocoſum officioſum ⁊ damnoſum. f. xxxij.
Mendaciū tollendū eſt ex oībus re bus ↄtrahēdis: q̄ pctm̄ eſt f. lviij.
Mēdacium omne fugiendū eſt qua druplici rōne. lege totū: q̄ pulchꝛuz eſt. fo. eodem.
Mendaciū oēs vitare debent ne filij diaboli dicantur: q̄ diabolus eſt pa ter mendacij. f. eod.
Mendacium nō ſolum verbo cōmit titur: ſed ⁊ opere: vt dicere ſe xp̄ianū ⁊ opera xp̄i non facere. eodem.
Mendaciū tollit ſocietatē: q̄ hō eſt aīal politicum ⁊ ſociabile, ⁊ propter mendaciū diſſūgitur. lviij.
Mendaciū fugiendū eſt ꝑpter amiſ ſionē fame ⁊ honoris. eodem.
Mendacium reddit dominos maxi me principes, prelatos ⁊ religioſos infames. fo. eodem.
Mendaciuz an ſemper ſit pctm̄ mor tale aut veniale. lege pulchꝛam que ſtionē ſm̄ Thomam. eodē.
Mendacij ad queſtionem reſponſio ⁊ diſtinctio pulchꝛa aſſignantur per ipſum Thomam. eodem.
Mendaciū dicitur eo q̄ cōtra men tem vadat: ideo mentiri eſt contra mentem ire. fo. eodem.
Mendacia officioſa ⁊ iocoſ. p̄nt eſſe cōtraria charitati rōne ſcandali vel dāni: ſic ſunt pctā mortalia. eodem.
Mendaciū pericuſoſum pꝛopꝛie di citur quod ſit cōtra charitatē ⁊ ho norem proximi. eodem.
Mendaciū periculoſum dicitur a verbo perneco: q̄ pernecare idem ē q̄ perfecte occidere. eodem.
Memoria ſuorum peccatorū eſt re medium efficaciſſimum ad impetrā dum gratiam dei. vj.
Memoria continuata cum ↄtritiōe pctōꝝ mortaliū eſt magnū ipſorum remediū apud deū. eodē.
Minerua dea ſapientie videns buc cam tumeſcētem ex ſufflatiōe tiba rum illas ꝓiecit propter deformita tem faciei. fo. ciij.
Miſerie diuitijs ⁊ delitie miſerijs ↄ mutantur ex hoc ſeculo in aliud vel ex miſeria huius vite in aliam vi tam. f. lxxxv.
Mia ſola eſt virtus ⁊ ornamentum xp̄iane religionis. fo. cxxij.
Miſericors dicitur quaſi miſerum habens cor qui alterius miſeriam ſuam reputat. fo. eodē.
Miſericordes male morte periſſe Auguſtinus dicit ſe nunq̄ legiſſe. folio. eodē.
Miſericors multos interceſſores ha bet propter opera charitatis que o peratus eſt. fo cxviij.
Miſericordie opera multi proximis impēdūt: ſed opera iniquitatis non deſerunt. f. eodem.
Miſſam nō audiētes in diebus feſti uis ex cupiditate lucri aut ignoran tia craſſa, vel contemptu mortaliter peccant. f. cxx.
Modicus ⁊ temperatus cibus eſt vti lis anime ⁊ corpori. fo. lxxxv.
Modus eſt determinatio adiacens rei ſm̄ Thomam f. cxxxiiij.
Modus eſt diſcretio quedam regu lās omnem diſciplinam ſine qua vir tutes ſunt vitia. fo. eodem.
Modus cōtritionis qualis aut quō eſſe debeat a doctorib9 aſſignatur vt ſciat peccator diſcuſſionem peccatoꝝ facere. fo. vi.
Modus quo filij diligere debēāt pa rentes datur a Hieronymo. Nota totum. fo. xlviij.
Moyſes q̄re videbatur hr̄e faciē cor nutā duplex aſſignatur expoſitio a

doctoribus. fo.xxxiiij.
Mollities eſt pctm̄ grauiſſimū quia
intentio nature fruſtratur rōne gene
rationes. f.lij.
Moniales ⁊ q̄ ſunt deo cōſecrate vi=
num bibere non debent ẜʒ Hierony
mum:ſed illud quaſi venenum fu=
gere. f.lxxxvij.
Moniales ſub ſpecie ſanctitatis mu
nuſculis corrumpere ⁊ a bono pro=
poſito reuocare ẜm Hieronymum
diabolicum. fo.cx.
Moniales quomodo et qualiter ſe=
debeant habere Hieronymus opti=
me declarat. fo.eodem.
Monialibus eſt interdicendum ne=
munuſcula aut literas mittant vel
ſuſcipiāt ab aliquo abſqʒ licentia ſu
perioris. fo.eodem.
Monumentū dicitur a memoria eo
ꝙ mentem moueat. fo.cxviij.
Mulier ſubditur viro:propter imbe
cillitatē nature ⁊ ꝓpter debilitatem
corporis ,⁊ quia habet minus de vi
gore. folio.lij.
Mulieres naturaliter habent ani=
mū vilem timidū flexibilem:ideo di=
citur maſculus occaſionatus. fo.lij.
Mulierum gloria eſt in ornamentis
precioſis:ex quibus in luxuriam cor
ruunt. fo lxxxj.
Mulier ſpecioſa niſi fuerit ſobria ,et
pudica ē ſepulchrū dealbatū.lxxxix.
Mulier excuſatur participādo cum
viro excōicato ratione ſubiectionis
ſed non contra. fo.cxxiiij.
Mulier grauius peccauit q̄ vir q̄=
rum ad ſpeciem peccati que fuit ſu=
perbia. folio.cxxxij.
Mulier grauius peccauit viro ratio
ne elationis ſuggeſtionis ⁊ inductio
nis. fo.eodem.
Mulier grauius punita eſt: qꝛ pec=
cauit tripliciter:videlicet quia cre=
didit diabolo,⁊ peccauit in deū ⁊ in
proximum. f.eodem.
Murmuratio eſt querela cū impati
entia ẜm Holcoth vide deſcriptio=
nem eius diligenter. fo.xxxiij.
Murmurare ſolēt homines tripli=
ter:aut ꝯtra deū:aut cōtra ſupiores:
aut contra ꝓximum. codē.
Murmuratio multum deo diſplicet.
Ideo populum iſrael ꝓpter ipſam
grauiter puniuit. f.eodem.

¶ De litera N.

Nabuchodonoſor rex Ba
bylonis fuit maximū ex
emplum peccatoribꝰ: vt
ad penitentiam conuer=
tantur. folio xv.
Nabuchodonoſor tantas fudit la=
chrymas penitentiā agēdo ,ꝙ ocu=
li eius carnei effecti ſunt. eodem.
Nabuchodonoſor fuit gētilis ⁊ ido
latra:tamen dicitur dei ſeruus quan
tum ad executionē iuſtitie ẜm volū=
tatem. eodem.
Nabuchodonoſor excecatus ſuper=
bia victorias potentie ſue attribue=
bat non deo. Ideo poſtea percuſſus
eſt a domino. eodem.
Nabuchodonoſor pugnauit contra
Arphaxat ⁊ voluntate diuina vicit
⁊ mltas ꝓuincias ſubiugauit. eod.
Nabuchodonoſor fecit ſibi ſtatuam
aureā ⁊ exterminauit deos alienos
⁊ queſiuit in ea ⁊ per eā adorari q̄ſi
deus. eodem.
Nabuchodonoſor pcutit a deo ceci
tate mentis ⁊ efficit beſtialis:qꝛ deꝰ
vocari volebat ſuper terram. eodē.
Nabuchodonoſor audiuit vocem d
celo ſuper eum ruētem ⁊ dicētem ꝙ
beſtia efficeretur. eodem.
Nabuchodonoſor ẜm imaginatio=
nem ſuam tranſlatus eſt in beſtiam.
vt ceteris principibus daretur in ex
emplum. eodem.
Nabuchodonoſor amiſit vſum loq̄
le ꝓut refert magr hyſtoriarū. eod.
Nabuchodonoſor q̄uis eēt demēs

men nō fuit ligatus aut reduſus ab amicis ⁊ ſeruis ſuis: ex precepto Danielis. fo.xvj.
Nabuchodonoſor agens penitētiā panē nō comedit nec vinū bibit: ſed conſilio Danielis herbis ac legumi nibus vtebatur. eodem.
Nabuchodonoſor ſaluatus eſt: quia recognouit iniquitates ſuas: vt Hieronymus ⁊ Auguſtinus pulchre declarant. folio.eodem.
Nabuchodonoſor ꝓpter orationem Danielis ꝓphete, ⁊ ꝓpter humilitatē ⁊ recognitionē ſui teſte ſcriptura ſacra fuit miam ↄſecutus eodē.
Naſus tria habet officia: vnū ducendi ſpūs: aliū accipiendi odores: tertium purgamenta cerebri emittere. fo xj.
Naſus quō ſit inſtrumētū odoratus ⁊ ad quid ſit compoſitum optime per auctorem declaratur. eodem.
Naſus eſt ornamentum faciei cuius carētia tota facies deturpat. fo.cxij.
Nathan propheta parabolam ꝓpoſuit ipſi Dauid: vt ex proprio ore cō uinceretur. folio.xj
Nathan plura notabilia explicauit dauid ⁊ futura predixit vide. xij.
Natura humana exaltata eſt ſuper omnes angelos: vt omnes aſſerunt doctores propter verbum incarnatum. f.xxxvij.
Naturalis rō dictat vt vacantibus diuino cultui popul⁹ neceſſaria miniſtret. fo cxxij.
Negociatores huius mundi a negociatoribus Chriſti multa diſtantia differunt f.lxxiiij.
Nero in adoleſcentia ſua erat bone indolis ⁊ clementia cunctos ſuperabat. fo.xcij.
Nero ꝓpter ocium libidinoſus effectus matrem ſorores ⁊ cōſanguineas violauit. eodem.
Nero ad tantam dementiam libidinis venit venit vt virum ſibi matrimonio copularet. fo eodem.
Nero perſecutor ſeuiſſimus chriſtianorum fuit qui Petrum, ⁊ Paulum ⁊ Senecam preceptorem ſuum occidi iuſſit. fo.eodem.
Neronis crudelitates quot ⁊ quante fuerint Boetius per carmina ſua pulchre oſtendit. fo.eodem:
Non aſſumes nomen dei tui in vanum habet tres pulchras expoſitiones ſm Hieronymum Chryſoſtomum ⁊ Auguſtinum: f.xxxix.
Non aſſumes nomen dei tui in vanum literaliter accipiendo pulchra expoſitio ſm Thomam ⁊ ipſum auctorem. fo.codē.
Non eſt poſſibile deo ⁊ mūdo ſeruire: vt pulchre declarat Hiero. xliij.
Non ſolū genus peccati ſed ⁊ ſpēs ⁊ ipſe circūſtantie conſiderande ſunt: q̄ aggrauant peccatum. f.cxxx.
Noſtra mens diſcutienda eſt vt contritionem veram cōſequamur ac ſalutem. fo.vij.
Noſter animus quotidie eſt examinandus ꝓ ſalute conſequēda ſꝫ Bernar. Augu. ⁊ Hugonem. f.viij.
Nullus peccator diffidat neqꝫ deſperet exemplo Nabuchodonoſor qui poſt multa pctā ſaluatus eſt. xviij.
Nullus ſine crimie viuere poteſt ſcꝫ cogitatiōe, locutiōe, ope, ⁊ aut omiſſione ſm Lactantium. f.xxx.
Nullus obligatur ad ieiuniū ecclie an.xxj annum: lege totum q̄ ſunt multa pulchra f cxix.
Nullus leditur niſi a ſeipſo ſm Hieronyꝫ, ⁊ Chryſoſto lege totum: quia pulchrum eſt. fo.lxxij.
Nullum ſcelus eſt tā odioſum deo q̄ꝫ peccator impenitēs qui letat̄ de pctis preteritis. folio.cxxxiij.
Numerus ſeptenarius eſt perfectus q̄dam perfectiōe naturali: vt aliqui ſapientes dixerunt. cxxviij.

Numerus peccatorum eſt omnino conſiderandus.nota oia. fo.xxxv.

¶ De litera O.

Obliuio de aliq̃ re pōt hr̄i dupliciter:aut gn̄aliť:aut ſpecialiter. f.cxliiij.

Occidere ſeipſum ſꝫ aliq̃rū opinionē erat licitum :ſed occidere alios non licebat: Folio: xlix.

Occiderunt ſeipſos octo ſapientes vꝫ cleantes:criſippus,zeno,empedocles,Catho,democritus,umbrochiotes,theocritus:vt ſcribit Lactātius. fo.eodē.

Occiderunt ſeipſos multi alij videlicet Curtius Romanus,Deci⁹,Codrus, Epaminundas ⁊ plures ſm Ualerium Paulum Oroſium:⁊ Auguſtinum. eodem.

Occidentes ſeipſos dicunť homicide ⁊ maximū ſcelus ꝯmittunt. fo.l.

Occiſio hoīs poteſt eſſe iniuſta triplici de cauſa.lege dili tot. eodem.

Occaſiones per quas luxuria vitatur multe ſunt ſꝫ Bernardū ⁊ hieronymum. fo.cxiij.

Ocul⁹ pctōris renouatur ad inſtar aquile quādo mens ⁊ cor ad celeſtia deſideria eleuatur. f.xx.

Oclos auertere a vanitatib⁹ eſt optimum remediū ꝯ luxuriam. lxxxiiij.

Oculus eſt ſenſus viuacior cunctis ⁊ vicinior cerebro,vnde omnia emanant. fo.eodem.

Oculus inter omnes ſenſus corporis eſt nobilior:q: voluptas ex eo magis cognoſcitur. eodē.

Oculi cuſtodiendi ſunt:vt dicit Auguſtinus ne iaciantur in aliquam feminam. fo.lxxxv.

Oculus eſt ianua ⁊ principiū fornicationis:q: libido q̃ritur dū vi.eod.

Oculi ſunt feneſtre per quas peccata ingrediūtur ad cor. eodē.

Oculus impudicus ſm Auguſtinū eſt nuncius cordis impudici. eodē.

Oculus prefertur omnib⁹ alijs ſenſibus corporeis ſicut anim⁹ omnes ſenſus excellit. f.cxv.

Oculi ſunt ſpeculatores nr̄i die ac nocte.Jō in ſūmo ſunt collocati. cx.

Oculos ſibi eruerunt multi philoſophi.vt ptꝫ exemplū de Democrito ne male operantes videret. eodē.

Oculi precipitant nos in multis vitijs ⁊ in eis conſiſtit tota luxuria noſtra. fo:eodē.

Oculi ſunt iudicium mentis ⁊ mouent oia membra ad operandū tam bona q̃ mala. fo.eodem.

Occultum in rerū natura non reperitur quod dei cognitionem euitare poſſit. f:xxxiij.

Odoratus eſt terti⁹ ſenſus corpalis de quo vide multa notabilia fo.cxj.

Odoratus nihil aliud eſt q̃ quidā actus ſiue paſſio odorandi ſm ipſū actorem: fo.eodem.

Odores portantes vanos ⁊ pauperes abhorrentes pulchra reprehenſio per ipſum actorem. eodē.

Odiū puenit ex hoc q: volūtas hoīs xpi diuine bonitati ꝯtrariaſ.fo.cxv.

Offenſa facta in deū dicitur infinita ratione obiecti: fo.x.

Oēs leges tam diuine q̃ humane pctm̄ adulterij deteſtantur multis rationibus. fo.cxlv:

Omnis culpa mortalis ſumit originē a corde tanq̃ a fundamento:xxx.

Oīa precepta legis antique ſubijciūtur ⁊ reducuntur ad mandata legis noue. f.xxxiiij.

Omnia precepta tam antique legis q̃ noue reducuntur ad actum diligendi. fo.eodē.

Omnis diuinatio ac ſuperſtitio,et huiuſmodi ſunt prohibita ſub pena peccati mortalis. fo.xxxix.

Omnia quecunq̃ facim⁹ ſiue xbo ſiue opatiōe ſemꝑ in noīe Jeſu indi

pe debemus: vt inquit Paulus. xl.
Omnis lex eſt preceptum diuinum: quia leges cõiter bone ſunt, et omne bonum a deo procedit. fo.xlix.
Omnis homo noie pximi intel igit: quia ois homo omi homini pximus τ amicus eſt ſm naturam. fo.lxiij.
Omnis pctõr ſuperbus dicitur: quia diuina precepta contemptui habet male operando. fo.lxiij.
Omnis ſuperbus eſt intollerabilis habitu, inceſſu, geſtu ſm Guilielmum Peraldum. fo.lxviij.
Omnes potentie anime τ oẽs virtutes per vitium luxurie diſſipantur, qua intellectus ebetatur. fo.lxxx.
Oia bona vel mala fiant aut pter deum, aut pter pximũ. fo.cxxxv.
Opinio de Ezechia rege diuerſa fuit ſm magiſtrum Hiſtoriarum τ Hieronymum. fo.xiij.
Opera corporalia q̃ in die feſto fiunt ſine peccato hec ſunt: videlicet neceſſitas eccleſie, vtilitas pximi, ſuperioris auctoritas fo.xliij.
Opera carnis ſuperare poſſumus ſi nouem remedia adhibere velimus: nota diligenter totum. fo.lxxxiij.
Opera mie corporalia ſeptem ſunt, τ pulcherrime declarantur. fo.cxvi.
Opera mie corporalia ſubſtãtialiter vnico verſu continentur. fo.cxviij.
Opera mie ſpũalia optime declarãtur, τ vnico verſu cõprehendunt. eo.
Opus leue fieri ſolet etiã ſi graue ſit cum eius pretium cogitatur. fo.cix.
Ordo diuine prouidentie circa creaturas vere admirabilis τ ſtupendus eſt fo.cxxviij.
Ornatus ois fugiendus eſt: qꝛ ad libidinem puocat: vt Hieronymus τ Chryſoſtomus dicunt. fo.lxxxix.
Ornatus veſtiũ ſi nõ eſſet culpa nequaq̃ exẽplũ daret de diuite epulone q̃ induebat purpura τ byſſo. eod.
Origenes vir ingenio excellentiſſimus morum τ vite ſanctitate clarus in eruditione ſacrarum ſcripturarũ ſimilis non eſt inuentus: vt auctor dicit. fo xcvij.
Origenes adamantius dicitur pauper τ caſtiſſime vite fuit: ita vt genitalia ſibi amputaret. eodem.
Origenes optabat mori pro fide: et multa volumina edidit: vt auctor ipſe commemorat. fo eodem.
Origenis opinio diuerſa fuit iter doctores catholicos, qui pceſſit Hieronymũ centũ q̃nquaginta annis. eod.
Origenem Hieronymus laudat, et aliquando vituperat. Ita vt dicat de eo vbi bene nemo melius: τ vbi male nemo peius. fo.eodem.
Origenis defenſores fuerunt Euſebius τ didimus, qui vt refert Hieronymus aſſerunt eum plus olei q̃ vini conſumpſiſſe. fo eodem.
Origenem Hieronymus hereticum nominat: quia inter alios errores aſſeruit demones in fine eſſe ſaluandos. fo.eodem.
Origenes tranſtulit Bibliam, τ correxit ſeptuaginta interpretes cũ aſterico τ ob lo. fo.xcviij.
Originale peccatum eſt primum, et fundamentum aliorum peccatorum contra quod ordinatus eſt baptiſmus. fo.cxxvj.
Oratio deuotiſſima ac preparatoria ad impetrandum veram contritionem eleganter ab auctore compoſita eſt. fo.v.
Oratione intellexit Daniel oia, que ventura erant ſuper Nabuchodonoſor rege Babylonie. fo.xv.
Oratione obtinuit Daniel: vt anni in menſes cõmutarentur, τ ad priſtinum gradũ rex reduceretur. eodẽ.
Oratio mutat diuinam ordinationẽ: ſicut patet exẽplum de tribus regibus maxime de Ezechia. eodem.
Orõ cõtra luxuriã per ipſm auctorẽ

humiliter ⁊ breuiter fit. fo.xciiij.
Orationis pure magna eſt virtus, que celos velut nuntius fidelis penetrat. fo.cxix.
Orare nõ debemus cũ excõicatis nec in diuinis participare. fo.cxxv.
Os quod mentitur occidit animam: et nota ibidem pulchras proprietates oris. fo.lvij.
Otioſitas eſt mater oĩm vitiorum ac paſſio omniũ tentationum. fo.xcj.
Otium facile inducit ad immundas cogitationes. lege totum. eodem.
Otium ⁊ ſaturitas multa mala faciunt: vt exẽplis patet no.to. eodem.
Otio multi principes clari ⁊ generoſi ⁊ virtutibus deditι: poſtea ſceleratiſſimi effecti ſunt. eodem.
Otio Sanſon, Dauid, Gedeõ, Saul, ⁊ Salomon, ⁊ ꝙ̃plures alij perdiderunt gloriam ſuam. fo.cxij.
Otio Romani vacantes ad ciuilia ⁊ inteſtina bella deuenerunt. eodem.
Otio luxuria, auaritia, bella varia, ſeditiones, et multa ſcandala oriuntur. fo.eodem.
Otioſus non ſolum ille eſt, qui nihil operatur: ſed etiam qui continue laborando nihil lucratur. fo.cx.
Ouis morbida relinquens gregem a lupis deuoratur: ſic monialis ſola ait Hieronymus. fo.xc.

De litera P.

Paſſio xp̄i dicitur fons ſpeculũ origo ⁊ remedium optimum languentis aĩe. fo.xxxiiij.
Paſſio xp̄i fuit figurata euidentiſſime in lege Moyſi: vt pꝫ in diſcurſu ipſius. lege totum. eodem.
Paſſio Chriſti fuit totius mundi ſalus. fo.eodem.
Paſſio xp̄i fuit valde doloroſa ꝓpter diuturnitatẽ tormentoꝝ. fo.cxiiij.
Paſſio ⁊ propaſſio differunt. fo.lj.
Paſſio preueniens iudicium rationis diminuit culpam: ſequens vero auget. fo.xxxj.
Patres ſunt multi: videlicet diuinalis, carnalis, ſpiritualis, dignitatis, etatis, tutele vel cure: lege totũ: quia pulchrum eſt. fo.xliiij.
Pater carnalis eſt ſuper oẽs alios patres diligẽdus ⁊ honorãdus multiplici ratione vi. pulchra. eodem.
Pater poteſt expellere filium propter rebellionem ſibi factam: ſed nõ econuerſo. fo.eodem.
Pater diuinalis dicit deus, qui proprie eſt veriſſimus pater ratione creationis gubernationis et remunerationis: ideo ſuper omnes honorãdus ⁊ colendus eſt. fo.xlv.
Pater ſpiritualis eſt ſacerdos ⁊ prelatus: pater vo tẽporalis ſunt reges principes, ⁊ domini temporales: qui omnes ſunt honorandi. fo.eodem.
Patres etatis ſunt ſeniores: patres tuitionis vel cure ſunt benefactores noſtri: ⁊ ideo ratione vitande ingratitudinis honorandi ſunt. eodem.
Pater habet rationẽ excellentiorem principij, ꝙ̃ mater ideo mater diligẽdus eſt. lege totum. eodem.
Pater magis diligit filium in honoribus ꝙ̃ mater: in aduerſitatibus vero filij mater magis triſtatur ꝙ̃ pater. fo.xlvj.
Patres antiqui ⁊ patriarche ſanctiſſimi fuerunt valde diuites in temporalibus: vide pulchrum diſcurſum. folio. lxxj.
Pater noſter Adam propter peccati cõſenſum a paradiſo voluptatis expulſus eſt. fo.lxxix.
Parentes in quibuſdam gradibus preponũtur vxori ⁊ filijs: in aliquibus vero poſtponuntur ſcd̃m Thomam. fo.xlvij.
Parẽtes diligere eſt primus gradus pietatis naturalis: ⁊ hoc declaratur

quatuor rationibus: lege totū quia pulchrum eſt: eodem.

Parentes quare diligunt filios, ratione certitudinis: ſil'itudinis, vnionis ꝛ durationis. nota diligēter omnia. fo. xlviij,

Parentes curā habere filioꝝ debēt ꝛ ad cultum diuinum illos excitare exemplo beatiſſimi Job qui ꝑ filijs ſuis quotidie orabat. eodē.

Parentes magis videntur amare filios in honoribus mūdi ꝙ̄ in ſeruitio dei magis corpa ꝙ̄ aias. ideo arguendi ſunt ſm Heronymū. eodē.

Paradiſi colonum mulier de poſſeſſione eiecit ſm Hieronymū. fo. cx.

Paulus Apoſtolus per tentationes ꝛ tribulationes humiliatur vide diligenter. fo. xlv.

Paulus plures prerogatiuas habuit lege illas. fo. eodem.

Paulus hortatur pctōres ad renouationem iuuentutis. xxiiij.

Paulus heremita habuit ſpecialem gratiam a deo vt ſtatū hominis cognoſceret interius. fo. cxlvij.

Peccata nō intelligere eſt peſſimum genus peccati vide totum quia pulchrum eſt ꝛ notabile. fo. vij.

Pctm̄ ſic aiaz intoxicat ſicut coluber inficit hominem. vide to. fo. xxij.

Peccata occulta reuelare aliquando eſt peccatum mortale, aliquando veniale. vide pulchram diſtinctionem ſm Thomam. fo. xxxiij.

Pctm̄ ſemp eſt prohibitū maxime in die feſto: quia magis violatur peccato mortali ꝙ opere ſeruili. fo. xlij.

Peccata cōtra naturā dicuntur paſſiones ignominie. id eſt ꝙ nō ſunt nomine digna lege totum. fo. lj.

Peccata ſpiritualia ſunt grauiora ꝛ a deo magis odioſa peccatis carnalibus. fo. lj.

Peccata cordis ꝓ poſſibili ſunt numeranda non propter ipſum numerum: ſed propter grauitatem ipſius peccati. fo. cxxvj.

Peccare ex conſuetudine eſt valde periculoſum. fo. eodē.

Peccator debet dolere de culpa commiſſa veluti ſi perdidiſſet theſaurū. folio. cxxxvij.

Pctōres habētes leues cōpūctiones dicunt attriti ꝛ nō ɔtriti. fo. cxxxix.

Peccator nō ſolum eterna ſed etiam temporali morte dignus eſt. cxlij.

Peccatorum remiſſio a cordis cōtritione incipit. fo. cxl.

Pctā ſpiritualia ſunt maioris culpe peccatis carnalibus triplici ratione. vide totum quia vtile eſt. fo. lxij.

Peccata carnalia habent motiuum impulſiuum vehementius ꝙ̄ ſpiritualia: id eſt cōcupiſcentia carnis ſecundū Thomam. fo. lxiij.

Pctā carnalia ſunt maxime execrabilia. ꝛ licet ſint minoris culpe ſunt tamen maioris infamie. eodē.

Pctū. iiij. modis perpetratur in corde hominis ſecūdum declarationem Grego lege pulchra. fo. lx.

Peccatū mortale elongat nos a deo ꝛ nihil eſt quo ſic magis elōget. No. diligenter totum. fo. lxxxj.

Pctm̄ ꝑncipaliter in appetitu inordinato cōſiſtit ſeu in voluntate. lxxvj.

Peccata ex deliberatione facta tanto magis illi imputantur ꝙ̄to fuerit eius conditio maior. f. cxxij.

Pctā ſpiritualia ceteris paribꝰ ſunt grauiora peccatis carnalibꝰ vt multis exemplis patet. cxxxxij.

Peccatum mortale cōmiſſum in die feſto eſt grauius illo quo peccatur alio tempore. fo. cxxxviij.

Peccator debet cōteri diſtincte: ſcz de quolibet pctō mortali. cxxxvij.

Pctōribus de leuibꝰ peccatis indulgentiam polliceri ſine penitentia eſt res temeraria ſm hiero. fo. xvj.

Pctōr debet intrare domū obſcurā

conſcientie ſue. fo.xxxv.
Peccatrix anima debet conuerti ad dominuʒ ex toto corde ratione ſitus. folio. xxvj.
Petõrem ad amandum deum nihil poteſt melius cõmouere ꝙ̃ recordatio beneficiorum. fo xxvij.
Peccatoris ꝯditio plangẽda eſt:qꝛ ei to poterit qđ delectat. fo.lxxxiiij.
Pctm̃ obliuiſcitur dupliciter,aut in generali,aut in ſpeciali. fo.cxxxv.
Peccata multi fugiunt non ratione offenſe dei:ſed vt euitent egritudines et infirmitates. fo.cl.
Petõres tres ſunt differentie,in corde,in facto,in cõſuetudine. fo.clv.
Peccatores ſe multi fatentur eſſe:ſed non conſequuntur veniam: vt patet per multa exempla. fo cxxxv.
Peccatoꝝ ratio tota cõſiſtit in complacentia in actu malo. fo.cxl.
Petõres multi timent perdere gloriam paradiſi,qui non ſunt contriti: ſed dicuntur mercennarij. fo.cl.
Peccatum quod per penitentiã non deletur mox ſuo pondere ad aliud trahit. fo cxlvij.
Petõris tonſio ex deuotione tria ſpiritualiter ſignificat. eodem.
Pecunia que ſimoniace recipitur nõ debet reſtitui ſimoniaco:ſed dʒ pauperibus erogari. fo.liiij.
Pecunie ſapiẽti viro ſunt in ſeruitutem:inſipiẽti ꝟo in imperiũ fo.lxxiiij.
Penitẽtia perfecta cogit libenter ſuſferre omnia. fo.cxlvj.
Penitẽtia vera ⁊ perfecta varijs diffinitionibus doctorum declaratur. folio. cxxxviij.
Penitere eſt penitẽtiã tenere vt ſemper peccator ſe puniat. fo.cxlv.
Pnie actus duplex eſt:ſcilʒ reſpectu preteriti ⁊ reſpectu futuri. eodem.
Pnia non ſolum requirit ꝙ vlterius non peccetur:ſed requiritur propoſitum pro tunc. fo.xlvj.
Periurium eſt filia auaritie quod ſepe euenit inter vendentes et ementes. fo.lxxvj.
Periuriũ ſemꝑ eſt pctm̃ mortale ſiue ex loco vel lapſu lingue vel leuitate ſi ĩꝛrãs perpendit qđ dicit. fo.xxij.
Periurium eſt grauius pctm̃ homicidio ratione obiecti,et ſm locũ tenet poſt idolatriam. eodem.
Periurij crimẽ incurrimus dũ vſum iurandi facimus:lege to. eodem.
Periurium,de directo nobis prohibetur in precepto non aſſumes nomen dei tui in vanum. fo.xlj.
Perſeuerantia de neceſſitate requiritur ad veram cõtritionem.fo.cxlv.
Perſeuerantia ſola meretur coronã glorie. eodem.
Plato philoſophoꝝ princeps,diſcipulus Socratis ⁊ Ariſtotelis magiſter diuinus dicitur propter contẽplationẽ rerũ diuinarum. fo.xcv.
Plato multa cognouit de ſcripturis ſanctis legens in Egypto libros veteris teſtamenti. fo.eodem
Plato exponit librum Geneſis,ſm Thomam.vide totum. eodem.
Plinius reprehenditur ab Alberto eo ꝙ multa falſa ſcripſit. fo.xxiij.
Potentie anime ſunt tres:vcʒ voluntas intellectus ⁊ memoria.lege totũ quia pulchrum eſt. fo.xxvj.
Precepta affirmatiua in lege Moyſi ſunt.cxlviij.quia tot ſunt in corpore hominis oſſa. fo.xxxiij.
Precepta negatiua ſunt num̃.ccclxv. quia tot ſunt dies in anno. eodem.
Precepta in duabus tabulis Moyſi tradita generãt differentiã inter doctores catholicos ⁊ Hebreos eodẽ.
Precepta diuine legis ſunt ſpeculũ ale rõnalis. In quibus hõ continue ſeipſum ſpeculari debet. eodem.
Precepta ordinata ad Deum: ſiũt tria ſecundum doctores catholicos: vide omnia. fo.eodem

Precepta data ad dilectionē ꝓximi que erant in ſecunda tabula ſunt ſeptem: lege totum. eodem.

Precepta legis ſm Joſephum ⁊ rabbi moyſen ⁊ alios hebreos erant in vtra que tabula quinque fo. eodem.

Preceptū primū diuine legis ex quo dirigimur in amorē dei eſt: non habebis deos alienos. eodem.

Preceptum ſecundum diuine legis eſt non aſſumes nomen dei tui in vanum. folio. xl.

Preceptum tertium diuine legis eſt memēto vt diem ſabbati ſanctifices. folio. xlij.

Preceptū primū ſecunde tabule qđ eſt quartum in ordine decalogi eſt honora parentes. fo. xliiij.

Preceptum quintū diuine legis eſt non occides: quod prohibetur explicite loquēdo non implicite. xlix.

Preceptū ſextū nō mechaberis large accipitur pro omni illicito concub'tu actu tactu ⁊ cogitatu. fo. li.

Preceptū ſeptimum diuine legis eſt nō furtum facies: vbi multe ſpecies furti declarantur: nota diligenter totum. fo. liij.

Preceptū octauū nō falſum teſtimoniū dices cōtra proximū tuū: pulchrū eſt: ⁊ vide oīa diligenter. fo. lvj.

Preceptum nonum diuine legis eſt non concupiſces vxorem proximi tui: vide totum. fo. lx.

Preceptum decimum diuine legis eſt non concupiſces rem proximi tui: vide totum. eodem.

Precepta eccle'ſie multa ſunt: ſʒ principaliora ad quoꝝ obſeruantiā tenētur oēs ſub pena mortalis ſunt ſeptē: vide de ſingulis. fo. cxix.

Predicatores ⁊ magiſtri theologie plus merentur docendo ⁊ conſulendo ꝙ diuites elemoſinam faciendo. folio. eodem.

Predicatores nolentes grām dei impartiri magis peccāt ꝙ diuites pauperibus nō ſubuenientes. eodem.

Preſumptio inducit deſperationē, deſperatio ꝓ ſola caret venia. xcj.

Principis diſpoſitio accelerans hoc opus ad imprimēdū fuit futura vtilitas legentium. fo. iij.

Principū exercitatio eſſe debet circa diuinarum ſcripturarum lectiones. folio. eodem.

Principes populi mirabanť de amētia nabuchodonoſor regis. fo. xvi.

Principis epilogatio ꝓpter cumulū ꝟtutū ſuarum in fine operis. clj.

Principis laus ex nobilitate originis ſcientie ⁊ virtutis. eodem.

Prouidentie diuine ornatus mirabilis apparet in omnibus creaturis. folio. lxv.

Populus iudaicus fuit plenus figuris ⁊ obſcuritatibus ex lege ſibi data per Moyſen. fo. cxx.

Proditio eſt deceptio fraudulenter facta in abſentia ipſi⁹ decepti. lxxvi.

Proſopopeia eſt color rethoricus qñ inaiatum loquitur, animato vel ecōuerſo. fo cxliiij.

Publicanus ⁊ apľs paulus fuerūt exempla penitendi pctōribus. xix.

Pudicitia ſeruať illis modis ꝓut iuuenalis poeta deſcribit. fo. lxxxvj.

Puer in quinquēnio habet medietatem totius ſui augmenti ſecundum naturales. fo. cxx.

Puer quinqʒ annorum dānatus eſt propter peccatum blaſphemie: lege totum. fo. cxxj.

Pueri nō tamē eodē tēpore ſunt cōfitendi quo inducuntur ad confeſſionē nota diligenter. eodem.

Pulchritudo anime eſt eterna ⁊ immortalis: decor vero corporis infirmitate deficit. lxxxix.

Puſillanimus dicit' quaſi paruū habens animū: ⁊ deriuatur a puſio qđ eſt paruus. fo. cviij.

De litera Q.

Queſtio curioſa quare homo potius inclinatur ad peccata carnalia q̄ ad alia vicia. f. lx.
Quomodo ⁊ qua re homicidiū ē grauiꝰ pctō adulterij ⁊ furti. lx.
Queſtio pulchra quare deꝰ permiſit in hoie cupiditatē inſatiabilē. fo. lxj.
Queſtio quare deus permiſit vt daretur Paulo ſtimulus carnis. lxv.
Queſtio pulchra an diffinitio auaricie ſit bene aſſignata. fo. lxix.
Queſtio notabilis quō ſupbia ⁊ auaricia inter ſe differant. eodem.
Queſtio curioſa quō differant radix pcti principiū vel initium. eodem.
Queſtio vtilis vtrum liceat theſaurizare ⁊ q̄bus liceat: ⁊ q̄bꝰ non. eodē.
Queſtio pulchra an ſollicitudo rerū temporalium ſit licita. fo. lxx.
Queſtio qui excuſantur ⁊ qui nō excuſant a ieiunio. fo. cxx.
Queſtio an quadrageſima ſit dicit precepto, eodem.
Queſtio curioſa q̄re Paulꝰ nō ſanauit thimotheū ſicut ceteros. lxxxviij.
Queſtio an pctōr poſſit minus dolere de culpa q̄ debeat. fo. cxliij.
Quanta diſcuſſio animi pctōris eſſe debeat vt verā cōtritionem cōſequat pulchre notatur ibidem. vj.
Quāta ſit efficacia lachrymarū apd deum accepta. fo. vij.
Quanto magis pctōr intelligit pctā ſua tanto amplius gemit. xj.
Quantū valet verecundia pctōrum ex fructu gratie percipiende intelligitur ſm Grego. vij.
Quando in corde hois eſt vera cōtritio tūc deū eſſe preſentē per gratiam cognoſcimus. viij.
Quare ⁊ q̄bus rōnibus Dauid dicat lyricus per Hieronimū, ⁊ Joſephū declaratur. fo. ix.
Quāta fuerit ſupbia Nabuc. auctor exponit ſup illud Danielis. Nonne hec eſt babylō ciuitas magna. xv.
Quāta ſit dei cuſtodia ad ip̄z ho'em optime ab Aug declaratur. xxvij.
Quanta ſit efficacia cordis humani patet ex mobilitate ⁊ celeritate eius lege totum. fo. xxx.
Qualis ſit animus hominis: ⁊ quales mores ipſius ex ſermone cognoſcitur. fo. xxxiij.
Quies magna eſt viro pbo nolle audire detractiones: quia audiens peccat ſicut detrahens. ix.
Quies ſabbati figurabat q̄etē corporis xp̄i in moumento ſm Tho. xliij.
Quietes tres anime requiruntur anteq̄ perueniatur ad vltimā ⁊ perfectam quietem. eodem.
Quicquid modū excedit in rebus vicium eſt: quia virtus in medio ꝯſiſtit. folio. xxviij.

De litera R.

Raymundꝰ ordinis p̄dicatorū fuit vir deuotiſſimꝰ ⁊ doctor eximius. cxx.
Raymundus fuit cōpilator decretalium ⁊ ſummam cōpoſuit qui raymundina dicitur: vir mire ſanctitatis fuit. eodē.
Rancor dicitur a ran qd̄ eſt ira ⁊ cor. Ideo rancor eſt odium in corde inueteratum. fo. cviij.
Rapina eſt violēta vſurpatio rei aliene cum iniuria proximi. liij.
Rapina dr̄ quicq̄d p violentiā proximo aufertur. eodem.
Rapinam committunt principes pōnentes pedagia ⁊ ſubſidia iniuſta. folio. eodem.
Recogitare eſt frequenter ⁊ valde cogitare q2 ly re augmentat ſignificatū dictionis fo. cxxxij.
Recordatio diligēs peccatorū mortalium dicitur diſcuſſio languentis anime. fo. iiij.

Recognitio ſuſpſi° mirāda operat̃ in peccatoribus ſcdm leonem papā. xviij.
Regule valde vtiles ad diſcernēdum grauitatē pctōꝝ ab ipſo auctore aſſignantur. fo.xxv.
Regnū celeſte ⁊ regnū terreſtre differunt legibus ⁊ ydiomate. lix.
Regni celeſtis ydioma eſt veritas: terreſtris vero eſt falſitas. eodem.
Regis ⁊ cuiusregni ſis alumnus ex loquela cognoſcitur. eodem.
Religioſi ⁊ clerici mercātias exercentes fures dicunt̃: qꝛ agūt ↄtra profeſſionem ſuam. fo.xv.
Religioſi ⁊ clerici qui ornatu ſe poliunt peccāt mortaliter. fo. lxxxix.
Religionis ſimulator ſi ſit inuiſo nō eſt culpa, chriſtiani nominis fo.xc.
Religioſus peccās ex ignorātia vel ex infirmitate leuius peccat eodem genere peccati q̄ ſecularis. fo.cxxi.
Religioſi peccātes ex ↄtēptu efficiuntur peſſimi ⁊ incorrigiles. cxxi.
Remediū optimū ↄtra peccata eſt ad cor ꝓprium redire. fo.cxlviij.
Remediū nobiliſſimū languentis aie eſt paſſio xpi: lege totum. fo.x.
Remiſſio pctōꝝ ſi haberi debet requirit̃ actualis deteſtatio ipſorū ſm Thomam. fo. xxx.
Remiſſio peccatoꝝ per ſeptiformem ſpūm fit: vnde virtus ſacramentorū procedit. fo cxxviij.
Rerū curſus naturalis eſt q̄dā motio ad preceptum diuinū. f.xviij.
Rerū natura ſic ordinata ē vt bon⁹ cōtaminet̃ potius ex mala ſocietate q̄ econtrario. fo.xxxi.
Rerū magnitudo non gerit̃ viribus aut celeritate corporis: ſed cōſilio auctoritate ⁊ ſcientia. f.cv.
Reſpōſio pulchra auctoris ad auctoritates ſanctoꝝ dicentium penitentiā fore de futuro. fo cxlvi.
Reſtitui nō dꝫ pecunia ꝑ ſimoniā recepta: ſed l eleemoſynā dari dꝫ. liiij.
Retinere alienū eſt peccatū graue ⁊ periculoſum nec poſſunt abſolui niſi reſtituant. fo.lx.
Romanoꝝ matrone fugiebant vinū quaſi venenum. fo lxxxvij.
Romani ꝓhibebāt vinū feminis vt patet per exemplum de metello qui vxorem occidit eo q̄ vinum biberat. folio. eodem.

¶ De litera S.

Sabbati dies quare eſt obſeruādus multiplici ratione declaratur. fo io xliij.
Sabbati dies quibus rationibus tranſlatū ſit dominicam. fo.eodem.
Sacra ſcriptura ante incarnationē dñi fuit a ſeptuaginta interpretibus tranſlata. fo xcviij.
Sacram ſcripturam poſt aſcenſionē dñi a q̄pluribus fuiſſe trāſlatam demonſtratur. eodem.
Sacramenta eccl'e tāq̄ maxima bñficia deuote ſunt reuerenda. cxxviij.
Sacramenta noue legis ſunt medicine ſpirituales quib⁹ ſanant̃ egritudines animarum. eodē.
Sacramenta a ſecretis virtutibus dicuntur: qꝛ virtus diuina in eis ſecretius latet. eodem.
Sacramenta noue legis dāt̃ in numero ſeptenario ꝓpter ꝑfectionem ipſius numeri. eodem.
Sacramenta ordinata ſunt cōtra ſeptem vulnera quib⁹ genus humanum infirmatur. eodem.
Sacra ſeptē figurāt̃ ꝑ ſeptē ↄditiones hoim: per ſeptē buccinas, ꝑ ſeptē lucernas: ꝑ ſeptem lotiones naaman: ꝑ ſeptē colūnas, ꝑ ſeptē cādelabra per ſeptem ſtellas. fo.eodem.
Sacerdos ꝓpri⁹ dr̄ q̄cūqꝫ hꝫ poteſtatē ordinariā vel delegatam. fo.cxx.
Sacrificium deo offerendum pro ſalute anime eſt ſpiritus contribula

ſtionis. fo.viij.
Salomon fedauit gloriam ſuam ꝓpter luxuriam ⁊ abhominabilis factus eſt. fo.lxxix.
Salomon poſt multa ſcelera recognouit errorem ſuum ⁊ egit penitentiam. f.lxxx.
Salomon per mulieres deprauatꝰ eſt ⁊ ydolatrauit. f.lxxix.
Salomon petijt neceſſaria tm̄, diuitias, ⁊ miſeriam renuendo. f.cxl.
Sanſon occidit ſeipſum, ⁊ q̄d ſit de ſalute anime eius vide. fo.l.
Sapientia vera nō reqrit eloq̄ntiam mūdialem ſed purā veritatē. fo. iiij.
Sapientiū ⁊ inſipientiū magna differentia. vide pulchra. fo.vij.
Sapientes viri habēt ſemper cōſcientie remorſus. eodem.
Sapientes oēs deteſtant auariciā, multis rationibus. f.lxxxij.
Sapientes interdum iraſcunt: quia in multa ſapiētia multa indignatio occurrit. fo.ciij.
Sapientia diuina celeſtes diuitias ⁊ immortales honores apperit. f.cix.
Satiſfactio penitentis pēſatur tantum diuino iudicio. f.cxxxij.
Securitas parit negligentiā, negligentia incautum facit. eodem.
Securitas inducit peccatorē ad peccādum. eodē.
Senſus quinq̄ corporei ⁊ potentia cōcupiſcibilis ſunt porte per quas mors intrat ad animam. fo.xxiij.
Senſus corporis ſicut ſe ꝑcellūt diuerſitate locorū: ita precellunt dignitate operationum. f.cxvj.
Senecā fore martyrem hieronymꝰ affirmat: vide pulchra. f.l.
Seneca preceptor fuit neronis ⁊ eū bonis moribus imbuit. eodē.
Serpens eſt callidior ⁊ aſtutior cete ris animalibus. Ideo diabolo comparatur. fo.xxiij.
Serpēs dicitur a ſerpo ſerpis, quia ſerpere eſt latenter incedere. folio. eodem.
Serpēs magna vtitur aſtutia in renouatione ſua. eodem.
Serpētis aſtutia in tribus maxime oſtenditur vide totum. eodem.
Sepultura prodeſt mortuo dupliciter vide totum. fo.cxviij.
Sepultura an inter eleemoſynas corporales enumeretur. eodē.
Sepelire mortuos. eſt opus mie corporalis. eodem.
Signū peſſimū in pctōre ē nō velle compungi de peccato. fo.vij.
Sirene nautas cantu decipiūt vt fabule aſſerunt: fo.lxxxiij.
Symonia fit multipliciter, opere, intentione ⁊ conſilio. fo.lxxj.
Sobrietas accipit nomen a menſura: q꞉ bria menſura eſt. fo.lxxxvij.
Sobrietas magis attendit circa potum q̄ circa cibum. eodem.
Sodomite derelicti a grā dei labuntur a ſcelere in ſcelus fo.ij.
Sodomite q꞉ peſſimi ſunt: iō debent comburi aut decapitari. eodem.
Sodomite vicium tunc habuit principium qn̄ ⁊ idolatria. fol eodem.
Sodomie vicium incremētū habuit ſub iaſone peſſimo. vide totū. eodem.
Solus deus adorādus eſt adoratione latrie. fo.xxxv.
Sollicitudo rerum temporalium an ſit de ſe licita vel nō. vide pulchram diſtinctionem fo.lxx.
Sollicitudo tēporaliū poteſt tribus modis illicite fieri. eodem.
Sollicitudinē habētes de rebꝰ ſpūalibus tpalia bona ſuccedunt. eodem.
Sollicitudinē religioſis non eſſe neceſſariam quidam ſuperſtitioſi aſſerunt. fo.eodem.
Sollicitudo tēporalium nō eſt pretermittenda maxime in neceſſarijs vite. eodem.
Sollicitudo diſcreta dicit prudētis

ſue pꝛudentia ⁊ eſt laudabilis. eod.
Spes dirigit animam ad ardua in uitādo ⁊ expectādo. fo.cxv.
Spe ſublata labuntur homines in vitia. fo.eodem.
Spūs tunc dicitur cōtribulatus quā do peccator retractat peccata commiſſa. fo.xxxiij.
Strutio eſt auis ſtolida que grece ca neleon dicitur. cliij.
Strutiōis planctus eſt amarior inter volatilia. vide plura. fo.ibidē.
Superbia eſt initium omnis peccati per quam peccator a preceptis dei recedit. fo.eodē.
Superbia eſt pctm̄ ſubtile ⁊ difficile ad cognoſcendum. fo.lxiij.
Superbia deteſtanda eſt tripli ci ratione vide. fo.eodem.
Superbia eſt appetitus inordinatus ꝓprie excellentie. fo eodem.
Superbia vñ diriuetur: ⁊ q̄d ſit mul te ſunt diffinitiones. eodem.
Supbia eſt grauiſſimū omniū peccatoꝝ ⁊ ꝓbatur multiplici rōne. eodē.
Superbia ē regina: mater: radix: initium: ⁊ principium omnium peccatorum. fo eodem.
Superbia eſt ruina ⁊ diſſipatrix virtutum. fo.eodem.
Superbia non parcit loco non perſone: non tempori: non ſtatui: non ſexui. lxvj.
Superborum hominum ſigna ⁊ cōditiōes cognoſcuntur varijs modis. vide pulchra notabilia. eodem.
Superbie ſpecies ⁊ modi multi ſunt. folio. eodem.
Superbia maior inter alias ſpecies dicitur ypocriſis. fo.lxviij.
Suſurratio quid ſit: ⁊ quō differat a detractione. vide. fo.lvij.
Suſurro qui itēdit amicitiā ſeparare magis peccat quā detractor. f.eodē.
Stulti multi facti ſunt alienas mulieres concupiſcendo. fo.lxxv.

De litera T.

Tactus eſt q̄rtus ſenſus corporis ⁊ p totū corp9 diffunditur. fo.cxiiij.
Tactus nō eſt in carne ſed in neruo ⁊ intra carnem. eodē.
Tact9 duo ſunt genera videlicet interius ⁊ exterius. fo.eodē.
Tactus eſt nobiliſſimus ſenſus: ⁊ multa pctā per eū fiunt. eodem.
Talio eſt recōpenſatio eiuſdem rei ſcʒ vindicta q̄ fit ex delicto. fo.lvj.
Tentatiōes varias cōtritus timere non debet. fo.eodē.
Tempus decurſum ab Adam vſqꝫ ad reſurrectionem xp̄i dicitur tenebroſum. fo.xliij.
Temporales res ⁊ diuitie ſunt bone ⁊ laudabiles de ſe. fo.lxxj
Temporalia bona nō poſſunt ſatiare nec quietare appetitū hois. lxxiij.
Temporalia bona vnico cum extu a multis poſſideri non poſſunt. lxxiiij.
Temporalia ⁊ ſpiritualia differunt quia temporalia valde deſiderantur antequam habeātur: ſpiritualia vero econtra. vide pulchra. fo cxv.
Temperantia ⁊ abſtinentia optimū remedium ſunt contra luxuriam. folio. lxxvij.
Tenētur oēs ad ꝯfeſſionem ſemel in anno: nec diſpenſari poſſunt niſi per papam. fo.cxx.
Theodoſius imperator qui erat iracūdus: ideo erat multum precipitās in ſuis iudicijs ⁊ mandatis. fo.ciij.
Terentius poeta habuit detractorem vt ait Hiero. fo xcv.
Theſaurizare an liceat ⁊ quibus liceat. vide totum. fo.lxix.
Theſaurizare eccleſiaſticis perſonis non licet. fo.eodem.

Teſtimonium falſum cõmittere põt homo in cõmuni locutione. fo.lvj.
Timor dñi inducit pctõrẽ ad humilitatem. fo.iij.
Timor ſine ſpe nõ cõtritionẽ ſed deſperationẽ generat. fo.vj.
Timor multipliciter declarat. fo:vj.
Timotheus diſcipulus Pauli fuit vir magne abſtinentie. fo.lxxxviij.
Timotheus nõ fuit ſanatus a Paulo q2 non erat expediens. eodem.
Thomas de aquino ſplendor eccleſie caninos dentes paſſus eſt vt ipſe auctor dicit. fo.xcvij.
Thomas de aquino origie illuſtris amator ſapientie tam diuinis ꝙ ſecularibus literis pleniſſime eruditus fuit. fo.xcvij.
Thomas de aquino tot ⁊ tanta volumina ſcripſit: vt merito ſtupor in humano genere dici poſſit. eodem.
Thomas eſt diuinitus nominatus vt ipſe auctor aſſignat. fo.xcviij.
Thome doctrina eſt ab eccleſia collaudata ⁊ approbata. fo.eodem.
Thomas nõ ſolum ſcientia: ſꝫ ⁊ ſanctitate ⁊ miraculis claruit. ⁊ pluribꝰ alijs laudibus extollitur, vide pulchra. fo:eodem.
Torpor eſt quedam inſtabilitas ꝓpter quam homo non poteſt induci ad executionẽ mandatoꝝ dei. cvij.
Tota vita Magdalene miris laudibus extollitur. fo.xvij.⁊.xviij.
Totum tempus ſeptem diebus deſignatur quibus vita noſtra terminatur. cxxvj.
Totũ genus humanũ erat virtualiter ĩ Adã: ⁊ iõ virtualiter pctm̃ trãſfuſum eſt in poſteros. fo.cxxxiij.
Tres quietes anime requirũtur antequam homo perueniat ad eternã requiem. fo.xliij.
Triplex eſt adoratio: videlicꝫ latria dulia, ⁊ yperdulia. fo.xxxv.
Trinitas ſola replebit animam rationalem ſm̃ ſuas potentias. lxiij.
Triſtitia que procedit ex deſiderio celeſtis patrie eſt laudabilis. cvij.
Triſtitia vituperabilis eſt qñ hõ appetit ꝓſperitatẽ huiꝰ mũdi ſolũ. eodẽ.
Turpibꝰ verbis deum vel ſanctos immiſcere ſi contemptus vel ſcandalum oritur mortale eſt. fo.xxj.
Turpitudo facta in loco ſacro propter circunſtantiam loci aggrauat peccatum. fo.cxxxiij.

De litera V.

Vanus aſpectus mulierum facit molleſcere corda virorum folio. lxx.
Vanitas in corde voluptas in renibus falſitas in lingua regnant ⁊ difficile regi poſſunt. fo.xxviij.
Venena ſerpentum tot ſunt quot genera ipſorum ⁊ tot pernicies quot ſpecies. fo.xxiiij.
Venenum charitatis eſt ſpes rerum temporalium acquirendarum. xliij.
Veneree voluptates abundantiam amaritudinis habent,: licet videantur dulcedinem habere. fo.lxx.
Venereis aſſuetus nunꝙ mutatur: vt Ouidius exponit. fo.lxxxij.
Veniã ↄſequi meretꝰ q̇ rectitudinem iuſtitie tenet exemplo dauid. cxlvj.
Venialia peccata confiteri non tenemur ex vi p̄cepti ſed ſolum ex inſtitutione eccleſie. fo.cliij. circa finẽ.
Veniale peccatum deletur per oleum extreme vnctionis. fo.cxxviij.
Virorum ignorãtia eſt cõtra quintũ ſacrm̃ ꝯ qḋ eſt ſacrm̃ ordinis. eodẽ.
Verbum ſiue bonum ſiue malum eſt cordis nuncius. fo.lxxxiiij.
Verba lubrica ⁊ ſtultiloquia inferũt delectationem luxurioſis. eodẽ.
Verecundia peccatoꝝ multum vꝫ ad penitentiam faciendam. eodem.
Via virtutũ difficilis: vita ꝓ vitio.

rum facilis.' fo.liij.
Uirgilius poeta clariſſimus emulos, & detractores paſſus eſt. fo.xcv.
Uirginitatē amiſſam p corruptionē potētia diuina nō pōt recuperare. lxv.
Uirginis ſermo dz eſſe prudēs modeſtus rarus pudore ꝑuoſus. f.lxxxiij.
Uirgines q̄ſi quandā peſtē figmēta, & ſuccos vitare debent. fo.lxxix.
Uirgines chriſto dedicate diligende ſunt equaliter aut nulle. fo.xc.
Uirtus diuina tunc incipit eſſe in aia qñ ꝑſumptio incipit deficere. fo viij.
Uirtutes diuie morales & dona ſpūſ ſcti reſtituunt cōtrito per gratiā. xxi.
Uirtus que oībus eſt neceſſaria ad ſalutē in medio conſiſtit. fo.xxvij.
Uirtuoſus & ſanctus licet moriatur cito corporaliter: actione ſn̄ & virtute diu viuit. fo.xliij.
Uirtute ſola diſcernuntur apud deū nobiles a ruſticis. fo.xc.
Uirtus ſine certamine poſita in oīm bonū imperfectum dr. fo.cix.
Uirtutes cōnaturales hoībus: vitia vero contraria nature. fo.cxxxix.
Uirtus q̄tum ad habitum nō expectat aliquid in futurū: ſed eſt de permanentibus. fo.cxlvj.
Uirtutes Theologice ſunt tres q̄bus anima in trinitatem fertur f.cxvj.
Uirtutes morales ſunt magis neceſſarie virtutibus intellectualibus. folio. eodem.
Uirtutes hūane aliqñ dicunt morales vel cardinales, vl politice. eod.
Uirtutes & vitia naturaliter ſunt inuicem oppoſita, & qui vna caret non dicitur virtuoſus. eodem.
Uir eſt calidus & ſiccus, et ideo non eſt tam facilis ad cōpaſſionem ſicut mulier. fo.xlvij.
Uiri ſapiētes & cōfeſſores ſcire tenentur circunſtātias pctōꝝ. fo.cxix.
Uita longa aliqñ datur malis ad dānationem tam temporalem q̄ ſpiritualem. fo.xliij.
Uita noſtra proprie dicitur lōga: q̄ eſt plena virtutibus. eodem.
Uite ſolitarie laus pulchra, ſm Senecam & alios ſapientes. fo.xxij.
Uitia carnalia conſiſtunt circa delectationes tactus & venereoꝝ. lxxviij.
Uitia acquiſita in adoleſcētia per ſenectutem currunt in ſeniū. f.cxxxvj.
Uitia pariter & virtutes per cōſuetudinem retinentur. fo.lxxxiij.
Uiuētes luxurioſe in iuuētute etiam dum ſenuerint erūt inhoneſti. eodē.
Uoluntas dei eſt cauſa oīm meritorum & gratiarum. fo.v.
Uoluntas mouet omnes potentias anime rationalis. fo.xix.
Uoluntas ꝑpria eſt cauſa vniuſcuiuſq; vel dānationis vel ſalutis. fo.xj.
Uolūtas bona eſt per quā reformamur ad ſimilitudinem dei. fo.xix.
Uoluntas bona faciendi pro operatione facti reputatur. fo.lxxxij.
Uoluntas mouet omnes vires anime ad finem: et ſic intentio eſt actus voluntatis. fo cxxxiiij.
Uoluntatis vna & eadē opatio facta ſm intentionem variam effectum diuerſum ſortitur. eodem.
Uoluntas proprie et per ſe eſt cauſa peccandi et comparatur ad actum. folio. cxxv.
Uoluntas aliquādo eſt peccatū innata operationi: aliquando vero ſine actu operationis. eodem.
Uolūtas eſt cauſa peccati, & ſine ipſa nullum pōt eſſe peccatū. fo.cxxxij.
Uoluntas deliberata abſtinēdi a futuro eſt neceſſaria in contritione. folio. cxlv.
Uoluntas abſtinendi tante efficacie eſt: vt moriens ſola cōtritione ſaluari poſſit. fo.cxlvj.
Uotum multoties pro opere reputatur. fo.xlvij.
Uota ſtulta & irrationabilia nō ſunt

obſeruanda vt barbā portare, ⁊ alia ſuperſtitioſa. fo.xxxviij.

Uotum debet eſſe de re diſcreta ⁊ rationabili. fo.xxxix.

Uotum eſt teſtificatio quedam promiſſionis ſpontanee. fo.eodem.

Uultures habēt odoratū mirabilem: nā ex odore ꝑcepto ad cadauer ex locis remotiſſimis currunt. fo.cxij.

Uultures ⁊ aquile etiam tranſmarina dicūtur ſentire cadauera ſm Hieronymum. eodem.

De litera X.

Xp̄i paſſio fuit nobiliſſimum remedium ad ſaluandum genus humanum. fo.xx.

Xp̄s eſt fons aque viue ad quē currere debent peccatores. fo.lxxiiij.

Xp̄s omnia precepta antique legis reduxit ad duo. fo.xxxiij.

Xp̄s dicitur pater ⁊ magiſter principalis a quo ceteri patres ⁊ magiſtri dicuntur. fo.xxxv.

Xp̄m ſequens debet habere humilitatem q̄ virtutū comes eſt. f.lxxiiij.

Xp̄s irridetur a phariſeis, eo ꝙ diuitias contempſerit. fo.c.

Xp̄i exemplo patiēter debemus tollerare detractores ⁊ inuidos. eodē.

Xp̄s habuit corpus optime complexionatum et diſpoſitum: quia miraculoſum fuit. fo.cxiiij.

Xp̄i hoſpita dulciſſima fuit martha. folio. cxvij.

Xp̄iani peruerſi dicuntur colere bona fallacia ⁊ ariolare. fo.xxxix.

Xp̄iani debent in feſtiuitatibus offerre cor ſuum per contritionem deo. folio. xlij.

Xp̄iane religionis perfectio in miſericordia ⁊ pietate cōſiſtit. fo.cxvj.

Xp̄ianus populus iuſte punit᷑ propter gratiam ⁊ fidem ſibi annuntiatam. fo.cxxxj.

De litera y.

YEſus quia totus clemens ⁊ benignus, omnes ad ſe venientes acceptat. fo.iij.

yeſus vidēs lachrymas peccatricis Magdalene oīes culpas ei dimiſit. fo.xvij.

yeſus dicitur fons, ſpeculum, origo remedium ⁊ ſalus totius generis humani. fo.xx.

yeſus fundamentum eſſe debet aīe fidelis: vt illam ad ſe trahat. fo.xxv.

yeſus ſemper elegit medium tam in vita ꝙ̄ in morte ⁊ poſt mortem: vide pulchra. fo.xxxvj.

yeſus dicit᷑ ſaluator: quia venit peccatores ſaluos facere, et legem pacis dare. fo.lxxxv.

yeſus ſignum magnum humilitatis oſtendit dum pedes diſcipulorum lauit. fo.lxxiij.

yeſus fuit celeſtis medicus, et venit ad ſanādū genus humanū ꝑ aſſumptionem carnis. fo.cxxvij.⁊.cxxviij.

yſaias mittitur a deo ad Ezechiam egrotum: vt mortem ei annuntiet. folio. cxiiij.

yſaias peccata Ezechie regis detexit quibus a deo fuit punitus. eodē.

yſaias precepto dei reuertit᷑ ad Ezechiam, deum placat, ⁊ longitudinem vite annuntiat. fo.xiiij.

yſaias declarat quomodo Jeſus ſit pater ⁊ redemptor noſter. fo.xlvj.

ypocrite dicūtur qui ſub ſpecie agni gerunt lupum. fo.xlj.

ypocritarum cōditiones deſcribuntur a Hieronymo. vide fo.lxxix.

De litera z.

ZAcheus princeps publicanorum penitentia ductus meruit recipere dominum Jeſum chriſtum. folio. lx.

[z]achei exemplo omnes publici pec-
catores maxime vſurarij ꝛ raptores
reſtitutionem facere debent. eodem.
zelotipia eſt amoꝛ inordinatus qui
oritur ex amore non patiente conſoꝛ
tium in re amata. fo.xxv.

zelo tipi hominis conditiones ꝛ le-
uitates, vide totum. f. eodem.
zelotipus eſt deus anime rõnalis:
Ideo dr̄ deus fortis zelotes .eodē.
zelotipus ſponſus dr̄ xp̄s plen⁹ ocu-
lis ante ꝛ retro. folio.eodem.

Finis.

¶ Impreſſum Lugduni in Officina petri de ſancta
Lucia; alias le prince.

S. LEON

PAPA

Epist. Decret

121/29